

Ἐπόπται

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου
ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗΣ, Ἐφηγητῆς Πανεπιστημίου

Ἐπιμεληταὶ

ΒΑΣ. Δ. ΦΑΝΟΥΡΓΑΚΗΣ, π. Θεολογίας
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

Ε Π Ε

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

12

ΑΜΦΙΒΑΛΛΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Ὑπὸ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Δ. ΦΑΝΟΥΡΓΑΚΗ

Θεολόγου - Βοηθοῦ Θεολ. Σχολῆς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ παρὼν τόμος εἶναι ὁ τελευταῖος τῆς σειρᾶς τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου. Εἰς αὐτὸν ἐκδίδονται ἔργα φερόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου πατρὸς, τῶν ὁποίων ὁμοίως ἔχει ἀμφισβητηθῆ ἢ γνησιότης ὡς ἔργων αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν δι' ἄλλα μὲν ἢ νεωτέρα ἔρευνα ἔχει προσαγάγει σοβαρὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς γνησιότητος αὐτῶν ὡς ἔργων τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, δι' ἄλλα δὲ ἔχει καταβληθῆ φιλότιμος προσπάθεια, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα δὲν ἔχουν γίνει ἀποδεκτά. Ἐκδίδονται ἀκόμη ἔργα διὰ τὰ ὁποῖα οὐδεμία προσπάθεια ἔχει καταβληθῆ ὑπὲρ τῆς γνησιότητος, διότι ὅλοι οἱ ἔρευνηται εἶναι πεπεισμένοι περὶ τοῦ ἀντιθέτου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ γνησίων ἔργων τὰ ὁποῖα φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου εἶναι μέγας καὶ δὲν ἐκρίθη σκόπιμον νὰ ἐκδοθοῦν εἰς τὴν παροῦσαν σειρὰν ἐν συνεχείᾳ τῶν γνησίων ἔργων αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συνεχισθῆ ἢ ἔκδοσις γνησίων ἔργων ἄλλων μεγάλων πατέρων. Διὰ τοῦτο ἐνδεικτικῶς περιελήφθησαν εἰς τὸν παρόντα τόμον, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν, ὀλίγα μόνον ἐκ τῆς ὁμάδος τῶν ἀμφιβαλλομένων ἔργων τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου.

1. ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΑΤΡΟΝ

Ἡ ὁμιλία αὕτη ἐκδίδεται πάντοτε μετὰ τῶν ἀμφιβαλλομένων ἔργων τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου. Ὁ Κ. Hoss¹ προσήγαγε σοβαρὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς γνησιότητος αὐτῆς. Καὶ δὲν ὑπῆρξε μὲν ἀντίρρησης εἰς τὴν ἔρευναν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ εἰς τὰς μετ' αὐτὸν ἐκδόσεις νὰ ἐκδίδεται μετὰ τῶν ἀμφιβαλλομένων ἔργων τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου. Τὰ πορίσματα τοῦ Κ. Hoss δέχονται οἱ

1. Studien über das Schrifttum und die Theologie des Athanasius, Freiburg i.B. 1899, σελ. 96-103.

J. Quasten², Π. Χρήστου³ και Β. Ψευτογκᾶς⁴.

Ὁ ὁμιλία ἄρχεται διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ περὶ τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἱματίων τοῦ Κυρίου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν μετὰ τὴν σταύρωσιν αὐτοῦ⁵ καὶ μετὰ τὴν δῆλωσιν τοῦ συγγραφέως ὅτι θὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς ἁγίους διὰ νὰ εὗρῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου τούτου, ὥστε νὰ γίνῃ ἔτσι σαφέστερον εἰς τοὺς ἀκροατάς, ἰδιαιτέρως ὅμως θὰ παραμείνῃ εἰς τὸν ἀπόστολον Παῦλον (1-2). Εἰς τὴν συνέχειαν ὅμως μετὰ τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ προσαγόμενον χωρίον ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ψεύδεται ὁ Θεός, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον, παρασύρεται καὶ ἀναπτύσσει τὸ θέμα περὶ τῆς ἀληθείας καὶ ἀξιοπιστίας τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τοῦ ψεύδους καὶ ἀναξιοπιστίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ τηρῇ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποσχέσεις του καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὸ ψεῦδος καὶ τὸν ὄρκον, διότι μόνον ἔτσι μιμεῖται τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν ψεύδεται καὶ ὁ ὁποῖος ἂν καὶ φαίνεται εἰς τὰς Γραφὰς κάποτε ὡς δίδων ὑποσχέσεις μεθ' ὄρκου, ὅμως δὲν πρόκειται περὶ ὄρκου ἀλλὰ περὶ ἐκφράσεως τῆς ἀληθείας, ἣ ὁποία εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός (3-7). Εἰς τὴν συνέχειαν γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ καθὼς καὶ τῶν προφητειῶν ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔτσι εἰσάγεται ὁ ἀκροατὴς προοδευτικῶς εἰς τὸ κύριον θέμα τῆς ὁμιλίας. Πολλοὶ ὅμως ἐν τῇ προσπαθειᾷ των νὰ δικαιολογήσουν ὅσα ἔπραξαν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Σωτῆρος παρερμήνευαν τὴν εὐαγγελικὴν ἔκφρασιν «ἵνα πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον» καὶ παρουσίαζαν τὰς ἀδίκους ἐνεργείας τῶν Ἰουδαίων ὄχι μόνον ὡς ἀθώας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις ἐκπληρώσεως τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ συμπληρώσεως τῆς θείας οἰκονομίας, τοὺς δὲ διαπράξαντας ταύτας ὡς «ἀξίους ἐπαί-

2. Patrology, vol. III, Utrecht 1960, σελ. 50.

3. Μεγάλου Ἀθανασίου, Ἔργα τόμ. 1 τῆς παρουσίας σειρᾶς.

4. Αἱ περὶ σταυροῦ καὶ πάθους τοῦ Κυρίου ὁμιλίαι ἀνατολικῶν Πατέρων καὶ συγγραφέων ἀπὸ τοῦ 2ου μέχρι καὶ τοῦ 4ου αἰῶνος, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 85-86.

5. Ματθ. 27, 33-36.

νου καὶ οὐχ ἁμαρτάνοντας, ἀλλ' ὡς διακονοῦντας τοῖς γεγραμμένοις». Διὰ τοῦτο ὁ συγγραφεὺς τῆς ὁμιλίας ἀναγκάζεται νὰ ἀσχοληθῇ καὶ μὲ τὴν αἰτιώδη σχέσιν τῶν προφητειῶν πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα ἀνασκευάζων ἔτσι τὴν ἐσφαλμένην ἐρμηνείαν τῶν ἀναφερθεισῶν ἐκφράσεων(8-10).

Μετὰ ταῦτα ὁ ὁμιλητῆς εἰσέρχεται εἰς τὸ θέμα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου, αἰτία τῶν ὁποίων εἶναι ἡ πῶσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου ἐπέτυχε τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου (11-12). Ἡ πορεία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν σταυρὸν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου παρουσίαν αὐτοῦ καὶ καταλήγει εἰς τὴν προσήλωσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὁλόκληρος ἡ πορεία αὕτη εἶναι μία συνεχῆς σύγκρουσις τοῦ Κυρίου μετὰ τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποιοῦσε μὲν πολλὰ τεχνάσματα καὶ διάφορα ὄργανα, ἀλλ' ἄγνοοῦσε τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ὁμως, κρύπτων τὴν θεότητά του ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, παρέσυρεν ὡς διὰ δολώματος τὸν διάβολον εἰς τὴν μέχρις ἐσχάτων σύγκρουσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς θεότητος, ἡ ὁποία σύγκρουσις καταλήγει εἰς τὴν ὀριστικὴν κατάλυσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ θανάτου (13-19). Ἡ κατάργησις τοῦ διαβόλου καὶ ἡ ἀπολύτρωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ θανάτου ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἄρσεως τοῦ σταυροῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως(20-28).

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ ὑπερνίκησις τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, ἡ θεογνωσία καὶ ἡ συντριβὴ τῶν εἰδώλων. Ἀπτὴ ἀπόδειξις τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐθνικῶν, τὸ ὁποῖον ἐγκατέλειπε τὰ εἰδῶλα καὶ ἠσπάζετο τὸν Χριστιανισμὸν (29-33). Τὸ δεύτερον μέρος τῆς παραγράφου 31 καταλαμβάνεται ἀπὸ ἓνα λαμπρὸν ὕμνον πρὸς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου.

Εἰς τὴν τελευταίαν παράγραφον(32), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸν ἐπίλογον, ὁ συγγραφεὺς δίδει ὠρισμένας ἠθικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς πιστούς.

2. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

Ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα τοῦ ἔργου τούτου ἰσχύουν τὰ αὐτὰ ὡς καὶ διὰ τὸ προηγούμενον.

Εἰς αὐτὸ ἀναπτύσσεται ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῆς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐδόθη διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἀργίας, ἀλλὰ διὰ νὰ συντελῇ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ δημιουργοῦ (1-3). Τὸ Σάββατον εἶναι τὸ τέλος τῆς πρώτης δημιουργίας καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνακαινίσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀρχίζει τὴν ἐπομένην τοῦ Σαββάτου, τὴν Κυριακὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὀγδόη ἡμέρα. Οὕτως ἡ ὀγδόη ἡμέρα διὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς περιτομῆς, διὰ δὲ τοὺς Χριστιανούς ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως καὶ ὅ,τι ἐπεδιώκετο διὰ τῆς περιτομῆς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰς τοὺς Χριστιανούς (4-6).

ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
Α Θ Α Ν Α Σ Ι Ο Υ

ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ

5 1. «Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὃ ἐστὶ
Κρανίου τόπος λεγόμενος, ἔδωκαν αὐτῷ οἶνον πιεῖν μετὰ χο-
λῆς μεμιγμένον. Καὶ γενοάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν. Σιταρώ-
σαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλη-
ρον, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Προφήτου· διεμερίσαντο
10 τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κληρον.
Καὶ καθήμενοι εἶηρον αὐτόν ἐκεῖ». Καὶ εἰς τὰ ἐξῆς.

Τὸ μὲν ἀναγνωσθὲν ῥητὸν εὐαγγελικόν ἐστι σαφηνείας δὲ
τούτου χάριν καλὸν πρὸς τοὺς ἁγίους καταφυγεῖν καὶ παρ' αὐ-
τῶν τὴν τούτου διάνοιαν ἐκλαβεῖν. Ἐκείνους γὰρ μᾶλλον ἢ ἡ-
15 μᾶς τοῖς Εὐαγγελίοις συνίστασθαι προσήκει. Καὶ ἵνα μὴ περι-
ερχόμενοι τοὺς πάντας ἐπιβραδύνωμεν τῷ λόγῳ, ἀρκεῖ καὶ μό-
νος ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὴν ἡμῶν πληροφορίαν γενέσθαι διδά-
σκαλος. Γράφει γὰρ τοῖς Ἑβραίοις αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦ-
λος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι ψεύσασθαι τὸν Θεὸν καὶ ἀληθεύει μά-
20 λιστα λέγων καὶ οὐ ψεύδεται. Τῶν μὲν γὰρ γεννητῶν ἢ φύσις
ἴδιον ἔχει τὸ τρέπεσθαι καὶ κινεῖσθαι ποικίλαις μεταβολαῖς·
ἐπειδήπερ καὶ μὴ ὄντα ποιεῖ, μεταβολὴν ἔσχεν εἰς τὸ εἶναι
τῇ τοῦ πεποιηκότος χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ· καθὼς καὶ πάλ-
ιν ὁ Παῦλός φησιν «Ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα». Θεὸς

1. Πρὸβλ. Ψαλμ. 21, 19.

2. Ματθ. 27, 33-36.

3. Πρὸβλ. Ἑβρ. 6, 18.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
Α Θ Α Ν Α Σ Ι Ο Τ

ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ

1. «Καὶ ὅταν ἦλθαν εἰς ἓνα τόπον, πὺ ὠνομάζετο Γολγοθᾶς, πὺ σημαίνει τόπος Κρανίου, τοῦ ἔδωκαν νὰ πῆ ξύδι ἀνακατεμένον μὲ χολήν. Ἄλλ' ὅταν τὸ ἐγεύθη δὲν ἤθελε νὰ πῆ. Ὅταν δὲ τὸν ἐσταύρωσαν ἐμοίρασαν μὲ κληῖρον τὰ ἐνδύματά του, διὰ νὰ ἐκπληρωθῆ αὐτὸ πὺ εἶπεν ὁ Προφήτης· «Ἐμοίρασαν μεταξὺ των τὰ ἐνδύματά μου διὰ τὰ ὁποῖα ἔβαλλαν κληῖρον¹. Καὶ ἐκάθησαν καὶ τὸν ἐφύλασαν ἐκεῖ»².

Τὸ μὲν ρητὸν πὺ ἀνεγνώσθη εἶναι ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ νὰ τὸ διασαφήσωμεν ὅμως εἶναι καλὸν νὰ καταφύγωμεν καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν βοήθειαν τῶν ἁγίων, καὶ νὰ πάρωμεν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἀληθινὴν σημασίαν του. Διότι αὐτοὶ ἀρμόζει, περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς, νὰ ὀδηγοῦν κοντὰ εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Καὶ διὰ νὰ μὴ περιφερώμεθα ἀπὸ τὸν ἕναν εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ἔτσι νὰ ἐπιβραδύνωμεν τὸν λόγον, ἀρκεῖ καὶ μόνος ὁ Ἀπόστολος νὰ γίνῃ διδάσκαλος, διὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀναγκαίαν πληροφορίαν. Διότι ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδειχθῆ ψεύστης ὁ Θεός³, ἀλλὰ ὅταν ὁμιλῆ, λέγει κατ' ἐξοχὴν τὴν ἀλήθειαν, καὶ δὲν ψεύδεται. Διότι εἰς μὲν τὴν φύσιν τῶν δημιουργημάτων προσδιάζει τὸ νὰ μετατρέπωνται καὶ νὰ μετακινοῦνται μὲ διαφόρους μεταβολάς, ἐπειδὴ βέβαια, ἐνῶ κάποτε δὲν ὑπῆρχαν, ὑπέστησαν μεταβολὴν καὶ ἦλθαν εἰς τὴν ὑπαρξιν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δημιουργοῦ, καθὼς καὶ πάλιν λέγει ὁ Παῦλος· «Αὐτὸς πὺ καλεῖ ὅ,τι δὲν ὑπάρχει ὡσὰν νὰ ὑπῆρχεν»⁴. ὁ Θεὸς δέ,

δέ, ὁ πάντων διὰ τοῦ Λόγου ποιητῆς τυγχάνων, ὄντως ὢν, ἀμειβάβλητον ἔχει σὺν τῷ Λόγῳ τὴν φύσιν· καὶ τοῦτο διὰ τοῦ προφήτου διδάσκει, λέγων· «Ἴδείτε, ἴδείτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι». Διὸ περὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐν Ψαλμοῖς ἀδεται·
 5 «Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκσιᾷσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύσις»· περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ μαρτυρεῖ, ὅτι «Ὁ Θεὸς πιστὸς ἐστὶ καὶ ἀληθινός».

2. Ὁ γοῦν χριστοφόρος ἀνὴρ, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων τούτων παιδευθεὶς, καὶ αὐτὸς τὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰ γενητὰ διαφο-
 10 ρὰν ἐξηγούμενος, γράφει· «Γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθῆς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύσις». Ἀληθῆς δὲ ἐστὶν ὁ Θεός, οὐχ ὡς μὴ ψευδόμενος, οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἐναντίον αὐτῷ, οὐδὲ ὡς ἄνθρωπος ἐτέρῳ μαρτυρῶν τὸ ἀληθές, οὐδενὶ γὰρ ὑπεύθυνός ἐστιν, ἀλλ' ὡς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν γεννῶν καὶ Πατὴρ ὑπάρ-
 15 χων τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ἀληθείας δὲ φίλον τὸ ψεῦδος οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. Ὅθεν ἀληθείας μὲν κατὰ τὸν ψαλμῶδὸν ἐκζητῶν ὁ Κύριος, τὸ δὲ ψεῦδος ἀφ' ἑαυτοῦ ῥίπτει καὶ ἀλλότριον ποιεῖ, λέγων· «Υἱοί, ἀλλότριον ἐψεύσαντό μου». Ἐψεύσαντο γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Σω-
 20 τῆρος καὶ τὸν νόμον ἐπαγγειλάμενοι φυλάττειν, οὐκ ἠλήθευσαν, ἀλλὰ παρηγόμενοι κατὰ τοῦ δεδωκότος αὐτόν, θάνατον ἀντὶ χάριτος μηχανώμενοι τῷ Κυρίῳ. Ἀπεβλήθησαν γοῦν εἰκότως, καὶ ὄν, ψευσάμενοι, κατὰ τοῦ Κυρίου θάνατον ἐπήγαγον, τοῦτον αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν ἀληθῶς ἐπεσπᾶσαντο, ὡς
 25 καὶ Ἀνανίας καὶ Σάπφειρα ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων

4. Ρωμ. 4, 17.

5. Μαλ. 3, 6.

6. Ψαλμ. 115, 2.

7. Δευτ. 7, 9.

8. Ρωμ. 3, 4.

9. Ἰω. 14, 6.

10. Πρ6λ. Ψαλμ. 30, 24.

11. Ψαλμ. 17, 45.

ὁ ὁποῖος εἶναι δημιουργὸς τῶν ὄλων διὰ τοῦ Λόγου, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει πραγματικὴν ὑπαρξιν, ἔχει μαζὶ μὲ τὸν Λόγον ἀμετάβλητον φύσιν· καὶ τοῦτο διδάσκει διὰ τοῦ προφήτου, ὅταν λέγη· «Ἴδετε, ἴδετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι καὶ δὲν ἔχω μεταβληθῆ⁵». Διὰ τοῦτο διὰ μὲν τοὺς ἀνθρώπους λέγεται εἰς τοὺς ψαλμοὺς· «Ἐγὼ εἶπα ὅταν εὐρισκόμην εἰς κατάστασιν ἐκστάσεως ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης⁶, διὰ δὲ τὸν Θεὸν ὁ Μωϋσῆς δίδει εἰς τὸν νόμον τὴν μαρτυρίαν, ὅτι «Ὁ Θεὸς εἶναι ἀξίόπιστος καὶ τηρεῖ τὴν ὑπόσχεσίν του»⁷.

2. Ὁ ἄνδρας λοιπὸν αὐτός, ὁ ὁποῖος φέρει μέσα του τὸν Χριστόν, ὡσὰν νὰ ἐδιδάχθη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο τούτους, ἐξηγῶν καὶ αὐτὸς τὴν διαφορὰν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ δημιουργήματα γράφει· «Ἄς ἀναγνωρισθῆ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθής, καὶ κάθε ἄνθρωπος ψεύστης⁸. Ὁ Θεὸς δὲ εἶναι ἀληθής, ὅχι ἐπειδὴ δὲν ψεύδεται, διότι τίποτε δὲν ὑπάρχει ἀντίθετον πρὸς αὐτόν, οὔτε ὡσὰν ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δίδει ἀληθινὴν μαρτυρίαν διὰ κάποιον ἄλλον, διότι βέβαια δὲν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ κανένα, ἀλλ' εἶναι ἀληθής, διότι γεννᾷ τὴν ἰδίαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ διότι εἶναι Πατὴρ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια⁹, καὶ τῆς ἀληθείας δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ εὐρεθῆ φίλος τὸ ψεῦδος. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγαπᾷ, κατὰ τὸν ψαλμωδόν¹⁰, τὸ δὲ ψεῦδος ἀπορρίπτει ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὸ ἀποξενώνει, ὅταν λέγη· «ξένοι υἱοὶ μου ὑπεκρίθησαν ὑποταγῆν¹¹. Οἱ Ἰουδαῖοι λοιπὸν εἶπαν ψεῦδη ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἐνῶ ὑπεσχέθησαν νὰ τηροῦν τὸν νόμον, δὲν ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσίν των, ἀλλὰ παρέβαιναν τὸν νόμον ἐναντίον αὐτοῦ πού τὸν ἔδωκε, διότι ἐσχεδιάζαν ἐναντίον τοῦ Κυρίου θάνατον, ἀντὶ νὰ τοῦ ἀποδώσουν εὐγνωμοσύνην. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐξεδιώχθησαν δικαίως, καὶ τὸν θάνατον πού κατηύθυναν ἐναντίον τοῦ Κυρίου, μὲ τὸ νὰ ἀποδειχθοῦν ψεῦσται, τὸν ἴδιον θάνατον ἔστρεψαν πραγματικὰ ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν των, ὅπως ἔκαμαν καὶ ὁ Ἄνανίας καὶ ἡ Σαπφείρα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι,

οἵτινες, ἐπαγγελίαν τῷ Θεῷ δεδωκότιες, ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας ἐνοσφίσαντο· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐλάνθανον, ὁ δὲ τῆς ἀληθείας διάκονος Πέτρος τοὺτους ἀπωθεῖται, λέγων «Οὐκ ἐφεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. Ἐν οἷς καὶ μέγιστον
 5 θαῦμα γέγονεν· ὅπερ γὰρ μόνος ἠπίσταιτο Πέτρος, τοῦτο τῷ θανάτῳ τῷ περὶ τὸν Ἀνανίαν πᾶσιν ἐφανέρωσεν ὥστε τοὺς πάντας εἰς εὐλάβειαν ἐλθεῖν καὶ τὸ παράδειγμα Σαπφείρας φοβηθῆναι.

3. Δεῖ γὰρ εἰδέναί καὶ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι ἂ ἐπαγγελλόμε-
 10 θα Θεῷ, οὐκ ἔτι λοιπὸν ἐσὶν ἡμῶν, ἀλλὰ Θεῷ διαφέρει. Καὶ ἐὰν ἀποσύρωμεν ἀπὸ τούτων, οὐχ ὡς τὰ ἡμῶν ἐομεν λαμβάνοντες, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ ἱεροσουλῶντες. Ἡ δὲ ἐπαγγελία οὐ μέχρι χρημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι λόγου καὶ προαιρέσεως αὐτῆς φθάνει. Οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἐστὶ πένης χρη-
 15 μάτων, οὗτος καὶ προαιρέσεως. Ἀμέλει τὸ μέγα ὄντως καὶ θεῖον μυστήριον ἡμῶν οὐκ ἐπὶ χρήμασιν ἔχει τὴν ὑπόσχεσιν ἀλλ' ἐπὶ προαιρέσει τελείᾳ καὶ τῇ κατὰ Θεὸν πίστει. Πάντες γοῦν ἐπηγγειλάμεθα καὶ πάντες ἐομὲν ἐπαγγελίας χρεῶσται ὥστε ἀνάγκη ἀποδιδόναι τὴν μὲν παρθένον, τὴν παρθενίαν
 20 ὁποῖαν καὶ ἐπηγγείλατο, τὸν δὲ ἐγκρατῆ τὴν ἐγκράτειαν, τοὺς δὲ ἐν γάμῳ τὴν οὐαφροσύνην καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ τιμὴν· καὶ τέλος πάντας τὴν εἰς Θεὸν πίστιν καὶ εὐλάβειαν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν· ἵνα μὴ ὡς ἀγνώμονας ἡμᾶς τὸ παράδειγμα τῶν περὶ Ἀνανίαν καὶ Σάπφειραν κα-
 25 ταλάβῃ. Τούτου γὰρ χάριν καὶ ὁ ἀποστολικὸς προασφαλίζεται λόγος· διὸ ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν. Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ

ἐνῷ ἔδωσαν ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Θεόν, ὅμως ἠθέλησαν νὰ κατακρατήσουν κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ὑπεσχέθησαν, καὶ τοὺς ἄλλους βέβαια ἐξεγέλασαν, ὁ ὑπηρέτης ὅμως τῆς ἀληθείας, ὁ Πέτρος, τοὺς ἀπέπεμψε καὶ τοὺς εἶπε· «δὲν εἶπατε ψέματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν»¹². Εἰς τούτους συνέβη καὶ ἓνα μέγιστον θαῦμα, διότι αὐτὸ ποὺ ἐγνώριζε μόνον ὁ Πέτρος, τὸ ἐφανέρωσεν εἰς ὅλους μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνανία, ὥστε ὅλοι νὰ γίνουν προσεκτικοὶ καὶ νὰ φοβηθοῦν τὸ παράδειγμα τῆς Σαυφείρας.

3. Πρέπει λοιπὸν νὰ ξεύρωμεν καὶ νὰ μὴ ἀγνοοῦμεν, ὅτι ὅσα ὑποσχόμεθα εἰς τὸν Θεόν, δὲν εἶναι πλέον ἰδικά μας, ἀλλὰ ἀνήκουν εἰς αὐτόν. Καὶ ἐὰν πάρωμεν πίσω κάτι ἀπὸ αὐτά, δὲν παίρνομεν ἀπὸ τὰ ἰδικά μας ἀλλ' εἶναι ὡσὰν νὰ κλέπτωμεν κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν. Ἡ δὲ ὑπόσχεσις δὲν μένει μόνον εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ φθάνει μέχρι τοῦ λόγου καὶ τῆς διαθέσεως. Διότι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι πτωχὸς ἀπὸ χρήματα δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι πτωχὸς καὶ εἰς τὴν διάθεσιν. Διὰ τοῦτο τὸ πραγματικὰ μεγάλο μυστήριον, ποὺ ἀφορᾷ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἔχει δοθῆ μὲ ὑπόσχεσιν διὰ χρήματα, ἀλλὰ τὴν καλὴν διάθεσιν καὶ τὴν τελείαν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν. Ὅλοι λοιπὸν ἔχομεν δώσει ὑπόσχεσιν καὶ ὅλοι εἴμεθα χρεῶσται δι' ὅτι ἔχομεν ὑποσχεθῆ. Ὡστε εἶναι ἀνάγκη νὰ διατηρήσῃ ἢ μὲν παρθένος τὴν παρθενίαν, ὅπως τὴν ὑπεσχέθη, ὁ δὲ ἐγκρατὴς τὴν ἐγκράτειαν, οἱ δὲ νυμφευμένοι τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν τιμὴν ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ τέλος ὅλοι ὀφείλουν νὰ φυλάξουν τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν γενναιότητα, διὰ νὰ μὴ ἐφαρμοσθῆ καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ παράδειγμα τῶν συμβάντων εἰς τὸν Ἀνανίαν καὶ τὴν Σαυφείραν, ἐὰν ἀποδειχθῶμεν ἀγνώμονες. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ ἀποστολικὸς λόγος μᾶς προφυλάσσει ὅταν λέγῃ· «Ἀποδώσατε εἰς ὅλους ὅτι τοὺς ὀφείλετε· φόρον εἰς ἐκεῖνον ποὺ ὀφείλετε φόρον, τιμὴν εἰς ἐκεῖνον ποὺ ὀφείλετε τιμὴν. Εἰς οὐδένα μὴ χρεωστᾶτε

τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν». Τοῦτο πεποίηκεν αὐτὸς ὁ ταῦτα κηρύττων. Ὡσπερ οὖν παρηγοιάζεται γραφῶν «τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι τὸν δρόμον τειτέλεκα, τὴν πίσιν τειτήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει 5 μοι ὁ δίκαιος κριτής». Μὴ ψευσάμενος γὰρ ἐφ' οἷς ἐπηγγείλατο, ἀλλὰ καὶ τηρήσας τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπόσχεσιν, ἔσχε καὶ αὐτὸς ἀδιάπιπτον τὴν ἐπαγγελίαν παρὰ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

4. Οὐκοῦν διὰ τοῦτο ἡμῖν συμβουλεύει λέγων «Μὴ ψεύ-
10 δεσθε εἰς ἀλλήλους» καὶ πάλιν «Πᾶν ψεῦδος ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω». Θέλει γὰρ ἡμᾶς μιμητὰς ἑαυτοῦ γενέσθαι γραφῶν «Ἀλήθειαν λέγω, οὐ ψεύδομαι». Ἐπειδὴ καὶ εὐαγγελικόν ἐστι τοῦ Κυρίου ρητὸν εἶναι ἡμῶν τὸ Ναί, ναί, καὶ τὸ Οὐ, οὐ. Μέχρι τούτου οἱ ἐν Χριστῷ θεβαιούτω-
15 σαν ἑαυτῶν τοὺς λόγους, καὶ μὴ, περαιτέρω θαίνοντες, εἰς ὄρκους καταφεύγωμεν ὥστε καὶ φθαρτῶν χάριν χρημάτων ὀμνῆναι τὸν Θεόν, μάλιστα Μωσέως νομοθετοῦντος· «Οὐ λῆ-
ψη τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ». Εἰ γὰρ ὄ-
λως ἄξιός τις τυγχάνει τὸν Θεόν, ἀξιόπιστός ἐστι
20 καὶ χωρὶς ὄρκου πιστευθῆναι· ὁ γὰρ πρὸς τὸ μεῖζον ἰκανὸς γενόμενος πολλῶ πλεον πρὸς τὸ ἔλαττον γένοιτ' ἂν ἰκανός. Εἰ δὲ μὴ εἶσιν ἀξιόπιστος χωρὶς ὄρκου πιστευθῆναι, οὐκ ἔ-
στιν ἄρα ἄξιός οὐδὲ ὀνομάσαι τὸ ὄνομα Κυρίου, οὐκ ἔστι πι-
σιὸς ἐν λόγῳ. Πῶς γὰρ ὄλως τούτῳ μαρτυρήσει ὁ Θεὸς ὀ-
25 μνύοντι, μὴ ἔχοντι πίσιν, εἰς ἣν ὁ Κύριος ἐπιβλέπει; Ἡ δὲ Σοφία τούτου μάρτυς εἶσιν ἢ λέγουσα· «Ἅγιον γὰρ Πνεῦμα παιδείας φεύξεται δόλον, καὶ ἐπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν

13. Ρωμ. 13, 7-8.

14. Β' Τιμ. 4, 7-8.

15. Κολ. 3, 9.

16. Πρβλ. Ἐφ. 4, 27.

17. Α' Τιμ. 2, 7.

18. Ματθ. 5, 37.

19. Ἐξ. 20, 7.

τίποτε, παρὰ τὸ νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον»¹³. Αὐτὸ ἐφήρμοζε καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐκήρυττεν αὐτά. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν γράφει μὲ παρρησίαν· «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἔχω ἀγωνισθῆ, τὸν δρόμον ἐτελείωσα, τὴν πίστιν ἐτήρησα καὶ τῶρα πλέον μου ἀπομένει ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης, τὸν ὁποῖον θὰ μου δώσῃ ὁ δίκαιος κριτῆς»¹⁴, καὶ ἐπειδὴ δὲν εὐρέθη ψεύστης δι' ὅσα ὑπεσχέθη, ἀλλὰ καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσιν ποὺ ἔδωκεν εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὴν σταθερὰν ὑπόσχεσιν ἐκ μέρους τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

4. Διὰ τοῦτο λοιπὸν μᾶς συμβουλεύει ὅταν λέγῃ· «Μὴ λέγετε ψεῦδη ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον»¹⁵, καὶ πάλιν· «Οὐδὲν ψεῦδος νὰ μὴ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ στόμα σας»¹⁶. Διότι ὅταν γράφῃ· «ἀλήθειαν λέγω, δὲν ψεύδομαι»¹⁷ θέλει νὰ γίνωμεν ἡμεῖς μιμηταὶ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον περιέχεται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὅτι δι' ἡμᾶς πρέπει τὸ Ναὶ νὰ εἶναι ναί, καὶ τὸ Ὅχι νὰ εἶναι ὄχι¹⁸. Μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ βεβαιώνωμεν τὰ λόγια μας καὶ νὰ μὴ προχωροῦμεν περισσότερο καὶ νὰ καταφεύγωμεν εἰς ὄρκους, διὰ νὰ μὴ ἐπικαλούμεθα τὸν Θεὸν ἀκόμη καὶ διὰ τὰ χρήματα, ποὺ εἶναι φθαρτά, καὶ μάλιστα, ἐπειδὴ ὁ Μωϋσῆς νομοθετεῖ· «Μὴ ἐπικαλῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου διὰ μάταια πράγματα»¹⁹. Διότι ὅταν κανεῖς εἶναι τόσον ἄξιος, ὥστε νὰ ἐπικαλῆται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἶναι ἄξιος νὰ γίνῃ πιστευτὸς καὶ χωρὶς ὄρκου, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἰκανὸς διὰ τὸ μεγαλύτερον πρᾶγμα, αὐτὸς πολὺ περισσότερο θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶναι ἰκανὸς καὶ διὰ τὸ μικρότερον. Ἐὰν ὅμως δὲν εἶναι ἄξιος νὰ γίνῃ πιστευτὸς χωρὶς ὄρκου, δὲν εἶναι ἐπομένως ἄξιος οὔτε νὰ ἐπικαλεσθῆ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, δὲν εἶναι δηλαδὴ ὁ λόγος του ἀξιόπιστος. Διότι πῶς θὰ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ Κύριος τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ποὺ ὀρκίζεται, ἀφοῦ δὲν ἔχει πίστιν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐνδιαφέρεται ὁ Κύριος; Εἶναι δὲ μάρτυς αὐτοῦ ἡ Σοφία, ἡ ὁποία λέγει· «Διότι τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸ παιδαγωγοῦν τὸν ἄνθρωπον ἀποφεύγει τὸν δόλον, καὶ ἴσταται μακρὰν ἀπὸ τοὺς ἀσυ-

ἀσυνέτων, καὶ οὗ κατοικήσει ἐν σώματι καταχρέω ἁμαρτίαις». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν πίσειν ἀπαιτεῖ πρῶτον, ὡς ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ λέγων «Πιστεύεις, διὸ δύναμαί σοι τοῦτο ποιῆσαι;», καὶ ἐπὶ 5 τοῦ σεληνιαζομένου δέ φησιν, διὸ «Ἐὰν πιστεύης, γίνεται». Ἀπαιτεῖ δὲ τοῦτο ὁ Σωτὴρ, οὐκ ἐπειδήπερ ἔχρηζε τῆς παρ' ἐτέρων συνεργίας, αὐτὸς γὰρ καὶ τῆς πίστεως Κύριος καὶ χορηγός ἐστιν, ἀλλ' ἵνα μὴ ὡς προσώποις χαριζόμενος φανῆ, ἀλλ' διὸ τοῖς πιστεύουσιν ἐπινεύει καὶ ἵνα μὴ χωρὶς πίστε- 10 ως δέξονται τὰς ἐνεργείας καὶ τῇ ἀπιστίᾳ ταύτας ἀπολέσωσι. Θέλει γὰρ χαριζόμενος παραμένειν τὴν χάριν καὶ θεραπείων ἀδιάπτωτον εἶναι τὴν θεραπείαν. Ἐσφαλίζετο γοῦν τὸν παραλυτικὸν λέγων «Ἴδε ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν σοί τι γένηται». Καὶ ὡσπερ ἂν τις ἰατρός 15 εἰσιῶν πρὸς τοὺς κάμνοντας, πυνθάνοιτο πρῶτον εἰ θούλοιντο θεραπεύεσθαι, ἵνα μὴ αὐτοῦ φρονιζόντος, κάκεινων μὴ θουλομένων, ἀνωφελῆς ἢ θεραπεία γένηται, ἐναντιουμένων τῶν καμνόντων πρὸς τὴν τοῦ ἰατροῦ τέχνην· οὕτω καὶ ὁ Κύριος τῶν θεραπευομένων ἐπυνθάνετο καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐ- 20 χαρίζετο, ἵνα τῇ πίστει καὶ τὴν χάριν κατασχεῖν δυναθῶσι. Γνώρισμα γὰρ τῆς ψυχῆς τῆς προαιρέσεως ἢ πίστεως ἐστίν.

5. Τί τοίνυν τὸν Θεὸν καλοῦσι μαρτυρα οἱ μὴ πίσειν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντες; Τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ ἐν Ψαλμοῖς «Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ», 25 δι' ἧς μόνης ἐπικαλεῖσθαι δύναται ὁ Θεός. Ὡστε τί ὁμνύουσι

20. Σοφ. Σολ. 1, 4-5.

21. Ματθ. 9, 28.

22. Πρὸβλ. Ματθ. 17, 20.

23. Ἰω. 5, 14.

24. Ψαλμ. 144, 18.

νέτους λογισμοὺς καὶ δὲν θὰ κατοικήσῃ εἰς ἄνθρωπον φορτωμένον μὲ ἁμαρτίας»²⁰. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν ἐπικαλοῦνται, κατ' ἀρχὴν πίστιν, ὅπως ἔκανε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τυφλοῦ εἰς τὸν ὁποῖον εἶπε· «Πιστεύεις ὅτι ἠμπορῶ νὰ σοῦ κάνω τοῦτο;»²¹, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ σεληνιαζομένου εἰς τὸν ὁποῖον πάλιν λέγει, ὅτι «Ἐὰν πιστεύῃς, γίνεται»²². Ἀπαιτεῖ δὲ τοῦτο ὁ Σωτὴρ, ὅχι διότι εἶχεν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας τῶν ἄλλων, διότι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Κύριος καὶ δωρητῆς καὶ τῆς πίστεως, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι τάχα χαρίζεται εἰς πρόσωπα ποὺ δὲν ἀξίζουν, ἀλλ' ὅτι συγκατανεύει εἰς ἐκείνους ποὺ πιστεύουν· καὶ ἀκόμη ζητεῖ τὴν πίστιν, διὰ νὰ μὴ δεχθοῦν τὰς εὐεργεσίας, χωρὶς νὰ πιστεύουν, καὶ ἔτσι μετὰ νὰ τὰς χάσουν λόγῳ τῆς ἀπιστίας. Θέλει δηλαδή, ὅταν χορηγῇ τὴν χάριν, νὰ παραμένῃ αὕτη διαρκῆς, καὶ ὅταν θεραπεύῃ, νὰ εἶναι ἡ θεραπεία σταθερά. Διὰ τοῦτο ἐσυμβούλευε τὸν παραλυτικὸν καὶ τοῦ ἔλεγε· «Εἶδες, ἔγινες ὑγιῆς, μὴ ἁμαρτάνῃς λοιπὸν εἰς τὸ ἐξῆς, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερον»²³. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν κάποιος ἰατρὸς πηγαίῃ εἰς τοὺς ἀρρώστους, τοὺς ἐρωτᾷ πρῶτον ἐὰν θέλουν νὰ γίνουν ὑγιεῖς, διὰ νὰ μὴ τυχὸν αὐτοὺς τοὺς θεραπεύῃ καὶ ἐκεῖνοι δὲν θέλουν, καὶ καταντᾷ ἔτσι ἡ θεραπεία ἀνωφελῆς, ἐπειδὴ οἱ ἄρρωστοὶ ἀντιδροῦν εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἰατροῦ, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος ἠρῶτα ἐκείνους ποὺ ἐθεραπεύοντο, καὶ εἰς ὄσους ἐπίστευαν ἔδιδε τὴν χάριν, διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ συγκρατήσουν τὴν χάριν μὲ τὴν πίστιν. Διότι γνῶρισμα τῆς καλῆς διαθέσεως τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ πίστις.

5. Πῶς λοιπὸν ἐπικαλοῦνται ὡς μάρτυρα τὸν Θεὸν αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν ἀληθινὴν πίστιν; Τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ εἰς τοὺς ψαλμούς· «Ὁ Κύριος εἶναι πλησίον εἰς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπικαλοῦνται μὲ εἰλικρίνειαν καρδίας»²⁴, διὰ τῆς ὁποίας μόνον δύναται νὰ γίνεται ἐπίκλησις τοῦ Θεοῦ. Ὡστε διατὶ ὀρκίζονται εἰς τὸν Θεόν, αὐτοὶ οἱ

Θεὸν οἱ μὴδὲ ἐν τοῖς μικροῖς πίστιν ἔχοντες; Ἄλλως τε καὶ ὁ ὄρκος ἀληθείας ἐστὶ μάρτυς καὶ οὐ τῶν χρημάτων σημαντικός. Ὁμνύουσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι, οὐχ ἵνα τὰ πράγματα σημάνωσιν, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀλήθειαν πισιώσωνται, καὶ δι λέγοντες οὐ ψεύδονται. Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τῷ ὁμνούντι πίστις καὶ ἀλήθεια, τίς ἢ χρεία τοῦ ὄρκου; Εἰ δὲ μὴ ἐστὶν ἐν αὐτῷ πίστις, διὰ τί τοσοῦτον ἀσεβοῦμεν, ὥστε δι' ἀνθρώπινα καὶ θνητὰ τὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων Θεὸν καλεῖν μάρτυρα; Εἰ γὰρ τὸν βασιλέα τὸν ἐπὶ γῆς εἰς τὰ ἔξω δικαιοῦσι καλεῖν μάρτυρα οὐ θέμις, ὡς κρείττονα καὶ τῶν ἐγκαλούντων καὶ τῶν δικαζόντων, τί τὸν ἀγέννητον εἰς τὰ γενητὰ καλοῦμεν καὶ τὸν Θεὸν ὑπὸ ἀνθρώπων ποιοῦμεν καταφρονεῖσθαι; Ἄπαγε! Τοῦτο πᾶσαν ὑπερβάλλει παρανομίαν καὶ τόλμαν. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; Οὐδὲν πλέον ἢ εἶναι ἡμῶν τὸ Ναί, ναί, καὶ τὸ Οὐ, οὐ· καὶ καθόλου μὴ ψεύδεσθαι. Οὕτω γὰρ ἡμεῖς ἀληθύνοντες, δόξαιμεν καὶ ἐν τούτῳ μιμεῖσθαι τὸν ἀληθῆ Θεόν.

6. Ἴσως δέ τις ἐπὶ τούτοις εὐλόγως ἀντιθήσει λέγων· Εἰ ὁ ὄρκος ἀπὸ ἀνθρώπων κεκάλυται καὶ ἐν τῷ μὴ ὁμνῆναι τις μιμεῖται τὸ Θεῖον, πῶς αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁμνῆναι λέγεται ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς; Καὶ γὰρ καὶ τῷ Ἀβραάμ ὡμοσεν, ὥσπερ καὶ Μωσῆς μαρτυρεῖ, καὶ ἐν Ὑμνοῖς δὲ γέγραπται «Ὡμοσε Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Δόξει γὰρ ἢ ταῦτα μάχεσθαι τοῖς προλεχθεῖσιν, ἢ ἐκ τούτων ἐπιτιβεσθαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄρκους. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν οὕτω μὴ ταῦτά τις νομιζέτω. Θεὸς γὰρ καὶ οὐδενὸς ὁμνῆει. Πῶς γάρ,

25. Πρβλ. Γεν. 22, 16.

26. Ψαλμ. 109, 4.

ὅποιοι δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι οὔτε εἰς τὰ ἀνάξια λόγου πράγματα; Ἄλλωστε ὁ ὄρκος εἶναι μάρτυς τῆς ἀληθείας, καὶ δὲν εἶναι ἀπόδειξις τῶν χρημάτων. Ὁρκίζονται δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι ὄχι διὰ νὰ ἀποδείξουν τὰ πράγματα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅτι δὲν ψεύδονται δι' ὅσα λέγουν. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ὑπάρχη πίστις εἰς ἐκεῖνον πού ὀρκίζεται καὶ εἶναι ἀξιόπιστος διὰ τὴν ἀλήθειαν, ποία ἡ ἀνάγκη τοῦ ὄρκου; Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχη εἰς αὐτὸν πίστις, διατί γινόμεθα τόσο πολὺ ἀσεβεῖς, ὥστε νὰ ἐπικαλούμεθα τὸν Θεόν, πού εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, δι' ἀνθρώπινα καὶ θνητὰ πράγματα; Διότι ἐὰν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καλοῦμεν τὸν ἐπίγειον βασιλέα ὡς μάρτυρα εἰς τὰ κοσμικὰ δικαστήρια, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος καὶ τῶν κατηγορῶν καὶ τῶν δικαστῶν, πῶς καλοῦμεν τὸν ἀγέννητον σὰν μάρτυρα εἰς τὰ γενητά, καὶ συντελοῦμεν ἔτσι, ὥστε νὰ διασύρεται ὁ Θεὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Ἄπαγε! Αὐτὸ ὑπερβαίνει κάθε παρανομίαν καὶ θρασύτητα. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνωμεν; Τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς τὸ Naί, ναί, καὶ τὸ Ὁχι, ὄχι, καὶ νὰ μὴ λέγωμεν ποτὲ ψεῦδη. Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς λέγωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἀλήθειαν, θὰ φανῶμεν ὅτι καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μιμούμεθα τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

6. Ἴσως δὲ κάποιος φέρει κάποιαν ἀντίρρησην εἰς αὐτὰ λέγων· Ἐὰν ὁ ὄρκος ἔχη ἀπαγορευθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐὰν μὲ τὸ νὰ μὴ ὀρκίζεται μιμῆται τὸν Θεῖον, πῶς λέγεται εἰς τὰς θείας Γραφάς, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ὀρκίζεται; Διότι καὶ εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὠρκίσθη, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ὁ Μωυσῆς²⁵, καὶ εἰς τοὺς ὕμνους ἔχει γραφῆ: «Ὁ Κύριος ὠρκίσθη καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ γνώμην, ὅτι σὺ εἶσαι ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα ὅπως καὶ ὁ Μελχισεδέκ»²⁶. Θὰ φανῆ λοιπὸν ὅτι ἢ αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα μὲ τὰ προαναφερθέντα, ἢ ὅτι ἀπ' αὐτὰ ἐξωθοῦνται οἱ ἄνθρωποι εἰς ὄρκους. Ἀλλὰ ὄχι, μὴ νομίση κανεὶς ὅτι αὐτὰ εἶναι ἔτσι. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ὀρκίζεται εἰς τὸ ὄνομα κανενός. Διότι πῶς θὰ ὠρκίζετο, ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι

αὐτὸς Κύριος καὶ ποιητὴς τῶν ἀπάντων ὑπάρχων; Ἄλλ' εἰ
 χρὴ τάληθῆ λέγειν, ὁ λόγος ὄρκος αὐτοῦ ἐστὶ, πληροφορῶν
 τοὺς ἀκούοντας καὶ πίστιν ἐκάστω παρέχων, διὸ ἐπηγγεί-
 λατο καὶ λαλεῖ, πάντως καὶ γενήσεται. Οὐ γὰρ ὡς ἄνθρω-
 5 πος δμνύει Θεός, ἀλλ' ἡμῖν ὁ λόγος αὐτοῦ ἀντὶ ὄρκου πρὸς
 ἀλήθειαν γίνεται. Ἀνθρώποις δὲ λαλῶν δμνύναι λέγεται καὶ
 τοῦτο ἀνθρωπικώτερον λαλούντων τῶν ἁγίων· ἵνα ἀφ' ὧν
 αὐτοὶ λέγοντες ἀξιοῦσιν, ἀπὸ τούτων αὐτοὶ πιστεύσωσι τῷ
 λαλοῦντι Θεῷ. Ὡς γὰρ ἀνθρώπων τὸν λόγον ὄρκος θεβαιοῖ,
 10 οὕτως ἂν λαλεῖ ὁ Θεὸς ἀντ' ὄρκου λογιζέτω διὰ τὸ θεβαιον
 καὶ ἀμειψάθειον τῆς βουλῆς αὐτοῦ. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λεγομένῳ
 καὶ αὐτὸς ὁ γεγραμμένος ὄρκος. («Ὁμοσε» γὰρ «Κύριος καὶ
 οὐ μεταμεληθήσεται»), ὡς τοῦ ἀμεταμελήτου καὶ πάντως ἐσο-
 μένου κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ὄρκου τυγχάνοντος. Τοῦτο δὲ καὶ
 15 αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐν τῇ Γενέσει σημαίνει λέγων· «Καὶ ἔμνηστο
 ὧμοσα». Τοῦτο δὲ οὐχ ὄρκος ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ κατὰ τινος ὧ-
 μοσεν, ὅπερ ἰδιὸν ἐστὶν ὄρκου· ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦ, ὅπερ τὴν
 τοῦ ὄρκου ὑπόνοιαν ἐκφεύγει καὶ ἐν ᾧ σημαίνει τὸ θεβαιον
 τῆς ἐπαγγελίας καὶ τὸ χρῆναι πάντως πιστεῦσαι τὸν ἀκού-
 20 οντα. Ἔστω δὲ καὶ ὁ ὑμνωδὸς μάρτυς τῶν λεγομένων, ἀνα-
 μιμνήσκων τὸν Θεόν, ψάλλον καὶ λέγων· «Ποῦ εἶσι τὰ ἐλέη
 σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε, ἢ ὧμοσας τῷ Δαυτὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ
 σου;». Οὐ γὰρ κατὰ τῆς ἀληθείας δμνύει Θεός· ἀλλ' ὅπερ
 ἀληθεύων λαλεῖ ὡς ὄρκος ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις πρὸς πίστιν.
 25 Οὔτε οὖν Θεὸς κατὰ τοὺς ἀνθρώπους δμνύει, οὔτε ἡμᾶς ἐκ

Κύριος καὶ δημιουργὸς τῶν πάντων; Ἄλλ' ἂν πρέπει νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὄρκος αὐτοῦ, διότι κάνει γνωστὸν εἰς ὄσους τὸν ἀκούουν, καὶ κάνει τὸν καθένα νὰ πιστεύῃ, ὅτι αὐτὸ πού ὑποσχέθη καὶ λέγει, ὅπως-δήποτε θὰ πραγματοποιηθῇ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ὀρκίζεται ὡσὰν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ὁ λόγος του λαμβάνει τὴν δύναμιν τοῦ ὄρκου διὰ τὴν ἀλήθειαν. Λέγεται δὲ ὅτι ὅταν ὁμιλῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὀρκίζεται, καὶ αὐτὸς περισσότερον κατ' ἀνθρώπινον τρόπον λέγουν οἱ ἅγιοι, ὥστε ἀπ' αὐτὰ πού αὐτοὶ λέγουν ὡς ἀξιόπιστα, ἀπ' αὐτὰ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος τὰ λέγει. Ὅπως δηλαδὴ ὁ ὄρκος ἐπιβεβαιώνει τὸν λόγον τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, αὐτὰ πού λέγει ὁ Θεὸς πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνωνται ὡς ὄρκος, διότι ἡ βουλή του εἶναι σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητος. Ἐπιβεβαιώνει δὲ τὸ λεγόμενον καὶ αὐτὸς ὁ ὄρκος πού περιέχεται εἰς τὰς Γραφάς. Δηλαδή, «Ὁ Κύριος ὤρκισθη καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ γνώμην», πού σημαίνει ὅτι ὁ ὄρκος δὲν πρόκειται νὰ ἀνακληθῇ, ἀλλ' ὅπως-δήποτε θὰ πραγματοποιηθῇ. Τοῦτο δὲ τονίζει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἰς τὴν Γένεσιν, ὅταν λέγῃ· «Εἰς τὸν ἑαυτὸν μου ὤρκισθην»²⁷. Αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι ὄρκος, διότι δὲν ὤρκισθη εἰς τὸ ὄνομα κάποιου ἄλλου, πράγμα πού εἶναι τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ ὄρκου, ἀλλὰ ὤρκισθη εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τὸ ὁποῖον ἐκφεύγει ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ὄρκου, καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸν του τονίζει τὴν βεβαιότητα τῆς ὑποσχέσεως, καὶ τὸ ὅτι πρέπει ὅπως-δήποτε νὰ τὸν πιστεύσῃ αὐτὸς πού τὸν ἀκούει. Ἄς ἔλθῃ ὅμως ὡς μάρτυς διὰ τὰ λεγόμενα καὶ ὁ ὑμνωδός, πού ἐνθυμεῖται τὸν Θεὸν καὶ λέγει μὲ ψαλμόν· «Ποῦ εἶναι αἱ παλαιαὶ ὑποσχέσεις σου, Κύριε, τὰς ὁποίας μὲ ὄρκον διὰ τῶν φιλαλήθων χειλέων σου μᾶς ἔδωσες;». Δὲν ὀρκίζεται δηλαδὴ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ αὐτὰ πού λέγει ὡσὰν ἀληθινά, αὐτὰ εἶναι ὡσὰν ὄρκος διὰ νὰ τὰ πιστεύσουν οἱ ἄνθρωποι. Λοιπὸν ὁ Θεὸς δὲν ὀρκίζεται ὅπως οἱ ἄνθρωποι, οὔτε πρέπει ἡμεῖς νὰ ἐξωθούμεθα μὲ αὐτὰ εἰς ὄρκους, ἀλλὰ πρέπει νὰ λέγω-

τούτων εἰς ὄρκους ἐπιτρέβεισθαι χρή· ἀλλὰ τοιαῦτα λέγωμεν καὶ πράττωμεν, ὡς μὴ ὄρκου δεῖσθαι τοὺς ἀκούοντας, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῶν ἔχειν τὰ λεγόμενα τῆς ἀληθείας τὴν μαρτυρίαν. Ἐν τούτῳ γὰρ ὄντως μιμησόμεθα τὸ Θεῖον.

- 5 7. Ἄλλ' ἴσως καὶ τὸ κατὰ τοὺς Νινευίτας ἂν τις ἐπερω-
τήσειεν οὕτως· Εἰ ὁ λόγος ὄρκος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, διὸ λέγων ἀληθεύει καὶ οὐ ψεύδεται, πῶς εἰρηκῶς· «Ἐτι τρεῖς ἡμέ-
ραι καὶ Νινευὶ καταστραφήσεται», οὐ πεπλήρωκε τὸν λόγον;
δόξει γὰρ καὶ τοῦτο μάχεσθαι πρὸς τὰ πρῶτα. Ἄλλ' οὐ ψεύ-
10 δεται ὁ Θεός· μὴ γένοιτο! οὐδὲ ὁ λόγος ἀπλήρωτος ἔμεινεν
αὐτοῦ. Τῇ γὰρ φιλανθρωπία τὴν ὀργὴν ἡμίβλυσε καὶ τῇ με-
τανοία τῶν Νινευιτῶν μᾶλλον ἐπέβλεψεν ἢ τῇ πρὸ ταύτης
ἁμαρτία. Καὶ ὁ λόγος δὲ τοῦ Θεοῦ οὐχ οὕτως ἦν, ὥστε μετὰ
τριήμερον κατασκαφῆναι τὴν Νινευί· ἀλλ' διὸ τρεῖς ἡμέρας
15 ὑμῶν ἀνέξομαι· ἵνα ἐν τῇ ἀνοχῇ τῶν τριῶν ἡμερῶν, ἐξου-
σίαν ἔχωσι μετανοῆσαι, ἢ τὴν μετὰ ταῦτα ὀργὴν ἐκλέξασθαι.
Τί γὰρ φησὶν ὁ προφήτης; «Ἐτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὶ
καταστραφήσεται». Οὐκ εἶπε· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας καταστρα-
φήσεται· εἰ γὰρ ἂν, ἐγγεγόνει πάντως· ἀλλ' «Ἐτι τρεῖς ἡμέ-
20 ραι καὶ καταστραφήσεται»· ἵν' ἐν μὲν τῷ, («ἔτι»), λέγεσθαι,
τὴν ἀνοχὴν ἐννοῶμεν τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῇ κατασκαφῇ τὴν μετὰ
τὴν ἀνοχὴν, εἰ μὴ μετανοήσαιεν, γενησομένην ὀργὴν. Ἐπεὶ
εἰ μὴ τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον, καὶ μετανοίας χάριν τῶν ἀνθρώ-
πων ὑπερέθετο τὰς τρεῖς ἡμέρας, τί τὸν Θεὸν ἐκώλυε καὶ
25 παρατὰ τὴν Νινευί ἀπολέσαι; Ἀσθένεια; Ἄπαγε! μηδὲ εἰς
νοῦν ποιε τοῦτο τὸν ἡμέτερον ἔλθοι. Κύριος γὰρ τῶν δυνά-
μεων καὶ ἰσχυρός καὶ δυνατός ἐστιν ὁ Θεός. Ἄλλ' ἄγνοια
τῶν πράξεων ἐκείνων; Μηδὲ τοῦτο λεγέσθω· οἶδε γὰρ τὰ

28. Ψαλμ. 88, 50.

29. Ἰων. 3, 4.

μεν καὶ νὰ πράττωμεν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ χρειάζωνται ὄρκον αὐτοὶ πού τὰ ἀκούουν, ἀλλὰ τὰ ἴδια τὰ λεγόμενα νὰ ἔχουν μέσα των τὴν βεβαιότητα τῆς ἀληθείας. Διότι μὲ αὐτὸ θὰ μιμηθῶμεν πραγματικὰ τὴν θεότητα.

7. Ἄλλ' ἴσως θὰ ἐξέφραζε κανεὶς τὴν ἐξῆς ἀμφιβολίαν μὲ τὸ συμβὰν εἰς τοὺς Νινευίτας. Ἐὰν ὁ λόγος εἶναι ὄρκος τοῦ Θεοῦ, ὅτι, ὅταν ὁμιλῇ, λέγει ἀλήθειαν καὶ δὲν ψεύδεται, πῶς, ἐνῶ εἶπε· «Ἀκόμη τρεῖς ἡμέραι, καὶ θὰ καταστραφῇ ἡ Νινευίτῃς», ὅμως δὲν ἐξεπλήρωσε τὸν λόγον αὐτόν; διότι καὶ αὐτὸ φαίνεται ὡς ἀντιμαχόμενον πρὸς τὰ προηγούμενα. Ἄλλ' ὁ Θεὸς δὲν ψεύδεται μὴ γένοιτο! οὔτε ἔμεινεν αὐτὸς ὁ λόγος του, χωρὶς νὰ πραγματοποιηθῇ. Διότι μὲ τὴν φιλανθρωπίαν του ἄμβλυσε τὴν ὀργὴν του, καὶ περισσότερον ἐπρόσεξεν εἰς τὴν μετάνοιαν τῶν Νινευιτῶν παρὰ εἰς τὴν πρὸ αὐτῆς ἀμαρτίαν. Καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο, ὅτι μετὰ τριήμερον θὰ καταστραφῇ ἡ Νινευίτῃς, ἀλλ' ὅτι τρεῖς ἡμέρας θὰ σᾶς ἀνεχθῶ ἀκόμη, διὰ νὰ ἔχετε τὸν καιρὸν, μὲ τὴν ἀνοχὴν τῶν τριῶν ἡμερῶν, νὰ μετανοήσετε, ἢ νὰ προτιμήσετε τὴν μετὰ ταῦτα ἐκδήλωσιν τῆς ὀργῆς. Τί λέγει δηλαδὴ ὁ προφήτης; «Ἀκόμη τρεῖς ἡμέραι, καὶ ἡ Νινευίτῃς θὰ καταστραφῇ». Δὲν εἶπε· Μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας θὰ καταστραφῇ, διότι ἂν τὸ ἔλεγε ἔτσι, θὰ εἶχε γίνεαι ὅπωςδήποτε· ἀλλ' εἶπεν «Ἀκόμη τρεῖς ἡμέραι καὶ θὰ καταστραφῇ», ὥστε μὲ τὴν λέξιν «ἀκόμη», νὰ ἐννοῶμεν τὴν ἀνοχὴν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν προειδοποίησιν δὲ τῆς κατασκαφῆς, νὰ ἐννοῶμεν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὀργῆς, πού θὰ ἀκολουθοῦσε τὴν ἀνοχὴν, ἐὰν δὲν θὰ ἐμετανοοῦσαν. Διότι, ἐὰν δὲν εἶχεν αὐτὴν τὴν ἐννοιαν, καὶ δὲν ἔθετε εἰς τὸ ἐνδιάμεσον τὴν τριήμερον προθεσίαν, διὰ νὰ μετανοήσουν οἱ ἄνθρωποι, τί ἠμπόδιζε τὸν Θεὸν νὰ καταστρέψῃ καὶ ἀμέσως τὴν Νινευίτῃς; Μήπως ἡ ἀδυναμία; Καθόλου! αὐτὸ νὰ μὴ ἔλθῃ ποτὲ εἰς τὸν νοῦν μας. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων καὶ ἰσχυρὸς καὶ δυνατός. Μήπως ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὰς πράξεις ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων; Οὔτε τοῦτο νὰ μὴ λεχθῇ, διότι

πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν. Τί οὖν ὑπολείπεται νοεῖν ἢ μακροθυμίαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότου; ἦν καὶ ὁ προφήτης ἐπιστάμενος, ἔφυγε μὲν ἀποστελλόμενος τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον δὲ ἀπολογούμενός φησιν· «ὦ Κύριε, οὐχ οὔτοι
 5 οἱ λόγοι μου, ἔτι ὄντος μου ἐν τῇ γῆ μου; διὰ τοῦτο προέφθασα τοῦ φυγεῖν εἰς Θαροεῖς, διότι ἔγνων, ὅτι σὺ ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις». Ἐφυγε δὲ Ἰωνᾶς, οὐχ ὡς ἀντιλέγων τῷ Θεῷ· καὶ ἐλυπεῖτο, οὐχ ὡς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν Νινευιτῶν
 10 χαίρων· ἀλλὰ τοῦτο ἐποίει διὰ τὴν Νινευιτῶν κηδεμονίαν. Ἐφοβεῖτο γὰρ μὴ ἀθέβαιος παρ' αὐτοῖς νομιοθῆ, καὶ λοιπὸν ἄρξωνται μηκέτι προφήταις πιστεύειν, ἀλλὰ ἄπιστος παρ' αὐτοῖς ὁ προφητικὸς λόγος γένηται. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἠθύμωσεν, ἵνα ἐλεγχθῆ παρὰ τοῦ Δεσπότου, καὶ φανερὸν τοῖς
 15 Νινευίταις ἐκεῖ πᾶσι γένηται, ὅτι οὐ διὰ τὸ ψεύδεσθαι τὸν προφήτην ἀλλὰ διὰ φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ συγκεχώρηται τοῖς Νινευίταις. Ἦδει γὰρ τὴν ἐν τῇ «ἔτι» λέξει σημαυνομένην μακροθυμίαν. Καὶ τοῦτο τῆς θείας Γραφῆς ἐστὶ τὸ ἔθος. «Ὅταν γὰρ τὴν ἑαυτοῦ μακροθυμίαν σημαίνειν ἐθέλῃ ὁ Θεός,
 20 διὰ τῆς λέξεως τῆς, «ἔτι», ταύτην ἀπαγγέλλει ὡς ἐὰν λέγῃ διὰ μὲν τοῦ Ἡσαίου «Τί ἔτι ποιήσω τῷ ἀμπελῶνι μου, καὶ οὐκ ἐποίησα;», διὰ δὲ τοῦ Ἰερεμίου «Διὰ τοῦτο ἔτι κριθῆσομαι πρὸς ἑμαῖς, λέγει Κύριος». Ἐν δὲ τῷ λέγειν, «ἔτι», δείκνυσι τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα καὶ ἀνοχήν. Λέγει γάρ· «Δι-
 25 ἔλθετε νήσους Χετιεῖμ καὶ εἰς Κηδάρ ἀποστείλατε καὶ ἴδετε». Εἰ τοίνυν μὴ μακροθυμεῖν ἤθελεν, οὐδὲ παραινέσεις αὐτοῖς ἐδίδου· ὥστε διελθεῖν, καὶ διελθόντας μαθεῖν ἐκ τῶν ἐναν-

30. Πρὸβλ. Δαν. (Σωσ.) 42.

30α. Ἰων. 4, 2.

31. Ἡσ. 5, 4.

32. Ἰερ. 2, 9.

33. Ἰερ. 2, 10.

γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν γίνουσι²⁰. Τί μένει λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν, παρὰ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότου; Αὐτὴν ἐγνώριζε καὶ ὁ προφήτης, καὶ τὴν μὲν πρώτην φορὰν ποὺ ἀπεστάλη διέφυγε, τὴν δευτέραν φορὰν ὅμως ἔλεγεν ἀπολογούμενος· «**ὦ Κύριε, δὲν ἦταν αὐτοὶ οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἤθελα νὰ σὲ ὑπακούσω, ὅταν εὕρισκόμεν εἰς τὴν χώραν μου; Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα νὰ φύγω εἰς Θαρσεῖς, διότι ἐγνώριζα, ὅτι σὺ εἶσαι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοεῖς εἰς τὰς τιμωρίας τῶν κακιῶν τῶν ἀνθρώπων**»^{20α}. Ἐφυγε δὲ ὁ Ἰωνᾶς, ὅχι ἐπειδὴ εἶχεν ἀντίθετον γνώμην μὲ τὸν Θεόν, καὶ ἐλυπεῖτο, ὅχι ἐπειδὴ δὲν ἐχαιρόταν διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Νινευϊτῶν, ἀλλὰ διότι ἐφρόντιζε διὰ τὸ καλὸν τῶν Νινευϊτῶν. Διότι ἐφοβεῖτο, μήπως θεωρηθῆ ἅπ' αὐτοὺς σὰν κάποιος ἀφελής, καὶ ἀρχίσουν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ πιστεύουν πλέον εἰς τοὺς προφήτας, καὶ καταστῆ ἔτσι εἰς αὐτοὺς ὁ προφητικὸς λόγος ἀναξιόπιστος. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐδείλιασε, διὰ νὰ κατακριθῆ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν Δεσπότην, καὶ νὰ γίνῃ ἔτσι φανερόν εἰς ὅλους τοὺς Νινευϊτας ἐκεῖ ὅτι, ὅχι ἐπειδὴ εἶπε ψεῦδη ὁ προφήτης, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἐσυγχωρήθη εἰς τοὺς Νινευϊτας. Ἐγνώριζε δηλαδὴ τὴν μακροθυμίαν ποὺ ἐσημαίνεται μὲ τὴν λέξιν «ἀκόμη». Καὶ αὐτὸ εἶναι σὺνηθεὶς εἰς τὴν θείαν Γραφήν. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ φανερώσῃ τὴν μακροθυμίαν του, τὴν ἐξαγγέλλει μὲ τὴν ἔκφρασιν «ἀκόμη», ὅπως θὰ ἔλεγε διὰ μὲν τοῦ Ἡσαΐου· «**Τί θὰ κάμω ἀκόμη διὰ τὴν ἄμπελόν μου καὶ δὲν τὸ ἔκαμα;**»²¹, διὰ δὲ τοῦ Ἰερεμίου· «**Διὰ τοῦτο, λέγει ὁ Κύριος, θέλω ἀκόμη νὰ συζητήσω μαζί σας**»²². Καὶ μὲ τὸ νὰ λέγῃ «ἀκόμη», δείχνει τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀνοχήν του. Λέγει δηλαδὴ, «**διαπεράσατε εἰς τὰς νήσους τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ στείλετε εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κηδάρ καὶ ἴδετε**»²³. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἤθελε νὰ δείξῃ μακροθυμίαν, δὲν θὰ τοὺς ἔδιδεν οὔτε συμβουλὰς, ὥστε νὰ ὑποστοῦν τὸ κακόν, καὶ ἀφοῦ τὸ ὑποστοῦν, νὰ μάθουν ἀπὸ

τίων τὴν πρὸς τὸ καλὸν σύγκρισιν. Ἀμέλει διὰν μηκέτι μακροθυμίαν, ἀλλ' ὀργὴν ἢ πρᾶξις ἐκάστου προσκαλεῖται, λοιπὸν ἀποφαινεται λέγων «Οὐκέτι ἀνοίσω τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν». Διὰ δὲ τοῦ ὧδε, «οὐκέτι», ῥήματος σημαινομένου, δείκνυσαι
 5 φανερώς τὴν περὶ τῶν Νινευϊτῶν δηλουμένην διὰ τοῦ, «ἔτι», μακροθυμίαν, καὶ τοῦ λόγου τὴν ἀλήθειαν. Ἀδύνατον γὰρ ἦν μὴ ἀληθεῦσαι τὸν Θεὸν λέγοντα καὶ μόνον βουλόμενον. Διὰ τοῦτο τῷ Ἀβραάμ ἐπαγγειλάμενος οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν ἐχαρίζετο· καὶ τὸν λαὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου
 10 διὰ τοῦ ἱεροφάντου Μωσέως. Καὶ τὸν μὲν Ἰσαὰκ ἐπληροφόρει τῇ ὑποσχέσει καὶ πατέρα τοῦτον ἐποίει τῶν δύο λαῶν· τῷ δὲ Ἰακώβ ἐπαγγειλάμενος ἐδείκνυε τὸν Ἰωσήφ. Καὶ τῷ μὲν πισιοτάτῳ Μωσεῖ ἐδίδου τῶν λεγομένων τὴν πίστιν διὰ τῶν συμβαινόντων τῷ Φαραώ· τῷ δὲ Δαυτῖδ ἐπαγγειλάμε-
 15 νος, ἀπέδιδου τὴν ὑπόσχεσιν διὰ Σολομῶντος· λέγω δὴ τὴν τοῦ ναοῦ οἰκοδομήν.

8. Καὶ τί μοι χρεῖα πολλῶν; Οὐδέν ἐστιν, ὃ λέγει ὁ Θεός, καὶ ἀπλήρωτον τοῦτο μένει. Καὶν παρατίκα τις ὀλιγορῆ ζητῶν τὸν λόγον, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ τὴν ἀπόδοσιν ἢ ὑπόσχεσις
 20 ἔχει καὶ τῷ χρόνῳ πάντως ἢ ἐπαγγελία πληροῦται. Ἴδου γὰρ καὶ τὰ πρὸ πολλοῦ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ τὰ πρὸ πολλῶν εἰρημένα χρόνων νῦν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁρῶμεν πληρούμενα. Ἡσαίας μὲν γὰρ προεφήτευσεν ἐξ ἀπειρογάμου γυναικὸς τεχθήσεσθαι τὸν Ἐμμανουήλ· αὐτὸς δὲ ἐκ Μαρίας τῆς
 25 Παρθένου γεννηθεὶς καὶ Θεὸς φαινόμενος, ἐπλήρου προφητείου τὸν λόγον. Καὶ ὁ μὲν Μιχαίας προεπηγγείλε καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ μέλλει ὁ Χριστὸς γεννηᾶσθαι· αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ἐν Βηθλεὲμ ἐπὶ φάτινης ἀνακειόμενος, ἐδείκνυε τὸν προφήτην

τὰ ἀντίθετα νὰ τὰ συγκρίνουν μὲ τὸ καλόν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὅταν ἡ πρᾶξις τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἐπισύρῃ πλέον τὴν ὀργήν, καὶ ὄχι τὴν μακροθυμίαν, τότε πλέον λέγει ὀριστικά· «Δὲν θὰ ἀνεχθῶ πλέον τὰς ἁμαρτίας σας». Διὰ δὲ τῆς σημασίας τῆς χρησιμοποιουμένης ἐδῶ λέξεως «οὐκέτι», δείχνει φανερὰ τὴν μακροθυμίαν, ἡ ὁποία διὰ τοὺς Νινευίτας ἐξεδηλώνετο διὰ τῆς λέξεως «ἀκόμη», καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ λέγῃ ἀλήθειαν ὁ Θεὸς ὅταν ὁμιλῇ, καὶ μόνον νὰ τὸ θέλῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Ἀβραάμ, δὲν διεψεύσθη ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν λαὸν ἀπηλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον διὰ τοῦ ἱεροφάντου Μωυσέως. Καὶ εἰς μὲν τὸν Ἰσαὰκ ἔδιδεν ὑπόσχεσιν, καὶ τὸν κατέστησε πατέρα τῶν δύο λαῶν, εἰς δὲ τὸν Ἰακώβ ὑπεσχέθη καὶ ἀνέδειξε τὸν Ἰωσήφ. Καὶ εἰς μὲν τὸν πιστότατον Μωυσῆν ἐπεδείκνυε τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν λεγομένων διὰ τῶν συμβάντων εἰς τὸν Φαραῶ, εἰς δὲ τὸν Δαυὶδ ἔδωκεν ὑπόσχεσιν, καὶ ἐπραγματοποίησεν αὐτὴν διὰ τοῦ Σολομῶντος, ἐννοῶ δηλαδὴ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ.

8. Καὶ τί ἀνάγκην ἔχω τώρα διὰ περισσότερα; Δὲν ὑπάρχει τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ εἴπῃ ὁ Θεός, καὶ νὰ μείνῃ ἀπραγματοποίητον. Καὶ ἂν πρὸς τὸ παρὸν ἐρωτᾷ κανεὶς, διατί καθυστερεῖ, ὅμως μὲ τὸν χρόνον πραγματοποιεῖται ἡ ὑπόσχεσις, καὶ μὲ τὸν χρόνον ὅπωςδήποτε ἐκπληρώνεται ἡ ἐπαγγελία. Ἴδου λοιπὸν καὶ ἐκεῖνα ποῦ πρὸ πολλοῦ εἶχαν λεχθῆ ἀπὸ τὸν Κύριον, καὶ ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν λεχθῆ πρὶν πολλὰ χρόνια, τώρα βλέπομεν ὅτι ἐκπληρώνονται εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Διότι ὁ μὲν Ἠσαΐας ἐπροφήτευσεν ὅτι ὁ Ἐμμανουὴλ θὰ γεννηθῆ ἀπὸ γυναῖκα, ἡ ὁποία δὲν ἐγνώρισε τὸν γάμον, αὐτὸς δὲ μὲ τὸ νὰ γεννηθῆ ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ νὰ φανερωθῆ ὡς Θεός, ἐξεπλήρωσε τὸν λόγον τοῦ προφήτου. Καὶ ὁ μὲν Μιχαίας ἐπροφήτευσεν καὶ τὸν τόπον, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος μὲ τὸ νὰ εὐρεθῆ ξαπλωμένος ὡς βρέφος ἐπὶ τῆς φάτινης εἰς τὴν

ἀληθῆ. Καὶ ὁ μὲν Ζαχαρίας εὐηγγελίζετο τῇ Ἱερουσαλήμ τὴν εἴσοδον τοῦ Σωτῆρος· αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ἀποσιέλλων ἐπὶ τὸν ὄνον καὶ εἰσερχόμενος, ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν προφητείαν ἀνεπλήρου. Καὶ ὅλως, ἵνα μὴ τὸ καθέκαστον ὀνομάζω τῶν γε-
 5 γραμμένων, αὐτὸς πλήρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητιῶν γέγονεν. Ἄ γὰρ δι' αὐτῶν προαπήγγελλε, ταῦτα παρῶν αὐτὸς ἐτελείου πληρῶν καὶ λέγων· «Αὐτὸς ὁ λαλῶν πάρεμι». Ἴδου οὖν καὶ νῦν τὰ πάλαι ἀναφωνούμενα περὶ τοῦ Σωτῆ-
 10 ρος ἐν τοῖς Ψαλμοῖς, ἄρτι πάλιν πληροῦται διὰ τῆς τῶν σιρατιωτῶν τόλμης. Ἄ γὰρ προεσήμανε παθεῖν αὐτόν, ταῦτα νῦν οἱ δῆμοι Ἰουδαίων ἐνεργοῦσι, διαμεριζόμενοι τὰ ἱμάτια τοῦ Σωτῆρος, καὶ ποιίζοντες αὐτὸν ὄξος μετὰ χολῆς. «Ταῦτα γάρ», φησί, «ἐγένετο, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαί· ἡ μὲν λέγουσα· «Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματι-
 15 σμόν μου ἔβαλον κλῆρον», ἡ δὲ πάλιν· «Ἔδωκαν εἰς τὸ θροῶμά μου χολὴν καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος».

9. Πολλοί, τοῖς Εὐαγγελίοις ἐντυγχάνοντες καὶ ἀκούοντες τό, «Ἴνα πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον», ἐνόμισαν τὰ γινόμενα δι' οὐδὲν ἕτερον γίνεσθαι ἢ ἵνα πληρωθῇ τὰ γεγραμμένα
 20 καὶ ἐκ τούτων φήθησαν μὴ μόνον ἀναιτίους εἶναι τοὺς πράττοντας, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀξιούς ἐπαίνου, ὅτι οὐχ ὡς ἀμαρτάνοντες, ἀλλ' ὡς διακονοῦντες τοῖς γεγραμμένοις ἐνεργοῦσι

34. Ἦσ. 52, 6.

35. Πρὸ βλ. Ματθ. 27, 34-36.

36. Ψαλμ. 21, 19.

37. Ψαλμ. 62, 22.

Βηθλεὲμ ἀπεδείκνυε τὸν προφήτην ἀληθινόν. Καὶ ὁ μὲν Ζαχαρίας ἐκήρυττεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ τὴν εἴσοδον τοῦ Σωτῆρος, αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, μὲ τὸ νὰ στείλῃ νὰ τοῦ φέρουν τὸν ὄνον, καὶ μὲ τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν, ἐξεπλήρωσε τὴν προφητείαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ μὲ κάθε τρόπον, διὰ νὰ ἀναφέρω χωριστὰ τὸ καθένα ἀπὸ ὅσα ἔχουν γραφῆ, ὁ ἴδιος ἔγινεν ἐκπλήρωσις τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. Ὅσα δηλαδὴ προανήγγελλε δι' αὐτῶν, αὐτὰ ἐπραγματοποίησε καὶ ἐξεπλήρωσεν ὁ ἴδιος ὅταν ἔλεγε· «Εἶμαι παρὼν ὁ ἴδιος καὶ ὁμιλῶ»⁵⁴. Ἴδου λοιπὸν καὶ τώρα αὐτὰ τὰ ὁποῖα παλαιὰ ἀνηγγέλλοντο εἰς τοὺς ψαλμοὺς περὶ τοῦ Σωτῆρος, τώρα πάλιν ἐκπληροῦνται μὲ τὴν θρασύτητα τῶν στρατιωτῶν. Διότι αὐτὰ ποὺ προεφήτευσεν ὅτι θὰ πάθῃ, αὐτὰ πραγματοποιεῖ τώρα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, μὲ τὸ νὰ μοιράζῃ τὰ ἐνδύματα τοῦ Σωτῆρος, καὶ μὲ τὸ νὰ ποτίζῃ αὐτὸν ζῦδι ἀνάμικτον μὲ χολήν⁵⁵. Διότι λέγει, «Αὐτὰ ἐγίνοντο διὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν αἱ Γραφαί», ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν λέγει· «Διεμοίρασαν μεταξὺ τῶν τὰ ἐνδύματά μου διὰ τὰ ὁποῖα ἔβαλαν κλῆρον»⁵⁶, ἡ δὲ «Ἔδωκαν διὰ νὰ φάγω χολήν, καὶ διὰ νὰ ἱκανοποιήσω τὴν δίψαν μου μὲ ἐπότισαν ζῦδι»⁵⁷.

9. Πολλοὶ ὅταν διαβάζουν τὰ Εὐαγγέλια καὶ ἀκούουν τὸ «Ἴνα πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον», νομίζουν ὅτι αὐτὰ ποὺ συνέβησαν δὲν συνέβησαν διὰ κανένα ἄλλον λόγον, παρὰ διὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν αὐτὰ ποὺ εἶχαν γραφῆ, καὶ μὲ αὐτὰ ἐθεώρησαν ὅτι, ὄχι μόνον εἶναι ἀναίτιοι αὐτοὶ ποὺ τὰ διέπραξαν, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι καὶ ἀξιέπαινοι, διότι δὲν τὰ διέπραξαν ὡς ἁμαρτίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ γεγραμμένα, διότι δὲν θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἀποδειχθοῦν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν ἀληθινοί, ἐὰν δὲν ἐλάμβαναν χώραν αἱ πράξεις τῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ ἐσκέφθησαν αὐτὰ κινούμενοι ἐκ τῶν λόγων ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, ὅπου διηγούμενος τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἰουδαίων, ποὺ εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν προφητείαν τοῦ Ἠσαΐου, λέγει· «Ἄν καὶ

μὴ γὰρ ἂν ἀληθεῖς γεγενῆσθαι τῶν προφητῶν τοὺς λόγους,
 εἰ μὴ τούτων ἦσαν αἱ πράξεις. Μάλιστα δὲ ταῦτα ὑπέλαβον
 ἐκ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ῥητῶν κινηθέντες, ἔνθα, τῶν
 Ἰουδαίων τὴν ἀπιστίαν διηγούμενος, κατὰ τὴν Ἡσαίου προ-
 5 φητείαν φησί· «Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποικῆκίος ἔμπρο-
 σθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευσαν· ἵνα ὁ λόγος Ἡσαίου τοῦ προ-
 φήτου πληρωθῆ, ὃν εἶπε· Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡ-
 μῶν; καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίς ἀπεκαλύφθη;». Εἰ γάρ,
 ἵνα ὁ λόγος Ἡσαίου πληρωθῆ, οὐκ ἐπίστευον οἱ Ἰουδαῖοι,
 10 οὐκ αὐτοὶ τῆς ἀπιστίας αἴτιοι, ἀλλ' ὁ ταῦτα εἰρηκῶς, δι' ὃν
 καὶ ταῦτα πεπλήρωται. Ἄρον γάρ, φήσουσι, τὸν λόγον τοῦ
 προφήτου καὶ πάντως ἐκείνοι πιστεύουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα καὶ
 ἡ τοιαύτη διάνοια πολὺ τῆς ἀληθείας ἀποδέει· οὔτε γὰρ ὁ
 προφήτης αἴτιος τούτοις, οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι τῆς ἀπιστίας ἐαν-
 15 τῶν ἀνάτιοι τυγχάνουσιν· ἀλλ' ὁ μὲν προφήτης, προσβλέ-
 πων ἃ μέλλουσι πράττειν, ἀπήγγειλεν, αὐτοὶ δὲ μετὰ ταῦτα
 πράττοντες, ἐδείκνυον τοῦ προφήτου τὸν λόγον ἀληθῆ· καὶ
 οὐχ ὡς διακονοῦντες τοῖς προφητικοῖς ἐτόλμων κατὰ τοῦ
 Σωτῆρος, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει θέλοντες ἐπρατιοῦν τὰ πράγμα-
 20 τα ὥστε τὸν μὲν προφήτην μὴ αἴτιον αὐτοῖς γεγενῆσθαι, ἀλλὰ
 τὴν προαίρεσιν αὐτῶν, αὐτοὺς δὲ μᾶλλον αἰτίους γεγενῆσθαι
 τῷ προφήτῃ τοῦ ταῦτα αὐτὸν περὶ αὐτῶν εἰπεῖν. Τοῦ μὲν
 γὰρ προφήτου ἰδίον ἐστὶν ὁρᾶν τὰ μέλλοντα, καὶ μὴ σφάλ-
 λεσθαι· τῶν δὲ πράξεων ἕκαστος τὴν ἰδαν προαίρεσιν αἰτίαν
 25 ἔχει. Καὶ ὥσπερ ἡμεῖς τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες, οὐ σφαλ-
 λόμεθα βλέποντες, οὐδὲ ἄλλως μὲν βλέπομεν, ἄλλως δὲ γί-
 νεται· ἀλλ' ὡς γίνεται βλέπομεν καὶ ὡς βλέπομεν γίνεται
 οὐτιω καὶ οἱ προφητῆται τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα ἔβλεπον καὶ
 ἃ ἔβλεπον ἔδει γενέσθαι καὶ τὰ γινόμενα πάντως ὁρᾶν ἔδει.
 30 Καὶ πάλιν, ὥσπερ ἡμεῖς ἃ βλέπομεν ἐν ὀφθαλμοῖς, ἀνάγκη
 πάντως εἶναι, τὰ γὰρ ὄντα βλέπομεν καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως γε-

εἶχε κάνει τόσα θαύματα ἐμπρός των, δὲν ἐπίστευσαν διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, τὸν ὁποῖον εἶπε, Κύριε, ποῖος ἐπίστευσεν εἰς τὸ κήρυγμά μας; καὶ ὁ βραχίων τοῦ Κυρίου εἰς ποῖον ἔχει ἀποκαλυφθῆ;»³⁸. Ἐὰν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευαν, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Ἡσαΐου, δὲν ἦσαν αὐτοὶ αἴτιοι τῆς ἀπιστίας των, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ εἶπεν αὐτά, διὰ χάριν τοῦ ὁμοίου καὶ ἐξεπληρώθησαν. Θὰ μᾶς εἶπουν λοιπὸν, ἀναίρεσε τὸν λόγον τοῦ προφήτου, καὶ ὅπως ὅποτε ἐκεῖνοι θὰ πιστεύσουν. Ἄλλ' αὐτὰ καὶ ἡ σκέψις αὐτῆ ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, διότι οὔτε ὁ προφήτης εἶναι αἴτιος δι' αὐτούς, οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι ἀνάιτιοι διὰ τὴν ἰδικὴν των ἀπιστίαν. Ἄλλ' ὁ μὲν προφήτης ἐπειδὴ προέβλεπεν ὅσα ἐπρόκειτο νὰ πράξουν ἐφάνερωσεν αὐτά, αὐτοὶ δὲ μὲ τὸ νὰ τὰ πράξουν, ἀπεδείκνυαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου τοῦ προφήτου, καὶ δὲν ἐτόλμησαν ὅσα ἔπραξαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος σὰν ὑπέρεται τῶν προφητικῶν λόγων, ἀλλὰ διέπραξαν ὅλας αὐτὰς τὰς πράξεις των, διότι ἤθελαν αὐτὰς μὲ τὴν ἰδικὴν των ἐλευθέραν βούλησιν. Ἔτσι λοιπὸν ἀπέδειξαν ὅτι δὲν ἦτο αἴτιος ὁ προφήτης διὰ τὰς πράξεις των, ἀλλὰ ἡ διάθεσίς των, αὐτοὶ δὲ μᾶλλον ἦσαν αἴτιοι διὰ τὸν προφήτην εἰς τὸ νὰ εἶπη αὐτὰ περὶ αὐτῶν. Διότι ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ προφήτου εἶναι νὰ προβλέπη τὰ μέλλοντα, χωρὶς νὰ σφάλῃ, ὁ καθένας δὲ ἔχει αἰτίαν τῶν πράξεών του τὴν ἰδικὴν του ἐλευθέραν βούλησιν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡμεῖς, ὅταν βλέπωμεν μὲ τὰ μάτια μας, δὲν κάνομεν λάθος, οὔτε βλέπομεν ἄλλα πράγματα, καὶ ἄλλα γίνονται, ἀλλ' ὅπως γίνονται, ἔτσι καὶ τὰ βλέπομεν, καὶ ὅπως τὰ βλέπομεν, ἔτσι καὶ γίνονται, ἔτσι καὶ οἱ προφήται, αὐτὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, τὰ ἔβλεπαν σὰν παρόντα, καὶ ὅσα ἔβλεπαν, ἔπρεπε νὰ γίνουν, καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἐγένοντο ὅπως ὅποτε ἔπρεπε νὰ τὰ βλέπουν. Καὶ πάλιν, ὅπως ἡμεῖς ὅσα βλέπομεν μὲ τὰ μάτια μας, κατ' ἀνάγκην εἶναι ἔτσι ποὺ τὰ βλέπομεν, διότι βλέπομεν τὰ πράγματα ποὺ ὑπάρχουν, καὶ δὲν εἶναι

νέσθαι ἢ ὡς ὀρῶμεν· οὕτω καὶ οἱ προφηταί, ἃ προέβλεπον, ἔδει πάντως εἶναι, καὶ μὴ ἄλλως γίνεσθαι ἢ ὡς προεωράκα-
 οιν. Ἐπεὶ εἰ τὰ γενησόμενα μὴ προέβλεπον, οὐκέτι ἂν ἦσαν
 προφηταί. Καὶ καθόλου δὲ τοῦτο εἰδέναι δεῖ, ὅτι οἱ προ-
 5 φηταί οὐ νόμων εἰσὶ διδάσκαλοι, ἵνα μόνον, ἃ προστάττουσι,
 γίνηται, ἀλλὰ τῶν μελλόντων εἰσὶ προσημάντορες. Οὐ γὰρ
 ἐπειδὴ λέγουσι, διὰ τοῦτο καὶ γίνεται τὰ γινόμενα, ἀλλ' ὅτι
 γίνεσθαι μέλλει, διὰ τοῦτο καὶ προλέγουσι καὶ ἀνάγκη μὴ
 ψεύδεσθαι τοὺς προφήτας, ὀρῶσι γὰρ ἀληθῶς. Εἰ γὰρ καθ'
 10 ἐπόθεον μὴ προσηγγέλλον οἱ προφηταί, ἀλλὰ τῶν Ἰου-
 δαίων ἦν ἡ προαιρέσις, ὥστε πράττειν ταῦτα. Καὶ ὅπως οἱ
 ἅγιοι οὐκ ἀναγκαστικοὶ τῶν γιγνομένων εἰσὶν· ἀλλὰ τὴν
 προαίρεσιν τῶν πραιόντων προβλέποντες σημαίνουσι. Καὶ
 ὥσπερ οἱ ἀνασκευάζοντες ἔλεγον Ἄρον τὸν λόγον τοῦ προ-
 15 φητοῦ, καὶ πάντως οἱ Ἰουδαῖοι πιστεύουσι· οὕτω φαίην
 ἂν καὶ γὰρ Ἄρον τὰς πράξεις τῶν Ἰουδαίων, καὶ πάντως
 οὐ προεφήτευσεν ἂν περὶ αὐτῶν ὁ Ἡσαΐας τοιαῦτα.

10. Ἐὰν τοίνυν ὁ Ἰωάννης λέγῃ· «Οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐ-
 τὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος Ἡσαΐου», μὴ τῷ λό-
 20 γῳ τοῦ προφητοῦ τὴν αἰτίαν δῶς τῆς ἀπιστίας αὐτῶν, ἀλλὰ
 τῇ πράξει αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων. Ἄ γὰρ οὕτοι νῦν ἔπρατιον,
 ταῦτα προέβλεπεν ὁ προφήτης ἐκ πολλοῦ· καὶ ἔδει τοῦτον μὴ
 ψεύσασθαι, ἀλλὰ γνωσθῆναι, ὅτι τὰ νῦν γινόμενα προεώρα-
 κεν ἀληθῶς. Ἴνα γὰρ ὁ λόγος αὐτοῦ ἀληθῆς τοῖς μετὰ ταῦ-
 25 τα φανῇ, ἠλέγχθησαν ἄπιστοι καὶ κρυπτόμενοι. Ἦσαν μὲν γὰρ
 τῇ προαιρέσει φαῦλοι· ἐπειδὴ δὲ ἔκρυπτον αὐτῶν τὴν ἀπι-
 στίαν, ὁ λόγος ἔλεγχος γέγονεν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο γοῦν οὐκ
 ἐπίστευον, ὅτι ἠλέγχεν αὐτοὺς ὁ λόγος κρυπτομένους; Καὶ

δυνατόν νὰ συμβῆ κατ' ἄλλον τρόπον, παρὰ ὅπως βλέπομεν, ἔτσι καὶ οἱ προφῆται, ὅσα προέβλεπαν, ἔπρεπε ὅπως δὴποτε νὰ εἶναι ἔτσι, καὶ νὰ μὴ συμβαίνουν κατ' ἄλλον τρόπον, παρὰ ὅπως τὰ εἶχαν προβλέψει. Ἐπειδὴ ἐὰν δὲν προέβλεπαν τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν δὲν θὰ ἦσαν προφῆται. Καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι οἱ προφῆται δὲν εἶναι διδάσκαλοι τῶν νόμων, διὰ νὰ γίνωνται μόνον ὅσα προστάζουν, ἀλλ' εἶναι προμηνυταὶ ὅσων πρόκειται νὰ συμβοῦν. Δηλαδὴ δὲν συμβαίνουν ὅσα συμβαίνουν ἐπειδὴ λέγουν αὐτὰ οἱ προφῆται, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται νὰ συμβοῦν, διὰ τοῦτο τὰ προλέγουν, καὶ κατ' ἀνάγκην δὲν ψεύδονται οἱ προφῆται, διότι βλέπουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι, ἐὰν ὑποιεθῆ ὅτι δὲν τὰ εἶχαν προαναγγείλει οἱ προφῆται, ὅμως εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὑπῆρχεν ἡ πρόθεσις, καὶ θὰ τὰ ἔπρατταν. Καὶ ὅπως δὴποτε οἱ ἅγιοι δὲν ἐξαναγκάζουν νὰ γίνουν ὅσα συμβαίνουν, ἀλλ' ἐπειδὴ προβλέπουν τὴν διάθεσιν αὐτῶν ποὺ τὰ πράττουν τὰ ἐπισημαίνουν. Καὶ ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἀντιρρήσεις ἔλεγον· ἀναίρεσε τὸν λόγον τοῦ προφήτου καὶ ὅπως δὴποτε οἱ Ἰουδαῖοι θὰ πιστεύουν, ἔτσι θὰ ἠμποροῦσα καὶ ἐγὼ νὰ εἶπω· ἐξαφάνισε τὰς πράξεις τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅπως δὴποτε δὲν θὰ προεφήτευσέ τέτοια πράγματα δι' αὐτοὺς ὁ Ἡσαΐας.

10. Ἐὰν λοιπὸν λέγῃ ὁ Ἰωάννης, «δὲν ἐπίστευαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ ἐκπληρωθῆ ὁ λόγος τοῦ Ἡσαΐου» μὴ ἀποδώσης τὴν αἰτίαν τῆς ἀπιστίας των εἰς τὸν λόγον τοῦ προφήτου, ἀλλὰ εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν ἰδίων τῶν Ἰουδαίων. Διότι ὅσα διέπρατταν αὐτοὶ τώρα, αὐτὰ προέβλεπεν ὁ προφήτης ἀπὸ πολὺν χρόνον, καὶ ἔπρεπε νὰ μὴ ἀποδειχθῆ ψεύστης, ἀλλὰ νὰ γίνῃ γνωστὸν ὅτι αὐτὰ ποὺ ἐγίνοντο, προεῖδεν ἀληθινά. Διὰ νὰ ἀποδειχθῆ λοιπὸν ὁ λόγος τοῦ ἀληθινὸς εἰς ὄλους τοὺς μεταγενεστεροὺς ἀπεδείχθησαν αὐτοὶ ὅτι ἦσαν ἄπιστοι καὶ τὸ ἔκρυβαν. Διότι ἦσαν μὲν πονηροὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἐπειδὴ ὅμως ἔκρυβαν τὴν ἀπιστίαν των, ὁ λόγος ἐγένετο ἔλεγχος δι' αὐτούς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν ἐπίστευαν, ἐπειδὴ τοὺς ἤλεγχεν ὁ λόγος ποὺ

ἐὰν λέγῃ πάλιν· Οὐκ ἠδύνατο πιστεύειν οἱ Ἰουδαῖοι, οὗτοι γέ-
 γραπται τὰ κατ' αὐτῶν, μὴ τὸ ἀδύνατον τῆ προαιρέσει τῶν
 πραιτόντων δῶς. Ἐδύνατο γὰρ καὶ μεταβάλλεσθαι· ἀλλὰ
 τὸ ἀδύνατον τὸ μὴ ψεύσασθαι τὸν προφήτην. Ἐπειδὴ γὰρ ἀ-
 5 ληθῶς ἐώρακε, διὰ τοῦτο ἀδύνατον ἦν σφαλῆναι αὐτόν. Οὐ
 γὰρ ἄλλως ἐώρακεν, ἢ ὡς γέγονε καὶ ἐφάνησαν ἄπιστοι.
 Οὕτω καὶ τὸ κατὰ τὴν παρθένον πεπλήρωται θαῦμα καὶ τὸ
 κατὰ Ἰωάννην ἀπέβη σήμερον καὶ πάντα τὰ προγεγραμμένα
 πεπλήρωται. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ γέγραπται, διὰ τοῦτο καὶ ἀπέ-
 10 θαινον, ἀλλ' οὗτοι ἐτίγγετο πάντως, διὰ τοῦτο καὶ προελέχθη.
 Οὕτω καὶ τὸ κατὰ τὸν μερισμὸν νῦν τῶν ἱματίων γέγονε·
 καὶ ὡς γέγονε, οὕτω καὶ προεωρᾶτο καὶ ὡς προεσημάνθη
 καὶ προαπηγγέλη, οὕτω καὶ πεπλήρωται καὶ πέπρακται. Γέ-
 γραπται δὲ οὕτω· «Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο
 15 τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον, ἵνα πληρωθῆ τὸ ρηθὲν
 διὰ τοῦ προφήτου· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ
 ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον». Ματθαῖος μὲν οὖν με-
 τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀπλοῦστερον τὸν μερισμὸν γε-
 γενῆσθαι φησι· ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ τὴν ποιότητα τοῦ μερισμοῦ
 20 καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ γεγενημένου κλήρου διηγεῖται λέγων οὕ-
 τως· «Οἱ οὖν στρατιῶται, οὗτοι ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον
 τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώ-
 τη μέρος. Τὸν δὲ χιτῶνα ἐπεὶ ἦν ἄρραφος ἐκ τῶν ἄνω ὑ-
 φαντὸς διόλου, εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Μὴ σχίσωμεν αὐτόν,
 25 ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίς οὖν ἔσται· ἵνα ἡ Γραφή πληρω-
 θῆ· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματι-
 σμὸν μου ἔβαλον κλῆρον»».

39. Εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Περὶδομος.

39α. Ψαλμ. 21, 19.

40. Ἰω. 19, 23-24.

ἐκρύπτοντο; Καὶ ἐὰν πάλιν λέγη· δὲν ἤμποροῦσαν νὰ πιστεύσουν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἐγράφησαν αὐτὰ δι' αὐτούς, μὴ ἀποδώσης τὴν ἀδυναμίαν εἰς τὴν προαίρεσιν αὐτῶν ποὺ διέπραξαν τὰς ἀμαρτίας, διότι ἤμποροῦσαν καὶ νὰ μεταβληθοῦν, ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον νὰ θεωρήσης ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ψεύδεται ὁ προφήτης. Διότι ἐπειδὴ ἔβλεπε πραγματικά, διὰ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον νὰ κάμῃ λάθος. Δὲν ἔβλεπε δηλαδὴ τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτὸ ποὺ ἔγινε, καὶ ἔτσι αὐτοὶ ἀπεδείχθησαν ἄπιστοι. Ἔτσι ἐξεπληρώθη τὸ θαῦμα ποὺ συνέβη καὶ εἰς τὴν παρθένον, καὶ ἡ προφητεία περὶ τοῦ Ἰωάννου³⁹ ἐπραγματοποιήθη σήμερον, καὶ ὅλα ὅσα ἔχουν γραφῆ ἀπὸ παλαιὰ ἐξεπληρώθησαν. Δὲν ἐπραγματοποιοῦντο λοιπὸν ἐπειδὴ ἦσαν γραμμένα, ἀλλ' ὅπως ὅποτε ἐπειδὴ ἐγίνοντο, διὰ τοῦτο καὶ ἐπροφητεύοντο. Ἔτσι συνέβη καὶ μὲ τὸ μοίρασμα τῶν ἐνδυμάτων, ὅπως συνέβη, ἔτσι καὶ προεβλέπετο, καὶ ὅπως προεβλέφθη καὶ ἐπροφητεύθη, ἔτσι καὶ ἐξεπληρώθη καὶ ἐπραγματοποιήθη. Ἐχει γραφῆ δὲ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· «Ὅταν δὲ τὸν ἐσταύρωσαν, ἐμοίρασαν μὲ κλῆρον τὰ ἐνδύματά του, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ αὐτὸ ποὺ εἶπεν ὁ Προφήτης· 'ἐμοίρασαν μεταξύ των τὰ ἐνδύματά μου διὰ τὰ ὁποῖα ἔβαλαν κλῆρον'»^{39α}. Ὁ μὲν Ματθαῖος λοιπὸν, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστάς, λέγει ὅτι ἡ μοιρασιὰ ἔγινε μὲ ἀπλούστερον τρόπον, ὁ δὲ Ἰωάννης περιγράφει καὶ τὸ εἶδος τῆς μοιρασιᾶς καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἐρρίφθη ὁ κλῆρος ὡς ἐξῆς· «Οἱ στρατιῶται λοιπὸν, ὅταν ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἐπῆραν τὰ ἐνδύματά του καὶ τὰ ἐχώρισαν εἰς τέσσαρα μερίδια, ἓνα μερίδιον διὰ κάθε στρατιώτην. Διὰ τὸν χιτῶνα ὅμως, ἐπειδὴ ἦτο χωρὶς ραφῆν καὶ ὕφαντος καθ' ὄλοκληρίαν ἀπὸ ἐπάνω ὡς κάτω, εἶπαν μεταξύ των· ἄς μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλ' ἄς βάλωμεν δι' αὐτόν κλῆρον, τίνος θὰ πέσῃ, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ Γραφή· 'ἐμοίρασαν τὰ ἐνδύματά μου μεταξύ των καὶ διὰ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλαν κλῆρον'»⁴⁰.

11. Ἴσως τις τούτων ἀκούων ἐρυθριᾷ· ἴσως τις ὁρῶν
 τὸν Κύριον παιζόμενον καὶ ἀπαγόμενον καὶ τυπτόμενον, αἰ-
 σχύνεται· ἴσως νῦν τις ὁρῶν τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα καὶ βα-
 σιλέα τοῦ παντός κρινόμενον ὑπὸ Πιλάτου καὶ σταυρούμενον
 5 ὑπὸ Ἰουδαίων, δυσωπεῖται, καὶ κάτω τὸν ὀφθαλμὸν ἔχει.
 Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἥλιος ἤνεγκε τὴν θεάν ἰδεῖν, ἀλλ' ἐσκοτίζετο
 ὄλος, ἵνα καὶ τοὺς ἄλλων ὀφθαλμοὺς ἀποσιτρέψῃ· καὶ οὐκ ἐ-
 φρόντιζεν ἔτι τῆς ἐντολῆς τοῦ φαίνειν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ
 καὶ παραβαίνειν εἰκόλμα λοιπόν, ὁρῶν τὸν ἐντειλάμενον αὐτῷ
 10 Δεσπότην ὑπὸ ἀνθρώπων πάσχοντα. Ἄλλ' ἐὰν τὴν αἰτίαν
 μάθωμεν, καὶ διὰ τί πέπονθεν ἴδωμεν, οὐκέτι ἐρυθριῶμεν,
 ἀλλὰ θαυμάζομεν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ,
 καὶ καυχησόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς, ὡς ὁ Παῦλος, ἐν τῷ σταυρῷ,
 διτι οὐκ αὐτὸς ὁ Κύριος δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν ἐκείνῳ πά-
 15 σχοντες ἤμεν. Τῶν μὲν γὰρ ἀνθρώπων ἡ ἁμαρτία πολλή τις
 ἦν καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην προκατειλήφει τοῦτο τὸ κακόν, μέ-
 γα μὲν τυγχάνον καὶ πρὸ τούτου, κατ' ὀλίγον δὲ καὶ αὐξα-
 νόμενον καὶ ἀφόρητον γινόμενον τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ γὰρ
 καὶ ὁ θάνατος ἐπὶ πάντας καὶ κατὰ πάντων ἰσχυρὸς βασιλεύειν.
 20 Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν ἀθάνατος καὶ ἀφθαρτός ἐστι· καὶ ὡσεὶ
 ἀθάνατος καὶ ἀφθαρτός, οὕτως ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.
 Ἀγαθοῦ γὰρ Πατρὸς ἀγαθὸς ὁ Λόγος ὑπάρχει· διὸ οὐ παρεῖ-
 δεν ἀπολέσθαι τὸ γινόμενον, οὐδ' ὑπέμεινε τῶν αὐτοῦ ποιη-
 μάτων ἄλλον γενέσθαι Κύριον· ἀλλ' ὁρῶν τὸ μὲν τῆς κακίας
 25 ἀφόρητον καὶ τὸ θνητὸν γένος οὐχ ἱκανὸν ἀντισητῆραι πρὸς
 τὸν θάνατον, οὐδὲ τὴν τιμωρίαν τῶν κακῶν δυνατὸν ἀποδοῦ-
 ναι· ὑπερῆρε γὰρ πᾶσαν τιμωρίαν ἢ τῆς κακίας ὑπερβολή·
 ὁρῶν δὲ καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς ἀγαθότητα, ὁρῶν καὶ τὴν εἰ-

II. Ἴσως νὰ κοκκινίζη κανεὶς ὅταν ἀκούῃ αὐτά. Ἴσως κανεὶς νὰ ἐντρέπεται, ὅταν βλέπῃ τὸν Κύριον νὰ χλευάζεται, νὰ σύρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ νὰ κτυπᾶται. Ἴσως κανεὶς νὰ ἐντραπῇ καὶ νὰ στρέψῃ τὰ μάτια του κατὰ γῆς ὅταν βλέπῃ τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα καὶ βασιλέα τοῦ πανιῶς νὰ κρίνεται ἀπὸ τὸν Πιλαῶτον, καὶ νὰ σταυρώνεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Δίδοι οὕτε ὁ ἥλιος βέβαια δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ αὐτὸ τὸ θέαμα, ἀλλὰ ἐσκοτεινίωσε τελείως, διὰ νὰ ὑποχρέωση καὶ τῶν ἄλλων τὰ μάτια νὰ κρυφθοῦν, καὶ δὲν ἐφρόντιζε πλέον διὰ τὴν ἐντολὴν ποὺ εἶχε λάβει, νὰ φέγγῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἀπετόλμησε τώρα καὶ νὰ τὴν παραβῇ, διότι ἔβλεπεν ὅτι ὁ Δεσπότης, ποὺ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐντολὴν, ἐκακοποιεῖτο ἀπὸ ἀνθρώπους. Ἄλλ' ἐὰν μάθωμεν τὴν αἰτίαν καὶ ἴδωμεν τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἔπαθε, δὲν θὰ κοκκινίζωμεν πλέον, ἀλλὰ θὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του. Καὶ θὰ καυχηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅπως ὁ Παῦλος, διὰ τὸν σταυρόν, διότι δὲν ἔπαθεν ὁ Κύριος διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' ἡμεῖς εἴμεθα ἐκεῖνοι ποὺ ἐπάθαμεν ἐν αὐτῷ. Διότι ἡ ἁμαρτία τῶν ἀνθρώπων ἦτο πολὺ μεγάλη, καὶ τὸ κακὸν τοῦτο κατέλαβεν ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ ἦτο βεβαία ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μεγάλο, σιγὰ - σιγὰ ὅμως ἐμεγάλωνε περισσότερο, καὶ καθίστατο ἀνυπόφορον διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Δίδοι καὶ ὁ θάνατος εἶχε κατορθώσει νὰ κυριεύσῃ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Ὁ Κύριός μας ὅμως εἶναι ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτος, καὶ ὅπως εἶναι ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτος ἔτσι εἶναι καὶ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Διότι ὁ Λόγος τοῦ ἀγαθοῦ Πατρὸς εἶναι καὶ αὐτὸς ἀγαθός. Διὰ τοῦτο δὲν ἄφησε νὰ καθῆ τὸ δημιούργημά του, οὔτε ἠνέχθη νὰ καταστῆ ἄλλος κύριος τῶν ἔργων του. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ἡ κακία ἦτο ἀνυπόφορος, καὶ ὅτι τὸ θνητὸν γένος δὲν ἦτο ἰκανὸν νὰ ἀντισταθῆ εἰς τὸν θάνατον, οὔτε ἦτο εἰς θέσιν νὰ τιμωρηθῆ ἐπαρκῶς διὰ τὰ κακά, ἐπειδὴ ἡ ὑπερβολικὴ κακία ἐξεπέρασε κάθε τιμωρίαν, ἐπειδὴ δὲ ἀκόμη ἔβλεπε καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Πα-

τοῦ ἰκανότητα καὶ δύναμιν· «Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις καὶ
 Θεοῦ σοφίαν», κεκίνηται τῇ φιλανθρωπία καὶ οἰκτιείρας τὴν
 ἀσθένειαν ἡμῶν, ἐνεδύσατο ταύτην. Αὐτὸς γάρ, ὡς ὁ προ-
 φήτης φησὶ, τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἤρε καὶ τὰς νόσους ἐβά-
 5 σιασε. Καὶ ἐλεήσας τὸ θνητὸν ἡμῶν, περιεβάλειο τοῦτο.
 Λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· «Ἐταπεινώσει» ἑαυτὸν μέχρι θανάτου,
 θανάτου δὲ σταυροῦ». Ἰδὼν δὲ καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν
 ἡμῶν τῆς τιμωρίας ἀδύνατον, ἀνεδέξατο ταύτην αὐτός· «Χρι-
 10 στὸς γὰρ γέγονε ὑπὲρ ἡμῶν κατάρω». Καὶ οὕτω δὴ τὰ ἀνθρώ-
 πινα περιβαλλόμενος καὶ ἀμφιστάμενος, δι' ἑαυτοῦ τὰ ἡ-
 μῶν προσήγαγε τῷ Πατρὶ, ἵνα, ὡς αὐτὸς πάσχων, ἀβλαβῆ
 τὸν ἄνθρωπον πάσχοντα κατασκευάσῃ καὶ μικρὰ μεγάλοις ἀν-
 τικαταλλάξῃται. Καταβέβηκε γάρ, ἵνα ἡμῶν τὴν ἀνοδοῦν κα-
 τασκευάσῃ καὶ πεπείραται γενέσεως, ἵνα ἡμεῖς δι' αὐτοῦ
 15 τῷ ἀγεννήτῳ φιλιώσωμεν. Ἦσθένησε δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς
 ἐγερωθῶμεν ἐν δυνάμει καὶ εἴλωμεν, ὡς ὁ Παῦλος· «Πάντα
 ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Ἰησοῦ Χριστῷ». Ἔλαβε σῶμα
 φθαρτὸν, ἵνα τὸ φθαρτὸν ἐνδύσῃται τὴν ἀφθαρσίαν· ἐνεδύ-
 σαιτο τὸ θνητὸν, ἵνα τὸ θνητὸν ἐνδύσῃται τὴν ἀθανασίαν. Καὶ
 20 τέλος γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἀπέθανεν, ἵνα ἡμεῖς, οἱ ὡς
 ἄνθρωποι ἀποθνήσκοντες, θεοποιηθῶμεν καὶ μηκέτι τὸν θά-
 νατον ἔχωμεν βουσιλεύοντα. Θάνατος γὰρ ἡμῶν οὐ κατακυρι-
 εῦει καὶ ὁ ἀποστολικὸς δὲ κηρύττει λόγος· διὰ τοῦτο καὶ σταυ-
 ροῦται, ἵνα τὴν κατάρω ἐξαγοράσῃ καὶ ἡμεῖς τὴν εὐλογίαν
 25 κληρονομήσωμεν. Πάσχων γὰρ αὐτός, ἐβλάπτειτο μὲν οὐδ' ὅ-
 λως, ἐχαρίζετο δὲ μᾶλλον καὶ ἀποθνήσκων, οὐκ ἔμενε νε-
 κρός, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοὺς νεκροὺς ἐζωοποιεῖ καὶ σφαγια-

41. Α' Κορ. 1, 24.

42. Πρβλ. Ἦσ. 53, 4.

43. Φίλιπ. 2, 8.

44. Γαλ. 3, 13.

45. Φίλιπ. 4, 13.

ιρός, ἔβλεπε καὶ τὴν ἰδικήν του ἰκανότητα καὶ δύναμιν, «Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία»⁴¹, παρεκινήθη ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ ἐπειδὴ ἐστενοχωρήθη διὰ τὴν ἀσθενειάν μας, ἐνεδύθη αὐτὴν ὁ ἴδιος. Διότι αὐτός, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, ἐσῆκωσε τὰς ἀδυναμίας μας καὶ ἐστήριξεν ἐπάνω του τὰς ἀσθενείας μας⁴². Καὶ ἐπειδὴ ἠλέησε τὴν θνητότητά μας, ἐνεδύθη αὐτήν. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος· «ἐταπεινώσε τὸν ἑαυτὸν του μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυρικοῦ»⁴³. Ἐπειδὴ δὲ εἶδε πῶς εἴμεθα ἀδύνατοι νὰ ὑποστῶμεν τὴν τιμωρίαν πρὸς ἀνταπόδοσιν, τὴν ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος ἐπάνω του, «Διότι ὁ Χριστὸς ἔγινε πρὸς χάριν μας κατάρρα»⁴⁴. Καὶ ἔτσι λοιπὸν μὲ τὸ νὰ περιβληθῆ καὶ νὰ φορέσῃ τὰ ἀνθρώπινα, προσέφερε μέσῳ τοῦ ἑαυτοῦ του τὰ ἰδικά μας εἰς τὸν Πατέρα, ἔτσι ὥστε, μὲ τὸ νὰ πάθῃ αὐτός, νὰ καταστήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ποῦ ἔπασχεν ἀβλαβῆ, καὶ ἔτσι νὰ ἀνταλλάξῃ τὰ μικρὰ μὲ τὰ μεγάλα. Κατέβη δηλαδή διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἄνοδόν μας, καὶ ἔλαβε πείραν τῆς γενέσεως διὰ νὰ συμφιλιωθῶμεν ἡμεῖς μὲ τὸν ἀγέννητον δι' αὐτοῦ. Ἐγινεν ἀσθενῆς δι' ἡμᾶς, διὰ νὰ ἀναστηθῶμεν ἡμεῖς δυνατοί, καὶ νὰ εἴπωμεν, ὅπως ὁ Παῦλος· «Ὅλα ἔχω τὴν δύναμιν νὰ ἐπιτύχω διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐνδυναμώνει»⁴⁵. Ἐλαβε φθαρτὸν σῶμα, διὰ νὰ ἐνδυθῆ ἔτσι τὸ φθαρτὸν μὲ τὴν ἀφθαρσίαν, ἐνεδύθη τὸ θνητὸν, διὰ νὰ ἐνδυθῆ τὸ θνητὸν μὲ ἀθανασίαν. Καὶ τέλος ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἀπέθανε, διὰ νὰ θεοποιηθῶμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀποθνήσκομεν ὡσάν ἄνθρωποι, καὶ διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν πλέον κυρίαρχον τὸν θάνατον. Ὁ θάνατος λοιπὸν, ὅπως κηρύσσει καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου, δὲν μᾶς ἐξουσιάζει πλέον. Διὰ τοῦτο καὶ σταυρώνεται, διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν κατάραν, καὶ ἡμεῖς νὰ κληρονομήσωμεν τὴν εὐλογίαν. Διότι μὲ τὸ νὰ πάσχη αὐτός, δὲν ὑφίστατο καθόλου βλάβην, μᾶλλον δὲ ἐχορηγοῦσε τὴν χάριν, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀποθνήσκῃ, δὲν παρέμενε νεκρός, ἀλλὰ μᾶλλον ἐζωοποιοῦσε τοὺς νεκρούς. Καὶ μὲ τὸ νὰ σφάζεται δὲν ἐχάνετο,

ζόμενος δὲ οὐκ ἀπώλλυτο, ἀλλὰ τῷ αἵματι τῆς σφαγῆς πάν-
τας ἀπλῶς ἐλυτροῦτο καὶ αὐτὸς ἔμεινεν ἀπαθής.

12. Πῶς δὲ τοῦτο γέγονεν, εἴ τις ἔροιο, ἀκουέτω. Δύο
πραγμάτων ἐν τούτῳ γέγονε σύνοδος· πραγμάτων δὲ λέγω
5 οὐκ ἴσων, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάντα σύγκρισιν οὐκ ἐχόντων. Θνη-
τὸν γὰρ ἀθανάτῳ συνεπλέκειο καὶ φθαρτὸν σῶμα ἀφθάρτῳ
λόγῳ συνεληλύθει. Καὶ τὸ μὲν θνητὸν οὐκ ἔβλαπτε τὸ ἀθάνα-
τον· ἀπαθὲς γὰρ ἦν· ἀλλ' ἔμενε μᾶλλον ἀπαθὲς καὶ αὐτὸ τῆ
τοῦ θανάτου ἐπικρατεία· τὰ γὰρ κρατοῦντα τῶν κρατουμένων
10 αἰεὶ κύρια τυγχάνει. Διὰ γοῦν αὐτὸν τὸν συνόντι ἀθάνατον
Λόγον καὶ ὁ θάνατος ἐξηφανίζεται παραδόξως ἐν αὐτῷ, ὡς
ἀπὸ πυρὸς ἀφανίζεται καλάμη. Ὁ δὲ Λόγος, ἀφθαρτος ὢν,
ὠφελεῖ μᾶλλον τὸ φθαρτὸν συνὼν αὐτῷ· τὸ γὰρ σκότιος ὑπὸ
τοῦ φωτὸς καταυγάζεται, καὶ τὸ ἔλαιον ὑπὸ τοῦ κρείττονος
15 εὐλογεῖται. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ὑπὸ τῶν δημίῳν ἐκδιδύσκειται,
οὓς ἡμεῖς ἐν τῷ Ἀδὰμ ἐνεδυσάμεθα δερματίνους χιτῶνας,
ἵνα ἀπὸ τούτων τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι δυνηθῶμεν. Διὰ
τοῦτο καὶ τὰ ἱμάτια μερίζεσθαι ὑπομένει, ἵνα ἡμεῖς τὸν ἐκ
Πατρὸς ἀμέριστον ἔχωμεν Λόγον· «Ἐγὼ γὰρ καὶ ὁ Πατήρ»,
20 φησί, «ἐν ἑσμεῖν». Διὰ τοῦτο καὶ λαγχάνουσιν ἐπὶ τὸν χι-
τῶνα, καὶ τοῦτο πάσχων παρορᾷ, ἵνα ἡμῶν κληρὸς ὁ Χρι-
στὸς γένηται, καθὼς καὶ ὁ ψαλμοφδὸς φησι· «Κύριος μερὶς
τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου». Ὅθεν οὐδὲ
ἀλλαχοῦ πάσχει, οὐδὲ εἰς ἄλλον τόπον σταυροῦται ἢ εἰς τὸν
25 Κρανίου τόπον, ὃν Ἑβραίων οἱ διδάσκαλοι φασὶ τοῦ Ἀδὰμ
εἶναι τάφον. Ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν μετὰ τὴν κατάραν τεθάφθαι
διαβεβαιοῦνται. Ὅπερ εἰ οὕτως ἔχει, θαναμάζω τοῦ τόπου

46. Ἰω. 10, 30.

47. Ψαλμ. 15, 5.

ἀλλ' ἀπλῶς μὲ τὸ αἷμα τῆς σφαγῆς ἐπλήρωνε τὰ λύτρα δι' ὄλους, καὶ αὐτὸς ἔμεινεν ἀπαθής.

12. Ἐὰν δὲ ἐρωτοῦσε κανεὶς πῶς ἔγινεν αὐτό, ἃς ἀκούσῃ τὴν ἀπάντησιν. Εἰς αὐτὸν συνυπῆρξαν δύο πράγματα. Καὶ ἐννοῶ πράγματα ὅχι ἴσα, ἀλλὰ πράγματα ποὺ δὲν ἔμποροῦν καθόλου νὰ συγκριθοῦν. Διότι συνεδέθη τὸ θνητὸν μὲ τὸ ἀθάνατον, καὶ τὸ φθαρτὸν σῶμα συγκατοίκησε μὲ τὸν ἀφθαρτον Λόγον. Καὶ τὸ μὲν θνητὸν δὲν ἐπροκαλοῦσε μείωσιν εἰς τὸ ἀθάνατον, διότι αὐτὸ ἦτο ἀπαθές, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τὸ θνητὸν ἔμεινεν ἄτρωτον ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ θανάτου, διότι ἐκεῖνα ποὺ ἐξουσιάζουσιν εἶναι πάντοτε κυρίαρχα τῶν ἐξουσιαζομένων. Ἐνεκα λοιπὸν τοῦ ἀθανάτου Λόγου, ὁ ὁποῖος συνυπῆρχε μὲ αὐτό, ἐξηφανίζετο καὶ ὁ θάνατος κατὰ παράδοξον τρόπον, ὅπως τὸ καλάμι ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὴν φωτιάν. Ὁ δὲ Λόγος, ἐπειδὴ εἶναι ἀφθαρτος, ὠφελεῖ μᾶλλον τὸ φθαρτὸν, μὲ τὸ νὰ συνυπάρχη μὲ αὐτό, διότι τὸ σκότος καταφωτίζεται ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ τὸ μικρότερον εὐλογεῖται ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον. Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ἐκδύεται ἀπὸ τοὺς δημίους τοὺς δερματίνους χιτῶνας, ποὺ ἐνεδύθημεν ἡμεῖς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ, διὰ νὰ ἔμπορέσωμεν ἀντὶ αὐτῶν νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνέχεται νὰ μοιρασθοῦν τὰ ἐνδύματα, διὰ νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς ἀπὸ τὸν Πατέρα τὸν Λόγον ποὺ δὲν μερίζεται, διότι λέγει· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ εἴμεθα ἓν»⁴⁶. Διὰ τοῦτο καὶ χρησιμοποιοῦν κληρὸν διὰ τὸν χιτῶνα, καὶ ἀνέχεται νὰ ὑφίσταται τοῦτο, διὰ νὰ κληρονομήσωμεν ἡμεῖς τὸν Χριστόν, καθὼς λέγει καὶ ὁ ψαλμωδός· «Ὁ Κύριος εἶναι δι' ἐμὲ τὸ πολύτιμον μερίδιον τῆς κληρονομίας μου καὶ τὸ ἰδιαιτέρον ποτήριόν μου»⁴⁷. Διὰ τοῦτο δὲν πάσχει εἰς ἄλλον τόπον, οὔτε σταυρῶνεται εἰς ἄλλον τόπον, ἀλλ' εἰς τὸν τόπον τοῦ Κρανίου, ὅπου ἰσχυρίζονται οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἑβραίων, ὅτι εἶναι ὁ τάφος τοῦ Ἀδάμ. Διότι διαβεβαιώνουν ὅτι μετὰ τὴν κατάραν ἐτάφη ἐκεῖ. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, θαυμάζω διὰ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ τόπου. Διότι ἔπρεπεν ὁ

τὴν οἰκειότητα. Ἔδει γὰρ τὸν Κύριον, ἀνανεῶσαι θέλοντα τὸν πρῶτον Ἀδὰμ, ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ παθεῖν, ἵνα, ἐκείνου λύσῃ τὴν ἁμαρτίαν, ἀπὸ παντὸς αὐτὴν ἄρη τοῦ γένους· καὶ ἐπειδὴ ἤκουσεν ὁ Ἀδὰμ· «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ», 5 διὰ τοῦτο πάλιν ἐκεῖ τέθειται, ἵνα τὸν Ἀδὰμ ἐθρῶν ἐκεῖ, λύσῃ μὲν τὴν κατάραν, ἀντὶ δὲ τοῦ· «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ», λοιπὸν εἶπη· «Ἐγειραι, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιφάνουσι σοι ὁ Χριστός»· καὶ πάλιν· «Ἀνάστα, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι», ἵνα μηκέτι τεθῆς ἐπὶ 10 γῆς, ἀλλ' ἐν οὐρανοῖς ἀνέλθῃς. Ἀνάγκη γάρ, ἐγειρομένου τοῦ Σωτῆρος, συνεγείρεσθαι τούτῳ καὶ τὸν Ἀδὰμ καὶ πάντας τοὺς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ γενομένους. Καὶ ὥσπερ, ἀποθνήσκοις τοῦ Ἀδὰμ, ἐμένομεν καὶ ἡμεῖς δι' αὐτὸν νεκροί, οὕτως ἐγειρομένου τοῦ κυριακοῦ σώματος, ἀνάγκη λοιπὸν πάντας 15 συνεγείρεσθαι αὐτῷ. Αὕτη τοῦ Παύλου ἡ διάνοια τυγχάνει γράφει γὰρ Κορινθίοις λέγων· «Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται».

13. Πῶς δὲ ἄγουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν σιαυρόν, ἀναγκαῖον 20 ἰδεῖν τὰ γεγραμμένα· πάντως γὰρ καὶ ταῦτα οὐκ ἀνωφελῆ, οὐδὲ ἀπλῶς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις γέγραπται. Μετὰ τὸ κριθῆναι τὸν Κύριον· ἐκρίθη γὰρ καὶ ἔμπροσθεν ἐσιάθη τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ μὴ τις αἰσχυνέσθω ταῦτα· ὑπέμεινε γὰρ καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς, ἵνα μὴ, κατὰ τὸ σιωπώμενον ἐνεδρευθέντος 25 αὐτοῦ, κρύπτηται τῶν Ἰουδαίων ἡ ἐπιβουλὴ· ἀλλ' ἵνα καὶ ἐκ κρίσεως φανερά τῶν ἐπιβουλεσάντων ἡ συκοφαντία γένηται. Μὴ κριθέντος γὰρ τοῦ Σωτῆρος, ἄδηλος ὑπενόητο τῶν Ἰουδαίων ὁ κατ' αὐτοῦ φθόνος· κριθέντος δὲ αὐτοῦ, λοιπὸν οὐδένα λαθεῖν οὕτως ἠδυνήθη. Καὶ Πιλᾶτος μὲν αὐ-

48. Γεν. 3, 19.

49. Ὡς ἀνωτέρω.

50. Ἐφ. 5, 14.

51. Α' Κορ. 15, 22.

Κύριος, ἐπειδὴ ἤθελεν νὰ ἀνανεώσῃ τὸν πρῶτον Ἀδὰμ, νὰ πάθῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὥστε, μὲ τὸ νὰ καταλύσῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐκεῖνου, νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτὴν ἀπὸ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀδὰμ ἤκουσεν, «Εἶσαι κῶμα, καὶ θὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὸ κῶμα»⁴⁸, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πάλιν ἐτοποθετήθη ἐκεῖ, διὰ νὰ ἀνεύρῃ τὸν Ἀδὰμ ἐκεῖ, καὶ τὴν μὲν κατάραν του νὰ καταλύσῃ, ἀντὶ δὲ τοῦ· «Εἶσαι κῶμα, καὶ θὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὸ κῶμα»⁴⁹, νὰ τοῦ εἴπῃ τώρα· «Σήκω ἐπάνω σὺ ποὺ κοιμᾶσαι καὶ ἀναστήσου ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ σὲ φωτίσῃ»⁵⁰, καὶ πάλιν· «Ἀναστήσου, καὶ ἔλα νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς» διὰ νὰ μὴ τοποθετηθῆς πλέον εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ νὰ ἀνέλθῃς εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Διότι εἶναι ἀνάγκη, ἀφοῦ ἀνίσταται ὁ Χριστός, νὰ ἀνίσταται μαζί του καὶ ὁ Ἀδὰμ, καὶ ὅλοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδὰμ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς μὲ τὸ νὰ ἀποθάνῃ ὁ Ἀδὰμ ἐμὲναμεν καὶ ἡμεῖς νεκροὶ ἐξ αἰτίας του, ἔτσι καί, ἐπειδὴ ἀνίσταται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, κατ' ἀνάγκην πλέον ὅλοι ἀνίστανται μαζί μὲ αὐτό. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὀρθὴ σκέψις τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ὅταν γράφῃ πρὸς Κορινθίους λέγει· «Καθὼς ἐν τῷ Ἀδὰμ ὅλοι πεθαίνουν, ἔτσι καὶ ἐν τῷ Χριστῷ ὅλοι θὰ ζωοποιηθοῦν»⁵¹.

13. Πῶς δὲ ὀδηγοῦν αὐτὸν εἰς τὸν σταυρόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν ὅσα ἔχουν γραφῆ, διότι ὅπωςδήποτε καὶ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀνωφελῆ, οὔτε εἶναι γραμμένα, ἀσκόπως εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Ὁδήγησαν τὸν Κύριον εἰς τὸν σταυρόν ἀφοῦ τὸν ἔκριναν, διότι ὁ Κύριος ἐκρίθη καὶ ἐστάθη ἐμπρὸς εἰς τὸν ἡγεμόνα. Καὶ μὴ ἐντρέπεται κανεὶς δι' αὐτά, διότι ὑπέστη καὶ αὐτὸ πρὸς χάριν μας, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὴν ἐνέδραν, καὶ μὲ τὸ νὰ παρασιωπηθῆ, νὰ ἀποκρυβῆ ἢ κακία τῶν Ἰουδαίων. Ἄλλ' αὐτὸ συνέβη διὰ νὰ γίνῃ καταφανὴς ἢ συκοφαντία τῶν Ἰουδαίων καὶ μὲ τὴν δίκην. Διότι, ἂν δὲν ἐδικάζετο ὁ Σωτὴρ, θὰ παρέμενον ἀφανὴς ὁ φθόνος αὐτῶν ἐναντίον του. Μὲ τὸ νὰ δικασθῆ ὅμως, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ κρυφθῆ ἀπὸ κανένα. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ

- τός, τῷ μὲν Σωτῆρι ἐμαρτύρει τὸ ἀναίτιον καὶ καθαρὸν, τῶν δὲ Ἰουδαίων τὴν ἐπιβουλήν ἐξῆγγεν. «ἤδει γάρ», φησὶν, «ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν». Οὐκ ἂν δὲ Πιλάτος ἔγνω τὸν φθόνον τῶν Ἰουδαίων, εἰ μὴ ἐοτάθη κρινόμενος ὁ Σω-
 5 τῆρ. Μέγα πρᾶγμα καὶ παράδοξον ἀληθῶς πεποίηκεν ὁ Σω-
 τῆρ· σιωπῶν ἐνήργει καὶ μὴ ἀπολογούμενος ἐποίει τὸν δικασ-
 τὴν ὁμολογεῖν τὴν συσκευήν, καὶ ὅτι μᾶλλον τοῖς ὄχλοις
 ἢ τῷ δικαίῳ πέπεισται. Ἀπολογουμένου μὲν γὰρ, ἦν ὑπονοῆ-
 σαι δειλίαν τοῦ θανάτου· σιωπῶντος δέ, τὸ στερεὸν καὶ τὴν
 10 ἀνδρείαν θαυμάσαι. Καὶ τὸ οὕτω δὲ τὸν Πιλάτον ἀπολο-
 γεῖσθαι, οὐδὲν ἦν ἕτερον ἢ πιστεῦσαι τὸν κρινόμενον εἶναι
 Θεόν. Ἀμέλει, κρινόμενος ὑπὸ Πιλάτου, ἐχρημάτιζε τῇ τού-
 του γυναικί· ἵνα τῇ μὲν σιωπῇ τὴν ἀνδρείαν καταπλαγῇ, τῷ
 δὲ χρηματισμῷ γινώσκῃ, ὅτι οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν κρίνει.
 15 Ἐφ' ὁσθήθῃ οὖν ὁ κρίνων τὸν κρινόμενον καὶ μᾶλλον αὐτὸς ἐ-
 κρίνεται τῷ φόβῳ τοῦ κρινομένου ἢ κρίνων αὐτὸς κατέπλητε
 τὸν Κύριον. Διὸ καὶ ἐνέφατο τὰς χεῖρας λέγων· «Ἀθῶός
 εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου»· εἰ καὶ ἕστερον, κινήθεις τῇ
 τῶν Ἰουδαίων φιλίᾳ συνέδραμεν αὐτοῖς ἐπιβουλεύουσιν ὡς-
 20 τε καὶ εἰς σταυρὸν αὐτὸν παραδοῦναι. Παραδίδοται τοίνυν
 ὁ Σωτῆρ καὶ παραδοθεὶς οὐ κατέπιτξε τὸν θάνατον ἀλλὰ καὶ
 μᾶλλον ἀπεδύσατο πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδίωκε φεύγοντα τὸν ὄ-
 φιν. Οὐ γὰρ ὡς ἀποθνήσκων ἦν ὁ Κύριος, ἀλλ' ὡς τὸν θάνα-
 τον εἰς τοῦτο διώκων.
- 25 14. Ἐνθα δὴ ὁ δειλῆσιος διάβολος, θεωρήσας τὸ κατὰ
 Πιλάτον θαῦμα, ὅτι μᾶλλον ὁ κρίνων ἢ ὁ κρινόμενος κατέ-

52. Ματθ. 27, 18.

53. Ματθ. 27, 24.

Πιλᾶτος, ἐπεβεβαίωσε μὲν τοῦ Σωτῆρος τὴν ἀθωότητα καὶ καθαρότητα, τῶν δὲ Ἰουδαίων τὴν κακίαν ἐφανέρωσε, διότι λέγει, «ὅτι ἐγνώριζε πῶς τὸν παρέδωσαν εἰς αὐτὸν ἕνεκα φθόνου»⁵². Δὲν θᾶ ἀντελαμβάνετο λοιπὸν ὁ Πιλᾶτος τὸν φθόνον τῶν Ἰουδαίων, ἐὰν δὲν ἴστατο ὁ Σωτὴρ ἐμπρὸς τοῦ δικαζόμενου. Ὁ Σωτὴρ πραγματικὰ ἔκαμεν κάτι τὸ πολὺ μεγάλο καὶ παράδοξον· ἐνεργούσε δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ μὴ ὀμλῆ, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ ἀπολογῆται ὑπεχρέωνε τὸν δικαστὴν νὰ ὀμολογήσῃ τὴν σκευωρίαν καὶ ὅτι ἐπέσθη περισσότερον ἀπὸ τὸν ὄχλον παρὰ μὲ τὸ δίκαιον. Διότι ἐὰν μὲν ἀπελογεῖτο θὰ ἐδημιουργούσε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι φοβεῖται τὸν θάνατον, μὲ τὸ νὰ σιωπᾷ ὅμως, ἔκανε νὰ θαυμάσωμεν τὴν σταθερότητα καὶ τὴν γενναιότητά του. Καὶ μὲ τὸ νὰ προφασίζεται ὁ Πιλᾶτος μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, δὲν ἔδεικνε τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἐπίστευσε πῶς ὁ δικαζόμενος εἶναι Θεός. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ ἐδικάζετο ὑπὸ τοῦ Πιλᾶτου, ἐπροκάλεσεν ὄνειρον εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἔτσι ὥστε μὲ τὴν σιωπὴν μὲν νὰ ἐκπλαγῆ διὰ τὴν γενναιότητά του, μὲ τὸ ὄνειρον δὲ νὰ μάθῃ ὅτι δὲν δικάζει ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεόν. Ἐφοβήθη λοιπὸν ὁ δικαστὴς τὸν δικαζόμενον, καὶ πολὺ περισσότερον ἐκρίνετο αὐτὸς ἀπὸ τὸν φόβον ἐμπρὸς εἰς τὸν δικαζόμενον, παρὰ ἐπροκαλοῦσε τὸν τρόπον αὐτὸς ποῦ ἦτο δικαστὴς εἰς τὸν Κύριον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξέπλυνε τὰ χέρια του καὶ εἶπε· «Εἶμαι ἀθῶος ἀπὸ τὸ αἷμα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου»⁵³, ἂν καὶ μετὰ, παρασυρθεῖς ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ διατηρήσῃ τὴν φιλίαν μὲ τοὺς Ἰουδαίους, συνέπραξε μὲ αὐτοὺς τοὺς συκοφάντας, ὥστε νὰ παραδώσῃ αὐτὸν διὰ νὰ σταυρωθῆ. Παρεδίδεται λοιπὸν ὁ Σωτὴρ, καὶ ἂν καὶ παρεδόθη, δὲν ἐφοβήθη τὸν θάνατον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπετέθη ἐναντίον του καὶ κατεδίωξε τὸν ὄφιν ποῦ ἔφευγε. Διότι ὁ Κύριος δὲν ἦτο ὡσὰν νὰ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ὡσὰν νὰ κατεδίωκε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸν θάνατον.

14. Ἐδῶ λοιπὸν ὁ δυστυχὴς διάβολος, ἐπειδὴ εἶδε τὸ θαῦμα ποῦ συνέβη μὲ τὸν Πιλᾶτον, ὅτι μᾶλλον ὁ δικαστὴς

πηξεν ὄρων δὲ καὶ τὴν μετὰ πεποιθήσεως αὐτοῦ νῦν ἀπό-
 δουσιν, πάντα πειράζειν ἐσοπούδαζε, βουλόμενος γνῶναι, ὃ πρό-
 τερον οὐκ ἠδυνήθη, πειράζων αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει, μαθεῖν, εἰ
 οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τότε καταισχυνθεὶς, εἰήρει
 5 τὸν τοῦ θανάτου καιρὸν νομίζων, ὅτι ἐν ᾧ πάντας κατεδε-
 δουλώκει, δύνασθαι καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦτον πειράσαι. Γέ-
 γραπται γάρ παρὰ τῷ Λουκᾷ «ὅτι συντελέσας πάντα πειρα-
 σμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ». Οὗτος δέ
 ἐστιν ἐκεῖνος ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ πολέμιος ἐγίνω-
 10 σκεν ἑαυτὸν καταπατηθῆσεσθαι ὑπὸ πάντων, εἰ καὶ τοῦτου
 διαπέσοι μόνον γὰρ τοῦτο αὐτῷ περιελείπειτο λοιπὸν τὸ ἄ-
 θλον, πάντων γυμνωθέντι. Διὸ καὶ πάντα ποιεῖ τοῦ μαθεῖν
 ἔνεκεν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Σωτήρ· καὶ τοῦτο ἐποίει, ἵνα, ἐὰν
 ὄντως περὶ αὐτοῦ μάθη, μηδὲ τολμήσῃ προσελθεῖν, εἰδὼς
 15 τὴν ἀπρόσοιτον καὶ θείαν αὐτοῦ δύναμιν. Ὁ δὲ Κύριος, θεω-
 ρῶν αὐτοῦ τὴν πανουργίαν, ὅτι οὐ τιμῆ τῇ πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ
 τῆς τῶν ἀνθρώπων χάριν δουλείας ἐθήρηνε τοῦτο, ἵνα τυ-
 ραννεύῃ κατὰ πάντων, ὑπέκρυπτε τὴν ἑαυτοῦ θεότητα καὶ
 ὡς ἄνθρωπος ἐπολιτεύετο ἵνα, ὡς Θεῷ μὴ προσελθὼν, ἀ-
 20 παθῆς ἀπέλθῃ, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπου καταφρονήσας, προσέλθῃ,
 καὶ λοιπὸν ὑπὸ ἀνθρώπων ἄρξῃται καταπαίζεσθαι. Καὶ ὡς-
 περ ἄν τις, τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ θεωρῶν καταπιήσοσντα καὶ
 διὰ τοῦτο ἀποφεύγοντα λοιπὸν, ἀσθένειαν σχηματίζοιτο πρὸς
 τὴν ἐκείνου πρόσκλησιν εἰτα ἐκεῖνος ὁ φεθγων, πρὸς τὴν
 25 σχηματισθεῖσαν ἀσθένειαν ἀποβλέπων, θαρρήσας προσέλθοι,
 καὶ ὁ γενναῖος παλαιστής τῇ ἀσθενείᾳ προσκαλεσάμενος, τῇ

ἐφοβήθη παρὰ ὁ δικαζόμενος, καὶ ἐπειδὴ βλέπει τώρα τὸ βέβαιον πλεον κρήμνισμά του, ἐπροσπάθησε νὰ προκαλέσῃ πειρασμοὺς εἰς τὰ πάντα, διότι ἤθελε νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ πού δὲν ἠμπόρεσε προηγουμένως, ὅταν ἐπέιραζεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος, νὰ μάθῃ δηλαδὴ ἔαν αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ τότε κατεντροπιάσθη ἀνέμενε τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου, διότι ἐνόμιζεν ὅτι, μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει ὑποδουλώσει τοὺς πάντας, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ κλονίσῃ καὶ αὐτὸν, δηλαδὴ μὲ τὸν θάνατον. Διότι ἔχει γραφῆ εἰς τὸν Λουκᾶν ὅτι «Ἄφοῦ ἐξήντηλεσθε κάθε πειρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτὸν μέχρι τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν»⁵⁴. Αὐτὴ δὲ εἶναι ἐκείνη ἡ κατάλληλος εὐκαιρία τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς ἐγνώριζεν ὅτι ἂν τὴν χάσῃ, θὰ καταπατηθῆ καὶ ὁ Ἰδιος ὑπὸ πάντων. Λοιπὸν μόνον αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἔμεινεν ἀκόμη εἰς αὐτὸν ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα εἶχεν ἀπογυμνωθῆ. Διὰ τοῦτο κάνει τὰ πάντα, διὰ νὰ μάθῃ ἔαν αὐτὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ, καὶ τοῦτο τὸ ἔκανε, ὥστε ἔαν μάθῃ πραγματικὰ ὅτι εἶναι ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ, νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ τὸν πλησιάσῃ, διότι ἐγνώριζε τὴν ἀπλησίαστον καὶ θείαν δύναμίν του. Ὁ Κύριος ὅμως ἔβλεπε τὴν πονηρίαν του, ὅτι δηλαδὴ δὲν τὸ κάνει, διότι τάχα ἤθελε νὰ τὸν τιμήσῃ, ἀλλὰ διότι ἐπεδίωκε νὰ διατηρήσῃ τὴν δουλείαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ συνεχίσῃ νὰ καταταυρανῆ τοὺς πάντας. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ὑπέκρυπτε τὴν θεότητά του καὶ συμπεριεφέρετο ὡς ἄνθρωπος, διὰ νὰ μὴ φύγῃ ἀβλαβής, ἐπειδὴ δὲν θὰ τὸν ἐπλησίαζεν ὡσὰν Θεόν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν πλησιάσῃ ἐπειδὴ θὰ τὸν περιφρονοῦσε ὡσὰν ἄνθρωπον καὶ νὰ ἀρχίσῃ εἰς τὸ ἔξῃς νὰ περιφρονῆται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὅπως ὅταν κάποιος βλέπῃ τὸν ἀντίπαλόν του νὰ φοβῆται καὶ νὰ τὸν ἀποφεύγῃ, προσποιεῖται ἀδυναμίαν, ἔτσι ὥστε νὰ τὸν πείσῃ νὰ δεχθῆ τὴν πρόσκλησίν του, ἔπειτα δὲ ἐκεῖνος πού τὸν ἀπέφευγε, ἐπειδὴ βλέπει τὴν προσποιητὴν ἀδυναμίαν, ξεθαρρεύει καὶ πλησιάζει, καὶ ὁ γενναῖος παλαιστής πού ἔκανε τὴν πρόσκλησίν του μὲ ἀδυναμίαν,

ἑαυτοῦ δυνάμει νικήσει· οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ προσκαλεσάμενος, τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει ἐνίσχυσεν τὸν ἀνθρώπον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τοῦτο παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου καὶ ἀδημονεῖ καὶ περίλυπος ἤρξαιτο γίνεσθαι· καὶ
5 ἐδέετο παρελθεῖν ἐκεῖνο τὸ ποιήριον, καὶ ἐβόα· «Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής». ἵνα ὁ ἀντίδικος ἡμῶν, ὡς ἀνθρώπων προσελθὼν, πειραθῇ θείας δυνάμεως.

15. Τοῦτοις γοῦν ὑπαχθεὶς ὁ ἄθλιος, ἐπαίχθη καὶ προσῆλθε τῷ Κυρίῳ. Εἶτα, θεωρῶν τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ, κατέ-
10 πησσε· θεωρῶν δὲ καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀσθενείαν, πάλιν ἐτόλμα καὶ λοιπὸν ἦν ἰδεῖν τὸν μὲν διάβολον σὺν ὅλῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ καὶ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις αὐτοῦ φεύγοντα, τὸν δὲ Κύριον ἀνθρωπίνους ὄπλοις διώκοντα τὴν διαβολικὴν φάλαγγα. Οὐ γὰρ πολὺ γέγονε τὸ διάσημα καὶ πάντων ἐσκόλευσε τὸν ἐχθρόν· ὅτε καταισχυνθεὶς λοιπὸν δι' ἑ-
15 αὐτοῦ ἐκίνει πάντα κατὰ τοῦ Κυρίου· Ἰουδαίους μὲν, ἵνα οὐσκευάσωνται, Πιλαῖτον δὲ ἵνα κατακρίνη· τοὺς δὲ στρατιώ-
τας, ἵνα παίζωσι κατ' αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἠγγόει καθ' ἑαυτοῦ ποιῶν· τυφλὸν γὰρ ἢ κακία καὶ ἀπροόρατον ἢ πονηρία·
20 καθ' ἑαυτῆς τὰς χεῖρας ἀκονῶσα ἠγγόει. Οἷον γὰρ εἴ τις ὄφρως τῇ χειρὶ ἐπιλάβοιτο καὶ θέλων καὶ ἐτέρῳ ῥῖψαι, πάντως αὐτὸς ἐδήχθη· ἢ καὶ πῦρ τῇ χειρὶ κρατῶν καὶ θέλων τὸν ἐχθρόν ἀδικῆσαι, οὐκ οἶδεν, ὅτι πάντως αὐτὸς κατακαίεται· οὕτως ἢ κακία κατὰ τῶν χρωμένων αὐτῇ στρατεύεται
25 καὶ μᾶλλον ἀδικεῖ τοὺς κατέχοντας ἢ πρὸς οὓς ἂν αὐτὴν ἀποσιεῖλαι θέλωσιν. Οὕτως ὁ Φαραῶ, θέλων καταλαβεῖν, κα-

θά τὸν νικήσῃ μὲ τὴν δύναμίν του· ἔτσι καὶ ὁ Κύριος, ἐνῶ ἐπροσκάλεσε τὸν διάβολον μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, μὲ τὴν δύναμιν ἐνίσχυσε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ της. Διὰ τοῦτο ὅταν πλησιάζῃ ἡ ὥρα τοῦ θανάτου καὶ στενοχωρεῖται, καὶ ἀρχίζει νὰ γίνεταί περίλυπος, καὶ παρακαλεῖ νὰ περάσῃ ἐκεῖνο τὸ ποτήριον, καὶ φωνάζει· «Τὸ μὲν πνεῦμα εἶναι πρόθυμον ἢ δὲ σὰρξ ἀδύνατος»⁵⁵, ἔτσι ὥστε ὁ ἀντίδικός μας νὰ πλησιάσῃ ὡσὰν εἰς ἄνθρωπον, καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἔτσι τὴν θεῖαν δύναμιν.

15. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἄθλιος ἐπίστευσε εἰς αὐτὰ, ἐξεγελάσθη καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸν Κύριον. Ἐπειτα ἐπειδὴ εἶδε τὴν γενναιότητά του, κατετρόμαζεν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἴδῃ καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματος, ἀπεθρασύνετο πάλιν, καὶ ἔτσι ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἴδῃ τὸν μὲ διάβολον, μαζὶ μὲ ὅλην τὴν στρατιάν του, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας αὐτοῦ νὰ φεύγῃ τρέχοντας, τὸν δὲ Κύριον νὰ καταδιώκῃ τὴν διαβολικὴν φάλαγγα μὲ ἀνθρώπινα ὄπλα. Δὲν ἐπέρασε λοιπὸν πολὺ χρονικὸν διάστημα καὶ ἀπεγύμνωσε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὰ πάντα, ὅποτε μόνος του καταντροπιασμένος ἐκινούσε τὰ πάντα ἐναντίον τοῦ Κυρίου· τοὺς μὲν Ἰουδαίους διὰ νὰ συκοφαντήσουν, τὸν δὲ Πιλάτον διὰ νὰ καταδικάσῃ, καὶ τοὺς στρατιώτας διὰ νὰ τὸν χλευάζουν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἐγνώριζε πῶς τὸ κάνει κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, διότι ἡ κακία εἶναι τυφλή, καὶ ἡ πονηρία δὲν προβλέπει, καὶ ἔτσι δὲν ξέρει ὅτι ἀκονίζει τὰ χέρια της ἐναντίον της. Διότι αὐτὸ ὁμοιάζει ὡσὰν νὰ πιάσῃ κανεὶς ὄφιν μὲ τὸ χέρι του, καὶ θέλει νὰ τὸν ρίψῃ εἰς ἄλλον, καὶ ὅπωςδὴποτε θὰ δαγκωθῇ καὶ αὐτός, ἢ ὡσὰν νὰ πιάσῃ κανεὶς φωτιά μὲ τὸ χέρι του διὰ νὰ προκαλέσῃ κακὸν εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ δὲν ξέρει ὅτι ὅπωςδὴποτε αὐτὸς θὰ καῖ. Ἐτσι καὶ ἡ κακία καταπολεμᾷ αὐτοὺς πού τὴν χρησιμοποιοῦν, καὶ περισσότερον κακὸν προξενεῖ εἰς ἐκείνους πού τὴν ἔχουν μέσα τους, παρὰ εἰς ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους θέλουν νὰ τὴν στρέψουν. Ἐτσι καὶ ὁ Φαραὼ ἐνῶ ἤθελε νὰ καταλάβῃ, κατελήφθη ὁ ἴδιος, καὶ

τελήφθη· καὶ ἀρξάμενος διώκειν, κατεδιώχθη· καὶ ἀποκτείναι θελήσας, κατεποντίσθη. Οὕτως ὁ Γολιάθ, ἐν οἷς ἐπήρειο, ἐν τούτοις ἀπειμήθη, καὶ σκυλευῖσαι θέλων, ἐσκυλεύθη. Τοῦτον τὸν τρόπον πέπονθε καὶ ὁ ἄθλιος διάβολος· πειράσαι γὰρ
 5 θέλων, ἐπειράσθη, καὶ κινῶν τοὺς στρατιώτας, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἐν τοῖς δημίοις κινούμενος, καθ' ἑαυτοῦ πάντα ἐνήργει. Ἄρτι γὰρ ἐσκυλεύειο καὶ ἀφανῆς ἦν τοῖς ἀνθρώποις ἢ νίκη· ἀλλ' εἰς φανερόν αὐτὴν ἤνεγκε καὶ ἄκων ὁ ἄθλιος· ὡς γὰρ ἀπεδύσατο ὁ Κύριος, καὶ γέγονε τὸ γενόμενον ἀοράτως
 10 κατὰ τοῦ διαβόλου τρόπον, ἵνα καὶ τοῦτο φανερόν γένηται, εὐθέως μὲν ἐνέδυσαν αὐτόν, ὡς μὲν Ἰωάννης λέγει, πορφύραν, ὡς δὲ Ματθαῖος καὶ Μάρκος, χλαμύδα κοκκίνην καὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ χεῖρα ἐδίδουν· καὶ οὕτω προσάγοντες, ἐγονυπέτουν
 15 αὐτῷ.

16. Θαῦμα καινὸν καὶ παράδοξον καὶ νίκης ἀληθῶς μεγάλης γνώρισμα! ὃν γὰρ ὡς ἄνθρωπον ἔκριναν, τοῦτον ἀποθνήσκοντα λοιπὸν ὡς Θεὸν προσεκύνουν· καὶ ὃν ἐξουθενούν ὡς εὐτελεῖ, τοῦτον ὠμολόγουν βασιλέα· καὶ ἀφ' οὗ τὰ τυχόν-
 20 τα ἱμάτια ἦσαν, τοῦτω πορφύραν περιετίθουν· καὶ ὃν οὐκ εἰδότες ὑβρίζον, τοῦτον προφήτην καὶ ἄκοντες προσηγόρευον καὶ ὃν ἔπαιζον τύπιοντες, τοῦτω τὰ νικητήρια ἀπέδιδουν, τὴν κοκκίνην χλαμύδα καὶ τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον καὶ τὸν κάλαμον. Εἰ γὰρ καὶ ὡς ὑβρίζοντες ἐποίουν ταῦτα, ἀλλ' ἠ-
 25 γνούν, διὸ καὶ ἄκοντες ἐσκυλεύοντο ἐπ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ τῇ ἁμαρτίᾳ πεφονοκίονητο ἢ γῆ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ πλείον ὑδάτων αἵμασιν ἦν βεβαμμένη, ἐξ ἀρχῆς μὲν χάνασα καὶ δεξαμένη τοῦ δικαίου Ἄβελ τὸ αἷμα, ὕστερον δὲ λοιπὸν αἵματα ἐφ' αἵμασι μισγόντων τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ γεγραμ-

ὅταν ἤρχισε νὰ καταδιώκη, κατεδιώχθη ὁ ἴδιος, καὶ ἐνῶ ἠθέλησε νὰ σκοτώσῃ, κατεποντίσθη αὐτός. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Γολιάθ, μὲ αὐτὰ πού ὑπερηφανεύετο, μὲ αὐτὰ ἀπεκεφαλίσθη, καὶ ἐνῶ ἤθελε νὰ ληστεύσῃ, ἔχασε καὶ τὰ ἰδικά του. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον τὴν ἔπαθε καὶ ὁ ἄθλιος διάβολος, ἐνῶ δηλαδὴ ἠθέλησε νὰ πειράξῃ, ἐπειράχθη ὁ ἴδιος, καὶ ἐνῶ ἐκινούσε τοὺς στρατιώτας, μᾶλλον δὲ ἐνῶ αὐτὸς ἐκινεῖτο ἀνάμεσα εἰς τοὺς δημίους, τὰ πάντα τὰ ἔκανε ἐναντίον του. Τὴν ἰδίαν ὥραν δηλαδὴ ἀπεγνυμνώνετο, καὶ ἡ νίκη τῶν ἀνθρώπων ἦτο ἀφανής· ἀλλ' ὁ ἴδιος τὴν ἐφάνέρωσε, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ὁ ἄθλιος. Διότι μόλις ἐξεγυμνώθη ὁ Κύριος, καὶ ἐστήθη τὸ τρόπαιον κατὰ τοῦ διαβόλου χωρὶς νὰ φαίνεται, διὰ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ φανερόν, ἀμέσως μὲν τὸν ἔντυσαν, ὅπως λέγει, ὁ μὲν Ἰωάννης, πορφύραν, ὁ δὲ Ματθαῖος καὶ Μᾶρκος, χλαμύδα κοκκίνην καὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ ἔδωσαν εἰς τὸ χέρι καλάμι, καὶ ἔτσι ἐπλησίαζαν καὶ ἐγονάτιζαν ἐμπρὸς του.

16. Θαῦμα νέον καὶ παράδοξον καὶ πραγματικὰ γνώρισμα μεγάλης νίκης! Αὐτὸν πού ἐδίκαζαν ὡσὰν ἔνθρωπον, τὸν ἴδιον ἐπροσκυνοῦσαν ὡσὰν Θεὸν τὴν ὥραν πού ἀπέθνησκε. Καὶ αὐτὸν πού ἐπεριφρονοῦσαν ὡσὰν μηδαμινόν, αὐτὸν παρεδέχοντο ὡσὰν βασιλέα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἀφῆρεσαν τὰ κοινὰ ἐνδύματα, εἰς αὐτὸν ἐφόρεσαν πορφύραν, καὶ αὐτὸν πού ὕβριζαν διότι δὲν τὸν ἐγνώριζαν, αὐτὸν ὠνόμαζαν προφήτην χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, καὶ αὐτὸν πού ἐχλεύαζαν καὶ ἐκτυποῦσαν, εἰς αὐτὸν ἀπέδιδαν τιμὰς νικητοῦ καὶ κοκκίνην χλαμύδα καὶ τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ καλάμι. Διότι ἂν καὶ τὰ ἔκαναν αὐτὰ διὰ νὰ τὸν χλευάσουν, ὅμως δὲν ἤξεραν ὅτι καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, ἀπεγνυμνώνοντο ἀπ' αὐτόν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ γῆ εἶχε γεμίσει μὲ θάνατον ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ ἦτο βρεγμένη περισσότερο μὲ αἷμα παρὰ μὲ νερό, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μὲν ὅταν ἤνοιξε καὶ ἐδέχθη τὸ αἷμα τοῦ δικαίου Ἄβελ, καὶ μετὰ ἀνακάτευσαν πλέον οἱ ἄνθρωποι ἐπάνω τῆς αἷματα μὲ αἷματα πού ἐχύνοντο τὸ ἕνα

μέτρον· «Ἄρα καὶ ψεῦδος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα κέχνται ἐπὶ
 τῆς γῆς καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μίλογουσι». Καὶ ἦν διὰ τοῦτο
 καὶ κατηραμένη ἡ γῆ, λέγοντος τοῦ Θεοῦ· «Καὶ νῦν ἐπικατά-
 ραιος ἡ γῆ, ἣ ἔχανε τὸ οἶμα αὐτῆς δέξασθαι τὸ αἷμα Ἐβελ
 5 τοῦ ἀδελφοῦ σου». Ἦν δὲ καὶ πρότερον διὰ τὴν παράβασιν
 τοῦ Ἀδάμ καταρασάμενος αὐτὴν ὁ Δεσπότης λέγων· «Ἐπι-
 κατάραιος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου. Ἐν λύπαις φαγῆ αὐτὴν
 ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς σου». Καὶ ὄλωσ ἦν αἱμά-
 των πάντα μεσιὰ καὶ ἄκανθαι πανταχοῦ ἐφύοντο διὰ τὴν κα-
 10 τάραν. Καὶ τούτων ἔχων τὸ χειρόγραφον ἐπήρειο κατὰ πάν-
 των ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐτυράννευεν ὡς ὑποχειρίους πάντας ἔχων.
 Τούτου ἕνεκεν σκυλεύσας αὐτὸν ὑπάντων ὁ Κύριος, λοιπὸν
 ἀπαρόμενος εἰς τὸν θάνατον, περιέκειτο ταῦτα· ἵνα δείξῃ τοῦ
 θανάτου τὸ κατόρθωμα, ὅτι οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς σωτη-
 15 ρίας ἡμῶν γέγονε. Καὶ τὰ μὲν αἵματα ἐν τῇ κοκκίνῃ χλαμύ-
 δι εἶχε, τὰς δὲ ἀκάνθας ἐν τῷ σιεφάνῳ, τὸ δὲ χειρόγραφον
 ἐν τῷ καλάμῳ, ἐν ᾧ καὶ πάλαι κατέγραφεν ἡμῶν ὁ διάβο-
 λος· ἵνα οὖν τῷ θανάτῳ καὶ ταῦτα λοιπὸν ἐξαφανίσῃ καὶ τὴν
 κτίσιν ἀπὸ τούτων καθάρῃ· καὶ ἀντὶ μὲν τῶν ἀκανθῶν τὸ
 20 ξύλον τῆς ζωῆς χαρίσθαι, ἀντὶ δὲ τῶν τῆς ἁμαρτίας αἱμά-
 των τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν γῆν καὶ τοὺς πάντας καθαρῶσι·
 καὶ ἀντὶ τῆς κατάρας μακαρίσῃ λοιπὸν τοὺς ἐν τῇ γῇ, λέγων·
 «Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν».
 Διὰ τοῦτο γάρ, τὰ ἡμῶν αἵματα θασιάσας, τὸ ἴδιον εἰς αὐ-
 25 τὴν ἐξεκένωσεν, ἀφ' οὗ καὶ ἀντὶ ἀκανθῶν ἀγαθὰ, καὶ ζωὴ
 πέφυκεν εἰς αὐτὴν· εἰς ἣν ἀποβλέπων ὁ ἅγιος Δαυτὶ φησι·
 «Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων».

56. Ὡσ. 4, 2.

57. Γεν. 4, 11.

58. Γεν. 3, 17.

59. Ματθ. 5, 5.

60. Ψαλμ. 26, 13.

ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, σύμφωνα μὲ τὸ γεγραμμένον, «Κατάρρα καὶ ψευδὸς καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεία κατέκλυσαν τὴν γῆν, καὶ τὰ αἵματα ἀνακατεύονται ἐπάνω εἰς τὰ ἄλλα αἵματα»⁵⁶. Καὶ ἦτο διὰ τοῦτο ἡ γῆ καταραμένη, διότι εἶπεν ὁ Θεός· «Καὶ τώρα νὰ εἶναι καταραμένη ἡ γῆ, πὺ ἤνοιξε τὸ στόμα τῆς διὰ νὰ δεχθῆ τὸ αἷμα τοῦ Ἰαβελ τοῦ ἀδελφοῦ σου»⁵⁷. Ἀλλὰ καὶ προηγουμένως ὁ Δεσπότης τὴν εἶχε καταρασθῆ ἐξ αἰτίας τῆς παραβάσεως τοῦ Ἰαδὰμ ὅταν εἶπε· «Νὰ εἶναι καταραμένη ἡ γῆ τὴν ὁποῖαν ἐργάζεσαι. Μὲ λύπας νὰ τρώγῃς ἀπ' αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς σου»⁵⁸. Καὶ κυριολεκτικῶς ὅλα ἦσαν γεμᾶτα αἵματα, καὶ παντοῦ ἐφύτρωναν ἀγκάθια ἐξ αἰτίας τῆς κατάρας. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς εἶχεν αὐτὰ ὡσάν συμβόλαιον, ἐξεσηκώθη ἐναντίον ὄλων καὶ τοὺς ἐτυραννοῦσε, μὲ τὸ νὰ ἔχη τοὺς πάντας δούλους. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Κύριος τὸν ἀπεγύμνωσεν ἀπὸ ὅλα αὐτά, καὶ τώρα ὀδηγούμενος εἰς τὸν θάνατον τὰ εἶχε φορτωμένα ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ δείξῃ τί κατωρθώθη μὲ τὸν θάνατον, ὅτι ὁ θάνατος αὐτὸς δὲν ἦτο ἄσκοπος, ἀλλὰ συνέβη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μας. Καὶ τὰ μὲν αἵματα τὰ εἶχεν εἰς τὴν κοκκίνην χλαμύδα, τὰ δὲ ἀγκάθια εἰς τὸ στεφάνι, τὸ δὲ συμβόλαιον εἰς τὸ καλάμι, μὲ τὸ ὁποῖον ἀπὸ παλαιὰ μᾶς κατέγραφεν ὁ διάβολος, ἔτσι ὥστε, μαζὶ μὲ τὸν θάνατόν του, νὰ ἐξαφανίσῃ καὶ αὐτά, καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν δημιουργίαν ἀπ' αὐτά, καὶ διὰ νὰ χαρίσῃ ἀντὶ ἀγκάθια, τὸ ζωοποιὸν ξύλον, ἀντὶ δὲ αἵματα τῆς ἁμαρτίας, νὰ καθαρίσῃ μὲ τὸ ἰδικόν του αἷμα τὴν γῆν καὶ τοὺς πάντας, καὶ ἀντὶ τῆς κατάρας νὰ μακαρίσῃ πλεον αὐτοὺς πὺ ζοῦν εἰς τὴν γῆν, λέγων· «Μακάριοι εἶναι οἱ πρᾶοι, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν»⁵⁹. Διὰ τοῦτο λοιπόν, μὲ τὸ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω του τὰ αἵματά μας, ἔχυσε τὸ ἰδικόν του εἰς τὴν γῆν, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐφύτρωναν εἰς αὐτὴν ἀντὶ ἀγκάθια, ἀγαθὰ καὶ ζωῆ. Καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπεν αὐτὴν ὁ ἅγιος Δαυιδ λέγει· «Πιστεύω ὅτι θὰ ἰδῶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν γῆν τῶν ζωντανῶν ἀνθρώπων»⁶⁰.

17. Καὶ ἄλλως δὲ τὸν σιέφανον τῶν ἀκανθῶν ἐφόρει, ἵνα τὰς μερίμνας ἡμῶν ἐξαφανίσῃ τοῦ θίου. Ἐπέρριψε γὰρ ὁ ἄθλιος καὶ ἄκων τὰς μερίμνας ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν οὐκ εἰδώς, δι, ταύτας θασιάζων ὁ Κύριος, τοὺς πάντας ἀμερίμνους καὶ 5 ἐκεῖνον κατασκευάσει ὥστε τὸν μὲν σπόρον τοῦ λόγου ἐλεύθερον ἔχειν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν, ἐν δὲ ταῖς εὐχαῖς τὸ ἀπερίοπαιον. Αὐτὸς γὰρ περὶ ἡμῶν ὠδυνᾷτο καὶ ἐμερίμνα, ἵνα ἡμεῖς ἀνώδουνοι γενώμεθα. Διὰ τοῦτο δὲ πάλιν καὶ τὸν κάλαμον ἐλάμβανε παρ' αὐτῶν ὁ Κύριος καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος 10 ἐπιδίδου τοῦτον τῷ Κυρίῳ, οὐκ εἰδώς, δι καθ' ἑαυτοῦ τὸ ξίφος ἀκονᾷ. Δέγεται γὰρ ὁ κάλαμος ἀναιρετικὸς εἶναι τῶν ὄφρων, καὶ τοῦτω μᾶλλον ἢ ἐτέρῳ καταράσσεσθαι αὐτούς. Ἐπεὶ τοίνυν αὐτὸς ὁ Κύριος Σαβαώθ, ὡς Ἡσαίας λέγει, ἐδίωκε τὸν φεύγοντα δράκοντα, τὸν ὄφιν, τὸν μέγαν διάβολον 15 τοῦτου ἔνεκεν αὐτοῦ τὸ ἀναιρετικὸν ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ ὁ Κύριος, ἵνα, τοῖς ἰδίῳις ἐξαοθενήσαντος τοῦ διαβόλου, τοῖς τοῦ Κυρίου ἐνδυναμωθῶσιν οἱ ἄνθρωποι. Οἶον δὲ τι πεποίηκεν ὁ Δαυὶδ ἐπὶ τοῦ Γολιάθ, λαθὼν τοῦ ἐχθροῦ τὸ ξίφος καὶ ἐν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ τεμών. Τοῦτο νῦν καὶ 20 ὁ Σωτὴρ πεποίηκε, λαθὼν τὸν κάλαμον παρ' αὐτῶν, ἵνα μὴ μόνον ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφρων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὄφιν ἀνέλῃ τῷ καλάμῳ καὶ δείξῃ νεκρόν. Οὕτω δὲ οὖν παιχθεῖς ὁ ἄθλιος καὶ ἰδὼν ἑαυτὸν ἐκπεσόντα τοῦτων, ἐν οἷς ἐπήρειο καθ' ἡμῶν, ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐκβληθέντα ἐκ 25 τῆς γῆς καὶ τὴν γῆν καθαριζομένην ὑπὸ τῶν αἱμάτων καὶ τῶν ἀκανθῶν, καὶ ἰδὼν ἑαυτὸν ἀπολέσαντα τὸ χειρόγραφον καὶ τὸν κάλαμον, ἐν ᾧ κατέγραφεν ἡμῶν, τολμᾷ πάλιν ἀτόλμητα, πλεῖον ἑαυτὸν καὶ ἐν τοῦτω πλήτιω. Ἀκούσας γὰρ ὁ πονηρὸς λέγοντος τοῦ Κυρίου· «Τὸ πνεῦμα πρόθυμον ἢ δὲ

17. Καὶ δι' ἄλλον λόγον ὁμοῦς ἐφόρεσε τὸν ἀκάνθινον στέφανον, διὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὰς βιοτικὰς φροντίδας ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι ὁ ἄθλιος ἔρριπεν ἐπάνω του καὶ τὰς φροντίδας τοῦ βίου μας, διότι δὲν ἐγνώριζεν ὅτι, μὲ τὸ νὰ πάρῃ αὐτὰς ἐπάνω του ὁ Κύριος, θὰ καταστήσῃ ὄλους ἀμερίμνους, διὰ νὰ ἀγωνίζωνται κατ' ἐκείνου, ὥστε τὸν μὲν σπόρον τοῦ λόγου νὰ ἔχουν καθαρὸν ἀπὸ τὰ ἀγκάθια, κατὰ δὲ τὰς προσευχὰς νὰ εἶναι ἀπερίσπαστοι. Διότι αὐτὸς ὑπέφερε δι' ἡμᾶς καὶ ἐφρόντιζε διὰ νὰ μείνωμεν ἡμεῖς χωρὶς πόνους. Διὰ τοῦτο πάλιν ὁ Κύριος ἔλαβεν ἀπ' αὐτοὺς καὶ τὸ καλάμι, τὸ ὁποῖον μάλιστα ὁ ἴδιος ὁ διάβολος τοῦ ἔδιδε, διότι δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι ἀκονίζει ἔτσι τὸ ξίφος ἐναντίον του. Διότι, καθὼς λέγεται, τὸ καλάμι εἶναι ἀποκρουστικὸν διὰ τοὺς ὄφεις, καὶ ὅτι μὲ αὐτὸ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο μέσον κατακομματιάζονται. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος Σαβαώθ, ὅπως λέγει ὁ Ἡσαΐας, κατεδίωκε τὸν δράκοντα ποῦ ἔφευγε, τὸν ὄφιν, τὸν μεγάλον διάβολον, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐλάμβανεν ὁ Κύριος τὸ ἀντίδοτόν του ἀπὸ τὸν ἴδιον, ὥστε, μὲ τὸ νὰ ἀποδυναμωθῆ ὁ διάβολος ἀπὸ τὰ ὄπλα του, νὰ ἐνδυναμωθοῦν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ ὄπλα τοῦ Κυρίου. Καὶ ὅτι ἔκαμεν ὁ Δαυὶδ εἰς τὸν Γολιάθ, ποῦ ἔλαβε τὸ ξίφος τοῦ ἐχθροῦ καὶ μὲ αὐτὸ τοῦ ἔκοψε τὴν κεφαλὴν⁴¹, τὸ ἴδιον ἔκαμεν καὶ τώρα ὁ Σωτὴρ, ὅταν ἔλαβεν ἀπ' αὐτοὺς τὸ καλάμι, διὰ νὰ μὴ ἐλευθερώσῃ μόνον ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀπάτην τοῦ ὄφους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ὄφιν νὰ σκοτώσῃ μὲ τὸ καλάμι καὶ νὰ τὸν δείξῃ νεκρὸν. Ἔτσι λοιπὸν μὲ τὸ νὰ περιπαιχθῆ ὁ δυστυχὴς καὶ ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ἔχασεν αὐτά, διὰ τὰ ὁποῖα ὑπερηφανεύετο ἐναντίον μας, ἐπειδὴ δὲ εἶδε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅτι ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ἡ γῆ ἐκαθαρίζετο ἀπὸ τὰ αἵματα καὶ τὰ ἀγκάθια, καὶ ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ἔχασε τὸ συμβόλαιον καὶ τὸ καλάμι, μὲ τὸ ὁποῖον μᾶς κατέγραφε, τολμᾷ πάλιν τὰ ἀκατόρθωτα καὶ κατακτυπᾷ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ αὐτὸ ἀκόμη περισσότερον. Διότι, ὅταν ἤκουσε τὸν Κύριον νὰ λέγῃ, «Τὸ πνεῦμα εἶναι πρόθυμον, ἀλλὰ

σὰρξ ἀσθενής», νομίσας, ὅτι ὁ Λόγος συνηθένει τῷ σώματι, καὶ οὐ μᾶλλον τῇ δυνάμει τοῦ Λόγου συνηθύνει καὶ τὸ σῶμα, πάλιν ἐπιχειρεῖ παράνομα καὶ τοὺς μὲν δημίους παροξύνει κατὰ τοῦ Σωτῆρος, αὐτὸς δὲ τῶν ἀκανθῶν εἶχεται καὶ
 5 περὶ αὐτὰς ἐκυλίειο, πρᾶγμα πάσχω· ἐναντίον. Ἐχὼν γὰρ αὐτὰς ἀπόλεσε καὶ ᾄθη μὴ ἔχων δύνασθαι λαβεῖν αὐτὰς· ἀλλ' οὐ πρότερον εἴληφεν, εἰ μὴ τὴν καθ' ἡμῶν ἐν αὐταῖς κειμένην κατάραν ἐκούφιεν ὁ Σωτῆρ. Βαστάσαντος γὰρ τοῦ Κυρίου ταύτην, πάλιν ἔλαθε τὰς ἀκάνθας καὶ τὴν χλαμύδα
 10 οὐκ ἔτι μὲν ἰσχύοντα καθ' ἡμῶν, ἐκείνων δὲ τὴν πονηρίαν ἐλέγχοντα. Νῦν μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ διάβολος ἐν μὲν ταῖς ἀκάνθαις ὡς ἐν κέντροις ἐστὶ λακτίζων καθ' ἡμῶν. Λέγεται δὲ αὐτῷ περὶ τῆς κοκκίνης χλαμύδος· «Ὁν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφουρμένον οὐκ ἔστι καθαρόν, οὕτως οὐδὲ οὐ ἕοικε
 15 θαρδός, διότι τὴν γῆν μου ἀπόλεσας καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας».

18. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν, κινῶν τοὺς δημίους κατὰ τοῦ Σωτῆρος, ἐλάκτιζεν ὡς ἐν κέντροις ταῖς ἀκάνθαις, καὶ μᾶλλον ἐπλήττειο ἢ ἐπληττειν. Οὐδὲ γὰρ ἐκίνει κατὰ τοῦ Σωτῆρος, οὐ
 20 τοι κατ' αὐτοῦ ὠπλίζοντι. Διαβάνοντες γὰρ τὸν κάλαμον παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ νομίζοντες αὐτὸν τύπτειν, εὐφλωπιον, τὸν κινήσαντα αὐτοὺς διάβολον κόπτοντες ἐν ταῖς ἀκάνθαις. Καὶ ὡπερ τὰ ἔθνη, ἀναβάνια κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔκοπτον ἀλλήλους ἐν τῇ κοιλάδι Ἰωσαφατ, καὶ ὡς οἱ διώκοντες τὸν
 25 Ἰσραήλ, ἐλθόντες παρὰ τὰς ὄχθας, ἀλλήλοις συνεπλέκοντο καὶ ἀλλήλους κατελάμβανον, οὕτω καὶ νῦν οἱ διώκοντες τὸν Κύριον, ἀλλήλους ἔκοπτον ἀγροῦντες, βλάβιοντες μὲν

62. Ματθ. 26, 41.

62α. Ἰησ. 14, 19-20.

ἡ σὰρξ ἀδύναμος»⁶², ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι ὁ Λόγος καθίστατο καὶ αὐτὸς ἀνίσχυρος μαζί με τὸ σῶμα, καὶ ὄχι ὅτι τὸ σῶμα ἐνεδυναμώνετο περισσότερο μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Λόγου, ἐπιχειρεῖ πάλιν τὰ παράνομα· καὶ τοὺς μὲν δημίους ἐξεγείρει ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος, αὐτὸς δὲ ἐσυνέχιζε νὰ κατακρατῇ τὰ ἀγκάθια, καὶ νὰ κυλῖεται γύρω ἀπ' αὐτά, καὶ ἔτσι ἐπάθαινε τὸ ἀντίθετον. Διότι ἐνῶ τὰ εἶχεν ἰδικά του, τὰ ἔχασε, καὶ ἐνόμισε πὼς τώρα ποὺ δὲν τὰ ἔχει, ἤμπορεῖ νὰ τὰ ξαναπάρῃ. Ἄλλὰ δὲν τὰ ἐπῆρε πρὶν ὁ Σωτὴρ ἐλαφρώσῃ τὴν κατάραν ἐναντίον μας, ἢ ὁποία εὐρίσκετο μέσα εἰς αὐτά. Καὶ ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Κύριος ἐβάστασε τὴν κατάραν αὐτὴν, ἐπῆρε πάλιν ὁ διάβολος τὰ ἀγκάθια καὶ τὴν χλαμύδα, ἀλλὰ τώρα πλέον αὐτὰ δὲν εἶχαν δύναμιν ἐναντίον μας, ἀλλὰ ἔδειχναν μόνον τὴν πονηρίαν ἐκείνων. Τώρα λοιπὸν πλέον ὁ διάβολος εἶναι ὡσὰν νὰ λακτίζη εἰς τὰ καρφιά, ποὺ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ἀγκάθια. Λέγεται δὲ δι' αὐτόν, ἐν σχέσει μετὰ τὴν κοκκίνην χλαμύδα, ὅτι «Ὅπως τὸ ἔνδυμα ποῦ εἶναι βουτηγμένον εἰς τὸ αἷμα δὲν εἶναι καθαρὸν, ἔτσι καὶ σὺ δὲν εἶσαι καθαρὸς, διότι κατέστρεψες τὴν γῆν μου, καὶ ἐσκότωσες τὸν λαόν μου»^{62α}.

18. Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ποὺ ὠδηγοῦσε τοὺς δημίους κατὰ τοῦ Σωτῆρος, ἐλάκτιζεν εἰς τὰ ἀγκάθια, ὅπως εἰς τὰ καρφιά, καὶ περισσότερο ἐπληγώνετο παρά ἐπλήγωνε. Διότι αὐτοὺς ποὺ ὠδηγοῦσεν ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος, οἱ ἴδιοι ἐσῆκωναν τὰ ὅπλα ἐναντίον του. Διότι μετὰ τὸ νὰ παίρνουν τὸ καλάμι ἀπὸ τὸν Κύριον καί, ἐπειδὴ ἐνόμιζαν ὅτι κτυποῦν αὐτόν, δὲν ἔβλεπαν ὅτι κατέκοπταν μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια τὸν διάβολον ποὺ τοὺς καθωδηγοῦσε. Καὶ ὅπως τὰ ἔθνη, ὅταν ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ, κατέκοπταν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο εἰς τὴν κοιλάδα Ἰωσαφάτ, καὶ ὅπως αὐτοὶ ποὺ κατεδίωκαν τὸν ἰσραηλιτικὸν λαόν, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, συνεπλέκοντο μεταξὺ των, καὶ ἠχμαλῶτιζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἔτσι καὶ τώρα, αὐτοὶ ποὺ κατεδίωκαν τὸν Κύριον, κατέκοπταν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον,

αὐτὸν οὐδέν, ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον ἀδικοῦντες. "Ὡσερ γὰρ ἐὰν πέτραν τῆ χειρὶ κόπτειν θέλοι τις, τὴν μὲν πέτραν οὐ τέμνει, τὴν δὲ χεῖρα τραυματίζει· τοῦτον τὸν τρόπον καὶ οἱ κατὰ τοῦ Κυρίου πράττοντες, ὡς κατὰ ἀφθάρτου τολμῶντες, διε-
 5 φθείροντο, καὶ ὡς κατὰ ἀθανάτου ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ μᾶλλον ἀπέθνησκον. Καὶ τό γε χεῖριστον, διὰ τῶν αὐτοῦ μελῶν ἔπαοχεν· ὁ μάλιστα γέγονε τῷ πανούργῳ πρὸς τελείαν αιοχύνην. "Ὅλως μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Κυρίου πληττόμενος, ἠδύνατο καυχᾶσθαι· ὅτι δὲ ὑφ' ὧν ἐδουλεύετο, ὑπὸ τούτων
 10 κόπτεται, τοῦτο πᾶσαν αιοχύνην ὑπερῆρεν. Ἄλλ' οὐκ ἐκείνων ἢ πληγὴ τὸν ὄφιν ἀναιρεῖ· οὐ γὰρ τοσοῦτον ἠδύνατο ἄνθρωποι καὶ δῆμοι ὄντες· ἀλλ' ἐλύπει μὲν αὐτὸν ἢ ὕβρις ἢ παρὰ τῶν Ἰουδαίων αὐτῷ γινομένη· ἐτραυματίζει δὲ οὐχ ἢ παρὰ τούτων γινομένη πληγὴ, ἀλλ' ὁ Κύριος ὁ ἀντικρούων τῆ
 15 τούτων πληγῆ, καὶ ἢ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Σωτῆρος γενομένη δύναμις τῷ καλᾶμφ. Καὶ ἐν τούτῳ γὰρ ὁ Κύριος σχηματιζόμενος καὶ τὰ ἀνθρώπινα προσβαλλόμενος, ἐδέχετο τὸν ὄφιν ἐν ταῖς ἀκάνθαις, καὶ ὡς ἄνθρωπος τυπόμενος, συνεχώρει τύπειν τὸν ὄφιν τοῖς δημίσι· ἵνα ὁ ποτὲ καυχησάμενος εἰ-
 20 ναι Θεὸς καὶ καυχησάμενος εἰς τὸν Κύριον πειράσας, ὑπὸ δημίῳ τυπόμενος, τελείαν τὴν αιοχύνην ἀπενέγκηται.

19. Ἀπέβαινε δὲ αὐτῷ τοῦτο καὶ παρὰ γνώμην ὧν ἐβούλετο. Ἐνεργῶν γὰρ ἐν τοῖς καταβοῶσι τοῦ Σωτῆρος, ἠγνόει τὴν σιωπὴν ἀντιεσάγων καθ' ἑαυτοῦ· παροξύνων Πιλᾶ-
 25 τον, οὐκ ἦδει κατασκευάζων ἀντὶ δειλίας τὴν ἀφοβίαν· κινῶν

χωρίς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνωνται, καὶ ἐνῶ εἰς αὐτὸν δὲν ἐπροξενούσαν κανένα κακόν, μόνον τοὺς ἑαυτοὺς των ἀδικοῦσαν. Ὅπως δηλαδὴ ἐὰν κανεὶς θελήσῃ νὰ κόψῃ πέτρα μὲ τὸ χέρι, τὴν μὲν πέτραν δὲν τὴν κόβει, τὸ δὲ χέρι τραυματίζει, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐνεργούσαν ἐναντίον τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ μὲ θράσος ἐπετίθεντο ἐναντίον τοῦ ἀφθάρτου, κατεστρέφοντο αὐτοί, καὶ ἐπειδὴ ἐπικειρούσαν ἐναντίον τοῦ ἀθανάτου, αὐτοὶ μᾶλλον ἀπέθνησκαν. Καὶ τὸ χειρότερον μάλιστα εἶναι ὅτι ὁ διάβολος ἐπάθαιεν αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του, καὶ τοῦτο συνέβη εἰς τὸν παμπόνηρον διὰ νὰ κατατροπιασθῇ τελείως. Διότι ἐὰν βέβαια ἐπλήττετο ἀπὸ τὸν Κύριον, θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἔχῃ κάποιαν καυχήσιν, ὅταν ὅμως κατακόπτεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ὑπέρτας του, αὐτὸ ὑπερβαίνει κάθε ἐντροπήν. Ἄλλὰ δὲν σκοτώνουν τὸν ὄφιν τὰ κτυπήματα ἐκείνων, διότι δὲν εἶχαν τόσην δύναμιν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἦσαν μάλιστα καὶ δῆμοι, ἀλλ' αὐτὸν μὲν τὸν ἐστενοχωροῦσεν ἡ ὕβρις ποῦ ἐγένετο εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἐτραυμάτιζαν δὲ τὸν διάβολον ὄχι τὰ κτυπήματα ποὺ κατεφέροντο ἀπ' αὐτούς, ἀλλ' ὁ Κύριος ποὺ ἀνταπέδιδε τὰ κτυπήματά των, καὶ ἡ δύναμις ποὺ ἐδόθη εἰς τὸ καλάμι ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Σωτῆρος. Καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κύριος ἔλαβεν αὐτὸν τὸν τύπον, καὶ παρουσίαζε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐδέχετο τὸν ὄφιν μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια, καὶ ἐνῶ ἐπλήττετο αὐτὸς ὡσὰν ἄνθρωπος, ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς δημίους νὰ κτυποῦν τὸν ὄφιν, διὰ νὰ κατατροπιασθῇ αὐτὸς ποὺ ἐκαυχῆθη κάποτε ὅτι εἶναι Θεός, καὶ ὑπερηφανεύθη ὅτι ἐπείραξε τὸν Κύριον, μὲ τὸ νὰ κτυπιέται ἀπὸ τοὺς δημίους.

19. Δι' αὐτὸν λοιπὸν τοῦτο εἶχεν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε. Διότι μὲ τὸ νὰ ἐνεργῇ ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐκραύγαζαν ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος παρεγνώριζεν ὅτι ἡ σιωπὴ ἀντετάσσετο ἀπέναντί του. Μὲ τὸ νὰ παρακινῆ τὸν Πιλάτον δὲν ἐκαταλάβαιεν ὅτι ἀντὶ τῆς δειλίας ἐπροκαλοῦσε τὴν ἀφοβίαν, καὶ ἐνῶ ἐπαρακινούσε νὰ

ὑπιδεσθαι τὸν Κύριον, ἐπλανᾶτο δεικνυμένης ἀνεξικακίας.
 Καὶ τέλος ἐμπαροινῶν κατὰ τοῦ Σωτῆρος, οὐκ ἔβλεπεν ἀρετὴν
 κατὰ κακίας καθοπλίζων· πάση γὰρ κακίᾳ καὶ πονηρίᾳ χαί-
 ρει ὁ ἐχθρός· καὶ εἴ τι κακόν ἐστι, τοῦτο διαβολικόν ἐστι ὄ-
 5 πλον· ἢ γὰρ δειλία θανάτου ἢ διὰ τὸ ἀμύνασθαι πάντως,
 ἁμαρτάνειν πείθει. Ὅθεν ὁ Κύριος ὑπέμεινε πάντα· ἵνα ἐν
 μὲν τῇ δειλίᾳ τὴν ἀνδρείαν, τῇ δὲ ὕβρει τὴν ἀνεξικακίαν,
 τῷ δὲ θυμῷ τὴν πραότητα, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀρετὴν κατὰ τῆς
 κακίας ἀντικεῖσθαι διδάξῃ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδίδασκε τῷ
 10 ὑπίπνυσι εἰς τὴν σιαγόνα στρέφειν καὶ τὴν ἄλλην· καὶ «Μὴ
 φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα»· καὶ «Ἀπὸ τοῦ
 αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ» καὶ «Ἐθλογεῖτε τοὺς διώκοντας».
 Ἵνα δὲ μὴ ἀδύνατος ἡ ἐντολὴ νομισθῇ παρὰ τισι, διὰ τοῦτο
 δι' ἑαυτοῦ τὰ πάντα ἐπέδειξε· ὁ Κύριος καὶ ἀφ' ὧν ἔπαοχεν,
 15 ἔπεισε πάντας ὑβρίζομένους μὴ ἀνθυβρίζειν καὶ τυπιομένους
 μὴ ἀνιτύπειν καὶ χλευαζομένους μὴ δογίζεσθαι καὶ ἀπὸ
 τοῦ αἵροντος τὰ ἡμῶν μὴ ἀπαιτεῖν· καὶ καθόλου μὴ φοβεῖ-
 σθαι τὸν θάνατον· ἀλλὰ καὶ καταφρονεῖν αὐτοῦ τῇ ἐλπίδι
 τῶν μελλόντων. Οὕτω γὰρ μᾶλλον εὐχερῆς ἢ κατὰ τοῦ δια-
 20 βόλου καὶ πάσης ἁμαρτίας νίκη γένηται ἢ ὅταν ἀμυνώμεθα.
 Ἀμυνόμενοι μὲν γὰρ καὶ ἀνταδικοῦντες τοὺς ἀνταδικοῦντας
 καὶ ὑβρίζοντες τοὺς ὑβρίζοντας καὶ ἀξάνομεν καὶ τρέφομεν
 καθ' ἑαυτῶν τὴν κακίαν, οὐ μᾶλλον τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ἑαυ-
 τοὺς ἀδικοῦντες τῇ διὰ τὴν κακίαν καταδίκη καὶ κρίσει με-
 25 νούση τοὺς ταύτῃ χρησαμένους· ὅταν δέ, ὡς ὁ Κύριος ὑπο-

63. Ματθ. 10, 28.

64. Λουκ. 6, 30.

65. Ματθ. 5, 44.

κτυπᾶται ὁ Κύριος, ἐπλανᾶτο διότι ἐδεικνύετο ἀνεξικακία. Καὶ τέλος μεθῶν τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τοῦ Σωτῆρος δὲν ἔβλεπεν ὅτι ὤπλιζε τὴν ἀρετὴν ἐναντίον τῆς κακίας, διότι ὁ ἐχθρὸς καίρεται διὰ κάθε κακίαν καὶ πονηρίαν, καὶ ἐὰν ὑπάρχη κάποιο κακόν, αὐτὸ εἶναι διαβολικὸν δῖπλον, διότι πείθει νὰ ἁμαρτάνουν οἱ ἄνθρωποι εἴτε διὰ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, εἴτε ὅπωςδῆποτε διὰ νὰ ἀμυνθοῦν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τὰ ὑπέφερεν ὅλα, διὰ νὰ διδάξῃ νὰ ἀντιμετωπιζώμεν, τὴν μὲν δειλίαν μὲ τὴν γενναιοῖτητα, τὴν δὲ ὕβριν μὲ τὴν ἀνεξικακίαν, τὸν δὲ θυμὸν μὲ τὴν πραότητα καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ τίθεται ἀπέναντι εἰς τὴν κακίαν ἢ ἀρετή. Καὶ κατ' ἀρχὴν μὲν ἐδίδασκε νὰ στρέφωμεν πρὸς αὐτὸν ποῦ μᾶς κτυπᾷ εἰς τὴν σιαγόνα καὶ τὴν ἄλλην· καί· «Μὴ φοβεῖσθε αὐτοὺς ποῦ σκοιῶνουν μόνον τὸ σῶμα»⁶³· καί· «Μὴ ἀπαιτῆς νὰ σοῦ ἐπιστρέψῃ τίποτε αὐτὸς ποῦ ἀφαιρεῖ ὅ,τι σοῦ ἀνήκει»⁶⁴· καί· «Εὐλογεῖτε αὐτοὺς ποῦ σᾶς καταδιώκουν»⁶⁵. Διὰ νὰ μὴ νομισθῇ δὲ ἀπὸ μερικοὺς ὅτι ἡ ἐνιολίη εἶναι ἀπραγματοποίητος, διὰ τοῦτο τὰ πάντα ἐφήρμοσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Κύριος, καὶ μὲ ἐκεῖνα ποῦ ὑπέφερεν ἔπαισεν ὅλους ὅταν ὑβρίζωνται, νὰ μὴ ἀνταποδίδουν τὰς ὕβρεις, καὶ ὅταν κτυπῶνται, νὰ μὴ ἀνταποδίδουν τὰ κτυπήματα, καὶ ὅταν χλευάζωνται νὰ μὴ ἐξοργίζωνται, καὶ ἀπ' αὐτὸν ποῦ μᾶς ἀφαιρεῖ νὰ μὴ ζητοῦμεν, καὶ νὰ μὴ φοβούμεθα καθόλου τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν περιφρονοῦμεν μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων. Διότι ἔτσι θὰ κατασιῆ ἡ νίκη ἐναντίον τοῦ διαβόλου καὶ κάθε ἁμαρτίας εὐκολωτέρα, παρὰ ὅταν ἀμυνώμεθα. Διότι ἐὰν ἀμυνώμεθα καὶ ἀνταποδίδωμεν τὴν ἀδικίαν εἰς αὐτοὺς ποῦ μᾶς ἀδικοῦν καὶ ἐὰν ὑβρίζωμεν αὐτοὺς ποῦ μᾶς ὑβρίζουν, μεγαλῶνομεν ἔτσι καὶ τροφοδοτοῦμεν τὴν κακίαν ἐναντίον μας, καὶ δὲν βλάπτομεν ἔτσι τοὺς ἐχθροὺς μας, ἀλλὰ περισσότερον τοὺς ἑαυτοὺς μας, οἱ ὅποιοι, μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὴν κακίαν, ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἐδρέψαμεν δίκην καὶ κατάκρισιν αἰώνιον. Ὅταν ὁμοῦς, ὅπως ὁ Κύριος, ὑπομένωμεν τὴν ἀδικίαν, καὶ ἀντιπίσ-

μένωμεν ἀδικούμενοι καὶ τοῖς λοιδοροῦσι τὴν ἀνεξικακίαν ἀντιτιθῶμεν, τοῖς δὲ ἀπειλοῦσι τὴν ἀνδρείαν, τῷ δὲ θανάτῳ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀθανασίας· πάντως ἐν τούτοις λυποῦμεν τὸν ἐχθρόν· κἀκεῖνος ἐν τῇ τοιαύτῃ πανοπλίᾳ καταπίπτει, ἐν ἣ
 5 καὶ ὁ Παῦλος ἡμᾶς καθοπλίζων φησὶν· «Ἐνδύσασθε οὖν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου σιῆσαι». Οὕτω γὰρ καὶ τοῦ Σωτῆρος ὑπομείναντος, γέγονε τό· «Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν πίπτοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς ἀστραπὴν».

- 10 20. Ἐνθῆως γοῦν μετὰ τὸ τούτοις ἀνδραγαθῆσαι τὸν Κύριον καὶ πεσεῖν τὸν ἐχθρόν, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σιαυρόν, γνώρισμα τῆς νίκης ἀληθῶς καὶ ἄκοντες καθ' ἑαυτῶν παρέχοντες. Ἔως μὲν γὰρ εἰσιτῆκει ὁ ἐχθρός, εἶχον οἱ δῆμιοι τὸ ξύλον· ὅτε δὲ πέπιτωκε καὶ κατερράγη, τότε τροπαῖον ἔλαβεν ὁ
 15 Κύριος καὶ ἑαυτῷ ἐβάσισαεν. Ἔδει γὰρ τὸν νικητὴν θριαμβεύοντα κατὰ τοῦ διαβόλου, μὴ ἄλλῳ συγχωρεῖν, ἀλλ' ἑαυτῷ βασιτάζειν τὸ τροπαῖον. Ἐλάμβανε δὲ οὖν τῷ τροπαίῳ καὶ τὰ ἱμάτια παρ' αὐτῶν, ἀπερχόμενος εἰς τὸν θάνατον· ἵνα καὶ ταῦτα οὖν τῷ θανάτῳ ἀπεκδύσῃται. Διὰ τοῦτο, πάλιν ἐκδυ-
 20 σάμενος, κατέσπευδε τοὺς ἀπάγοντας ἄγειν αὐτόν. Ὡς δὲ ἀπήγειτο, κατὰ μὲν τὸν Ἰωάννην, ἑαυτῷ τὸν σιαυρόν ἐβάσισαζε, κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστάς, Σίμων ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀπὸ Κυρῆνης ἔφερε τὸν σιαυρόν. Ἔστι δὲ οὐκ ἐναντίον τῷ Ἰωάννῃ· οὐδὲ γὰρ ὁ Ἰωάννης ἐναντίον τοῖς ἄλλοις
 25 γράφει, ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν γέγονεν ἐπὶ τούτου· καὶ γὰρ καὶ ἑαυτῷ ὁ Κύριος τὸν σιαυρόν ἐβάσισαζε, καὶ πάλιν Σίμων ὁ ἄνθρωπος ἔφερεν αὐτόν. Ὡς μὲν οὖν κατὰ τοῦ διαβόλου τροπαῖον ἐβάσισαζε πρῶτον, ἐκονοίως δὲ καὶ τὸν σιαυρόν ἔφε-

66. Ἐφ. 6, 11.

67. Λουκ. 10, 18.

σμεν εἰς αὐτοὺς ποὺ μᾶς ὑβρίζουν τὴν καλωσύνην, εἰς ἐκείνους δὲ ποὺ ἀπειλοῦν τὴν γενναιότητα, καὶ εἰς τὸν θάνατον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀθανασίας, τότε ὅπωςδήποτε μὲ αὐτὰ στενοχωροῦμεν τὸν ἐχθρόν, καὶ ἐκεῖνος νικᾷται μὲ αὐτὴν τὴν πανοπλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν μάλιστα μᾶς ἐξοπλίζει καὶ ὁ Παῦλος ὅταν λέγῃ· «Ἐνδυθῆτε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἠμπορέσετε νὰ ἀντισταθῆτε εἰς τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου»⁶⁶. Ἔτσι λοιπόν, ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ ὑπέφερεν ἐπραγματοποιήθη τό· «Ἐβλεπα τὸν σατανᾶν ποὺ ἔπεφτεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ὡσὰν ἀστραπή»⁶⁷.

20. Ἀμέσως λοιπόν μόλις ὁ Κύριος ἔδειξε τὴν γενναιότητά του εἰς αὐτά, καὶ ἐνίκηθη ὁ ἐχθρός, ἔβαλαν ἐπάνω του τὸν σταυρὸν καὶ ἔδωσαν ἔτσι, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, τὸ σημάδι τῆς νίκης ἐναντίον των. Διότι μέχρι ποὺ ὁ ἐχθρός δὲν εἶχεν ἀκόμη νικηθῆ, οἱ δῆμοι ἐκρατοῦσαν ἀκόμη τὸ ξύλον, ὅταν ὅμως ἔπεσε καὶ ἐξεσχίσθη, τότε ὁ Κύριος ἔλαβε τὸ τρόπαιον καὶ τὸ ἔκράτησεν ἐπάνω του. Διότι ἔπρεπεν ὁ νικητής, ὁ ὁποῖος κατενίκησε τὸν διάβολον, νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ σηκώσῃ κανεὶς ἄλλος τὸ τρόπαιον, ἀλλὰ νὰ τὸ κρατήσῃ ὁ ἴδιος. Ἔλαβε δὲ μαζὶ μὲ τὸ τρόπαιον καὶ τὰ ἐνδύματα ἀπ' αὐτοὺς, ἀναχωρῶν διὰ τὸν θάνατον, διὰ νὰ ἐκδυθῆ καὶ αὐτὰ μαζὶ μὲ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο πάλιν μόλις ἐξεδύθη παρεκίνει αὐτοὺς ποὺ θὰ τὸν ὠδηγοῦσαν νὰ τὸν πάρουν. Μόλις δὲ τὸν ἐπῆραν καὶ ἐξεκίνησαν, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ λέγει ὁ Ἰωάννης, ἐσήκωσεν ὁ ἴδιος τὸν σταυρὸν, σύμφωνα δὲ μὲ τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστάς, ὁ Σίμων ἀπὸ τὴν Κυρήνην, ποὺ ἦταν ἄνθρωπος, ἐσήκωσε τὸν σταυρὸν. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀντίθετον μὲ αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Ἰωάννης, οὔτε καὶ ὁ Ἰωάννης γράφει ἀντίθετα πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο συνέβησαν τότε. Καὶ ὁ ἴδιος δηλαδὴ ὁ Κύριος ἐσήκωσε τὸν σταυρὸν του, καὶ ἔπειτα ὁ Σίμων, ποὺ ἦτο ἄνθρωπος, τὸν μετέφερε. Ἐπειδὴ λοιπόν κατ' ἀρχὴν τὸν ἐσήκωσεν ὡσὰν τρόπαιον κατὰ τοῦ διαβόλου, διὰ τοῦτο ἐκουσίως μετέφερε τὸν σταυρὸν, διότι δὲν ἐβάδιζε πρὸς τὸν

ρεν ἑαυτῶν καὶ γὰρ οὐκ ἀναγκαζόμενος ἤρχετο ἐπὶ τὸν θά-
 νατον. Καὶ πάλιν δὲ ἐβάσιαζεν αὐτὸν Σίμων ὁ ἄνθρωπος,
 ἵνα γνωσθῆ πᾶσιν, ὅτι οὐ τὸν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸν τῶν ἀνθρώ-
 πων ἀποθνήσκει θάνατον ὁ Κύριος. Τούτων δὲ οὕτω γενο-
 5 μένων, ἔρχεται σπεύδων ἐπὶ τὸν τόπον, ἔνθα καὶ ἀναβαίνειν
 αὐτὸν ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἔδει, ἵνα τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον,
 ὅπερ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἦρε, προσηλώσῃ τῷ σταυρῷ, καὶ ἀπεκ-
 δυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐν παρηγοίᾳ δειγμα-
 τίστην τούτους ἐν τῷ ξύλῳ θριαμβεύων κατ' αὐτῶν, καὶ δει-
 10 κνύων τὸν ἐκσπασθέντα ἐκ τοῦ λέοντος ἄνθρωπον, καὶ λοι-
 πὸν τῷ ἰδίῳ αἵματι ῥαίνων καὶ καθαρίζων τὴν γῆν ἀρέσκη-
 ται. Μέλλων δὲ τοῦτο ποιεῖν, ἐξεδύσατο τὰ ἱμάτια. Ἔδει γὰρ
 αὐτὸν, εἰσάγοντα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν παράδεισον, ἀπεκδύ-
 σασθαι τοὺς χιτῶνας, οὓς ἔλαβεν ὁ Ἄδὰμ ἐκβαλλόμενος ἐκ
 15 τοῦ παραδείσου. Ὅτι γὰρ ἡμαρτε, καὶ λοιπὸν ἡμελλεν ἀπο-
 θνήσκειν, ἔλαβε δερματίνους χιτῶνας, ἐκ νεκρῶν ζώων γε-
 νομένους, σύμβολον ὄντας τῆς διὰ τὴν ἁμαρτίαν νεκρώσεως
 αὐτῷ προσγενομένης.

21. Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁ πάντα τὰ ἡμῶν δι' ἡμᾶς ἀναδε-
 20 ξάμενος, ἐνεδύσατο ταῦτα, ἵνα καὶ ἀπεκδύσῃται καὶ ἀντὶ τού-
 των ἡμᾶς ἐνδύσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν· ἐνεδύσατο
 δὲ μετὰ τούτων καὶ χιτῶνα, ἄρραφον ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντῶν
 δι' ὄλου γενόμενον· ἵνα κἂν ἐκ τούτων πιστεῦσαι δυνηθῶσιν
 οἱ Ἰουδαῖοι, τίς ἐστὶ καὶ πόθεν ὁ ἐνδυσάμενος ταῦτα· δι-
 25 οὐκ ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ἄνωθεν ἐρχόμενος ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὅτι οὐ
 μεριστός, ἀλλ' ἀμεριστός ἐστιν ὁ Λόγος ὁ τοῦ Πατρὸς, καί,
 ὅτι, γενόμενος ἄνθρωπος οὐκ ἐρραμμένον εἶχε τὸ σῶμα ἐξ
 ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἀλλ' ἐκ Παρθένου μόνης, ὑφασμένον
 τῇ τοῦ Πνεύματος τέχνῃ. Ὅθεν οἱ δῆμιοι τὰ μὲν ἄλλα δια-

θάνατον ἐπειδὴ τὸν ἐξηνάγκασαν. Καὶ κατόπιν τὸν ἐσήκωσεν ὁ Σίμων, ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ γίνῃ γνωστὸν εἰς ὄλους ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἀποθνήσκει τὸν ἰδικόν του θάνατον, ἀλλὰ τὸν θάνατον τῶν ἀνθρώπων. Ἀφοῦ δὲ αὐτὰ συνέβησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔρχεται γρήγορα εἰς τὸν τόπον ὅπου ἔπρεπε νὰ ἀνεβῆ εἰς τὸν σταυρόν, διὰ νὰ καρφώσῃ ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν τὸ ἐναντίον μας συμβόλαιον, τὸ ὁποῖον ἀφήρεσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Καὶ ἀφοῦ ἀπεκδυθῆ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας νὰ τοὺς κἀνῆ μὲ παρρησίαν παράδειγμα ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, κατανικῶν αὐτούς, καὶ νὰ δείξῃ σῶον τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸν λέοντα. Καὶ ἔτσι εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἱκανοποιητῆ νὰ ραντίζῃ καὶ νὰ καθαρίζῃ τὴν γῆν μὲ τὸ αἷμά του. Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιήσῃ τοῦτο, ἐξεδύθη τὰ ἐνδύματα. Διότι ἔπρεπεν, ἐπειδὴ θὰ εἰσῆγαγε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν παράδεισον, νὰ ἀπεκδυθῆ τοὺς χιτῶνας, τοὺς ὁποίους ἐφόρεσεν ὁ Ἄδαϊ ὅταν ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸν παράδεισον. Ὅταν δηλαδὴ ἡμάρτησε καὶ ἔπρεπε νὰ ἀποθάνῃ, τότε ἐφόρεσε δερματίνους χιτῶνας, οἱ ὁποῖοι κατεσκευάσθησαν ἀπὸ νεκρὰ ζῶα, καὶ ἦσαν σύμβολα τῆς νεκρώσεως, ἢ ὁποία προεκλήθη εἰς αὐτὸν ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας.

21. Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἐπῆρεν ἐπάνω του πρὸς χάριν μας ὅλα τὰ ἰδικά μας, ἐνεδύθη αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ἀπεκδυθῆ, καὶ ἀντὶ αὐτῶν νὰ μᾶς ἐνδύσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν. Ἐνεδύθη δὲ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ ἄρραφον χιτῶνα, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνεи ὑφαντὸς ὀλόκληρος ἀπὸ ἐπάνω ὡς κάτω, μήπως ἀπ' αὐτὰ ἠμπορέσουν νὰ πιστεύσουν οἱ Ἰουδαῖοι, ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται αὐτὸς ποὺ ἐνεδύθη αὐτά. Ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλ' εἶναι ὁ Λόγος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ μερισθῆ, ἀλλ' εἶναι ἀμέριστος ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς, καὶ ὅτι ἀκόμη μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος δὲν εἶχε σῶμα ραμμένον ἀπὸ ἄνδρα καὶ γυναῖκα, ἀλλὰ ὑφασμένον ἀπὸ μόνην τὴν Παρθένον μὲ τὴν τέχνην τοῦ Πνεύματος. Διὰ τὸν λόγον

μερίζονται ἱμάτια, μεριστὰ γὰρ ἦν, καὶ εἰς τέσσαρα διαμερίζονται καὶ γὰρ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας τῆς τετραμεροῦς οἰκουμένης κατὰ ἀνατολὴν καὶ δύσιν καὶ ἄρκιον καὶ μεσημβρίαν, ἐφόρει ταῦτα ἅπερ θεωρήσας ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένον αὐ-

5 τὸν ἔλεγεν· «Ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Τὸν χιτῶνα μόνον οὐκ ἠδυνήθησαν σχίσαι φόβῳ τοῦ δι' αὐτοῦ γνωριζομένου σημείου. Καὶ τοῦτο γὰρ οὐκ αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ κρεμαμένου Σωτῆρος τὸ ἔργον. Καὶ γὰρ κρεμάμενος, ὡς ἄνθρωπος τὰς μὲν ἀρχὰς ἐδίωκε, τὸν δὲ διά-

10 βολον κατελάμβανε, τοὺς δὲ δημίους ἐφόβει, μὴ σχίσειν τὸν χιτῶνα· ἵνα, τοῦτου μένοντος, μένη καὶ ὁ κατὰ Ἰουδαίων ἔλεγγος, ὁ μετ' οὐ πολλὸν γενόμενος, διὸ τὸ μὲν καταπέτασμα ἐσχίσθη, ὁ δὲ χιτῶν τοῦ Σωτῆρος οὐδὲ ὑπὸ δημίῳν διηρέθη, ἀλλ' ἔμεινεν ὀλόκληρος. Μένει γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον διὰ παν-

15 τὸς ὀλόκληρον, τῶν σκιῶν διαιρουμένων. Πλὴν διὸ ἀποδυσάμενος τὰ ἱμάτια ἔσπευδε πρὸς τὸν θάνατον, τότε πάλιν ὁ διάβολος, ἰδὼν τὴν προθυμίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ ἑαυτὸν ἐξ οὐρανοῦ πεσόντα καὶ τῆς γῆς ἐκβληθέντα, οὐκ εἶχεν ὅ,τι πράξει πάντα γὰρ ἦν αὐτῷ θοροῦθου καὶ ἀπορίας μεσιά.

20 Καὶ μένειν μὲν οὐκ ἠδύνατο, φεύγειν δὲ πάλιν ἐφοβεῖτο. Πλὴν διὸ ἐνθυμηθεὶς, διὸ τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐπὶ τῆς γῆς ἀποθνήσκειν δεῖ κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει»· φοβηθεὶς ἐπὶ γῆς μείναι, μὴ ἐκεῖ καταληφθῆ, λοιπὸν εἰς τὸν ἄερα ἐπέτατο· τὰχα κἄν οὕτω, τοῦ κυριακοῦ

25 σώματος ἐπὶ γῆς τεθέντος, ἐλεύθερον ἔχη τὸν ἄερα. Ἄλλ' ὁ Κύριος καὶ ἐν τοσῷ φιλανθρωπεύομενος, οὐκ εἰς γῆν ἀπέθανεν, ἀλλ' εἰς τὸν ἄερα ἀνέβη διὰ τοῦ σταυροῦ, διώκων κἀκεῖ τὸν ὄφιν· ἵνα κἀκεῖθεν τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος ἀποδιώξῃ καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας καταβάλλῃ,

αὐτὸν οἱ δῆμοι, τὰ μὲν ἄλλα ἐνδύματα διαμοιράζουσι, διότι αὐτὰ ἦτο δυνατόν νὰ χωρισθοῦν, καὶ τὰ διαμοιράζουσι εἰς τέσσαρα μερίδια, ἐπειδὴ τὰ ἐφοροῦσε διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὀλοκλήρου τῆς οἴκουμένης, καὶ πρὸς τὰς τέσσαρας κατευθύνσεις, πρὸς τὴν ἀνατολήν, τὴν δύσιν, τὸν βορρᾶν καὶ τὸν νότον. Ὅταν τὸν εἶδεν ὁ Ἰωάννης νὰ τὰ φορῇ αὐτὰ ἔλεγεν· «Ἴδου ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ πού σηκώνει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»⁶⁸. Μόνον τὸν χιτῶνα δὲν ἠμπόρεσαν νὰ σχίσουσιν, ἀπὸ φόβον πρὸς τὸ σημάδι πού ἐγίνετο γνωστὸν δι' αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ἔργον αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ κρεμασμένου Σωτῆρος. Διότι ἐνῶ ἦτο ὡσάν ἄνθρωπος κρεμασμένος, τὰς μὲν ἀρχὰς κατεδίωκε, τὸν δὲ διάβολον ἠχημαλιώτιζεν, εἰς δὲ τοὺς δημίους ἐπροκαλοῦσε φόβον διὰ νὰ μὴ σχίσουσιν τὸν χιτῶνα, ὥστε, μὲ τὸ νὰ παραμένη αὐτὸς ἄσχιστος, μένει ἔτσι διαρκῆς ὁ ἔλεγχος κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλώθη ὕστερα ἀπὸ λίγο, διότι τὸ μὲν καταπέτασμα ἐσχίσθη, ὁ δὲ χιτῶν τοῦ Σωτῆρος δὲν ἐκόπη οὔτε ἀπὸ τοὺς δημίους, ἀλλ' ἔμεινεν ὀλόκληρος. Διότι τὸ Εὐαγγέλιον μένει πάντοτε ὀλόκληρον, ἐνῶ αἱ σκιαὶ διαιροῦνται. Πλὴν ὅμως, ἐπειδὴ ἐξεδύθη τὰ ἐνδύματα καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸν θάνατον, διὰ τοῦτο πάλιν ὁ διάβολος, μόλις εἶδε τὴν προθυμίαν τοῦ Σωτῆρος, καὶ τὸν ἑαυτῶν του πού ἔπενε ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν γῆν, δὲν ἐγνώριζε τί νὰ πράξη, διότι ὅλα ἐπροκαλοῦσαν εἰς αὐτὸν τρόμον καὶ ἀπορίαν. Καὶ νὰ μείνη μὲν δὲν ἠμποροῦσε, νὰ φύγη πάλιν ἐφοβεῖτο. Ὅμως, ἐπειδὴ ἐνεθυμήθη, ὅτι αὐτοὶ πού ἀποθνήσκουσιν, πρέπει νὰ ἀποθνήσκουσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφῆ· «Χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπανέλθης»⁶⁹, διὰ τοῦτο ἐφοβήθη νὰ μείνη εἰς τὴν γῆν, μήπως συλληφθῆ ἐκεῖ, δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐπέταξεν εἰς τὸν ἀέρα, μήπως μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἐπειδὴ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου θὰ ἐθάπτετο εἰς τὴν γῆν, θὰ ἔκη ἐλεύθερον τὸν ἀέρα. Ἄλλ' ὁ Κύριος δεικνύων καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν φιλανθρωπίαν του, δὲν ἀπέθανεν εἰς τὴν

οὐκ ἀφείς οὐδὲ οὐτιω τὴν γῆν ἀδεράρευτον. Καὶ γὰρ κρεμά-
μενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν μὲν ἄερα ἐκαθάριζε τῇ ἐκίασει
τῶν χειρῶν, τὴν δὲ γῆν ἐλυτροῦτο, τῷ αἵματι καὶ τῷ ὕδατι
τῆς πλευρᾶς ἀποπλύνων ἀτιήν.

5 22. Τί λοιπὸν ἔδει ποιεῖν παθόντα ταῦτα τὸν ἐχθρόν;
Ἐξ οὐρανοῦ ἐπεπιώκει, ἀπὸ γῆς ἐξεβλήθη, τοῦ ἀέρος ἐδιώ-
χθη καὶ πρὸς τοῦτοις ἠσχύνετο μεγάλα ἐπαγγειλάμενος καὶ
μηδὲν ἐνεργῶν. Πανταχόθεν οὖν ἠιτηθεὶς καὶ πανταχόθεν
ἀπορηθεὶς, ἔγνω καὶ τὸν ἄδην φυλάξαι· τοῦτο γὰρ ἔτι τὸ
10 χωρίον ὑπελείπειτο τοῦτω. Διὸ καὶ φοβούμενος, μὴ ἐκεῖ κατελ-
θὼν ὁ Κύριος, ἐκεῖθεν αὐτὸν ἐκδιώξῃ καὶ πάντας τοὺς ὑπο-
χειρίους ἐλευθερώσῃ, πάντα ἐκύκα καὶ οὐνεκίγει, πάντως
εἰς βοήθειαν καλῶν, καὶ παρῶξυνε πάλιν τοὺς Ἰουδαίους
ὄνειδίξειν τὸν Κύριον καὶ ὑβρίζειν καὶ γελαῖν ὄλωσ κατ' αὐ-
15 τοῦ· καὶ ὄλωσ εἴ τι περιελείπειτο παροπλίας αὐτῷ, τοῦτο ἠ-
γίει κατὰ τοῦ Κυρίου· ἰάχα κἄν οὕτως αὐτὸν ὑπερεύθυνον
ἀμαρτία ὄντα κρατήσῃ. Οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι ἐχλεύαζον τὸν
Κύριον λέγοντες· «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ
σταυροῦ»· ὁ δὲ Σωτὴρ, ὁ τῷ ὄντι τοῦ Θεοῦ Υἱός, οὐκ ἀπὸ
20 τοῦ φεύγειν τὸν θάνατον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μένειν αὐτόν, καὶ μέ-
νοντα πατῆσαι τὸν θάνατον, ἠθέλε γγνωσθῆναι Υἱὸς Θεοῦ,
καὶ δι' αὐτὸς εἶσιν ἡ ζωὴ. Ἡδύνατο μὲν γὰρ καὶ καταβῆναι
ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ὁ καὶ τοὺς ἄλλους ἐγείρας νεκρούς· ἀλλ' ἡ
κατάβασις φυγὴν ἐδείκνυε τοῦ θανάτου, τὸ δὲ περιμεῖναι οὐ-
25 δὲν ἕτερον ἐγνώριζεν, ἢ τὸν περιμένοντα εἶναι ζωὴν. Διὰ

68. Ἰω. 1, 29.

69. Γεν. 3, 19.

70. Ἐφ. 6, 12.

71. Ματθ. 27, 42-43.

γῆν, ἀλλ' ἀνέβη εἰς τὸν ἀέρα διὰ τοῦ σταυροῦ, καταδιώκων καὶ ἐκεῖ τὸν ὄφιν, διὰ νὰ ἐκδιώξῃ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος καὶ κατανικήσῃ τὰ πονηρὰ πνεύματα⁹⁰, διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ οὔτε καὶ ἀπ' αὐτὰ ἀθεράπευτον τὴν γῆν. Διότι μὲ τὸ νὰ κρεμασθῇ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τὸν μὲν ἀέρα ἐκαθάριζε μὲ τὸ ἄπλωμα τῶν χειρῶν, τὴν δὲ γῆν ἀπηλευθέρωνεν, ἀποπλύνων αὐτὴν μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ τῆς πλευρᾶς του.

22. Τί ἔπρεπε λοιπὸν νὰ πράξῃ ὁ ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος ἔπαθεν αὐτὰ; ἔπεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὸν ἀέρα, καὶ δι' αὐτὰ ἐντρέπετο, διότι ἐνῶ ὑπεσχέθη μεγάλα πράγματα, δὲν κατώρθωσε τίποτε. Ἄφου λοιπὸν ἐνικήθη εἰς ὅλα καὶ ἀφοῦ ἔχασε τὰ πάντα, ἐσκέφθη μήπως ἤμπορέσῃ νὰ διαιτηρήσῃ τὸν Ἄδην, διότι αὐτὸς ὁ τόπος τοῦ ἔμενεν ἀκόμη. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως κατεβῇ καὶ ἐκεῖ ὁ Κύριος καὶ τὸν ἐκδιώξῃ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ ἐλευθερώσῃ ὅλους τοὺς αἰχμαλωτισμένους, ἀνακάτεψε καὶ ἀνεκίνησε τὰ πάντα, καλῶν εἰς βοήθειαν τοὺς πάντας, καὶ παρακινῶν πάλιν τοὺς Ἰουδαίους νὰ ὄνειδίζουν τὸν Κύριον, καὶ νὰ τὸν ὑβρίζουν καὶ νὰ τὸν περιγελοῦν, καὶ μὲ κάθε τρόπον ἔστρεφε κατὰ τοῦ Κυρίου ὅποιο δῆποτε ὄπλον τοῦ ἀπέμενεν, ἵσως ἤμπορέσει ἔτσι νὰ συγκρατήσῃ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ κάθε εὐθύνην. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λοιπὸν ἐχλεύαζαν τὸν Κύριον λέγοντες: «Ἐὰν εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατέβα ἀπὸ τὸν σταυρόν»⁹¹, ὁ δὲ Σωτὴρ, ὁ ὁποῖος εἶναι πραγματικὰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἤθελε νὰ γίνῃ γνωστὸν ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὄχι μὲ τὸ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ τὸν ὑπομείνῃ, καὶ ἔτσι νὰ καταπατήσῃ τὸν θάνατον, δεικνύων ἔτσι ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ ζωὴ. Διότι ἤμποροῦσε βέβαια νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸν σταυρόν, αὐτὸς ποὺ ἀνέστησε τοὺς ἄλλους νεκρούς, ἀλλὰ ἡ κατάβασίς του ἔδεικνεν ἀποφυγὴν τοῦ θανάτου, ἐνῶ τὸ νὰ τὸν περιμένῃ δὲν ἔδεικνε τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι αὐτὸς ποὺ τὸν ἐπερίμενεν ἦτο ζωὴ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐνδιεφέρετο πολὺ

τοῦτο γὰρ καὶ λίαν ἔμελλε τῷ διαβόλῳ ὄνειδίζεσθαι τὸν Κύριον ἐν τούτοις, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καταβῆναι καὶ μὴ γενέσθαι ἐν νεκροῖς, ἵνα κἂν οὕτως ἀπαθῆς ἀπέιθῃ καὶ τῶν νεκρῶν κυριεύσῃ. Ἐφοβεῖτο γὰρ μή, κατὰ τὸ γε-
 5 γραμμένον, ἀναβάς εἰς ὕψος σταυροῦ, αἰχμαλωτεύσῃ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ λάβῃ δόματα ἐν ἀνθρώποις. Ὑπόπιενσε γὰρ μὴ οὐτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται ταῦτα. Ὅθεν πάλιν ἐκίνει τοὺς Φαρισαίους ὁ πανοῦργος καὶ λοιπὸν κατὰ περιο-
 10 μόνον ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Πάντα δὲ ἐκίνει καὶ παρὰ γνώμην ἐπηγγέλλετο, μόνον ἵνα μὴ γένηται νεκρὸς καὶ κατέλθῃ εἰς τὸν ἄδην. Ἐποίηε γοῦν πάλιν λέγειν τοὺς Φαρισαίους· «Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστὶ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ».
 15 Οὐ πιστεύειν δὲ ἤθελε τοὺς Φαρισαίους ὁ τῆς ἀπιστίας διδάσκαλος δράκων, ἀλλὰ φεύγειν ἤθελε τὸν Κύριον τὸν θάνατον. Οὐδὲ μαθεῖν ἤθελεν, εἰ δύναται ἑαυτὸν σῶσαι ἀλλ' ἵνα μὴ τοῖς ἄλλοις σωτηρία γένηται. Εἰ γὰρ ὄλωσ ἐγίνωσκε σώσαντα αὐτὸν τοὺς ἄλλους, οὐκ ἦν ἀμυῖβηλον, τὸν τοῖς ἄλ-
 20 λοῖς δεδωκότα σωτηρίαν, αὐτὸν εἶναι Σωτῆρα καὶ ζωὴν.

23. Οὐκοῦν διὰ τοῦτο αὐτὸν ὄνειδίζον, ἵνα μὴ τοῖς ἄλλοις σωτηρία γένηται. Ἦδει γὰρ ὁ περίεργος, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει ὁ Κύριος, ἀλλ' ὁ τούτου θάνατος σωτηρία καὶ ζωὴ τοῖς πᾶσι γενήσεται. Διὰ τοῦτο ἤθελεν αὐτὸν καταβῆναι ἀπὸ
 25 τοῦ σταυροῦ καὶ ἐποίηε τοὺς Φαρισαίους ἐπαγγέλλεσθαι πιστεύειν· τὰχα κἂν τῇ ἐπαγγελίᾳ τῆς πίστεως περιγένηται, ὣν ἤθελεν. Ὁ δὲ Κύριος, ὁ τῷ ὄντι Σωτῆρ, ὁ μὴ τὸ ἑαυτοῦ,

72. Πρβλ. Ψαλμ. 67, 19.

73. Ματθ. 27, 42.

ὁ διάβολος νὰ ὄνειδίζεται ὁ Κύριος μὲ αὐτά, καὶ ἤθελε νὰ κατεβῆ ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ νὰ μὴ μεταβῆ εἰς τοὺς νεκρούς, ἴσως ἔτσι ἠμπορέσει αὐτὸς νὰ ξεφύγῃ χωρὶς ζημίαν καὶ νὰ κυριεύσῃ τοὺς νεκρούς. Διότι ἐφοβεῖτο μήπως, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφῆ, μὲ τὸ νὰ ἀνεβῆ εἰς τὸ ὕψος τοῦ σταυροῦ, συλλάβῃ αἰχμαλώτους καὶ ἀναλάβῃ ἔτσι τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων⁷². Ὑπωπευθῆ δηλαδὴ μήπως εἶναι αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἔχουν γραφῆ αὐτά. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπαρακινούσῃ πάλιν ὁ παμπόνηρος τοὺς Φαρισαίους, οἱ ὁποῖοι τώρα ἔδιδαν ὑπόσχεσιν πῶς, ἐὰν κατέβαινε μόνον ἀπὸ τὸν σταυρὸν, αὐτὸ θὰ τοὺς ἔκανε νὰ πιστεύσουν πολὺ περισσότερο. Ὅλα λοιπὸν τὰ ἐκινούσῃ, καὶ ἔδιδεν ὑποσχέσεις ποῦ δὲν τὰς ἤθελε, παρὰ μόνον διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ μὴ γίνῃ ὁ Κύριος νεκρός, καὶ κατεβῆ εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπεισε λοιπὸν πάλιν τοὺς Φαρισαίους νὰ λέγουν· «Ἄλλους ἔσωσε καὶ τὸν ἑαυτὸν του δὲν ἠμπορεῖ νὰ σώσῃ. Ἐὰν εἶναι βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ἃς κατεβῆ τώρα ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ θὰ πιστεύσωμεν εἰς αὐτὸν»⁷³. Δὲν ἤθελεν ὅμως νὰ πιστεύσουν οἱ Φαρισαῖοι, αὐτὸς ὁ δράκος ποῦ ἦτο διδάσκαλος τῆς ἀπιστίας, ἀλλ' ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ ὁ Κύριος τὸν θάνατον. Οὔτε ἤθελε νὰ μάθῃ ἂν ἠμπορῆ ὁ Κύριος νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ ἐζητοῦσε αὐτὸ διὰ νὰ μὴ ἐπιτευχθῆ σωτηρία διὰ τοὺς ἄλλους. Διότι ἀφοῦ ἐγνώριζεν ὅτι αὐτὸς ἔσωσε τοὺς ἄλλους, δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, ὅτι αὐτὸς ποῦ ἔδωσε ζωὴν εἰς τοὺς ἄλλους, αὐτὸς εἶναι Σωτὴρ καὶ ζωή.

23. Λοιπὸν δι' αὐτὸ τὸν ἐκοροΐδευαν, διὰ νὰ μὴ γίνῃ σωτηρία διὰ τοὺς ἄλλους. Διότι ἐγνώριζεν αὐτὸς ποῦ ἀνακατεύεται εἰς ξένας ὑποθέσεις, ὅτι δὲν ἀποθνήσκει ὁ Κύριος, ἀλλ' ὅτι ὁ θάνατός του θὰ γίνῃ σωτηρία καὶ ζωὴ δι' ὅλους. Διὰ τοῦτο ἤθελε νὰ κατεβῆ ἀπὸ τὸν σταυρὸν, καὶ ἔπεισε τοὺς Φαρισαίους νὰ ὑπόσχωμαι πῶς θὰ πιστεύσουν, μήπως μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς πίστεως κατορθώσῃ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὰ ποῦ ἤθελε. Ὁ δὲ Κύριος, ὁ ὁποῖος εἶναι πραγματι-

ἀλλὰ τὰ ἡμῶν ζητῶν, οὐκ ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν σῶσαι, ἀλλ' ἀπο
 τοῦ λυτρώσασθαι τὴν κίσιν ἤθελε γνωσθῆναι Σωτήρ. Οὐδὲ
 γὰρ ἰατρός ἐκ τοῦ αὐτὸν ὑγιαίνειν γνωσθήσεται ἰατρός, εἰ μὴ
 καὶ τοῖς νοσοῦσιν ἐνδείξεται τὴν τέχνην· καὶ ὁ ἥλιος οὐκ
 5 ἐὰν εἰς ἑαυτὸν σοσιέλλη τὰς ἀκτῖνας, γνωσθήσεται φῶς, εἰ
 μὴ καὶ τῇ οἰκουμένη ταύτας ἐπεκτείνῃ, καὶ τὸ σκοτός ἐν αὐ-
 ταῖς καταλάμπῃ. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος οὐχ ἑαυτὸν ἔσωζε·
 σωτηρίας γὰρ χρεῖαν οὐκ εἶχεν, αὐτὸς ὢν Σωτήρ· ἀλλ' ἀπὸ
 τῆς τῶν ἄλλων εὐεργεσίας ἤθελε γνωσθῆναι πᾶσι Σωτήρ.
 10 Ἀλλ' οὐδὲ καταβαίνων ἀπὸ τοῦ σιαυροῦ ἤθελε γνωσθῆναι
 Υἱὸς Θεοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μένειν αὐτόν. Πλείονα γὰρ μᾶλλον
 ὁ θάνατος ὁ τοῦ Σωτήρος πίστιν καὶ σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώ-
 ποις φέρει, ἢ ἡ ἀπὸ τοῦ σιαυροῦ κατὰβασις. Ἀμέλει κρεμα-
 μένου αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σιαυροῦ ἔτι, τὰ μὲν μνῆματα ἠνοίγοντο,
 15 καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς κείμενοι ἐσώζοντο, ὁ δὲ κρεμάμενος λησιῆς
 ἐπίστευεν εἰς αὐτόν, ἵνα δείξῃ, ὅτι τῷ ὄντι Σωτήρ ἐσσι καὶ
 ἀποθανῶν, τῇ πίστει καρποφορεῖ. Ἐπὶ τοῦτοις ἐξίστατο λοι-
 πὸν ἀληθῶς ὁ διάβολος καὶ πᾶσα τοῦτον εἰκότως ἀπορία
 κατεῖχεν· ἐώρα γὰρ αὐτὸν ἀπολέσαντα καὶ τὸν λησιῆν ἐν τῷ
 20 σιαυρῷ καὶ ὄν ἔπεισε πάσαι λησιεύειν, ἐώρα τοῦτον πιστεύ-
 σαντα καὶ ὄν παρώξυνε θλασσοῦμεῖν, τοῦτον ἐώρα προοκν-
 οῦντα τὸν Κύριον καὶ ἐπιπλήτιστα καὶ τῷ ἄλλω λησιῇ,
 μᾶλλον δὲ τῷ ἐν τῷ λησιῇ διαβόλω. Ἐτρούχετο δὲ πάλιν, ὅ-
 τι ὄν ὡς λησιῆν ἀπέκτεινε, τοῦτον πάλιν μεταφερόμενον ἐώ-
 25 ρα ἐν τῷ παραδείῳ.

24. Ὅρῶν δὲ καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πανοπλίαν ῥιφεῖσαν
 καὶ ὅτι οὐκ ἦν ἀμνηστῆριον πεμφθὲν παρ' αὐτοῦ, ὃ μὴ ἠκύρω-

καὶ Σωτήρ, ὁ ὁποῖος ζητεῖ ὄχι τὰ ἰδικὰ του ἀλλὰ τὰ ἰδικὰ μας, ἤθελε νὰ ἀποδειχθῇ Σωτήρ, ὄχι μὲ τὸ νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν κτίσιν. Διότι οὔτε ὁ ἰατρός ἀποδεικνύεται ἰατρός μὲ τὸ νὰ εἶναι ὑγιής, ἐὰν δὲν ἀποδείξῃ τὴν τέχνην του ἐπάνω εἰς τοὺς ἀρρώστους. Καὶ ὁ ἥλιος δὲν ἀποδεικνύεται πὺς εἶναι πηγὴ τοῦ φωτός, ἐὰν κατευθύνῃ τὰς ἀκτῖνάς του πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἐὰν δὲν στείλῃ αὐτὰς καὶ εἰς τὴν οἰκουμένην, καὶ δὲν καταυγάζῃ μὲ αὐτὰς τὸ σκοτάδι. Ἔτσι καὶ ὁ Κύριος δὲν ἔσωζε τὸν ἑαυτὸν του, διότι δὲν εἶχεν ἀνάγκην σωτηρίας ἀφοῦ ἦτο Σωτήρ, ἀλλ' ἤθελε νὰ ἀποδειχθῇ Σωτήρ ἀπὸ τὴν εὐεργεσίαν ποὺ θὰ προσέφερον εἰς τοὺς ἄλλους. Οὔτε ἤθελε νὰ ἀποδειχθῇ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸν σταυρόν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μείνῃ εἰς αὐτόν. Διότι ὁ θάνατος τοῦ Σωτήρος προσφέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους περισσότεραν πίστιν, παρὰ ἡ κάθοδος ἀπὸ τὸν σταυρόν. Ὡστε, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο ἀκόμη κρεμασμένος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, ἀνοίγοντο τὰ μνημεῖα, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εὐρίσκοντο θαμμένοι ἐκεῖ μέσα, ἐσώζοντο, ὁ δὲ ληστής, ποὺ ἦτο καὶ αὐτὸς κρεμασμένος, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, διὰ νὰ δείξῃ ἔτσι ὅτι πραγματικὰ εἶναι Σωτήρ, καὶ ἂν καὶ ἀπέθανεν ἐκαρποφόρησεν ἡ πίστις του. Ἐξεπλήσσειο λοιπὸν δι' αὐτὰ ὁ διάβολος πραγματικὰ, καὶ τὸν κατεῖχε μεγάλη ἀπορία, διότι ἔβλεπεν ὅτι ἔχασεν ἀκόμη καὶ τὸν ληστήν ποὺ ἦτο ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, καὶ ὅτι αὐτόν ποὺ ἔπεισε προηγουμένως νὰ γίνῃ ληστής, τώρα τὸν ἔβλεπε νὰ πιστεύῃ· καὶ ὅτι ἐκεῖνον ποὺ ἐπαρακινούσε νὰ βλασφημῇ, τώρα τὸν ἔβλεπε νὰ προσκυνῇ τὸν Κύριον, καὶ μάλιστα νὰ ἐπιπλήτῃ καὶ τὸν ἄλλον ληστήν, μᾶλλον δὲ τὸν διάβολον ποὺ ἦτο μέσα εἰς τὸν ληστήν. Ἐβασανίζετο δὲ πάλιν, διότι αὐτόν ποὺ ἐσκότιωσεν ὡσάν ληστήν, αὐτόν τὸν ἔβλεπε πάλιν νὰ μεταφέρεται εἰς τὸν παράδεισον.

24. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπεν ὅτι ὀλόκληρος ἡ πανοπλία του κατερρίφθη, καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν εἰς αὐτόν μέσον ἀμύνης,

οεν ὁ Κύριος, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες», διὰ τοῦτο ἐταράσσειτο, καὶ ἀπορῶν, πεπείρακε λοιπὸν δοῦναι τῷ Σωτῆρι πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο καθ' ἑαυτοῦ κατασκευάζων ἠγνῶει. Τὸ γὰρ πικρὸν τῆς ὀργῆς τὸ διὰ τὴν παράβασιν τοῦ νόμου γενόμενον, ἐν ᾧ πάντας κατεῖχεν, ἀπεδίδου τῷ Σωτῆρι καὶ λαμβάνων ἐκεῖνος ἀνήλισκε καὶ ἐξεκένου, ἵνα ἀντὶ μὲν τοῦ ὄξους ὃν ἐκέρασεν οἶνον ἢ σοφία ποίση ἡμᾶς, ἀντὶ δὲ τῆς χολῆς τὰ γλυκύτερα ἔπερ μέλι καὶ κηρίον λόγια χαρίσθαι ἡμῖν· καὶ ἀνθ' ὧν αὐτὸς ἐγεύσατο τὰ ἡμῶν, εἶπη καὶ ἡμῖν· «Γεύσασθε, καὶ ἴδετε, οὐ χρησιτὸς ὁ Κύριος». Ὡς δὲ καὶ τοῦτου ἐξέπεσε καὶ ἐσκυλεύθη, καταισχυνθεὶς λοιπὸν, ὑποψία αὐτὸν τις εἶχεν, ὄρῶν τὰ τηλικαῦτα, οὐ πρὸς ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν ἀντιμάχεται. Ἐώρα γὰρ ἐν οἷς τοὺς πάντας ἐθήρευεν, ἐν τοῦτοις ἑαυτὸν καταισχυνόμενον, καὶ μᾶλλον πίπτοντα ἢ καταβάλλοντα· καὶ λοιπὸν ἐπειρᾶτο παραχωρεῖν καὶ νῶτα διδόναι τῇ φυγῇ. Ὅρῶν γὰρ αὐτὸν κρεμάμενον καὶ διώκοντα τὸν θάνατον, ἐφοβήθη μὴ οὐτός ἐστιν, περὶ οὗ γέγραπται· «Ἐψωθήσεται Κύριος τοῦ ἐλεῆσαι ἡμᾶς». Καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐζήτει πάντα καταλιπεῖν καὶ φυγεῖν, φθονῶν τοῖς ἐλεηθησομένοις παρ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁ τῷ ὄντι Σωτῆρ, οὐ θέλων αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπαθῆ οὐδὲ ἀτελὲς τὸ ἔργον καταλεῖψαι, οὐδὲ τοὺς ἐν τῷ ἄδη ἐκδότους ἀφεῖναι τῷ ἐχθρῷ, εἰσραιτήγησε μέγα καὶ

74. Ψαλμ. 9, 7.

75. Ψαλμ. 33, 9.

76. Ἦσ. 30, 18.

πού νὰ ἐχρησιμοποίησε καὶ νὰ μὴ τὸ ἀχρήστευσεν ὁ Κύριος, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο πού ἔχει γραφῆ· «Τὰ πολεμικὰ σπαθιά τοῦ ἐχθροῦ κατεστράφησαν τελείως, τὰς ὠχυρωμένας του πόλεις ἐκρῆμνισες»⁷⁴, διὰ τοῦτο ἦτο ταραγμένος, καὶ ἐπειδὴ εἶχε χάσει τὰ πάντα, ἐπροσπάθησε τώρα νὰ δώσῃ εἰς τὸν Σωτῆρα νὰ πῆ ξύδι μὲ χολήν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν ἤξερε πῶς ἦτο ἐναντίον του. Δηλαδὴ ἔδιδεν εἰς τὸν Σωτῆρα τὴν πικράδα τῆς ὀργῆς, ἡ ὁποία προεκλήθη ἐξ αἰτίας τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκρατοῦσαν αἰχμαλώτους ὄλους. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος τὸ ἔλαβεν τὸ ἤπιεν ὄλο καὶ τὸ ἄδειασε τελείως, ὥστε, ἀντὶ ξύδι, νὰ μᾶς ποτίζῃ πλέον τὸν οἶνον πού ἐκέρασεν ἡ σοφία, ἀντὶ δὲ τῆς χολῆς, νὰ μᾶς χαρίσῃ τὰ λόγια πού εἶναι πολὺ γλυκύτερα ἀπὸ τὸ μέλι καὶ τὸ κερὶ, καὶ διὰ νὰ εἶπῃ πρὸς ἡμᾶς, εἰς ἀντάλλαγμα αὐτῶν πού ἐγεύθη ἀπὸ ἡμᾶς· «Δοκιμάσετε καὶ θὰ πεισθῆτε, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὠφέλιμος»⁷⁵. Μόλις δὲ ἐξέπεσε καὶ ἀπ' αὐτὸ καὶ ἀπεγυμνώθη, καταντροπιασμένος πλέον, τοῦ ἐδημιουργήθη ἡ ὑποψία, καθὼς ἔβλεπεν ὄλα αὐτὰ πού συνέβαιναν, ὅτι δὲν μάχεται ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Ἔβλεπε δηλαδὴ ὅτι μὲ τὰ ὄπλα πού ἐπολεμοῦσεν ὄλους, μὲ τὰ ἴδια κατεντροπιάζετο αὐτός, καὶ μᾶλλον ἐνικᾶτο παρὰ ἐνικοῦσε, καὶ ἔτσι πλέον ἐπροσπαθοῦσε νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ νὰ γυρίσῃ τὴν πλάτην του διὰ νὰ φύγῃ. Διότι καθὼς τὸν ἔβλεπε κρεμασμένον, καὶ καταδιώκοντα τὸν θάνατον, ἐφοβήθη μήπως εἶναι αὐτός, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχει γραφῆ· ὁ Κύριος «θὰ ὑψωθῆ διὰ νὰ μᾶς ἐλεήσῃ»⁷⁶. Καὶ διὰ τοῦτο περισσότερο ἐπροσπαθοῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ πάντα καὶ νὰ φύγῃ, διότι ἐζήλευεν ἐκείνους πού ἠλεήθησαν ἀπ' αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Κύριος, πού εἶναι πραγματικὰ Σωτῆρ, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ αὐτὸς ἀβλαβῆς, καὶ νὰ ἀφήσῃ ἔτσι τὸ ἰδικόν του ἔργον ἀτελείωτον, οὔτε νὰ ἀφήσῃ ἐκείνους πού εὐρίσκοντο εἰς τὸν Ἄδην ἐκθέτους εἰς τὸν ἐχθρόν, ἐσχεδίασεν ἓνα μεγάλο καὶ θαυμαστὸν ἔργον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔβλεπεν αὐτὸν φοβισμένον καὶ τρομαγμέ-

θανασιστὸν ἔργον. Ὁρῶν γὰρ αὐτὸν καταπιήσοοντα καὶ τρέ-
 μοντα καὶ δειλιῶντα τὸν θρασύν, πάλιν ὡς ὑποπίπτων σχη-
 ματίζεται, ἵνα προσελθόντα τὸν ἐχθρὸν τέλεον χειρώσῃται.
 Ὁ μὲν γὰρ δράκων οὐκ ἤθελεν ἀποθνήσκειν τὸν Κύριον, οὐ-
 5 δὲ κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου· καὶ ἤθελε μὲν καταβῆναι τὸν Κύ-
 ριον ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ μὴ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ μὴ κατέβαινε,
 κἂν μένειν αὐτὸν ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ μόνον μὴ ἀποθανεῖν.
 Ἐφοβεῖτο γὰρ μὴ τὸ γεγραμμένον γένηται· «Πνεῦμα Κυ-
 ρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἶνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσαομαι πτωχοῖς
 10 ἀπέστιαλκέ με, καὶ κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφρσιν, τυφλοῖς ἀ-
 νάβλεψιν». Καὶ διὰ τοῦτο ἐφοβήθη, μὴ οὗτός ἐστιν ὁ χρισθεὶς
 καὶ ἀποστιαλεὶς, καὶ λοιπὸν τῶν ἀπάντων ἐλευθερία γένηται.

25. Γυμνωθεὶς οὖν ἀπὸ τοῦ παντός, ἤρχετο κἂν τοῦ
 ἄδου κρατεῖν. Πάλιν γὰρ ἐφοβεῖτο, μὴ οὗτός ἐστιν ὁ καὶ
 15 τὸ οκόςιος καταλάμπων, περὶ οὗ γέγραπται· «Γαλιλαία τῶν ἐ-
 θνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν οκότηι, φῶς εἶδε μέγα». Καὶ γὰρ καὶ ἤκουεν αὐτοῦ λέγοντος· «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς». Ὁ-
 θεν ἐδειλία μὴ ἀποθάνῃ καὶ πάντων ἐκβληθῆ. Ὁ δὲ Κύρι-
 ος, ὁρῶν αὐτὸν φεύγοντα, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται καὶ φυγὰς
 20 ἀπέλθῃ ὁ ἐχθρός, φωνὰς ἀφίησιν ἀνθρωπίνας καὶ φωνὰς
 ἀσθενείας λέγων· «Ἐλωί, Ἐλωί, λημὰ σαβαχθανόν· ιουτέσι
 «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;». Καὶ τοῦτο ἐ-
 ποίει, ἵνα ὁ διάβολος, ὃν κατεπλάγη Θεόν, τοῦτον ὡς ἀνθρω-
 πον ἀσθενῆ νομίσας, μὴ φυγὰς ἀπέλθοι. Ταύταις γοῦν ταῖς
 25 φωναῖς ὑπαχθεὶς ὁ πάγκρακος, πάλιν ὡς ἀνθρώπῳ προσῆλ-
 θε καὶ κατερράγη. Ἐπειοε γὰρ τοὺς Ἰουδαίους εἰς σφαγὴν
 αὐτὸν αἰτήσασθαι καὶ γέγονεν ὅπερ οὗ προσεδόκησεν· σφαγ-
 γη γὰρ οὐκ εἰς ἄλλο μέρος, ἀλλ' εἰς τὴν πλευράν, ἀφ' ἧς

77. Ἦσ. 61, 1.

78. Ἦσ. 9, 1-2.

79. Ἰω. 8, 12.

80. Μάρκ. 15, 34.

νον, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ θρασὺς εἶχε γίνεαι δειλός, ἐπροσποιήθη πάλιν τὸν ἀδύνατον διὰ νὰ πλησιάσῃ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔτσι νὰ τὸν ὑποδουλώσῃ πλήρως. Διότι ὁ δράκων δὲν ἤθελε νὰ ἀποθάνῃ ὁ Κύριος οὔτε νὰ μείνῃ κρεμασμένος ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον, καὶ ἤθελε μὲν νὰ κατεβῆ ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ νὰ μὴ ἀποθάνῃ, ἐὰν ὅμως δὲν κατέβαινε, τουλάχιστον ἂν παραμείνῃ ἐκεῖ, νὰ παραμείνῃ ἀπλῶς, ἀλλὰ ὅμως νὰ μὴ ἀποθάνῃ. Διότι ἐφοβεῖτο μήπως πραγματοποιηθῆ τὸ γραφικόν· «Τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου εἶναι εἰς ἐμέ, ἰδοὺ δὲ διατί τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου μὲ ἔχρισε· Μὲ ἀπέστειλε διὰ νὰ εὐαγγελίζωμαι εἰς τοὺς πτωχοὺς, νὰ κηρύξω εἰς τοὺς αἰχμαλώτους τὴν ἐλευθερίαν, νὰ δώσω εἰς τοὺς τυφλοὺς τὸ φῶς⁷⁷. Καὶ δι' αὐτὸ ἐφοβήθη, μήπως εἶναι αὐτὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη τὸ χρίσμα καὶ ἀπεστάλη, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δοθῆ εἰς ὄλους ἡ ἐλευθερία.

25. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπεγυμνώθη ἀπὸ τὰ πάντα, ἤρχετο τουλάχιστον νὰ κρατήσῃ τὸν Ἄδην. Διότι ἐφοβεῖτο πάλιν, μήπως εἶναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος καταυγάζει τὸ σκοτάδι, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχει γραφῆ· «Ἡ Γαλιλαία τῶν ἐθνικῶν, ὁ λαὸς ποὺ κάθεται εἰς τὸ σκοτάδι, εἶδε μεγάλου φῶς⁷⁸. Διότι εἶχεν ἀκούσει τὸν ἴδιον ποὺ ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς⁷⁹. Διὰ τοῦτο ἐφοβεῖτο μήπως ἀποθάνῃ ἐκεῖνος, καὶ ἔτσι αὐτὸς ἐκδιωχθῆ ἀπὸ παντοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Κύριος ἔβλεπεν αὐτὸν νὰ φεύγῃ, διὰ νὰ μὴ πραγματοποιηθῆ τοῦτο καὶ ἀπομακρυνθῆ ὁ ἐχθρὸς ποὺ ὑπεχώρει, ἐφώνησε μὲ ἀνθρωπίνους φωνάς, ποὺ ἔδειχναν καὶ ἀδυναμίαν λέγων, «Ἐλωῖ, ἐλωῖ, λημὰ σαβαχθανί», δηλαδή, «Θεέ μου, Θεέ μου, διατί μὲ ἐγκατέλιπες;»⁸⁰. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔκανε, διὰ νὰ νομίσῃ ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος εἶχε τρομάξει ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἄνθρωπος, καὶ ἔτσι νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆ φεύγων. Μὲ αὐτὰς λοιπὸν τὰς φωνὰς μετεπείσθη ὁ πάγκακος καὶ ἐπλησίασε πάλιν, ἐπειδὴ τὸν εἶδεν ὡσάν ἄνθρωπον, καὶ τοῦ ἐπετέθη. Διότι ἔπεισε τοὺς Ἰουδαίους νὰ ζητήσουν τὴν σφαγὴν του, καὶ ἔγινεν ἔτσι αὐτὸ ποὺ δὲν ἐπερίμεναν· ἐσφάγη δηλαδὴ

ἔορυσεν ὕδωρ καὶ αἷμα ἵνα, ἐπειδὴ πρότερον διὰ τῆς ἐκ
 πλευρᾶς πλασθείσης γυναικὸς ἦλθεν ἀπάτη, οὕτω διὰ τῆς
 πλευρᾶς τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ λύτρον καὶ καθάροισιν τῆς προ-
 5 τέρως γένηται· λύτρον μὲν διὰ τοῦ αἵματος, καθάροισιν δὲ
 5 διὰ τοῦ ὕδατος. Τοῦτο δὲ οὐ κατὰ γνώμην ἀπέβαινε τῷ δια-
 βόλῳ· καὶ γὰρ ὃν ἐφοβεῖτο γενέσθαι θάνατον, τοῦτον ἀπέ-
 θανεν ὁ Κύριος, κἀκεῖνος ἐσχύλευται καὶ νομίσας κρατεῖν
 τὸν Χριστὸν ἐν τῷ θανάτῳ, αὐτὸς μᾶλλον ἐδείχθη νεκρὸς·
 καὶ κωχησόμενος ἄνθρωπον ἐνεδρεύειν, πεποίηκε γνωσθῆναι
 10 Θεόν. Ἔμα γὰρ ἀπέθανεν, ἡ μὲν κτίσις ἀνήλιος γέγονε,
 τὸ δὲ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐρράγη, ἡ γῆ ἐσειόθη καὶ αἱ πέ-
 τραι ἐσχίσθησαν, οἱ σιραιῶνται σὸν τοῖς πλωροῖς τοῦ ἁδου
 κατέπιπταν. Ἀφ' ὧν ἦν ἰδεῖν μηκέτι ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν
 ἀληθῶς ἐν σώματι, ὡς καὶ οἱ θεωροῦντες ἔλεγον· «Ἀλη-
 15 θῶς οὗτός ἐστι Θεοῦ Υἱός». Καὶ γὰρ πολλὰ μνημεῖα ἠνεώ-
 χθησαν καὶ ἠγέρθησαν τούτων οἱ νεκροί.

26. Τυφλὸν ἀληθῶς ἡ κακία νομίσας γὰρ ἀποκτείνειν
 ἔνα, τῶν πάντων ἐσιέροηται καὶ νομίσας εἰς ἁδην καταφέ-
 ρειν, ἐκβέβληται τοῦ ἁδου. Καὶ ἀπεδείχθη πᾶσιν, ὅτι οὐκ
 20 ἀσθενεῖα φύσεως τέθηκεν ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ τὸν θάνατον εἰς
 ἀναίρεσιν ἐδίωξεν, ἵνα καταργήσῃ τοῦτον, «Καὶ ἀπαλλάξῃ
 τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦ-
 σαν δουλείας. Οὐ πολὺ γοῦν διέσιτη καὶ τὰς ὠδῖνας ἔλυσε
 τοῦ ἁδου, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἤγειρε λέγων· «Ἐγείρεσθε,
 25 ἄγωμεν ἐντεῦθεν»· αὐτὸς δὲ ἐξανέσιτη καὶ κατέζησε τοῦ θα-
 νάτου, χλεύην αὐτοῦ τὴν τόλμαν ἠγησάμενος· ὡς καὶ ἐν ἑ-

81. Ματθ. 27, 54.

42. Ἐβρ. 2, 15.

83. Ματθ. 26, 46.

ὄχι εἰς ἄλλο σημεῖον, ἀλλ' εἰς τὴν πλευρὰν, ἐκ τῆς ὁποίας ἔτρεξε νερὸ καὶ αἷμα, καὶ τοῦτο ἔγινεν ἔτσι, ὥστε, ἐπειδὴ προηγουμένως ἡ ἀγάπη ἤλθε διὰ τῆς γυναικός, ἡ ὁποία ἐπλάσθη ἐκ τῆς πλευρᾶς, ἔτσι καὶ τώρα, διὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, νὰ δοθῇ τὸ λύτρον καὶ τὸ καθαριστικὸν τῆς πρώτης πλευρᾶς, τὸ λύτρον μὲν διὰ τοῦ αἵματος, τὸ καθαριστικὸν δὲ διὰ τοῦ ὕδατος. Καὶ αὐτὸ συνέβη εἰς τὸν διάβολον χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, διότι τὸν θάνατον ποὺ ἐφοβεῖτο ἂν συνέβαινε, αὐτὸν τὸν θάνατον ἀπέθανεν ὁ Κύριος, καὶ ἐκεῖνος ἀπεγυμνώθη. Καὶ ἐνῶ ἐνόμισεν ὅτι θὰ κρατήσῃ τὸν Χριστὸν εἰς τὸν θάνατον, αὐτὸς μᾶλλον ἀπεδείχθη νεκρὸς, καὶ ἐνῶ ἐνόμισεν ὅτι παραμονεύει ἄνθρωπον, μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ τὸν ἀπέδειξε Θεόν. Διότι μόλις ἀπέθανεν, ἡ μὲν κτίσις ἐσκοτίσθη, τὸ δὲ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐρράγισεν, ἡ γῆ ἐσειέσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, οἱ στρατιῶται δὲ μαζὶ μὲ τοὺς φύλακας τῶν πυλῶν τοῦ Ἄδου κατετρόμαξαν. Ἀπ' αὐτὰ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι ἦτο πραγματικὰ Θεὸς μὲ σῶμα, ὅπως ἔλεγαν καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔβλεπαν τὰ συμβαίνοντα· «Ἀληθινὰ αὐτὸς εἶναι Υἱὸς Θεοῦ»⁸¹. Διότι καὶ πολλὰ μνημεῖα ἀνοιξαν καὶ ἀνεστήθησαν οἱ νεκροὶ των.

26. Ἡ κακία εἶναι πραγματικὰ τυφλή. Διότι ὁ διάβολος ἐνῶ ἐνόμισε πὼς θὰ σκοτώσῃ ἕναν, ἔχασε τὰ πάντα, καὶ ἐνῶ ἐνόμισεν ὅτι θὰ τὸν κατεβάσῃ καὶ θὰ τὸν κλείσῃ εἰς τὸν Ἄδην, ἐξεδιώχθη αὐτὸς ἀπὸ τὸν Ἄδην. Καὶ ἀπεδείχθη εἰς ὅλους, ὅτι ὁ Σωτὴρ δὲν ἀπέθανεν ἐξ αἰτίας φυσικῆς ἀδυναμίας, ἀλλὰ κατεδίωξε τὸν θάνατον διὰ νὰ τὸν ἀφανίσῃ, «καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ὅσους, διὰ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, ἔμεναν ὑποδουλωμένοι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς των»⁸². Δὲν ἐχρειάσθη λοιπὸν πολὺ διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὰς ὑδῖνας τοῦ Ἄδου. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξύπνησε λέγων· «Σηκωθῆτε, φεύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ»⁸³, αὐτὸς δὲ ἀνεστήθη καὶ ἔζησε μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατον, θεωρήσας τὴν αὐθάδειάν του χλευαστικῆν, ὅπως προελέγετο εἰς τοὺς ὕμνους, ὅπου λέγει τὸ

μνοις προανεφωνεῖτο, λέγοντος τοῦ Πνεύματος· «Ὁ καιο-
κῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτη-
ριεῖ αὐτούς». Χλευάζεται γὰρ ἀληθῶς οὕτω παιχθεῖς, καὶ
παρὰ γνώμην αὐτῶ τῶν πραγμάτων ἀποθάντων. Δίκην γὰρ
5 τοῦ ζωῦφιου τοῦ καλουμένου ορηκός, προσβάλλοντος πέτρι, καὶ
τῇ προσβολῇ μὴ θλάπιοντος, ἀλλὰ καὶ τὸ κέντριον μάλ-
λον ἀπολλύοντος· οὕτω καὶ ὁ θάνατος ἐσφάλη πολὺ, προσβα-
λὼν τῇ ζωῇ, ἣμις ἐσὶν Χριστός· οὐ γὰρ ἤδυνήθη κρατῆ-
σαι αὐτὸν τῷ θανάτῳ, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τὸ κέντριον ἀπώλεσεν·
10 ὥστε καὶ οὖς πρότερον ἐφόβει τὸ κέντριον, νῦν αὐτοῦ κατα-
κεριτομεῖν καὶ λέγειν «Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντριον; ποῦ σου,
ἄδη, τὸ νίκος;»· καὶ πάλιν· «Κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας»·
καὶ πάλιν· «Ἀφείλεν ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντός προ-
σώπου».

15 27. Εἶτα ἐκβλήθεις ὁ ἄθλιος ἀπὸ τοῦ ἄδου, καθήμενος
παρὰ τὰς πύλας, θεωρεῖ ἐξαγομένους πάντας τοὺς πεπεδη-
μένους, τῇ τοῦ Σωτῆρος ἀνδρεία, καὶ τοὺς μὲν νεκροὺς ἀ-
ναζῶντας, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἀφιεμένους, καὶ τοὺς μὲν
ἀγίους προαπαντιῶντας τοὺς περὶ τὸν Ἀβραάμ, καὶ ἀνακρου-
20 ομένους πάντας, κατὰ τὸ γεγραμμένον «Προέφθασαν ἄρχον-
τες ἐχόμενοι ψαλλόντων ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν».
Τοὺς ἐλευθερουμένους χαίροντας καὶ λέγοντας· «Ἐν τῷ ἐ-
πισιρέφαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγενήθημεν ὡσεὶ
παρακεκλημένοι. Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ σιῶμα ἡμῶν καὶ ἡ
25 γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιᾶσεως». Καὶ ἄγγελοι γὰρ καὶ πᾶσα ἡ
σιρατιὰ τῶν ἀγγέλων ὑμνοῦντες ἦσαν καὶ λέγοντες, «Δόξα
ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ»·

84. Ψαλμ. 2, 4.

85. Α' Κορ. 15, 55.

86. Ἦσ. 25, 8.

87. Ἀποκ. 7, 17.

88. Ψαλμ. 67, 26.

89. Ψαλμ. 125, 1-2.

90. Λουκ. 2, 14.

Πνεῦμα· «Αὐτὸς ποὺ κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς θὰ τοὺς περιγελάσῃ καὶ ὁ Κύριος θὰ τοὺς διασκορπίσῃ»⁸⁴. Πραγματικὰ λοιπὸν χλευάζεται ὁ θάνατος, καὶ περιπαίζεται κατὰ τέτοιον τρόπον, διότι τὰ πράγματα εἶχαν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἐπεδίωκε. Διότι ὅπως ἐκεῖνο τὸ ζῶακι ποὺ λέγεται σφῆκα, ἐπιπίθεται εἰς τὴν πέτραν καὶ μὲ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν δὲν βλάπτει τὴν πέτραν, ἀλλὰ μᾶλλον χάνει τὸ κεντρί, τὸ ἴδιο μεγάλο λάθος ἔκαμεν καὶ ὁ θάνατος, μὲ τὸ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς ζωῆς, ἢ ὁποῖα εἶναι ὁ Χριστός, διότι δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν συγκρατήσῃ μὲ τὸν θάνατον, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχασε καὶ τὸ κεντρί του, ὥστε καὶ ἐκεῖνο ποὺ προηγουμένως ἐφόβιζε τὸ κεντρί, τώρα νὰ τὸν χλευάζουν καὶ νὰ λέγουν· «Ποῦ εἶναι, θάνατε, τὸ κεντρί σου; Ποῦ εἶναι, Ἄδῃ, ἡ νίκη σου;»⁸⁵, καὶ πάλιν· «Ὁ θάνατος ἔγινε πολὺ δυνατὸς καὶ κατέπιε πολλοὺς»⁸⁶, καὶ πάλιν· «Ὁ Θεὸς θὰ ἐξαλείψῃ κάθε δάκρυον ἀπὸ τὰ μάτια των»⁸⁷.

27. Ἐπειτα ἀφοῦ ἐξεδιώχθη ὁ δυστυχὴς ἀπὸ τὸν Ἄδῃν ἐκάθητο δίπλα ἀπὸ τὰς πύλας αὐτοῦ καὶ παρηκολούθει ποὺ ἔβγαζαν ἔξω ὅλους τοὺς δεμένους ἐκεῖ μέσα, μὲ τὴν γενναιότητα τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἔβλεπεν ἀκόμη τοὺς μὲν νεκροὺς ποὺ ἐξαναζοῦσαν, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ποὺ ἀφήνοντο ἐλεύθεροι, καὶ τοὺς ἀγίους ποὺ προῦπαντοῦσαν τοὺς συντρόφους τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὅλοι μαζὶ ἐκτυποῦσαν τὰ τύμπανα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένον· «ἐπροπορεύοντο ἄρχοντες ἀκολουθοῦμενοι ἀπὸ ὄργανοπαίκτας ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν»⁸⁸. Ἐβλεπεν ἀκόμη ἐκείνους ποὺ ἀπηλευθερώνοντο, οἱ ὁποῖοι ἐχαίροντο καὶ ἔλεγον· «Ὅταν ὁ Κύριος ἐπανεφέρεν ἡμᾶς τὰ αἰχμάλωτα τέκνα τῆς Σιών, ἠσθάνθημεν μεγάλην παρηγορίαν, καὶ τότε ἐγέμισε τὸ στόμα μας ἀπὸ ἀναφωνήσεις χαρᾶς καὶ ἡ γλῶσσά μας ἀπὸ λόγους ἀγαλλιάσεως»⁸⁹. Διότι καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὁλόκληρος ἡ στρατιὰ αὐτῶν ὑμνοῦσαν καὶ ἔλεγον συνεχῶς· «Δόξα ᾧ εἶναι εἰς τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις, καὶ εἰς τὴν γῆν εἰρήνη, εὐαρέσκεια πρὸς τοὺς ἀνθρώπους»⁹⁰. Ἔτσι ἀπαντοῦσαν εἰς τὰς ἐ-

καὶ ἀπήντων ταῖς λυτρουμέναις νεάνιοι ψυχαῖς. Καὶ αἱ ψυ-
 χαὶ συντρέχουσαι τοῖς ἀγγέλοις, καὶ οἱ πατριάρχαι ἀνήρ-
 χοντο, καὶ πάντα πανταχόθεν συνήχει μετ' εὐφροσύνης καὶ
 ψαλμῶν, ἐπὶ τῇ γενομένῃ κατὰ τοῦ θανάτου νίκη. Καὶ ὡσ-
 5 περ ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ, πεπιωκότις τοῦ Γολιάθ, αἱ χορεύουσαι
 μετὰ τυμπάνων ἀπήντων καὶ ἔλεγον· «Ἐπάταξε Δαυὶδ ἐν
 μυριάσιν αὐτοῦ», τοιοῦτόν τι γέγονε καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ
 Σωτήρος. Ἀνασιάντος γὰρ αὐτοῦ, πάντες προαπήντων μετὰ
 χορῶν καὶ ᾠδῶν καὶ τυμπάνων, λέγοντες ἀλλήλοις· «Δεῦτε,
 10 ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ Ἰακώβ».
 Ἄλλοι δὲ ἐχόρευον, λέγοντες· «Ἀνέβη εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσεν
 αἰχμαλωσίαν, ἔδωκε δόματα ἐν ἀνθρώποις». Ἦδη δὲ
 τινες καὶ πάντας εἰς θεὸν προσεκαλοῦντο λέγοντες· «Ἀλα-
 λάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ, ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»·
 15 καὶ πάλιν· «Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου φοβερός
 ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀπαναιρῶν πο-
 λέλους ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς». Οὐκ ἔτι γὰρ ἔχθρα καὶ πό-
 λεμος, ἀλλὰ πάντα εἰρηνεύει, κειμένου τοῦ πολεμίου νεκροῦ,
 καὶ τοῦ ποιε τυραννεύοντος δεδεμένου τὰς χεῖρας καὶ τοὺς
 20 πόδας. Ἄλλοι δὲ πάλιν, γιγνώσκοντες τοῦ διαδόλου τὴν θρα-
 σύτητα καὶ τοὺς μεγάλους λόγους, καὶ νῦν αὐτὸν ὀρῶντες νε-
 κρόν, θαυμάζοντες ἔλεγον· «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 ὁ ἑωσφόρος, ὁ πρωτὶ ἀνατέλλων;», καὶ, «Πῶς συνειρίθη καὶ
 συνεθλόσθη πᾶσα ἡ οφθρα πάσης τῆς γῆς;»· μετὰ γὰρ τοῦ
 25 θαύματος καὶ ἀπορία πάντας κατεῖχεν. Ἐθαύμαζον μὲν γὰρ
 τὸν μέγαν τύραννον ὀρῶντες οὕτωσὶ ἐξαίφνης κείμενον νε-
 κρόν ἠπύρουν δὲ τὴν αἰτίαν τῆς πτώσεως καὶ μάλιστα ὅτι
 οὐκ ἐπίστευον ἐν θανάτῳ τὸν θάνατον καταργεῖσθαι οὐδὲ ἐν

91. Α' Βασ. 18, 7.

92. Ψαλμ. 94, 1.

93. Ψαλμ. 67, 19.

94. Ψαλμ. 65, 1-2.

95. Ψαλμ. 45, 9-10.

96. Ἦσ. 14, 12.

97. Ἰερ. 27, 23.

λευθερουμένας νεανικάς ψυχάς. Καὶ αἱ ψυχαὶ ἔτρεχαν μαζὶ με τοὺς ἀγγέλους, καὶ οἱ πατριάρχαι ἀνέβαιναν, καὶ ὅλοι μαζὶ ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἔψαλλαν ψαλμοὺς με ἀρμονίαν καὶ εὐφροσύνην, διὰ τὴν συντελεσθεῖσαν νίκην κατὰ τοῦ θανάτου. Καὶ ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Δαυὶδ, ὅταν ἐνικήθη ὁ Γολιάθ, αὐταὶ ποὺ ἐχόρευαν, ἔψαλλαν με τύμπανα καὶ ἔλεγαν· «Ὁ Δαυὶδ ἐφόνησε μυριάδας ἐκ τῶν ἐχθρῶν του»⁸¹, κάτι τέτοιο συνέβη καὶ με τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος. Ὅταν δηλαδὴ ἀνεστήθη αὐτός, ὅλοι συνέψαλλαν με χοροὺς καὶ ψόδας, καὶ τύμπανα, καὶ ἔλεγαν μεταξύ των· «Ἐλᾶτε νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν ἀγαλλίασίν μας εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἃς ἀλαλάξωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰακώβ»⁸². Ἄλλοι δὲ ἐχόρευαν καὶ ἔλεγον· «Ἀνέβη εἰς τὰ ὕψη, συνέλαβεν αἰχμαλώτους, καὶ κατέστησε δούλους του τοὺς ἀνθρώπους»⁸³. Καὶ τώρα πλέον μερικοὶ ἐκαλοῦσαν τοὺς πάντας διὰ νὰ ἴδουν τὸ θέαμα λέγοντες· «Ὁλος ὁ κόσμος ἃς φωνάξη με φωνὴν εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Κύριον, ψάλλατε λοιπὸν ὕμνους εἰς τὴν παντοδυναμίαν του»⁸⁴, καὶ πάλιν· «Ἐλᾶτε νὰ ἴδητε τὰ θαυμαστά ἔργα τοῦ Κυρίου· ἡ βουλή του εἶναι φοβερωτέρα ἀπὸ τὴν θέλησιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀποκρούει τοὺς πολέμους μέχρι τὰ ἔσχατα σύνορα τῆς γῆς»⁸⁵. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τώρα πλέον ἔχθρα καὶ πόλεμος, ἀλλ' ὅλα εἰρηνεύουν, διότι ὁ ἐχθρὸς εἶναι ξαπλωμένος κάτω νεκρός, καὶ αὐτὸς ποὺ ἐτυραννοῦσε κάποτε, εἶναι τώρα δεμένος ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια. Ἄλλοι δὲ πάλιν, ἐπειδὴ ἤξεραν τὴν θρασύτητα τοῦ διαβόλου καὶ τὰ μεγάλα λόγια του καὶ τώρα τὸν ἔβλεπαν νεκρόν, ἔλεγαν με θαυμασμόν· «Πῶς ἔπεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν αὐτὸς ποὺ ἦτο ὅμοιος με τὸν ἑωσφόρον ποὺ ἀνατέλλει τὸ πρωί;»⁸⁶, καὶ· «Πῶς συνετρίβη καὶ ἐκομματιάσθη ὀλόκληρος αὐτὴ ἡ σφῦρα ὅλης τῆς γῆς;»⁸⁷. Διότι μαζὶ με τὸ θαῦμα ὅλοι ἐγένεμισαν με ἀπορίαν. Δηλαδὴ ἐθαύμαζαν μὲν διότι ἔβλεπαν τώσον ἀίφνιδιαστικὰ νὰ εἶναι ξαπλωμένος νεκρὸς ὁ μέγας τύραννος, ἀποροῦσαν δὲ διὰ τὴν αἰτίαν τῆς πτώσεώς του, καὶ μάλιστα διότι δὲν ἐπίστευαν ὅτι ὁ θάνατος καταργεῖται

σταυρῶ τὸν τηλικούτιον ὄφιν καταράσσεσθαι. "Ὅθεν πάλιν ἐθαύμαζον καὶ ἔλεγον «Πῶς ἐάλωκε Βαβυλῶν;». "Ἐβλεπον γάρ λοιπὸν καὶ τὸν ἄδην σκυλευθέντα.

28. Ταῦτα δὲ ὁρῶν ὁ ἄθλιος καὶ τούτων ἀκούων, ἐμαί-
 5 νετο λοιπὸν καὶ ἐτιρύχειτο ὀδυρόμενος. Καὶ γὰρ ὁρῶν ἑαυτὸν σκυλευόμενον κατέκοπιεν ἑαυτόν. "Ὅρῶν δὲ καὶ τοὺς ποιε κλαίοντας ὑπ' αὐτόν, νῦν ψάλλοντας ἐν Κυρίῳ, διέρορησεν ἑαυτόν ὁρῶν δὲ καὶ τὴν χλεύην τὴν κατ' αὐτοῦ, ἐσπάραιτε δεινῶς ἑαυτόν, καὶ ἀπορῶν δι,τι πράξει, μόνον ἔτριξε ὀδόν-
 10 τας, ὡς ὁ τοῦτον ἑωρακὼς Ψαλμῶδός μαρτυρεῖ λέγων· «Πα- ραιτηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον καὶ θρύξει ἐπ' αὐτόν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ. "Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν»· καὶ πάλιν· «Ἄμαρτωλὸς ὕφεται καὶ ὀργισθήσεται τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ θρύξει καὶ τακήσεται». "Ἐτριξε δὲ μεταμελόμενος, δι
 15 κἂν ὄλωσ ιειτόλμηκε κατὰ τοῦ Σωτῆρος· εἰδὼς ἑαυτὸν πρὸ τούτου τολμῶντα κατὰ τῶν δικαίων καὶ μηδὲν τοιοῦτον πε- πονηθέντα. Καὶ γὰρ ἐπιβουλεύσας τῷ "Ἀβελ καὶ τοὺς παιρι- ἀρχας θλίψας, ἐπιβουλεύσας δὲ καὶ τῷ "Ἡσαΐα, καὶ τὸν "Ιερεμίαν ὑβρίσας καὶ τὸν "Ἰώβ πειράσας· πάλιν ἴσχυε καὶ
 20 ἐβασίλευεν ὁ θάνατος ἀπὸ "Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως. "Ἄρι δὲ τολμήσας κατὰ τοῦ Κυρίου, θεωρεῖ ἑαυτὸν γενόμενον "Ἴρον, καὶ ἐκβληθέντα τοῦ παντός, καὶ ὑπὸ πάντων καταπατούμενον. "Ἔργον γὰρ τοῦ Σωτῆρος γέγονε μὴ μόνον αὐτοῦ τοῦ θανά- του καταπαῖξαι, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιθεῖναι· ἵνα μὴ
 25 μόνον ἡμᾶς τῆς δουλείας ἐλευθερώσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν δουλώ- σαυτα ἡμᾶς καταργήσῃ· μήποτε πάλιν ἰσχύσας ἀπατήσῃ ἡ- μᾶς, καὶ εἰς ἄργον αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα γένηται. "Ὅθεν αὐ-

98. "Ἱερ. 27, 23-24.

99. Ψαλμ. 36, 12-13.

100. Ψαλμ. 111, 10.

100α. "Ὁ "Ἴρος εἶναι ἐν δημοικῶν πρόσωπον, προσωποποίησις τῆς ἀλα- ζονείας. Περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σ τῆς "Ὀδυσσεΐας. "Ἡ παρομοίωσις ἐδῶ εἶναι πολὺ ἐπιτυχημένη. "Ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ "Ὀ- δυσσεὺς εἰς τὴν "Ἰθάκην ὡσάν ἐπαίτης, ὁ "Ἴρος πού ἦτο ἐκεῖ ὑπρέτης ἠθέλησε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ, ἀλλ' ὁ "Ὀδυσσεὺς μὲ μίαν γροθιάν τὸν κατέ- στησεν ἀνάτηρον. Τὸ ἴδιο ἔπαθε καὶ ὁ διάβολος ἀπὸ τὸν Χριστόν.

μὲ θάνατον, οὔτε ὅτι ἠμπορεῖ νὰ συντριβῇ αὐτὸς ὁ φοβερὸς ὄφις διὰ τοῦ σταυροῦ. Διὰ τοῦτο ἐθαύμαζαν πάλιν καὶ ἔλεγαν· «Πῶς κατελήφθη ἡ Βαβυλῶν;»⁹⁸. Διότι ἔβλεπαν τώρα πλέον καὶ τὸν Ἄδην ἀπογυμνωμένον.

28. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπε τώρα καὶ ἤκουεν αὐτὰ ὁ δυστυχής, ἐμαίνεται καὶ ἐβασανίζετο ὀδυρόμενος. Διότι ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ἀπογυμνώνεται, ἐξέσχιζε τὸν ἑαυτὸν του. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπε καὶ ἐκείνους, πού κάποτε ἔκλαιαν κάτω ἀπὸ τὴν τυραννίαν του ὅτι τώρα ἔψαλλαν εἰς τὸν Κύριον, ἔσχιζε τὰ ροῦχά του, καὶ βλέπων τὸν κατ' αὐτοῦ χλευασμόν, ἐσπάρασε μέσα του, διότι δὲν ἤξερε τί νὰ πράξῃ, ἔτριζε δὲ μόνον τὰ δόντια, ὅπως τὸν εἶδεν ὁ Ψαλμωδὸς καὶ ἐπιθεβαιώνει· «Μὲ ἀντιπάθειαν θὰ παρατηρήσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ θὰ τρίξῃ τὰ δόντια του κατ' αὐτοῦ. Ὁ Κύριος ὅμως θὰ τὸν περιγελάσῃ»⁹⁹. Καὶ πάλιν· «Ὁ ἁμαρτωλὸς θὰ ἴδῃ αὐτὰ καὶ θὰ ἐξοργισθῇ· θὰ τρίξῃ τὰ δόντια του καὶ θὰ λυώσῃ»¹⁰⁰. Ἐτριζε δὲ διότι μετενόησε τελείως πὺ ἐπετέθη μὲ αὐθάδειαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος, διότι μάλιστα ἤξερεν ὅτι, πρὶν ἀπ' αὐτόν, ἐπετίθετο κατὰ τῶν δικαίων, καὶ ὅμως δὲν ἐπάθαινε κάτι τέτοιο. Διότι θέβαια ἐσχεδίασε τὰ κακὰ ἐναντίον τοῦ Ἄβελ, καὶ ἐστενοχώρησε τοὺς Πατριάρχας, ἐσκέφθη δὲ πονηρὰ καὶ κατὰ τοῦ Ἡσαΐου, καὶ ὕβρισε τὸν Ἱερεμίαν, καὶ ἐπέιραζε τὸν Ἰώβ. Ἐπειτα πάλιν ὁ θάνατος ἦτο ἰσχυρὸς καὶ ἐκυριάρχησεν ἀπὸ τοῦ Ἄδὰμ μέχρι τοῦ Μωϋσέως. Τώρα ὅμως πὺ ἐτόλμησε κατὰ τοῦ Κυρίου, βλέπει ὅτι κατήνησεν ὡσάν τὸν Ἴρον^{100α} καὶ ὅτι ἐξεδιώχθη ἀπὸ παντοῦ, καὶ ὅτι κατεπατεῖτο ἀπὸ ὄλους. Διότι τὸ ἔργον τοῦ Σωτῆρος ἔγινεν ὄχι μόνον διὰ νὰ περιπαίξῃ τὸν θάνατον, ἀλλὰ διὰ νὰ θέσῃ καὶ ἡμᾶς ἐπάνω ἀπ' αὐτόν. Ὅχι μόνον διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταργήσῃ αὐτόν πὺ μᾶς ὑπεδούλωσε. Καὶ αὐτὸ συνέβη διὰ νὰ μὴ ἀποκτήσῃ πάλιν κάποτε δύναμιν καὶ μᾶς ἐξαιπάισῃ καὶ καταστῇ ἔτσι ἄχρηστον τὸ κατόρθωμά του. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ περιέπαιξεν αὐτὸς τὸν θάνατον, μετὰ

τός, καταπαίξας τοῦ θανάτου, λοιπὸν ἔκδοτον καὶ ἡμῖν αὐτὸν εἰς τὸ παιεῖσθαι δίδωσι λέγων· «Ἴδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν παιεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»· καὶ πάλιν. «Καταπατήσῃ λέοντα καὶ
5 δράκοντα».

Πάλαι μὲν γὰρ ὁ ὄφις ἠπάτησε τὴν Ἐῤῥαν καὶ τῷ φθόνῳ τούτου ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον· ἄρτι δὲ παιεῖται καὶ θέλων ἀπαιτᾶν, ἀκούει· «Ἔπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ». Καὶ πάλαι μὲν ὁ ἀντιδίκος ἡμῶν διάβολος ὡς λέων
10 περιεπάτει, θυρῶν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἄρτι δὲ καταπαεῖται οὖν τῷ δράκοντι, καὶ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐν τάχει συνιγρῖφει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. Καὶ τοσοῦτον καταφρονεῖται καὶ παίζεται, ὡς καὶ ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων, ἐκθάλλονται τινα τὴν χεῖρα, μὴ φοβεῖσθαι. Ταῦτα γὰρ Ἦσαίας
15 προσεφῆτευσεν· καὶ ἔστιν ὁ λόγος ἀληθῆς.

29. Παιδιά γοῦν τὴν πάλαι καὶ γέροντας ἀπαιτῶσαν ἠδονὴν ἄρτι χλευάζουσι καὶ μήπω νομίμης ἡλικίας ἐπιθάντες· τὴν ὑπὲρ τὸν νόμον περιζώνονται οωφροσύνην· καὶ παρθένοι μένοντες, τῷ λόγῳ παιτοῦσι τῆς οφριώδους ἠδονῆς τὰς
20 ἀπάτας, μὴ φοβούμενοι ταύτης τὰ θανατηφόρα δῆγματα. Ἦδη δέ τινες καὶ αὐτὸ τὸ κέντρον τοῦ διαδόλου παιτοῦντες, οὐκ ἐδειλίασαν τὸν θάνατον· ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν ἠλλαξαν τῷ θανάτῳ μάρτυρες γενόμενοι τοῦ Λόγου· διὰ τοῦτο γὰρ ἀπέθανεν ὁ Κύριος. Πολλοὶ δὲ τὰ ἐπὶ γῆς καταλιπόντες,
25 ἐλευθέρῳ τῷ θαδίσμαι τὸν ἀέρα διαβαίνουσι, καὶ ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται· οὐκέτι φοβούμενοι τὸν ἄρχοντα τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ καὶ ἐπιπλήτιοντες καὶ λέγοντες, εἰ θέλοι κωλύειν· «Ἔπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ», ὅτι Κύριον τὸν Θεόν μου οπεύδω προσκυνῆσαι· διὰ τοῦτο γὰρ ἐσταυρώθη εἰς τὸν ἀέρα ὁ Σω-
30 τήρ· Ἦ δὲ ὁδὸς τοῦ παραδείσου, ἣ πάλαι δι' ἁμαρτίας κλει-

101. Λουκ. 10, 19.

102. Ψαλμ. 90, 13.

103. Μάρκ. 8, 33.

104. Πρβλ. Ἦσ. 11, 8.

105. Ματθ. 4, 10.

τὸν ἐξέδωσε καὶ εἰς ἡμᾶς διὰ τὸν καταπατῶμεν, λέγων· «Σᾶς ἔδωκα τὴν δύναμιν νὰ πατᾶτε ἐπάνω εἰς ὄφεις καὶ σκορπιούς καὶ ἐπάνω εἰς ὄλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»¹⁰¹, καὶ πάλιν· «θὰ καταπατήσῃ λέοντα καὶ δράκοντα»¹⁰².

Παλαιότερα λοιπὸν ὁ ὄφις ἐξηπάτησε τὴν Εὐάν, καί, ἐξ αἰτίας τῆς ζηλείας του, εἰσηλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον, τώρα δὲ πατεῖται αὐτός, καὶ ἐνῶ θέλη νὰ ἐξαπατήσῃ λαμβάνει τὴν ἀπάντησιν· «Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ»¹⁰³. Καὶ παλαιότερα βέβαια ὁ ἐχθρός μου ὁ διάβολος ἐπερπατοῦσεν ὡσὺν τὸν λέοντα, καὶ ἐκαρτεροῦσεν ὡσὺν διψασμένος τὴν ψυχὴν μας, τώρα δὲ καταπατεῖται μαζί με τὸν δράκοντα, καὶ ἔτσι πλέον ὁ Θεὸς ταχέως συντρίβει τὸν Σατανᾶν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Καὶ τόσον πολὺ καταφρονεῖται τώρα καὶ περιπαίζεται, ὅπως ὅταν βάλῃ κανεὶς τὸ χέρι του εἰς τὴν τρύπαν τῶν ἐχιδνῶν χωρὶς νὰ φοβᾶται¹⁰⁴. Αὐτὰ δηλαδὴ ἐπροφήτευσεν ὁ Ἡσαΐας, καὶ ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἀληθινός.

29. Τὰ παιδιά λοιπὸν χλευάζουν τώρα τὴν ἡδονὴν ποὺ παλαιότερα ἐξηπάτη ἀκόμη καὶ τοὺς γέροντας· καὶ ἐνῶ δὲν ἔχουν φθάσει ἀκόμη εἰς νόμιμον ἡλικίαν, ἔχουν ζωσθῆ με σωφροσύνην ἀνωτέραν τοῦ νόμου, καὶ με τὸ νὰ μένουν παρθένοι, καταπατοῦν με τὸν λόγον τὰς ἀπάτας τῆς ὀφιώδους ἡδονῆς, χωρὶς νὰ φοβοῦνται τὰ θανατηφόρα δαγκώματα αὐτῆς. Ἦδη δὲ μερικοὶ ἐπάτησαν καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ κεντρὶ τοῦ διαβόλου καὶ δὲν ἐφοβήθησαν τὸν θάνατον, ἀλλὰ ἀντήλλαξαν καὶ τὴν ζωὴν των με τὸν θάνατον, γενόμενοι μάρτυρες τοῦ Λόγου, διότι δι' αὐτὸ ἀπέθανεν ὁ Κύριος. Πολλοὶ δὲ ἐγκαταλείπουν τὰ ἐπίγεια, καὶ διέρχονται τὸν ἀέρα με ἐλεύθερον περπάτημα καὶ κατοικοῦν ἔτσι εἰς τὸν οὐρανόν, χωρὶς νὰ φοβοῦνται πλέον τὸν ἄρχοντα τοῦ ἀέρος, τὸν ὁποῖον μάλιστα, ἐὰν θελήσῃ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, τὸν ἐπιπλήττουν καὶ τοῦ λέγουν· «Ὑπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ»¹⁰⁵, διότι σπεύδω διὰ νὰ προσκυνήσω τὸν Κύριόν μου. Διότι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐσταυρώθη ὁ Σωτὴρ εἰς τὸν ἀέρα. Ἡ δὲ ὁδὸς πρὸς τὸν παράδεισον, ἡ ὁποία προηγουμένως

σθεῖσα, ἄρι τοῖς βουλομένοις ἀνέωγεν, ὡς Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀρπαζόμενος ἐκεῖ καὶ ἀπερχόμενος εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Διὰ τοῦτο γὰρ ἔπαιξεν ὁ Κύριος τὸν ὄφιν. Καὶ ὁ μὲν ἄδης κατήργηται, οὐκέτι τοῦ θανάτου κρατοῦντος, ἀλλὰ πάντων 5 ἐγειρομένων, ὁ δὲ διάβολος οὐκ ἔτι ἐξανίσταται καθ' ἡμῶν· πέπιωκε γὰρ καὶ πεσὼν ἀληθῶς ἐπὶ τῷ σήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύεται, διὰ τοῦτο γὰρ ἀνέστη ὁ Κύριος. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι μεμαθήκασιν καταφρονεῖν σωματικοῦ πλούτου καὶ πλουτοῦσι τῷ λόγῳ καὶ τῇ γνώσει, ὁ δὲ καυχόμενος εἶναι 10 πλούσιος δράκων γεγύμνεται, καὶ νῦν γυμνὸς Ἴτρος καὶ πένης ἐστί, κατεσκευεμένος ὑπὸ πάντων. Καὶ γὰρ πάλαι τῶν χειροῦσι ἀνὰ μέσον ὧν καὶ πάντα λίθον χρησιστὸν ἐνδεδυμένος, τὸν σάρδιον, τὸν ἴασπιν, τὸν ἀχάτην, ἄρι λοιπὸν ἐπὶ πάπυρον καὶ κάλαμον καὶ χάλικα κοιμάται, ὡς ἐν τῷ 15 Ἰῶβ περὶ αὐτοῦ λέγεται. Διὰ τοῦτο γὰρ «ὁ Κύριος ἐπιώχουσε», ἵνα ἡμεῖς τῇ πτωχείᾳ αὐτοῦ πλουτήσωμεν», καὶ ὁ διάβολος ἐγυμνώθη. Καὶ τὸ παράδοξον καὶ μέγα γενόμενον ἐν τῇ κρίσει ἄνθρωποι μὲν γὰρ σπεύδουσιν ἀποθνήσκειν ἐρχόμενοι τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Σωτῆρος, ὁ δὲ δειλῆτος διάβολος, ὁ πάλαι τοῦ θανάτου τὸ κράτος ἔχων, νῦν φοβεῖται τὸν ἐρχόμενον καὶ τὴν κρίσιν καταπιήσεται. Οἶδε γὰρ τὸ ἠτοιμασμένον αὐτῷ πῦρ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐκρίθη μου ὁ Κύριος, ἵνα ἡμᾶς ἀπὸ τῆς κρίσεως ἐλευθερώσῃ κἀκεῖνον κατακρίνη. 25 30. Περὶ γὰρ τῆς γενομένης εἰς πάντας πανταχοῦ θεογνωσίας τί δεῖ καὶ λέγειν, τῶν γιγνομένων ἀφ' ἑαυτῶν ἐχόντων τὴν πίστιν; Οὐκ ἔστι γὰρ ἡμέραν παρελθεῖν, ἐν ἣ ὅτε τὰ μὲν εἶδωλα οὐ καταλιμπάνουσιν ἄνθρωποι καὶ τοὺς ἰδίους καὶ πατρικοὺς ἀροῦνται νόμους, πρὸς δὲ Θεὸν κατα- 30 φεύγουσι καὶ τοὺς Χριστοῦ λαμβάνειν νόμους ἀξιούσι, πα-

106. Προδύκεται περὶ διαφορῶν πολυτίμων λίθων.

107. Πάπυρος εἶναι φυτὸν ποῦ εὐδοκίμοῦσε πολὺ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Διὰ καταλλήλου ἐπεξεργασίας κατεσκευάζοντο ἐξ αὐτοῦ φύλλα ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἔγραφαν.

108. Πρὸβλ. Ἰῶβ 8, 17.

εἶχε κλεισθῆ ἕξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας, τώρα ἔχει ἀνοικθῆ δι' ὄσους θέλουν, ὅπως ἐπιβεβαιώνει ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀνηρπάγη ἐκεῖ, καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔπαιξεν ὁ Κύριος τὸν ὄφιν. Καὶ ὁ μὲν Ἄδης κατηργήθη, διότι ὁ θάνατος δὲν κυριαρχεῖ πάλιν, ἀλλ' ὅλοι ἀνίστανται, ὁ δὲ διάβολος δὲν ἐξεγείρεται πλέον ἐναντίον μας, διότι ἔπεσε, καὶ ἐπειδὴ ἔπεσε, περπατεῖ πραγματικὰ μὲ τὸ στήθος καὶ τὴν κοιλίαν, διότι ὁ Κύριος ἀνεστήθη διὰ τοῦτο. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι ἔμαθαν νὰ περιφρονοῦν τὸν σωματικὸν πλοῦτον, καὶ πλουτίζουν πλέον μὲ τὸν λόγον καὶ τὴν γνῶσιν, ὁ δὲ δράκων ποῦ ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶναι πλούσιος, ἔχει ἀπογυμνωθῆ, καὶ τώρα εἶναι γυμνὸς Ἴσρος καὶ πτωχός, ἀπογυμνωμένος ἀπὸ ὄλους. Διότι, ἐνῶ παλαιὰ εὐρίσκετο ἀνάμεσα εἰς τὰ χερουβὶμ καὶ ἦτο ἐνδεδυμένος μὲ κάθε πολῦτιμον λίθον, τὸν σάρδιον, τὸν Ἰασπιν, τὸν ἀκάτην¹⁰⁹, τώρα πλέον κοιμᾶται ἐπάνω εἰς τοὺς παπύρους¹⁰⁷, τὰ καλάμια καὶ τὰ χαλίκια, ὅπως λέγεται περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰώβ¹⁰⁸. Διότι διὰ τοῦτο «Ὁ Κύριος ἔγινε πτωχός, διὰ νὰ πλουτήσωμεν ἡμεῖς διὰ τῆς πτωχείας του¹⁰⁹, καὶ ὁ διάβολος ἀπεγυμνώθη. Καὶ συνέβη εἰς τὴν κτίσιν τὸ μέγα καὶ τὸ παράδοξον, ἄνθρωποι δηλαδὴ σπεύδουν νὰ ἀποθάνουν, εὐχόμενοι νὰ ἔλθῃ ὁ Σωτὴρ, ὁ δὲ ταλαίπωρος διάβολος, ὁ ὁποῖος παλαιότερα εἶχε τὴν κυριαρχίαν τοῦ θανάτου, τώρα φοβεῖται αὐτὸν ποῦ ἔρχεται καὶ τρομάζει τὴν κρίσιν. Διότι γνωρίζει τὸ πῦρ ποῦ ἔχει ἐτοιμασθῆ δι' αὐτὸν καὶ τοὺς ὑπηρέτας του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριός μου ἐκρίθη, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κρίσιν καὶ νὰ καταδικάσῃ ἐκεῖνον.

30. Καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τῆς θεογνωσίας, ἢ ὁποία ἐξηπλώθη εἰς ὄλους, διότι τὰ συμβάντα περιέχουν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν πίστιν. Διότι δὲν περνᾷ ἡμέρα ποῦ νὰ μὴ ἐγκαταλείπουν ἄνθρωποι τὰ εἶδωλα καὶ ποῦ νὰ μὴ ἀπαρνοῦνται τοὺς πατροπαραδότους νόμους, καὶ νὰ καταφεύγουν εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ ζητοῦν νὰ λάβουν τοὺς νόμους τοῦ

ραδόξω θαύματι πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Ἔτι γὰρ εἰδωλολα-
 τροῦντες καὶ ὡς ἄνθρωπον διαβάλλοντες τὸν Χριστόν, τοῦ-
 τιον ὑστερον Θεὸν γινώσκοντες καταλιμπάνουσι τὰ εἰδῶλα
 καὶ οὖς ἐφοβοῦντο δαίμονας ἐν τοῖς εἰδώλοις, τούτους τὸν
 5 Κύριον ἐπιγνόντες λοιπὸν καταλείπουσι καὶ ἀπὸ ἄλλων διώ-
 κουσι· καὶ ἦν εἰδωλολατροῦντες ἡδονὴν ἐφοβοῦντο, ταύτης
 ἐν Χριστῷ καταφρονοῦσι καὶ τὴν τότε νικῶσαν αὐτοὺς ἁ-
 μαρτίαν ἄρτι τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ νικῶντες παίζουσι. Καὶ
 γὰρ ἀπιστοῦντες ὅλως τῇ παρθενίᾳ καὶ ἀδύνατον εἶναι λέγον-
 10 τες ἐν ἐνθρώποις ταύτην εὐρίσκεισθαι τὴν ἀρετὴν πιστεύσαν-
 τες τῷ ἐκ Παρθένου Σωτήρι, οὐ μόνον ἐπιγινώσκουσι, ἀλ-
 λά καὶ αὐτοὶ ταύτην πολιτευόμενοι, ἀπιστοῦνται παρὰ τοῖς
 ἔξι ἔθνεσιν εἰδωλολάτραις. Ἐπὶ τοῦτοις δὲ ἤρρησε πᾶσα
 μὲν φαρμακεία, πᾶσα δὲ μαγεία κατήρηται καὶ πᾶσα τῶν
 15 Ἑλλήνων μεμώραται σοφία. Ἐν γὰρ τοῖς θείοις, οὐ λόγων,
 ἀλλ' ἔργων ἐστὶ χρεία· καὶ οὐχ ἡ προσφορὰ τῆς γλώττης, ἀλλ'
 ἡ τῆς ψυχῆς διάθεσις ὠφελεῖ. Οἱ γοῦν Ἑλληνες οὐ κατα-
 λαμβάνουσι λόγοις ταῦτα, ἀ τῇ πίστει Χριστιανοὶ ἐπιδείκνυ-
 νται· καὶ ἀ ἐνεργοῦσι λόγοις οἱ μάγοι, ταῦτα, σιωπῶντων ἡμῶν,
 20 τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ καταργεῖται καὶ ἀ ἀμφιβάλλουσι περὶ
 ἀθανασίας, ταῦτα οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ οὐ λόγοις, ἀλλ'
 ἔργοις ἐπιδείκνυται· καὶ περὶ ἧς δισιάζουσι παρθενίας οἱ
 μάγοι καὶ τῶν Ἑλλήνων φιλόσοφοι, ταύτην ἐν Χριστῷ καὶ
 γυναῖκες ἐπιδείκνυται· καὶ οἷς εὐχονται δαίμοσιν, ὡς θεοῖς,
 25 τούτους καὶ παιδία ἐν Χριστῷ διώκουσι. Καὶ ὅλως ὁ χριστιο-
 φόρος ἀνὴρ ὡς Θεὸς ἐστὶν ἐπὶ γῆς, τοῖς μὲν ἀνθρώποις ἀνε-
 ξίκακος γενόμενος, πᾶσι δὲ ὡς σὺν ἡλίῳ περιπολῶν, τὸν οὐ-
 ράνιον ἐπιδεικνύμενος βίον.

Χριστοῦ, πιστεύοντες εἰς αὐτὸν μὲ ἀνεξήγητον θαῦμα. Ἀκόμη δὲ καὶ εἰδωλολάτραι, οἱ ὅποιοι συκοφαντοῦν τὸν Χριστὸν ὡς ἄνθρωπον, ἀναγνωρίζουν μετὰ αὐτὸν ὡσάν Θεόν, καὶ ἐγκαταλείπουν τὰ εἰδωλα. Καὶ τοὺς δαίμονας ποὺ ἐσέβοντο ὅταν ἦσαν εἰδωλολάτραι, αὐτοὺς ἐγκαταλείπουν τώρα, ἐπειδὴ ἐγνώρισαν τὸν Κύριον καὶ προσπαθοῦν νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν καὶ ἀπὸ ἄλλους. Καὶ τὴν ἡδονὴν ποὺ ἐθεωροῦσαν σεβαστὴν ὡς εἰδωλολάτραι, αὐτὴν τώρα περιφρονοῦν διὰ τὸν Χριστόν, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ποὺ τότε ἐνίκα αὐτοὺς, τώρα μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τὴν νικοῦν καὶ τὴν περιπαίζου. Διότι, ἐνῶ δὲν ἐπίστευαν καθόλου εἰς τὴν παρθενίαν, καὶ ἔλεγαν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τώρα μὲ τὸ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν ἐκ Παρθένου Σωτῆρα, ὄχι μόνον τὴν παραδέχονται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι πλέον τώρα τὴν ζοῦν, καὶ δυσπιστοῦν πλέον εἰς τοὺς ἐξ ἐθνῶν εἰδωλολάτρας. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ κατέστη ἀδρανὲς κάθε δηλητήριον, καὶ κάθε μαγεία κατηργήθη, καὶ κάθε ἑλληνικὴ σοφία ἀπεδείχθη μωρὰ. Διότι εἰς τὰ θεῖα πράγματα ἀπαιτοῦνται ἔργα καὶ ὄχι λόγια, καὶ δὲν ὠφελεῖ αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ γλῶσσα, ἀλλ' ἡ διαθέσις τῆς ψυχῆς. Οἱ δὲ εἰδωλολάτραι δὲν ἀντιλαμβάνονται μὲ λόγια, αὐτὰ ποὺ οἱ Χριστιανοὶ ἐπιδεικνύουν μὲ τὴν πίστιν. Καὶ ὅσα κάνουν οἱ μάγοι μὲ τὰ λόγια, αὐτὰ ἡμεῖς, χωρὶς νὰ ὁμιλοῦμεν, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καταργοῦνται. Καὶ ὅσα ἀμφισβητοῦν περὶ ἀθανασίας, αὐτὰ ἀποδεικνύουν οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ ὄχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔργα. Καὶ διὰ τὴν παρθενίαν ποὺ ἀμφιβάλλουν οἱ μάγοι καὶ οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι, αὐτὴν καὶ αἱ γυναῖκες ἀποδεικνύουν ἐν Χριστῷ. Καὶ τοὺς δαίμονας, εἰς τοὺς ὁποίους προσεύχονται, ὡσάν νὰ εἶναι θεοί, αὐτοὺς τώρα καὶ τὰ παιδιὰ καταδιώκουν ἐν Χριστῷ. Καὶ μὲ κάθε τρόπον, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει μέσα του τὸν Χριστόν, εἶναι ὡσάν Θεὸς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ δείχνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξικακίαν, εἰς ὄλους δὲ ἐμφανίζεται καὶ ἐπιδεικνύει τὸν οὐράνιον βίον, ὡσάν νὰ κυκλοφορῇ μαζὶ μὲ τὸν ἥλιον.

31. Ἴδου ἐν τοῦτο τοῦ στανροῦ κατόρθωμα· ἰδοὺ ταῦτα πεποίηκεν ὁ θάνατος τοῦ Σωτήρος. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἐστὶ τὸ ἔργον, ἀλλὰ Θεοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο πέπονθεν ὡς ἄνθρωπος, ἵνα τοῖς ἀνθρώποις τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ θεῖα χαρί-
 5 σθῆται. Αὐτοῦ γοῦν ἐστὶ τὰ νῦν ἐν ἀνθρώποις κατορθώματα. Ἐὰν γὰρ Παῦλος λαλῆ, ἀλλὰ Χριστός ἐστιν ἐν αὐτῷ λαλῶν· ἔκ᾿ ἀνθρώπου καὶ θαυμασιὰ ποιῆ, ἀλλ' ἢ τοῦ Χριστοῦ χάρις ἐ-
 10 στίη ἢ ταῦτα ἐνεργουσα καὶ ἐὰν εἰς πάντας ἔφθασεν ἢ περὶ Θεοῦ γινώσκῃ, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπων ἐστὶν ἢ διδασκαλία, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου καταβάτης μεσίτου Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Τοῦτο γὰρ γέγραπται, ὃ οἱ Ἰουδαῖοι μὲν εἰσιώπησαν πάλαι, ἄρτι δὲ πληροῦμενον ὁρῶσι· γέγραπται γάρ ὅτι «Ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ», καθάπερ καὶ ὁ Ἱερεμίας λέγει· «Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος»· καὶ ἐπιφέρει λέγων·
 15 «Καὶ οὐ μὴ διδάξει ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγων· Γινῶθι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἴλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν». Τίς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐν τοῖς εἰδώλοις κατανύτιω, εἰ μὴ ὁ Κύριος; καὶ τίς ὁ ἀνάγων αὐτοὺς
 20 ἐκεῖθεν ἐν δουλεύοντις εἰδώλοις, εἰς μὴ αὐτὸς ὁ Χριστός, ὁ λέγων· «Ὅταν ὑψωθῶ, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἑμαυτόν;». Τὸ γὰρ παράδοξόν ἐστι τοῦτο, ὅτι, ἐν δουλεύοντιν αὐτῶν εἰδώλοις, διανοίγεται τοῦτων ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς εἰς τὸ νοεῖν, ὅτι οὓς μὲν ἐνόμιζον πάλαι θεοὺς, ξύλα καὶ λίθους εἶναι
 25 ὅν δὲ ἐχλεβάζον ἐσταυρωμένον, τοῦτον οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν ἐπιγινώσκειν. Νοῦ δὲ διδάσκαλος οὐκ ἄνθρωπος ἐστὶν, ἀλλ' ὁ τὸν νοῦν μόνος ὁρῶν Θεός.

110. Ἦσ. 54, 13.

111. Ἰερ. 23, 7· 38, 31.

112. Ἰερ. 38, 34.

113. Ἰω. 12, 32.

31. Ἴδου τοῦτο εἶναι ἓνα κατόρθωμα τοῦ σταυροῦ· ἰδοὺ αὐτὰ ἐπραγματοποίησεν ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος. Διότι τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἔπαθεν ὡς ἄνθρωπος, διὰ τὴν χάριση εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀνώτερα ἀπ' αὐτούς, τὰ θεῖα. Διὰ τοῦτο εἶναι ἰδικὰ του ἐπιτεύγματα τὰ σημερινὰ κατορθώματα τῶν ἀνθρώπων. Διότι καὶ ὅταν ὁμιλῇ ὁ Παῦλος, ὅμως ὁ Χριστὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ὁμιλεῖ μέσα ἀπ' αὐτόν· καὶ ὅταν πραγματοποιηῇ σπουδαῖα καὶ θαυμαστά, ὅμως ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ εἶναι αὐτὴ ποὺ ἐπιτυγχάνει αὐτά· καὶ ἐὰν ἔφθασεν ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἰς ὄλους, ὅμως ἡ διδασκαλία δὲν εἶναι ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος κατέβη ὡς μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Διότι ἐγράφη αὐτὸ τὸ ὁποῖον οἱ μὲν Ἰουδαῖοι τὸ ἀπεισιώπησαν παλαιότερα, τώρα ὅμως τὸ βλέπουν νὰ πραγματοποιηῖται, ὅτι δηλαδὴ «θὰ εἶναι ὄλοι διδαγμένοι ἀπὸ τὸν Θεόν»¹¹⁰, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἱερεμίας· «Ἴδου ἔρχεται ἐποχή, λέγει ὁ Κύριος»¹¹¹, καὶ συνεχίζει λέγων· «Καὶ δὲν θὰ διδάξῃ ὁ κάθε ἕνας τὸν πλησίον του, καὶ κάθε ἕνας τὸν ἀδελφόν του λέγων πρὸς αὐτόν, γνῶρισε τὸν Κύριον· διότι ὄλοι θὰ μὲ γνωρίσουν ἀπὸ τὸν μικρότερον ἕως τὸν μεγαλύτερον, διότι θὰ τοὺς εὐσπλαχνισθῶ καὶ θὰ συγχωρήσω τὰς ἁμαρτίας των»¹¹². Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτὸς ποὺ θὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰ εἴδωλα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κύριον; Καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τοὺς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ εἴδωλα εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ὑποδουλωμένοι, παρὰ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ὁ ὁποῖος λέγει· «ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τὴν γῆν, θὰ ἐλκύσω ὄλους πρὸς τὸν ἑαυτόν μου»¹¹³. Τὸ παράδοξον δὲ εἶναι τοῦτο, ὅτι, ἐνῶ ἀκόμη ἐλάτρευαν τὰ εἴδωλα, ἐφωτίσθη ὁ νοῦς τῶν ψυχῶν των, διὰ τὴν ἀντιληφθοῦν ὅτι, αὐτοὶ τοὺς ὁποῖους ἐνόμιζαν προηγουμένως ὅτι ἦσαν θεοί, αὐτοὶ εἶναι ξύλα καὶ πέτραι, ἐνῶ αὐτὸς τὸν ὁποῖον ἐχλεύαζαν σταυρωμένον, ἀνεγνώρισαν τώρα ὅτι δὲν εἶναι ἄνθρωπος ἀλλὰ Θεός. Διδάσκαλος δὲ τοῦ νοῦ δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος βλέπει τὸν νοῦν.

Μακάριε ἀληθῶς καὶ ζωοποιεῖ στανρὲ τοῦ Σωτῆρος· τὸν
 μὲν θάνατον ἐθριάμβευσας, τὸν δὲ τοῦτον κατέχοντα διάβο-
 λον ἀνεῖλες. Θεῖε Λόγε, καὶ ἀληθῶς σοφία τοῦ Πατρὸς·
 σὺ καὶ τοῦ πανούργου τὸ πρόσωπον ἔδειξας, καὶ τὴν πύ-
 5 ξιν τοῦ θύρακος αὐτοῦ ἐγύμνωσας· ὥστε καὶ ἡμᾶς λέγειν·
 «Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν». Φιλάνθρωπε καὶ ἀ-
 γαθὲ Δέοποτα· σὺ καὶ αἰχμαλώτους ἡμᾶς ὄντας ἐλυτρώσω,
 καὶ δουλεύοντας τῇ ἀμαρτίᾳ, διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου, Κύριε,
 ἤλευθέρωσας. Οἶδαμεν γάρ, διὸ ἤλευθερώθημεν ἀπὸ τῆς ἁ-
 10 μαρτίας. Εἰρηνοποιεῖ ἀληθῶς Υἱὲ τοῦ Θεοῦ· σὺ καὶ τὴν
 νίκοθεσίαν ἡμῖν ἀποδέδωκας καὶ ἀποκαταλλάξας ἡμᾶς τῷ
 σασιτοῦ Πατρὶ, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ κατήργησας. Πλούσιε
 Σωτῆρ καὶ ἀληθῶς βασιλεῦ· σὺ γὰρ ἐπιώχουσας, ἵνα τῇ σῆ
 πτωχείᾳ πλουτήσωμεν· σὺ καὶ τὴν βασιλείαν ἡμῖν τῶν οὐ-
 15 ρανῶν ἐχαρίσω, κτίσιτα καὶ δημιουργῆ τῶν πάντων, Λόγε
 τοῦ Πατρὸς· σὺ γὰρ πάλιν ἡμᾶς ἀνέκτισας καὶ σοῦ ποιήματά
 ἔομεν, κτισθέντες ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς. Φῶς ἀληθῶς καὶ
 ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς· σὺ γὰρ ἡμᾶς ἐν σκοτίᾳ κατέλαμψας,
 καὶ μὴ θλέποντας ἡμᾶς εἰς φῶς ἤγαγες. Μορφή καὶ εἰκῶν
 20 ὄντως τοῦ Πατρὸς· σὺ γὰρ ἡμᾶς ἀπολλυμένους ἐμόρφωσας
 καὶ πάλιν ἐχαρίσω τὸ καὶ εἰκόνα. Θεὲ Λόγε καὶ ἀληθῶς
 ζωή· σὺ γὰρ ἀποθανόντας ἐζωοποίησας καὶ φθαρέντας ἀνε-
 καινίσας, ἐνδύσας τὴν ἀφθαρσίαν. Δύναμις ἀληθῶς καὶ βρα-
 χίων καὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς· σὺ γὰρ καὶ τὰς ὠδίνας ἔλυσας
 25 τοῦ θανάτου, θύρας χαλκᾶς καὶ μοχλοὺς οἰδηροῦς κατέαξας,
 ὡς ἡ Γραφή λέγει. Σὺ καὶ τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν, τὸν διά-
 βολον ἐν ἀνθρωπίνῳ ἀγκλιτρῷ περιήγαγες ἐν τῷ τροπαίῳ
 τοῦ στανροῦ. Διὰ σὲ καὶ τὴν σὴν θείαν ἀνθραγαθίαν πάν-
 τες μὲν αὐτὸν πατοῦσι, πάντες δὲ αὐτοῦ καταπαίζουσι. Σοῦ

Μακάριε, πραγματικά, καὶ ζωοποιὲ σταυρὲ τοῦ Σωτή-
ρος, τὸν μὲν θάνατον κατενίκησες, τὸν δὲ διάβολον, πού τὸν
ἐκρατοῦσεν, ἐξηφάνισες. Θεῖε Λόγε, καὶ πραγματικὴ σοφία τοῦ
Πατρὸς, σὺ ἀπεκάλυψες τὸ πραγματικὸν πρόσωπον τοῦ πημ-
πονήρου, καὶ ἐξεγύμνωσες τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θώρακός του,
ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ λέγωμεν· «ὅτι δὲν ἀγνοοῦμεν τὰ σχέδιά
του»¹⁴. Φιλάνθρωπε καὶ ἀγαθὲ Δέσποτα, σὺ ἀπηλευθέρω-
σες ἡμᾶς πού ἤμεθα αἰχμάλωτοι, καὶ ἐνῶ ἤμεθα ὑποδου-
λωμένοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦ ἰδικοῦ σου θανάτου, Κύ-
ριε, μᾶς ἠλευθέρωσες. Διότι γνωρίζομεν, ὅτι ἠλευθερώθη-
μεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Πραγματικὲ εἰρηνοποιὲ Υἱὲ τοῦ
Θεοῦ, σὺ μᾶς ἔδωσες πάλιν τὴν υἰοθεσίαν, καὶ ἀφοῦ μᾶς
ἐσυμφιλίωσες μὲ τὸν Πατέρα σου, κατήργησες τὴν ἔχθραν
πού ὑπῆρχε μέσα εἰς τὴν σάρκα μας. Πλούσιε Σωτήρ καὶ
πραγματικὲ βασιλεῦ, διότι σὺ ἔγινες πτωχὸς διὰ νὰ πλου-
τήσωμεν ἡμεῖς διὰ τῆς πτωχείας σου, σὺ μᾶς ἐχάρισες καὶ
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, κτίστα καὶ δημιουργὲ τῶν
πάντων, Λόγε τοῦ Πατρὸς· σὺ πάλιν μᾶς ἐπανέκτισες, καὶ
εἴμεθα ἰδικά σου δημιουργήματα, κτισθέντες δι' ἔργα ἀγα-
θά. Φῶς ἀληθινὸν καὶ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς· διότι σὺ μᾶς
κατεφώτισες ἐνῶ εὕρισκώμεθα εἰς τὸ σκοτάδι, καὶ ἐνῶ δὲν
ἐβλέπαμεν, μᾶς ὠδήγησες εἰς τὸ φῶς. Μορφὴ καὶ εἰκὼν
πραγματικὴ τοῦ Πατρὸς, διότι σὺ μᾶς ἔδωκες μορφὴν, ἐνῶ
εἴχαμεν καταστροφῆ, καὶ μᾶς ἐχάρισες πάλιν τὸ κατ' εἰκό-
να. Θεὲ Λόγε καὶ ἀληθινὴ ζωὴ· διότι σὺ μᾶς ἐζωοποίησες,
ἐνῶ εἴχαμεν ἀποθάνει, καὶ ἐνῶ εἴχαμεν φθαρῆ μᾶς ἀνε-
καίνισες, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἐνδύσης μὲ τὴν ἀφθαρσίαν. Ἀληθι-
νὴ δύναμις, καὶ βραχίων καὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς· διότι σὺ
κατέλυσες τὰς ὠδίννας τοῦ θανάτου, συνέτρεψες καλκίνας
θύρας, καὶ σιδηρένιους μοχλοὺς, ὅπως λέγει ἡ Γραφή. Σὺ
καὶ τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν, τὸν διάβολον καθήλωσες γύρω
ἀπὸ τὸ τρίπαιον τοῦ σταυροῦ μὲ ἄγκιστρον τὸν ἄνθρωπον.
Ἐξ αἰτίας σου καὶ τῆς θείας ἀνδραγαθίας σου ὄλοι τὸν κα-
ταπατοῦν καὶ ὄλοι τὸν περιπαίζου. Διότι μὲ τὸ νὰ τὸν περι-

γὰρ πρώτου παίξαντος εἰς αὐτόν, γέγονε λοιπὸν ἀρχὴ πλάσματος Κυρίου, πεποιημένου εἰς τὸ καταπαίεσθαι. Καὶ σοῦ τοῦτον καταβαλόντιος, γέγονε πᾶσι θαῦμα, ὥστε καὶ λέγειν «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἐωσφόρος ὁ πρωτὶ ἀνα-
5 **τέλλων;**». Καὶ σοῦ λαθόντιος παρ' αὐτοῦ τὸ καθ' ἡμῶν χειρὸγραφον, καὶ προσηλώσαντος αὐτὸ τῷ σιαυρῷ, πάντες καὶ αὐτοῦ κατακερτιμοῦσι λέγοντες· «Πῶς ἀναπέπανται ὁ ἀπαιτῶν; καὶ ἀναπέπανται ὁ ἐπισκοπουδασιῆς; ουνέτριψεν ὁ Θεὸς τὸν ζυγὸν τῶν ἀμαρτωλῶν». Δοιπὸν γὰρ ὑποκάτω
10 αὐτοῦ σιρῶννυται σῆψις, καὶ τὸ κατακάλυμμα αὐτοῦ γίνεται κώληξ, καὶ πάντες οὐκέτι τὸν δράκοντα φοβοῦνται, ἀλλὰ οὐ καὶ διὰ σοῦ τὸν Πατέρα προσκυνοῦσιν.

32. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Κύριος ἐξανασιᾶς, ταχέως κατέπειξε τοῦ θανάτου καὶ ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν ἀπ' αὐτοῦ. Ἰουδαῖοι
15 **δέ, οὐδὲ ταῦτα βλέποντες, ἠσχύοντο, ἀλλὰ καὶ ἠγγύουν τολμῶντες** κατὰ τοῦ Σωτῆρος, διὸ καθ' ἑαυτῶν ἐπεχείρουν ταῦτα. Οὐκ ἔβλεπον γὰρ παραδιδόντες τὸν Κύριον, διὸ τὴν τῆς Ἱερουσαλήμ παράδοσιν προκαλοῦνται, λέγοντιος τοῦ προφήτου Ἱερεμίου· «Παραδιδομένη παραδοθήσεται Ἱερουσαλήμ
20 **εἰς χεῖρας Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος**». Καὶ οὐκ ἔβλεπον διὸ, μὴ θέλοντες δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ὑπέβαλλον ἑαυτοῦς τῷ διαβόλῳ δούλους καὶ ὑπηρέτουν αὐτῷ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλῆν. Ἦγγύουν γὰρ τὸν Βαραβῶν αἰτούμενοι καὶ τὸν Κύριον ἀποκτείνοντες, διὸ τὸν μὲν θίον θιώ-
25 **σονται τοῦ Βαραβῶ καὶ πᾶσα σιᾶσις καὶ φόνος παρ' αὐτοῖς ἀξήσεται, ἀποθαλοῦσι δὲ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν** καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ὁ Κύριος, ὡς ὁ Ἰσοίας λέγει· «Ἰδού δὴ ὁ Κύριος Σαβαώθ, ἀφελεῖ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ ἰσχύοντα καὶ ἰσχύουσαν, ἰσχὺν ἄριου καὶ ἰσχὺν

115. Ἰσ. 14, 12.

116. Ἰσ. 14, 4-5.

116α. Ἰσ. 14, 11.

117. Ἰερ. 39, 28.

παίξεως πρῶτος σὺ, κατέστη τὸ πρῶτον πλᾶσμα τοῦ Κυρίου, δημιουργημένον διὰ νὰ καταπαίξεται. Καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν νικήσης, σὺ πρῶτος, ἔγινεν εἰς ὄλους τὸ θαῦμα, ὥστε νὰ λέγουν· «Πῶς ἔπεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν αὐτὸς ποῦ εἶναι ὡσάν τὸν ἑωσφόρον ποῦ ἀνατέλλει τὸ πρωῒ»¹¹⁵. Καὶ μὲ τὸ νὰ ἀφαιρέσης ἀπ' αὐτὸν τὸ συμβόλαιον, καὶ νὰ τὸ καρφώσης ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, ὄλοι τώρα τὸν χλευάζουν, λέγοντες· «Πῶς ὁ μέγας ἀπαιτητὴς ἀποθανών, ἔπαυσε ζητῶν! Πῶς ὁ μέγας δυνάστης ἀναπαύεται ἐν τάφῳ! Ὁ Κύριος συνέτριψε τὸν ζυγὸν τῶν ἁμαρτωλῶν»¹¹⁶. Τώρα πλέον κάτω ἀπ' αὐτὸν ἀπλώνεται ἡ σαπίλα, καὶ τὸ σπῖτι σου γεμίζει μὲ σκουλίκια»^{116α} καὶ ὄλοι πλέον δὲν φοβοῦνται τὸν δράκοντα, ἀλλὰ σέβονται σέ, καὶ διὰ σοῦ προσκυνοῦν τὸν Πατέρα.

32. Ἔτσι λοιπὸν ἀναστηθεὶς ὁ Κύριος, πολὺ γρήγορα ἐξεγέλασε τὸν θάνατον, καὶ ἠλευθέρωσε ἡμᾶς ἀπ' αὐτόν. Οἱ Ἰουδαῖοι δὲ οὔτε ὅταν ἔβλεπαν αὐτὰ ἐντρέποντο, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐκαταλάβαιναν ὅτι μὲ τὸ νὰ τολμοῦν τέτοια πράγματα κατὰ τοῦ Σωτῆρος, ἐστρέφοντο ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν των. Δὲν ἔβλεπαν δηλαδὴ ὅτι μὲ τὸ νὰ παραδίδουν τὸν Κύριον, ἐπροκαλοῦσαν τὴν παράδοσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, καθὼς λέγει ὁ προφήτης Ἱερεμίας· «Διὰ τοῦτο ἐξάπαντος θὰ παραδοθῆ ἡ Ἱερουσαλήμ εἰς χεῖρας τοῦ Ναβουχοδονόσωρ τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος»¹¹⁷. Καὶ δὲν ἔβλεπαν ὅτι, μὲ τὸ νὰ μὴ θέλουν νὰ γίνουν δοῦλοι τοῦ Κυρίου, ἔκαναν τοὺς ἑαυτοὺς των ὑπηρέτας εἰς τὸν διάβολον, τὸν ὁποῖον ὑπηρετοῦσαν εἰς τὰ κατὰ τοῦ Σωτῆρος σχέδιά του. Δὲν ἤξεραν δηλαδὴ ὅτι, μὲ τὸ νὰ ζητοῦν τὸ Βαραββᾶν καὶ νὰ σκοτώσουν τὸν Κύριον, θὰ ζήσουν μὲν τὴν ζωὴν τοῦ Βαραβᾶ, θὰ πληθυνθῆ δὲ εἰς αὐτοὺς κάθε ἀναστάσις καὶ φόνος· καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἔδιωξαν ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς των τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι ὁ Κύριος, ὅπως λέγει ὁ Ἡσαΐας· «Ἴδου λοιπὸν ὁ Κύριος ὁ παντοκράτωρ θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀφαιρεθῆ ἐκ τῆς Ἱουδαίας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ κάθε δύναμις ἀνδρὸς καὶ γυναικός, κάθε δύναμις ἄρτου καὶ

ὕδαιος, γίγαντας καὶ λοχόνια καὶ ἄρχοντα πολεμιστὴν καὶ
 δικαιοσὴν καὶ προφήτην καὶ στοχαστὴν καὶ πρεσβύτερον καὶ
 πεντηκόνταρχον καὶ θαυμασιὸν σύμβουλον καὶ σοφὸν ἀρχιτέ-
 5 χοντας αὐτῶν, καὶ ἐμπαῖκται κυριεύουσιν αὐτῶν». Ἐνέπαι-
 ζον γὰρ οἱ ἄθλιοι τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἔβλεπον, ὅτι τὸ προφη-
 τικὸν καὶ αὐτῶν ἐπληροῦτο ρητῶν τὸ λέγον· «Ἐμπαῖκται κυ-
 ριεύουσιν αὐτῶν». Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ παράδοξον τοῦ Σω-
 10 τῆρος, ὅτι σταυρούμενος ἔπαυσε μὲν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος,
 κατέπαιξε δὲ τοῦ θανάτου καὶ κατὰ Ἰουδαίων ἐπληροῦτο
 τὰ γεγραμμένα. Ὅτι δὲ καὶ τὸ φῶς ἀφήρηται ἀπ' αὐτῶν,
 γέγραπται ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ οὕτως· «Ὁ Λόγος ὁ γενόμενος ἐ-
 15 πὶ Ἱερεμίαν ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν Ἰούδα. Εἶτα ἐπιφέρει
 λέγων· «Ἀφελῶ ἀπ' αὐτῶν φωνὴν εὐφροσύνης καὶ φωνὴν
 χαρᾶς, φωνὴν νυμφίου καὶ φωνὴν νύμφης, δομὴν μύρου
 καὶ φῶς λύχνου». Ἀμέλει παρεδίδουν τοῖς ἔθνεσι τὸν Κύριον
 καὶ οὐκ ἤδεισαν, ἀλλ' ἐτύφλωτον, ὅτι αὐτοὶ οὐ μετὰ πολὺν
 μιανθήσονται ἐν τοῖς ἔθνεσι καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτῶν
 20 εἰσελεύσονται κατ' αὐτῶν τὰ ἔθνη, καθάπερ γέγραπται· «Ὁ
 Θεός, εἰοήλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, ἐμίανον
 τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου, ἔθνεσι Ἱερουσαλήμ εἰς ὀπωροφυλά-
 κιον». Ἀρνούμενοι τὸν Κύριον ἔχειν βασιλέα, ἠγγύουν στε-
 ρισκομένοι τῆς Δαυϊτικῆς τιμῆς. Αὐτῷ γὰρ ἀπέκειτο τοῦ
 Δαυὶδ ἡ βασιλεία, καὶ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος
 25 ἔφθανε αὐτή, ἐπὶ μάρτυρι τῷ Ἰακώβ λέγοντι· «Οὐκ ἐκλεί-
 ψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, οὐδὲ ἠγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ,
 ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν»».

118. Ἦσ. 3, 1-4.

119. Ἱερ. 25, 1.

120. Ἱερ. 25, 10.

121. Ψαλμ. 78, 1.

122. Γεν. 49, 10.

ὔδατος, θὰ ἀφαιρέσῃ κάθε γίγαντα καὶ κάθε ἐμπειροπόλεμον ἄνθρωπον, κάθε ἄξιον δικαστήν, κάθε προφήτην καὶ συνετὸν ἄνδρα καὶ ἔμπειρον πρεσβύτην. Θὰ ἀφαιρέσῃ κάθε στρατιωτικὸν ἡγέτην πεντηκοντάρχη, ἀξιόλογον σύμβουλον, σοφὸν ἀρχιτέκτονα καὶ συνετὸν ἀκροατήν. Καὶ θὰ τοὺς ἀντικαταστήσω μὲ νεαροὺς ὡσάν ἄρχοντάς των, καὶ οἱ ἀπατεῶνες θὰ γίνουν ἄρχοντές των»¹¹⁸. Διότι ἐνέπαιζαν οἱ δυστυχεῖς τὸν Κύριον, καὶ δὲν ἔβλεπαν ὅτι ἐναντίον των ἐπραγματοποιεῖτο τὸ προφητικὸν ρητὸν ποὺ λέγει «Οἱ ἀπατεῶνες θὰ γίνουν ἄρχοντές των». Διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἀνεξήγητον τοῦ Σωτῆρος, ὅτι ὅταν ἐσταυρώνετο, ἔπασχε μὲν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, κατέπαιζε δὲ τὸν θάνατον, καὶ ἐπραγματοποιεῖτο ἔτσι ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἐκεῖνο ποὺ ἔχει γραφῆ. Τὸ ὅτι δὲ ἀφηρέθη ἀπ' αὐτοὺς καὶ τὸ φῶς, ἔχει γραφῆ εἰς τὸν Ἱερεμίαν ἔτσι· «Ὁ λόγος ὁ ὅποιος ἀπηυθύνθη εἰς τὸν Ἱερεμίαν περὶ ὄλων τῶν Ἰουδαίων»¹¹⁹. Ἐπειτα συνεχίζει λέγων· «Θὰ ἀφαιρέσω ἀπ' αὐτοὺς κάθε εὐφρόσυνον φωνήν, καὶ κάθε φωνήν χαρᾶς, καὶ φωνήν νυμφίου καὶ φωνήν νύμφης, καὶ κάθε ὄσμήν μύρου καὶ τὸ φῶς τοῦ λύχνου»¹²⁰. Διὰ τοῦτο παρέδιδαν τὸν Κύριον εἰς τοὺς ἀπίστους καὶ δὲν ἤξεραν, ἐπειδὴ ἦσαν τυφλοί, ὅτι ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον θὰ μολυνθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς καὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν κληρονομίαν των, ἀντὶ αὐτῶν, οἱ ἐθνικοί, ὅπως ἔχει γραφῆ· «**ὦ Θεέ,** τὰ ἔθνη ἐπῆλθαν κατὰ τῆς γῆς τῆς κληρονομίας σου, ἐβεβήλωσαν τὸν ἅγιον ναὸν σου, καὶ κατέστησαν τὴν Ἱερουσαλήμ ὡσάν ἐγκαταλελειμμένην καλύβην ὀπωρῶν»¹²¹. Ἐπειδὴ ἠρνήθησαν νὰ ἔχουν βασιλέα τὸν Κύριον, δὲν ἤξεραν ὅτι στεροῦνται τῆς τιμῆς τοῦ Δαυῖδ. Διότι εἰς αὐτὸν εὐρίσκετο ἡ βασιλεία τοῦ Δαυῖδ, ἡ ὁποία ἔφθανε μέχρι τῆς ἐμφάνισεως τοῦ Σωτῆρος, ὅπως ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Ἰακώβ ὅταν λέγῃ· «Δὲν θὰ ἐκλείψῃ ἄρχων ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ ἀρχηγὸς ἐκ τῆς γενεᾶς του μέχρις ἔτου ἐκπληρωθοῦν αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀποταμιευμένα δι' αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ εἶναι ἡ ἀναμονὴ τῶν ἐθνῶν»¹²². Καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπογυμνώ-

Καὶ γυμνοῦντες δὲ τὸν Κύριον, καὶ τύπιοντες αὐτὸν, οὐκ ἤδεισαν ἐκδιδυσκόμενοι παρ' αὐτοῦ καὶ κοπετὸν καθ' ἑαυτῶν παροξύνοντες· λέγει γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος· «Ἀφελοῦμαι τὰ ἱμάτιά μου καὶ τὰ ὀνότια, τοῦ μὴ καλύπτειν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς»· καὶ πάλιν «Ἔνεκεν τούτου κόφεται καὶ θρηγήσει, πορεύεται ἀνυπόδητος καὶ γυμνή, ποιήσεται κοπετὸν ὡς δρακόντων καὶ πένθος ὡς θυγατέρων σειρήνων». Καὶ ποιοῦντες ἐπιβλήθηται χλαμύδα κοκκίνη, οὐκ ἔβλεπον καθ' ἑαυτῶν τὴν κατηγορίαν τοῦ Πνεύματος πληροῦντες, ὅτι «Αἱ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις». Χαίροντες δὲ καὶ ἐπὶ τῷ περικεῖσθαι ἀκάνθας τὸν Σωτῆρα, ἐτύφλωτιον, καθ' ἑαυτῶν αὐτὰς περιτυθέντες. Γέγραπται γάρ· «Ἐκοιτητε, λυπήθητε, αἱ πεποιδυῖται, ἐκδύσασθε, γυμναὶ γίνεσθε, περιζώσασθε τὰς ὀσφύας, καὶ ἐπὶ τῶν μασθῶν κόπτεσθε ἀπ' ἀγροῦ ἐπιθυμῆματος καὶ ἀπὸ ἀμπέλου γενήματος. Ἡ γῆ τοῦ λαοῦ μου ἄκανθα, καὶ χόρτος ἀναθήσεται, καὶ ἐκ πάσης οἰκίας εὐφροσύνη ἀρθήσεται». Ἐχλεύαζον τὸν Κύριον, ὡς Υἱὸν Θεοῦ καὶ οὐκ ἔβλεπον ἀποβαλλόμενοι τὴν υἰοθεσίαν ὡς αὐτὸς διαμαρτύρεται λέγων «Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ἕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν»· καὶ, «Ἴδὸν ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν». Ἐπότιζον αὐτὸν ὄξος καὶ χολήν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο σφόδρα τυφλὸν καὶ αὐτῶν. Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρε καὶ κατεφύτευσεν αὐτὴν καὶ περιέμενε τοῦ λαβεῖν παρ' αὐτῶν τὸν καρπὸν, σαφυλὴν καὶ οἶνον· οἱ δὲ ἄφρονες, ἀντὶ οἴνου ὄξος, ἀντὶ δὲ σαφυλῆς χολήν ἐπεδίδουν, γνώρισμα τῆς κατὰ Σοδομίτας αὐτῶν κακίας ἐμφαίνοντες· καὶ γὰρ αὐτῶν ἡ σαφυλὴ χολὴ ἐστὶ, κατὰ τὰ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ γεγραμμέ-

123. Ὡσ. 2, 11.

124. Μιχ. 1, 8.

125. Ἡσ. 1, 15.

126. Ἡσ. 32, 11-13.

127. Ἡσ. 1, 2.

128. Ὡσ. 2, 11.

νουν τὸν Κύριον καὶ νὰ τὸν κτυποῦν, δὲν ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἐξεδύοντο ἀπ' αὐτόν, καὶ ὅτι ἐνίσχυαν κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ των τὸ κλάμα· διότι λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· «Θὰ ἀφαιρέσω τὰ ἐνδύματά μου καὶ τὰ λινὰ ὑφάσματα διὰ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ καλύψῃ τὴν γυμνότητά της»¹²³, καὶ πάλιν· «Λόγω τῆς ἀσεβείας θὰ περιέλθῃ εἰς κοπετοὺς καὶ θρήνους, θὰ ὀδηγηθοῦν εἰς αἰχμαλωσίαν γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδητοι, καὶ ὁ θρηῆνός των θὰ γίνῃ ὡσὰν τὰ οὐρλιαχτὰ τῶν θηρίων καὶ τὸ πένθος των ὡσὰν τὸ πένθος τῶν σειρήνων»¹²⁴. Καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν ὑποχρεώσουν νὰ φορέσῃ τὴν κοκκίνην χλαμύδα, δὲν ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἐπραγματοποιούσαν ἐναντίον των τὴν κατηγορίαν τοῦ Πνεύματος, ὅτι «τὰ χέρια σας εἶναι βουτηγμένα εἰς τὸ αἷμα»¹²⁵. Καὶ ἐνῶ ἔχαίροντο, ἐπειδὴ εἶχαν περιθέσει ἀκάνθας εἰς τὸν Σωτῆρα, εἶχαν κλειστὰ τὰ μάτια των καὶ δὲν ἔβλεπαν, ὅτι εἶχαν στρέψει αὐτὰς ἐναντίον των, διότι ἔχει γραφῆ· «Τρομάξατε, λυπηθῆτε, σεῖς ποὺ ἔχετε σήμερον πεποίθησιν καὶ ἀμεριμνησίαν, γυναῖκες τοῦ Ἰσραήλ, ἐκδυθῆτε τὰ ἐνδύματά σας, γυμνωθῆτε, ζώσατε τὰς ὀσφύας σας, κτυπήσατε καὶ σχίσσατε τὰ στήθη σας, διότι ὁ ἀγαπητός σας καρπός τῆς ἀμπέλου δὲν ὑπάρχει. Ἡ χώρα τοῦ λαοῦ μου εἶναι πλήρης ἀκανθῶν καὶ χόρτων, ἐκ πάσης δὲ οἰκίας ἔχει ἀφαιρεθῆ ἡ εὐφροσύνη»¹²⁶. Ἐχλεύαζαν τὸν Κύριον ὡσὰν τάχα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἔβλεπαν ὅτι χάνουν τὴν υἰοθεσίαν, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος διαμαρτυρούμενος· «Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ἐδόξασα, αὐτοὶ ὅμως μὲ ἐγκατέλειψαν»¹²⁷, καί, «Νά, ἐγκαταλείπεται ἔρημον τὸ σπῆτι σας εἰς σᾶς»¹²⁸. Τὸν ἐπότιζαν μὲ ζῦδι καὶ χολήν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἦτο μεγάλη τύφλωσις δι' αὐτούς. Διότι ὁ μὲν Θεὸς μετεκίνησεν ἄμπελον ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ἐφύτευσε καὶ ἐπερίμενε νὰ λάβῃ ἀπ' αὐτούς τὸ εἰσόδημα, σταφύλια δηλαδὴ καὶ οἶνον, αὐτοὶ δὲ οἱ ἀνόητοι τοῦ ἔδωσαν ἀντὶ οἴνου ζῦδι, ἀντὶ δὲ σταφυλιοῦ χολήν, καὶ ἔδειξαν ἔτσι τὸ γνώρισμα τῆς κακίας τῶν Σοδομιτῶν, διότι δι' αὐτούς τὸ σταφύλι εἶναι χολή, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ εἶναι γραμμένα εἰς τὸ Δευτερονό-

να. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν, εἰδὼς τὸν παρ' αὐτῶν ἐσόμενον τοιοῦτον καρπὸν, προέλεγεν αὐτοῖς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος καὶ δι' ἀρθήσεται ἀφ' ἑμῶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς 5 καρποὺς αὐτῆς. Πρὸς τοῦτοις διήρουν τὰ ἱμάτια τοῖς δημίοις, οὐχ ὀρῶντες τὸν κατ' αὐτῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι γιγνόμενον μερισμόν· φησὶ γὰρ ὁ προφήτης· «Ἴδὸν ἡμέραι ἔρχονται τοῦ Κυρίου καὶ διαμερισθήσεται τὰ σκύλα σου ἐν σοί. Καὶ ἐπισυνάξω πάντα τὰ ἔθνη εἰς πόλεμον εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ ἀλώσε- 10 ται ἡ πόλις καὶ διαρπαγήσονται αἱ οἰκίαι καὶ αἱ γυναῖκες μολυνθήσονται»· καὶ πάλιν· «Νῦν καταφάγεται ἡ ἐρυσίθη τοὺς κλήρους αὐτῶν»· καὶ καθὼς ὁ Μιχαίας φησὶ· «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ληφθήσεται ἐφ' ἑμᾶς παραβολὴ καὶ θρηγήσεται θρηῆνος ἐν μέλει λέγων· Ταλαιπωρία ἔταλαιπώρησε, με- 15 ρις λαοῦ μου κατεμετροῦθη ἐν σχοινίῳ, οὐκ ἦν ὁ κωλύων αὐτὸν τοῦ ἀποσιτρέφαι, οἱ ἄγροὶ ἑμῶν διεμετροῦθησαν». Καὶ συνελόντι φράσαι, τολμήσαντες κατὰ τοῦ Κυρίου, καθ' ἑαντῶν τὴν ἡμέραν προσεκαλέσαντο, ἣν προέλεγε καὶ ὁ προφήτης· «Ἡμέρα γὰρ κρίσεως Κυρίου, ἀντιαποδόσεως κρίσεως 20 Σιών. Καὶ σιραφήσονται αἱ φάραγγες εἰς πῖσσαν καὶ ἡ γῆ αὐτῆς εἰς θεῖον. Καὶ ἔσται ἡ γῆ αὐτῆς ὡς πῖσσα καιομένη νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ οὐ οἰεσθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον καὶ ἀναθήσεται ὁ καπνὸς αὐτῆς ἄνω. Αὕτη εἰς γενεὰν ἐρημωθήσεται καὶ κατοικήσουσιν ἐν αὐτῇ ὄρνεα καὶ ἐχῖνοι 25 καὶ ἴβεις καὶ κόρακες. Καὶ ἐπιβληθήσεται ἐπ' αὐτὴν σαρτίον γεωμετρίας ἐρήμου καὶ ὄνοκένταυροι οἰκήσουσιν ἐν αὐ-

129. Πρὸβλ. Δευτ. 32, 32.

129α. Ματθ. 21, 33-46.

129β. Ματθ. 21, 43.

130. Ζαχ. 14, 1-2.

131. Ὡσ. 5, 7.

132. Μιχ. 2, 4.

μιον¹²⁹. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ μας, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸν καρπὸν ποῦ θὰ παραχθῆ ἀπ' αὐτοὺς, προέλεγεν εἰς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος^{129α}, καὶ ὅτι· «θὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ σᾶς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ θὰ δοθῆ εἰς τὸ ἔθνος ποῦ θὰ φροντίζη διὰ τοὺς καρποὺς της»^{129β}. Ἐκτὸς τούτων διεμοίραζαν τὰ ἐνδύματά του εἰς τοὺς δημίους, χωρὶς νὰ βλέπουν, τὸν ἰδικόν των διασκορπισμὸν μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν· διότι ὁ προφήτης λέγει· «Ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐκ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἐχθροὶ σου θὰ διαμοιρασθοῦν τὰ λάφυρα, ποῦ ἔλαβαν ἐκ τῆς νίκης των ἐναντίον σου. Καὶ θὰ συγκεντρώσω ὅλα τὰ ἔθνη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ πόλις θὰ κυριευθῆ, αἱ οἰκίαι θὰ διαρπαγοῦν καὶ αἱ γυναῖκες θὰ ἀτιμασθοῦν»¹³⁰, καὶ πάλιν· «Τώρα ἡ ἐρυσίβη θὰ καταφάγη τοὺς κλήρους αὐτῶν, τὰ κτήματά των»¹³¹, καὶ ὅπως λέγει ὁ Μιχαίας· «Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ κατασκευασθῆ δι' αὐτοὺς μία σαρκαστικὴ παροιμία καὶ λυπηρά, ἓνα ἄσμα θρηνῶδες θὰ ψάλλεται ποῦ θὰ λέγῃ· Ὑπέστημεν πολλὰς καὶ μεγάλας ταλαιπωρίας, τὸ μέρος τῆς χώρας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐμετρήθη μὲ τὸ σχοινί, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν μετρητὴν ἀπὸ τὸ ἔργον του. Οἱ ἀγροὶ σας διεμοιράσθησαν»¹³². Καὶ διὰ νὰ εἴπωμεν ἐν συντομίᾳ, μὲ τὸ νὰ αὐθαδιάσουν κατὰ τοῦ Κυρίου, προσήλκυσαν ἐναντίον των τὴν ἡμέραν, τὴν ὁποίαν προέλεγεν ὁ προφήτης· «Ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς καταδίκης ὑπὸ τοῦ Κυρίου, τῆς ἐκδικήσεως καὶ ἀνταποδόσεως δικαιοσύνης εἰς τὴν Σιών. Αἱ κοιλάδες θὰ μεταβληθοῦν εἰς πίσσαν καὶ ἡ χώρα αὐτῆς εἰς θειάφι. Ἔτοι ὀλόκληρος ἡ χώρα της θὰ εἶναι πίσσα καιομένη. Νύκτα καὶ ἡμέραν ἡ κατομένη αὕτη πίσσα δὲν θὰ σθῆσῃ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καὶ ὁ καπνὸς της θὰ ἀνέρχεται πρὸς τὰ ἄνω. Ἐπὶ πολλὰς γενεὰς θὰ εἶναι ἔρημος καὶ θὰ κατοικήσουν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ὄρνεα, ἀκανθόχοιροι, πελαργοὶ καὶ κόρακες. Ἐπὶ τῆς χώρας αὐτῆς θὰ ἐπιβληθῆ ἡ στάθμη τοῦ οἰκοδόμου, πρὸς καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν. Ὀνοκένταυροι θὰ

17. Οἱ ἄρχοντες αὐτῆς οὐκ ἔσονται καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ
 μεγασιᾶνες αὐτῆς ἔσονται εἰς ἀπώλειαν. Καὶ ἀναφύσει εἰς
 τὰς πόλεις αὐτῆς ἀκάνθινα ξύλα καὶ εἰς τὰ ὄχρωματα αὐ-
 τῆς. Καὶ ἔσται ἔπαυλις σειρήνων καὶ αὐλὴ σιτρουθῶν καὶ
 5 συναγιήσουσι δαιμόνια ὀνοκενταύροις καὶ βοήσουσιν ἕτερος
 πρὸς τὸν ἕτερον. Ἐκεῖ ἀναπαύσονται ὀνοκένταυροι εὖρον
 γὰρ αὐτοῖς ἀνάπαισι. Ἐκεῖ ἐνόσσευσεν ἐχίνος καὶ ἔσωσεν
 ἡ γῆ τὰ παιδιά αὐτῆς μετὰ ἀσφαλείας».

33. Ταῦτα πεπόνθασιν οἱ Ἰουδαῖοι, δοκοῦντες τὸν Κύ-
 10 ριον ἀποκτείνειν· ταῦτα καθ' ἑαυτῶν προεκάλεσαντο, βοῶν-
 τες κατὰ τοῦ Σωτῆρος· ἐν τούτοις κατεκρίθησαν, θελήσαν-
 τες κρῖναι τὸν Κύριον. Καὶ μοι παρελθὼν ὁ βουλόμενος
 γενέσθω δικαστῆς, οὐκ ἐξ ἀφανῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐκ τῶν
 γιγνομένων τὴν ἀλήθειαν ἀναλογιζόμενος. Καὶ σκοπεῖτω,
 15 τίς μὲν ὁ τοῦ Κυριακοῦ θανάτου καρπός, τί δὲ τῆς ἐπιβου-
 λῆς τῶν Ἰουδαίων τὸ κέρδος. Ὁ μὲν γὰρ θάνατος τοῦ Σω-
 τῆρος τὴν οἰκουμένην ἠλευθέρωσε καὶ τὰ ἔθνη τὸν Θεὸν ἐ-
 δόξασεν, ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων θυμὸς σὺν αὐτοῖς τοῖς Ιου-
 δαίοις ἀπώλεσε καὶ τὴν πόλιν καὶ τῆς θεογνωσίας αὐτοὺς
 20 ἐτύφλωσε. Καὶ ὁ μὲν θάνατος τοῦ Κυρίου τοὺς νεκροὺς ἐ-
 ζωοποίησεν, ἡ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλὴ τῆς ζωῆς αὐτοὺς
 τοὺς Ἰουδαίους ἐσιέρησε καὶ νῦν εἰσι χωρὶς τοῦ Κυρίου.
 Καὶ ὁ μὲν σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐθνῶν
 ἔρημον οὖσαν κατώκησεν, Ἰουδαῖοι δὲ τῇ κακίᾳ ἑαυτῶν
 25 καὶ τῆς οἰκουμένης ἑαυτοὺς ἐρήμωσαν καὶ νῦν εἰσιν οὐκ
 ἔχοντες πόλιν. Καὶ πάλιν ὁ μὲν θάνατος τοῦ Σωτῆρος τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνέδειξεν, Ἰουδαῖοι δὲ τῷ θυμῷ

κατοικήσουν εἰς αὐτήν. Οἱ ἄρχοντες αὐτῆς δὲν θὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτῆς θὰ καταστραφῶν. Εἰς τὰ ἐρείπια τῶν πόλεων των θὰ φυτρώσουν παντὸς εἴδους ἄκανθαι, ὡς καὶ εἰς ὅλα τὰ ὄχυράματα αὐτῆς. Ἔτσι ἡ χώρα θὰ γίνῃ ἔπαυλις σειρήνων καὶ αὐλὴ σπουργιτῶν. Ἐκεῖ θὰ συναντηθοῦν τὰ δαιμόνια μὲ τοὺς ὄνοκενταύρους καὶ θὰ κραυγάζουν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον. Ἐκεῖ θὰ ἀναπαυθοῦν οἱ ὄνοκένταυροι, διότι εὐρέθη δι' αὐτοὺς ἐκεῖ ἡ ἀνάπαυσις. Ἐκεῖ ὁ ἀκανθόχοιρος ἐπιάζει τοὺς νεοσσούς του καὶ ἡ γῆ, τὴν ὁποίαν ὁ ἀκανθόχοιρος σκάπτει γύρω ἀπὸ τὴν φωλεάν του, θὰ κρύπτη καὶ θὰ προφυλάσῃ ἀπὸ κάθε κίνδυνον τὰ παιδιὰ του»¹³³.

33. Αὐτὰ ἔπαθαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι θὰ σκοτώσουν τὸν Κύριον· αὐτὰ προεκάλεσαν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ των ὅταν ἐφώναζαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος· μὲ αὐτὰ κατεδικάσθησαν διότι ἠθέλησαν νὰ κρίνουν τὸν Κύριον. Καὶ ἃς ἔλθῃ ἐμπρὸς μου ὁποῖος θέλει νὰ γίνῃ κριτῆς, καὶ νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ὅχι ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ δὲν φαίνονται, ἀλλ' ἐξ ὧων συμβαίνουν πραγματικά. Καὶ ἃς σκεφθῇ ποῖος μὲν εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, ποῖον δὲ τὸ κέρδος τῶν πονηρῶν σχεδίων τῶν Ἰουδαίων. Διότι ὁ μὲν θάνατος τοῦ Σωτῆρος ἠλευθέρωσε τὴν οἰκουμένην, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ ἔθνη ἐδόξασαν τὸν Θεόν, ὁ δὲ θυμὸς τῶν Ἰουδαίων, μαζὶ μὲ τοὺς ἰδίους τοὺς Ἰουδαίους κατέστρεψε καὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔκλεισε τὰ μάτια των ἐμπρὸς εἰς τὴν θεογνωσίαν. Καὶ ὁ μὲν θάνατος τοῦ Κυρίου ἐζωοποίησε τοὺς νεκρούς, ἡ δὲ πονηρία τῶν Ἰουδαίων ἐστέρησε τὴν ζωὴν ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τώρα εἶναι χωρὶς τὸν Κύριον. Καὶ ὁ μὲν σταυρὸς τοῦ Σωτῆρος ἔκαμε νὰ κατοικηθῇ ἡ Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν ποὺ μέχρι τώρα ἦτο ἔρημος, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι μὲ τὴν κακίαν των ἐρήμωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ ἀπὸ τὴν οἰκουμένην, καὶ τώρα δὲν ἔχουν πόλιν. Καὶ πάλιν, ὁ μὲν θάνατος τοῦ Σωτῆρος ἀπέκάλυψε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι μὲ τὴν

καὶ τοὺς βασιλεῖς αἰτιῶν ἀπώλεσαν καὶ τοὺς μεγιστᾶνας κατέβαλον. Πρὸς τοῦτοις ὁ σιαυρὸς τοῦ Κυρίου ἀγγέλους συνῆψε τοῖς ἀνθρώποις καὶ μεσίτης τῆς φιλίας αἰτιῶν γέγονεν, Ἰουδαῖοι δὲ ἐπιβουλεύοντες ἐκέρδαναν τὴν μετὰ δαιμόνων 5 κατοίκησιν. Καὶ ὁ μὲν θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐκούφισε τὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀλογίαν, Ἰουδαῖοι δὲ ἠλλογίσθησαν τῷ θυμῷ καὶ νῦν μετὰ σειρήνων καὶ ἐχίνων καὶ σιρουθῶν τοῖς τρόποις συνανασιρέφονται, ἀλλόκοτον ἔχοντες καὶ οὕτω τὸν τρόπον, ὡς ὀνοκένταυροι. Καὶ γὰρ 10 ἀντὶ τοῦ νόμου, ἀνομία παρ' αἰτιοῖς ἔστιν, ἀντὶ δὲ πραΰτητος, «Θυμὸς αἰτιοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφραως». Καὶ ὅλως οὐδὲν ἔστι παρ' αἰτιοῖς, ὃ μὴ θάνατον αἰτιοῖς κατεργάζεται. Ἄρ' οὖν οὐκ ἄξιον τῷ θανάτῳ προσκεῖσθαι, καὶ ἀφιέναι τῶν Φαρισαίων τὸ συνέδριον; Ἄρ' οὖν οὐκ ἄξιον τῷ 15 σιαυρῷ μᾶλλον προσκνεῖν ἢ τὴν Ἰουδαίων καὶ τοῦ κόσμου κερδάναι φιλίαν; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γέγραφε· «Τὰ πάντα ἡγῆμαι ζημίαν, ἵνα κερδάνω Χριστόν»· διὰ τοῦτο καύχημα ἡγεῖται τὸν σιαυρὸν, λέγων· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο κανχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σιαυρῷ τοῦ Κυρίου 20 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ κόσμος». Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔλεγε· «Ὅς ἂν μὴ ἄρη τὸν σιαυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήσῃ μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος», «οὐδὲ δύναται μου μαθητὴς εἶναι».

34. Ἄλλ' ἐνταῦθα πολλῆς ἀσφαλείας ἔστι χρεία, μήποτε 25 κατὰ τοὺς Ἰουδαίους αἴρωμεν τὸν σιαυρὸν καὶ μὴ κατὰ τὸν Παῦλον. Ὁ μὲν γὰρ Παῦλος ὡς τρόπαιον τῆς ἁμαρτίας ἐφόρει τὸν σιαυρὸν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τῷ τὸν Κύριον ἀνε-

134. Ψαλμ. 57, 5.

135. Φιλπ. 3, 8.

136. Γαλ. 6, 14.

137. Ματθ. 10, 38.

138. Λουκ. 14, 27.

μανίαν των ἔχασαν καὶ τοὺς βασιλεῖς των, καὶ κατέρριψαν τοὺς ἄρχοντας. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἔφερε τοὺς ἀγγέλους κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἔγινε μεσίτης διὰ τὴν φιλίαν μεταξὺ αὐτῶν. Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως ἐπειδὴ ἐσκέποντο πονηρά, ἐκέρδησαν τὴν συγκατοίκησίν των μὲ τοὺς δαίμονας. Καὶ ὁ μὲν θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐλάφρυνε τὴν ἑξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας ἀδυναμίαν τοῦ λογικοῦ τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔχασαν τὰ λογικά των μὲ τὴν μανίαν των, καὶ τῶρα μὲ τὸν τρόπον ποὺ ζοῦν συναναστρέφονται μὲ τὰς σειρήνας καὶ τοὺς ἐχίνους, καὶ τοὺς σπουργίτας καὶ ἔχουν ἔτσι ἕνα ἀλλόκοτον σχῆμα, ὡσὰν τοὺς ὄνοκενταύρους. Διότι ἀντὶ νὰ ὑπάρχη εἰς αὐτοὺς ὁ νόμος, βασιλεύει ἡ ἀνομία, ἀντὶ δὲ τῆς πραότητος, «Ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς τόση μανία, ὥστε ὁμοιάζουν μὲ τὸν ὄφιν»¹³⁴. Καὶ γενικῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰς αὐτοὺς, ποὺ νὰ μὴ προκαλῆ τὸν θάνατον αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἶναι καλύτερον νὰ πεθαίνῃ κανεὶς καὶ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὰ διαβούλια τῶν Φαρισαίων; Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἀξίζει περισσότερο νὰ προσκυνᾷ κανεὶς τὸν σταυρὸν, παρὰ νὰ κερδήσῃ τὴν φιλίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ κόσμου; Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔχει γράψῃ· «Ἐπρωτίμησα νὰ τὰ χάσω ὅλα διὰ νὰ κερδήσω τὸν Χριστόν»¹³⁵, διὰ τοῦτο θεωρεῖ καύχημά του τὸν σταυρὸν, ὅταν λέγῃ· «Εἰς ἐμὲ δὲ μὴ γένοιτο νὰ καυχηθῶ διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ διὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ κόσμος εἶναι σταυρωμένος ὡς πρὸς ἐμὲ, καὶ ἐγὼ εἶμαι σταυρωμένος ὡς πρὸς τὸν κόσμον»¹³⁶. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Ὁποῖος δὲν σηκώσῃ τὸν σταυρὸν του καὶ δὲν μὲ ἀκολουθήσῃ δὲν μοῦ εἶναι ἄξιος»¹³⁷, καὶ «οὔτε ἠμπορεῖ νὰ εἶναι μαθητῆς μου»¹³⁸.

34. Ἄλλ' ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξωμεν πολὺ, μήπως σηκώσωμεν τὸν σταυρὸν ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ὄχι ὅπως ὁ Παῦλος. Διότι ὁ μὲν Παῦλος ἔφερε τὸν σταυρὸν ὡσὰν τρόπον κατὰ τῆς ἁμαρτίας, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ σκοτώ-

λείν. Διὰ τοῦτο ἀσφαλίζεσθαι χρῆ καὶ νήφειν, μήποτε, κα-
 τηγοροῦντες Ἰουδαίων, τὰ αὐτὰ αὐτοῖς κατὰ τοῦ Κυρίου
 πράττωμεν. Πολλοὶ γὰρ προσκυνοῦντες τὸν Κύριον, καὶ ἀνα-
 ξίως αὐτοῦ πολιτευόμενοι, ἀγνοοῦσιν ὑπεύθυνοι γινόμενοι τοῦ
 5 θανάτου τοῦ Σωτῆρος· «Ὁς» γὰρ «ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄριον καὶ
 πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχός ἐστι τοῦ σώ-
 ματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου», ὃ Ἀπόστολος μαρτύρεται.
 Οὕτω· «Καὶ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ οὐκ ἀγαπᾷ τὸν Κύ-
 ριον», ἀλλ' ὡσπερ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ αὐτὸς οὕτως ἐμίσει τοῦ-
 10 τον. Ὁ δὲ τὸν πένητα ἐξουθενῶν ἀτιμάζει καὶ αὐτὸς ὡς οἱ
 Ἰουδαῖοι, τὸν Κύριον τοῦτο λέγει Σολομών· «Ὁ ἐξουθενῶν
 τὸν πένητα, ἀτιμάζει τὸν ποιήσαντα αὐτόν». Ὁ παρορῶν πέ-
 νητα πεινῶντα καὶ διψῶντα καὶ γυμνόν, ὁμοίος ἐστὶ τοῖς
 Ἰουδαῖοις, τοῖς καὶ τὸν Κύριον ἐκδύσασιν καὶ ποτίσασιν αὐ-
 15 τὸν ὄξος καὶ χολήν. Καὶ ὁ λαμβάνων δῶρα ἀπ' ἀνόμοις οὐκ
 ἔστιν ἄλλος τοῦ πωλήσαντος τὸν Κύριον, ὡς ὁ Ἰούδας· καὶ
 αὐτὸς γὰρ τὴν δικαιοσύνην, ἣτις ἐστὶν ὁ Κύριος, πωλεῖ,
 ὡς ἐκεῖνος τὸν Χριστόν. Καὶ ὁ μὴ κρίνων ὁρφανῶ καὶ τὸ
 δίκαιον ἀποδιδούς τῇ χήρᾳ, ὁ αὐτὸς ἐστὶ τοῖς ἐπιβουλεύσασιν
 20 τῷ Κυρίῳ καὶ συκοφαντήσασιν αὐτόν. Καὶ τέλος, ὅποια ἂν
 τις εἰς τὸν πλησίον ἐργάσῃται, ταῦτα εἰς τὸν Κύριον λογί-
 ζεται, τὸν δι' ἡμᾶς κατελθόντα καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα.
 Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς Ἐθαγγελίοις λέγει· «Ἐφ' ὅ-
 σον ἐποιήσατε ἐνὶ τῶν μικρῶν τούτων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Καὶ
 25 πάλιν, ὅπερ ἐστὶν ἀναγκαῖον εἰδέναι καὶ τηρεῖν· «Ὁ πορ-
 νεύων τὴν μὲν ἰδίαν ψυχὴν ἀπολλύει, ὑβρίζει δὲ καὶ αὐτός,
 ὡς Ἰουδαῖοι, τὸν ναόν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου». Ὁ γὰρ

139. Α' Κορ. 11, 27.

140. Παροιμ. 14, 31.

141. Ματθ. 25, 40.

σουν τὸν Κύριον. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ νὰ ἀγρυπνοῦμεν, μήπως, ἐνῶ κατηγοροῦμεν τοὺς Ἰουδαίους, διαπράττωμεν τὰ ἴδια μὲ αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ Κυρίου. Διότι πολλοὶ προσκυνοῦν τὸν Κύριον, ἀλλὰ συμπεριφέρονται ὅχι ὅπως ἀξίζει εἰς αὐτόν, καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται ἔτσι ὅτι γίνονται ὑπεύθυνοι τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος, διότι «Ὅποιος τρώγει τὸν ἄρτον καὶ πίνει ἀπὸ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου χωρὶς νὰ εἶναι ἄξιος, θὰ εἶναι ἔνοχος ἐναντι τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου»¹³⁹, ὅπως διαβεβαιώνει ὁ Ἀπόστολος. Ἔτσι «Καὶ ὅποιος μισεῖ τὸν ἀδελφόν του, δὲν ἀγαπᾷ τὸν Κύριον», ἀλλ' ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν ἐμισοῦσε καὶ αὐτός. Αὐτὸς δὲ πού καταπιέζει τὸν πτωχόν, ἀτιμᾷ καὶ αὐτὸς τὸν Κύριον, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι· αὐτὸ λέγει ὁ Σολομών· «Ὁ καταπιέζων τὸν πτωχόν, ἀτιμᾷ ἐκεῖνον πού τὸν ἐδημιούργησεν»¹⁴⁰. Ἐκεῖνος πού δὲν δίδει σημασίαν εἰς τὸν πτωχόν, ὁ ὁποῖος πεινᾷ καὶ διψᾷ καὶ εἶναι γυμνός, εἶναι ὅμοιος μὲ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐξεγύμνωσαν τὸν Κύριον καὶ τὸν ἐπότισαν ζύδι καὶ χολήν. Καὶ ὅποιος παίρνει δῶρα διὰ νὰ καταδώσῃ ἀθώους, δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἐπώλησε τὸν Κύριον, δηλαδὴ τὸν Ἰούδαν. Καὶ αὐτὸς δηλαδὴ πωλεῖ τὴν δικαιοσύνην, ἣ ὁποία εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὅπως ἐπώλησεν ἐκεῖνος τὸν Χριστόν. Καὶ αὐτὸς πού δὲν συμπθεῖ τὸ ὄρφανόν, καὶ δὲν ἀποδίδει τὸ δίκαιον εἰς τὴν χήραν, εἶναι ἴδιος μὲ ἐκεῖνους πού ἐσχεδίασαν τὰ κακὰ ἐναντίον τοῦ Κυρίου καὶ τὸν ἐσυκοφάντησαν. Καὶ τέλος, ὅσα πράττει κανεὶς εἰς τὸν πλησίον του, αὐτὰ ὑπολογίζονται πῶς γίνονται εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος κατέβη δι' ἡμᾶς καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν. Διότι ἔτσι λέγει ὁ Κύριος εἰς τὰ Εὐαγγέλια· «Ἐφ' ὅσον αὐτὸ τὸ ἐκάματε εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς ἀσημάντους αὐτούς, εἰς ἐμὲ τὸ ἐκάματε»¹⁴¹. Καὶ πάλιν, αὐτὸ πού εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζωμεν καὶ νὰ τηροῦμεν· «Αὐτὸς πού πορνεύει καταστρέφει τὴν ψυχὴν του, ὑβρίζει δὲ καὶ αὐτός, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, τὸν ναὸν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου», διότι «αὐ-

«τὸν γὰρ τοῦ Θεοῦ φθείρων, φθείρεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ», ὡς
 Παῦλος γράφει. Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλευόμενος
 οὐδὲν ἀποδέει τῶν ἀρνούμενων Ἰουδαίων καὶ λεγόντων μὴ
 ἔχειν βασιλέα τὸν Κύριον, ἀλλὰ Καίσαρα. Μὴ ἀγνοεῖτω δὲ ὁ
 5 κρατούμενος ὑπὸ τῶν ἡδονῶν καὶ μᾶλλον αἰτιαῖς τερπόμενος,
 διὸ καὶ αὐτός, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι, τὸν Βαραββᾶν αἰτεῖται καὶ τὸν
 Κύριον ἀποκτείνει. Οὕτω γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι, τὸν φαῦλον τρό-
 πον ἀγαπήσαντες τὸν τοῦ Βαραββᾶ, λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἀπε-
 δίδωξαν. Γινωσκέτω δὲ καὶ ὁ μὴ τῇ πίστει ἰσχυρός, διὸ τοι-
 10 οὔτως ἐσιν, ὡς οἱ ἀπιστοῦντες καὶ λέγοντες· «Εἰ Υἱὸς ἐσὶ
 τοῦ Θεοῦ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σιαυροῦ καὶ πιστεύσομεν
 αὐτῷ». Καὶ γὰρ κἀκεῖνοι ἀπιστοῦντες ἐφθέγγοντο ταῦτα. Τί
 οὖν ἐπὶ τοῦτοις χρῆ ποιεῖν; Οὐδὲν ἕτερον ἢ πιστεύειν τῷ
 Χριστῷ, καὶ κατ' αὐτὸν πολιτεύεσθαι, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος
 15 λέγει· «Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ»· καὶ
 τὴν μὲν Ἰουδαίων ἐκτρέπεσθαι φιλίαν καὶ ἀπιστίαν καὶ χλεύ-
 ην καὶ μύθους καὶ γενεαλογίας ἀπεράντους, αἵτινες ζητήσεις
 παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν Θεοῦ τὴν ἐν πίστει ἔχεσθαι
 δὲ τοῦ σιαυροῦ καὶ ἀξίως αὐτοῦ πολιτεύεσθαι καὶ λέγειν
 20 τὰς αὐτὰς τῷ Παύλῳ φωνάς· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶ-
 σθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σιαυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».
 Οὕτω γὰρ πολιτευσάμενοι καὶ πιστεύσαντες εἰς τὸν Κύριον,
 γνωσόμεθα τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάληψιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν δε-
 ξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης κάθισιν, καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων ἑποια-
 25 γὴν ὀψόμεθα καὶ τὴν μετὰ δόξης αὐτοῦ πάλιν παρουσίαν·
 ἣν ἄγγελοι μὲν προσημαίνουσι, ἅγιοι δὲ ὑμνοῦσι πάντες δὲ
 ὁρῶντες ἀγαλλιῶνται καὶ χαίρουσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, δι'

142. Α' Κορ. 3, 17.

143. Ματθ. 27, 42.

144. Α' Κορ. 4, 16.

145. Γαλ. 6, 14.

τὸς ποῦ καταστρέφει τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν καταστρέψῃ ὁ Θεός»¹⁴², ὅπως γράφει ὁ Παῦλος. Καὶ αὐτὸς μὲν ποῦ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ποῦ ἄρνοῦνται τὸν Κύριον, καὶ λέγουν ὅτι δὲν ἔχουν αὐτὸν βασιλέα, ἀλλὰ τὸν Καίσαρα. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἄγνοῦν ὅτι αὐτὸς ποῦ κυβερνᾶται ἀπὸ τὰς ἡδονὰς καὶ εὐχαριστεῖται μᾶλλον μὲ αὐτάς, ζητεῖ καὶ αὐτὸς ὡσὰν τοὺς Ἰουδαίους τὸν Βαραββᾶν καὶ σκοτῶνει τὸν Κύριον. Ἔτσι λοιπὸν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἠγάπησαν τὸν ἁμαρτωλὸν χαρακτῆρα τοῦ Βαραββᾶ, ἀπεμάκρυναν τὴν ἀρετὴν. Ἄς γνωρίζῃ δὲ καὶ ὁ ἀδύνατος εἰς τὴν πίστιν, ὅτι εἶναι ὡσὰν ἐκείνους ποῦ ἔλεγαν· «Ἐὰν εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἅς κατεβῆ τῶρα ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ θὰ πιστεύσωμεν εἰς αὐτόν»¹⁴³. Διότι καὶ ἐκείνοι ἔλεγαν αὐτὰ ἐπειδὴ ἐδυσπιστοῦσαν. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνῃ κανεὶς δι' αὐτά; Τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ πιστεῦῃ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ ζῆ σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολάς του, καθὼς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Νὰ εἰσθε μιμηταί μου, ὅπως καὶ ἐγὼ εἶμαι μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ»¹⁴⁴. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν φιλίαν μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὸν χλευασμὸν καὶ τοὺς μύθους καὶ τὰς ἀπεράντους γενεαλογίας, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν προβλήματα περισσότερον παρὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ποῦ ἐκδηλώνεται ὅπου ὑπάρχει πίστις. Νὰ ἔχωμεν δὲ στήριγμα τὸν σταυρὸν καὶ νὰ ζῶμεν ὅπως ἀξίζει εἰς αὐτόν, καὶ νὰ ὁμιλοῦμεν ὅπως ὁ Παῦλος· «Εἰς ἐμὲ δὲ μὴ γένοιο νὰ καυχηθῶ διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ διὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁴⁵. Ἐὰν λοιπὸν συμπεριφερωμεθα ἔτσι καὶ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Κύριον, θὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὴν κάθισιν αὐτοῦ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ θὰ ἴδωμεν τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀγγέλων, καὶ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ δευτέραν παρουσίαν, τὴν ὁποίαν οἱ ἄγγελοι μὲν προαναγγέλλουν, οἱ ἅγιοι δὲ ἀνυμνοῦν· ὅλοι δὲ ὅσοι τὴν βλέπουν γεμίζουν μὲ ἀγαλλίαςιν, καὶ καίρουν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου

οὗ τῷ Παιρὶ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
ώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΘΟΣ

«Ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως».
 5 Ἄρι δὲ τολμήσας κατὰ τοῦ Κυρίου, θεωρεῖ ἐαυτὸν ἐκβλη-
θέντα τοῦ παντός, καὶ ὑπὸ πάντων καταπατούμενον καὶ συν-
τριβόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν· τὸ γε μὴν μέγα καὶ παρά-
δοξον, ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σιαυροῦ κρεμαμένου τοῦ Κυ-
ρίου (αὐτοῦ γὰρ ἦν τὸ σῶμα, καὶ ἐν αὐτῷ ἦν ὁ Λόγος), ὁ
 10 μὲν ἥλιος ἐσκοτίσθη, ἡ δὲ γῆ ἐτρόμαξεν, αἱ πέτραι ἐσχίσθη-
σαν καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη καὶ πολλὰ σώμα-
τα τῶν προκεκοιμημένων ἀνέστη· καὶ οὐδείς, ὥσπερ νῦν Ἀ-
ρειανοὶ τολμῶσι, διελογίσατο εἰ δεῖ σαρκωθέντι τῷ Λόγῳ
πεῖθεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπον βλέποντες, ἐπεγίνωσκον αὐ-
 15 τὸν ὄντα δημιουργὸν αὐτῶν· καὶ ἀνθρωπίνης φωνῆς ἀκού-
οντες, οὗ διὰ τὸ ἀνθρώπινον ἔλεγον ὅτι ὁ Λόγος κτίσμα ἐ-
στίν· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἔτρεμον, καὶ οὐδὲν ἤτιον ἐγίνωσκον,
ὅτι ἐκ ναοῦ ἁγίου ἐφθέγγετο· οὗ γὰρ κτίσμα ἢ κτίσις προσκν-
 20 τῆς προσκυνεῖν, ἀλλὰ τὸν ἐαυτῆς δημιουργὸν ἔβλεπεν ἐν τῷ
σώματι καὶ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ ἔκαμπτει
καὶ κάμπτει, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος
Ἰησοῦς Χριστός· οὗ γὰρ ἀδοξίαν ἤνεγκεν ἢ σὰρξ τῷ Λόγῳ·
 25 ἐπειδὴ δούλου μορφὴν ἀνέλαβεν ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων
Υἱός, ἡλαιώθη τῆς θεότητος, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ αὐτὸς ἐλευ-
θερωτῆς πάσης σαρκὸς καὶ πάσης κτίσεως γέγονεν ὃς καὶ

ἀποδίδεται εἰς τὸν Πατέρα ἢ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΘΟΣ

«Ἐκυριάρχησεν ὁ θάνατος ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Μωϋσέως»¹⁴⁶. Μόλις ὅμως ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κυρίου, βλέπει τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐκδιώκεται ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ νὰ καταπατῆται καὶ νὰ συντρίβεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Ἄλλὰ τὸ μεγάλο καὶ παράδοξον ἦτο ὅτι, ὅταν ὁ Κύριος εὐρίσκετο κρεμασμένος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, (διότι τὸ σῶμα ἦτο ἰδικόν του καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκετο ὁ Λόγος), ὁ μὲν ἥλιος ἐσκοτίσθη, ἡ δὲ γῆ ἐτρόμαξεν, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐρράγισε καὶ πολλὰ σώματα αὐτῶν ποὺ εἶχαν πεθάνει ἀνεστήθησαν. Καὶ κανεὶς δὲν ἐσκέφθη ἐὰν πρέπει νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν σαρκωθέντα Λόγον, ὅπως σκέπτονται τώρα οἱ Ἀρειανοί, ἀλλὰ καί, ἐνῶ ἔβλεπαν ἄνθρωπον ἀνεγνώριζαν αὐτὸν ὡσὰν δημιουργόν των. Καὶ ὅταν ἤκουαν ἀνθρωπίνην φωνὴν δὲν ἔλεγαν ὅτι ὁ Λόγος εἶναι κτίσμα ἐξ αἰτίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλὰ περισσότερον ἔτρεμαν, καὶ ἐγνώριζαν πολὺ καλὰ ὅτι ὠμίλει ἀπὸ τὸν ἅγιον ναόν. Διότι ἡ κτίσις δὲν λατρεύει κτίσμα, οὔτε δὲ πάλιν ἐξ αἰτίας τῆς σαρκὸς ἀπέφευγε νὰ προσκυνῇ τὸν Κύριόν της, ἀλλ' ἔβλεπε μέσα εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὸν δημιουργόν της, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔκλινε κάθε γόνυ, καὶ θὰ συνεχίσῃ νὰ κλίνει, καὶ κάθε γλῶσσα θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος. Δὲν προέκάλεσε δηλαδὴ ἀτιμίαν ἢ σάρκα εἰς τὸν Λόγον, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὴ ἐδοξάσθη ἀπ' αὐτόν· οὔτε ἐπειδὴ ἀνέλαβε τὴν μορφήν τοῦ δούλου ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε μὲ τὴν μορφήν τοῦ Θεοῦ, ἔχασε κάτι ἀπὸ τὴν θεότητα, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς ἐγένινεν ἐλευθερωτῆς πάσης σαρκός, καὶ ὅλης τῆς κτίσεως. Καὶ μὲ τὸ νὰ σταυρωθῇ

σιαυρούμενος ἐμαρτυρεῖτο δεσπότης τῆς κτίσεως· σουσιεί-
 λατος μὲν ἡλίου τὰς ἀκτῖνας καὶ τῆς γῆς τρεμούσης, τῶν
 δὲ πετρῶν σχιζομένων καὶ τῶν δημίων ἐπιγρόντων, διὰ ἀ-
 ληθῶς Θεοῦ Υἱός ἐστιν ὁ σιαυρωθείς· οὐ γὰρ ἀνθρώπου
 5 τινός ἦν τὸ βλεπόμενον σῶμα, ἀλλὰ Θεοῦ· ἐν ᾧ τυγχάνων
 καὶ διὰ ἐσιαυροῦτο, ἤγειρε νεκρούς· διὰ καὶ ὁ ἥλιος ἀγανα-
 κτῶν καὶ μὴ φέρων τὰς κατὰ ἰοῦ κοινοῦ πάντων Δεσπότου
 γενομένας σωματικὰς ὑβρεῖς, ἅς ἐκὼν αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέ-
 μεινεν, ἀπεσιράφη· καὶ τὰς ἀκτῖνας σουσιείλας, τὴν ἡμέραν
 10 ἐκείνην ἀνήλιον ἔδειξεν.

αὐτός, ἐπεβελαιώνετο ὅτι εἶναι Δεσπότης τῆς κτίσεως, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἀπέσυρε τὰς ἀκτῖνάς του καὶ ἡ γῆ ἔτρεμε καὶ αἱ πέτραι ἐσχίζοντο καὶ οἱ δῆμοι ἀνεγνώριζαν, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς εἶναι πραγματικὰ Υἱὸς Θεοῦ, διότι τὸ σῶμα ποῦ ἐφαίνετο δὲν ἦτο τοῦ ὁποιουδήποτε ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ἔζησε καὶ ἀνέστησε τοὺς νεκρούς, διὰν ἐσταυρώθη αὐτὸ τὸ σῶμα. Τότε καὶ ὁ ἥλιος, ἐπειδὴ ἠγανάκτησε, καὶ δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ τὰς σωματικὰς ὑβρεῖς αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο κατὰ τοῦ κοινουῦ ὄλων Δεσπότη, τὰς ὁποίας ὑπέστη αὐτὸς μὲ τὴν θέλησίν του πρὸς χάριν μας, ἔστρεψεν ἄλλοῦ τὴν λάμπην του, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀποσύρῃ τὰς ἀκτῖνάς του ἄφησε τὴν γῆν χωρὶς ἡλίου.

ΠΕΡΙ ΣΑΒΒΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ,
ΕΞ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

1. «Καὶ φυλάξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ Σάββατα, ποι-
εῖν αὐτὰ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. Διαθήκη αἰώνιος ἐν ἔμοι
5 καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, σημεῖόν ἐστιν ἐν ἔμοι αἰώνιον, ὅτι
ἐξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ
τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ κατέπαυσε». Σημεῖόν ἐστι τοῦ εἰδέναι τὴν
τῆς κτίσεως ἡμέραν καὶ τὸ ταύτης τέλος. Ἀκόλουθον ἦν ἔ-
ως τὰ τῆς κτίσεως ἐνεργεῖτο, ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλήμ ἕως τότε
10 φυλάττειν τὰ Σάββατα. Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐτέρας γενεᾶς καὶ
τοῦ κτιζομένου λαοῦ, κατὰ τὸ λεγόμενον· «Γραφήτω αὕτη
εἰς γενεὰν ἐτέραν καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύρι-
ον», ἀνάγκη μηκέτι τὸν λαὸν τοῦτον τηρεῖν τὸ τῆς προτέρας
κτίσεως τέλος, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας κτίσεως ζη-
15 τεῖν. Τίς δὲ ἐστὶν ἡ καθ' ἣν ἀνέστη ὁ Κύριος; Ἐκτοτε γὰρ
ἀρχὴν ἔσχεν ἡ καινὴ κτίσις, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Παῦλος· «Ὡς-
τε εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις». Τὴν μὲν οὖν προτέραν
κτίσιν ποιῶν ὁ Θεὸς κατέπαυσε· διὰ τοῦτο καὶ τὸ Σάββατον
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ εἰτήρουν οἱ τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ἡ δὲ
20 δευτέρα κτίσις τέλος οὐκ ἔχει διὰ τοῦτο οὐδὲ κατέπαυσεν,
ἀλλ' ἕως ἄρτι ἐργάζεται. Ὅθεν οὐδὲ σαββατίζομεν ἡμέραν
ὡς ἐπὶ τῇ πρώτῃ, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα ἐλπίζομεν Σάββατα σαβ-
βάτων, ἃ οὐ τέλος λαμβάνει ἡ καινὴ κτίσις, ἀλλὰ φανεροῦ-

1. Ἐξ. 31, 16-17.

2. Ψάλμ. 101, 19.

2α. Β' Κορ. 5, 17.

ΠΕΡΙ ΣΑΒΒΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

1. «Οἱ Ἰσραηλίται θὰ προσέξουν νὰ ἐφαρμόζουν τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς των. Τοῦτο εἶναι νόμος παντοτινός. Μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν θὰ εἶναι ἡ δι' ἐμοῦ ὀρισθεῖσα ἀργία τοῦ Σαββάτου παντοτινὸν διακριτικὸν γνώρισμα, ὅτι εἰς ἕξ ἡμέρας ὁ Κύριος ἔκαμεν τὸν κόσμον καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἔπαυσε τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνεπαύθη»¹. Τοῦτο εἶναι σημάδι διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἐποχὴν τῆς δημιουργίας καὶ τὸ τέλος αὐτῆς. Ἦτο ἐπόμενον λοιπὸν νὰ τηροῦνται τὰ Σάββατα μέχρι τότε πού τὸ σχέδιον τῆς δημιουργίας ἐπραγματοποιεῖτο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὅταν ὅμως ἔφθασεν ἡ ἄλλη γενεὰ καὶ ἦλθεν ὁ ἄλλος λαὸς πού ἐδημιουργεῖτο, σύμφωνα μὲ τὸ λεγόμενον· «Ἄς ἀναγραφῆ αὕτη διὰ νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς μετέπειτα γενεάς, καὶ ὁ νέος λαὸς πού θὰ γίνῃ τότε, θὰ αἰνέσῃ τὸν Κύριον»², δὲν ἦτο πλέον ἀνάγκη ὁ λαὸς αὐτὸς νὰ τηρῆ τὸ τέλος τῆς προηγουμένης κτίσεως, ἀλλὰ νὰ ζητῆ τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας κτίσεως. Ποία εἶναι δὲ αὕτη, παρὰ ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεστήθη ὁ Κύριος; Διότι ἀπὸ τότε ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ νέα κτίσις, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος· «Ὡστε ἐὰν εἶναι κανεὶς ἠνωμένος μὲ τὸν Χριστόν, αὐτὸς εἶναι νέον δημιούργημα»^{2α}. Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐδημιουργοῦσε τὴν προηγουμένην κτίσιν ἐτελείωσεν ἐδῶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ τῆς γενεᾶς ἐκείνης ἐτηροῦσαν τὸ Σάββατον κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. Ἡ δευτέρα ὅμως κτίσις δὲν ἔχει τέλος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐσταμάτησεν, ἀλλ' ἕως τώρα ἐργάζεται. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν τηροῦμεν τέτοιαν ἡμέραν Σαββάτου, ὅπως διὰ τὴν πρώτην κτίσιν, ἀλλὰ ἐλπίζομεν νὰ τηρήσωμεν τὰ μέλλοντα Σάββατα, κατὰ τὰ ὁποῖα δὲν τελειώνει ἡ νέα δημιουργία, ἀλλὰ φανερόνεται

ται και διόλου εορτάζει. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐδόθη τὸ Σάββατον ἰῶ προτέρῳ λαῶ, ἵνα γινώσκῃ καὶ τὸ τέλος καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς κτίσεως. Τῇ δὲ καινῇ κτίσει οὐκ ἐντείλειτο φυλάττειν Σάββατον, ἵνα τὴν μὲν ἀρχὴν ἐν τῇ Κυριακῇ γινώσκῃ, ἀτε-
5 λεύτητον δὲ ἐπίσταιται τὴν ταύτης χάριν.

2. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν, τοιτέστιν τὴν Κυριακὴν ἐδῆλωσεν, ἵνα τὸ τέλος τῆς παρελθούσης γινώσκῃς. Ὁ γοῦν Ἀπόστολος περὶ τῆς προτέρας γράφων φησὶν· «Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν
10 Υἱὸν αἰτιοῦ»· καὶ πάλιν· «Ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων». Οὐκοῦν ἡ μὲν πρώτη πεπλήρωται καὶ τετελείωται οὐκ ἄλλοτε ἢ ὡς οἱ προφηταὶ ἔλεγον· «Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου». Τέλος δὲ ἐχουσῶν τῶν πρώτων ἡμερῶν, ἄλλαι γίνονται, ὡς ὁ Ἱερεμίας φησὶν· «Ἰδοὺ
15 ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος». Τέλος δὲ ἐχούσης τῆς πρώτης, ἀκολούθως ἐτέρας ἀρχὴ γέγονε· διὰ τοῦτο μετὰ τὸ Σάββατον ἀνέστη ὁ Κύριος· οὐ γὰρ προηγουμένως εἵνεκεν τοῦ ἀργεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδου τὸ Σάββατον ὁ Θεὸς λέγων· «Ὅδοι ἀεργῶν ἐστρωμέναι ἀκάνθαις» καὶ ὁ προστάτιων ἐν
20 τοῖς Ἀριθμοῖς· «Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων προσάξετε δύο ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους καὶ δύο δέκατα σεμιδάλεως ἀναπεποιημένης ἐν ἐλαίῳ εἰς θυσίαν καὶ σπονδὴν καὶ ὀλοκαύτωμα Σαββάτων ἐν τοῖς Σαββάτοις ἐπὶ τῆς ὀλοκαντώσεως τῆς διὰ παντός». Καὶ πάλιν πρὸ ὀλίγων λέγει ἐν τοῖς ἀνω-
25 τέρω· «Καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὸ θῦμα λίθον καθαρὸν καὶ ἄλας, καὶ ἔσονται εἰς ἄρτους εἰς ἀνάμνησιν, προκείμενα ἰῶ Κυρίῳ. Τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων προτεθῆσεται ἕναντι Κυρίου διαπαντός ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ διαθήκην αἰώνι-

3. Γαλ. 4, 4.

4. Ματθ. 13, 40.

5. Ἰωήλ 2, 28.

6. Ἱερ. 9, 25.

7. Παροιμ. 15, 19.

7α. Ἀριθμ. 28, 9-10.

καὶ ἑορτάζεται διὰ παντός. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐδόθη τὸ Σάββατον εἰς τὸν προηγούμενον λαόν, διὰ νὰ ἀναγνωρίζῃ καὶ τὸ τέλος τῆς κτίσεως καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς. Εἰς τὴν νέαν δημιουργίαν ὅμως δὲν ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ τηρῇ τὸ Σάββατον, διὰ νὰ γνωρίζῃ μὲν τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν, νὰ ἀναγνωρίζῃ δὲ τὴν χάριν τῆς ὡς ἀτελεύτητον.

2. Διὰ τοῦτο δὲ ἔκαμεν φανεράν τὴν ἀρχὴν τῆς, δηλαδὴ τὴν Κυριακὴν, διὰ νὰ γνωρίζῃς ἔτσι τὸ τέλος τῆς περασμένης. Ὁ Ἀπόστολος λοιπὸν ὅταν γράφῃ διὰ τὴν προηγούμενην λέγει· «Ὅταν δὲ συνεπληρώθῃ ὁ χρόνος, τότε ἔστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν του»³, καὶ πάλιν· «Κατὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου»⁴. Λοιπὸν ἢ μὲν πρώτη συνεπληρώθη καὶ ἐτελείωσεν ὄχι εἰς ἄλλον χρόνον, ἀλλὰ ὅπως λέγουσιν οἱ προφῆται· «Κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας θὰ ἐκκύσω ἀφθόνως ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου»⁵. Ἀφοῦ δὲ λάβουν τέλος αἱ πρῶται ἡμέραι τότε ἔρχονται αἱ ἄλλαι, ὅπως λέγει ὁ Ἱερεμίας· «Ἴδού ἔρχονται ἡμέραι, λέγει ὁ Κύριος»⁶. Ὅταν δὲ ἐτελείωσεν ἢ πρώτη, ἠκολούθησεν ἢ ἀρχὴ τῆς δευτέρας. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἀνεστήθη μετὰ τὸ Σάββατον. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκε προηγουμένως τὸ Σάββατον διὰ νὰ μὴ ἐργάζωνται οἱ ἄνθρωποι, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος· «Οἱ δρόμοι τῶν ἀνέργων εἶναι στρωμένοι μὲ ἀγκάθια»⁷, καὶ προστάζει εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς· «Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου θὰ προσφέρετε δύο ἄμνους ἑνὸς ἔτους ἄνευ ἐλαττώματός τινος, καὶ ἕξ περίπου ὀκάδας σεμιδάλεως ζυμωμένης μετὰ ἐλαίου, ὡς θυσίαν ἀνάιμακτον, καὶ τὴν σχετικὴν θυσίαν τοῦ οἴνου. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Σαββάτου, τὸ προσφερόμενον δηλαδὴ ἕκαστον Σάββατον, πλὴν τῆς καθημερινῆς αἱματηρᾶς θυσίας⁸. Καὶ πάλιν λέγει ὀλίγον παρὰ πάνω ἀπὸ τὰ προηγούμενα· «Καὶ εἰς ἕκαστον θῦμα θὰ θέσετε καθαρὸν λιβάδι καὶ ἀλάτι, καὶ οἱ ἄρτοι θὰ εἶναι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εἰς ἀνάμνησιν τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐκαστον Σάββατον ἀνελλιπῶς νὰ τοποθετῆτε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου νέους ἄρτους καὶ ἐνώπιον τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἰς ἔνδειξιν τῆς αἰωνίου

οι». Εἰ γὰρ ἐμελλεν αὐτῷ περὶ ἀργίας οὐκ ἂν προτιθέναι καὶ προσάγειν καὶ σφάζειν ἐκέλευε τοὺς Λευϊτας. Εἰ γὰρ ἡ ἀργία ἀγιάζει, δηλονότι ἡ ἐργασία μολύνει· ἀλλ' οἱ Λευῖται ἐργαζόμενοι οὐ μολύνονται· οὐκ ἄρα ἡ ἀργία καθαρίζει.

5 Ἡ διὰ τί μόνοι οἱ Λευῖται τοῦ ἀγιασμοῦ στερίσκονται, προσάγοντες καὶ σφάζοντες καὶ προτιθέντες ἐν τῷ Σαββάτῳ; Τοσοῦτῳ γὰρ ἀπέχονται τοῦ πλημμελεῖν, δοῶν καὶ ἰλάσκονται ὑπὲρ τῶν προσφερόντων.

3. Οὐκοῦν οὐκ ἀργίαν σημαίνει τὸ Σάββατον, ἀλλὰ γινώσκοντες μὲν τοῦ Ποιητοῦ, παῦλαν δὲ τοῦ σχήματος τῆς κτίσεως ταύτης, ὡς καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ διαμαρτύρεται λέγων ὁ Θεός· «Καὶ τὰ Σάββατά μου ἔδωκα τοῦ εἶναι εἰς σημεῖον ἀνά μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνά μέσον αὐτῶν τοῦ γινῶναι αὐτούς, διὸ ἐγὼ Κύριος ὁ ἀγιάζων αὐτούς». Γνώσεως ἄρα καὶ οὐκ ἀργίας

15 ἔνεκεν ἐδόθη τὸ Σάββατον, ὡς εἶναι μᾶλλον τὴν γινῶσιν ἀναγκαιοτέραν τῆς ἀργίας. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγε τοῖς αἰτιωμένοις τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τῷ τίλλειν σιτάχνας· «Εἰ ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἰελεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν». Ἀργοῦντας γὰρ αὐτούς ἐν τῷ Σαββάτῳ ἠμῖατο, διὸ τὸ ἴδιον τοῦ Σαββάτου

20 οὐκ ἔχετε, ὅπερ ἐστὶν ἡ πρὸς τὴν ἀλήθειαν γινῶσις. Διὰ τοῦτο καὶ περὶ τὴν Ἱερικῶν κελεύονται σαλπίζειν οἱ τὸν νόμον τοῦ Σαββάτου λαβόντες ἐπὶ ἡμέραις, ἐν αἷς ἐπὶ καὶ τὸ Σάββατον ἐμπίπτει. Εἰ τοίνυν ἔνεκα τοῦ ἀργεῖν ἐδόθη τὸ Σάββατον, διὰ τί ἐργάζεσθαι προσιάττονται σαλπίζοντες;

25 Ἀλλ' ἠπίσταιο, διὸ σαλπίζοντες ἐσαββαίωζον, οὐκ ἀργοῦντες, ἀλλὰ γινώσκοντες τὸν βοηθοῦντα αὐτοῖς Κύριον ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ περιτεμνομένου ὀκταημέρου ἀνάγκην γὰρ ἔχει καὶ τῷ Σαββάτῳ περιτέμνειν καὶ ὁμῶς σαββατίζει, ἐργαζόμε-

8. Λευϊτ. 24, 7-8.

9. Ἰεζ. 20, 12.

10. Ματθ. 12, 7.

συμφωνίας μας»⁹. Ἐὰν λοιπὸν ἐνδιέφερε τὸν Θεὸν ἡ ἀργία, δὲν θὰ διέτασσε τοὺς Λευίτας νὰ προσκομίζουν καὶ νὰ προσφέρουν καὶ νὰ σφάζουν. Διότι ἐὰν ἡ ἀργία ἀγιάζη, εἶναι φανερὸν πὼς ἡ ἐργασία μολύνει. Οἱ Λευῖται ὅμως ποὺ ἐργάζονται δὲν μολύνονται, δὲν καθαρίζει ἐπομένως ἡ ἀργία. Ἡ διατί μὲνοι οἱ Λευῖται στεροῦνται τοῦ ἁγιασμοῦ μὲ τὸ νὰ προσφέρουν καὶ νὰ σφάζουν καὶ νὰ προσκομίζουν κατὰ τὸ Σάββατον; Τόσον πολὺ λοιπὸν ἀπέχουν ἀπὸ τὰς ἁμαρτωλὰς πράξεις, ὅσον ὠφελοῦν αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ὁποίων προσφέρουν.

3. Λοιπὸν τὸ Σάββατον δὲν σημαίνει ἀργίαν, ἀλλὰ γνῶσιν μὲν τοῦ δημιουργοῦ, τέλος δὲ τοῦ σχήματος τῆς κτίσεως αὐτῆς, ὅπως καὶ ὁ Θεὸς διαβεβαιώνει, λέγων διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· «Καὶ τὰ Σάββατά μου ἔδωκα διὰ νὰ εἶναι σημάδι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτῶν, διὰ νὰ γνωρίζουν αὐτοὶ ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος ὁ ὁποῖος ἀγιάζω αὐτούς»⁹. Τὸ Σάββατον ἄρα ἐδόθη διὰ τὴν γνῶσιν καὶ ὄχι χάριν τῆς ἀργίας, καθ' ὅσον ἡ γνῶσις εἶναι περισσότερον ἀναγκαία ἀπὸ τὴν ἀργίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ποὺ κατηγοροῦν τοὺς μαθητάς του, ὅτι ἔτριβαν τὰ στάχυα καὶ ἔτρωγαν τοὺς καρπούς· «Ἐὰν ἐγνωρίζατε τί σημαίνει ἀγάπην θέλω καὶ ὄχι θυσίαν»¹⁰. Κατηγορεῖ δὲ ἐκείνους ποὺ ἀργοῦσαν τὸ Σάββατον, ὅτι δὲν ἔχουν αὐτὸ ποὺ ἀρμόζει εἰς τὸ Σάββατον, δηλαδὴ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας. Διὰ τοῦτο καὶ διετάχθησαν αὐτοὶ ποὺ ἔλαβαν τὸν νόμον τοῦ Σαββάτου νὰ σαλπίζουν γύρω ἀπὸ τὴν Ἱερικὴν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας, εἰς τὰς ὁποίας ἑπτὰ ἐμπίπτει καὶ τὸ Σάββατον. Ἐὰν λοιπὸν τὸ Σάββατον ἐδόθη διὰ νὰ ἀργοῦν, διατί διετάχθησαν νὰ ἐργάζονται σαλπίζοντες; Ἄλλ' αὐτὸς ποὺ ἔδωσε τὴν ἐντολήν, ἤξευρε ὅτι οἱ σαλπίζοντες ἐτηροῦσαν τὸ Σάββατον, ὄχι μὲ τὸ νὰ ἀργοῦν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ γνωρίζουν τὸν Κύριον ὁ ὁποῖος τοὺς βοηθεῖ. Ὅπως καὶ δι' ἐκεῖνον ποὺ περιτέμνεται τὴν ὀγδόην ἡμέραν, διότι κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ ἡ περιτομὴ τοῦ Σαββάτου, ὅμως τηρεῖ τὸ Σάββατον,

ρος μὲν, γινώσκων δὲ τὸν Θεόν. Ἀμέλει καὶ τὰς μὴ ἡμέρας τῶν Σαββάτων, ὅμως διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν τῆς θεογνωσίας χάριν, Σάββατα ὀνομάζειν εἶωθεν ὁ νόμος, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος τοῦ νόμου, ὡς ἐν τῷ Λευϊτικῷ·
 5 καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν λέγων· «Καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἐβδόμου τούτου ἡμέρα ἐξιλασμοῦ κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν· καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν καὶ προσάξετε ὀλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ. Πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ»· καὶ μετ' ὀλίγα· «Καὶ ἔσται πᾶσα ψυχὴ, ἥ-
 10 τις ποιήσει ἔργον ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἀπολείται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. Πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε, νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. Σάββατα σαββάτων ἔσται ὑμῖν, καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἀπὸ ἐνάτης τοῦ μηνός, ἀπὸ ἐσπέρας ἕως ἐσπέρας, καὶ σαββατεῖτε τὰ Σάββα-
 15 τα ὑμῶν»).

4. Οὐκοῦν οὐχ ἡ ἐβδόμη ἐστὶ τὸ Σάββατον, ἀλλ' ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ὅτι τις ἀπ' αὐτῶν καταπαύει. Οὐδὲ ἡ ἀργία ἐστὶ τὸ Σάββατον, ἀλλ' ἡ ἐξομολόγησις καὶ τὸ ταπεινῶν τὴν ψυχὴν. Οὐ γὰρ ὠρισμένως τῷ Σαββάτῳ εἴρηκεν ἀλλ'
 20 ἀπλῶς τῇ δεκάτῃ, ἣν συμβαίνει ἀπαντᾶν μὴ ἐν Σαββάτῳ. Καὶ ὅμως τὴν ἀπαντῶσαν ἡμέραν διὰ τὸν ἐξιλασμόν Σάββατον οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ Σάββατα σαββάτων ὀνομάζει. Εἰ δὲ ταύτην Σάββατον ὀνομάζει, ἐν δὲ Σαββάτῳ ἐργάζεσθαι κελεύει· οὐκ ἄρα ἀργίας προηγουμένως ἐστὶ νόμος τὸ Σάβ-
 25 βατον, ἀλλὰ γνώσεως καὶ ἐξιλασμοῦ καὶ ἀργίας ἀπὸ κακίας πάσης. Οὐ διὰ τὴν ἀργίαν οὖν τὸ Σάββατον δέδωκεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ γινώσκειν αὐτοὺς τὴν κατάπανοιν τῆς κτίσεως. Ἐνετείλατο γὰρ ὁ Θεὸς λέγων· «Ἴνα γινώσκητε, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ κατέπανσε Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἀπὸ τῶν ἔργων,
 30 ὧν ἤρξατο ποιῆσαι». Ἦθελε δὲ αὐτοὺς γινώσκοντας τὸ τέλος ταύτης ἀρχῆν ζητεῖν ἐτέρας. Τέλος μὲν οὖν τῆς προτέρας

11. Λευϊτ. 23, 27-28.

12. Λευϊτ. 23, 30-32.

13. Πρὸβλ. Ἐξ. 31, 17.

ἐργαζόμενος μὲν, γνωρίζων δὲ τὸν Θεόν. Ὅμως καὶ ἡμέρας πού δὲν εἶναι Σάββατα, ἀλλὰ διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν χάριν τῆς θεογνωσίας ὁ Νόμος συνηθίζει νὰ τὰς ὀνομάζη Σάββατα, μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος τοῦ Νόμου, ὅπως εἰς τὸ Λευιτικόν· καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· «Κατὰ τὴν δεκάτην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς τούτου εἶναι ἡμέρα τοῦ ἐξιλασμοῦ. Ἐπίσημος καὶ ἁγία θὰ εἶναι διὰ σᾶς αὕτη. Θὰ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς σας κατ' αὐτὴν καὶ θὰ προσφέρετε εἰς τὸν Κύριον ὀλοκαυτώματα. Οὐδεμίαν ἐργασίαν θὰ κάμετε κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν»¹¹. Καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγα· «Καὶ κάθε Ἰσραηλίτης, πού θὰ ἐργασθῆ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν θὰ ἐξολοθρευθῆ ἐκ τοῦ λαοῦ του. Οὐδεμίαν ἐργασίαν θὰ κάμετε. Τοῦτο θὰ εἶναι νόμος παντοτινὸς εἰς τὰς γενεὰς σας. Ἐπισημοτάτη ἡμέρα ἀργίας θὰ εἶναι ἡ ἡμέρα αὕτη διὰ σᾶς καὶ θὰ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς σας. Τὴν ἐνάτην τοῦ μηνὸς ἀπὸ τῆς μιᾶς ἑσπέρας ἕως τῆς ἄλλης ἑσπέρας θὰ τηρήσετε τὴν πλήρη ταύτην ἀνάπαυσιν καὶ ἀργίαν σας»¹².

4. Λοιπὸν δὲν εἶναι τὸ Σάββατον ἡ ἑβδόμη ἡμέρα, ἀλλ' ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ὅταν κανεὶς σταματᾷ αὐτάς. Οὕτε ἡ ἀργία εἶναι τὸ Σάββατον, ἀλλ' ἡ ἐξομολόγησις καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς ψυχῆς. Διότι δὲν ὤρισε τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν δεκάτην, ἡ ὁποία συμβαίνει νὰ τυχαίη ὄχι κατὰ τὸ Σάββατον. Καὶ ὅμως τὴν ἡμέραν πού τυχαίνει τὴν ὀνομάζει ὄχι ἀπλῶς Σάββατον, ἀλλὰ Σάββατα σαββάτων. Ἐὰν δὲ αὐτὴν τὴν ὀνομάζη Σάββατον, κατὰ δὲ τὸ Σάββατον προστάζει νὰ ἐργαζώμεθα, δὲν ἔχει ὁ νόμος τοῦ Σαββάτου πρωταρχικὸν λόγον τὴν ἀργίαν, ἀλλὰ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν συγχώρησιν, καὶ τὴν ἀργίαν ἀπὸ κάθε κακίαν. Δὲν ἔδωκε λοιπὸν τὸ Σάββατον διὰ τὴν ἀργίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίζουν αὐτοὶ τὴν τελείωσιν τῆς κτίσεως. Διότι ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἐντολὴν λέγων· «Διὰ νὰ γνωρίζετε ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ὁ Κύριος ἔπαυσε τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνεπαύθη ἀπὸ τὰ ἔργα πού εἶχεν ἀρχίσει νὰ κἀνῃ»³. Ἡ-

κτίσεως ἦν τὸ Σάββατον, ἀρχὴ δὲ τῆς δευτέρας ἢ Κυριακῆ, ἐν ἣ τὴν παλαιὰν ἀνενεώσατο καὶ ἀνεκαίνισεν. Ὡσπερ οὖν ἐνετείλατο φυλάττειν πρότερον τοῦ Σαββάτου τὴν ἡμέραν, μνήμην οὖσαν τοῦ τέλους τῶν προτέρων, οὕτω τὴν Κυριακὴν τιμῶμεν, μνήμην οὖσαν ἀρχῆς δευτέρας ἀνακτίσεως. Οὐ γὰρ ἄλλην ἐπέκτισεν, ἀλλὰ τὴν παλαιὰν ἀνεκαίνισε, καὶ ἦν ἤρξαστο ποιεῖν ἐτελείωσε. Διὰ τοῦτο ἐν μὲν τῇ ἔκτῃ τὰ γενόμενα συντετελέσθη, καὶ τῇ ἑβδόμῃ κατέπανοεν ἀπὸ πάντων ἐν δὲ τῷ Ἐθαγγελίῳ ἐλθὼν ὁ Λόγος φησὶν «Ἦλθον τε-
 10 λειῶσαι τὸ ἔργον». Ὁ γὰρ ἀπὸ πάντων καταπαύων, σημαίνει τινὰ δεῖσθαι τέλους, ἅπερ ἐλθὼν ἐπετελείωσε. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην «Τὰ ἔργα ἃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ, ἵνα τελειώσω αὐτά· αὐτὰ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ».

15 5. Ἄτελές μὲν γὰρ ἦν τὸ ἔργον, εἰ ἁμαρτήσαντος τοῦ Ἀδάμ, ἀπέθνηκεν ὁ ἄνθρωπος· τέλειον δὲ γέγονε, ζωοποιηθέντος αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο, τὴν ἐν ἕξ ἡμέραις κτίοιν ἀνακαινίσας, ἡμέραν τίθησι τῇ ἀνακαινίσει, ἦν διὰ τοῦ ψαλμοῦ προαναφωνεῖ λέγον τὸ Πνεῦμα «Ἀῦτη ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύ-
 20 ριος». Ἀνθ' ἡλίου γὰρ Θεὸς ἀνατέλλει, καταναγάζων τῇ ἐκάστου ψυχῇ· διὰ τοῦτο καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σωτηρίῳ πάθει οὐκ ἔφανεन ἥλιος, σημαίνων τέλος μὲν τῆς προτέρας κτίσεως, ἀρχὴν δὲ ἐτέρας, τὴν ἐκ τοῦ Σωτήρος ἀνατέλλουσαν· ἦν ἐωρακῶς ὁ προφήτης φησὶν «Ἴδὸν ἀνὴρ, ὄνομα αὐτῷ»· καὶ
 25 πάλιν· «Υμῖν δὲ τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν ἀνατελεῖ ἥλιος δικαιοσύνης». Οὐ γὰρ πάντων ἡμέρα αὕτη, ἀλλὰ τῶν ἀποθα-

14. Ἰω. 4, 34.

15. Ἰω. 5, 36.

16. Ψαλμ. 117, 24.

17. Ζαχ. 6, 12.

18. Μαλ. 4, 2.

θελε δὲ αὐτοί, μὲ τὸ νὰ γνωρίζουν τὸ τέλος αὐτῆς, νὰ ἀναζητοῦν τὴν ἀρχὴν κάποιας ἄλλης. Τέλος λοιπὸν τῆς πρώτης κτίσεως ἦτο τὸ Σάββατον, ἀρχὴ δὲ τῆς δευτέρας ἡ Κυριακὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνενέωσε τὴν παλαιὰν καὶ τὴν ἀνεκαίνισεν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἐπρόσταζε νὰ τηρῆται προηγουμένως ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ἡ ὁποία εἶναι ἀνάμνησις τοῦ τέλους τῶν προηγουμένων, ἔτσι τιμῶμεν τὴν Κυριακὴν, ἡ ὁποία ἐνθυμίζει τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας ἀναδημιουργίας. Διότι δὲν ἔκτισεν ἄλλην ἐπάνω εἰς τὴν πρώτην, ἀλλὰ ἀνενέωσε τὴν παλαιὰν, καὶ ἐτελειοποίησε αὐτὴν πὺ εἶχεν ἀρχίσει νὰ κατασκευάζῃ. Διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν ἔκτην ἡμέραν ἐτελείωσαν τὰ γενόμενα, κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην ἐσταμάτησεν ἀπὸ ὅλα. Εἰς τὸ Εὐαγγέλιον δὲ ἦλθεν ὁ Λόγος καὶ εἶπεν· «Ἦλθα νὰ τελειώσω τὸ ἔργον»¹⁴. Διότι ὁποῖος σταματᾷ ἀπὸ ὅλα, σημαίνει ὅτι μερικὰ ἔχουν ἀνάγκην νὰ τελειώσουν, τὰ ὁποῖα ἦλθε καὶ ἐτελειοποίησε. Διότι λέγει εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην· «Τὰ ἔργα πὺ μου ἔδωκεν ὁ Πατήρ νὰ τελειώσω· αὐτὰ τὰ ἔργα πὺ κάνω, μαρτυροῦν δι' ἐμέ»¹⁵.

5. Θὰ ἦτο λοιπὸν ἀτελὲς τὸ ἔργον, ἐὰν ἀπέθνησκεν ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἡμάρτησεν ὁ Ἀδάμ· ἔγινεν ὅμως τέλειον μὲ τὸ νὰ ζωοποιηθῇ αὐτός. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἀνεκαίνισε τὴν δημιουργίαν τῶν ἑξ ἡμερῶν, θεσπίζει μίαν ἡμέραν διὰ τὴν ἀνακαίνισιν, τὴν ὁποίαν τὸ Πνεῦμα προφητεύει διὰ τοῦ ψαλμοῦ· «Αὐτὴ εἶναι ἡμέρα τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Κύριος»¹⁶. Ἄντὶ τοῦ ἡλίου λοιπὸν ἀνατέλλει ὁ Θεὸς καὶ καταφωτίζει τὴν ψυχὴν τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸ σωτήριον πάθος δὲν ἐφώτιζεν ὁ ἥλιος, πρᾶγμα πὺ ἐσήμαινε τὸ τέλος μὲν τῆς προηγουμένης κτίσεως, τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς ἄλλης πὺ ἀνατέλλει ἐκ τοῦ Σωτῆρος. Αὐτὴν ἐπειδὴ εἶδεν ὁ προφήτης λέγει· «Ἴδου ἄνθρωπος, μὲ τὸ ὄνομα»¹⁷, καὶ πάλιν· «Εἰς σᾶς δέ, οἱ ὁποῖοι φοβεῖσθε αὐτόν, θὰ ἀνατείλῃ ἥλιος δικαιοσύνης»¹⁸. Διότι ἡ ἡμέρα αὐτὴ δὲν εἶναι δι' ὅλους, ἀλλὰ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀπέθαναν διὰ τὴν ἁμαρ-

νότιων τῆ ἁμαρτία, ζώντων δὲ τῷ Κυρίῳ. Διὰ τοῦτο γὰρ
 καὶ τῆ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιτέμνεσθαι ἐκέλευσεν ὁ νόμος, καὶ
 ἀπαράβατος ἦν ἡ ἐντολή, σημαίνουσα τὴν μετὰ τὴν ἐβδόμην
 ἀναγέννησιν πάντων. Ἡ γὰρ περιτομὴ οὐδὲν ἄλλο ἐδήλου
 5 ἢ τὴν τῆς γενέσεως ἀπέκδυσιν· τὸν γὰρ τῆ ἕκτη ἀποθανόντα
 ἀπεκδιδυσομένον καὶ ἀνακαινούμενον τῆ Κυριακῇ, ὅτι ὁ παλαι-
 ός, ἀπεκδυθεὶς, ἀνεγεννήθη τῆ ἀνασιάσει. Τοῦτο γὰρ καὶ
 ὁ Παῦλος φησὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς· «Ἐν ᾧ καὶ περιε-
 τιμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώ-
 10 ματος τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, σунταφέν-
 τες ἀπὸ ἐν τῷ βαπτίσματι εἰς τὸν ἄδην, ἐν ᾧ καὶ σунηγέρ-
 θητε». Τῆς γὰρ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπεκδύσεως τύπος ἦν
 ἡ περιτομή· ἦν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέλεσιν ἐνετείλατο γίνεσθαι,
 δι' ὧν καὶ γεννᾶται τὸ σῶμα, ἵν' εἶδεῖεν οἱ περιτεμνόμενοι,
 15 ὅτι ἀπεκδύσεως παλαιότητός ἐστι σημεῖον. Πιστεύσας γὰρ Ἀ-
 θραάμ ἔλαβε τὴν περιτομήν σημεῖον οὖσαν τῆς διὰ τοῦ βα-
 πτίσματος ἀναγεννήσεως. Διὰ τοῦτο ἐλθόντος τοῦ σημαιο-
 μένου πέπανται τὸ σημεῖον. Ἡ μὲν γὰρ περιτομὴ σημεῖον
 ἦν, τὸ δὲ γε λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας σημαινόμενον. Ὁ-
 20 λου γὰρ τοῦ παλαιοῦ ἀπεκδιδυσομένου, περιτιτὴ ἢ διὰ τοῦ
 μέρους σημασία. Καὶ ὡπερ ἡ Κυριακὴ ἀρχὴ τῆς κτίσεως
 ἐστὶ, καὶ παύει τὸ Σάββατον· οὕτως ἡ αὐτὴ ἀναγεννήσασα
 τὸν ἄνθρωπον ἔπανσε τὴν περιτομήν. Ἀμφότερα γὰρ ἐν τῇ
 ἀγδῶ κατώρθωται καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως καὶ ἡ ἀναγέν-
 25 νησις τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἡ ὀγδῶ τὸ Σάββατον ἔλυ-
 σε καὶ οὐ τὸ Σάββατον τὴν ὀγδῶν. Ἐν μὲν γὰρ Σαββάτῳ
 περιετέμνεται ὁ ἄνθρωπος, ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ οὐκ ἤργει ἡ

τían καὶ ζοῦν διὰ τὸν Κύριον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος ἐπρόσταζε νὰ γίνεται ἡ περιτομὴ κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν· καὶ ἡ ἐντολὴ ἦτο ἀπαράβατος καὶ ἐσήμαινε τὴν ἀναγέννησιν τῶν πάντων πού ἤρχετο μετὰ τὴν ἐβδόμην. Διότι ἡ περιτομὴ δὲν ἐσήμαινε τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀπέκδυσιν τῆς παλαιᾶς δημιουργίας, διότι ἀπεκδυόμεθα αὐτὸν πού ἀπέθανε κατὰ τὴν ἔκτην καὶ ἀνανεούμεθα κατὰ τὴν Κυριακὴν, ὅταν ὁ παλαιός, τὸν ὁποῖον ἀπεκδύθημεν, ἀνεγεννήθη μὲ τὴν ἀνάστασιν. Διότι τοῦτο λέγει καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολὴν· «Ἐν αὐτῷ ἔχετε περιτμηθῆ, ὅχι μὲ περιτομὴν ἢ ὁποία ἔγινε μὲ χέρια ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ σαρκίνου σώματος, δηλαδὴ μὲ τὴν περιτομὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐνεταφιάσθητε μαζί εἰς τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὸ βάπτισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἀνεστήθητε μαζί του»¹⁹. Διότι τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπεκδύσεως ἦτο προτύπων ἡ περιτομὴ, τὴν ὁποίαν ἐπρόσταξε νὰ γίνεται εἰς ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων καὶ γεννᾶται τὸ σῶμα, διὰ νὰ γνωρίζουν ἐκεῖνοι πού περιτέμνονται, ὅτι αὐτὸ εἶναι σημάδι ἀπεκδύσεως τῆς παλαιότητος. Διότι ὁ Ἄβρααμ ἔλαβε τὴν περιτομὴν ἐπειδὴ ἐπίστευσεν, ἡ ὁποία εἶναι σημάδι τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγεννήσεως. Διὰ τοῦτο ὅταν ἦλθεν ἐκεῖνο πού ἤθελε νὰ σημάνῃ, ἐτελείωσεν ἡ ἰσχὺς τοῦ σημείου. Διότι ἡ μὲν περιτομὴ ἦτο τὸ σημάδι, τὸ δὲ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας εἶναι ἐκεῖνο πού ἐσημαίνετο μὲ τὸ σημάδι. Ἄφοῦ λοιπὸν ἀπεκδυόμεθα ὀλόκληρον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, εἶναι περιττὴ ἡ σημασία πού δίδεται μὲ ἓνα μέρος ἐκείνου. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ Κυριακὴ εἶναι ἀρχὴ τῆς κτίσεως, καὶ σταματᾷ τὸ Σάββατον, ἔτσι ἡ ἰδία, ἐπειδὴ ἀνεγέννησε τὸν ἄνθρωπον ἐσταμάτησε τὴν περιτομὴν. Καὶ τὰ δύο δὲ ἐπετεύχθησαν κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως καὶ ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἡ ὀγδοὴ ἡμέρα κατήργησε τὸ Σάββατον, καὶ ὅχι τὸ Σάββατον τὴν ὀγδόην. Διότι κατὰ τὸ Σάββατον ἐγένετο περιτομὴ ἀνθρώπου, κατὰ δὲ τὸ Σάββατον δὲν ἐσταματοῦσεν ἡ περιτομὴ.

περιτομή. Ἡ γὰρ ὀγδόη, ἀρχὴ οὖσα τῆς ἀνακτίσεως, κατέ-
 παυσε τὴν πρώτην.

6. Ἡγοῦμαι δὲ καὶ διὰ τοῦτο τὴν περιτομὴν δεδόθαι.
 Τοῦ γὰρ Ἀδὰμ ἀκούσαντος· «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ»,
 5 ἔθνησθε καὶ διεφθείρετο τὸ σῶμα· ὄθεν μέρος τι τοῦ σώμα-
 τος καὶ τοῦτο τὸ αἷτιον τῆς τοῦ σώματος γενέσεως προσε-
 τάχθησαν ἐκιννύειν, προδιδασκόμενοι τὴν τοῦ ὄλου ἀπέκδυ-
 σιν, ἵν', ὥσπερ ἀποδιδόντες τὸ κατακριθὲν, διασωθῆναι δυ-
 νηθῶσι. Καὶ ὥσπερ αἱ θυσίαι σκιάι ἦσαν τῶν μελλόντων,
 10 οὕτω καὶ ἡ ἐκ μέρους περιτομὴ τοῦ ὄλου ἦν σκιά. Τοῦτο
 δὲ καὶ ἐν τῷ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ φανερώς ὁ λόγος σημαί-
 νει· τοῦ γὰρ Ἰησοῦ κατὰ πρόοιαξιν τοῦ Θεοῦ περιτέμνοντος
 τὸν λαὸν ἐν Γαλγάλοις πέραν τοῦ Ἰορδάνου, εἶπε Κύριος τῷ
 Ἰησοῦ νίῳ Ναυῆ· «Ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἀφείλον τὸν ὄνειδι-
 15 ομόν Αἰγύπτου ἀφ' ἑμῶν· Καὶ ἐκάλεσα, φηοῖν, ὄνομα τοῦ
 τόπου ἐκείνου· Γάλαγα». Εἰ γὰρ ἡ περιτομὴ ἀφαιρέσις ἐστὶ
 τῆς ἐν Αἰγύπτῳ γενέσεως, δηλονότι ἡ ἀκροβουσία, Αἰγυπτια-
 κῆς σχέσεως καὶ γενέσεως γνώρισμά ἐστι. Τοῦτο δὲ ἀφεί-
 λεν ὁ Θεός, ἵνα μηκέτι ὡς ἐν Αἰγύπτῳ γεννηθέντες ὦσιν,
 20 ἀλλὰ τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν εἰσῆξεν αὐτοὺς ὁ Κύριος, τέκνα
 λογίζωνται. Τούτων δὲ οὕτως ὄντων, φαίνεται καθόλου ἡ
 περιτομὴ δοθεῖσα, ἵν' ἀφαιρεθῆ ὁ ὄνειδιομός τῆς γῆτης γε-
 νέσεως ἀπὸ τῶν Ἀβραμιαίων, καὶ μηκέτι ὑπεύθυνοι ὦμεν
 τῷ· «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ». Ἀφηρέθη γὰρ ὁ ὄνειδι-
 25 ομός τοῦ παραπτώματος. Τοῦτο δὲ ἐγένετο τότε εἰς τύπον
 τοῦ διὰ Χριστοῦ βαπτίσματος. Τότε γὰρ ἐκ μέρους ἐγένετο,
 ὡς ἐν σκιά, νῦν δέ, ὥσπερ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅλην τὴν
 γῆτην γένεσιν ἀπεκιδυσκόμεθα, διὰ τοῦ λουτροῦ ἀναγεννώ-

20. Γεν. 3, 19.

21. Ἰησ. Ναυῆ 5, 9.

Ἡ ὀγδόη λοιπόν, ἡ ὁποία ἦταν ἀρχὴ τῆς ἀναδημιουργίας, ἐσταμάτησε τὴν πρώτην.

β. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ περιτομὴ ἐδόθη καὶ διὰ τοῦτο. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἀδὰμ ἡμάρτησε καὶ ἤκουσε τὸ «Εἶσαι κῶμα καὶ εἰς τὸ κῶμα θὰ ἐπανέλθῃς»²⁰, ἀπέθνησκε καὶ κατεστρέφετο τὸ σῶμα, διὰ τοῦτο διετάχθησαν νὰ πληρῶνουν μὲ ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα ἐκεῖνο τὸ σημεῖον πού εἶναι τὸ αἷτιον τῆς δημιουργίας τοῦ σώματος, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν πράξιν των προετύπωναν τὴν ἀπέκδυσιν ὀλοκλήρου τοῦ σώματος, διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ σωθοῦν, μὲ τὸ νὰ ἀποδώσουν τὸ καταδικασθέν. Καὶ ὅπως αἱ θυσίαι ἦσαν σκιαὶ τῶν μελλόντων, ἔτσι καὶ ἡ περιτομὴ ἐξ ἑνὸς μέρους ἦτο σκιά τῆς ἀπεκδύσεως τοῦ συνόλου. Αὐτὸ δὲ τὸ φανερῶνει ὁ λόγος καθαρὰ καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ. Διότι ὅταν ὁ Ἰησοῦς (τοῦ Ναυῆ) περιέτεμνε, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, τὸν λαὸν εἰς τὰ Γάλγαλα, πέραν ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην, εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· «Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἀφήρεσα ἀπὸ σῆς τὸ αἴγυπτιακὸν αὐτὸ αἶσχος. Διὰ τοῦτο, λέγει, ὠνόμασα τὸν τόπον ἐκεῖνον Γάλγαλα»²¹. Ἐὰν λοιπόν ἡ περιτομὴ εἶναι ἀφαίρεσις τῆς γενέσεώς των εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἀκροβυστία εἶναι γνώρισμα τῆς σχέσεώς των μὲ τοὺς Αἴγυπτίους. Τοῦτο δὲ ἀφήρουν ὁ Θεός, διὰ νὰ μὴ εἶναι πλέον ὡσὰν νὰ ἔχουν γεννηθῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπολογίζωνται παιδιὰ τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ἀφοῦ δὲ αὐτὰ εἶναι ἔτσι, φαίνεται ὅτι ἡ περιτομὴ καθ' ὅλα ἐδόθη διὰ νὰ ἀφαιρεθῆ ὁ ὄνειδισμὸς τῆς γηϊνῆς γενέσεως τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ, καὶ διὰ νὰ μὴ εἴμεθα πλέον ὑπεύθυνοι διὰ τὸ «Εἶσαι κῶμα καὶ εἰς τὸ κῶμα θὰ ἐπανέλθῃς», καὶ διότι ἀφηρέθη ὁ ὄνειδισμὸς τῆς ἀμαρτίας. Καὶ τοῦτο συνέβη τότε, διὰ νὰ προτυπωθῆ τὸ διὰ τοῦ Χριστοῦ βάπτισμα. Τότε λοιπόν ἡ περιτομὴ ἔγινεν ἀπὸ ἓνα μέρος, ὡσὰν εἰς σκίαν, τώρα δέ, ὅπως εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ἐπεκδυόμεθα ὀλόκληρον τὴν γηϊνὴν μας καταγωγὴν, διότι ἀναγεν-

μενοι, ἵνα μηκέτι κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν ἀποθνήσκωμεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν περιτομὴν τῆς ἀπεκδόσεως τοῦ σώματος, ἣν διὰ τοῦ λουτροῦ ἀπεκδιδυσκόμεθα, ζήσωμεν. Ὡσπερ δὲ εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Ἰησοῦ «Ἀφεῖλον τὸν ὄνειδιμον Αἰγύπτιον ἐν 5 τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἀφ' ἡμῶν», οὕτω πολλῶ πλέον λεχθεῖν ἂν ἐκάστω τῶν νῦν βαπτιζομένων. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἀφεῖλον τὸν ὄνειδιμον τῆς γῆτις γενέσεως καὶ τὸν ὄνειδιμον τῆς τοῦ θανάτου φθορᾶς ἀπὸ σοῦ, ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ.

νώμεθα διὰ τοῦ λουτροῦ, διὰ νὰ μὴ ἀποθνήσκωμεν πλέον ὅπως κατὰ τὴν πρώτην δημιουργίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ζήσωμεν σύμφωνα μὲ τὴν περιτομὴν τῆς ἀπεκδύσεως τοῦ σώματος, τὴν ὁποίαν ἀπεκδυόμεθα διὰ τοῦ λουτροῦ²². Ὅπως δὲ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἰησοῦν (τοῦ Ναυῆ): «Κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἀφήρεσα ἀπὸ σᾶς τὸν ὄνειδισμὸν τῆς Αἰγύπτου», ἔτσι θὰ ἠμποροῦσε νὰ λεχθῆ κατὰ πολὺ περισσότερον εἰς κάθε ἓνα ἀπ' αὐτοῦς ποὺ βαπτίζονται τώρα, ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀφήρεσα τὸν ὄνειδισμὸν τῆς γηϊνῆς δημιουργίας, καὶ τὸν ὄνειδισμὸν τῆς φθορᾶς τοῦ θανάτου ἀπὸ σὲ κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν.

22. Πρὸβλ. Ρωμ. 6, 4-7.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὡς ἐλέχθη ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος τόμου, θὰ περιληφθοῦν εἰς αὐτὸν ἔργα ἀποδοθέντα εἰς τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἔχει ἀμφισβητηθῆ ἡ γνησιότης. Ἡ ἔκδοσις τῶν εἰς τὸν παρόντα τόμον ἔργων δὲν σημαίνει ἀπαραιτήτως, ὅτι λαμβάνομεν θέσιν ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς γνησιότητος αὐτῶν. Σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως δὲν εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν θεμάτων αὐτῆς τῆς φύσεως.

ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

Καὶ τῶν δύο αὐτῶν λόγων ἔχει ἀμφισβητηθῆ ἡ γνησιότης ὡς ἔργων τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου κατὰ τὸ παρελθὸν ἐκ λόγων κυρίως ἐσωτερικῶν. Τελευταία σοβαρὰ προσπάθεια ὑπὲρ τῆς γνησιότητος αὐτῶν κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ Π. Δημητροπούλου¹, ὁ ὁποῖος προσήγαγε πολλὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς μαρτυρίας πρὸς τοῦτο.

Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ πρώτου λόγου εἶναι, Περὶ σαρκώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ Ἀπολλιναρίου λόγος πρῶτος. Ἡ πραγματεία αὐτή, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται πρὸς κάποιον ὠρισμένον πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ὄνομα δὲν εἶναι γνωστὸν, ἔχει σκοπὸν νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπολλιναρίου περὶ τοῦ ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν τὴν θέσιν τοῦ νοῦ κατέλαβε νοῦς ἐπουράνιος, δηλαδή ἡ θεότης, καὶ ἔτσι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο τελεία, ὡς ἀποτελουμένη μόνον ἀπὸ σάρκα καὶ ψυχὴν, τὴν θέσιν δὲ τοῦ νοῦ κατέλαβεν ἡ θεότης, διὰ νὰ μείνῃ ἔτσι ὁ Χριστὸς χωρὶς ἁμαρτίαν. Ἐν ἀρχῇ ἐκτίθενται τὰ κυριότερα σημεῖα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀπολλιναρίου (2-3) καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνασκευάζεται ἡ δοξασία αὐτοῦ ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ κατέστη

1. Τὸ πρόβλημα τῆς γνησιότητος τοῦ «Περὶ σαρκώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ Ἀπολλιναρίου Λόγοι δύο» τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, ἐν «Θεολογία» τόμ. 24(1953), σελ. 442-461.

ἄκτιστος, λόγῳ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου (4-12). Κατόπιν ἀντικρούεται ἡ δοξασία περὶ τοῦ ὅτι τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἐν τῷ Χριστῷ κατέλαβε νοῦς ἐπουράνιος. Ἡ διδασκαλία αὐτὴ ἀνατρέπει τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως, διότι ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέλαβε πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν δὲν ἐπέτυχεν ἐπομένως τὴν ἀπολύτρωσιν ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ μέρους ποῦ ἀνέλαβεν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε, κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βίον του, ὅλα τὰ ἰδιώματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐκεῖνα δηλαδὴ ποῦ ἐκφράζονται ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχει νόησιν, ἀποδεικνύει τὴν πληρότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὰ διάφορα ψυχικὰ συναισθήματα καὶ ἀνθρώπινα πάθη σημαίνουν τροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν, ἐὰν τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ κατεῖχεν ὁ Λόγος, τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν ὅτι ὁ Λόγος ἦτο τρεπτός καὶ ἀλλοιωτός (13-16). Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀπολλιναρίου σημαίνει ἀνακαίνισιν μόνον τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ (17-20) καὶ ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν μεγάλων αἰρέσεων τοῦ Ἀρείου, τοῦ Σαβελλίου καὶ τοῦ Μανιχαίου (21).

Τοῦ δευτέρου λόγου ὁ πλήρης τίτλος εἶναι, Περὶ τῆς σωτηριώδους ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ Ἀπολλιναρίου Λόγος δεύτερος. Εἰς τὸν δεύτερον λόγον ἀντικρούεται ἡ διδασκαλία τῶν ἀπολλιναριστῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ δὲν συνέβησαν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν αὐτοῦ, ἀφοῦ αὐτὴ δὲν ἦτο τελεία, ἀλλὰ ταῦτα συνέβησαν εἰς Λόγον, ὁ ὁποῖος ὑπέστη αὐτὰ διὰ σαρκὸς καὶ ὄχι ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς Λόγος ὅμως ἐνῶ ἦτο Θεὸς καὶ δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἔγινεν ἄνθρωπος μὲ τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν ὁποίαν ἐθυσίασε διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ζωοποίησιν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἦτο πλήρης καὶ τελεία καὶ ἐγεννήθη μὲ φυσικὴν γέννησιν ἐκ παρθένου Μαρίας. Ἐὰν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο τελεία, ἀλλὰ φαινομενική, ἐὰν δηλαδὴ ὁ Λόγος ἐνεφανίσθη μὲ ἀνθρωπίνην φύσιν, τότε δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἀπολύτρωσις τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀνθρώπου. Τοῦτο σημαίνει ἀκόμη καὶ ὅτι τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ

Χριστοῦ ἦτο μία ἀλλοίωσις τῆς θείας φύσεως αὐτοῦ καί, ἐπειδὴ ὁ Λόγος εἶναι ὁμοούσιος εἰς τὴν Τριάδα, τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάστασις εἶναι κοινὰ εἰς τὴν Τριάδα, δηλαδή ὁλόκληρος ἡ Τριάς ὑπέστη ἀλλοίωσιν διὰ μεταποιήσεως ἑνὸς μέρους τῆς θεότητος ὥστε νὰ καταστῇ τοῦτο δεκτικὸν τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως. Ὅλη αὕτη ἡ διδασκαλία ὅμως ἀποτελεῖ ἀνανέωσιν τῶν παλαιωτέρων ἀφρέσεων.

ΕΙΣ ΤΟ «ΠΑΝΤΑ ΜΟΙ ΠΑΡΕΔΟΘΗ ΤΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ...»

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀρχίζει ἄνευ οὐδενὸς προλόγου καὶ εἰσέρχεται λίαν ἀποτόμως εἰς τὸ θέμα. Ἴσως ἔχει ἀπολεσθῆ ἡ ἀρχὴ του. Οἱ Ἀρειανοί, ἐκκινουῦντες ἀπὸ τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, συμπεραίνουν ὅτι ἐὰν τὰ πάντα παρεδόθησαν εἰς τὸν Υἱὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ἐπόμενον ὅτι κάποτε δὲν εἶχεν αὐτά. Ἐπομένως ἡ φράσις «πάντα μοι παρεδόθη» σημαίνει ὅτι παρεδόθη καὶ ἡ κυριότης. Τοῦτο ὅμως ὀδηγεῖ, κατὰ τοὺς Ἀρειανούς, εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑπῆρχε κάποτε χρόνος, ὅτε ὁ Υἱὸς δὲν ὑπῆρχεν. Ὁ συλλογισμὸς ὅμως αὐτὸς τῶν Ἀρειανῶν εἶναι, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἔργου, ἐσφαλμένος, διότι ὁ Χριστὸς μὲ τὴν πρότασιν αὐτὴν ἐννοεῖ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν ὁποίαν ἀνέλαβε καὶ ὄχι τὴν θείαν. Πρὸς ἐπίρρωσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἐπικαλεῖται ἄλλο χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστι». Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι δύο ὑποστάσεις καὶ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας των, ἡ ὁποία συνεπάγεται καὶ ὅτι τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατρὸς εἶναι καὶ τοῦ Υἱοῦ.

ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1. Ὁ μὲν τρόπος τοῦ εὐσεβοῦς ὁ ἄκοπος, τὸ σιωπῇ σέ-
5 θειν τὸ πᾶν, ἀγαπητέ, καὶ εὐχαρίστοις βοαῖς ἀνυμνεῖν τὸν
εὐεργέτην Θεόν, καὶ τὴν ῥῆσιν τῆς Γραφῆς τὴν λέγουσαν
«Καθήσεται κατὰ μόνας καὶ σιωπήσεται» καὶ ἰουχάσει καὶ
πράξει τὰ ἴδια τὸ δέ, κατὰ μόνας, καί, τὰ ἴδια, τουτέστι τὴν
ἰδίαν ἀνασιροφίην ἐν κρίσει τίθεσθαι, καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ
10 Θεοῦ ἐν φρονιτίδι. Ἄλλ' ἐπειδὴ κόπωσιν βαρυντάτην συνειδὼς
ἐν τοῖς τὰ αὐτὰ λέγειν δοκοῦσιν ἠρωτήσας περὶ τῆς ἐν ἡμῖν
πίστεως καὶ τίς ἢ αἰτίασις τῶν ὀρθῶς φρονεῖν νομιζόντων,
οἵτινες ἀμετρία πολλῇ τὰ ἄθεσμα φθεγγόμενοι οὐ δεδοίκα-
σιν οἷς ἀπαχθέντες οἱ ἀσθήρικτοι τῇ πίστει, πλανώμενοι οὐ
15 συνιᾶσιν· εἰ γὰρ ἐστηριγμένοι ἐν τῇ πίστει ἐτύγχανον, οὐκ
ἂν τοιοῦτοις ῥήμασι συνεπέισθησαν. Σχολαζούσης δὲ αὐτῶν
τῆς διανοίας, δεκτικοὶ γεγόνασι τῶν τοιούτων παραδόσεων·
ἐξ ὧν ἀναβλασιάνει ἀμετρίας ὑψος καὶ κακίας πλῆθος. Ἀ-
θλεπιτοῦντες δὲ ἐκ τοῦ μίσους, παροδεύουσι τῶν προφητῶν
20 τὰ μηνύματα καὶ τῶν ἀποστόλων τὰ διδάγματα καὶ τῶν Πα-
τέρων τὰ παραγγέλματα καὶ αὐτὰς δὴ τὰς ἐναποδείκτους
τοῦ Δεσπότου φωνάς. Οἷς ἐπάγειν κατὰ δύναμιν τὸν ἔλεγχον
ἐπάναγκες, ἵνα, ἢ τινες αὐτῶν ἀνανήφαντες διαβλέψωσιν,

ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1. Ὁ μὲν τρόπος, ἀγαπητέ, μὲ τὸν ὁποῖον χωρὶς νὰ κοπιάζη ὁ εὐσεβής, ἠμπορεῖ νὰ σέβεται σιωπηρῶς κάθε τι ποὺ ἀξίζει τὸν σεβασμόν, καὶ νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὸν εὐεργέτην Θεὸν ὕμνους εὐχαριστίας, εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς ποὺ λέγει· «Θὰ καθίσῃ μόνος του καὶ θὰ σιωπᾷ, καὶ μὲ ἡσυχίαν θὰ πράξῃ αὐτὰ ποὺ πρέπει διὰ τὸν ἑαυτὸν του»¹. Τὸ νὰ καθίσῃ δὲ κανεὶς μόνος καὶ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ ὅσα τὸν ἀφοροῦν σημαίνει νὰ θέσῃ ὑπὸ κρίσιν τὴν προσωπικὴν του συμπεριφορὰν καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τηρῇ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ διέγνωσες, ὅτι προκαλεῖ μεγάλην κόπωσιν εἰς ἐκείνους ποὺ ἐπαναλαμβάνουν συνεχῶς τὰ ἴδια, διὰ τοῦτο ἠρώτησες περὶ τῆς πίστεώς μας καὶ ποία εἶναι ἡ κατηγορία ἐκείνων ποὺ νομίζουν ὅτι σκέπτονται ὀρθῶς, οἱ ὁποῖοι δὲν φοβοῦνται νὰ διαλαλοῦν μὲ μεγάλην ἀπερισκεψίαν τὰς πλάνας των, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἐπειδὴ παρεσύρθησαν οἱ ἀστήρικτοι εἰς τὴν πίστιν, ἐξαπατῶνται χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνωνται· διότι ἐὰν ἦσαν καλὰ στηριγμένοι εἰς τὴν πίστιν των, δὲν θὰ εἶχαν παραπεισθῇ μὲ τέτοια λόγια. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ νοῦς των δὲν ἐλειουργοῦσε καλά, ἐδέχθησαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς ἀπατηλὰς παραδόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται ἀνόητος κομπορημοσύνη καὶ μεγάλη κακία, καὶ ἐπειδὴ τὸ μῖσός των δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ βλέπουν, προσπερνοῦν τὰ μηνύματα τῶν προφητῶν χωρὶς προσοχὴν καὶ τὰ διδάγματα τῶν ἀποστόλων καὶ τὰς παραγγελίας τῶν Πατέρων καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ αὐταπόδεικτα λόγια τοῦ Δεσπότου. Πρὸς αὐτοὺς εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀπευθύνωμεν μὲ ὅσῃν δύναμιν ἔχομεν τὸν ἔλεγχον, διὰ νὰ κατορθώσωμεν, ἢ νὰ ἀνα-

ἢ ἄλλους ἀπαιτᾶν μὴ δύνωνται, κατάληψιν εὐκρινεσιάτην πε-
 ρὶ Χριστοῦ ὑπισχογούμενοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἀ λέγονοι μήτε
 περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται.

2. Οἱ μὲν γὰρ Πατέρες εἰρήκασιν ὁμοούσιον τὸν Υἱὸν
 5 τῷ Πατρὶ καὶ Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ καὶ τέλειον
 ἐκ τελείου· ἔπειτα κατελθόντα διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν,
 σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, εἶδ' οὕτω παθόντα καὶ ἀνα-
 σιάντα. Ἴνα δὲ μὴ τις πάθος καὶ ἀνάστασιν ἀκούων ἡλλοιω-
 σθαι τὸν Θεὸν Λόγον ἐννοοῖτο, τὸ ἄτριπτον καὶ ἀναλλοίωτον
 10 τοῦ Υἱοῦ μετὰ κρίματος διορίζονται. Οὗτοι δὲ ἢ ἄλλοίωσιν
 τοῦ Λόγου φαντάζονται ἢ δόκησιν τὴν οἰκονομίαν τοῦ πάθους
 ὑπολαμβάνουσι, ποτὲ μὲν ἄκιστον καὶ ἐπουράνιον λέγοντες
 τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα, ποτὲ δὲ ὁμοούσιον τῆς θεότητος. Εἴ-
 τα, φασίν, ἀντὶ τοῦ ἔσωθεν ἐν ἡμῖν ἀνθρώπου νοῦς ἐπουριά-
 15 νιος ἐν Χριστῷ. Ὡς γὰρ ὀργανικῶς κέχρηται σχήματι τῷ
 περιέχοντι· οὐ γὰρ οἶόν τε ἦν τέλειον ἀνθρώπου αὐτὸν γενέ-
 σθαι. Ὅπου γὰρ τέλειος ἀνθρώπος ἐκεῖ καὶ ἁμαρτία· καὶ
 οὐ δύο τέλεια ἐν γενέσθαι οὐ δύναται· ἐπεὶ ἔσται καὶ ἐν
 Χριστῷ ἢ ἐν ἡμῖν μάχη τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἔσται ἀδιῶ χρεία
 20 τοῦ καθ' ἡμᾶς καθαρισμοῦ, εἰ τὸ φρονοῦν καὶ τὸ ἄγον ἐν ἡμῖν
 τὴν σάρκα Χριστὸς ἐν ἐαυτῷ ἐπιδέδεικται γενόμενος ἀνθρώ-
 πος. Ἀλλὰ ἔλαβε, φασί, τὸ ἀνόητον, ἵν' αὐτὸς ἢ νοῦς ἐν αὐ-
 τῷ, καὶ ἀγενστος ἢ πάντη τῆς ἁμαρτίας, κατὰ γε τὸ θεϊκὸν
 καὶ τὸ ἀνόητον τῆς σαρκός. Οὕτε γὰρ ἁμάρτοι ἂν ἢ σὰρξ

νήψουν μερικοί καὶ νὰ ἀνοίξουν ἔτσι τὰ μάτια των, ἢ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ ἐξαπατοῦν ἄλλους μὲ τὸ νὰ ὑπόσχονται πλήρη κατανόησιν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνοι δὲν καταλαβαίνουν μήτε αὐτὰ ποὺ λέγουν μήτε αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα δίδουν διαβεβαιώσεις².

2. Διδότι οἱ μὲν Πατέρες εἶπαν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ καὶ τέλειος ἐκ τελείου· ὅτι ἔπειτα κατήλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὅτι ἔλαβε σάρκα, ἔγινεν ἄνθρωπος, ἔτσι μετὰ ὡς ἄνθρωπος ἔπαθε καὶ ἀνεστήθη. Διὰ νὰ μὴ νομίαση δὲ κανεὶς, ὅταν ἀκούῃ πάθος καὶ ἀνάστασιν, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἠλλοιώθη, ἔδογματίσαν, μετὰ ἀπὸ κριτικὴν σκέψιν, τὸ ἄτρεπτον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ Υἱοῦ. Αὐτοὶ ὅμως ἢ θεωροῦν ὅτι ἠλλοιώθη ὁ Λόγος ἢ νομίζουν ὅτι ἡ οἰκονομία τοῦ πάθους ἦτο φαινομενική. Καὶ ἄλλοτε μὲν λέγουν ἄκτιστον καὶ ἐπουράνιον τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοτε δὲ λέγουν ὅτι αὐτὴ εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὴν θεότητα. Ἐπειτα λέγουν ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν τὴν θέσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου κατέλαβε νοῦς ἐπουράνιος, ὅτι δηλαδὴ ὁ νοῦς αὐτὸς ἐχρησιμοποίησε τὸν ἐξωτερικὸν ἄνθρωπον ποὺ τὸν περιεῖχεν ὡσάν ὄργανικὸν σκῆμα, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ αὐτὸς τέλειος ἄνθρωπος. Διότι ὅπου ὑπάρχει τέλειος ἄνθρωπος, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἁμαρτία· καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν δύο τέλεια νὰ γίνουν ἓνα, διότι ἔτσι θὰ ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ἡ μάχη τῆς ἁμαρτίας ποὺ γίνεται εἰς ἡμᾶς καὶ θὰ ἐχρειάζετο καὶ αὐτὸς τὸν καθαρισμόν, τὸν ὁποῖον χρειαζόμεθα ἡμεῖς, ἐὰν βεβαίως ὁ Χριστός, ὅταν ἔγινεν ἄνθρωπος, ἔδειχνε μὲ τὸν ἑαυτὸν του ὅτι εἶχε μέσα του τὸ ἴδιον φρόνημα καὶ τὴν ροπὴν ποὺ ἔχει ἡ ἰδική μας σὰρξ. Ἀλλά, λέγει, ὁ Χριστὸς ἔλαβε σῶμα χωρὶς νοῦν, διὰ νὰ εἶναι αὐτὸς νοῦς εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ διὰ νὰ μείνῃ αὐτὸς τελείως ἀμέτοχος ἁμαρτίας, τουλάχιστον κατὰ τὴν θεῖαν του φύσιν, καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ σῶμά του ἦτο χωρὶς νοῦν. Διότι δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ ἁμαρτήσῃ ἡ σὰρξ ἐκείνου ποὺ

τοῦ ἄγοντος τὴν σάρκα, τουτέστι τοῦ φρονοῦντος, μὴ προση-
 θυμηθέντος τὴν προᾶξιν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐνεργήσαντος διὰ
 τοῦ σώματος εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἁμαρτίας. Ὅθεν σαρκὸς
 μὲν καινότητα Χριστοῦ ἐπιδέδεικται καθ' ὁμοίωσιν, τοῦ δὲ
 5 φρονοῦντος ἐν ἡμῖν τὴν καινότητα διὰ μιμήσεως καὶ ὁμοι-
 ώσεως καὶ ἀποχῆς τῆς ἁμαρτίας, ἕκαστος ἐν ἑαυτῷ ἐπι-
 δείκνυται. Καὶ οὕτω νοεῖται Χριστοῦ χωρὶς ἁμαρτίας.

3. Ταῦτά ἐσιν αὐτῶν τὰ σοφίσματα καὶ τῆς παρατρο-
 πῆς τὰ νοήματα· καὶ οὐκ ἔστιν εἰς ὁ λόγος αὐτῶν, πολλὰ
 10 γὰρ τῆς ἀπιστίας αἱ παρατροπαὶ ἀνθρωπίνους λογισμοὺς ἐπι-
 ρενσημέναι. Προσθῶμεν τοίνυν τοῦτοις τῆς τοῦ Θεοῦ εὐδο-
 κίας τὴν θέλησιν (ᾧμοσε γὰρ, φησί, Κύριος καὶ οὐ μεταμε-
 ληθήσεται) καὶ τῆς ἀληθεσιότητος οἰκονομίας τὴν συμπλήρω-
 σιν καὶ τῆς τελειοτάτης εὐεργεσίας τὴν χάριν· ἀντερωτήσαν-
 15 τες τοῦτων τὰ νοήματα, εἰ τοῖς προφητικοῖς μηνύμασι συνά-
 δουσιν) εἰ τοῖς ἀποστολικοῖς διδάγμασιν ἀκολουθοῦσιν, εἰ τοῖς
 τῶν Πατέρων παραγγέλμασι στοιχειοῦσιν, εἰ τὰς ἐναποδεί-
 κτους τοῦ Δεσπότου φωνὰς οὐκ ἀπειθοῦσιν, ἢ ἐκ τῶν προ-
 φητικῶν μηνυμάτων καὶ τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων καὶ
 20 τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου πληρωθέντων πραγμάτων γίγνηται τῆς
 ἀληθείας ἢ ὁμολογία καὶ τῆς πλάνης ἢ ἔλεγχις. Εἴπατε τοί-
 νυν οἱ ἐφευρεταὶ τοῦ καινοῦ καθ' ὑμᾶς Εὐαγγελίου, ὃ οὐκ
 ἔστιν ἄλλο, πόθεν ὑμῖν κατηγγέλθη σάρκα ἄκτιστον λέγειν,
 ὥστε ἢ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου εἰς μετὰ πτωσιν σαρκὸς φαν-
 25 τάζεσθαι ἢ τὴν οἰκονομίαν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ
 τῆς ἀνασιτάσεως ὡς δόκησιν νομίζειν. Ἄκτιστος μὲν γὰρ
 πέφηνε μόνῃ ἢ ἀγία Τριάς τῆς θεότητος, ἀτιδίος τε καὶ ἄ-
 τρεπιος καὶ ἀναλλοίωτος. Χριστοῦ δὲ κατὰ σάρκα ἐξ ἀνθρώ-

τὴν καθοδηγεῖ, δηλαδὴ ἐκείνου ποῦ σκέπτεται, ἐὰν αὐτὸς δὲν σχεδιάσῃ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας καὶ δὲν πραγματοποιήσῃ μὲ τὸ σῶμα ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ ἁμαρτία. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Χριστὸς ἔδειξεν ὅτι ἀνέλαβε νέαν σάρκα, ὁμοίαν μὲ τὴν ἰδικήν μας, ἕκαστος δὲ ἀποδεικνύει μὲ τὸν προσωπικόν του βίον διὰ τῆς μιμήσεως καὶ τῆς ὁμοιώσεως καὶ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν τὴν καινότητα ἐκείνου ποῦ σκέπτεται μέσα μας. Καὶ ἔτσι νοεῖται ὁ Χριστὸς χωρὶς τὴν ἁμαρτίαν.

3. Αὐτὰ εἶναι τὰ σοφίσματα αὐτῶν καὶ αἱ διεστραμμένοι σκέψεις των. Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἓνας ὁ λόγος αὐτῶν, ἀλλὰ πολλαὶ αἱ διαστρεβλώσεις ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν των, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἐπινοηθῆ μὲ τὸν ἀνθρώπινον λογισμόν. Ἄς ἀντιτάξωμεν λοιπὸν ἡμεῖς εἰς αὐτοὺς τὴν θέλησιν τῆς πραγματικῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ (Διότι ὁ Κύριος, λέγει, ὑπεσχέθη καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ γνώμην*) καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀληθινοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χάριν τῆς τελειοτάτης εὐεργεσίας. Καὶ ἄς ἐρωτήσωμεν αὐτοὺς διὰ τὰς ἐπινοήσεις των ἐὰν συμφωνοῦν αὐταὶ μὲ τὰ προφητικὰ μηνύματα, ἐὰν ἀκολουθοῦν τὰ διδάγματα τῶν Ἀποστόλων, ἐὰν συμβαδίζουσιν μὲ τὰ παραγγέλματα τῶν Πατέρων, ἐὰν δὲν ἀθετοῦν τὰ αὐταπόδεικτα λόγια τοῦ Δεσπότη, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ἔτσι ἡ ἀληθῆς ὁμολογία πίστεως καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς πλάνης ἐκ τῶν προφητικῶν μηνυμάτων καὶ τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων καὶ τῆς ἐκπλήρωσεως τῶν θαυμαστῶν πράξεων τοῦ Κυρίου. Εἰπέτε λοιπὸν σεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχετε ἀνακαλύψει τὸ νέον, ὅπως λέγετε, Εὐαγγέλιον ποῦ δὲν εἶναι διαφορετικόν, ἀπὸ ποῦ ἐμάθατε νὰ ὁμιλήτε δι' ἄκτιστον σάρκα, ὥστε, ἢ νὰ φαντάζεσθε ὅτι ἡ θεότης τοῦ Λόγου μετέπεσε καὶ μετεβλήθη εἰς σάρκα ἢ νὰ νομίζετε ὅτι ἡ οἰκονομία τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως ἦσαν φαινομενικά. Διότι ἄκτιστος μὲν λέγεται μόνον ἡ Ἁγία Τριάς τῆς θεότητος καὶ προαιώνιος καὶ ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος. Πῶς λοιπὸν λέγετε σεῖς παθητὸν τὸ

πων ἀνισιαμένου ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς γέγραπται, καὶ παθητοῦ καὶ πρωτοτόκου ἐξ ἀνασιάσεως νεκρῶν προκαταγγείλαντος τοῦ νόμου, πῶς τὸ ἄκισιον παθητὸν λέγετε; ἢ πῶς τὸ παθητὸν ἄκισιον ὀνομάζετε; Καὶ γὰρ καὶ τὴν ἄκισιον 5 οὐσίαν τοῦ Λόγου παθητὴν λέγοντες εἰς τὴν θεότητα βλασφημεῖτε, καὶ τὴν παθητὴν σάρκα, ὁσίοις τε καὶ αἵματι καὶ ψυχῇ καὶ ὄλου τοῦ καθ' ἡμᾶς σώματος ἀρροσθεῖσαν, ψηλαφητὴν τε καὶ ὄρατὴν γενομένην ἄκισιον λέγοντες, δυοὶ περιπίπτετε πτώμασιν· ἢ φαντασίαν τὴν δεῖξιν καὶ τὴν ἀνοχὴν 10 τοῦ πάθους ὑπολαμβάνοντες, κατὰ τὴν τῶν Μανιχαίων ἀσέβειαν, ἢ τοιαύτην ὑποτίθεσθε τῆς ἀκίσιου θεότητος τὴν οὐσίαν. Καὶ τί ἔτι μέμφεσθε τοῖς ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ τῇ κατὰ σάρκα τὸν Θεὸν φανταζομένοις;

4. Ἀλλὰ λέγετε ὅτι ἄκισιος γέγονε τῇ ἐνώσει τῇ πρὸς 15 τὸν ἄκισιον. Ἐντεῦθεν δὲ ὑμῶν ἡ πλάνη δειχθήσεται αὐτέλεγκτος, ἢ γὰρ τῆς σαρκὸς ἔνωσις πρὸς τὴν τοῦ Λόγου θεότητα ἐκ μήτρας γέγονεν· ἐντεῦθεν γὰρ αὐτὴν ἀνεστήσατο ὁ Λόγος ἐξ οὐρανῶν ἐπιδημήσας, οὐ προϋπέραξασαν τῆς τοῦ Λόγου ἐπιδημίας ἢ τῆς Θεοτόκου Μαρίας, μόνης ἐκ τοῦ 20 Ἀδὰμ καταγομένης, καὶ ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἐκ τοῦ Δαβὶδ γενεαλογουμένης σὺν τῷ Ἰωσήφ τῷ μεμνηστευμένῳ αὐτῆν, ὄντων ἑκατέρων εἰς σάρκα μίαν, καθὼς γέγραπται, οὐ τῇ πρὸς ἀλλήλους συναφείᾳ, ἀλλὰ τῇ ἐξ ἑνὸς ὑπέραξει· διὸ γὰρ ἀδιγεῖς διέμειναν, μεμαρτύρηται. Γεννᾶται οὖν ὁ Χριστὸς 25 ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, τὸν Ἰωσήφ πατέρα καλῶν, ταῦτον τῇ Μαρίᾳ πυχάνοντα τοῦ Δαβὶδ· ἐν σπαργάνοις ἀνακλιθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος ἐν τῷ ἱερῷ βασταχθεὶς καὶ πε-

4. Πρὸβλ. Δευτ. 18, 15· Πράξ. 3, 22.

5. Πρὸβλ. Ματθ. 1, 1.

6. Πρὸβλ. Γεν. 2, 24.

7. Ματθ. 2, 1.

ἄκτιστον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν σάρκα ἀνεδείχθη ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ἀδελφῶν μας ὅπως ἔχει γραφῆ⁴, καὶ ὁ ὁποῖος κατὰ τοῦτο εἶναι παθητὸς καὶ πρωτότοκος ἐξ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ὅπως προανήγγειλεν ὁ νόμος; Ἡ πῶς ὀνομάζετε ἄκτιστον τὸ παθητὸν; Διότι μὲ τὸ νὰ λέγετε παθητὴν καὶ ἄκτιστον οὐσίαν τοῦ Λόγου βλασφημεῖτε κατὰ τῆς θεότητος, μὲ τὸ νὰ λέγετε δὲ ἄκτιστον τὴν παθητὴν σάρκα, ἣ ὁποία εἶναι συνηρμοσμένη ἀπὸ ὄστᾶ καὶ αἷμα καὶ ψυχὴν καὶ γενικῶς ὀλόκληρον τὸ ἰδικόν μας σῶμα καὶ ἣ ὁποία ὑπῆρξε ψηλαφητὴ καὶ ὄρατὴ, περιπίπτετε εἰς δύο ἁμαρτήματα. Δηλαδή, ἢ θεωρεῖτε φαντασίαν τὸ φανερόν πάθος τὸ ὁποῖον ὑπέστη ἐκουσίως σύμφωνα μὲ τὴν ἀσέβειαν τῶν Μανιχαίων ἢ ὑποθέτετε ὅτι ἡ οὐσία τῆς ἀκτίστου θεότητος εἶναι τέτοια, δηλαδή αὐτὴ ὑπέστη τὸ πάθος. Καὶ διατί κατηγορεῖτε ἀκόμη ἐκείνους ποὺ φαντάζονται ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει ἀνθρωπίνην μορφήν ὁμοίαν μὲ τὴν σάρκα μας;

4. Ἄλλὰ λέγετε ὅτι ἡ σάρκα κατέστη ἄκτιστος λόγῳ τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸν ἄκτιστον. Ἐπὶ ἐδῶ λοιπὸν θὰ ἀπαδειχθῆ, ὅτι ἡ πλάνη σας ἐλέγχεται ἀφ' ἑαυτῆς, διότι ἡ ἔνωσις τῆς σαρκὸς μὲ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου ἔγινε ἀπὸ τὴν μήτραν τῆς γυναικός. Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ δηλαδή ἐπῆρεν αὐτὴν ἐπάνω του ὁ Λόγος, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν προὑπῆρξεν αὐτὴ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Λόγου εἰς τὴν γῆν οὔτε τῆς Θεοτόκου Μαρίας, ἣ ὁποία μόνη κατήγετο ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐγενεαλογεῖτο ἐκ τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἐκ τοῦ Δαυῖδ⁵, μαζὶ μὲ τὸν Ἰωσήφ ποὺ τὴν εἶχε μνηστευθῆ, διότι ἦσαν καὶ οἱ δύο μία σάρκα, ὅπως ἔχει γραφῆ⁶, ὅχι βέβαια λόγῳ τῆς πρὸς ἀλλήλους σαρκικῆς σχέσεως, ἀλλὰ λόγῳ τῆς προελεύσεως καὶ τῶν δύο ἐκ τοῦ ἐνός. Τὸ ὅτι δὲ ἔμειναν ἀγνοεῖ εἶναι μαρτυρημένον. Γεννᾶται λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας⁷ καὶ ὀνομάζει πατέρα τὸν Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος κατήγετο, ὅπως καὶ ἡ Μαρία, ἐκ τοῦ Δαυῖδ. Καὶ ἀνεκλίθη εἰς τὰ σπάργανα καὶ ἐκρατήθη μὲ τὰ χέρια τοῦ Συμεῶνος μέσα εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐδέχθη εἰς τὸν

ριτομήν σαρκὸς προσαγόμενος κατὰ τὸν νόμον καὶ αὐξησιν
 ἡλικίας ποιούμενος. Εἰ τοίνυν ἄκτιστος τῇ ἐνώσει γέγονε,
 πῶς οὐκ αὐτοτελῆς ὤφθη, ἀλλὰ θελήσαντος τοῦ Λόγου ἢ
 τοῦ σώματος αὐξήσις ἐγένετο; Ἄκτιστω δὲ προσάγειν αὐξη-
 5 οιν ἀσεβές ἐστι. Τὸ γὰρ ἄκτιστον τῇ φύσει ἄκτιστον λέγε-
 ται, μήτε αὐξῆσιν, μήτε ἐλάττωσιν ἐπιδεχόμενον. Τὸ δὲ τῷ
 ἀκίσιτω κοινωνῆσαν ἢ ἐνωθέν, ἴδιον μὲν τοῦ ἀκίσιτου λέγε-
 ται, οὐ μὴν αὐτὸ ἄκτιστον, ἵνα μὴ ἐπιλησθῆ τῆς ἐνώσεως ἢ
 εὐεργεσία καὶ καταργηθῆ τῆς εὐεργεσίας ἢ ὀφειλὴ καὶ εἰς
 10 ἀνελλιπείαν καταπέσει ἢ ἐν ἀσθενείᾳ ἔτι τυγχάνουσα ἀνθρω-
 πότης, διδασκομένη καθ' ἡμᾶς μὴ ἔχειν πρὸς Θεὸν οἰκειό-
 τητα καὶ ἀμαυρωθῆ ἢ χάρις. Τίς γὰρ, ἄκτιστον ἀκούων τὸ
 τοῦ Κυρίου σῶμα, ἑαυτὸν δὲ ποιηθέντα καὶ κτισθέντα εἰδώς,
 οὐκ ἐννοηθήσεται ψευδεῖς μὲν εἶναι τὰς ἀγίας Γραφάς, ἐ-
 15 αυτὸν δὲ μὴ ἔχειν πρὸς τὸν Χριστὸν κοινωνίαν; Εἰ ὁ ἄκτιστος
 ἄκτιστον σῶμα ἀνελάβειτο, κατήργηται τοίνυν ἡ πρώτη πλά-
 σις, ἀπόλωλεν ὁ ἀρχέτυπος Ἄδάμ, οὐ ἡμεῖς μέχρι σήμερον
 ἀπόγονοι τυγχάνομεν κατὰ τὴν τῆς σαρκὸς διαδοχὴν. Πῶς οὖν
 Χριστὸς ἡμᾶς μετόχους ἑαυτοῦ κατεστήσατο; πῶς δὲ καὶ
 20 ὁ Ἀπόστολος λέγει, «Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ σὶ ἀγιαζόμενοι
 ἐξ ἐνὸς πάντες»;

5. Μὴ τις δὲ τολμάτω περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ ἐν-
 νοῆσαι δι, ὥσπερ αὐτὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς, κα-
 θάπερ οἱ ἀσεβέοιταιοι Ἀρειανοὶ λέγειν τολμῶσιν ἢ πάντως
 25 κατὰ τὴν τῆς σαρκὸς ἐπίδειξιν καὶ κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ
 δούλου, τουτέστι τοῦ πρωτοπλάστου Ἄδάμ, ἣν ἔλαβεν ὁ ἐν
 μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων Θεός. Ὅλως μὲν οὖν ἐν τοῖς ποιή-
 μασι τὸ λεγόμενον ἄκτιστον, τὸ μηδέπω ὑπάρξαν λέγεται, δι
 μὴ γέγονε. Μὴ τι οὖν ἄρα, μὴδ' ὄλως γεγονέναι ἐν τῷ Λό-

8. Πρβλ. Λουκ. 2, 7· 28· 40.

9. Ἐβρ. 2, 11.

10. Φιλιπ. 2, 6.

ἑαυτὸν τοῦ τὴν νόμιμον σαρκικὴν περιτομὴν καὶ ἐμεγάλω-
σε κατὰ τὴν ἡλικίαν⁹. Ἐὰν λοιπὸν ἡ σὰρκα τοῦ κατέστη
ἄκτιστος λόγῳ τῆς ἐνώσεως, διατί δὲν ἐφανερώθη ἀμέσως
ὡσὰν αὐτοτελής, ἀλλὰ ἡ αὔξησις τοῦ σώματος ἐγένετο μὲ
τὴν θέλησιν τοῦ Λόγου; Τὸ νὰ προσθέτωμεν δὲ αὔξησιν
εἰς τὸ ἄκτιστον εἶναι ἀσέβεια. Διότι τὸ ἄκτιστον λέγεται καὶ
εἶναι ἐκ φύσεως ἄκτιστον, καὶ δὲν ἐπιδέχεται οὔτε αὔξησιν
οὔτε ἐλάττωσιν. Ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἐκοινωνήσεν ἢ ἠνώθη μὲ τὸ
ἄκτιστον λέγεται μὲν ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ ἄκτιστον, ἀλλ' ὅμως
αὐτὸ δὲν λέγεται ἄκτιστον, διὰ νὰ μὴ λησμονηθῇ ἡ εὐεργε-
σία τῆς ἐνώσεως καὶ καταργηθῇ τὸ χρέος διὰ τὴν εὐεργεσίαν
καὶ περιπέση ἔτσι εἰς ἀπελπισίαν ἢ ἀνθρωπότης, ἡ ὁποία εὐ-
ρίσκεται ἀκόμη εἰς ἀδυναμίαν, διότι διδάσκεται σύμφωνα μὲ
σαῶς νὰ μὴ ἔχη καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν Θεὸν καὶ διὰ νὰ μὴ
ἀμαυρωθῇ ἔτσι ἡ χάρις. Διότι ποῖος, ὅταν ἀκοῦῃ ὅτι τὸ σῶμα
τοῦ Κυρίου ἦτο ἄκτιστον, γνωρίζει δὲ ὅτι ὁ ἑαυτὸς τοῦ
εἶναι δημιούργημα καὶ κτίσμα, δὲν θὰ σκεφθῇ ὅτι, αἱ μὲν
Γραφαὶ εἶναι ψευδεῖς, ὁ ἑαυτὸς τοῦ δὲ δὲν ἔχει καμμίαν
κοινωνίαν μὲ τὸν Χριστόν; Ἐὰν ὁ ἄκτιστος ἀνέλαβεν ἄκτι-
στον σῶμα, ἔχει καταργηθῇ λοιπὸν ἡ πρώτη πλάσις, ἐχάθη ὁ
ἀρχέγονος Ἀδάμ, τοῦ ὁποίου ἡμεῖς εἴμεθα μέχρι σήμερον
ἀπόγονοι κατὰ τὴν διαδοχὴν τῆς σαρκός. Πῶς λοιπὸν ὁ Χρι-
στὸς κατέστησεν ἡμᾶς μετόχους τοῦ ἑαυτοῦ του; Πῶς δὲ
λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Ὅτι καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἀγιάζει καὶ
ἐκεῖνοι ποῦ ἀγιάζονται, ἔχουν ὅλοι τὴν ἰδίαν καταγωγὴν»¹⁰;

5. Ἄς μὴ τολμήσῃ δὲ κανεῖς νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς θεό-
τητος τοῦ Υἱοῦ, ὅτι ὅπως ἀκριβῶς αὐτὸς εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ,
ἔτσι καὶ ἡμεῖς, καθὼς λέγουν μὲ ἀναίδειαν οἱ ἀσεβέστατοι
Ἀρειανοί· ἢ ὅπως ὅποτε κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς σαρκός καὶ
κατὰ τὴν μορφήν τοῦ δούλου, δηλαδὴ τοῦ πρωτοπλάστου
Ἀδάμ, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶχε θεϊκὴν μορ-
φήν¹¹. Γενικῶς λοιπὸν μεταξύ τῶν δημιουργημάτων λέγεται
ἄκτιστον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆρξε ποτέ, διότι δὲν ἔγινε.
Ἄρα λοιπὸν προσέξατε, μήπως μὲ τὸ νὰ ὑποθέσετε ὅτι οὐ-

γω σάρκα ὑπολαμβάνοντες, εὐφῆμω λέξει ποιεῖσθαι καὶ τὴν
 ἄρνησιν εὐθύς ἐννοεῖτε, ἵνα μηδὲν ἐν τῷ ἄκτιστῷ ὁμολογή-
 σῃτε. Ἄκτιστος γὰρ ὑπαρξίς μόνη ἢ τῆς θεότητος νοεῖται
 ὥστε καὶ τὴν ἄκτιστον παθητὴν λέγειν ἀσεβές καὶ τὴν πα-
 5 θητὴν ἄκτιστον ὀνομάζειν. Τὴν γὰρ ποιηθεῖσαν τῆς ἀνθρω-
 πότητος φύσιν, μὴ τῇ ἐνώσει τοῦ Λόγου εἶναι ἰδίαν, ἀλλὰ
 συναϊδίον καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει ἐξισουμένην τῇ ταυτότητι
 τῆς φύσεως ἐννοεῖν, ἀσεβές. Σαρκὸς γὰρ καὶ αἵματος καὶ
 10 οστέων ἐπίδειξιν ἐποίησατο Κύριος καὶ ψυχῆς λυπουμένης
 καὶ ταραττομένης καὶ ἀδημονούσης. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν τις
 εἴποι φύσιν εἶναι θεότητος· ἴδια δὲ Θεοῦ κατὰ φύσιν γέγο-
 νεν, εὐδοκήσαντος τοῦ Λόγου ἀνασχέσθαι γεννήσεως ἀνθρω-
 πίνης καὶ τὴν ἑαυτοῦ ποιήσιν τὴν ἐν ἀμαρτία καὶ φθορᾷ καὶ
 15 θανάτῳ διαχυθεῖσαν ἐν ἑαυτῷ συστήσασθαι ἐν εἰκόνι και-
 νότητος. Διὸ τῆς μὲν ἀμαρτίας τὴν κατὰκρισιν ἐπὶ γῆς ἐποιή-
 σατο, τῆς δὲ κατάρως τὴν καθαίρεισιν ἐπὶ ξύλου, τῆς τε φθο-
 ρᾶς τὴν ἀπολύτρωσιν ἐν τῷ τάφῳ καὶ τοῦ θανάτου τὴν κα-
 τὰκλυσιν ἐν τῷ ἄδῃ, παντὶ ἐπιβάς τόπῳ, ἵνα τοῦ σύμπαντος
 ἀνθρώπου τὴν σωτηρίαν κατεργάσῃται, μορφὴν τῆς ἡμετέ-
 20 ρας εἰκόνας ἐν ἑαυτῷ ἐπίδεικνύμενος. Ἐπεὶ τίς ἦν χρεῖα Θεῷ
 γεννήσεως τῆς ἐκ γυναικὸς ἀνασχέσθαι; ἀδξήσεώς τε ἡλι-
 κίας καὶ ἐτιῶν ἀριθμήσεως τῷ ποιητῇ τῶν αἰώνων; ἢ πάλιν
 σταυροῦ ἢ τάφου ἢ ἄδου, οἷς ἡμεῖς ὑποπεπιώκαμεν, εἰ μὴ
 25 ἡμᾶς ἐξήτει, διὰ τῆς καθ' ἡμᾶς μορφῆς ζωοποιῶν ἡμᾶς καὶ
 εἰς ὁμοίωσιν καὶ μίμησιν τελείας εἰκόνας προσκαλοῦμενος;
 Μίμησις δὲ πῶς ἂν γένοιτο πρὸς τελειότητα μὴ προὔπαρ-
 ξάσης τῆς ἀνευδεοῦς τελειότητος; κατὰ τὸν λέγοντα Ἀπόστο-

11. Πρὸβλ. Ρωμ. 8, 3.

12. Πρὸβλ. Γαλ. 3, 13.

13. Πρὸβλ. Φίλιπ. 2, 7.

δέποτε ὑπῆρξε σὰρξ εἰς τὸν Λόγον, νομίζετε πῶς ἔτσι μὲ φαινομενικὴν καλλιλογίαν κατασκευάζετε ἀμέσως καὶ τὴν ἄρνησιν, διὰ νὰ μὴ παραδέχεσθε τίποτε εἰς τὸν ἄκτιστον. Διότι ἄκτιστος ὑπαρξίς θεωρεῖται μόνον ἢ ὑπαρξίς τῆς θεότητος· ὥστε εἶναι ἀσεβεία νὰ λέγῃ κανεὶς ὅτι ἢ ἄκτιστος ὑπαρξίς εἶναι παθητὴ καὶ νὰ ὀνομάζῃ τὴν παθητὴν ἄκτιστον. Τὸ νὰ ἐννοῇ δηλαδὴ κανεὶς, ὅτι ἢ δημιουργηθεῖσα ἀνθρωπίνῃ φύσιν δὲν ἀνήκει εἰς τὸν Λόγον ἐξ αἰτίας τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ὅτι εἶναι συναϊδίος μὲ αὐτόν, καὶ ὅτι ἐξισοῦται μὲ τὴν θεϊαν φύσιν κατὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως εἶναι ἀσεβές. Διότι ὁ Κύριος ἔκαμεν ἐπίδειξιν σαρκὸς καὶ αἵματος καὶ ὀστέων καὶ ἀκόμη ἔδειξε ψυχὴν ποὺ ἔλυπεῖτο καὶ ἐταράσσεται καὶ ἀνησυχοῦσεν. Αὐτὰ δὲ δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι φύσιν τῆς θεότητος, ἀλλ' ὅτι ἐγίναν φυσικὰ ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ, μόνον ὅταν ὁ Λόγος ἐδέχθη νὰ ἀνεχθῇ τὴν ἀνθρωπίνην γέννησιν καὶ νὰ ἀναλάβῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ ἀνανεωμένην εἰκόνα τὸ ἰδικόν του δημιουργήμα, τὸ ὁποῖον εἶχε διαποτισθῇ μὲ τὴν ἁμαρτίαν, τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν καταδίκην τῆς ἁμαρτίας ἐπραγματοποίησεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν¹¹, τὴν δὲ καθαίρεσιν τῆς κατάρας ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν¹², καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς φθορᾶς εἰς τὸν τάφον, καὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ θανάτου εἰς τὸν Ἄδην. Καὶ γενικῶς εἰσῆλθεν εἰς κάθε τόπον, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σωτηρίαν ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἔχων ἀναλάβει εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν μορφήν τῆς ἰδικῆς μας εἰκόνας¹³. Διότι διατὶ ἐχρειάζετο νὰ ὑπομείνῃ ὁ Θεὸς τὴν ἐκ γυναικὸς γέννησιν; καὶ ὁ δημιουργὸς τῶν αἰώνων τὴν αὔξησιν τῆς ἡλικίας καὶ τὴν ἀρίθμωσιν τῶν ἐτῶν; Ἡ πάλιν διατὶ ἐχρειάζετο τὸν σταυρόν ἢ τὸν τάφον ἢ τὸν Ἄδην, εἰς τὰ ὁποῖα ἡμεῖς εἶχομεν καταπέσει, ἐὰν δὲν ἐπεδίωκε νὰ μᾶς ζωοποιήσῃ διὰ τῆς ἰδικῆς μας μορφῆς, προσκαλῶν ἡμᾶς νὰ ὁμοιωθῶμεν καὶ νὰ μιμηθῶμεν τὴν τελείαν εἰκόνα; Ἄλλὰ πῶς θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ μίμησις πρὸς τὴν τελειότητα, ἐὰν δὲν προϋπῆρχεν ἢ πλήρης τελειότης,

λον· Ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον «τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνη τῆς ἀληθείας».

6. Πόθεν οὖν διδαχθέντες, λέγετε ἄκτιστον; Εἰ τοίνυν
 5 φύσις ἐκ μεταποιήσεως ἄκτιστος γίνεται, ἄρα καὶ ἀόρατος καὶ ἀθάνατος· οὐκ ἐκ θανάτου, ἀλλ' ἀνεπίδεκτος θανάτου. Πῶς οὖν ἀπέθανεν ὁ Κύριος, εἰ ὁ ἄκτιστος ἀκτίστως ἐπεδήμησεν ἐπὶ γῆς; ἢ πῶς ὄρατος καὶ ψηλαφητὸς γέγονεν; ὡς γέγραπται· «Ὁ ἐωράκαμεν, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν».
- 10 Πῶς οὖν λέγετε ἃ μὴ γέγραπται μήτε θέμις ἐννοεῖν; Δώσετε γὰρ πᾶσιν αἰρετικοῖς κατὰ τὴν τοῦ ποτε λεγομένου Ῥητορίου ἔννοιαν ἀσεβειάτην, οὗ καὶ τὴν ἀσέβειαν ἐξειπεῖν φοβερόν. Ἡ τοίνυν ἀρνήσασθε τὰς θείας Γραφὰς ἢ, ταύτας ὁμολογοῦντες, μὴ ἕτερα παρὰ τὰ γεγραμμένα ἐπινοεῖτε λα-
 15 λεῖν ῥήματα ἀπάτης ἀνιάτου. Ἀλλὰ πάλιν λέγετε δι, ἡμεῖς κτίσμαι οὗ προσκυνοῦμεν'. Ὡ ἀνόητοι! διὰ τί οὐ λογίζεσθε δι καὶ ποιηθὲν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου οὐ κτιστὴν ἀποφέρειται τὴν προσκύνησιν; Τοῦ γὰρ ἀκτίστου Λόγου γέγονε σῶμα οὗ γὰρ σῶμα γέγονε, τοῦτω προσάγετε καὶ τὴν προσκύνησιν.
- 20 Ἄρ' οὖν καὶ προσκυνεῖται ὀφειλομένως, καὶ θεϊκῶς προσκυνεῖται, Θεὸς γὰρ ὁ Λόγος ἐστίν, οὗ τὸ σῶμα ἴδιον τυγχάνει ἐπεὶ καὶ ὅτε προσήεσαν αἱ γυναῖκες τῷ Κυρίῳ, διακωλύων ἔλεγε, Μὴ μου ἅπιον· οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου, σημαίνων δι χρεῖα ἀναβάσεως καὶ δι μία ἔσται ἡ
 25 ἀνάβασις. Ὅμως προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν. Πόδας ἐκράτησαν, Θεὸν προσεκύνησαν. Πόδας ὁσιέων καὶ σαρκὸς ἔχοντις ψηλάφησιν, ἀλλὰ Θεοῦ

14. Πρβλ. Κολ. 3, 9-10· Ἐφ. 4, 24.

15. Α' Ἰω. 1, 1.

16. Ἰω. 20, 17.

17. Ματθ. 28, 9.

σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἄφοῦ ἔχετε ἀποβάλει τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ ἔχετε ἐνδυθῆ τὸν νέον» «τὸν δημιουργηθέντα κατὰ Θεὸν πρὸς ἀληθινὴν δικαιοσύνην καὶ ἀγιότητα»¹⁴;

6. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἐδιδάχθητε καὶ λέγετε ἄκτιστον; Διότι ἐὰν ἡ φύσις γίνεται ἄκτιστος μὲ ἀνακατασκευήν, ἄρα γίνεται ἀόρατος καὶ ἀθάνατος· ὄχι ἀπρόσβλητος ἀπὸ τὸν θάνατον, ἀλλ' ἀνεπίδεκτος θανάτου. Πῶς λοιπὸν ἀπέθανεν ὁ Κύριος ἐὰν ὁ ἄκτιστος κατέβη εἰς τὴν γῆν μὲ ἄκτιστον τρόπον; Ἡ πῶς ὑπῆρξεν ὄρατος καὶ ψηλαφητός; ὅπως ἔχει γραφῆ· «Ἐκεῖνο πού ἔχομεν ἰδεῖ καὶ τὰ χέρια μας ἐψηλάφησαν»¹⁵. Πῶς λοιπὸν λέγετε αὐτὰ πού δὲν εἶναι γραμμένα, καὶ οὔτε εἶναι σωστὸν νὰ τὰ διανοῆται κανεὶς; Διότι θὰ δώσετε εἰς ὄλους τοὺς αἰρετικούς τὴν ἀσεβεστάτην σκέψιν ἐκείνου τοῦ αἰρετικοῦ, πού κάποτε ὠνομάζετο Ρητόριος, καὶ τοῦ ὁποίου εἶναι φοβερὸν καὶ νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὴν ἀσέβειαν. Ἡ λοιπὸν ἀρνηθῆτε τὰς θείας Γραφάς, ἢ ἀφοῦ τὰς παραδεχθῆτε, μὴ κατασκευάζετε καὶ διαλαλῆτε ἄλλα λόγια ἀθεραπεύτου ἀπάτης, διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πού περιέχονται εἰς τὰς Γραφάς. Ἄλλὰ λέγετε πάλιν ὅτι, Ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν κτίσμα. Ὡ ἀνόητοι, διατί δὲν καταλαβαίνετε ὅτι, ἂν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι δημιουργημα, δὲν δέχεται κτιστὴν προσκύνησιν; Διότι ὑπῆρξε σῶμα τοῦ ἄκτιστου Λόγου· ἐκείνου δὲ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε σῶμα, εἰς ἐκεῖνον προσφέρετε τὴν προσκύνησιν. Ἄρα λοιπὸν καὶ προσκυνεῖται, διότι ἡ προσκύνησις εἶναι ὀφειλὴ πρὸς αὐτόν, καὶ κατὰ θεϊκὸν τρόπον προσκυνεῖται. Διότι ὁ Λόγος εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει τὸ σῶμα εἶναι Θεός. Ἐπειδὴ καὶ ὅταν αἱ γυναῖκες ἐπλησίασαν τὸν Κύριον, αὐτὸς τὰς ἡμπόδισε λέγων· Μὴ μὲ ἀγγίξῃς, διότι δὲν ἀνέβηκα ἀκόμη πρὸς τὸν Πατέρα μου¹⁶ καὶ ἤθελε νὰ δηλώσῃ μὲ αὐτὸ ὅτι ἦτο ἀναγκαία ἡ ἀνάβασις καὶ ὅτι μία θὰ εἶναι ἡ ἀνάβασις. Ὅμως, ἀφοῦ ἐπλησίασαν ἐκράτησαν τοὺς πόδας του καὶ προσεκύνησαν αὐτόν¹⁷. Τοὺς πόδας ἐκράτησαν, τὸν Θεὸν προσεκύνησαν. Τοὺς πό-

ὄντας, προσεκύνησαν Θεόν. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Κύριος ἔλεγε,
 «Ψηλαφήσατέ με καὶ γινώτε ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ
 ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα», καίτοι πνεῦμα ὦν ἀδύσ·
 «Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεός». Καὶ λέγων ἔχειν καὶ ἐπίδειξιν ποι-
 5 ούμενος, πῶς ἔλεγεν, ὅτι Πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔ-
 χει, καθὼς ἐμέ, φησὶν, οὐχὶ ὄντα, ἀλλ' ἔχοντα θεωρεῖτε, ἢ
 τοῦτο διδάσκων, ὅτι ἡ τοῦ Πνεύματος φύσις ἄρρητός ἐστιν·
 αὕτη δὲ ἡ ψηλάφησις σώματος τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐστιν, ὅπερ ἐ-
 αυτῷ περιεποιήσατο ἐκ Παρθένου, οὐκ ἐνεργείας τρόπῳ, ἀλ-
 10 λὰ φυσικῇ γεννήσῃ ἵνα καὶ κατὰ φύσιν ἢ τὸ σῶμα καὶ ἀδι-
 αίρειτον ἢ πάλιν κατὰ φύσιν τῆς τοῦ Λόγου Θεότητος. Οὕτω
 γὰρ καὶ ὁ θάνατος γέγονε τοῦ μὲν σώματος κατὰ φύσιν δεχο-
 μένου, τοῦ δὲ Λόγου κατὰ θέλησιν ἀνεχομένου καὶ ἐξουσι-
 στικῶς τὸ ἴδιον σῶμα εἰς θάνατον προϊεμένου ἵνα καὶ πάθῃ
 15 φυσικῶς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀναστῇ θεϊκῶς ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ ὅ-
 λη τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου ἡ πραγματεία εἰς τὴν ἡ-
 μετέραν ζήτησιν καὶ ἀνάκτησιν θεωρεῖται.

7. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων καὶ ὁμολογουμένων ἐν τῇ
 τοῦ Θεοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, πῶς ἡμεῖς πάλιν λέγετε ἐξ
 20 οὐρανοῦ τὸ σῶμα; καὶ διὰ τί τοῦτο πεποίηκεν ὁ Χριστός;
 Εἴπατε, ἵνα ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ γῆς κατενέγκῃ σῶμα καὶ τὸ ἀό-
 ρατον ὄρατον ποιήσῃ καὶ τὸ ἀνύβριστον ὑβρεως δεκτικὸν καὶ
 τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον θνητὸν καὶ παθητὸν; Καὶ τίς ἦν ἐν
 τούτοις εὐεργεσία, ᾧ μάταιοι, εἰ ταῦτα ἐν Χριστῷ γεγονέναι
 25 λέγετε, ἃ γέγονεν ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ Ἀδάμ; Εἰ μὴ τὸ τοῦ
 Ἀδάμ σῦμπωμα εἰς ἀσύγκριτον ἀνάστημα Χριστός ἀνεστή-

18. Λουκ. 24, 39.

19. Ἰω. 4, 24.

20. Πρὸβλ. Ματθ. 1, 23.

δας πού ἐψηλαφῶντο διότι ἦσαν ἀπὸ ὀστέα καὶ σάρκα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν τοῦ Θεοῦ, προσεκύνησαν τὸν Θεόν. Καὶ εἰς ἄλλο πάλιν σημεῖον ὁ Κύριος ἔλεγε· «Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν ἔχει σάρκα καὶ ὀστέα, ὅπως βλέπετε νὰ ἔχω ἐγώ»¹⁸, ἃν καὶ ὁ ἴδιος ἦτο πνεῦμα· διότι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα¹⁹. Καὶ ἐνῶ ἔλεγεν ὅτι ἔχει καὶ ἔδειχνε μάλιστα ὅτι ἔχει, διατί ἔλεγεν ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν ἔχει σάρκα καὶ ὀστέα, καθὼς, λέγει, μὲ βλέπετε, ὅχι ὅτι εἶμαι ἀλλ' ὅτι μὲ θεωρεῖτε πῶς ἔχω, παρὰ διὰ νὰ διδάξῃ ὅτι ἡ φύσις τοῦ Πνεύματος εἶναι ἀνέκφραστος; Αὐτὴ δὲ ἡ ψηλάφησις εἶναι ψηλάφησις τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἰδικόν μας, τὸ ὁποῖον ἐτοίμασε διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἐκ τῆς Παρθένου, ὅχι διὰ κάποιας ἐνεργείας, ἀλλὰ μὲ φυσικὴν γέννησιν²⁰. Καὶ τοῦτο δέ, διὰ νὰ εἶναι τὸ σῶμά του φυσικόν, καὶ διὰ νὰ εἶναι πάλιν κατὰ φύσιν ἀδιαίρειτον ἀπὸ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου. Ἔτσι λοιπὸν συνέβη εἰς αὐτὸν καὶ ὁ θάνατος, τὸ ὁποῖον τὸ μὲν σῶμα τὸν ἐδέχετο κατὰ φυσικὸν τρόπον, ὁ δὲ Λόγος ὑπέμεινεν αὐτὸν ἐκουσίως καί, ὡς ἐξουσίαν ἔχων, ὠδήγησε τὸ ἰδικόν του σῶμα εἰς τὸν θάνατον διὰ νὰ πάθῃ ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ φυσικὸν τρόπον καὶ διὰ νὰ ἀναστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν ὡς Θεός. Καὶ ὅλη ἡ ὑπόθεσις τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου ἐξηγεῖται μὲ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀναζητήσεως καὶ ἀνακτήσεώς μας.

7. Ἐὰν δὲ αὐτὰ εἶναι ἔτσι καὶ ἐὰν αὐτὴ εἶναι ἡ πίστις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, πῶς σεῖς πάλιν λέγετε ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἐξ οὐρανοῦ; Καὶ διατί ἐδημιούργησεν αὐτὸ ὁ Χριστός; Εἶπατε λοιπὸν, διὰ νὰ κατεβάσῃ τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν καὶ διὰ νὰ κάμῃ τὸ ἀόρατον ὄρατον καὶ ἐκεῖνο πού δὲν ὑβρίζεται ἐπιδεκτικόν ὕβρεως, καὶ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον θνητὸν καὶ παθητὸν; Καὶ ποῖα εἶναι ἡ εὐεργεσία, πού προῆλθεν ἀπ' αὐτά, ὡ ἀνόητοι, ἐὰν λέγετε, ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν συνέβησαν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν συμβῆ εἰς τὸν πρωτόπλαστον Ἀδάμ; Ἐκτός ἐὰν ὁ Χριστὸς ἀνέλαβε τὸ παράπτωμα τοῦ Ἀδάμ εἰς ὀλόκληρον

σαιο ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας ὄφθεις καὶ κατακρίνας
 τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί· ὥστε καὶ σαρκὶ ἐπὶ γῆς πολιτεύε-
 σθαι καὶ ἀνεπίδεκτον ἁμαρτίας δεῖξαι τὴν σάρκα, ἣν ἐκ
 τῆς πρώτης πλάσεως ὁ Ἄδὰμ ἀναμάρτητον ἐσχηκώς, ἐκ πα-
 5 ραβάσεως δευτικῆν ἁμαρτίας πεποίηκε καὶ εἰς διαφθορὰν καὶ
 θάνατον καταπέπιωκε. Ταύτην ἀνίστησι κατὰ φύσιν ἀναμάρ-
 τητον, ἵνα δεῖξη τὸν Δημιουργὸν ἀναίτιον τῆς ἁμαρτίας καὶ
 κατὰ τὴν ἀρχέινπον πλάσιν τῆς ἰδίας φύσεως κατεστήσαιο·
 ἵνα αὐτὸς ἢ τῆς ἀναμαρτησίας ἢ ἐπίδειξις. Μάτην οὖν φαν-
 10 τάζονται οἱ ἀλώμενοι καὶ ἐξ οὐρανοῦ λέγοντες τὸ τοῦ Κυρίου
 σῶμα. Καίτοι ὁ Ἄδὰμ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν κατενήνοχε,
 Χριστὸς ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνενήνοχε· καὶ ὅπερ Ἄδὰμ
 ἀναμάρτητον καὶ ἀκαταδίκαστον εἰς φθορὰν καὶ καταδίκην
 θανάτου κατενήνοχε, Χριστὸς τοῦτο ἀφθαρτον καὶ λυτήριον
 15 θανάτου ἀνέδειξεν· ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέ-
 ναι ἁμαρτίας, ἐκ δὲ τάφου τὴν ἀφθαρσίαν ἐπιδείκνυσθαι
 καὶ ἐν ἐπιβάσει ἁδου λύειν θάνατον καὶ εὐαγγελίσασθαι πᾶ-
 σι τὴν ἀνάστασιν. "Οτι ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ ἀ-
 φθαρσίᾳ καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἀιδιότητος ἐποίησεν αὐτόν.
 20 Φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον· βα-
 σιλευόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ θανάτου εἰς διαφθορὰν οὐκ ἔπερεῖδεν
 αὐτὸς γενόμενος ἄνθρωπος, οὐ τραπεῖς εἰς ἀνθρώπου μορ-
 φήν, οὐδὲ παριδὼν τὴν τοῦ ἀνθρώπου ὑπαρξιν, σκιδώδη τὴν
 δεῖξιν ἐποιεῖτο· ἀλλ' ὁ ὢν φύσει Θεὸς γεννᾶται ἄνθρωπος, ἵν'
 25 εἰς ἢ τὰ ἐκάτερα, τέλειος κατὰ πάντα, φουρικῆν καὶ ἀληθε-
 σιτάτην τὴν γέννησιν ἐπιδειξάμενος. Διὸ εἴρηται «Καὶ ἔχα-
 ρίσαιο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα», βασιλεύειν οὐρανοῖν
 καὶ ἐξουσίαν ἔχειν κρίσιν ποιεῖν.

21. Πρὸβλ. Ρωμ. 8, 3.

22. Πρὸβλ. Ματθ. 9, 6.

23. Πρὸβλ. Πράξ. 2, 24.

24. Σοφ. Σολ. 2, 23-24.

25. Φιλίπ. 2, 9.

τὴν ἔκτασίν του, μὲ τὸ νὰ ἐμφανισθῆ μὲ σῶμα ὅμοιον πρὸς τὸ ἰδικόν μας ἀμαρτωλὸν σῶμα καὶ κατεδίκασε τὴν ἀμαρτίαν εἰς τὴν σάρκα²¹, ὥστε νὰ ζήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς μὲ σάρκα καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν σάρκα ἀνεπίδεκτον ἀμαρτίας, τὴν ὁποίαν ἐνῶ ἐκ τῆς πρώτης δημιουργίας εἶχεν ὁ Ἄδὰμ ἀναμάρτητον, κατέστησε μὲ τὴν παράβασίν του δεκτικὴν τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὴν ἀποκατέστησεν ἀναμάρτητον κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀρχικῆς δημιουργίας ποῦ εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν ἰδικήν του φύσιν. Καὶ αὐτὸ διὰ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἢ ἀπόδειξις τῆς ἀναμαρτησίας. Ματαίως λοιπὸν φαντάζονται οἱ ταλαίπωροι καὶ λέγουν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἄν καὶ ἐκεῖνο ποῦ ὁ Ἄδὰμ κατέβασεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν, αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἀνέβασεν ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, ἐνῶ ἦτο ἀναμάρτητον καὶ δὲν εἶχε καταδικασθῆ, ὁ Ἄδὰμ κατέβασεν εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν καταδίκην τοῦ θανάτου, αὐτὸ ἀπέδειξεν ὁ Χριστὸς ἄφθαρτον καὶ καταλυτικὸν τοῦ θανάτου, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς γῆς νὰ συγχωρῇ ἀμαρτίας²², ἀπὸ δὲ τὸν τάφον νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ καταδικῶν τὸν Ἄδην νὰ καταργῇ τὸν θάνατον²³ καὶ νὰ κηρύσῃ εἰς ὅλους τὴν ἀνάστασιν. Διότι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον ἄφθαρτον διὰ νὰ εἶναι εἰκὼν τῆς ἰδικῆς του αἰωνιότητος. Μὲ τὸν φθόνον ὅμως τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος²⁴. Καὶ ἐνῶ ὁ κόσμος ἐκυριαρχεῖτο ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ ὠδηγεῖτο εἰς τὴν καταστροφήν, δὲν ἔμεινεν αὐτὸς ἀδιάφορος, ἀλλ' ἔγινεν ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ μεταβληθῆ εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, οὔτε καὶ περιεφρόνησε τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον χωρὶς νὰ φαίνεται. Ἄλλ' αὐτὸς ποῦ ἦτο ἐκ φύσεως Θεός, γεννᾶται ἄνθρωπος, διὰ νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἕνας καὶ συγχρόνως καὶ τὰ δύο, τέλειος καθ' ὅλα, μὲ τὸ νὰ γεννηθῆ μὲ φυσικὴν καὶ πραγματικὴν γέννησιν. Διὰ τοῦτο ἐλέχθη: «Καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ὄνομα, τὸ ἀνώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλο ὄνομα»²⁵, διὰ νὰ βασιλεύῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν νὰ κρίνῃ.

8. Ὁ γὰρ τῶν ὅλων δημιουργὸς Λόγος ὤφθη υἱὸς ἀνθρώπου, οὐχ ἕτερός τις γενόμενος, ἀλλὰ δεύτερος Ἀδάμ ἵνα καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος γινώσκωμεν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ προγενέστερον δείκνυσι τὸν πρωτόπλαστον ὁ Ἀπόστολος, πρῶτον τὸ ψυχικὸν δεικνύς, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. Ψυχικὸν δὲ καὶ πνευματικὸν λέγων, οὐχ ἕτερον καὶ ἕτερον δείκνυσι σῶμα, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ σῶμα· τὸ μὲν πρῶτον ἐν ἐξουσίᾳ καὶ φύσει ψυχῆς, διὸ ψυχικόν· τὸ δὲ δεύτερον ἐν ἐξουσίᾳ καὶ φύσει Πνεύματος, διὸ πνευματικόν· Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος· οὕτω γὰρ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἰρημένον ἔστι συνιδεῖν ἐν τῷ λέγειν. «Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει τὰ πάντα· ψυχικὸς δὲ ἀνθρώπος οὗ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος». Καίτοι ἐνὸς ὄντος ἐκατέρωθεν τοῦ σώματος, τὸν μὲν τοῦ Πνεύματος μέτοχον νοεῖσθαι πνευματικὸν δείκνυσι, τὸν δὲ τῇ ἐξουσίᾳ τῆς ψυχῆς μόνῃ ἐμμείναντα δείκνυσθαι ψυχικόν. Διὰ τί δὲ ὅλως, εἰ καθ' ὑμᾶς ἐστίν, οὐχὶ ἀνθρώπος μόνον λέγεται ὁ Χριστὸς ὡς καινὸς τις ἐξ οὐρανῶν ἐπιδημήσας, ἀλλὰ υἱὸς ἀνθρώπου γέγονεν; Εἰ μὲν οὖν ἐπὶ γῆς γέγονεν υἱὸς ἀνθρώπου, καίτοι οὐκ ἐκ σπέρματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἁγίου γεννηθείς, ἐνὸς ὄντος τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ υἱὸς νοηθήσεται. Οὗ γὰρ ἕτερός τις ἀναγέγραπται ἀνθρώπος ἐν οὐρανῷ ὑπάρξας παρὰ τὸν ἐκ γῆς Ἀδάμ, ἵνα καὶ ἐξ οὐρανῶν ἔχη τὸ σῶμα καὶ υἱὸς ἀνθρώπου ἦ παρὰ τὸν Ἀδάμ. Διὸ ὁ μὲν Ματθαῖος υἱὸν Ἀβραάμ καὶ Δαυτὶδ ἀναγράφει τὸ κατὰ σάρκα, ὁ δὲ Λουκᾶς υἱὸν αὐτὸν τοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ Θεοῦ γενεολογεῖ. Εἰ τοίνυν μαθηταί ἐστε τῶν Ἐδαγγελίων, μὴ λαλεῖτε

26. Πρὸβλ. Α' Κορ. 15, 46.

27. Πρὸβλ. Ἰω. 4, 24.

28. Α' Κορ. 2, 15· 14.

29. Πρὸβλ. Ματθ. 1, 20.

30. Ματθ. 1, 1.

31. Λουκ. 3, 38.

8. Διότι ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων Λόγος ἐνεφανίσθη ὡς υἱὸς ἀνθρώπου, ὄχι μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἄλλος ἀπὸ ὅ,τι ἦτο, ἀλλὰ δεύτερος Ἀδὰμ, διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δείχνει ὅτι ὁ πρωτόπλαστος εἶναι προγενέστερος, μὲ τὸ νὰ φανερώνη πρῶτον τὸ ψυχικὸν καὶ ἔπειτα τὸ πνευματικόν²⁶. Ὅταν δὲ ὁμιλῇ περὶ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ σώματος δὲν ἐννοεῖ ἄλλο σῶμα τὴν μίαν φορὰν καὶ ἄλλο τὴν ἄλλην, ἀλλὰ τὸ ἴδιο σῶμα. Καὶ τὴν μὲν πρώτην φορὰν ἐννοεῖ τὸ σῶμα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, διὰ τοῦτο λέγει αὐτὸ ψυχικόν, τὴν δὲ δευτέραν τὸ σῶμα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν φύσιν τοῦ Πνεύματος, διὰ τοῦτο λέγει αὐτὸ πνευματικόν· Διότι ὁ Θεὸς Λόγος εἶναι Πνεῦμα²⁷. Ἔτσι λοιπὸν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν καὶ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει λεχθῆ δι' ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον· «Ὁ δὲ πνευματικὸς ἄνθρωπος κρίνει ὅλα τὰ πράγματα· ὁ ψυχικὸς ὅμως ἄνθρωπος δὲν δέχεται ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα²⁸». Καὶ ἂν καὶ εἶναι ἓνα τὸ σῶμα καὶ τῶν δύο, ὅμως ἐκεῖνον μὲν ὁ ὁποῖος μετέχει τοῦ πνεύματος ἀποδεικνύει ὅτι θεωρεῖται πνευματικὸς, ἐκεῖνον δὲ ὁ ὁποῖος παρέμεινε μόνον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ψυχῆς ἀποδεικνύει ψυχικόν. Ἐὰν λοιπὸν τὰ πράγματα ἔχουν γενικῶς ὅπως τὰ λέγετε, διατί δὲν λέγεται ὁ Χριστὸς ἀπλῶς μόνον ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἔχει κατέλθει εἰς τὴν γῆν ὡσὰν κάποιος νέος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὅτι ἐγένεν υἱὸς ἀνθρώπου; Ἐὰν ὅμως ἐπάνω εἰς τὴν γῆν ἐγένεν υἱὸς ἀνθρώπου, παρὰ τὸ ὅτι δὲν ἐγεννήθη ἐκ σπέρματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἁγίου²⁹, ἀφοῦ ὁ πρωτόπλαστος Ἀδὰμ εἶναι ἓνας θὰ νοηθῆ ὅτι εἶναι υἱὸς αὐτοῦ. Διότι δὲν ὑπάρχει γραφὴ ποῦ νὰ λέγῃ ὅτι ὑπῆρξεν εἰς τὸν οὐρανὸν κάποιος ἄλλος ἄνθρωπος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπίγειον Ἀδὰμ, διὰ νὰ ἐξηγηθῆ πῶς ἔχει λάβει τὸ σῶμα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ πῶς εἶναι υἱὸς κάποιου ἄλλου ἀνθρώπου ἐκτὸς τοῦ Ἀδὰμ. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ματθαῖος τὸν ὀνομάζει υἱὸν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Δαυῖδ κατὰ σάρκα³⁰, ὁ δὲ Λουκᾶς τὸν γενεαλογεῖ ὡς υἱὸν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ³¹. Ἐὰν λοι-

κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, ἀλλὰ στοιχεῖτε τοῖς γεγραμμένοις καὶ γενομένοις. Εἰ δὲ ἕτερα παρὰ τὰ γεγραμμένα λαλεῖν θούλεσθε, τί πρὸς ἡμᾶς διαμάχεσθε, τοὺς μήτε ἀκοῦειν μήτε λέγειν παρὰ τὰ γεγραμμένα πειθομένους; λέγοντος τοῦ Κυρίου δι' «Ε-
5 ἂν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε».

9. Πῶς οὖν εἰ πιστοὶ ἢ Χριστιανοὶ νομισθεῖητε, οἱ μήτε τοῖς ῥήμασι τοῖς γεγραμμένοις στοιχοῦντες, μήτε τοῖς γενομένοις πειθόμενοι, ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ φύσιν ὀρίζειν τολμῶντες; «Μὴ
10 μικρὸν ὑμῖν ἀνθρώποις παρέχειν ἀγῶνα, καὶ πῶς παρέχετε ἀγῶνα Κυρίου»; Εἰ γὰρ οἱ προφήταις ἀπιστήσαντες κατεκρίθησαν, πόσῳ μᾶλλον οἱ μὴ πειθόμενοι αὐτῷ τῷ Δεσπότῃ; Ἄ γὰρ αὐτὸς ἠθέλησε καὶ εὐδόκησεν εἰς ἀθέτησιν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, πῶς ὑμεῖς ἕτερα ἀνθ' ἐτέρων λέ-
15 γειν ἢ φρονεῖν τολμᾶτε; Εἰ ὁμολογοῦμεν, κάκεινος ὁμολογήσει ἡμᾶς· εἰ ἀρνούμεθα, κάκεινος ἀρνήσεται ἡμᾶς, εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι γὰρ ἐαυτὸν οὐ δύναται. Τίς οὖν ὑμῶν ἢ τοσαύτη ἀπόνοια τῆς ἀμετρίας, λαλεῖν τὰ μὴ γεγραμμένα καὶ φρονεῖν ἀλλότρια τῆς εὐσεβεί-
20 ας; Καὶ γὰρ καὶ ὁμοούσιον τὴν σάρκα τῆς θεότητος λέγειν ἐπιχειρεῖτε, οὐ συνορῶντες διπλῆν ὑμῖν γενομένην τὴν ἀπάντησιν τῆς ἀσεβείας. Ταῦτα γὰρ ὑμῖν ἐπινενόηται λέγειν, ἵνα ἢ τὴν σάρκα ἀρνήσησθε ἢ τὴν θεότητα βλασφημήσητε, λέγοντες, φησὶν Ἡμεῖς τὸν ἐκ Μαρίας λέγομεν ὁμοούσιον τοῦ
25 Πατρὸς. Αὕτη δὲ ὑμῶν ἢ νομιζομένη εὐφημία δειχθήσεται ἢ περιεργὸς ἢ ἀνόητος. Ἐπεὶ τίς τῶν πιστῶν οὐκ ἂν ὁμο-

32. Ἰω. 8, 31· 36.

33. Ἦσ. 7, 13.

34. Ματθ. 10, 32· Λουκ. 12, 8.

35. Ματθ. 10, 33· Λουκ. 12, 9.

36. Β' Τιμ. 2, 13.

πὸν εἶσθε μαθηταὶ τῶν Εὐαγγελίων, μὴ λέγετε ἄδικα λόγια κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συμφωνήσατε μὲ ὅσα ἔχουν γραφῇ καὶ ἔγιναν. Ἐὰν ὅμως θέλετε νὰ διακηρύσσετε διαφορετικὰ πράγματα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν γραφῇ, διατί μάχεσθε ἐναντίον μας, ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ πεισθῶμεν οὔτε νὰ ἀκούσωμεν ἢ νὰ εἴπωμεν διαφορετικὰ ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔχουν γραφῇ; Διότι καὶ ὁ Κύριος λέγει, ὅτι «Ἐὰν σεῖς μείνετε εἰς τὸν λόγον μου, θὰ εἶσθε πραγματικὰ ἐλεύθεροι»²⁴.

9. Πῶς λοιπὸν ἠμπορεῖτε νὰ ὀνομάζεσθε ἀκόμη πιστοὶ ἢ Χριστιανοί, σεῖς οἱ ὅποιοι οὔτε μὲ τὰ γραμμένα λόγια συμβαδίζετε, οὔτε εἰς ὅσα συνέβησαν πραγματικὰ πιστεύετε, ἀλλὰ μὲ ἀναίδειαν ἀποφαίνεσθε διὰ τὰ ὑπερφυσικὰ πράγματα; «Μήπως εἶναι μικρὸν πρᾶγμα διὰ σᾶς νὰ ἐνοχλήτε ἀνθρώπους; Καὶ πῶς σεῖς ἐνοχλεῖτε τὸν Κύριον;»²⁵. Διότι ἐὰν κατεδικάσθησαν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τοὺς προφήτας, πόσον περισσότερο ἐκεῖνοι ποὺ δὲν πιστεύουν εἰς τὸν Ἴδιον τὸν Κύριον; Πῶς λοιπὸν σεῖς τολμᾶτε νὰ λέγετε καὶ νὰ πιστεύετε ἄλλα ἀντ' ἄλλων, διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ αὐτὸς ἠθέλησε καὶ ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν ἔπραξε διὰ νὰ καταργήσῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον; Ἐὰν ἡμεῖς τὸν ὁμολογοῦμεν καὶ ἐκεῖνος θὰ ὁμολογήσῃ ἡμᾶς²⁶, καὶ ἐὰν τὸν ἀρνούμεθα θὰ μᾶς ἀρνηθῇ καὶ ἐκεῖνος²⁷, ἐὰν δὲ ἡμεῖς δὲν πιστεύωμεν, αὐτὸς παραμένει ἀξιόπιστος, διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸν ἑαυτὸν του²⁸. Πῶς λοιπὸν ἔχετε μέσα σας τόσῃν παραφροσύνην, ὥστε νὰ λέγετε πράγματα ποὺ δὲν περιέχονται εἰς τὰς Γραφάς, καὶ νὰ πιστεύετε πράγματα ξένα πρὸς τὴν εὐσέβειαν; Διότι προσπαθῆτε νὰ ὀνομάσετε καὶ τὴν σάρκα ὁμοούσιον τῆς θεότητος, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι περιπίπτετε εἰς διπλῆν ἀσέβειαν. Αὐτὰ δὲ ἐπενοήσατε σεῖς νὰ τὰ εἶπητε, ὥστε ἢ νὰ ἀρνηθῆτε τὴν σάρκα ἢ νὰ ὑβρῦσετε τὴν θεότητα μὲ τὸ νὰ λέγετε 'Ἡμεῖς λέγομεν ὁμοούσιον τοῦ Πατρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας'. Αὐτὸς δὲ ὁ λόγος ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ οἷς ἐπαινετικὸς θὰ ἀποδειχθῇ ἢ περιέργος ἢ ἀνόητος. Διότι ποῖος ἀπὸ

λογήσειεν διὸ ἐπιδημήσας, Θεὸς Λόγος, καὶ ἐκ Παρθένου
 τῆς ἁγίας Μαρίας προελθὼν ἄνθρωπος, ὁμοούσιος ὦν τοῦ
 Πατρὸς, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ γέγονεν ἄνθρωπος, οὗ καὶ
 υἱὸς ἀναγέγραπται, καὶ διὸ ὁ ὁμοούσιος τοῦ Θεοῦ Λόγος γέ-
 5 γονε κατὰ σάρκα υἱὸς τοῦ Δαυὶδ; Διὸ καὶ ἐκ σπέρματος
 τοῦ Δαυὶδ προφητῆται καὶ ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταὶ γενεα-
 λογοῦσι τὸν Χριστὸν τὸ κατὰ σάρκα. Πῶς οὖν ταῦτα λέγον-
 τες οὐκ ἐρυθριάτε, τὴν σάρκα, τὴν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ γε-
 νεαλογουμένην, ὁμοούσιον τοῦ Λόγου ἀποφαινόμενοι; Ἡ
 10 πάλιν, ὡς ἔφαμεν, ἀνοήτως ταῦτα λέγετε, οὗ νοοῦντες διὸ
 τὸ ὁμοούσιον τὴν μὲν ταυτότητα τῆς φύσεως ἔχει, τὴν δὲ ἰ-
 διάαν τελειότητα ἐν ἑαυτῷ ἐπιδείκνυται. Ὡσπερ γὰρ ὁ Υἱός,
 ὁμοούσιος πρὸς τὸν Πατέρα ὁμολογούμενος, τέλειος πρὸς τέ-
 λειον ὁμολογεῖται, καθὰ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὁμοούσιος γὰρ
 15 ἢ Τριάδος. Δώσετε οὖν καὶ τῇ ὁμοουσίῳ σαρκὶ τὴν τελειότητα
 πρὸς τῇ τοῦ Λόγου τελειότητι· ἔσται δὲ καθ' ὑμᾶς τειρὰς
 ἀντὶ Τριάδος καταγγελλομένη. Καὶ τίς ἡ τοσαύτη ἐπίνοια
 τῆς ἀσεβείας;

10. Ἀλλὰ λέγετε. Ὁμοούσιος γέγονε τοῦ Λόγου ἡ σὰρξ.
 20 Πῶς γέγονεν ὁμοούσιος; Ἐἶπατε Λόγος γέγονεν, ἀλλὰ καὶ
 Πνεῦμα γέγονεν. Εἰ δὲ ὅλως γίνεται θεότης ἐκ μεταποιήσε-
 ως ἢ μὴ φύσει οὕσα θεότης, τί τοίνυν μέμφεσθε Ἀρειανοῖς,
 ταύτην περὶ τοῦ Λόγου προβαλλομένοις τὴν ἔννοιαν; Καίτοι
 τῆς Γραφῆς λεγούσης, Ὁ Λόγος σὰρξ γέγονεν, οὐχὶ Ἡ σὰρξ
 25 Λόγος γέγονεν. Ὁ Λόγος σὰρξ γέγονεν, εἴρηται· διὸ τοῦ
 Λόγου γέγονεν ἢ σὰρξ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου τινός· τουτέστιν
 ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε· καὶ λέγεται, Σὰρξ γέγονεν, ἵνα μὴ

37. Ματθ. 1, 1.

38. Αὐτόθι.

39. Πρβλ. Ἰω. 7, 42· Πράξ. 13, 23· Ρωμ. 1, 3· Β' Τιμ. 2, 8.

40. Ἰω. 1, 14.

τοὺς πιστοὺς δὲν θὰ παραδεχθῆ ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος κατέβη εἰς τὴν γῆν, ἦτο Θεὸς Λόγος, καὶ μὲ τὸ νὰ γεννηθῆ ἐκ τῆς Παρθένου, τῆς ἁγίας Μαρίας, ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἐνῶ εἶναι ὁμοούσιος τοῦ Πατρὸς, ἔγινεν ἄνθρωπος ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, τοῦ ὁποῖου καὶ ἔχει γραφῆ ὅτι εἶναι υἱὸς³⁷, καὶ ὅτι ὁ ὁμοούσιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔγινεν υἱὸς τοῦ Δαυὶδ κατὰ σάρκα³⁸; Διὰ τοῦτο οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐ-αγγελισταὶ γενεαλογοῦν τὸν Χριστὸν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Δαυὶδ κατὰ σάρκα³⁹. Πῶς λοιπὸν δὲν κοκκινίζετε ὅταν λέγετε αὐτά, ὅταν δηλαδὴ ἰσχυρίζεσθε ὅτι ἡ σάρκα, ποῦ γενεαλογεῖται ἐκ σπέρματος Δαυὶδ, εἶναι ὁμοούσιος τοῦ Λόγου; Ἐκτὸς πάλιν ἂν αὐτὰ τὰ λέγετε μὲ ἀνόητον σκέψιν, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι τὸ ὁμοούσιον ἐκφράζει μὲν τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως, ἀποδεικνύει δὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἰδικὴν του τελειότητα. Ὅπως λοιπὸν ὁ Υἱὸς, ἐπειδὴ ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι ὁμοούσιος πρὸς τὸν Πατέρα, ὁμολογεῖται καὶ ὅτι εἶναι τέλειος πρὸς τέλειον, ἔτσι ὁμοίως καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διότι ἡ Τριάς εἶναι ὁμοούσιος. Λοιπὸν προσφέρετε καὶ εἰς τὴν ὁμοούσιον σάρκα τὴν τελειότητα ποῦ εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Λόγου καὶ ἔτσι, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην σας, θὰ κηρῦσσεται πλέον τετρὰς ἀντὶ Τριάδος. Καὶ ποία εἶναι αὐτὴ ἡ τεραστία ἀσέβεια τὴν ὁποίαν ἐπενοήσατε;

10. Ἄλλὰ σεῖς λέγετε ὅτι ὁμοούσιος ἔγινεν ἡ σὰρξ τοῦ Λόγου. Πῶς ἔγινεν ὁμοούσιος; Εἶπατε· Ἐγίνε Λόγος, ἀλλὰ ἔγινε καὶ Πνεῦμα. Ἐὰν λοιπὸν γίνεται θεότης διὰ μεταποιήσεως ἐκείνη ποῦ δὲν εἶναι ἐκ φύσεως θεότης, διατί λοιπὸν κατηγορεῖτε τοὺς Ἀρειανούς, οἱ ὁποῖοι προβάλλουν αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ Λόγου; Καὶ ὅμως ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ⁴⁰, ὄχι ὅτι ἡ σὰρξ ἔγινε Λόγος. Ἄλλὰ ἔχει λεχθῆ ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ, διότι ἡ σὰρξ ἔγινε σὰρξ τοῦ Λόγου, καὶ ὄχι ὁποιοῦδήποτε ἀνθρώπου· δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος. Καὶ λέγεται ὅτι ἔγινε σὰρξ, διὰ νὰ μὴ ἀφήσετε χωρὶς νὰ προσέξετε τὸ ὄνομα τῆς σαρ-

παραδράμητε τῆς σαρκὸς τὸ ὄνομα. Εἰ τοίνυν μὴ ἀρκεῖσθε
 τῇ ἀσυγχύτῳ φυσικῇ ἐνώσει τοῦ Λόγου πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ
 γενομένην σάρκα καὶ διὸ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε· νῦν οὔτε
 ἀκούετε, οὔτε πιστεύειν βούλεσθε, οὐκ ἀρκοῦμενοι ὑπὲρ πᾶ-
 5 σαν ἐπίνοιαν εὐφημίας σῶμα Θεοῦ ἀκούοντες, κατὰ τὸν λέ-
 γοντα· «Ὁς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν,
 εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐ-
 τοῦ»· ἥτις ἐστὶ σημασία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ ἔτι λέγε-
 ται σῶμα τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ ὁ Κύριος δὲ λέγει· «Ὅταν
 10 ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»· τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν ἀνθρώ-
 που γενόμενον λέγει, κριτὴν τε θνητῶν ζώντων καὶ νεκρῶν
 καὶ βασιλέα καὶ Δεσπότην καὶ Θεὸν ἀληθινόν. Ἄλλὰ ἀναι-
 ρεῖν βούλεσθε τὸ τοῦ σώματος ὄνομα ἢ τὸ ἔτι λέγεσθαι ἄν-
 θρωπον τὸν Χριστόν. Πῶς ἔτι τὰς θείας Γραφὰς ἀναγινώ-
 15 σκειν δύνασθε; τοῦ μὲν Ματθαίου γραφοῦτος «Βίβλος γε-
 νέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ», τοῦ δὲ
 Ἰωάννου· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦταν πρὸς τὸν
 Θεόν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος». Λόγον δὲ καὶ Θεὸν καὶ υἱὸν
 Δαυὶδ εἰ κατὰ διαίρεσιν βούλεσθε θεωρεῖν, δύο καθ' ὑμᾶς
 20 ἂν λέγοιντο· εἰ δὲ πιστεύοιτε, διδασκόμενοι ἀπὸ τῶν θείων
 Γραφῶν, διὸ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος υἱὸς ἀνθρώπου γέγονε, γνώ-
 σεσθε διὸ εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐ-
 τός· ἵνα τὸ διπλοῦν κήρυγμα τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας εὐαπόδει-
 κτον ἔχη τὴν πεισιμονὴν τοῦ τε πάθους καὶ τῆς ἀπαθείας, ὡς
 25 ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· «Ἀνθρώπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ
 δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον» ὑπὲρ ἡμῶν «ὃ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς
 εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας». Ἀμήν. Καὶ Τιμοθέῳ δὲ γραφῶν
 ἔλεγε· Μνημόνευε Χριστόν Ἰησοῦν ἐγγεγερόμενον ἐκ νεκρῶν

41. Φίλιπ. 3, 21.

42. Πρὸβλ. Ματθ. 25, 31· Μάρκ. 8, 38.

43. Ματθ. 1, 1.

44. Ἰω. 1, 1.

45. Α' Τιμ. 2, 6.

46. Ρωμ. 9, 5.

κός. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἀρκῆσθε εἰς τὴν ἀσύγχυτον φυσικὴν ἔνωσην τοῦ Λόγου πρὸς τὴν σάρκα πού ἔγινεν ἰδική του καὶ εἰς τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος, τώρα οὔτε ἀκούετε, οὔτε θέλετε νὰ πιστεύσετε, διότι δὲν ἀρκεῖσθε, ὅταν ἀκούετε σῶμα Θεοῦ, ἀπλῶς, χωρὶς καμμίαν ἐπαινετικὴν ἐπινόησιν, ὅπως ἐκεῖνος πού λέγει· «Αὐτὸς θὰ μεταμορφώσῃ τὸ ταπεινὸν μας σῶμα, ὥστε νὰ λάβῃ τὴν ἰδίαν μορφήν πρὸς τὸ ἔνδοξον σῶμά του»⁴¹. Αὐτὸ σημαίνει τὴν μορφήν πού θὰ λάβῃ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Καὶ ἀκόμη λέγεται σῶμα τῆς δόξης αὐτοῦ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριος· «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁴², δηλαδὴ ὀνομάζει υἱὸν ἀνθρώπου τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ βασιλεὺς καὶ δεσπότης καὶ Θεὸς ἀληθινός. Ἄλλὰ σεῖς σκέπτεσθε νὰ καταργήσετε τὸ ὄνομα τοῦ σώματος, ἢ ἀκόμη τὸ νὰ λέγεται ἄνθρωπος ὁ Χριστός. Πῶς λοιπὸν ἠμπορεῖτε ἀκόμη νὰ ἀναγινώσκετε τὰς θείας Γραφάς; Ἀφοῦ ὁ μὲν Ματθαῖος γράφει· «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ»⁴³, ὁ δὲ Ἰωάννης «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»⁴⁴; Ἐὰν δὲ θέλετε νὰ ἐννοῆτε χωριστὰ τὸν Λόγον καὶ Θεὸν καὶ τὸν υἱὸν Δαυὶδ, θὰ ἔπρεπε σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην σας νὰ λέγωνται δύο. Ἐὰν ὅμως πιστεύετε, ὅπως ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, ὅτι ὁ Λόγος, ἐνῶ ἦτο Θεός, ἔγινεν υἱὸς ἀνθρώπου, θὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός· διὰ νὰ εἶναι ἔτσι εὐχερὲς νὰ ἀποδειχθῇ ἡ πειστικότης τοῦ διπλοῦ ἀγγέλματος τῆς ἐλευσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, τοῦ πάθους δηλαδὴ καὶ τῆς ἀπαθείας ὅπως ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· «Ὁ ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν του ἀντίλυτρον»⁴⁵ πρὸς χάριν μας, «ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεράνω ὅλων, Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν»⁴⁶. Καὶ ὅταν ἔγραφεν ἀκόμη εἰς τὸν Τιμόθεον ἔλεγε· Νὰ ἐνθυμῆσαι ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναστηθῆ ἔκ τῶν νεκρῶν,

ἐκ σπέρματος Δαυίδ· καὶ ὁ αὐτὸς δὲ πάλιν Τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλομεν, ἄχρις οὗ ἔλθῃ.

11. Εἰ οὖν ἐκ τῆς ὁμολογίας τοῦ ὁμοουσίου ἀναιρεῖτε τῆς σαρκὸς τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἄνθρωπον λέγεσθαι τὸν Χριστόν·
 5 ἢ οὐκ εἶπε τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ, ἀναιροῦντες τὰς Γραφὰς ἢ τὸν θάνατον καταγγέλλοντες κατ' ἡμᾶς τοῦ ὁμοουσίου τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· μὴ ὁμολογοῦντες σαρκὶ πεπονθέναι τὸν Χριστόν, καὶ αὐτὴν τοῦ Πατρὸς τὴν θεότητα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐρεῖτε δε-
 10 κτικὴν εἶναι θανάτου· καὶ γεγόναιτε ἀσεβέστεροι πάντων τῶν αἵρετικῶν. Ὁ γὰρ θάνατος τῆς σαρκός, γέγονε τοῦ ὁμοουσίου Λόγου. Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ σάρκα ἐφόρυσεν, οὐδὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς οἱ κατὰ Οὐαλεντίνον ἀσεβοῦντες φαντάζονται· ἀλλ' ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. Διὸ ἡμεῖς ὁμολογοῦντες
 15 Θεὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, οὐ διαιρέσεως ἐνεκεν ταῦτα λέγομεν, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ πάλιν κατὰ τὰς Γραφὰς, ἵνα πάθους καὶ θανάτου γενομένου καὶ καταγγελλομένου, ἄχρις οὗ ἔλθῃ, ἐπὶ μὲν τῆς σαρκὸς τοῦ Λόγου τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ὁμολογῶμεν, αὐτὸν δὲ τὸν Λόγον, ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον
 20 πιστεύωμεν. Διὸ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παθὼν καὶ μὴ παθὼν τῇ μὲν θεϊκῇ φύσει ἀπαθῆς καὶ ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ὢν, τῇ δὲ σαρκὶ παθὼν, ὡς εἶπεν ὁ Πέτρος, καὶ θανάτου γεθοσθαι θελήσας· διὸ γέγονε μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστός, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ πάλιν.
 25 Ὅτι γέγονε μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὁ δὲ μεσίτης ἐνός οὐκ ἐστὶν· ὁ δὲ Θεὸς εἷς ἐστὶν.

47. Β' Τιμ. 2, 8.

48. Α' Κορ. 11, 26.

49. Αὐτόθι.

50. Πρὸβλ. Α' Πέτρ. 4, 1.

51. Ἰω. 1, 14.

52. Α' Κορ. 11, 26.

53. Α' Πέτρ. 4, 1.

54. Α' Τιμ. 2, 5-6.

55. Γαλ. 3, 20.

εἶναι ἀπόγονος τοῦ Δαυὶδ⁴⁷ καὶ ὁ ἴδιος πάλιν· Τὸν θάνατον αὐτοῦ κηρύσσομεν μέχρις ὅτου ἔλθῃ⁴⁸.

II. Ἐὰν λοιπὸν ἐξ αἰτίας τῆς ὁμολογίας τοῦ ὁμοουσίου καταργῆτε τὸ ὄνομα τῆς σαρκὸς καὶ τὸ νὰ λέγεται ἄνθρωπος ὁ Χριστός, τότε ἢ δὲν κηρύσσετε πλέον τὸν θάνατον αὐτοῦ μέχρις ὅτου ἔλθῃ⁴⁹, καὶ ἔτσι καταργεῖτε τὰς Γραφάς, ἢ μὲ τὸ νὰ κηρύσσετε τὸν θάνατον ἐκείνου ποὺ εἶναι, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην σας, ὁμοούσιος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀφοῦ δὲν παραδέχεσθε ὅτι ὁ Χριστός ἔπαθε κατὰ σάρκα⁵⁰, ἰσχυρίζεσθε ἔτσι ὅτι αὐτὴ ἡ θεότης τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι δεκτικὴ θανάτου· καὶ ἔτσι κατηντήσατε οἱ ἀσεβέστεροι ὄλων τῶν αἰρετικῶν. Διότι ὁ θάνατος τῆς σαρκὸς, ὑπῆρξε θάνατος τοῦ ὁμοουσίου Λόγου. Δὲν ἐφόρεσε δηλαδὴ ὁ Πατὴρ σάρκα, οὔτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως φαντάζονται οἱ ἀσεβεῖς Οὐαλεντινιανοί, ἀλλ' ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ⁵¹. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς ὅταν ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ Χριστός ἦτο Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, δὲν λέγομεν αὐτὰ μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὑπῆρχε κάποια διάκρισις εἰς τὸν Χριστόν, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ λέγομεν αὐτά, συμφώνως πάλιν πρὸς τὰς Γραφάς, ὥστε, μὲ τὸ νὰ κηρύσσεται, μέχρις ὅτου ἔλθῃ⁵², τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος τὰ ὁποῖα συνέβησαν, νὰ ὁμολογοῦμεν τὸ μὲν πάθος καὶ τὸν θάνατον ὅτι συνέβησαν εἰς τὴν σάρκα τοῦ Λόγου, νὰ πιστεύωμεν δέ, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος εἶναι ἄτρεπος καὶ ἀναλλοίωτος. Διὰ τοῦτο ὁ ἴδιος εἶναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος καὶ ἔπαθε καὶ δὲν ἔπαθε, διότι ἢ μὲν θεϊκὴ τοῦ φύσις εἶναι ἀπαθῆς καὶ ἄτρεπος καὶ ἀναλλοίωτος κατὰ δὲ τὴν σάρκα ἔπαθεν, ὅπως εἶπεν ὁ Πέτρος⁵³, καὶ ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὸν θάνατον. Διότι ἔγινε μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστός, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀντίλυτρον πρὸς χάριν μας⁵⁴ καὶ πάλιν· Διότι ἔγινε μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὁ δὲ μεσίτης δὲν εἶναι μεσίτης ἑνός, ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι ἕνας⁵⁵.

12. Διὸ πλανῶνται καὶ οἱ λέγοντες, διὸ ἄλλος ἐστὶν ὁ παθῶν Υἱὸς καὶ ἄλλος ὁ μὴ παθῶν. Οὐ γὰρ ἕτερός ἐστι παρὰ τὸν Λόγον ὁ τὸν θάνατον καὶ τὸ πάθος ἀναδεδεγμένος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀσώματος Λόγος, γενέσεως σαρκὸς
 5 ἀνθρωπίνης ἀνασχόμενος, τὰ πάντα πεπλήρωκεν, ἵνα ἔχη τι δὲ προσενέγκῃ ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ λέγεται κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, οὐκ αὐτὸς ὁ ποιητὴς τῶν ἀγγέλων Λόγος κρείττων γέγονεν, ὡς ἦτιων ὢν ποιεῖ, ἀλλὰ ἡ μορφή τοῦ δούλου, ἣν αὐτὸς ὁ Λόγος ἰδιοποίησατο φυσικῇ γεννήσει, κρείττων
 10 ἀνατείλασα ἐκ τῆς πρωτοπλάστου γενέσεως, καὶ ἡμᾶς προσοικειοῦται, ὡς εἴρηται, συμπολίτας τῶν ἁγίων καὶ οἰκείους Θεοῦ γενομένους· καὶ κατὰ φύσιν Θεοῦ γέγονεν, ἰδία οὐχ ὁμοούσιος οὕσα ἢ σὰρξ τῆς τοῦ Λόγου θεότητος, ὡς συναΐδιος· ἀλλὰ ἰδία κατὰ φύσιν γενομένη καὶ ἀδιαίρετος κατὰ
 15 ἔνωσιν, ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἀδάμ, ἐξ οὗ καὶ ἡμεῖς γεγεννημέθα. Εἰ δὲ ὁμοούσιος τοῦ Λόγου ἢ σὰρξ καὶ συναΐδιος, ἐκ τούτου ἐρεῖτε καὶ τὰ πάντα κτίσματα συναΐδια τῷ τὰ πάντα κτίσαντι Θεῷ. Καὶ πῶς εἰ
 20 ὁμοούσιον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀνεπίδεκτον θανάτου, πρὸς τὸ ὁμοούσιον ἔνωσιν καθ' ὑπόστασιν οὐκ ἐπιδεχόμενόν ἐστιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν καθ' ὑπόστασιν δὲ τὴν ἰδίαν τελειότητα ἐκδεικνύμενον. Ὡστε τῇ νομιζομένῃ ἡμῶν εὐφρήμῳ ἐφευρέσει, ἣ τὴν ἐκ τῆς Παρθένου τῆς Θεοτόκου σάρκα ἀρνεῖσθε, ἣ τὴν θεό-
 25 τητα βλασφημεῖτε. Εἰ δὲ οὕτω καὶ τὸν Υἱὸν ὁμολογεῖτε ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τὴν σάρκα τὴν

56. Ἐδρ. 1, 4.

57. Ἐφ. 2, 19.

58. Πρβλ. Ἰω. 7, 42.

59. Πρβλ. Ἐφ. 3, 9.

12. Διὰ τοῦτο πλανῶνται ἐκεῖνοι πού λέγουν ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Υἱὸς πού ἔπαθε καὶ ἄλλος ἐκεῖνος πού δὲν ἔπαθε. Διότι δὲν εἶναι κανεὶς ἄλλος διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν Λόγον ἐκεῖνος πού ἐδέχθη εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὸν θάνατον καὶ τὸ πάθος. Ὁ ἴδιος δὲ ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀσώματος Λόγος μὲ τὸ νὰ ἀνεχθῆ τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀνθρωπίνην σάρκα, τὴν συν-επλήρωσε καθ' ὅλα, διὰ νὰ ἔχη κάτι τὸ ὁποῖον θὰ προσέ-φερον ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ λέγεται ὅτι ἔγινεν ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους⁵⁶, ὄχι δηλαδὴ ὅτι αὐτὸς ὁ Λόγος ὁ δημιουρ-γὸς τῶν ἀγγέλων ἔγινεν ἀνώτερος αὐτῶν, ὡς ἐὰν ἦτο κά-ποτε κατώτερος, ἀλλ' ἡ μορφή τοῦ δούλου, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ὁ Λόγος κατέστησεν ἰδικήν του μὲ φυσικὴν γέννησιν, αὕτη κατέστη ἀνωτέρα τῆς ἀρχεγόνου δημιουργίας, καὶ προσλαμβάνει καὶ ἡμᾶς, ὅπως ἔχει λεχθῆ, οἱ ὁποῖοι ἐγίνα-μεν ἔτσι συμπολιταὶ τῶν ἀγίων καὶ συγγενεῖς τοῦ Θεοῦ⁵⁷. Καὶ ἡ σὰρξ ἔγινε κατὰ φύσιν Θεοῦ σὰρξ τοῦ Λόγου, ὄχι διό-τι ἦτο ὁμοούσιος ἢ σὰρξ πρὸς τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ὡ-σὰν δηλαδὴ νὰ ἦτο συναΐδιος, ἀλλ' ἔγινε σὰρξ καὶ ἔμεινεν ἀδιαίρετος κατὰ τὴν ἔνωσιν, ἐπειδὴ ἦτο ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Δαυὶδ⁵⁸ καὶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἀδάμ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχομεν γεννηθῆ καὶ ἡμεῖς. Ἐὰν δὲ ἡ σὰρξ εἶναι ὁμοούσιος καὶ συναΐδιος μὲ τὸν Λόγον, θὰ φθάσετε νὰ εἴπητε μὲ αὐτό, ὅτι καὶ ὅλα τὰ κτίσματα εἶναι συναΐδια μὲ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τὰ ἔκτισεν ὅλα⁵⁹. Καὶ πῶς θὰ εἴσθε ἀκόμη Χριστιανοὶ σεῖς, οἱ ὁποῖοι περιπλέκεσθε εἰς τέτοιας διαστρεβλώσεις; Διότι ἐκεῖ-νο πού εἶναι ὁμοούσιον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀνεπίδεκτον θανάτου δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχθῆ ὑποστατικὴν ἔνωσιν πρὸς τὸ ὁμοούσιον, ἀλλὰ φυσικὴν, ἐνῶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἀποδεικνύει τὴν ἰδι-κὴν του τελειότητα. Ὡστε λοιπὸν μὲ ἐκεῖνο πού νομίζετε σεῖς ὅτι εἶναι ἐπαινετικὴ ἀνακάλυψις, μὲ αὐτὸ ἀρνεῖσθε τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου Θεοτόκου, ἢ βλασφημεῖτε εἰς τὴν θεότητα. Ἐὰν δὲ πιστεύετε ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὅπως θέλετε νὰ εἶναι καὶ ἡ

- παθοῦσαν· καὶ τί ἔτι ἡμᾶς μέμφεσθε ὡς τειράδα ἀντὶ Τριάδος λέγοντες, αὐτοὶ τειράδα ἀντὶ Τριάδος καὶ ἄκοντες ὁμολογοῦντες, λέγοντες ὁμοουσίαν εἶναι τῇ Τριάδι τὴν σάρκα; Τοίνυν ματαία ἢ πίστις ὑμῶν ἐστίν· ἴσα γὰρ φρονεῖτε τῶν
- 5 ἄσεβῶν Ἀρειανῶν, κακῶς ἐκλαμβάνοντες τὸ «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ὁ Λόγος δὲ σὰρξ ἐγένετο, οὐχ ἵνα ὁ Λόγος μηκέτι ἢ Λόγος, ἀλλ' ἵνα ἐν σαρκὶ ἢ ὁ Λόγος, σὰρξ ἐγένετο, ἵνα καὶ ὁ Λόγος αἰεὶ ἢ Λόγος καὶ σὰρκα ἔχη ὁ Λόγος, ἐν ἣ
- 10 τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ἀνεδέξατο ἐν μορφῇ τῇ ἀνθρωπίνῃ, μέγρι τάφου καὶ ἕδου ἐπιθάς, ἐν ἣ καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν πεποίηται, σαρκὸς καὶ αἵματος καὶ ψυχῆς τὴν ἐπίδειξιν ποιησάμενος ὁ Θεὸς Λόγος διὰ ἰδίας καὶ ἀδιαιρέτου σαρκὸς, ὡς γέγραπται, ἐκ σπέρματος Δαυὶδ. Τί γὰρ ἕ
- 15 τερρον παρ' ἡμᾶς εἶρηκε Μαρκίων; Οὐχὶ οὐρανοφανὲς τὸ σῶμα ἐν ὁμοιώσει ἀνθρωπίνῃ καὶ οὐκ ἀληθεῖα; Τί δὲ ἄλλο εἶρηκε Μανιχαῖος; Οὐ θεοειδὲς, οὐ τὸ σῶμα ἐν ὁμοιώσει τῇ καθ' ἡμᾶς μόνη, ἀλλότριον δὲ σαρκὸς ἀνθρωπίνης, ἧς τὴν φύσιν ἁμαρτίαν λέγει ἄσεβῶν καὶ οὐ τὴν πράξιν; Τοιαύτη τούτων ἢ ἀσέβεια.
- 20 13. Διὸ οὐ δεῖ τὸν εὐσεβοῦντα τοιαύταις χρῆσθαι ἐπινοίαις· ἀλλ' ὅτι ὁ πρὸ τῶν αἰώνων ὁμοούσιος ὢν Λόγος τῷ Πατρὶ, ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς ἀγίας καὶ Θεοτόκου Παρθένου τὴν τοῦ Ἀδάμ πλάσιν καὶ ποίησιν καινὴν ἀνεσιήσατο ἰδιοποιησάμενος καθ' ἑνωσιν καὶ οὕτως ὄφθη ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς
- 25 ὁ πρὸ αἰώνων Θεός. Καὶ ἔομεν ἡμεῖς μέλη Χριστοῦ, ὡς γέγραπται, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Τίς οὖν ἢ τοσαύτη ὑμῶν φιλονεικία τῶν ἐφευρέσεων, ὥστε

60. Ἰω. 1, 14.

61. Ἰω. 7, 42.

62. Ἐφ. 5, 30.

σὰρξ πού ἔπαθε, διατί κατηγορεῖτε ἀκόμη ἡμᾶς, ὅτι λέγομεν τετράδα ἀντὶ Τριάδος, ἀφοῦ σεῖς καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλετε ὁμολογεῖτε τετράδα καὶ ὄχι Τριάδα, μὲ τὸ νὰ λέγετε ὅτι ἡ σὰρξ εἶναι ὁμοουσία μὲ τὴν Τριάδα; Λοιπὸν ἡ πίστις σας εἶναι κενή, διότι πιστεύετε τὰ ἴδια μὲ τοὺς ἀσεβεῖς Ἀρειανούς, διότι ἐξηγεῖτε πονηρὰ τὸ «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»⁶⁰. Ὁ Λόγος δὲ ἔγινε σὰρξ, ὄχι διὰ νὰ μὴ εἶναι πλέον Λόγος, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι ὁ Λόγος μὲ σάρκα, διὰ τοῦτο ἔγινε σὰρξ, διὰ νὰ εἶναι καὶ ὁ Λόγος πάντοτε Λόγος καὶ διὰ νὰ ἔχη ὁ Λόγος σάρκα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδέχθη νὰ ὑποστῇ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀφοῦ πρῶτον εἰσῆλθε μέχρι τὸν τάφον καὶ τὸν Ἄδην, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποίησε καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἀφοῦ ἐφανερῶθη ὁ Θεὸς Λόγος μὲ σάρκα καὶ αἷμα καὶ ψυχὴν, μὲ τὴν ἰδικὴν του ἀδιαίρετον σάρκα, ἡ ὁποία, ὅπως ἔχει γραφῆ, κατάγεται ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Δαυὶδ⁶¹. Λοιπὸν τί διαφορετικὸν ἀπὸ σαῶς ἔχει εἰπεῖ ὁ Μαρκίων; Δὲν εἶπεν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦτο οὐρανοφανὲς καὶ ὁμοίαζε μόνον μὲ ἀνθρώπινον χωρὶς νὰ εἶναι πραγματικὰ ἀνθρώπινον; Τί δὲ διαφορετικὸν ἔχει εἰπεῖ ὁ Μανιχαῖος; Δὲν εἶπεν ὅτι τὸ σῶμα ἦτο θεοειδὲς καὶ ὁμοίαζε ἀπλῶς μόνον μὲ ἡμᾶς, ἦτο δὲ τελείως ξένον ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα τῆς ὁποίας ἡ φύσις καὶ ὄχι ἡ πράξις, λέγει μὲ ἀσέβειαν, ὅτι εἶναι ἡ ἁμαρτία; Τέτοια εἶναι ἡ ἀσέβεια τούτων.

13. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει ὁ εὐσεβὴς νὰ χρησιμοποιοῦν τέτοιας ἐπινοήσεις, ἀλλὰ πρέπει νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ Λόγος ὁ ὁποῖος ἦτο προαιωνίως ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας ἀνέπλασεν ἐκ τῆς ἀγίας καὶ Θεοτόκου Παρθένου τὴν πλάσιν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἀδάμ καὶ τὴν κατέστησε νέαν μὲ τὸ νὰ τὴν κάμῃ ἰδικὴν του διὰ τῆς ἐνώσεως. Καὶ ἔτσι ἐφανερῶθη ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἦτο προαιώνιος Θεός. Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα μέλη Χριστοῦ, ὅπως ἔχει γραφῆ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ⁶². Τί σημαίνει λοιπὸν αὕτη ἡ ὑπερβολικὴ φιλοτιμία σας διὰ

ἀνθρωπίνῃ φρονήσει ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην νόησιν ὀρίζεσθαι
 λέγοντες. Ἐνὶ τοῦ ἔσωθεν ἐν ἡμῖν ἀνθρώπου νοῦς ἐπουρά-
 νιος ἐν Χριστῷ; Ὡς τῆς ἀθέτου γνώμης καὶ τῶν ἀσθενῶν
 καὶ ἀπρεπῶν ῥημάτων, τῶν μὴ νοσούντων πρῶτον τοῦτο δι-
 5 Χριστὸς μονοτρόπως οὐ λέγεται, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ὀνόματι
 ἐνὶ ὅντι ἑκατέρων τῶν πραγμάτων δείκνυται σημασία, θεό-
 τητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. Διὸ καὶ ἀνθρωπος λέγεται Χρι-
 στός, καὶ Θεὸς λέγεται ὁ Χριστός, καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρωπὸς ἔ-
 σιν ὁ Χριστός, καὶ εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός. Μάταιον οὖν ὑμῶν
 10 τὸ σόφισμα ἐπιχειροῦνται ἕτερόν τι παρὰ τὸν Χριστὸν ἐν αὐ-
 τῷ θεωρεῖν. Οἱ μὲν γὰρ καταχρηστικῶς λεγόμενοι Χριστοί,
 ἴσως καθ' ὑμᾶς ἂν θεωροῦντο· ὁ δὲ κατὰ φύσιν μόνος ἀλη-
 θινὸς Χριστὸς οὐχ ὑπὸ ἀνθρωπίνου λογιμοῦ διαγραφῆσεται,
 ὡσπερ ὑμεῖς τολμᾶτε καὶ ἀσθὰδεις γεγόνατε. Οὐδὲ γὰρ προ-
 15 φήτης, οὐδὲ ἀπόστολος, οὔτε τις τῶν εὐαγγελιστῶν ταῦτα ἐ-
 φθέγγεσθαι, ἃ ὑμεῖς λαλεῖν ἐπιχειρεῖτε ἀναιδεῖς τὴν ψυχὴν
 γεγονότιες. Εἰ γὰρ ἕτερός ἐστιν ὁ Χριστὸς παρὰ τὸν ἐπουρά-
 νιον νοῦν τὸν ἐν αὐτῷ γενόμενον, τέλειος δὲ καὶ ὁ νοῦς, δύο
 ἄρα καθ' ὑμᾶς· καὶ ὅπερ δυοσημεῖν δοκεῖτε, τοῦτο ἐλέγχεσθε
 20 ἡρονοῦντες. Νοῦν δὲ ἐπουράνιον καὶ οἱ προφηταὶ ἐσχῆκασιν
 οἱ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα λαλήσαντες.
 Διατί δὲ ὅλως ταῦτα λέγειν ἐπινοεῖτε, ὡς τοῦ ἔσωθεν ἡμῶν
 ἀνθρώπου οὐχ ὁμολογουμένου ἐν Χριστῷ; Τί οὖν περὶ τῆς
 ψυχῆς ἔρεῖτε, διὸ καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ὁ ἔξωθεν ἐστὶν
 25 ἀνθρωπος, ὡς ἂν εἴποι τις, τὸ αἷμα καὶ τὴν σάρκα; Ἀλλ'
 ὡσπερ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα οὐ διαφεύγουσι τὴν ψηλά-
 φησιν καὶ τὴν τρωοῖν ὁρατὰ ὄντα, δείξατε ἡμῖν καὶ τὴν ψυ-

νέα ἐφευρήματα, ὥστε μὲ ἀνθρωπίνην σκέψιν νὰ καθορίζετε αὐτὰ πὺ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην δυνατότητα κατανόησεως, μὲ τὸ νὰ λέγετε ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν τὴν θέσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου κατέλαβε νοῦς ἐπουράνιος; Ὡ τῆς παρανόμου σκέψεως, καὶ τῶν ἀστηρίκτων καὶ ἀπρεπῶν λόγων, ἐκείνων πὺ δὲν κατανοοῦν πρῶτον τοῦτο, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν λέγεται Χριστὸς μόνον κατὰ ἓνα τρόπον, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα πὺ εἶναι ἓνα δεικνύεται ἡ σημασία καὶ τῶν δύο πραγμάτων, τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς λέγεται καὶ ἄνθρωπος, καὶ Θεὸς πάλιν λέγεται ὁ Χριστός, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος εἶναι ὁ Χριστός, καὶ ἓνας εἶναι ὁ Χριστός. Τὸ σοφισμὰ σας λοιπὸν εἶναι μάταιον, διότι προσπαθεῖτε νὰ ἰδῆτε εἰς αὐτὸν κάτι ἄλλο διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν Χριστὸν. Διότι ἐκεῖνοι πὺ λέγονται καταχρηστικῶς Χριστοί, χωρὶς νὰ εἶναι, ἴσως αὐτοὶ νὰ φαίνωνται ὅπως νομίζετε σεῖς, ὁ δὲ φυσικὸς καὶ μόνος ἀληθινὸς Χριστὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγραφῆ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν, ὅπως τολμᾶτε σεῖς μὲ αὐθάδειαν. Διότι οὔτε προφήτης, οὔτε ἀπόστολος, οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστὰς εἶπεν αὐτά, τὰ ὁποῖα σεῖς ἐπιχειρεῖτε νὰ εἴπητε, γενόμενοι ἔτσι ἀναιδεῖς εἰς τὴν ψυχὴν σας. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι κάτι ἄλλο διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν ἐπουράνιον νοῦν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν εἰς αὐτόν, ἦτο δὲ καὶ ὁ νοῦς τέλειος, ἄρα σύμφωνα μὲ αὐτὰ πὺ λέγετε, ὑπῆρξαν δύο τέλεια καὶ αὐτὸ πὺ νομίζετε ὅτι ἀποκρούετε, αὐτὸ ἀποδεικνύεσθε ὅτι πιστεύετε. Νοῦν δὲ ἐπουράνιον εἶχαν καὶ οἱ προφῆται, οἱ ὁποῖοι ἐκήρυτταν τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ μέλλοντα ὡσὰν παρόντα. Διατί δὲ γενικῶς ἐπινοεῖτε καὶ λέγετε αὐτά, ὅτι δηλαδὴ δὲν δέχεσθε ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς μας ἄνθρωπος ὑπῆρξεν εἰς τὸν Χριστόν; Τί θὰ εἶπητε λοιπὸν διὰ τὴν ψυχὴν, ὅτι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος, ὅπως ἂν θὰ ἔλεγε κανεὶς τὸ αἷμα καὶ τὴν σάρκα; Ἄλλ' ὅπως τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα δὲν ἤμποροῦν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ψηλάφησιν καὶ τὸν τραυματισμὸν, ἐπειδὴ εἶναι

- χὴν μὴ διαφεύγουσαν ταῦτα καὶ ὄρατὴν οὐρανόν. Ἡ, εἰ μὴ δύνασθε δεῖξαι, φανερός ἐστὶν ὁ λόγος, διὸ οὕτως ὁραταὶ ψυχὴ, οὕτως ἀποκτείνεται ὑπὸ ἀνθρώπου ὡσπερ τὸ σῶμα, καθὼς εἴρηκεν ὁ Κύριος. Πείσθητε οὖν διὸ ὁ ἔσωθεν ἡμῶν ἀνθρώπου
- 5 πὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ τοῦτο καὶ τῆς πρώτης πλάσεως δεικνύσης καὶ τῆς δευτέρας διαλύσεως δηλούσης· οὐ μόνον ἐφ' ἡμῶν τούτων δεικνυμένων, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ ἐδείκνυτο τὸ μὲν τοι, μέχρι τῆς φθάσεως· ἡ δέ, μέχρι ἄδου διαβάσα.
- 10 14. Διαιρειῶν δὲ ὄντων τῶν τόπων πολλῶν τῷ μέτρῳ, καὶ τοῦ μὲν τῆς σαρκὸς ἐπιδομένου τὴν ἐπίβασιν, ἐκεῖσε παρῆν τὸ σῶμα, τοῦ δὲ ἄδου ἀσώματον, πῶς ἐκεῖ παρῶν ὁ Κύριος ἀσώματως, ὡς ἄνθρωπος ἐνομίσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου; ἵνα ψυχαῖς ταῖς ἐν δεσμοῖς κατεχομέναις μορφήν ἰδίας
- 15 ψυχῆς ἀνεπίδεικτον ὡς δεκτικὴν τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου παραστήσας, παρούσαν παρούσας, διαρρήξῃ τὰ δεσμὰ τῶν ψυχῶν τῶν ἐν ἄδη κατεχομένων, τὸν τῆς ἀναστάσεως διαπηξάμενος ὅρον· ἵνα ὁ πλάστης καὶ ποιητὴς τοῦ ἀνθρώπου καὶ καταδίκη τοῦτον ὑποβαλῶν, αὐτὸς παρῶν, ἐλευθερώσῃ δι'
- 20 ἑαυτοῦ ἐξ ὀλοκλήρου τὸν ἄνθρωπον ἐν μορφῇ τῇ ἑαυτοῦ. Οὕτως γὰρ θάνατος ὑπερισχύσας ἠπηγάγει ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπίνην τοῦ Λόγου ψυχὴν εἰς δεσμῶν κατοχὴν· οὕτως πάλιν ἡ φθορὰ τυραννικῶς διαρπάσσα τὸ σῶμα ἐνεργεῖ εἰς διαφθοράν, ὡς ἀπρονοήτων ὄντων τῶν πραγμάτων. Οὕτως γὰρ ἐν-
- 25 νοεῖν τὸ τοιοῦτον ἀσεβές· ἀλλ' ὁ τὴν ἐξέτασιν τῆς παρακοῆς

όρατά, αποδείξατέ μας ότι καὶ ἡ ψυχὴ δὲν ξεφεύγει ἀπ' αὐτὰ καὶ ὅτι εἶναι ὀρατὴ. Ἐκτός ἐάν δὲν ἡμπορῆτε νὰ τὸ ἀποδείξετε, ὁπότε ὁ λόγος εἶναι φανερός, ὅτι δηλαδὴ οὔτε φαίνεται ἡ ψυχὴ, οὔτε φονεύεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὅπως τὸ σῶμα, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος²⁸. Πεισθῆτε λοιπὸν ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς μας ἄνθρωπος εἶναι ἡ ψυχὴ. Αὐτὸ ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἀρχικὴ δημιουργία καὶ ἡ δευτέρα διάλυσις τὸ φανερώνει, καὶ αὐτὰ δὲν ἀποδεικνύονται μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ ἀπεδείχθησαν. Διότι τὸ μὲν σῶμα ἔφθασε μέχρι τοῦ τάφου, ἡ δὲ ψυχὴ διέβη μέχρι τοῦ Ἄδου.

14. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ δύο αὐτοὶ τόποι εἶναι χωρισμένοι μὲ μεγάλην ἀπόστασιν, καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν τάφος δέχεται τὴν εἴσοδον τοῦ σώματος, καὶ διὰ τοῦτο τὸ σῶμα παρευρίσκετο ἐκεῖ, ὁ δὲ Ἄδης δέχεται τὰ ἀσώματα. Πῶς λοιπὸν, ὅταν εὐρέθη ἐκεῖ ὁ Κύριος χωρὶς τὸ σῶμα, ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ θανάτου ὡσὰν ἄνθρωπος; Αὐτὸ ἔγινε διὰ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰς ψυχὰς, πού ἐκρατοῦντο ἐκεῖ δεμέναι, τὴν μορφήν τῆς ἰδικῆς του ψυχῆς πού ἦτο ἀνεπίδεκτος δεσμῶν, ὡσὰν ψυχὴν πού ἦτο δυνατὸν νὰ δεχθῆ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, καὶ μὲ τὸ νὰ εὐρεθῆ ἐκεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ παροῦσα μεταξὺ τῶν ἄλλων ψυχῶν πού ἦσαν ἐκεῖ, νὰ διαρρήξῃ ἔτσι τὰ δεσμὰ τῶν ψυχῶν, πού ἐκρατοῦντο εἰς τὸν Ἄδην, μὲ τὸ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν νόμον τῆς ἀναστάσεως. Καὶ ἀκόμη ἔγινεν αὐτό, ὥστε ὁ πλάστης καὶ ποιητὴς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος καὶ κατεδίκασε τὸν ἄνθρωπον, νὰ εὐρεθῆ ὁ ἴδιος ἐκεῖ παρών, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ ἔτσι διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καθ' ὀλοκληρίαν τὸν ἄνθρωπον, μὲ τὴν μορφήν τὴν ἰδικήν του. Λοιπὸν οὔτε ὁ θάνατος ὑπερίσχυσε, διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν τοῦ Λόγου, ὥστε νὰ τὴν κρατῆ δεμένην μὲ τὰ δεσμὰ του, οὔτε πάλιν ἡ φθορὰ διήρπασεν ὡσὰν τύραννος τὸ σῶμα διὰ νὰ τὰ καταστρέψῃ, ὡσὰν νὰ μὴ εἶχαν ἐκ τῶν προτέρων προνοηθῆ τὰ πράγματα. Εἶναι λοιπὸν ἀσέβεια νὰ διανοῆται κανεὶς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ἄλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔκρινε καὶ

ποιησάμενος καὶ κρίσιν ἐπαγαγὼν διπλὴν τῆς τιμωρίας τὴν
 ἀπόφασιν δέδωκε· τῷ μὲν γῆϊνῳ εἰρηκῶς· «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν
 ἀπελεύσῃ» καὶ οὕτως ὑποδέχεται ψθορὰ τὸ σῶμα, Δεσπότιον
 ἀποφηνάμενον· τῇ δὲ ψυχῇ· «Θανάτῳ ἀποθανῆ» καὶ οὕτω διχῶ
 5 διαιρεῖται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐν δυοῖν τόποις οἴχεσθαι κατα-
 δικάζεται. Διὰ τοῦτο χρεῖα γέγονε τοῦ ἀποφηνάμενου, ἵνα
 αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ λύσῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀπόφασιν, ἐν μορφῇ τοῦ
 καταδικασθέντος ἀκαταδικάστῳ καὶ ἀναμαρτήτῳ ὁφθείῃ· ἵνα
 καὶ ἡ καταλλαγὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον γένηται καὶ
 10 ἡ ἐλευθερία τοῦ παντός ἀνθρώπου δι' ἀνθρώπου ὑπάρξῃ, ἐν
 τῇ καινότητι τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Εἰ δὲ καὶ ἕτερον τόπον καταδίκης δεῖξαι
 δύνασθε, εἰκότως ἂν λέγοιτε τριχῶ διαιρεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον
 καὶ ἐκ μὲν τῶν δύο τόπων τὴν ἀνάκλησιν γεγονέναι, ἐν δὲ τῷ
 15 τρίτῳ μένειν ἐν δεσμοῖς τὸ δεδεμένον. Εἰ δὲ μὴ ἔχετε δεῖξαι
 ἕτερον τόπον παρὰ τὸν τάφον καὶ τὸν ἄδην, ἐξ ὧν ἡλευθέ-
 ρωται τελείως ὁ ἄνθρωπος, Χριστοῦ ἐλευθερώσαντος ἡμᾶς
 ἐν τῇ ἑαυτοῦ καθ' ἡμᾶς μορφῇ τελείᾳ καὶ ἀληθεσιάτῃ, πῶς
 ἔτι ταῦτα λέγετε, ὡς οὐδέπω καταλλαγέντος τῇ ἀνθρωπότητι
 20 τοῦ Θεοῦ; Πῶς οὖν ἐπεδήμησεν ὁ Σωτὴρ; ἢ ὡς ἀδύνατος
 τὸν σύμπαντα λῦσαι ἄνθρωπον; ἢ ὡς βδελυξάμενος τὸν ἄ-
 παξ ἁμαρτήσαντα νοῦν; ἢ ὡς δεδοικῶς μὴ καὶ αὐτὸς μέτο-
 χος γένηται τῆς ἁμαρτίας, εἰ τέλειος γένηται ἄνθρωπος,
 Θεὸς ὢν; Ἄλλ' ἀσεβείας ἔμπλοιοί οἱ ταῦτα οὕτως ἐννοοῦντες.
 25 Τί γὰρ περὶ τῆς ἁμαρτίας ὀριζόμενοι ταῦτα λαλεῖτε, φουικῆν
 εἶναι τὴν ἁμαρτίαν λέγοντες κατὰ τὸν ἀσεβέστατον Μανιχαῖον;

64. Γεν. 3, 19.

65. Γεν. 2, 17.

66. Πρβλ. Β' Κορ. 5, 19.

ἔδίκασε τὴν παρακοήν, ἐξέδωκε διπλὴν ἀπόφασιν τιμωρίας, καὶ εἰς μὲν τὸ γήινον εἶπεν· «Εἶσαι χῶμα καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπανέλθῃς»⁶⁴ καὶ ἔτσι ἡ φθορὰ κυριεύει τὸ σῶμα, μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Δεσπότη· εἰς δὲ τὴν ψυχὴν εἶπε· «Θὰ ἀποθάνῃς μὲ θάνατον»⁶⁵. καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος διαιρεῖται εἰς δύο καὶ καταδικάζεται νὰ ἀπέλθῃ εἰς δύο τόπους. Διὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνάγκη ἐκείνου ποὺ ἀπεφάσισε τὴν τιμωρίαν, διὰ νὰ καταργήσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀπόφασίν του μὲ τὴν μορφήν τοῦ καταδικασθέντος, μὲ τὸ νὰ ἐμφανισθῇ ὁ ἴδιος μὲ τὴν μορφήν αὐτὴν ἀκαταδίκαστος καὶ ἀναμάρτητος. Καὶ διὰ νὰ συμφιλιωθῇ ἔτσι ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον⁶⁶ καὶ διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἡ ἐλευθερία ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δι' ἀνθρώπου μὲ τὴν νέαν μορφήν τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἐὰν δὲ ἡμπορῆτε νὰ ἀποδείξετε καὶ ἄλλον τρόπον καταδίκης, εὐλόγως θὰ ἡμπορούσατε νὰ εἴπητε ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαιρεῖται εἰς τρία καὶ ὅτι ἀπὸ μὲν τοὺς δύο τόπους τῆς καταδίκης ἔγινεν ἡ ἀνάκλησις, εἰς τὸν τρίτον ὅμως παραμένει ἀκόμη τὸ μέρος ποὺ εἶναι δεμένον ἐκεῖ. Ἐὰν ὅμως δὲν ἡμπορῆτε νὰ δείξετε ἄλλον τρόπον καταδίκης, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τάφον καὶ τὸν Ἄδην, ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει ἐλευθερωθῆ τελείως ὁ ἄνθρωπος, διότι ὁ Χριστὸς μᾶς ἠλευθέρωσε μὲ τὴν ἰδικὴν μας ὀλοκληρωμένην καὶ πραγματικὴν μορφήν ποὺ ἀνέλαβεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, πῶς λέγετε αὐτά, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς δὲν συνεφιλιώθη ποτὲ μὲ τὴν ἀνθρωπότητα; Πῶς λοιπὸν κατέβη ὁ Σωτὴρ εἰς τὴν γῆν; Μήπως ἦλθε χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον; Ἡ μήπως ἐφοβεῖτο πῶς καὶ αὐτὸς θὰ γίνῃ μέτοχος τῆς ἁμαρτίας ἐὰν γίνῃ τέλειος ἄνθρωπος ἐνῶ ἦτο Θεός; Ἄλλ' αὐτοὶ ποὺ σκέπτονται αὐτὰ εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἀσεβεῖς. Τί λοιπὸν διακηρύσσετε ὅταν συζητῆτε περὶ τῆς ἁμαρτίας, λέγοντες ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι φυσικὴ, ὅπως λέγει ὁ ἀσεβέστατος Μανικαῖος;

15. Ταῦτα οὕτω φρονεῖτε κατήγοροι γινόμενοι τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως, "Οτι τὸν Ἀδὰμ ἀρχῆθεν ἔπλασεν ὁ Θεός, μῆτιγε σύμφυτον αὐτῷ δέδωκε τὴν ἁμαρτίαν; Τίς οὖν
 5 ἔτι χρεία ἦν τῆς ἐντολῆς; πῶς δὲ αὐτὸν κατεδίκασεν ἁμαρ-
 5 τήσαντα; πῶς δὲ καὶ πρὸ τῆς παρακοῆς οὐκ ἐγένωσκε κα-
 λὸν καὶ πονηρὸν ὁ Ἀδὰμ; Ὅν ἔπλασεν ὁ Θεός ἐπὶ ἀφθαρσία
 καὶ εἰκόνι τῆς ἰδίας αἰδιότητος, ἐποίησεν αὐτὸν φύσιν ἀνα-
 μάρτητον καὶ θέλησιν αὐτεξούσιον· Φθόνῳ δὲ διαδόλου θά-
 ναιος εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον, εδραμένου τῆς παραβάσεως
 10 τὴν ἐπίνοιαν. Καὶ οὕτως ἐκ παρακοῆς ἐντολῆς Θεοῦ γέγονεν
 ὁ ἄνθρωπος δεκτικὸς τῆς ἐπισποράς τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ἐνήρ-
 γει λοιπὸν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πᾶσαν
 ἐπιθυμίαν, οὐ φύσιν ἐν αὐτῷ ἐργασαμένου τοῦ διαδόλου, μὴ
 γένοιτο! οὐδὲ γὰρ φύσεως ἄν εἴη δημιουργὸς ὁ διάβολος, κα-
 15 τὰ τὴν τῶν Μανιχαίων ἀσέθειαν ἀλλὰ φύσεως παρατροπὴν
 ἐκ παραβάσεως εἰργάσατο καὶ οὕτως ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος
 πάντων ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο οὖν, φησὶν, ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαδόλου. Ποῖα ἔργα τοῦ δια-
 δόλου ἔλυσεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; διὸ φύσιν, ἣν ἐποίησεν ὁ Θε-
 20 ὸς ἀναμάρτητον, παρέτρεψεν ὁ διάβολος εἰς παράθασιν ἐν-
 τολῆς Θεοῦ καὶ εὗρεσιν ἁμαρτίας θανάτου, ταύτην ἑαυτῷ ἀνε-
 σιτήσατο ὁ Θεὸς Λόγος, ἀνεπίδεκτον τῆς τοῦ διαδόλου παρα-
 τροπῆς καὶ εὗρέσεως ἁμαρτίας. Καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Κύ-
 ριος· «Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐ-
 25 ρίσκει οὐδέν». Εἰ δὲ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου οὐδὲν τῶν

67. Σοφ. Σολ. 2, 24.

68. Πρβλ. Ρωμ. 5, 14.

69. Πρβλ. Α' Ἰω. 3, 8.

70. Ἰω. 14, 30.

15. Αὐτὰ λοιπὸν πρεσβεύετε, καὶ ἔτσι γίνεσθε κατήγοροι τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως. Ὅταν ὁ Θεὸς ἔπλασεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Ἀδὰμ μήπως ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἔμφυτον τὴν ἁμαρτίαν; Ἄν ἦτο ἔτσι, ποία ἦτο ἡ ἀνάγκη νὰ δοθῆ ἡ ἐντολή; Πῶς δὲ τὸν κατεδίκασεν ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ἠμάρτησε; Καὶ πῶς πάλιν ὁ Ἀδὰμ πρὶν ἀπὸ τὴν παρακοὴν δὲν ἐγνώριζε τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρὸν; Ἐκεῖνον ποῦ ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἄφθαρτον καὶ κατ' εἰκόνα τῆς ἰδικῆς του αἰωνιότητος τὸν ἔκαμεν φύσιν ἀναμάρτητον καὶ τοῦ ἔδωσε θέλησιν αὐτεξουσίον. Ἐξ αἰτίας ὅμως τοῦ φθόνου τοῦ διαβόλου εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος⁷⁷ μὲ τὸ νὰ ἐφεύρῃ ὁ διάβολος τὴν ἐπινοήσιν τῆς παραβάσεως. Καὶ ἔτσι, διὰ τῆς παρακοῆς τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἔγινεν ὁ ἄνθρωπος δεκτικὸς τῆς δολίας σπορᾶς τῆς ἁμαρτίας ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τώρα πλέον ἡ ἁμαρτία ἐδημιουργοῦσεν εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου κάθε ἐπιθυμίαν, ὅχι ἐπειδὴ ἐδημιούργησεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ διάβολος κάποιαν ἄλλην φύσιν, μὴ γένοιτο! διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ δημιουργὸς φύσεως ὁ διάβολος, ὅπως λέγει ἡ ἀσέβεια τῶν Μανιχαίων, ἀλλὰ ἐπροξένησεν ἐκτροπὴν τῆς φύσεως διὰ τῆς παραβάσεως καὶ ἔτσι ἐκυριάρχησεν ὁ θάνατος εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους⁷⁸. Διὰ τοῦτο λοιπὸν, λέγει, ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ διαλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου⁷⁹. Ποῖα ἔργα τοῦ διαβόλου διέλυσεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Ἐπειδὴ τὴν φύσιν, τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς ἀναμάρτητον, αὐτὴν ἐξέτρεψεν ὁ διάβολος εἰς τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν ποῦ ἐπιφέρει τὸν θάνατον, τὴν αὐτὴν φύσιν ἀνέλαβε πάλιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὁ Θεὸς Λόγος καὶ τὴν κατέστησεν ἀνεπίδεκτον τῆς διαβολικῆς ἐκτροπῆς καὶ τῆς ἐπινοήσεως τῆς ἁμαρτίας. Καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Κύριος· «Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ εἰς ἐμένα δὲν εὐρίσκει τίποτε ἰδικόν του»⁸⁰. Ἐὰν δὲ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου δὲν εὐρίσκειν εἰς τὸν Χριστὸν τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά του

ἑαυτοῦ πραγμάτων ἠΰρισκεν ἐν τῷ Χριστῷ, πολλῶ μᾶλλον
 ὁ Χριστὸς οὐδὲν τῆς ἰδίας ποιήσεως προσκαιέλιπε τῷ ἄρ-
 χοντι τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἠΰρισκεν
 ἐν αὐτῷ, τελείαν τὴν καινότητα ἐπιδειξαμένου τοῦ Χριστοῦ,
 5 ἵνα τελείαν τὴν σωτηρίαν κατεργάσθαι ἔλου τοῦ ἀνθρώ-
 που, ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ἵνα τελεία ἦ καὶ ἀνάστασις.
 Μάτην οὖν Ἀρειανοὶ σοφίζονται, σάρκα μόνην ὑποτιθέμε-
 νοι ἀνειληφέναι τὸν Σωτῆρα, τὴν δὲ τοῦ πάθους νόησιν ἐπὶ
 τὴν ἀπαθῆ θεότητα ἀναφέροντες ἀσεβῶς. Μάτην δὲ καὶ ὑμεῖς
 10 καθ' ἑτέραν ἐπίνοιαν τὰ ἴσα τοῖσι φρονοῦντες, λέγετε τῷ
 περιέχοντι σήματι, τοιτέσι τῷ ὀργανικῷ προσκεχωρηθῆναι
 ἀντὶ δὲ τοῦ ἔσωθεν ἐν ἡμῖν ἀνθρώπου, νοῦς ἐπουράνιος ἐν
 Χριστῷ. Καὶ πῶς ἦν λυπούμενος καὶ ἀδημονῶν καὶ προσευ-
 χόμενος; Καί, «Ἐταράχθη δὲ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς», γέγρα-
 15 πται. Ταῦτα δὲ οὔτε σαρκὸς ἀνοήτου ἂν εἴη, οὔτε θεότητος
 ἀτρέπτου, ἀλλὰ ψυχῆς νόησιν ἐχούσης, λυπομένης καὶ τα-
 ραιτομένης καὶ ἀδημονούσης καὶ νοητῶς ἐπαισιθανομένης
 τοῦ πάθους.

16. Εἰ δὲ τοίνυν ταῦτα οὕτω νοεῖν οὐ βούλεσθε, τριῶν
 20 προσκειμένων νοημάτων, φαντασίας καὶ βλασφημίας καὶ ἁ-
 ληθείας, ποίαν ἔλοισθε ἂν; Τῷ γὰρ ὑπονοεῖν δοκῆσει εἰρη-
 σθαι τὰ εἰρημένα, φαντασία ἂν νομιθεῖη καὶ τὰ γενόμενα.
 Εἰ δὲ ἐπ' ἀληθείας εἴρηται, ἄλλοτρία δὲ καθόλου ἢ ψυχὴ τοῦ
 Κυρίου ἐγεγόνει τῆς ἰδίας νοήσεως, Θεὸν τὸν Λόγον ἔχουσα
 25 νοῦν, τειράσθαι τὸ ἄτρεπτον εἰς λύπην καὶ ἀδημονίαν καὶ
 ταραχὴν, τὸ ἐννοεῖν ἀσεβὲς ἐστὶ καὶ λέγει τὰ Εὐαγγέλια,
 δι' Ἐταράχθη Ἰησοῦς τῷ πνεύματι ἀλλὰ δείκνυσι τὸν νοῦν
 ὁ Κύριος εἰρηκῶς· «Ἡ ψυχὴ μου τειάρακιαν». Εἰ δὲ ψυχῆς

71. Ματθ. 26, 37.

72. Ἰω. 11, 33.

73. Αὐτόθι.

74. Ἰω. 12, 27.

πράγματα, πολὺ περισσότερον ὁ Χριστὸς δὲν ἄφησε τίποτε ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του δημιουργίαν εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν εὑρίσκει τίποτε εἰς τὸν Χριστόν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶχεν ἐπιφέρει τελείαν τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διὰ νὰ καταστήσῃ τελείαν τὴν σωτηρίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπου, τῆς λογικῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ διὰ νὰ εἶναι τελεία καὶ ἡ ἀνάστασις. Ματαίως λοιπὸν οἱ Ἄρειανοὶ θεωροῦν μὲ σοφίσματα ὅτι ὁ Σωτὴρ ἀνέλαβε μόνον σάρκα, τὴν δὲ ἕνοιαν τοῦ πάθους ἀποδίδουν μὲ ἀσέβειαν εἰς τὴν ἀπαθῆ θεότητα. Ματαίως δὲ καὶ σεῖς, μὲ διαφορετικὴν ἐπινόησιν, σκεπτόμενοι τὰ ἴδια μὲ αὐτούς, λέγετε ὅτι ὁ Χριστὸς ἐχρησιμοποίησε τὸ σῶμα ὡσάν περιέχον δοχεῖον, δηλαδὴ ὡς ὄργανον, καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου ὑπῆρχεν εἰς τὸν Χριστόν νοῦς ἐπουράνιος. Καὶ πῶς ὁ Χριστὸς ἐλυπεῖτο καὶ ἀνησυχούσε⁷¹ καὶ προσήυχετο; Καὶ ἔχει ἀκόμη γραφῆ ὅτι «Ἐταράχθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ Πνεῦμα»⁷². Αὐτὰ ὅμως δὲν ἠμποροῦν νὰ συμβοῦν εἰς σάρκα χωρὶς νοῦν, οὔτε εἰς θεότητα ἄτρεπτον, ἀλλὰ εἰς ψυχὴν ποὺ ἔχει νόησιν καὶ ποὺ στενοχωρεῖται καὶ ποὺ ταρασσεται καὶ ἀνησυχεῖ καὶ συναισθάνεται μὲ τὸν νοῦν τῆς τὸ πάθος.

16. Ἐὰν δὲ τῶρα αὐτὰ δὲν θέλετε νὰ τὰ ἐννοήσετε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, παραμένουν τρεῖς ἔννοιαι προσταί, ἡ φαντασία, ἡ βλασφημία καὶ ἡ ἀλήθεια, ποίαν λοιπὸν θὰ ἐπροτιμούσατε; Διότι τὸ νὰ ὑπονοῖται ὅτι τὰ λεχθέντα ἔχουν λεχθῆ φαινομενικῶς, θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς φανταστικά καὶ ὅσα συνέβησαν πραγματικά. Ἐὰν ὅμως ὅσα ἐλέχθησαν εἶναι ἀληθινά, ἡ ψυχὴ δὲ τοῦ Κυρίου κατέστη τελείως ξένη ἀπὸ τὴν νόησιν τῆς, ἐπειδὴ εἶχε νοῦν τὸν Θεὸν Λόγον, τὸ νὰ ἐννοῖ κανεὶς ὅτι ὑπέστη τροπὴν τὸ ἄτρεπτον καὶ ἔτσι ἐλυπήθη καὶ ἀνησύχησε καὶ ἐταράχθη εἶναι ἀσέβεια. Καὶ ἂν ἀκόμη τὰ Εὐαγγέλια λέγουν ὅτι ἐταράχθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πνεῦμά του⁷³, ὅμως ὁ Κύριος φανερώνει τὴν ἀληθινήν ἔννοιαν ὅταν λέγῃ· «Ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη»⁷⁴.

ἰδίας νόησιν ὁ Κύριος ἐπιδεικνύται, εἰς συμπάθειαν τῆς ἡ-
 μειέρας ψυχῆς, ἵνα οὕτω καὶ αὐτοῦ νοήσωμεν εἶναι τὸ πάθος
 καὶ αὐτὸν ἀπαθῆ ὁμολογῶμεν. Ὡσπερ γὰρ τῷ αἵματι τῆς σαρκὸς
 αὐτοῦ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς, οὕτω καὶ τῇ νοήσει τῆς ψυχῆς
 5 αὐτοῦ τὴν νίκην ὑπὲρ ἡμῶν ἐπιδεικνύται λέγων· «Ἐγὼ νε-
 νίκηκα τὸν κόσμον»· καὶ ἀλλαγῆ δέ· Διδόντι ἡμῖν τὸ νίκος.
 Ἄλλ' ὡσπερ τὸ αἷμα οὐκ ἂν κοινὸν τοῖς εὐσεβέσι νοηθεῖη,
 ὡσπερ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ σωτήριον, οὕτω καὶ ἡ νόησις λε-
 γομένη, οὐκ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ περικειμένη, ἀλλὰ Θεοῦ
 10 φύσιν ἐπιδεικνυομένη. Καὶ οὕτως ἂν λέγοιτο τέλειος Θεὸς
 καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ Χριστός· οὐχ ὡς τῆς θεϊκῆς τελειό-
 τητος εἰς ἀνθρωπίνην τελειότητα μεταποιηθείσης, ὃ ἐστὶν ἄ-
 σεβές· οὐτε μὴν ὡς δύο τελειότητων κατὰ διαίρεσιν ὁμολο-
 γουμένων, ὃ ἐστὶν ἀλλότριον εὐσεβείας· οὐτε δὲ κατὰ προ-
 15 κοπήν ἀρετῆς καὶ πρόβληψιν δικαιοσύνης, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ
 καθ' ἕναρξιν ἀνελλιπῆ· ἵνα εἰς ἡ τὰ ἐκάτερα, τέλειος κατὰ
 πάντα, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Κύ-
 ριος ἔλεγε· «Νῦν ἡ ψυχὴ μου τειάρακται» καὶ κατώδυνός ἐστι.
 Τὸ δὲ νῦν, τοῦτι' ἔστιν, διε ἠθέλησεν. Ὅμως μέντοι τὸ ὄν
 20 ἀπεδείκνυτο· οὐ γὰρ τὸ μὴ ὄν ὡς παρὸν ὠνόμαζεν, ὡς δοκῆ-
 σει λεγομένων τῶν γινομένων· φύσει γὰρ καὶ ἀληθεῖα τὰ
 πάντα ἐγένετο.

17. Φύσει οὖν καὶ οὐ θέσει τοῦ Κυρίου ἀνθρώπου γενο-
 μένου, οὐτε κατὰ φύσιν, οὐτε κατὰ προᾶξιν ἀνθυποφέρειν ὑ-
 25 μᾶς δυνατὸν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ Δημιουργῷ. Ἐν μὲν γὰρ τῇ
 ἡμετέρᾳ φύσει καὶ τῆς εὐρέσεως ἡ μάχη εἰ γίνεται καὶ τῆς

75. Ἰω. 16, 33.

76. Α' Κορ. 15, 57.

77. Ἰω. 12, 27.

Ἐὰν δὲ ὁ Κύριος ἐπιδεικνύει τὴν νόησιν τῆς ἰδικῆς του ψυχῆς, ἐκφράζων τὴν συμπάθειάν του πρὸς τὴν ἰδικήν μας ψυχὴν, τὸ κάνει αὐτὸ διὰ νὰ ὁμολογοῦμεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀπαθής. "Ὅπως δηλαδὴ μὲ τὸ αἷμα τῆς σαρκὸς του μᾶς ἀπελύτρωσεν, ἔτσι καὶ μὲ τὴν νόησιν τῆς ψυχῆς του ἐπιδεικνύει τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην του ὅταν λέγῃ· «Ἐγὼ ἐνίκησα τὸν κόσμον»⁷⁵· καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν· Εἰς αὐτὸν ποῦ μᾶς ἔδωσε τὴν νίκην⁷⁶. Ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς τὸ αἷμα δὲν ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ κοινὸν ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς, ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς ἀπίστους, ἀλλὰ θεωρεῖται μεταδοτικὸν σωτηρίας, ἔτσι καὶ ἡ νόησις ὅταν ἀναφέρεται δὲν θεωρεῖται ὅτι περιβάλλεται ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ἀλλ' ὅτι ἐπιδεικνύει φύσιν Θεοῦ. Καὶ ἔτσι ἤμπορεῖ νὰ λέγεται ὁ Χριστὸς τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. "Ὅχι ὅτι ἡ θεϊκὴ τελειότης μετεποιήθη καὶ ἔγινεν ἀνθρωπίνη τελειότης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἀσεβές, οὔτε πάλιν ὅτι ὁμολογοῦνται δύο χωριστὰ τελειότητες, τὸ ὁποῖον εἶναι ξένον ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν, οὔτε δὲ συνέβη τοῦτο ἐπειδὴ ἐπρόκοψεν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ προσέλαβε τὴν δικαιοσύνην, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τοῦτο συνέβη διότι ἦτο ὑπαρξίς ἀνελλιπής, διὰ νὰ εἶναι ἕνας καὶ τὰ δύο, καθ' ὅλα τέλειος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε· «Τώρα ἐταράχθη ἡ ψυχὴ μου»⁷⁷ καὶ εἶναι καταστενοχωρημένη. Τὸ δὲ τώρα σημαίνει τότε ποῦ ἠθέλησεν αὐτός. "Ὅμως ἐφανέρωνεν αὐτὸ ποῦ πραγματικὰ ὑπάρχει. Δὲν ἀνέφερε δηλαδὴ ἐκεῖνο ποῦ δὲν ὑπάρχει ὡσάν νὰ εἶναι παρόν, ὡσάν δηλαδὴ τὰ λεγόμενα νὰ συνέβαιναν φαινομενικῶς. Διότι ὅλα συνέβησαν φυσικὰ καὶ ἀληθινά.

17. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κύριος ἔγινεν ἄνθρωπος κατὰ φύσιν καὶ ὄχι κατὰ θέσιν, δὲν ἤμπορεῖτε σεῖς νὰ ἀποδίσετε τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὸν Δημιουργόν, οὔτε κατὰ φύσιν οὔτε κατὰ πρᾶξιν. Διότι εἰς μὲν τὴν ἰδικήν μας φύσιν γίνεται ἀκόμη καὶ ἡ πάλῃ τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ πρόοδος τῆς δολίας διασπορᾶς αὐτῆς ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς μας

ἐπισποραῖς ἢ προσχώρησις διὰ τὸ ἡμῶν ἀσθενές· ἢ δὲ τοῦ Λόγου σάρκωσις κατὰ φύσιν Θεοῦ γενομένη ἀνεπίδεκτος γέγονε τῶν ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς παλαιότητος ἔτι πολιτευομένων πραγμάτων· καὶ διὰ τοῦτο διδασκόμεθα ἀπεκδύσασθαι τὸν παλαιὸν 5 καὶ ἐπενδύσασθαι τὸν νέον. Καὶ ἐν τούτῳ τὸ θαυμασιόν, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Κύριος καὶ χωρὶς ἁμαρτίας· ὅτι καινότης ὄλη γέγονεν, ἵνα ἐνδείξηται τὸ δυνατὸν αὐτοῦ. Καὶ ὅσα μὲν αὐτὸς συνέταξε θελήσας τῇ φύσει, εἰς ἑαυτὸν ἀεδέξατο, ὅσα ἠθέλησε, τουτέστι γεννήσεως τῆς ἐκ γυναικός, 10 αὐξήσεώς τε ἡλικίας, ἐτῶν ἀριθμήσεως, κόπου καὶ πείνης καὶ δίψης καὶ ὕπνου καὶ λύπης καὶ θανάτου καὶ ἀνασιτάσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὅπου διεφθάρη τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα, ἐκεῖ προτίεται Ἰησοῦς τὸ ἴδιον σῶμα· καὶ ὅπου κεκράτητο ἢ ψυχῇ ἢ ἀνθρωπίνῃ ἐν θανάτῳ, ἐκεῖ ἐπιδείκνυται ὁ Χριστὸς τὴν 15 ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἰδίαν οὖσαν, ἵνα καὶ παρῆ ὡς ἄνθρωπος ὁ ἀκράτητος ἐν θανάτῳ, καὶ λύσῃ τὴν κράτησιν τοῦ θανάτου ὡς Θεός, ἵνα ὅπου ἐσπάρη ἢ φθορά, ἐκεῖ ἀναιτίλῃ ἢ ἀφθαρσία· καὶ ὅπου ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἐν μορφῇ ψυχῆς ἀνθρωπίνης παρῶν ὁ ἀθάνατος ἐπιδείκνυται τὴν ἀθανασίαν· καὶ 20 οὕτως ἡμᾶς μετόχους καταστήσῃ τῆς ἑαυτοῦ ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας ἐπ' ἐλπίδι ἀνασιτάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν. «Ὅπως ἂν καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν», ὡς γέγραπται· «Ἄν' ὡσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἢ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ 25 διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος»· οὕτω καὶ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου «Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζω-

78. Πρβλ. Κολ. 3, 9-10.

79. Πρβλ. Ἐβρ. 4, 15.

80. Πρβλ. Ρωμ. 5, 14.

81. Α' Κορ. 15, 53· 54.

82. Ρωμ. 5, 12.

ἀδυναμίας. Ἡ δὲ σάρκωσις τοῦ Λόγου ἡ ὁποία ἐγίνε κατὰ φύσιν Θεοῦ ὑπῆρξεν ἀνεπίδεκτος τῆς ἁμαρτωλῆς μας ἀκόμα συμπεριφορᾶς, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν παλαιότητα τῆς φύσεώς μας. Καὶ διὰ τοῦτο διδασκόμεθα νὰ ἀπεκδυθῶμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον⁷⁸. Καὶ εἰς τὸ γεγονός αὐτὸ εὐρίσκεται τὸ ἀξιοθαύμαστον, ὅτι καὶ ἄνθρωπος ἔγινεν ὁ Κύριος καὶ χωρὶς τὴν ἁμαρτίαν⁷⁹, διότι εἰς αὐτὸν ἔγινε τελεία ἀνακαίνισις διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Καὶ ὅσα μὲν ὁ ἴδιος μὲ τὴν θέλησίν του προσήρμοσεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, αὐτὰ ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὅσα ἠθέλησεν αὐτός, δηλαδὴ τὴν γέννησιν ἐκ τῆς γυναικός, τὴν αὔξησιν τῆς ἡλικίας, τὴν ἀρίθμησιν τῶν ἐτῶν, τὸν κόπον καὶ τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν καὶ τὸν ὕπνον καὶ τὴν λύπην καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ὑπέστη φθορὰν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖ ὀδηγεῖ καὶ ὁ Κύριος τὸ ἰδικόν του σῶμα· καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐκρατήθη ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ δεσμίᾳ ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἐκεῖ ὁ Χριστὸς ἐπιδεικνύει τὴν ἰδικὴν του ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ὥστε νὰ εἶναι καὶ ὡς ἄνθρωπος παρῶν, αὐτὸς δὲ ὁποῖος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κρατηθῇ δέσμιος ὑπὸ τοῦ θανάτου καὶ διὰ νὰ καταλύσῃ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸν θάνατον αὐτὸς ποῦ ἦτο Θεός, ὥστε, ἐκεῖ ποῦ ἐσκορπίσθη ἡ φθορά, ἐκεῖ νὰ ἀνατείλῃ τώρα ἡ ἀφθαρσία. Καὶ ἀκόμη ἐκεῖ ποῦ ἐκυριάρχησεν ὁ θάνατος⁸⁰, ἐκεῖ νὰ παρευρεθῇ ὁ Κύριος μὲ μορφήν ἀνθρωπίνης ψυχῆς διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἀθανασίαν. Καὶ ἔτσι νὰ μᾶς καταστήσῃ μετόχους τῆς ἰδικῆς του ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Διὰ νὰ δυνηθῇ ἔτσι «Καὶ αὐτὸ ποῦ εἶναι φθαρτὸν νὰ ἐνδυθῇ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ αὐτὸ ποῦ εἶναι θνητὸν νὰ ἐνδυθῇ τὴν ἀθανασίαν», ὅπως ἔχει γραφῆ⁸¹ ἔτσι ὥστε, «Ὅπως δι' ἑνὸς ἀνθρώπου εἰσῆλθεν ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος»⁸² ἔτσι καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ βασιλεύσῃ ἡ χάρις διὰ τῆς δωρεᾶν δικαιοσύσεως, μὲ ἀποτέ-

ἦν αἰώνιον», καθὼς γέγραπται. Πῶς οὖν λέγετε, ἀντὶ τοῦ ἔσωθεν ἀνθρώπου τοῦ ἐν ἡμῖν, νοῦς ἐπουράνιος ἐν Χριστῷ; Μήτιγε διχῆ μερίσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν, καὶ ἐν ἰσῶ ἐπεδείκνυτο καὶ ἐν ἁδῆ; Ἄλλ' οὐχ οἷόν τε ἦν ἕτερον
 5 ἀνθ' ἑτέρου ἀντιδοῦναι λύτρον· ἀλλὰ σῶμα ἀντὶ σώματος, καὶ ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς δέδωκε, καὶ τελείαν ὑπαρξιν ὑπὲρ ὅλου ἀνθρώπου· τοῦτ' ἔστι τὸ ἀντιἄλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὃ ὠνείδισαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς Ἰουδαῖοι παραπορευόμενοι καὶ κινουῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. Οὕτε
 10 γὰρ ὁ ἁδῆς ἤνεγκεν ἀπαρακαλύπτου θεότιτος ἐπίβασιν τοῦ-
 το καὶ προφητῆται καὶ ἀπόστολοι μαρτυροῦσιν.

18. Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ σταυροῦ οἰκονομίας συνιδεῖν τὸ λεγόμενον· ὅπως ὁ Κύριος τῇ μὲν προβολῇ τοῦ αἵματος τὴν θεβαιότητα τῆς σαρκὸς ἐπεδείκνυτο, τῇ δὲ προσ-
 15 θήκῃ τοῦ ὕδατος τὴν ἄχραντον καθαρότητα ἐδήλου, καὶ δι τοῦ Θεοῦ τὸ σῶμα κράξας δὲ καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ παραδοὺς τὸ πνεῦμα, τὸ ἔσωθεν τοῦ ἰδίου σώματος, τουτέστι τὴν ψυχὴν ἐσήμανε, περὶ ἧς καὶ εἶρηκεν δι «Τίθημι ὑ-
 πὲρ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν». Ὡστε τὴν ἔκπνευσιν οὐκ
 20 ἄν τις εἴποι θεότιτος μετὰστασιν, ἀλλὰ ψυχῆς ἀποχώρησιν. Εἰ γὰρ κατὰ μετὰστασιν θεότιτος ὁ θάνατος γέγονε καὶ ἡ τοῦ σώματος νέκρωσις, ἴδιον ἄρα θάνατον ἀπέθανε καὶ οὐ τὸν ἡμέτερον. Καὶ πῶς εἰς ἁδου καιῆλθεν ἀπαρακαλύπτῳ τῇ θεότιτι; Ποῦ οὖν ἡ ψυχὴ, ἦν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος
 25 τιθέναι ὑπὲρ τῶν προβάτων, περὶ ἧς καὶ προφητῆται προμη-
 νύουσιν; εἰ δὲ ψυχῆς ἀποχώρησις γέγονε, διὰ τοῦτο εἴρηται.

83. Ρωμ. 5, 21.

84. Ματθ. 27, 39· Μάρκ. 5, 29.

85. Ἰω. 19, 30.

86. Ἰω. 10, 15.

87. Πρβλ. Ἰω. 10, 11· 15.

λεσμα τὴν αἰώνιον ζωὴν⁸², ὅπως πάλιν ἔχει γραφῆ. Πῶς λοιπὸν λέγετε σεῖς, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου ὑπῆρχεν εἰς τὸν Χριστὸν νοῦς ἐπουράνιος; Μήπως μὲ τὸ νὰ διαιρέση εἰς δύο τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τὰ ἔδειξε καὶ εἰς τὸν τάφον καὶ εἰς τὸν Ἄδην; Ἄλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ ἄλλο λύτρον ἀντὶ ἄλλου, ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα ἔδωκε σῶμα καὶ διὰ τὴν ψυχὴν ἔδωκε ψυχὴν καὶ τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπὲρ τοῦ συνόλου ἀνθρώπου. Αὐτὸ εἶναι δηλαδὴ τὸ ἀντάλλαγμα ποῦ ἔδωκεν ὁ Χριστός, τὸ ὁποῖον ἐχλεύαζαν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐπερνοῦσαν δίπλα του καὶ ἐκינוῦσαν τὰς κεφαλὰς των⁸⁴. Διότι οὔτε ὁ Ἄδης ἠμποροῦσε νὰ δεχθῆ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸν ἀκάλυπτος ἢ θεότης. Αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαιώνουν καὶ οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι.

18. Ἦμποροῦμεν ὅμως καὶ ἀπὸ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον ποῦ συνετελέσθη ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν νὰ ἀποδείξωμεν ὡς ἀληθὲς αὐτὸ ποῦ λέγομεν. Ὅτι δηλαδὴ ὁ Κύριος εἰς τὸν σταυρὸν μὲ τὸ νὰ ἐκχύσῃ τὸ αἷμά του ἐπεβεβαίωσε τὴν πραγματικότητα τῆς σαρκῶς, μὲ τὴν ἐν συνεχείᾳ δὲ ἔξοδον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος, ἐφάνερωνε τὴν ἀμόλυντον καθαρότητα καὶ ὅτι ἐπρόκειτο διὰ τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὸ νὰ φωνάζῃ δὲ καὶ νὰ γείρῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ παραδώσῃ τὸ πνεῦμα⁸⁵ ἐτόνισε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἰδικοῦ του σώματος, ὅτι ἦτο δηλαδὴ ἡ ψυχὴ, περὶ τῆς ὁποίας εἶχεν εἶπει ὅτι «τὴν θυσιάζω διὰ τὰ πρόβατά μου»⁸⁶. Ὡστε λοιπὸν δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἔκπνευσις ἦτο μετὰστασις τῆς θεότητος, ἀλλὰ ἀποχώρησις τῆς ψυχῆς. Διότι, ἐὰν ὁ θάνατος καὶ ἡ νέκρωσις τοῦ σώματος συνέβησαν ἐπειδὴ μετέστη ἡ θεότης, ἐπομένως ὁ Κύριος ἀπέθανε τὸν ἰδικὸν του θάνατον καὶ ὄχι τὸν ἰδικὸν μας. Καὶ πῶς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην μὲ ἀκάλυπτον τὴν θεότητα; Ποῦ ἦτο λοιπὸν ἡ ψυχὴ, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ τῶν προβάτων⁸⁷, διὰ τὴν ὁποίαν προαναγγέλλουν καὶ οἱ προφῆται; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔγινεν ἀποχώρησις τῆς ψυχῆς διὰ τοῦτο ἔχει λεχθῆ

οὗτοι τὸν ἡμέτερον ἀνεδέξατο θάνατον, τοιτέσι τῆς καθ' ἡμᾶς διαλύσεως ἀνασχόμενος, ὥσπερ καὶ γεννήσεως.

19. Μάταιον οὖν ἡμῶν τὸ σόφισμα· ἐπεὶ πῶς ἂν ὁ θάνατος ἐγεγόνει, εἰ μὴ καὶ τὸν ἔσωθεν καὶ τὸν ἔξωθεν συνεοιήσατο ἐαυτῷ ὁ Λόγος τοιτέσι σῶμα καὶ ψυχὴν; Πῶς δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ παντός ἀντιέδωκεν ἀντίλυτρον; ἢ πῶς ἡ κράτης τοῦ θανάτου τελείαν ἐλάμβανε τὴν λύσιν, εἰς τὸ κατὰ φρόνησιν ἁμαρτήσαν, τὴν ψυχὴν Χριστοῦ ἀναμάρτητον οὐ συνεστήσατο ἐν ἑαυτῷ; Ἔτι οὖν βασιλεύει ὁ θάνατος τοῦ ἔσωθεν ἀνθρώπου· τίνας γὰρ ἄλλου καὶ ἐβασίλευσέ ποτε, οὐχὶ ψυχῆς τῆς ἐν φρονήσει ἁμαρτησάσης; καθὼς εἴρηται (ψυχὴ ἢ ἁμαρτάνουσα, αὕτη καὶ ἀποθανεῖται)· ὑπὲρ ἧς τὴν ἰδίαν ψυχὴν τέθεικεν ὁ Χριστὸς λύτρον ἀντιδιδούς. Τίνας δὲ καὶ ἀρχῆθεν κατέγνω ὁ Θεός; τῆς πλάσεως τοῦ πλάσαντος ἢ τῆς πράξεως τοῦ πλάσματος; Εἰ τῆς πλάσεως τοῦ πλάσαντος κατέγνω Θεός, ἐαυτοῦ κατέγνω καὶ ἔσται ὡς οἱ ἄνθρωποι. Εἰ δὲ ἀσεβὲς τοῦτο περὶ Θεοῦ ἐννοεῖν, κατέγνω δὲ τῆς πράξεως τοῦ πλάσματος, περιαιρεῖ τοίνυν τὴν προᾶξιν καὶ καινοποιεῖ τὴν πλάσιν· αὐτοῦ γὰρ ἔσμεν ποιήμα, κτισθέντες ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς.

20. Ἀλλὰ πάλιν λέγετε. Ἡμεῖς Θεὸν λέγομεν τὸν ἐκ Μαρίας. Πῶς τοίνυν λέγετε, ὡς Μαρκίων, Θεὸν ἐπιδημήσαντα καὶ Θεὸν ἀτιγῶς προσεληλυθότα, φύσιν ἔχοντα ἀνεπίδεκτον σαρκὸς ἀνθρωπίνης; Ἡ πῶς λέγετε Θεόν, ὡς Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς; τοῦτο γὰρ τῆς ἐκείνου ἀσεθείας τὸ

88. Ἰεζ. 18, 4.

89. Πρβλ. Α' Τιμ. 2, 6.

90. Ἐφ. 2, 10.

ὅτι ἀνέλαβε τὸν ἰδικόν μας θάνατον, δηλαδή ὑπέστη τὴν διάλυσιν τοῦ ἀνθρώπου ποῦ συμβαίνει εἰς ἡμᾶς, ὅπως ὑπέστη καὶ τὴν γέννησιν.

19. Εἶναι λοιπὸν ἀνόητον τὸ σοφισμὰ σας, διότι πῶς θὰ συνέβαινεν ὁ θάνατος ἐὰν ὁ Λόγος δὲν εἶχεν ἀρμόσει εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἐξωτερικόν, δηλαδή τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; Πῶς δὲ ἔδωκε τὸ ἀντάλλαγμα ὑπὲρ ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπου; Ἡ πῶς θὰ ἐπῆρχετο ἡ τελεία κατάργησις τῆς αἰχμαλωσίας εἰς τὸν θάνατον, ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἐλάμβανεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ δὲν καθίστα ἀναμάρτητον τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὁποῖον ἠμάρτησε μὲ τὴν φρόνησίν του, δηλαδή τὴν ψυχὴν; Λοιπὸν, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποῦ λέγετε, ὁ θάνατος κυριαρχεῖ ἀκόμη τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου, ἀλλὰ ποίου ἄλλου ἐκυριαρχοῦσε κάποτε, ἂν δὲν ἐκυριαρχοῦσε τῆς ψυχῆς ἢ ὁποῖα ἠμάρτησε μὲ τὴν σκέψιν της; Ὅπως ἔχει γραφῆ· «Ἡ ψυχὴ ποῦ ἁμαρτάνει, αὐτὴ θὰ ἀποθάνῃ»⁸⁸ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ὁ Χριστὸς ἐθυσίασε τὴν ἰδικὴν του ψυχὴν καὶ τὴν ἔδωκεν ὡς ἀντάλλαγμα⁸⁹. Καὶ τί δὲ κατέκρινεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεός; Τὴν δημιουργίαν τοῦ πλάστου ἢ τὴν πρᾶξιν τοῦ πλάσματος; Ἐὰν ὁ Θεὸς κατέκρινε τὴν πλᾶσιν τοῦ πλάστου, κατέκρινε τὸν ἑαυτὸν του καὶ εἶναι καὶ αὐτὸς ὡσάν τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν ὅμως τὸ νὰ σκεφθῆ κανεὶς αὐτὸ εἶναι ἀσέβεια καὶ ἐὰν ὁ Θεὸς κατεδίκασε τὴν πρᾶξιν τοῦ πλάσματος, ἀφανίζει λοιπὸν τὴν πρᾶξιν καὶ ἀνακαινίζει τὴν πλᾶσιν. Διότι εἴμεθα ἰδικόν του δημιουργήμα, ἐπειδὴ ἐδημιουργήθημεν διὰ νὰ ἐπιτελῶμεν ἔργα ἀγαθὰ⁹⁰.

20. Ἄλλὰ λέγετε πάλιν· Ἡμεῖς λέγομεν Θεὸν ἐκεῖνον ποῦ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας. Πῶς λοιπὸν ἐννοεῖτε ὅπως ὁ Μαρκίων; Θεὸν ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ Θεὸν ὁ ὁποῖος ἦλθε χωρὶς νὰ θιγῆ καθόλου, ὁ ὁποῖος ἔχει φύσιν ἢ ἣποῖα δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχθῆ ἐπάνω της ἀνθρωπίνην σάρκα. Ἡ πῶς ἐννοεῖτε τὸν Θεόν, ὅπως ὁ Παῦλος Σαρμοσατεὺς; Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ πρόσχημα τῆς ἀσεβείας ἐκεῖνου, ὅτι ὁμολογεῖ

πρόσχημα, Θεὸν ὁμολογεῖν τὸν ἐκ Μαρίας, πρὸ αἰώνων μὲν
 προορισθέντα, ἐκ δὲ Μαρίας τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως ἐσχη-
 κάτια. Λόγον δὲ ἐνεργῆ ἐξ οὐρανοῦ καὶ σοφίαν ἐν αὐτῷ ὁ-
 μολογεῖ, πλεῖον παρ' ἡμᾶς χαριζόμενος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ
 5 ἀσέβειαν, ὡπερ ἡμεῖς λέγετε νοῦν ἐπουράνιον ἐν σῶματι
 ἐμψύχῳ. Οὐτε δὲ σῶμα ἐμψυχον ἤδη ἄνθρωπος τέλειος,
 οὔτε νοῦς ἐπουράνιος ἤδη Θεός. Σῶμα γὰρ ἐμψυχον λέγε-
 ται, ἐφ' ᾧ ἐνυποσιάτως τὸ τῆς ψυχῆς φέρεται ὄνομα. Σῶ-
 μα δὲ ἀνθρώπου σῶμα λέγεται, καὶ οὐ ψυχὴ καὶ ψυχὴ ἀν-
 10 θρώπου λέγεται, καὶ οὐ σῶμα, ἕτερον πρὸς ἕτερον ὄν, του-
 τέσει πνεῦμα πρὸς σῶμα. «Τίς δέ, φησὶν, ἔγνω νοῦν Κυρίου»;
 Νοῦς Κυρίου οὐπω Κύριος, ἀλλὰ Κυρίου θέλησις, ἢ βουλή, ἢ
 ἐνέργεια πρὸς τι. Πῶς οὖν ταῦτα λαλεῖν ἐπινοεῖτε, πλαστοῖς
 λόγοις κατηλεύοντες τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ; Ἄλλ' ἢ τοῦ Θεοῦ
 15 Ἐκκλησία οὔτε οὕτω παρείληφεν, οὔτε οὕτω παρέδωκεν,
 ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, τὸν Θεὸν καὶ Λόγον, τὸν ὄντα πρὸς
 τὸν Θεὸν πρὸ αἰώνων, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐπιδημή-
 σαντα καὶ ἐξ ἁγίας Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου γεν-
 νηθέντα Υἱὸν ἀνθρώπου, ὡς γέγραπται· «Ἔως οὐ ἔτεκε
 20 τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· ἵνα γένηται πρωτότοκος
 ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, αὐτὸς ὢν Θεὸς ἀληθινός· ἵνα καὶ πάθη
 ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ λυτρώσῃται ἡμᾶς ἐκ πάντων
 καὶ θανάτου, ὡς Θεός. Μάτην οὖν φαντάζεσθε, τοῦ φρο-
 νοῦντος καὶ ἄγοντος τὴν σάρκα ἐν ἑαυτοῖς δύνασθαι τὴν και-
 25 ρότητα κατεργάζεσθαι, οἰόμενοι διὰ μιμήσεως· οὐ νοοῦντες,
 δι μιμήσις, προαγοῦσης πραγματείας γίνεται μίμησις· ἐπεὶ

91. Ρωμ. 11, 34.

92. Πρβλ. Ἰω. 1, 1.

93. Πρβλ. Ματθ. 1, 20· Λουκ. 1, 35.

94. Ματθ. 1, 25.

95. Ρωμ. 8, 29.

96. Πρβλ. Ἰω. 17, 3.

Θεὸν αὐτὸν ποῦ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας, ὁ ὁποῖος εἶχε μὲν προορισθῆ προαιωνίως, ἀλλὰ ἔλαβεν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεώς του ἐκ τῆς Μαρίας. Διδάσκει δὲ ὅτι ὑπάρχει ἐντὸς αὐτοῦ Λόγος ἐξ οὐρανοῦ ἐνεργῆς καὶ σοφία, χαριζόμενος εἰς αὐτὸν περισσότερα ἀπὸ σᾶς, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν του ἀσέβειαν· ὅπως λέγετε σεῖς ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτὸν νοῦς ἐπουράνιος εἰς σῶμα ἔμψυχον. Οὕτε δὲ τὸ ἔμψυχον σῶμα εἶναι καὶ ἄνθρωπος τέλειος, οὔτε ὁ ἐπουράνιος νοῦς εἶναι καὶ Θεός. Διότι λέγεται σῶμα ἔμψυχον, ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει πραγματικὰ συνδεδεμένον τὸ ὄνομα τῆς ψυχῆς. Τὸ σῶμα δὲ τοῦ ἀνθρώπου λέγεται σῶμα καὶ ὄχι ψυχὴ, καὶ ψυχὴ λέγεται τοῦ ἀνθρώπου ἢ ψυχὴ καὶ ὄχι τὸ σῶμα, διότι αὐτὰ τὰ δύο εἶναι διαφορετικὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, δηλαδὴ ὅπως εἶναι ἡ σχέσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ σῶμα. «Ποῖος δέ, λέγει, ἐγνώρισε τὸν Νοῦν τοῦ Κυρίου;»⁸¹. Ὁ Νοῦς ὅμως τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι βέβαια ὁ Κύριος, ἀλλὰ ἡ θέλησις τοῦ Κυρίου, ἡ σκέψις αὐτοῦ ἢ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ διὰ κάτι. Πῶς λοιπὸν ἐπανοεῖτε καὶ λέγετε αὐτά, καὶ μὲ ψευτικὰ λόγια δυσφημεῖτε τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ; Ἄλλ' ἢ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ οὔτε παρέλαβε τέτοια διδάγματα, οὔτε παρέδωσε, ἀλλὰ, ὅπως ἔχει γραφῆ, ἡ Ἐκκλησία παρέλαβε καὶ παρέδωσε τὴν διδασκαλίαν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται προαιωνίως εἰς τὸν Θεόν⁸², ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὅταν συμπληρώθη ὁ χρόνος καὶ ἐγεννήθη ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐξ ἀγίας Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, ὅπως ἔχει γραφῆ⁸³, «Ἔως ὅτου ἐγέννησε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον»⁸⁴, διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς πρωτότοκος μεταξὺ πολλῶν ἀδελφῶν⁸⁵, αὐτὸς ποῦ εἶναι Θεὸς ἀληθινός⁸⁶ καὶ διὰ νὰ πάθῃ ὑπὲρ ἡμῶν ὡς ἄνθρωπος καὶ νὰ μᾶς ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ὡς Θεός. Ματαίως λοιπὸν φαντάζεσθε ὅτι ἡμπορεῖτε νὰ πραγματοποιήσετε εἰς τοὺς ἑαυτοὺς σας τὴν ἀνακαίνισιν ἐκεῖνου ποῦ μὲ τὸ φρόνημά του ὁδηγεῖ τὴν σάρκα, νομίζοντες ὅτι αὐτὸ γίνεται διὰ τῆς μιμήσεως καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι ἡ μίμησις εἶναι μίμησις ὅταν ὑπάρχῃ πρόο-

οὐκ ἂν λέγοιτο μίμησις. Ἐν δὲ Χριστῷ, σαρκὸς μόνης και-
 νότητα δημολογῶντες, πλανώμενοι βλασφημεῖτε. Εἰ γὰρ τοῦ
 ἄγοντος τὴν σάρκα δυνατὸν ἦν ἀνθρώποις τὴν καινότητα
 κατεργάσασθαι ἑαυτοῖς χωρὶς Χριστοῦ, ἔπειτα δὲ τῷ ἄγον-
 5 τῷ τὸ ἀγόμενον· τίς ἦν χρεῖα τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας;

21. Μᾶταιοι δὲ καὶ οἱ λέγοντες, ὡς ἐπὶ ἕνα τῶν προ-
 φητῶν ἐπιδεδημηκέναι τὸν Λόγον. Τίς γὰρ τῶν προφητῶν,
 Θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε; Διὰ τί δὲ ὁ νόμος οὐδὲν ἐτελεί-
 ωσε; διὰ τί δὲ καὶ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ
 10 ἁμαρτήσαντας ἐν τῷ ὁμοιώματι τῶν πρωτοπλάστων; διὰ τί
 δὲ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Ἐὰν ἡμᾶς ὁ Υἱὸς ἐλευθερώσῃ,
 ὄντως ἐλεύθεροι ἔσομεν»; Οὐχὶ κατὰ τὴν καινότητα τὴν ἐν
 αὐτῷ, καὶ τὴν τελειότητα, δι' ἧς καὶ οἱ πιστεύσαντες ἀνα-
 καινιζόμεθα, κατὰ μίμησιν καὶ μετοχὴν τῆς τελείας καινό-
 15 τητος τοῦ Χριστοῦ; Ἀλλὰ ὑμῖν πάντα ἐπινενόηται, ἵνα μίαν
 τῆς ἀρνήσεως κατασκευάσητε γνώμην. Καὶ τὴν μὲν ψυχὴν
 κατὰ μετὰφρασιν, ποτὲ μὲν νοῦν παράφρονα ὀνομάζοντες,
 ποτὲ δὲ ἁμαρτίαν ἐνυπόσιτον, ποτὲ δέ, ὡς ἐργάτην τῆς ἁ-
 μαρτίας, ἐξωθεῖτε· καὶ τὴν σάρκα ποτὲ μὲν ἄκτιστον, ποτὲ
 20 δὲ ἐπουράνιον, ποτὲ δὲ ὁμοούσιον τῷ Λόγῳ ἵνα τελείαν ἐ-
 αυτοῖς τὴν ἀρνησὶν θεβαιώσητε. Ὡς περὶ δὲ Ἄρειος, ἀπο-
 λισθῆσας ἀπὸ τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀρρήτῳ καὶ ἀληθε-
 σιότητι τοῦ Υἱοῦ ἐκ Πατρὸς γεννήσει, πάντος καὶ τομῆν καὶ
 ρεῦσιν προεξεῦρεν, ἵνα διὰ τῶν ἀσεβῶν ῥημάτων καταβάλλῃ
 25 τοὺς ἀοιηρῆκτους εἰς τὸν τῆς παρανομίας βόθρον· Βόθρος
 γὰρ βαθὺς σίγμα παρανόμου· οὕτω δι' αὐτὸν πάλιν Σαβέλλιος,

97. Ἐδρ. 7, 19.

98. Ἰω. 8, 36.

99. Πρβλ. Κολ. 3, 10.

100. Παροιμ. 22, 14.

δος εἰς τὴν πρᾶξιν, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐλέγετο μίμησις. Ἐὰν ὅμως ὁμολογήτε εἰς τὸν Χριστὸν καινότητα μόνον τῆς σαρκός, τότε πλανᾶσθε καὶ βλασφημεῖτε. Διότι ἐὰν ἤμπορουσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ πραγματοποιήσουν εἰς τοὺς ἑαυτοῦς των τὴν ἀνακαίνισιν τῆς σαρκός ἐκείνου πού τὴν φέρει, χωρὶς τὸν Χριστόν, καὶ ἐὰν ἐκεῖνο πού φέρεται ἀκολουθεῖ ἐκεῖνον πού τὸ μεταφέρει, τότε ποῖα ἦτο ἡ ἀνάγκη τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ;

21. Ἀνόητοι εἶναι καὶ ἐκεῖνοι πού λέγουν ὅτι ὁ Λόγος ἦλθεν εἰς ἕναν ἀπὸ τοὺς προφήτας. Διότι ποῖος ἐκ τῶν προφητῶν ἔγινεν ἄνθρωπος ἐνῶ ἦτο Θεός; Διατί δὲ ὁ νόμος δὲν ἐτελειοποίησε τίποτε⁹⁷; Καὶ διατί ἀκόμη ὁ θάνατος ἐκυριάρχησε καὶ εἰς ἐκείνους πού δὲν διέπραξαν τὴν ἰδίαν ἀμαρτίαν ὅπως οἱ πρωτόπλαστοι; Καὶ διατί ὁ Κύριος ἔλεγεν «Ἐὰν σᾶς ἐλευθερώσῃ ὁ Υἱός, θὰ εἴσθε πραγματικὰ ἐλευθεροί»⁹⁸; Δὲν τὸ ἔλεγεν αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἐννοῶν ὅτι αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ τὴν ἀνακαίνισιν πού ἐπραγματοποίησε διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ σύμφωνα μὲ τὴν τελειότητα, μὲ τὴν ὁποῖαν ἀνακαινιζόμεθα ὅσοι ἐπιστεύσαμεν, μιμούμενοι καὶ μετέχοντες εἰς τὴν τελείαν καινότητα τοῦ Χριστοῦ⁹⁹; Ἄλλὰ ἀπὸ σᾶς ἔχουν ἐπινοηθῆ τὰ πάντα διὰ νὰ κατασκευάσετε μίαν ὁμῶφνον γνώμην τῆς ἀρνήσεως. Καὶ τὴν μὲν ψυχὴν ὀνομάζετε κατὰ μετάφρασιν, ἄλλοτε μὲν νοῦν χωρὶς φρόνησιν, ἄλλοτε δὲ ἀμαρτίαν πραγματικὴν καὶ ἄλλοτε τὴν περιφρονεῖτε τόσον πολὺ, ὥστε τὴν ὀνομάζετε ἐργάτην τῆς ἀμαρτίας. Καὶ τὴν σάρκα πάλιν ἄλλοτε μὲν τὴν ὀνομάζετε ἄκτιστον, ἄλλοτε δὲ ἐπουράνιον καὶ ἄλλοτε ὁμοούσιον μὲ τὸν Λόγον διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσετε ὅτι ἡ ἄρνησίς σας εἶναι δι' ὅλα. Διότι ὅπως ὁ Ἄρειος, μὲ τὸ νὰ ξεγλυστρήσῃ ἀπὸ τὴν εὐσεβῆ πίστιν εἰς τὴν ἄρρητον καὶ πραγματικὴν γέννησιν τοῦ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἐπενόησε πάθος καὶ τομὴν καὶ ρεῦσιν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μὲ τὰ ἀσεβῆ λόγια του νὰ ρίψῃ τοὺς μὴ σταθεροὺς εἰς τὴν πίστιν εἰς τὸν βόθρον τῆς παρανομίας, διότι τὸ σῶμα τοῦ παρανόμου εἶναι βόθρος βαθύς¹⁰⁰, καὶ ὁ

ἀνυπόστατον τὸν Υἱὸν ἐννοήσας, καὶ ἀνύπαρκτον τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διαίρεσιν θεότητος, καὶ ἀρχῶν, καὶ θεῶν ἀρίθμησιν καταιτιώμενος, ἐπὶ Ἰουδαϊκῇ σιτηρίζεται γνώμῃ· οὕτω δὲ Μανιχαῖος ἀπιστήσας ἐπὶ σαρκώσει καὶ ἐνανθρωπήσει τοῦ Κυρίου, ἀσεβῆς κατὰ πάντα γέγονε, λέγων δυσὶν ὑποκειῖσθαι Δημιουργοῖς τὸν ἄνθρωπον, πονηρῶ τε καὶ ἀγαθῶ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑμεῖς συκοφαντοῦντες λέγετε ἡμᾶς δύο λέγειν Υἱοὺς καὶ ἀνθρωπολάτρας ἡμᾶς ὀνομάζετε, ἢ τὴν ἁμαρτίαν ἀνθυποφέρετε, οὐχ ἵνα εὐσεβήσητε, ἀλλ' ἵνα τὴν πλάνην ὑμῶν ταῖς κακαῖς ἐφευρέσεσιν εὐπροχώρητον δείξητε καὶ ἐκκλίνητε τοὺς ἀσκητικούς ἀπὸ τῆς πίστεως τοῖς ἀσεβέσιν ὑμῶν ῥήμασιν. Ὁ μέντοι σιερεδς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἔστηκεν, ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην.

22. Ταῦτα ἔγραψα, ἀγαπητέ, κἄν δι μάλιστα οὐδὲν πλέον ἔδει γράφειν, ἀτιάρκης γὰρ ἡ εὐαγγελικὴ παράδοσις, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠρώτησας περὶ τῆς ἐν ἡμῖν πίστεως, καὶ ἐνεκά γε τῶν ἐρεοχελεῖν βουλομένων ταῖς ἐφευρέσεσι καὶ οὐ λογιζομένων, διὸ ἐκ τῶν ἰδίων λαλῶν τὸ ψεῦδος λαλεῖ. Οὕτε γὰρ κάλλος, οὕτε δόξαν σώματος Χριστοῦ ἐφικτὸν δια-
20 νοῖα ἀνθρώπου ἐξειπεῖν· ἀλλὰ γε καὶ τὰ γενόμενα, ὡς γέγραπται ὁμολογεῖν, καὶ τὸν ὄντα Θεὸν προσκυνεῖν εἰς δόξαν καὶ ἔξομολόγησιν τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

πως πάλιν ὁ Σαβέλλιος, μὲ τὸ νὰ θεωρήσῃ τὸν Υἱὸν ἀνυπόστατον καὶ ἀνύπαρκτον τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ νὰ προσάπτη εἰς αὐτὸν διαίρεσιν τῆς θεότητος καὶ ἀπαρίθμησιν ἀρχῶν καὶ θεῶν, στηρίζεται δι' ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν πίστιν, καὶ ὅπως μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὁ Μανικαῖος, ἐπειδὴ δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν σάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, ὑπῆρξεν ἀσεβῆς καθ' ὅλα, διότι ἔλεγεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖται ἀπὸ δύο δημιουργούς, τὸν πονηρὸν καὶ τὸν ἀγαθόν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ σεῖς λέγετε δι' ἡμᾶς συκοφαντικῶς ὅτι ἡμεῖς ὁμιλοῦμεν διὰ δύο Υἱοὺς καὶ μᾶς ὀνομάζετε ἀνθρωπολάτρας ἢ ἀποδίδετε εἰς ἄλλον τὴν ἀμαρτίαν, ὅχι διὰ νὰ γίνετε σεῖς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδείξετε μὲ τὰς πονηρὰς ἐφευρέσεις σας ὅτι ἡ πλάνη σας εἶναι εὐκολώτερον νὰ μεταδοθῆ, καὶ διὰ νὰ παρασύρετε ἀπὸ τὴν πίστιν, μὲ τὰ ἀσεβῆ σας λόγια, τοὺς ἀστηρίκτους. Ὁ στερεὸς ὅμως θεμέλιος τοῦ Θεοῦ εἶναι σταθερός, διότι ἔχει τὴν σφραγίδα αὐτήν.

22. Ἐγραψα αὐτά, ἀγαπητέ, ἂν καὶ βεβαίως δὲν ἐκρειάζετο νὰ γράψω τίποτε περισσότερον ἀφοῦ ἡ εὐαγγελικὴ παράδοσις εἶναι αὐτάρκης. Ὅμως ἔγραψα ἐπειδὴ ἠρώτησες περὶ τῆς πίστεώς μας καὶ ἐξ αἰτίας ἐκείνων ποὺ ἀρέσκονται νὰ φλυαροῦν μὲ νέας ἐπινοήσεις, καὶ οἱ ὅποιοι δὲν σκέπτονται ὅτι αὐτὸς ποὺ ὁμιλεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του λέγει ψεῦδη¹⁰¹. Διότι δὲν εἶναι εὐκολον διὰ τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ περιγράψῃ οὔτε τὸ κάλλος οὔτε τὴν δόξαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλά, ὅπως ἔχει γραφῆ, ὅσα συνέβησαν εἶναι ἀρκετὰ διὰ τοὺς πιστοὺς διὰ νὰ πιστεύσουν καὶ διὰ νὰ προσκυνοῦν τὸν πραγματικὰ ὑπάρχοντα Θεόν, πρὸς δόξαν καὶ ὁμολογίαν τῆς φιλανθρωπίας του καὶ πρὸς ἐλπίδα διὰ τὴν σωτηρίαν μας, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἀμήν.

101. Πρὸβλ. Ἰω. 8, 44.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΩΔΟΥΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1. Οί τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μὴ ἐκ Θεοῦ
5 καὶ ἀνθρώπου ἓνα ὁμολογοῦντες, ὡς γέγραπται ἐν τῷ Εὐαγγε-
λίῳ. «Τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ», λεγέτωσαν, πῶς τὸν ἐν μορφῇ
Θεοῦ ὑπάρχοντα Θεὸν καὶ λαθόντα τὴν τοῦ δούλου μορφήν
ὑπειλήφασιν, ἢ τό, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν
ἐν ἡμῖν», νενοήκασιν. Ὁ γὰρ εἰρηκῶς, διὸ Ὁ Λόγος σὰρξ
10 ἐγένετο, εἴρηκεν, διὸ αὐτὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔδωκεν ὑπὲρ
ἡμῶν. Ἄρα ὡς τοῦ Λόγου τροπὴν ὑπομειναντες εἰς σαρκὸς
μεταποίησιν ἢ ψυχῆς ὁμοίωσιν, ἢ ὡς φανταστικὴν τὴν δεῖ-
ξιν ποιησαμένου τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, ὥσπερ οἱ ἄλλοι
τῶν αἰρετικῶν πλανώμενοι λέγουσιν; Ἄλλ' οὐ συγχωρεῖ ὁ
15 Ἀπόστολος, σαφῶς εἰρηκῶς, διὸ Τίς ὢν, τί ἔλαβεν. Ὡσπερ
γὰρ ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ, τὸ πλήρωμα τῆς τοῦ Λόγου θεότητος
νοεῖται, οὕτω καὶ ἡ μορφή τοῦ δούλου, ἡ νοερά τῆς ἀν-
θρώπων σοσιτάσεως φύσις σὺν τῇ ὀργανικῇ κατασιτάσει ὁμο-
λογεῖται ἵνα τὸ μὲν, ἦν, ὁ Λόγος νοῆται, τὸ δέ, ἐγένετο, ἢ
20 σὰρξ ὁμολογῆται σὺν τῇ ψυχῇ ἣτις λέγεται μορφή δούλου,
νοερά τις σύστασις νοουμένη. Διὰ τοῦτο νεκρωθεὶς ἄνθρωπος
ἄμορφος λέγεται, καὶ λύεται ὅλος, τῆς ψυχῆς, τῆς ἄλυτον
ἐχούσης τὴν φύσιν, ἀποχωρησάσης ἀπὸ τοῦ σώματος. Ὅθεν
ὁ μὲν Παῦλος τῆς νοερᾶς φύσεως τὴν μαρτυρίαν ποιεῖται,
25 ὁ δὲ Ἰωάννης τῆς ὀργανικῆς τοῦ σώματος ἐπιδείξεως, ἵνα
ἐκάτεροι τὸ πᾶν τῆς οἰκονομίας μυστήριον καταγγέλλωσι.

1. Λουκ. 3, 38.

2. Πρβλ. Φιλιπ. 2, 6-7.

3. Ἰω. 1, 14.

4. Ἰω. 10, 15.

5. Πρβλ. Φιλιπ. 2, 6-11.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΩΔΟΥΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν παραδέχονται ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἕνας ἐκ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ὅπως ἔχει γραφῆ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον· «Τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ»¹, ἅς εἶπουν πῶς νομίζουν ὅτι ἦτο ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐνῶ εἶχε τὴν μορφήν τοῦ Θεοῦ ἔλαβε τὴν μορφήν τοῦ δούλου², ἢ πῶς ἐξηγοῦν τὸ «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»³. Διότι ἐκεῖνος πού εἶπεν ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ, ὁ ἴδιος εἶπεν ὅτι αὐτὸς παρέδωκε τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ ἡμῶν⁴. Μήπως μὲ ὄλα αὐτὰ ἐννοοῦν ὅτι ὁ Λόγος ὑπέστη κάποιαν μεταβολὴν καὶ μετεποιήθη εἰς σάρκα ἢ ἐξωμοιώθη μὲ τὴν ψυχὴν ἢ ὅτι ἡ ἐμφάνισις τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς του ἦτο φανταστική, ὅπως λέγουν οἱ ἄλλοι αἰρετικοί, οἱ ὁποῖοι πλανῶνται; Ἄλλ' αὐτὰ δὲν τὰ ἐπιτρέπει ὁ Ἀπόστολος, διότι ἔχει εἶπει μὲ σαφήνειαν ποῖος ἦτο καὶ τί ἔλαβεν⁵. Ὅπως λοιπὸν ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ νοεῖται ὅτι εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος τοῦ Λόγου, ἔτσι καὶ ἡ μορφή τοῦ δούλου πιστεύεται ὅτι εἶναι ἡ νοερὰ φύσις ἡ ὁποία μαζὶ μὲ τὴν ὀργανικὴν κατάστασιν συνιστᾷ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ αὐτὸ διὰ νὰ ἀναφέρεται τὸ μὲν «ἦν» εἰς τὸν Λόγον, τὸ δὲ «ἐγένετο», νὰ λέγεται διὰ τὴν σάρκα μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴν, πού αὐτὸ ὀνομάζεται μορφή δούλου, ἐκλαμβανομένη ὡς νοερὰ σύστασις. Διὰ τοῦτο ὅταν ὁ ἄνθρωπος νεκρωθῆ, λέγεται ἄμορφος καὶ διαλύεται ὀλόκληρος, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἡ ὁποία συγκρατεῖ ἄλυτον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Παῦλος κάνει λόγον περὶ τῆς νοερᾶς φύσεως, ὁ δὲ Ἰωάννης περὶ τῆς ὀργανικῆς τοῦ σώματος ἐμφανίσεως, διὰ νὰ διακηρύξουν καὶ οἱ δύο μαζὶ ὀλόκληρον τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας. Διότι εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Θε-

Δῆλον γὰρ ὅτι ὁ προϋπάρχων Θεὸς Λόγος πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας οὐκ ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς ἦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀόρατος καὶ ἀπαθὴς ὢν.

2. Οὕτε οὖν τό, Χριστός, ὄνομα δίχα τῆς σαρκὸς προσά-
 5 γεται ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ τῷ ὀνόματι τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος, τοῦ μὲν Παύλου γραφοντος· «Εἰ παθητός ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν»· καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος· «Τὸ Πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός»· καὶ ὅτι «Ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν». Οὐχ ὅτι οὐ Θε-
 10 ὅς, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός. Διό, «Μνημόνευε, φησίν, Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγραμμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ» κατὰ σάρκα. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Γραφή ἐκατέρωθεν τῶν ὀνομάτων ποιεῖται τὴν προσαγωγὴν ἐν ἐπιδειξει ὑ-
 πάρξεως· ἀοράτως μὲν Θεοῦ νοουμένου καὶ ὄντος ἀληθῶς,
 15 ὄρατῶς δὲ ἀνθρώπου ψηλαφημένου καὶ ὑπάρχοντος ἀληθῶς· οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων ἢ ὀνομάτων, ἀλλὰ φυσικῇ γεννήσει καὶ ἀλύτῳ ἐνώσει· ἵνα, ἐν αὐτῷ τοῦ πάθους ὁμολογουμένου ἀληθῶς, ὁ αὐτὸς καὶ παθητός καὶ ἀπαθὴς εἶναι συνομολογῆται ἀληθινῶς. Πῶς οὖν γέγονε Χριστός ὁ Λό-
 20 γος, Θεὸς ὢν, πρὶν γένηται ἄνθρωπος; Εἰ μὲν γὰρ θεότητος ἴδιον τό, Χριστός, ὄνομα, δίχα σαρκὸς, προσακτέον ἄρα καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· ἔσται δὲ καὶ τὸ πάθος κοινόν, ὡς τινες πεπλανημένοι λέγουσιν. Ἡ καὶ αὐτὸν ἀπαθῆ καὶ ἀσώματον Θεὸν Λόγον καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως καὶ
 25 ἐνανθρωπήσεως ἐρεῖτε δεκτικὸν εἶναι πάθους καὶ θανάτου; Καὶ πῶς ὁ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος Υἱός, καὶ ἀδιαίρετος κατὰ τὴν θεῖαν φύσιν, παθητός ἂν λέγοιτο, ἄτρεπτος ὢν καὶ ἀναλλοίωτος, εἰ μὴ, λαβὼν ἐκ μήτρας Παρθένου τὸ σῶμα τῆς

6. Ἰω. 1, 1.

7. Πρὸξ. 26, 23.

8. Α' Κορ. 5, 7.

9. Α' Τιμ. 2, 5-6.

10. Β' Τιμ. 2, 8.

ὁς Λόγος ὁ ὁποῖος προϋπῆρχε πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον μὲ σάρκα δὲν ἦτο ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἦτο Θεὸς πρὸς τὸν Θεὸν* καὶ ἀόρατος καὶ ἀπαθής.

2. Οὔτε λοιπὸν τὸ ὄνομα Χριστὸς ἐννοεῖται χωρὶς τὴν σάρκα, διότι μαζὶ μὲ τὸ ὄνομα ἐννοεῖται τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος, καθ' ὅσον ὁ μὲν Παῦλος γράφει· «Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ πάθῃ καὶ ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος πού ἀνεστήθη ἐκ τῶν νεκρῶν»⁷· καὶ ἀλλοῦ πάλιν λέγει· «Ὁ πασχαλινὸς ἄμνος μας, ὁ Χριστός, ἐθυσιάσθη»⁸ καὶ ὅτι «Ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν του ἀντίλυτρον δι' ἡμᾶς». Ὅχι ὅτι δὲν ἦτο Θεός, ἀλλὰ διότι ἦτο καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός. Διὰ τοῦτο λέγει· «Νὰ ἐνθυμῆσαι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναστημένον ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καταγόμενον ἀπὸ τὸν Δαυὶδ»⁹ κατὰ σάρκα. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Γραφή χρησιμοποιεῖ καὶ τὰ δύο ὀνόματα διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑπαρξίν του κατὰ δύο τρόπους, ὅτι δηλαδὴ ὡς Θεὸς νοεῖται ἀόρατως καὶ ὑπάρχει πραγματικά, ὡς ἄνθρωπος δὲ εἶναι ὄρατος καὶ ψηλαφητὰ καὶ ὑπάρχει πραγματικά καὶ δὲν εἶναι χωρισμένα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ εἶναι συνδεδεμένα μὲ φυσικὴν γέννησιν καὶ ἀδιάλυτον ἔνωσιν, ὥστε μὲ τὸ νὰ ὁμολογῆται πραγματικά τὸ πάθος εἰς αὐτὸν νὰ ὁμολογῆται συγχρόνως καὶ ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι πραγματικά καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής. Πῶς λοιπὸν ὁ Λόγος ἔγινε Χριστός, ἐνῶ ἦτο Θεὸς πρὶν νὰ γίνῃ ἄνθρωπος; Ἐὰν λοιπὸν τὸ ὄνομα Χριστὸς εἶναι ὄνομα τῆς χωρὶς σάρκα θεότητος, ἃς δίδεται ἐπομένως καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ἀλλὰ τότε θὰ εἶναι κοινὸν καὶ τὸ πάθος, ὅπως λέγουν μερικοὶ παραπλανημένοι. Ἡ μήπως θὰ εἶπητε ὅτι ὁ ἀπαθής καὶ ἀσώματος Θεὸς Λόγος ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῆ καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως πάθος καὶ θάνατον; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λέγεται ὅτι ὁ Υἱὸς ὁ ὁποῖος εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ ἀδιαίρετος ἀπ' αὐτὸν κατὰ τὴν θεϊὰν φύσιν εἶναι παθητὸς, ἀφοῦ εἶναι ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, ἐὰν δὲν εἶχε γίνῃ ἄνθρωπος μὲ τὸ νὰ λάβῃ ἐκ τῆς μήτρας τῆς Παρθένου ὀλόκληρον τὴν μορφήν τῆς ἀν-

ἀνθρώπου σουσίσεως εἶδος ἐν ἑαυτῷ, ἐγένετο ἄνθρωπος, ἵνα
καὶ ἄνθρωπος ἦ ἐν τῷ πάθει καὶ ἄτριπος ἦ, Θεὸς ὢν;

3. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ χροῖσις ἐγένετο, οὐχ ὡς Θεοῦ
χροίσεως δεομένου, οὐδ' αὖ πάλιν τῆς χροίσεως δίχα Θεοῦ
5 γενομένης, ἀλλὰ Θεοῦ μὲν τὴν χροῖσιν προσαγομένου, ἐν δὲ τῷ
δεκτικῷ τῆς χροίσεως σώματι δεχομένου. Πρόδηλον οὖν, ὅτι
οὐ δίχα σαρκὸς ἀνθρωπίνης ὁ Λόγος Χριστὸς γέγονεν, ἑαυ-
τὸν καταμερίσας εἰς σαρκὸς ἐπίδειξιν ἢ ψυχῆς ὁμοίωσιν·
ἀλλὰ μένων ὃ ἦν, ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, οὐ λειπο-
10 μένην ὑπάρξεως τῆς ἐν ἐπιδείξει φανερουμένης, διὰ τε πά-
θους καὶ ἀνασιτάσεως καὶ πάσης τῆς οἰκονομίας, ὡς γέγρα-
πται καὶ δεδήλωται. Εἴπατε τοίνυν, πῶς Θεὸν ἐν Ναζαρετ
γεγεννηθῆναι ὑπειλήφατε; ἐπειδὴ καὶ πάντες αἰρετικοὶ τοῦ-
το λέγειν εἰώθασιν, ὡς Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς Θεὸν ἐκ τῆς
15 Παρθένου ὁμολογεῖ, Θεὸν ἐκ Ναζαρετ ὀφθέντα καὶ ἐντεῦθεν
τῆς ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότα καὶ ἀρχὴν βασιλείας
παρειληφότα· Λόγον δὲ ἐνεργὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ σοφίαν ἐν
αὐτῷ ὁμολογεῖ, τῷ μὲν προορισμῷ πρὸ αἰῶνων ὄντα, τῇ δὲ
ὑπάρξει ἐκ Ναζαρετ ἀναδειχθέντα· ἵνα εἰς εἴη, φησί, ὁ ἐπὶ
20 πάντα Θεὸς ὁ Πατὴρ. Τοιαύτη τούτου ἡ ἀσέβεια. Μαρκίων
δὲ καὶ Μανιχαῖος, Θεὸν ἐπιδημήσαντα ἐν Παρθένῳ καὶ ἀ-
θιγῶς προεληλυθότα καὶ ἀνεπιδέκτως ἔχοντα κοινωνῆσαι φύ-
σει ἀνθρωπίνῃ, τῇ ἀποπεπωκυῖα τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ ὑποκειμένῃ
τῷ ἄρχοντι τῆς κακίας. Εἰ γὰρ ταύτην προσηγάγεται, καὶ
25 τῷ ἄρχοντι τῆς κακίας ὑποκείσεται, καὶ οὐκ ἔσται χωρὶς
ἁμαρτίας ὁ Χριστός· ἀλλ' ἰδίαν σάρκα ἐπιδεδεῖχθαι ἐξ ἑαυ-
τοῦ καθ' ὁμοίωσιν, ὡς ἠθέλησεν ἐξ οὐρανοῦ ὀφθεῖσαν καὶ

θρωπίνης φύσεως, διὰ νὰ εἶναι κατὰ τὸ πάθος καὶ ἄνθρωπος καὶ νὰ εἶναι καὶ ἄτρεπος ὡς Θεός.

3. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔγινε καὶ ἡ κρίσις, ὅχι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐχρειάζεται τὴν κρίσιν, οὔτε ὅτι πάλιν ἡ κρίσις ἔγινε χωρὶς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ὁ μὲν Θεὸς προσέφερε τὸ κρίσμα, ἐδέχετο δὲ αὐτὸ μὲ τὸ σῶμα πού ἠδύνατο νὰ τὸ δεχθῆ. Εἶναι λοιπὸν ὀλοφάνερρον ὅτι δὲν ἔγινεν ὁ Λόγος Χριστὸς χωρὶς τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, ἀφοῦ δηλαδὴ διεχώρισε τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἐμφάνισιν σαρκὸς ἢ εἰς ὁμοίωμα ψυχῆς, ἀλλ' ἔμεινεν αὐτὸ πού ἦτο καὶ ἔλαβε τὴν μορφήν τοῦ δούλου¹¹, ἡ ὁποία δὲν ὑπελείπετο εἰς τίποτε ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν πού εἶχεν, ἀλλ' εἶχεν ἐπάνω της καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ ὅλην τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅπως ἔχει γραφῆ καὶ ἔχει ἀποδειχθῆ. Εἰπέτε, λοιπὸν, πῶς θεωρεῖται τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη εἰς Ναζαρέτ; Ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ αἰρετικοὶ συνηθίζουν νὰ λέγουν τοῦτο, ὅπως ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς πιστεύει ὅτι ἐκ τῆς Παρθένου ἐγεννήθη Θεός, ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη εἰς Νοζαρέτ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔλαβεν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεώς του καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας. Πιστεύει δὲ ὅτι εἰς αὐτὸν ὑπῆρχε Λόγος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐνεργητικὸς καὶ σοφία. Αὐτὸς ἦτο μὲν προωρισμένος προαιωνίως, ἀλλ' ἡ ὑπαρξίς του ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγει διὰ νὰ εἶναι, ὅπως ἰσχυρίζεται, ἕνας ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, ὁ Πατήρ. Τέτοια ἦτο ἡ ἀσέβεια τούτου. Ὁ Μαρκίων δὲ καὶ ὁ Μανιχαῖος ἔλεγαν ὅτι εἰς τὴν Παρθένον ἦλθε Θεὸς καὶ ἔμεινεν ἄθικτος καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνωθῆ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἡ ὁποία εἶχε περιπέσει εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἦτο ὑποδουλωμένη εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς κακίας. Ἐλεγαν λοιπὸν ὅτι ἐὰν προσελάμβανεν αὐτήν, θὰ ὑπεδουλώνητο καὶ εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς κακίας καὶ δὲν θὰ ἦτο ὁ Χριστὸς χωρὶς ἁμαρτίαν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἐνεφανίσθη μὲ ἰδικήν του σάρκα, ἡ ὁποία ἦτο ὁμοία μὲ αὐτὸν, καὶ ὅπως ἠθέλησεν αὐτὸς ἐνεφανίσθη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἦτο

εἰς οὐρανοὺς χωρήσασαν καὶ θεότητα ὄλην οὖσαν. Οὐαλεν-
 τίνος δὲ πάλιν κοινὸν τῆς Τριάδος τὸ πάθος λέγει, τῆς θεό-
 τητος μέρος τὴν σάρκα φανταζόμενος. Ἄρειος δὲ σάρκα μό-
 νην πρὸς ἀποκρυφὴν τῆς θεότητος ὁμολογεῖ· ἀντὶ δὲ τοῦ
 5 ἔσωθεν ἐν ἡμῖν ἀνθρώπου, τουτέστι τῆς ψυχῆς, τὸν Λόγον
 ἐν τῇ σαρκὶ λέγει γεγονέναι, τὴν τοῦ πάθους νόησιν καὶ
 τὴν ἐξ ἁδου ἀνάστασιν τῇ θεότητι προσάγειν τολμῶν. Σα-
 θέλλιος δὲ τοῦ Σαμοσατέως Παύλου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν
 ἐπιδέδεικται τὴν γνώμην· δεδοικῶς γὰρ τὴν ἐξ Ἄρειου δι-
 10 αίρεσιν, τῇ ἀναιρετικῇ καταπέτωκε πλάνη. Ἐμεῖς δὲ τίτι
 πρόσκεισθε, ἢ τίτι βοηθεῖν βούλεσθε; Ἡ, τὸ λεγόμενον,
 πάμφυλοι γεγόνατε; Πᾶσι γὰρ τοῖς προειρημένοις αἰρετι-
 κοῖς συνηρέθητε, ἀπιστήσαντες τῇ ἐνώσει καὶ ἀντιλέγον-
 τες τῇ πληρώσει, εἰς ἀναίρεσιν κευχώρηκατε, διαιρέσεως
 15 δειλίαν προφασίζόμενοι. Ὡσπερ δὲ οἱ διαιροῦντες μεμῆγασι
 καὶ οἱ παραιροῦντες πεπλάνηται, οὕτως οἱ ἀναιροῦντες ἀ-
 πόλλυνται, ἀληθινῆς τῆς οἰκονομίας γεγεννημένης καὶ τῆς
 ἀληθείας φανερωθείσης καὶ τῆς χάριτος μαρτυρουμένης.

4. Τί τοίνυν προφασίζόμενοι σοφίζεσθε; τί ὑποκρινό-
 20 μενοι ὑποκαλύπτειτε καὶ οὐ φανερῶς λέγετε, ὅτι οὐχὶ λαβὼν
 δούλου μορφὴν γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅτι ὥφθη ὡς ἄν-
 θρωπος; Ταύτην παρέχει τὴν πεῦσιν ὑμῶν ὁ λόγος, προφά-
 σει λεγόντων ὁ αὐτὸς καὶ ὁ αὐτός. Διὰ τοῦτο καταλέγειν
 τῆς ἀληθοῦς οἰκονομίας ἐπιχειρεῖτε συκοφαντοῦντες καὶ λέ-
 25 γοντες· Ἄνθρωπον λέγουσι τὸν Χριστὸν θεοποιηθέντα. Καὶ
 ποῦ τὸ, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος»; καὶ ὅτι λαβὼν μορφὴν δού-
 λου ἐγένετο ἄνθρωπος; ἢ ἄνθρωπὸν φησι μετὰ Θεοῦ ὄντα,
 ἢ ἄνθρωπὸν φησι Θεῷ συμπλακέντα, ἢ ἄνθρωπον ἕπερ κῶ-

12. Ἰω. 1, 1.

13. Φίλιπ. 2, 7.

ολόκληρος θεότης. Ὁ Οὐαλεντῖνος πάλιν λέγει ὅτι τὸ πάθος ἦτο κοινὸν δι' ὄλην τὴν Τριάδα διότι ἐφαντάζετο ὅτι ἡ σὰρξ ἦτο μέρος τῆς θεότητος. Ὁ Ἄρειος πάλιν πιστεύει ὅτι ἡ σὰρξ ἐχρησίμευε μόνον διὰ τὸ ἀποκρύψει τὴν θεότητα, ἀντὶ δὲ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου, δηλαδὴ τῆς ψυχῆς, λέγει ὅτι εἰς τὴν σάρκα εἶχεν ἔλθει ὁ Λόγος, καὶ τολμᾷ ἔτσι νὰ ἀποδίδῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ πάθους καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἄδου ἀνάστασιν εἰς τὴν θεότητα. Ὁ Σαβέλλιος δὲ παρουσίασε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου Σαμοσατέως καὶ τῶν ομάδων του, διότι ἐπειδὴ ἐφοβήθη τὴν διαίρεσιν ποῦ παρουσιάσθη ἀπὸ τὸν Ἄρειον, εἶχε κατολισθήσει εἰς τὴν ἀντίθετον πλάνην. Σεῖς δὲ μὲ ποῖον συμφωνεῖτε ἢ ποῖον θέλετε νὰ βοηθήσετε; Ἡ, ὅπως λέγεται, ἀνήκετε εἰς ὄλας τὰς φυλάς; Διότι συνησιώθητε μὲ ὄλους τοὺς αἰρετικούς, ἐπειδὴ ἔχετε ἀντιρρήσεις διὰ τὴν πληρότητα ἐπροχωρήσατε εἰς τὴν ἀντίθετον πλάνην, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι φοβεῖσθε τὴν διαίρεσιν. Ὅπως δὲ εἶναι μανιακοὶ ἐκεῖνοι ποῦ διαιροῦν καὶ πλανώμενοι ἐκεῖνοι ποῦ δὲν δέχονται τὴν ἔνωσιν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶναι κατεστραμμένοι καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἀντικροῦουν ὄλα. Διότι ἡ οἰκονομία ὑπῆρξε πραγματικὴ καὶ ἡ ἀλήθεια ἐφανερώθη καὶ ἡ χάρις ἐπεβεβαιώθη.

4. Τί προφασίζεσθε λοιπὸν μὲ σοφίσματα; Τί ὑποκρύπτετε μὲ τὴν ὑποκρίσιν σας καὶ δὲν τὸ λέγετε φανερά, ὅτι δὲν ἔγινεν ἄνθρωπος μὲ τὸ νὰ λάβῃ μορφήν δούλου, ἀλλ' ὅτι ἐνεφανίσθη μόνον ὡς ἄνθρωπος; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα προκαλεῖ ὁ λόγος σας ὅταν προφασίζεσθε λέγοντες αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος. Διὰ τοῦτο ἐπιχειρεῖτε νὰ διαβάλλετε τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας ποῦ ἦτο πραγματικόν, λέγοντες συκοφαντικῶς τὰ ἑξῆς· Ἄλγουν τὸν Χριστὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐθεοποιήθη'. Καὶ τότε ποῦ εἶναι τὸ «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος»¹²; Καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινεν ἄνθρωπος ἀφοῦ ἔλαβε τὴν μορφήν τοῦ δούλου¹³; Ἡ ὅτι λέγει τὸν Χριστὸν ἄνθρωπον ποῦ εὐρίσκεται μαζὶ μὲ τὸν Θεόν, ἢ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος συνεδέθη μὲ τὸν Θεόν, ἢ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἀπέ-

σμου ἀποθανόντα καὶ μέρος τοῦ κόσμου ὄντα, ἢ ἄνθρωπον
 τῆς ἀμαρτίας οὐ χωρισθέντα, ἢ ἄνθρωπον ἀγγέλων δεσπό-
 ζοντα, ἢ ἄνθρωπον ὑπὸ τῆς κτίσεως προσκυνούμενον, ἢ ἄν-
 5 θρωπον Κύριον ὄντα, τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· «Παῦλος
 δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἢ ἄνθρωπον στανρωθέντα καὶ Κύ-
 ριον τῆς δόξης ὄντα, ἢ ἄνθρωπον ἀκούοντα· «Κάθου ἐκ δε-
 ξιῶν μου», ἢ ἄνθρωπον ἐρχόμενον κρῖσιν κρῖναι. Αὕτη ἐ-
 στίν ὑμῶν ἡ θολερὰ ἀνατροπή, ἣν ποτίζετε τοὺς ἀνθρώπους
 καὶ μεθύσκετε. Ἐρωτήσατε τοίνυν Ἰουδαίους, ἵνα, ταῦτα παρ'
 10 αὐτῶν ἀκούσαντες τὰ ῥήματα κατὰ Χριστοῦ λεγόμενα καὶ
 τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων, ἐρυσθριάσητε· μάθετε δὲ καὶ
 παρὰ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν τὰ αὐτὰ λαλούντων καὶ φρονούν-
 των. Προκείσθω τοίνυν τῶν αἰρετικῶν τὰ δόγματα καὶ τῆς
 ὑμετέρας φρονήσεως ἢ γνώμη καὶ τῆς ἡμετέρας πίστεως ὁ
 15 λόγος καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ὅρος καὶ τῶν ἀποστόλων τὸ
 κήρυγμα καὶ τῶν προφητῶν ἡ μαρτυρία καὶ τῆς πληρωθείσης
 οἰκονομίας ἢ κατανόησις.

5. Εἶπατε τοίνυν, πῶς λέγετε Θεὸν ἐκ Ναζαρετὶ γεγεν-
 νῆσθαι, τῆς θεότητος ὡς ἀρχὴν γενέσεως ἀπαγγέλλοντες
 20 κατὰ Παῦλον τὸν Σαμοσατέα, ἢ τῆς σαρκὸς τὴν γέννησιν
 ἀρνούμενοι κατὰ Μαρκίωνα καὶ τοὺς ἄλλους αἰρετικούς, οὐ
 τῷ εὐαγγελικῷ στοιχοῦντες ὄρω, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖν
 θέλοντες; Διὰ τοῦτο γὰρ λέγετε Θεὸν γεγεννῆσθαι ἐκ Παρ-
 25 θένου, καὶ οὐχὶ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν
 ὅρον· ἵνα μήποτε, γέννησιν σαρκὸς ὁμολογήσαντες, φυσικὴν
 αὐτὴν εἴπητε, ἐπαληθεύοντες τῷ λόγῳ· ἀλλὰ Θεὸν γεννηθέν-

14. Ρωμ. 1, 1.

15. Α' Κορ. 2, 8.

16. Ψαλμ. 109, 1.

17. Ἰω. 5, 22.

18. Ἀββ. 2, 15.

θανεν ὑπὲρ τοῦ κόσμου, καὶ ἦτο μέρος τοῦ κόσμου, ἢ ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος δὲν ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἢ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐκυριαρχοῦσε τῶν ἀγγέλων, ἢ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος προσκυνεῖται ἀπὸ τὴν κτίσιν, ἢ ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἦτο Κύριος ἀφοῦ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁴, ἢ ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐσταυρώθη, καὶ ἦτο Κύριος τῆς δόξης¹⁵, ἢ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἤκουσε τὸ· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου»¹⁶, ἢ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται διὰ τὰ κάμη κρίσιν¹⁷. Αὐτὰ εἶναι τὰ θολερὰ λόγια, μὲ τὰ ὁποῖα ποτίζετε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀνατρέπετε ἀφοῦ τοὺς μεθύσετε¹⁸. Ἐρωτήσατε λοιπὸν τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὰ ἀκούσετε ἀπ' αὐτοὺς αὐτὰ τὰ λόγια νὰ λέγωνται κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ κατ' ἐκείνων ποὺ ἔχουν πιστεύσει εἰς αὐτὸν καὶ νὰ κοκκινίσετε ἀπὸ ἐντροπήν. Πληροφορηθῆτε αὐτὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους αἰρετικούς, ποὺ καὶ αὐτοὶ λέγουν καὶ πιστεύουν τὰ ἴδια. Ἄς θέσωμεν, λοιπὸν, ἔμπρός μας διὰ τὰ ἐξετάσωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ διδάγματα τῶν αἰρετικῶν καὶ τὴν πίστιν τῆς ἰδικῆς σας διδασκαλίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν λόγον τῆς ἰδικῆς μας πίστεως καὶ τὸν ὅρον τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν προφητῶν καὶ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐκπληρωθείσης θείας οἰκονομίας.

5. Εἰπέτε λοιπὸν, πῶς ἐννοεῖτε ὅτι ὁ Θεὸς ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναζαρέτ, δηλαδὴ κηρύσσετε μὲ αὐτὰ ὅτι ὑπάρχει ἀρχὴ τῆς γενέσεως τῆς θεότητος, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλον Σαμοσατέα, ἢ ἀρνεῖσθε τὴν γέννησιν τῆς σαρκός, ὅπως ὁ Μαρκίων καὶ οἱ ἄλλοι αἰρετικοί, διότι δὲν θέλετε νὰ συμβαδίσετε μὲ τὸν εὐαγγελικὸν ὅρον, ἀλλὰ ὁμιλεῖτε ἀπὸ τὰ ἰδικὰ σας διδάγματα; Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγετε ὅτι ἐκ τῆς Παρθένου ἐγεννήθη Θεός, καὶ ὄχι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὅπως ὀρίζει τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὰ μὴ τύχη καὶ ὁμολογήσετε γέννησιν σαρκὸς καὶ ἔτσι ἀναγκασθῆτε νὰ τὴν ὀνομάσετε φυσικὴν καὶ ἐπαληθεύσετε ἔτσι τὸν ἀληθινὸν λόγον· ἀλλὰ ἰσχυρίζεσθε ὅτι ἐγεννήθη Θεὸς καὶ ὅτι παρουσίασε μίαν ἰδι-

τα ἰδίαν δὲ σάρκα δεῖξαντα ὡς ἐν δοκῆσει. Οὐ γὰρ ἀρχὴν
γεννήσεως ἐκ Ναζαρετ ὁ Θεὸς ἐπιδεικνυται, ἀλλ' ὁ ὑπάρχων
πρὸ τῶν αἰώνων Λόγος Θεὸς ἐκ Ναζαρετ ἄνθρωπος ὤφθη,
γεννηθεὶς ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Πνεύματος ἁγίου
5 ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ
καὶ τοῦ Ἀδάμ, ὡς γέγραπται, πάντα λαβὼν ἐκ Παρθένου,
δοα ἀρχῆθεν ὁ Θεὸς εἰς οὐσίαιον ἀνθρώπου ἐπλασε καὶ ἐποίη-
σε χωρὶς ἁμαρτίας, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει «Καθ' ὁμοιό-
τητα κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας», οὐ τῆς θεοδιτης μετα-
10 ποίησιν ἐπιδειξάμενος, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος καινοποίησιν
ἐργασάμενος κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα ὥστε εἶναι τὰ ἔθνη οὐσ-
σωμα καὶ συμμετοχα τοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος γρά-
φει ἵνα καὶ ὁ ἄνθρωπος ἢ Θεὸς ἀληθῶς καὶ ὁ Θεὸς ἢ ἄν-
θρωπος ἀληθῶς, ἵνα ἢ καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς καὶ Θεὸς ἀλη-
15 θῶς· οὐχὶ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν ὄντις, ὡς ὑμεῖς συκο-
φαντιοῦντες λέγετε, διασύροντες τὸ τῶν Χριστιανῶν μυστή-
ριον, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ μονογενοῦς εὐδοκήσαντος τῷ πληρώματι
τῆς θεότητος αὐτοῦ τὴν τοῦ ἀρχιτύπου πλάσιν ἀνθρώπου καὶ
ποίησιν καινὴν ἐκ μητρὸς Παρθένου ἀνασιτήσασθαι ἐαυτῷ
20 φουσιῇ γεννήσει καὶ ἀλύτῳ ἐνώσει ἵνα τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων
σωτήριον πραγματείαν ποιήσῃται, ἐν πάθει καὶ θανάτῳ καὶ
ἀνασιτάσει τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων κατεργαζόμενος.

6. Ἀλλὰ λέγετε δι, εἰ πάντα ἔλαβε, πάντως δήπου
καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους λογιμοὺς εἶχεν, ἀδύνατον δέ ἐστιν
25 ἐν λογιμοῖς ἀνθρωπίνους ἁμαρτίαν μὴ εἶναι καὶ πῶς ἔ-
σται χωρὶς ἁμαρτίας ὁ Χριστός; Εἶπατε τοίνυν· Εἰ τῶν
ἁμαρτητικῶν λογιμῶν δημιουργὸς ὁ Θεός, προσακτιὸν τῷ
Θεῷ τὴν ἰδίαν δημιουργίαν, ἦλθε γὰρ προσάγεσθαι τὴν ἰ-

19. Ματθ. 1, 20.

20. Ματθ. 2, 1.

21. Ἰω. 7, 42.

22. Ματθ. 1, 1· Λουκ. 3, 38.

23. Ἐβρ. 4, 15.

24. Ἐφ. 3, 6.

κὴν τοῦ σάρκα φαινομενικήν. Λοιπὸν ὁ Θεὸς δὲν ἀποδεικνύει τὴν ἀρχὴν τῆς γεννήσεώς του ἐκ τῆς Ναζαρέτ, ἀλλ' ἐκεῖνος ποῦ ὑπάρχει προαιωνίως Λόγος Θεὸς ἐνεφανίσθη ἐκ τῆς Ναζαρέτ ὡς ἄνθρωπος, μὲ τὸ νὰ γεννηθῆ ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου¹⁹ εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας²⁰, καταγόμενος ἀπὸ τὸν Δαυὶδ²¹ καὶ τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Ἀδάμ, ὅπως ἔχει γραφῆ²², καὶ ἀφοῦ ἔλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου ὅσα ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς κατεσκεύασε καὶ ἐδημιούργησε διὰ τὴν πλήρη σὺγκρότησιν τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς τὴν ἁμαρτίαν, καθὼς λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Ἦτο καθ' ὅλα ὅμοιος μὲ ἡμᾶς χωρὶς τὴν ἁμαρτίαν»²³. Καὶ μὲ αὐτὸ δὲν ἔδειξεν ὅτι ἐπροξένησε κάποια μεταποίησιν εἰς τὴν θεότητα ἀλλ' ἐπραγματοποίησεν ἀνακαίνισιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του, διὰ νὰ εἶναι ἔτσι ὅλα τὰ ἔθνη σύσσωμα καὶ συμμέτοχα τοῦ Χριστοῦ²⁴, ὅπως γράφει καὶ ὁ ἀπόστολος. Διὰ νὰ εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος πραγματικῶς Θεὸς καὶ ὁ Θεὸς νὰ εἶναι πραγματικῶς ἄνθρωπος, διὰ νὰ εἶναι καὶ ἄνθρωπος πραγματικὸς καὶ Θεὸς πραγματικός. Ὅχι νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως λέγετε σεῖς συκοφαντικὰ καὶ διασύρετε ἔτσι τὸ χριστιανικὸν μυστήριον, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἠυδόκησε μὲ πλήρη τὴν θεότητά του νὰ ἀναλάβῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του μὲ φυσικὴν γέννησιν καὶ ἀδιάλυτον ἔνωσιν τὴν πλάσιν τοῦ ἀρχεγόνου ἀνθρώπου, τὴν ὁποίαν ἐκ τῆς μήτρας τῆς Παρθένου εἶχε καταστήσει νέαν διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὸ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων σωτηριῶδες ἔργον πραγματοποιῶν μὲ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

6. Ἀλλὰ λέγετε ὅτι, ἐὰν ὁ Χριστὸς ἔλαβε τὰ πάντα, ὅπως ὅποτε θὰ εἶχε καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμούς· εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἁμαρτία εἰς τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμούς· καὶ πῶς λοιπὸν θὰ εἶναι ὁ Χριστὸς χωρὶς ἁμαρτίαν; Λοιπὸν εἶπατε· Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς τῶν λογισμῶν, οἱ ὅποιοι προκαλοῦν τὴν ἁμαρτίαν, θὰ πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν Θεὸν αὐτούς, ὡς ἰδικὴν του δημιουρ-

διαν ποιήσιν. Ἄλλὰ ἄδικος ἔσται πάλιν ἢ κρίσις καταδικά-
 ζουσα τὸν ἁμαρτήσαντα· εἰ γὰρ ἁμαρτητικούς λογισμούς ἐ-
 δημιούργησεν ὁ Θεός, πῶς καταδικάζει τὸν ἁμαρτήσαντα;
 καὶ πῶς οἶόν τε παρὰ Θεοῦ τοιαύτην κρίσιν γενέσθαι; Εἰ δὲ
 5 καὶ ὁ Ἀδάμ ὑπέκειτο τοῖς τοιοῦτοις λογισμοῖς πρὶν ἢ πα-
 ρακούσῃ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, καὶ πῶς οὐκ ἐγίνωσκε καλὸν
 καὶ πονηρὸν; Λογικὸς μὲν ὢν τὴν φύσιν, ἐλεύθερος δὲ τὸν
 λογισμὸν, πείραν κακοῦ οὐκ εἰδώς, μόνον δὲ τὸ καλὸν γινώ-
 σκων καὶ ὡπερ τις μονότροπος ὢν παρακούσας δὲ τῆς ἐν-
 10 τολῆς τοῦ Θεοῦ, ὑποπέπιωκε τοῖς ἁμαρτητικοῖς λογισμοῖς, οὐ
 τοῦ Θεοῦ δημιουργήσαντος τοὺς αἰχμαλωτίζοντας λογισμούς,
 ἀλλὰ τοῦ διαδόλου ἐξ ἀπάτης ἐπισπείραντος τῇ λογικῇ φύσει
 τοῦ ἀνθρώπου ἐν παραβάσει γενομένη καὶ ἀπωσθείῃ ἀπὸ
 τοῦ Θεοῦ· ὥστε τὸν διάβολον καὶ νόμον ἁμαρτίας κατασιή-
 15 σασθαι ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ θάνατον βασιλεύοντα
 διὰ τοῦ ἔργου τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο οὖν ἦλθεν ὁ Υἱὸς
 τοῦ Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαδόλου. Ἄλλὰ λέγετε·
 Ἔλυσε μὴ ἁμαρτίας. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν αὕτη λύσις τῆς ἁμαρ-
 τίας. Οὐ γὰρ ἐν ἐκείνῳ ἀρχῆθεν εἰργάσατο ὁ διάβολος τὴν
 20 ἁμαρτίαν, ἵνα, ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον καὶ μὴ ἁμαρ-
 τήσαντος, λυθῇ ἡ ἁμαρτία· ἀλλ' ἐν τῇ λογικῇ καὶ νοεῶν φύ-
 σει τοῦ ἀνθρώπου ἐπισπείρας εἰργάσατο διάβολος τὴν ἁμαρ-
 τίαν. Διὰ τοῦτο ἀδύνατον γέγονε τῇ φύσει, λογικῇ οὖσα καὶ
 ἐκουσίως ἁμαρτησάση καὶ ὑπὸ καταδίκην θανάτου γενομέ-
 25 νη, ἑαυτὴν ἀνακαλέσασθαι εἰς ἐλευθερίαν, ὡς φησὶν ὁ Ἀ-
 πόστολος· «Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠοθένει διὰ

25. Πρβλ. Ψαλμ. 67, 7.

26. Α' Ἰω. 3, 8.

γίαν, διότι ἦλθε διὰ νὰ φέρῃ ἐπάνω του τὴν πλάσιν του. Ἄλλὰ ἔτσι ἡ ἀπόφασις ποὺ καταδικάζει αὐτὸν ποὺ ἡμάρτησεν εἶναι ἄδικος· διότι ἐδῶ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τοὺς ἁμαρτωλοὺς λογισμοὺς, πῶς καταδικάζει αὐτὸν ποὺ ἡμάρτησεν ἐξ αἰτίας αὐτῶν; Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ τέτοια κρίσις ἀπὸ τὸν Θεόν; Ἐὰν δὲ καὶ ὁ Ἀδὰμ εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τέτοιων λογισμῶν πρὶν παρακούσῃ εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, πῶς τότε δὲν ἐγνώριζε τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρὸν; Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Ἀδὰμ εἶχε λογικὴν φύσιν καὶ ἦτο ἐλεύθερος εἰς τὸν λογισμὸν καὶ δὲν εἶχε τὴν πείραν τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἐγνώριζε μόνον τὸ καλόν, καὶ εἶχε τρόπον τινὰ μόνον μίαν ροπήν²⁵, τὴν πρὸς τὸ καλόν, ὅταν παρήκουσεν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ τότε ὑπέπεσεν εἰς τοὺς ἁμαρτητικοὺς λογισμοὺς. Δὲν ἐδημιούργησε δηλαδὴ ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον τοὺς λογισμοὺς, οἱ ὅποιοι προκαλοῦν τὴν αἰχμαλωσίαν του, ἀλλὰ ὁ διάβολος ἐπέσπειρε δολίως αὐτοὺς εἰς τὴν λογικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ὑπέπεσεν εἰς τὴν παράβασιν καὶ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὡστε λοιπὸν ὁ διάβολος ἐγκατέστησεν εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν θάνατον διὰ νὰ κυριαρχῇ μὲ τὸ ἔργον τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ καταλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου²⁶. Ἄλλὰ σεῖς λέγετε ὅτι τὰ κατέλυσεν χωρὶς νὰ ἁμαρτήσῃ. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι κατάλυσις τῆς ἁμαρτίας. Διότι ὁ διάβολος δὲν ἐπραγματοποίησεν ἐξ ἀρχῆς εἰς αὐτὸν τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτὸς εἰς τὸν κόσμον καὶ χωρὶς νὰ ἁμαρτήσῃ νὰ καταλυθῇ ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ ὁ διάβολος ἐπραγματοποίησε τὴν ἁμαρτίαν μὲ τὸ νὰ τὴν ἐπισπεύρῃ εἰς τὴν λογικὴν καὶ νοερὰν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἡ ὁποία εἶναι λογικὴ καὶ ἡμάρτησε μὲ τὴν θέλησίν της καὶ κατεδικάσθη διὰ τοῦτο εἰς θάνατον, νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἑαυτὸν της εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἠμποροῦσε νὰ κἀνῃ ὁ νόμος, ἐπειδὴ τοῦ ἔλειπεν ἡ δύναμις

τῆς σαρκός». Διὰ τοῦτο δι' ἑαυτοῦ ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ταύτην ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει κατασιτήσασθαι ἐκ νέας ἀρχῆς καὶ γενέσεως θανμασιῆς· οὐ τὴν ἀρχῆθεν σύστασιν καταμερίσας, ἀλλὰ τὴν ἐπισημασίαν ἀθέτησιν ἀθειήσας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ 5 προφήτης λέγων· «Πρὶν ἢ γινῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν». Εἰ δὲ μὴ ἐν τῇ ἀμαρτησάσῃ φύσει ἡ ἀναμαρτησία ὤφθη, πῶς κατεκρίθη ἡ ἀμαρτία ἐν τῇ σαρκί, μήτε τῆς σαρκὸς τὸ πρακτικὸν ἐχούσης, μήτε τῆς θεότιτος ἀμαρτίαν γινωσκοῦσης; Πῶς 10 δὲ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσειεν ἡ χάρις»; οὐ τόπον διαγράφων, ἀλλὰ φύσιν ὑποτιθέμενος· «Ἴνα, ὡπερ, φησί, δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, οὕτω καὶ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ χάρις 15 βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον». Ἴνα δι' ἧς φύσεως ἡ προχώρησις τῆς ἀμαρτίας γέγονε, δι' αὐτῆς καὶ ἡ ἐπίδειξις τῆς δικαιοσύνης γένηται καὶ οὕτω λυθῇ τὰ ἔργα τοῦ διαδόλου, ἐλευθερωθείη τῆς ἀνθρώπων φύσεως ἀπο τῆς ἀμαρτίας, καὶ δοξασθῇ ὁ Θεός.

20 7. Ἀλλὰ πάλιν λέγετε· Εἰ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, μέρος ἔσται τοῦ κόσμου· μέρος δὲ κόσμον σῶσαι οὐ δύναται. Ὡς ἐπίνοια ἀπάτης, καὶ ἀπόνοια θλασφημίας! Δεγείωσαν γὰρ ποίας Γραφῆς οὕτως ὁ ὄρος, ἢ τοῦ διαδόλου σόφισμα· καίτοι τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦνται, λυτρώσεται 25 ὁ ἄνθρωπος»· καὶ ἀλλαχού· «Καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος». Πῶς οὖν Χριστὸς οὐ σῶζει κόσμον γενόμενος ἄνθρωπος; ὅποτε δὴ

27. Ρωμ. 8, 3.

28. Πρὸβλ. Ματθ. 13, 25.

29. Ἦσ. 7, 16.

30. Πρὸβλ. Ρωμ. 8, 3.

31. Ρωμ. 5, 20.

32. Ρωμ. 5, 12· 21.

33. Πρὸβλ. Α' Ἰω. 3, 8.

34. Ψαλμ. 48, 8.

35. Ψαλμ. 86, 5.

ἔνεκα τῆς ἀντιστάσεως τῆς σαρκός»²⁷. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὲ τὴν ἰδικὴν του φύσιν νέαν ἀρχὴν καὶ θαυμαστὴν γένεσιν, ὄχι μὲ τὸ νὰ διαχωρίσῃ τὰ ἀρχικὰ συστατικά της ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν παράβασιν ποὺ εἶχε σπαρῆ ἐπάνω εἰς αὐτήν²⁸, ὅπως ἐπιβεβαιώνει ὁ προφήτης ὅταν λέγῃ· «Πρὶν νὰ γνωρίσῃ τὸ παιδί τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν δὲν ὑπακούει εἰς τὴν πονηρίαν, διὰ νὰ ἐπιλέξῃ τὸ ἀγαθόν»²⁹. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἐφανερώθη εἰς τὴν ἀμαρτήσασαν φύσιν ἡ ἀναμαρτησία πῶς κατεδικάσθη ἡ ἀμαρτία εἰς τὴν σάρκα³⁰, ἀφοῦ οὔτε ἡ σὰρξ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸ πράξῃ, οὔτε ἡ θεότης ἐγνώριζε τὴν ἀμαρτίαν; Πῶς δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Ὅπου ἐπολλαπλασιάσθη ἡ ἀμαρτία, ἐκεῖ ἐξεχείλισεν ἡ χάρις»³¹; Καὶ δὲν σημαίνει μὲ αὐτὸ τὸν τόπον, ἀλλ' ὑπονοεῖ τὴν φύσιν. Καὶ αὐτὸ ἐγένετο ἔτσι ὥστε, «Ὅπως δι' ἑνὸς ἀνθρώπου εἰσῆλθεν ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, ἔτσι νὰ βασιλεύσῃ καὶ ἡ χάρις διὰ τῆς δωρεᾶν δικαιοσύνης μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αἰώνιον ζωὴν»³². Διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ δικαίωσις διὰ τῆς φύσεως μὲ τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἀμαρτίας καὶ ἔτσι νὰ καταλυθοῦν τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου³³, ἀφοῦ θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ νὰ δοξασθῇ ὁ Θεός.

7. Ἄλλὰ λέγετε πάλιν· Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος θὰ εἶναι μέρος τοῦ κόσμου, τὸ μέρος δὲ τοῦ κόσμου δὲν ἠμπορεῖ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον. Ὡς ἐπινόησις ἀπατηλή, καὶ παραφροσύνη βλασφημίας! Ἄς μᾶς εἴπουν λοιπὸν, ποίας Γραφῆς εἶναι αὐτὸς ὁ ὀρισμός, ἢ μήπως εἶναι σόφισμα τοῦ διαβόλου, ἂν καὶ ὁ προφήτης λέγῃ· «Ὁ ἀδελφὸς δὲν λυτρώνεται, καὶ θὰ λυτρώσῃ αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος;»³⁴· καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν· «Καὶ ἐγεννήθη εἰς αὐτὴν ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς ὁ Ὑψιστος ἐθεμελίωσεν αὐτήν»³⁵. Πῶς λοιπὸν ὁ Χριστὸς δὲν σώζει τὸν κόσμον, ἀφοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος; Εἰ-

πρόδηλον, διτι ἐν ἡ φύσει ἐπράχθη ἡ ἁμαρτία, ἐν αὐτῇ γέ-
 γονεν ἡ περίσσεια τῆς χάριτος. Τίς δὲ περίσσεια τῆς χάριτος;
 διτι ὁ Λόγος ἄνθρωπος γέγονε μένων Θεός, ἵνα, καὶ ἄνθρω-
 πος γενόμενος, Θεὸς πιστευθῇ· ὡς καὶ ἄνθρωπος ὢν ὁ Χρι-
 5 στός Θεὸς ἐστιν, διτι Θεὸς ὢν γέγονεν ἄνθρωπος καὶ σῶζει
 τοὺς πιστεύοντας ἐν ἀνθρώπου μορφῇ. Ἐὰν γὰρ ὁμολογήσῃς
 Κύριον Ἰησοῦν ἐν τῷ σιδηματί σου καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρ-
 διά σου διτι ὁ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. Νέ-
 κρωσιν δὲ Θεὸς οὐκ ἐπιδέχεται, οὔτε ἀνασιτάσεως δέεται,
 10 ἀλλ' ἐκ νεκρῶν ἀνίστησιν. Ὅθεν χρεία γέγονεν ἔχειν τι
 τὸν Θεόν, ὃ προσενέγκῃ ὑπὲρ ἡμῶν, εἴτε ἐν θανάτῳ εἴτε ἐν
 ζωῇ· ὥστε τοῦτω μᾶλλον σῶζει ὁ Λόγος, διτι ἄνθρωπος γέ-
 γονεν.

8. Ἀλλὰ πάλιν λέγετε· Καὶ πῶς δύναται ἡ ἐν συνηθείᾳ
 15 τῆς ἁμαρτίας γενομένη φύσις καὶ τὴν διαδοχὴν τῆς ἁμαρ-
 τίας διαδεξαμένη, χωρὶς ἁμαρτίας εἶναι; ὃ ἐστιν ἀδύνατον
 ἔσται δὲ καὶ ὁ Χριστός, ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα δὲ καὶ
 Μαρκίων ἐφρόνησε, ταύτην καὶ Μανιχαῖος εἰσηγήσατο τὴν
 γνώμην, τοῦ ἀνθρώπου τὴν σάρκα καὶ αὐτὴν τὴν γέννησιν
 20 ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τῆς κακίας τάσσωσιν καὶ Ἐξουσιαστὴν τοῦ-
 τῶν ἐπιγραφόμενος· ἐπειδὴ τῷ τις ἡιτηται, τοῦτω καὶ δεδού-
 λωται. Τούτων καὶ ὑμεῖς ἀνανεοῦσθε τὴν γνώμην, καθ' ἕτε-
 ρον τρόπον τὴν νοεράν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, ἣτις νοεῖται ψυ-
 χή, προσεπιδιδόντες καὶ ἄφρευκτον ταύτην τῆς ἁμαρτίας διο-
 25 ριζόμενοι· καὶ διτι μάλιστα καὶ ψυχὴν σαρκικὴν γεγράφατε,
 πόθεν μαθόντες οὐ συνέλισταμαί· οὔτε γὰρ ἐκ τῶν ἁγίων
 Γραφῶν ἔστιν εὐρεῖν τοῦτο, οὔτε ἐν τῷ κοινῷ τῶν ἀνθρώ-
 πων λογισμῷ, τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ
 30 ἀποκτείνων». Καὶ πῶς, εἰ σαρκικὴ ἡ ψυχὴ καθ' ὑμᾶς, οὐ

36. Πρβλ. Ρωμ. 5, 20.

37. Ρωμ. 10, 9.

38. Ματθ. 10, 28.

ναι λοιπὸν ὀλοφάνερον ὅτι εἰς τὴν φύσιν εἰς τὴν ὁποίαν διεπράχθη ἡ ἁμαρτία εἰς αὐτὴν ἔλαβε χώραν καὶ ἡ περίσσεια τῆς χάριτος²⁶. Τί ἦτο δὲ ἡ περίσσεια τῆς χάριτος; Ὅτι ὁ Λόγος ἔγινεν ἄνθρωπος, ἐνῶ παρέμεινε Θεός, διὰ τὸ πιστευθῆναι ὅτι ἦτο Θεός, ἂν καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος. Ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἄνθρωπος εἶναι Θεός, διότι ἐνῶ ἦτο Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ σώζει τοὺς πιστεύοντας μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν. Διότι ἐὰν ὁμολογήσης τὸν Κύριον Ἰησοῦν μὲ τὸ στόμα σου καὶ πιστεύσης μὲ τὴν καρδίαν σου ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν, θὰ σωθῆς²⁷. Ὁ δὲ Θεὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῆναι νέκρωσιν οὔτε ἔχει ἀνάγκην ἀναστάσεως, ἀλλὰ ἀνιστᾷ ἐκ τῶν νεκρῶν. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ ἔχη κάτι ὁ Θεὸς τὸ ὁποῖον θὰ προσφέρῃ ὑπὲρ ἡμῶν, εἴτε διὰ τοῦ θανάτου εἴτε διὰ τῆς ζωῆς. Ὡστε ὁ Λόγος σώζει μᾶλλον μὲ τοῦτο, ὅτι ἔγινεν ἄνθρωπος.

8. Ἄλλὰ λέγετε πάλιν. Καὶ πῶς ἡμπορεῖ ἡ φύσις, ἡ ὁποία συνήθισεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ ὁποία συνεχίζει κατὰ διαδοχὴν τὴν ἁμαρτίαν νὰ εἶναι χωρὶς ἁμαρτίαν; Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Θὰ εἶναι λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς ὡσὰν ἕνας ἐκ τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ ὅμως ἐδίδασκε καὶ ὁ Μαρκίων, αὐτὴν τὴν γνώμην ἐκήρυξε καὶ ὁ Μανιχαῖος, μὲ τὸ νὰ ὑποτάσῃ τὴν σάρκα τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτὴν τὴν γέννησιν εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς κακίας καὶ μὲ τὸ νὰ λέγῃ αὐτὸν κυρίαρχον αὐτῆς· ἐπειδὴ εἰς ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐνικήθη κανεὶς εἰς ἐκεῖνον καὶ ἔγινε δοῦλος. Τούτων τὴν διδασκαλίαν ἀνανεώνετε καὶ σεῖς μὲ τὸ νὰ παραδίδετε μὲ ἄλλον τρόπον τὴν νοερὰν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν, εἰς τὸν κυρίαρχον τοῦ κακοῦ καὶ μὲ τὸ νὰ διακηρύσσετε ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ μάλιστα ἐπειδὴ γράφετε περὶ σαρκικῆς ψυχῆς, χωρὶς νὰ ξέρω ἀπὸ ποῦ τὸ ἐδιδάχθητε. Διότι οὔτε ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν εἶναι δυνατόν νὰ εὑρετε τοῦτο οὔτε εἰς τὴν κοινὴν λογικὴν τῶν ἀνθρώπων, διότι ὁ Κύριος λέγει· «Μὴ φοβηθῆτε ἐκείνους ποὺ σκοτίζουν τὸ σῶμα ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦν νὰ σκοτώσουν τὴν ψυχὴν»²⁸. Καὶ πῶς, ἐὰν ἡ ψυχὴ, ὅπως λέγετε, εἶναι σαρκική,

ουνθνήσκει τῷ σώματι καὶ συμφθίρειται; πῶς δὲ καὶ ὁ
 Πέτρος ἐν τῷ ἅδῃ κατεχομένας ψυχὰς πνεύματα ὀνομάσας,
 ἔλεγεν· «Ἐπορεύθη τοῖς ἐν φυλακῇ κατακεκλεισμένοις πνεύ-
 μασιν εὐαγγελίσασθαι τὴν ἀνάστασιν»; Ἀλλὰ ὑμεῖς πάντα
 5 παρὰ φύσιν λέγετε καὶ ὀνομάζετε, ἵνα μὴ ποτε κατὰ φύσιν
 διηγοῦμενοι τὴν οἰκονομίαν ἐπαληθεύσητε τῷ Λόγῳ, διὸ καὶ
 ἄνθρωπος γέγονεν ἀληθῶς ὁ Λόγος. Εἰρήκατε γὰρ διὸ φω-
 νῆ Θεοῦ ἐστὶν ἡ λέγουσα, διὸ «Ἐγκείται ἡ διάνοια τοῦ ἀν-
 θρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ νεότητος»· οὐ νοῦντες
 10 διὸ, ἐκ νεότητος εἰρηκῶς, τὸ ἐξ ἐπισπορᾶς καὶ ἐπίκηρον ἐδή-
 λωσε. «Διὰ τοῦτο ὤμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν», ἐκ
 καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ἀναστήσῃ τὸν Χριστὸν τὸ κατὰ
 σάρκα· οὐχὶ ἄνδρα ἐκ μεταποιήσεως θεότητος ὀφθησόμενον
 (ἐπεὶ τίς ἦν χρεὶα τοῦ ὀμοῦσαι τῷ Δαυὶδ τὸν Κύριον;), ἀλλὰ
 15 λαβόντα τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἐν ἀνοχῇ τῆς γεννήσεως τῆς
 ἐκ γυναικὸς καὶ ἀδελφείας ἡλικίας τῆς καθ' ἡμᾶς, ὡς φη-
 οῖν ὁ Ἀπόστολος· «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινωνήκεν αἵμα-
 τος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν»·
 παραπλησίως μὲν, διὸ οὐκ ἐκ σπέρματος, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος·
 20 τῶν δὲ αὐτῶν, διὸ οὐχ ἐτέρωθεν, ἀλλ' ἐκ σπέρματος τοῦ
 Δαυὶδ καὶ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἀδάμ, ὡς γέγραπται.

9. Πῶς οὖν, παρελθόντες τὰς ἀγίας Γραφὰς καὶ τῆς
 ἀληθείας τὴν φανέρωσιν, λέγετε διὸ, εἰ μὴ ἐξ ἑαυτοῦ ἀνὴρ
 ὄφθη, ἀλλὰ λαβὼν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν, ἐγένετο ἄνθρωπος·
 25 πρὸς ἄνδρα ἄρα συνηφθῆ· ἔσται δὲ καὶ ὁ σταυρωθεὶς Κύρι-
 ος τῆς δόξης ἄνθρωπος; Ἐὰν οὖν ἀκούσητε τοῦ Πέτρου λέ-

39. Α' Πέτρο. 3, 19.

40. Γεν. 8, 21.

41. Ψαλμ. 131, 11.

42. Πρβλ. Φιλιπ. 2, 7.

43. Ἐβρ. 2, 14.

44. Πρβλ. Ἰω. 7, 42· Ματθ. 1, 1· Λουκ. 3, 38· Γαλ. 3, 16.

δὲν ἀποθνήσκει καὶ δὲν καταστρέφεται μαζί με τὸ σῶμα; Πῶς δὲ καὶ ὁ Πέτρος ὠνόμασε τὰς ψυχὰς ποὺ κρατοῦνται εἰς τὸν Ἄδην πνεύματα, ὅταν ἔλεγε· «Ἐπῆγε εἰς τὰ πνεύματα ποὺ ἦσαν κλεισμένα εἰς τὴν φυλακὴν, διὰ νὰ κηρύξῃ τὴν ἀνάστασιν»³⁹; Ἀλλὰ σεῖς ὄλα τὰ λέγετε καὶ τὰ ὀνομάζετε ἀφύσικα, διὰ νὰ μὴ τυχὸν ποτὲ περιγράψετε τὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ ὅπως ἦτο φυσικὴ, καὶ παραδεχθῆτε ἔτσι τὸν Λόγον, ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε πραγματικὰ καὶ ἄνθρωπος. Διότι εἶπατε πῶς εἶναι θεϊκὴ φωνὴ αὐτὴ ποὺ λέγει ὅτι «Ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἔχει σταθερὰν κλίσιν πρὸς τὰ πονηρά, ἐκ νεότητός του»⁴⁰ καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι μετὸ νὰ εἰπῆ ἐκ νεότητος ἐννοῦσε ὅτι αὐτὸ ἐγένετο διὰ τῆς ἐπιπορᾶς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ φθαρτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. «Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ὑπεσχέθη δι' ὄρκου ἀληθινὰ εἰς τὸν Δαυὶδ»⁴¹ ὅτι θὰ ἀναστήσῃ ἀπὸ τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας του τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἐμφανισθῆ ὡς ἄνδρας, ὁ ὁποῖος θὰ προέλθῃ ἀπὸ μεταποίησιν τῆς θεότητος, (Διότι τί ἀνάγκη ὑπῆρχε νὰ ὑποσχεθῆ μετὸ ὄρκου ὁ Κύριος εἰς τὸν Δαυὶδ;), ἀλλὰ μετὸ νὰ λάβῃ τὴν μορφήν τοῦ δούλου⁴², καθὼς ἠνέχθη τὴν ἐκ τῆς γυναικὸς γέννησιν καὶ τὴν αὔξισιν τῆς ἡλικίας ὅπως ἡμεῖς, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιά ἔχουν αἷμα καὶ σάρκα, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς παραπλησίως, ἔγινε μέτοχος τῶν αὐτῶν»⁴³. Παραπλησίως μὲν, ἐπειδὴ δὲν ἐγεννήθη ἐκ σπέρματος ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος, τῶν αὐτῶν δέ, διότι αὐτὰ δὲν τὰ ἔλαβεν ἀπὸ ἄλλοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ Δαυὶδ καὶ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἀδάμ, ὅπως ἔχει γραφῆ⁴⁴.

9. Πῶς λοιπὸν ἀγνοεῖτε τὰς ἀγίας Γραφὰς καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας καὶ λέγετε ὅτι, ἐὰν δὲν ἐνεφανίσθη ἀπὸ μόνος του ὡς ἄνδρας, ἀλλὰ ἔγινεν ἄνθρωπος, μετὸ νὰ λάβῃ ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν, ἐπομένως συνεδέθη μετὸ ἄνδρα, θὰ εἶναι δὲ ἄνθρωπος καὶ ὁ σταυρωθεὶς Κύριος τῆς δόξης; Ἐὰν λοιπὸν ἀκούσετε τὸν Πέτρον νὰ λέγῃ ὅτι «Ὁ Θεὸς

γοντος· «Τοῦτον καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν Ἰησοῦν, ὃν ἡμεῖς ἐστουρώσατε», ἐπὶ τίνος τὴν ποίησιν λαμβάνετε; Εἰ μὲν ἐπὶ τῆς τοῦ Λόγου θεότητος, τί ἔτι Ἀρειανοῖς μέμφεσθε τὰ ἴσα ἐκείνοις φρονοῦντες; εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ἐν 5 τῷ Λόγῳ τοῦ δούλου μορφῆς, τί ἔτι ἑαυτοῖς μάχεσθε; Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἡμεῖς πεποιτεύκατε· πάλιν γὰρ λέγετε· Εἰ ἡ ἀμαρτήσασα φύσις ἐν Θεῷ γέγονεν ἀμαρτίαν μὴ ποιήσασα, ἀνάγκη τοίνυν κατέχειται· τὸ δὲ ἀνάγκη κατεχόμενον βίαιόν 10 εἶναι. Ἐῖπατε τοίνυν· Εἰ τὸ μὴ ἀμαρτάνειν κατὰ ἀνάγκην γίνεται, τὸ ἀμαρτάνειν κατὰ φύσιν ἔσται· δώσετε οὖν τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν τῆς ἀμαρτίας εἶναι ἐνεργόν. Εἰ δὲ θλασφημία ἐστὶ τὸ τοιοῦτον, κατὰ ἀνάγκην δὲ τὸ ἀμαρτάνειν συμβέβηκε, πρόδηλον ὅτι τὸ μὴ ἀμαρτάνειν κατὰ φύσιν γέγονε. Διὰ τοῦτο, ἐν τῇ τοῦ Λόγου θεότητι ὁφθεῖσα ἡ τοῦ 15 δούλου μορφή, οὐκ ἀνάγκη ὑποκειμένη, ἀλλὰ φύσει καὶ δυνάμει τὴν ἀναμαρτησίαν ἐπιδείκνυται, διαλύσασα τὸν τῆς ἀνάγκης ὄρον καὶ τὸν τῆς ἀμαρτίας νόμον καὶ τὸν τῆς αἰχμαλωσίας τύραννον αἰχμαλωτίσασα, ὡς φησὶν ὁ προφήτης· «Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἠχμαλώτισε αἰχμαλωσίαν». Τὴν γὰρ 20 μορφήν τοῦ δούλου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ προβαλλόμενος ὁ Λόγος, τὴν νίκην πεποιήται διὰ τοῦ ποτε ἠττηθέντος. Διὰ τοῦτο καὶ πάντα τὸν πειρασμὸν συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἔλαβε τὰ πειρασμοῦ πείραν ἐσχηκότα, δι' ὧν τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων νίκην πεποιήται λέγων· «Θαροεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κό- 25 σμον». Οὐ γὰρ πρὸς θεότητα ἤρατο τὸν πόλεμον ὁ διάβολος, ἦν ἠγνόησεν, οὐδὲ γὰρ ἐτόλμα· διὰ τοῦτο ἔλεγεν· «Εἰ σὺ εἶ

45. Πράξ. 2, 36.

46. Ψαλμ. 67, 19.

47. Πρβλ. Ἐβρ. 4, 15.

48. Ἰω. 16, 33.

ἔκαμεν τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον σεῖς ἐσταυρώσατε, καὶ Κύριον καὶ Χριστόν»⁴⁵, διὰ ποῖον νομίζετε ὅτι λέγετε ὅτι ἔκαμεν; Ἐὰν μὲν νομίζετε ὅτι λέγετε διὰ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, διατί κατηγορεῖτε ἀκόμη τοὺς Ἀρειανούς, ἀφοῦ πιστεύετε τὰ ἴδια μὲ ἐκείνους; Ἐὰν δὲ πάλιν ἀναφέρετε τοῦτο εἰς τὴν μορφήν τοῦ δούλου, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Λόγος, διατί μάχεσθε ἀκόμη ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν σας; Ἀλλὰ σεῖς βέβαια δὲν πιστεύετε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διότι πάλιν λέγετε ὅτι ἐὰν ἡ φύσις ποῦ ἡμάρτησε αὐτὴ ἠνώθη μὲ τὸν Θεὸν χωρὶς νὰ ἁμαρτήσῃ, τότε αὐτὴ κατ' ἀνάγκην κατέχεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι κατέχεται ἐξ ἀνάγκης, αὐτὸ εἶναι ὑποταγμένον εἰς τὴν βίαν. Εἶπατε λοιπὸν Ἐὰν τὸ νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ συμβαίνει κατ' ἀνάγκην, τότε τὸ νὰ ἁμαρτάνῃ εἶναι φυσικόν. Λοιπὸν θὰ δείξετε ἔτσι ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως εἶναι ὁ ἐργάτης τῆς ἁμαρτίας. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ εἶναι βλασφημία, τὸ νὰ ἁμαρτάνῃ δὲ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνάγκης, τότε εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι τὸ νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ συνέβη κατὰ φύσιν. Διὰ τοῦτο ἡ μορφή τοῦ δούλου, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν εἰς τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ἐπιδεικνύει τὴν ἀναμαρτησίαν, ὅχι ἐπειδὴ εὐρίσκετο ὑπὸ τὸ κράτος ἀνάγκης, ἀλλὰ κατὰ φύσιν καὶ διότι ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, ἐπειδὴ κατέλυσε τὸν ὄρον τῆς ἀνάγκης καὶ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας καὶ ἠχμαλώτισε τὸν τύραννον τῆς αἰχμαλωσίας, ὅπως λέγει ὁ προφήτης· «Ἀνέβης εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἠχμαλώτισε τὴν αἰχμαλωσίαν»⁴⁶. Δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ προτάξῃ ὁ Λόγος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν μορφήν τοῦ δούλου ἐπέτυχε τὴν νίκην δι' αὐτοῦ ποῦ κάποτε εἶχε νικηθῆ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς ἐδέχθη κάθε πειρασμόν, διότι ἀνέλαβεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅλα ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν δοκιμασθῆ ἀπὸ τὸν πειρασμόν⁴⁷, διὰ τῶν ὁποίων τώρα ἐπέτυχε τὴν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων νίκην, λέγων· «Ἔχετε θάρρος, διότι ἐγὼ ἐνίκησα τὸν κόσμον»⁴⁸. Διότι ὁ διάβολος δὲν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς θεότητος, τὴν ὁποίαν δὲν ἐγνώριζε, διότι ἂν τὴν ἐγνώριζε, δὲν θὰ ἐτολμοῦσε, διὰ τοῦτο ἐρωτοῦσε· «Μή-

ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»· ἀλλὰ πρὸς ἄνθρωπον, ὃν πάλαι πλανῆσαι ἴσχυσε, καὶ ἐξ ἐκείνου εἰς πάντας ἀνθρώπους ἐξέτεινε τῆς κακίας αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν. Τῆς δὲ τοῦ Ἀδάμ ψυχῆς ἐν καταδίκῃ θανάτου κατεχομένης καὶ βοώσης πρὸς τὸν ἑαυ-
 5 τῆς δεσπότην διαπαντὸς καὶ τῶν εὐαρεσησάντων τῷ Θεῷ καὶ δικαιωθέντων ἐν τῷ φυσικῷ νόμῳ, συγκατεχομένων τῷ Ἀδάμ, συμπενθούντων τε καὶ συμβοώντων, ἐλεήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὃν ἐποίησεν, ἠδδόκησε διὰ μυστηρίου φανερώ-
 σεως, καινότητος σωτηρίαν κατεργάσασθαι τῷ γένει τῶν ἀν-
 10 θρώπων, καὶ καθαίρειν μὲν ποιήσασθαι τοῦ διὰ φθόνον ἀπατήσαντος ἐχθροῦ, ὑψωσιν δὲ ἀσυλλόγιστον ἀναδείξαι τοῦ ἀνθρώπου τῇ πρὸς τὸν Ὑψιστον ἐνώσει καὶ κοινωνίᾳ φύσει καὶ ἀληθείᾳ.

10. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὢν καὶ τοῦ
 15 πρώτου ἀνθρώπου δημιουργός, γενέσθαι ἄνθρωπος, εἰς ζω-
 ποίησιν μὲν τοῦ ἀνθρώπου, καθαίρειν δὲ τοῦ ἀδίκου ἐχθροῦ·
 καὶ ἐγεννήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς πρώτης πλάσεως τὴν ἀν-
 θρώπου μορφήν ἐν ἑαυτῷ ἀνασιτησάμενος, ἐν ἐπιδείξει σαρκός
 καὶ δίχα σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπί-
 20 ρων, ἐν εἰκόνι καινότητος. Ἡ γὰρ θέλησις θεότητος μόνης,
 ἐπειδὴ καὶ φύσις ὅλη τοῦ Λόγου, ἐν ἐπιδείξει μορφῆς τῆς
 ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς τῆς ὀρωμένης τοῦ δευτέρου Ἀδάμ,
 οὐκ ἐν διαιρέσει προσώπων, ἀλλ' ἐν ὑπάρξει θεότητος καὶ
 ἀνθρωπότητος. Διὰ τοῦτο γὰρ προσήει ὁ διάβολος τῷ Ἰησοῦ
 25 ὡς ἀνθρώπῳ, μὴ εὐρίσκων δὲ ἐν αὐτῷ τῆς παλαιᾶς αὐτοῦ
 ἐπισποραῆς γνώρισμα, μηδὲ τῆς πρὸς τὸ παρὸν ἐπιχειρήσεως

πως εἶσαι σὺ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;»⁹, ἀλλὰ τὸν πόλεμον ἐκήρυξεν ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον κατώρθωσεν ἀπὸ παλαιὰ νὰ πλανήσῃ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον ἐξήπλωσε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κακίας του εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἄδὰμ ἦτο δεμένῃ καὶ καταδικασμένη εἰς θάνατον καὶ ἐβόα συνεχῶς πρὸς τὸν Κύριόν της, μαζὶ δὲ με αὐτὴν ἐθρηνοῦσαν καὶ ἐπενθοῦσαν καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν πού εὐηρέστησαν τὸν Θεὸν με τὸν φυσικὸν νόμον καὶ ἦσαν καὶ ἐκείνοι ὑποδουλωμένοι μαζὶ με τὸν Ἄδὰμ, διὰ τοῦτο ἐλέησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον πού ἐδημιούργησε καὶ ἀπεφάσισε με τὸ μυστήριον τῆς φανερώσεως νὰ συντελέσῃ τὴν σωτηρίαν ἢ ὁποία θὰ ἀνακαινίσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ καθαιρέσῃ τὸν ἐχθρὸν ὁ ὁποῖος ἐξηπάτησε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ φθόνου, νὰ πραγματοποιήσῃ δὲ τὴν ἀσύλληπτον εἰς τὸν νοῦν ἐξύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου με τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν ὕψιστον καὶ τὴν κοινωνίαν με αὐτόν, ἢ ὁποία ἦτο φυσικὴ καὶ ἀληθινή.

10. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος ἦτο Θεὸς καὶ δημιουργὸς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διὰ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος καὶ ἔτσι νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ζωοποίησιν μὲν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν καθάρεισιν δὲ τοῦ ἀδίκου ἐχθροῦ. Καὶ ἐγεννήθη ἀπὸ γυναῖκα καὶ ἔτσι ἀνέλαβεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν μορφήν τοῦ ἀνθρώπου ὅπως ἦτο αὐτὴ κατὰ τὴν ἀρχέγονον δημιουργίαν καὶ τὴν ἔκαμεν σάρκα, χωρὶς τὰ σαρκικὰ θελήματα καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς, δηλαδὴ μίαν νέαν εἰκόνα. Διότι ἡ θέλησίς του ἦτο μόνον ἡ θέλησις τῆς θεότητος. Ἐπειδὴ καὶ ὀλόκληρος ἡ φύσις τοῦ Λόγου, με τὴν ἐμφάνισιν πού εἶχε τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ δευτέρου Ἄδὰμ, ἢ ὁποία ἦτο ὀρατὴ, δὲν ἦσαν χωριστὰ πρόσωπα, ἀλλὰ πραγματικὴ ὑπαρξις θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ διάβολος ἐπλησίασε τὸν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον, ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὔρισκε τίποτε εἰς αὐτόν ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τῆς ἰδικῆς του παλαιᾶς ἐπισποραῖς, οὔτε ἔνδειξιν ἐπιτυχίας τῆς προσπάθειάς του πρὸς τὸν σκοπὸν πού ἐ-

προχώρηοι, ἡτιᾶτο αἰσχυνόμενος καὶ νικώμενος, καὶ ἀπο-
 νῶν ἔλεγε· Τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδῶμ, τουτέ-
 σιν ἐκ γῆς ἀνθρώπων, διαβαίνων βίᾳ μετὰ ἰσχύος; Διὸ
 καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν· Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου,
 5 καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρίσκει οὐδέν. Καίτοι καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ
 ὄλον τὸν πρῶτον μεμαθήκαμεν ἔχειν τὸν δεύτερον Ἀδάμ.
 Εἰ γὰρ περὶ θπάρξεως ἀνθρώπου ἦν τό, οὐδέν, πῶς τὸ σῶ-
 μα εὗρε τὸ ὀρώμενον εἰρηκότις οὐδέν; Ἄλλ' οὐχ εὗρεν ἐν
 αὐτῷ, ὧν αὐτὸς εἰργάσατο ἐν τῷ πρώτῳ Ἀδάμ· καὶ οὕτω
 10 κατελύθη ἡ ἁμαρτία ἐν Χριστῷ· διὰ τοῦτο καὶ ἡ Γραφή μαρ-
 τυρεῖ· «Ὅς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν
 τῷ σιόματι αὐτοῦ».

11. Πῶς οὖν λέγετε ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἀναιχμαλώτι-
 σιον γενέσθαι τὸν ἅπαξ αἰχμαλωτισθέντα ἄνθρωπον; ἵνα τὸ
 15 μὲν ἀδύνατον τῷ Θεῷ προσάγητε, τὸ δὲ δυνατὸν τῷ δια-
 βόλῳ, ἀκατάλυτον αὐτοῦ λέγοντες τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ φύσει
 τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι αἰρετικοί· καὶ διὰ τοῦτο
 ἐληλυθέναι τὴν θεότητα, τὴν μὴ αἰχμαλωτιζομένην, ἐν ὁ-
 μοιώσει σαρκὸς καὶ ψυχῆς, ἵνα αὐτὴ ἀναιχμαλώτιστος μείνη
 20 καὶ οὕτως ὀφθῆ καθαρὰ δικαιοσύνη. Πότε γοῦν οὐκ ἦν τῆς
 θεότητος καθαρὰ ἡ δικαιοσύνη; Τίς δὲ ἐν τούτοις ἀνθρώ-
 πων εὐεργεσία, εἰ μὴ ταυτότητι θπάρξεως καὶ φύσεως και-
 νότητι ὤφθη ὁ Κύριος, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· «Ἦν ἐνε-
 καινίσειεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν» λέγων· «Ἐγὼ εἶμι
 25 ἡ ὁδός, καὶ ἡ ζωή, καὶ ἡ ἀλήθεια»; Ἄλλὰ λέγετε, τῇ ὁμοιώ-
 σει καὶ τῇ μιμήσει σφῆζεσθαι τοὺς πιστεύοντας καὶ οὐ τῇ
 ἀνακαινίσει καὶ τῇ ἀπαρχῇ. Καὶ πῶς πρωτότοκος γέγονεν ἐν

50. Πρβλ. Ἦσ. 63, 1.

51. Πρβλ. Ἰω. 14, 30.

52. Α' Πέτρ. 2, 22.

53. Ἐβρ. 10, 20.

54. Ἰω. 14, 6.

πεδίωκε τώρα, ἐνίκηθη καὶ κατησχύνθη ἀπὸ τὴν ἡτιάν του. Καὶ ἐπειδὴ ἔχασε τὴν δύναμίν του ἔλεγε· Ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ ἦλθεν ἐδῶ ἀπὸ τὴν Ἐδώμ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν χώραν τῶν ἀνθρώπων καὶ διέρχεται βιαίως μὲ δύναμιν⁵⁰; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου καὶ εἰς ἐμὲ εὐρίσκει οὐδέν»⁵¹. Καὶ ὅμως ἔχομεν διδαχθῆναι ὅτι ὁ δεύτερος Ἀδάμ εἶχε καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ γενικῶς ὀλόκληρον τὸν πρῶτον Ἀδάμ. Διότι ἐὰν τὸ «οὐδέν» ἀνεφέρετο εἰς τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου, τότε πῶς εὔρε τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον εἶναι ὁρατὸν καὶ ὅμως εἶπεν «οὐδέν»; Ἄλλ' ὁ διάβολος δὲν εὔρεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἐπροξένησεν εἰς τὸν πρῶτον Ἀδάμ. Ἔτσι λοιπὸν κατελύθη ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τοῦτο καὶ ἡ Γραφή ἐπιβεβαιώνει· «Αὐτὸς δὲν διέπραξεν ἁμαρτίαν, οὔτε εὐρέθη δόλος εἰς τὸ στόμα του»⁵².

11. Πῶς λοιπὸν λέγετε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἠχμαλωτίσθη μίαν φοράν; Αὐτὸ τὸ λέγετε διὰ νὰ ἀποδώσετε τὴν μὲν ἀδυναμίαν εἰς τὸν Θεόν, τὴν δὲ δύναμιν εἰς τὸν διάβολον, διότι λέγετε ὅτι ἡ ἁμαρτία ποὺ ἐπροξένησεν αὐτὸς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἶναι ἀκατάλυτος, ὅπως λέγουν καὶ οἱ ἄλλοι αἰρετικοί· καὶ διὰ τοῦτο ἰσχυρίζεσθε ὅτι ἦλθεν, ἡ θεότης, ἡ ὁποῖα δὲν αἰχμαλωτίζεται, καὶ ἐνεφανίσθη ὁμοία μὲ σάρκα καὶ ψυχὴν, διὰ νὰ μείνῃ αὐτὴ ἀναιχμαλώτιστος καὶ ἔτσι νὰ φανερωθῆ καθαρά ἡ δικαιοσύνη. Πότε λοιπὸν δὲν ἦτο καθαρά ἡ δικαιοσύνη τῆς θεότητος; Ποία δὲ εἶναι ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργεσία, ἐὰν ὁ Κύριος δὲν ἐνεφανίζετο μὲ αὐτὴν τὴν πραγματικὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν καὶ μὲ ἀνακαινισμένην τὴν φύσιν της, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, «Αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀνεκαίνισεν δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἔκαμεν νέαν καὶ ζωντανήν»⁵³, λέγων· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια»⁵⁴. Ἄλλὰ σεῖς λέγετε ὅτι οἱ πιστεύοντες σώζονται διὰ τῆς ὁμοιώσεως καὶ τῆς μιμήσεως καὶ ὅχι διὰ τῆς ἀνακαινίσεως καὶ τῆς νέας ἀρχῆς. Καὶ πῶς

πολλοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων Χριστός, ὅς ἐστι κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας; Οὔτε γὰρ πίσις κατὰ δήλου φαινομένη πίστις ἂν λέγοιτο· ἀλλ' ἔστι πίστις ἢ τὸ ἀδύνατον ἐν δυνάμει πιστεύουσα, καὶ τὸ ἀσθενὲς 5 ἐν ἰσχύϊ, καὶ τὸ παθητὸν ἐν ἀπαθείᾳ, καὶ τὸ φθαρτὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ, καὶ τὸ θνητὸν ἐν ἀθανασίᾳ. Τὸ μοιτήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστόν, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Οὐ γὰρ ἤλθεν ἡ θεότης ἐαυτὴν δικαιοῶσαι, οὔτε γὰρ ἡμαρτιεν. Ἄλλ' ἐπιώχουσε δι' ἡμᾶς πλού- 10 οῖος ὢν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. Πῶς δὲ ἐπιώχουσε ὁ Θεός; Ὅτι τὴν πτωχέυσασαν φύσιν ἐν ἐαυτῷ ἀνελάβειο, ἐν ἰδίᾳ δικαιοσύνῃ ταύτῃ προβαλλόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων πάσχουσαν καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπους οὔσαν καὶ ἐξ ἀνθρώπων φανερωθεῖσαν καὶ Θεοῦ ὄλην γενομένην. Εἰ 15 γὰρ μὴ πρωτότοκος ἐγεγόνει ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, πῶς ἂν πρωτότοκος ὥφθη ἐκ τῶν νεκρῶν; Πῶς οὖν λέγετε, ὁ Θεὸς ὁ διὰ σαρκὸς παθὼν καὶ ἀναστὰς; Φεῦ τῆς ἀτοπίας καὶ τῆς βλασφημίας! Ἀρειανῶν τὰ τοιαῦτα τολμήματα. Ἐκείνοι γὰρ τὴν τοιαύτην βλασφημίαν προβάλλονται ἀδεῶς, προσποιητῶς 20 ὀνομάζειν Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ μεμαθηκότιες, καίτοι τῆς Γραφῆς διδασκούσης διὰ Θεοῦ ἐν σαρκὶ αὐτοῦ τὸ πάθος γέγονε καὶ οὐχὶ Θεὸς διὰ σαρκὸς ἔπαθεν.

12. Οἱ τοίνυν τῆς ὁμοουσιότητος τὴν ὁμολογίαν προὔπισχνοῦμενοι πῶς εἰς πάθος καθέλκετε τὸ ἀδιαίρειτον ὄνομα;

55. Ρωμ. 8, 29.

56. Α' Κορ. 15, 20.

57. Κολ. 1, 18.

58. Α' Κορ. 1, 25· 27.

59. Α' Κορ. 15, 53-54.

60. Ἐφεσ. 5, 32.

61. Β' Κορ. 8, 9.

62. Πρβλ. Ρωμ. 8, 29.

63. Πρβλ. Α' Πέτρ. 4, 1.

ὁ Χριστὸς ἔγινε πρωτότοκος μεταξύ πολλῶν ἀδελφῶν⁵⁵ καὶ ὁ πρῶτος ποὺ ἀνεστήθη ἐκ τῶν νεκρῶν⁵⁶, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας⁵⁷; Δὲν ἠμπορεῖ δηλαδὴ νὰ λέγεται πίστις αὐτῆ ποὺ ἀναφέρεται εἰς πρᾶγμα ὀλοφάνερον. Ἄλλὰ πίστις εἶναι αὐτῆ ἡ ὁποία πιστεύει ὅτι αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀδύνατον αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῆ καὶ ἐκεῖνη ποὺ πιστεύει ὅτι τὸ ἀσθενὲς ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ δύναμιν⁵⁸ καὶ τὸ παθητὸν νὰ γίνῃ ἀπαθὲς καὶ τὸ φθαρτὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν εἰς τὴν ἀθανασίαν⁵⁹. Τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι μεγάλο, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος· ἐγὼ δὲ τὸ ἐξηγῶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν⁶⁰. Δὲν ἤλθε λοιπὸν ἡ θεότης διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἑαυτὸν της, διότι καὶ δὲν ἠμάρτησεν, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἦτο πλούσιος ἔγινε πτωχὸς διὰ νὰ πλουτήσωμεν ἡμεῖς μετὰ τὴν ἰδικὴν του πτωχείαν⁶¹. Πῶς δὲ ἔγινε πτωχὸς ὁ Θεός; Μὲ τὸ νὰ ἀναλάβῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν πτωχεύσαν φύσιν μας, διὰ νὰ ἀντιτάξῃ αὐτὴν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ τὴν ἐδικαίωσε μετὰ τὴν ἰδικὴν του δικαιοσύνην, ὥστε νὰ πάσχῃ αὐτῆ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ εἶναι ἀνωτέρα τῶν ἀνθρώπων, νὰ κατάγεται ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἀνήκῃ αὐτῆ ὀλόκληρος εἰς τὸν Θεόν. Διότι ἐὰν δὲν ἐγένετο αὐτὸς πρωτότοκος μεταξύ πολλῶν ἀδελφῶν⁶² πῶς θὰ ἦτο αὐτὸς ὁ πρῶτος ποὺ θὰ ἀνίστατο ἐκ τῶν νεκρῶν; Πῶς λοιπὸν λέγετε, Ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος ἔπαθε καὶ ἀνεστήθη διὰ σαρκός; Ἄλλοίμονον εἰς τὸν παραλογισμὸν καὶ τὴν βλασφημίαν! Αὐτῆ ἡ ἀναίδεια εἶναι τῶν Ἀρειανῶν. Διότι ἐκεῖνοι προβάλλουν χωρὶς φόβον αὐτὴν τὴν βλασφημίαν, ἀφοῦ ἔμαθαν νὰ προσποιῶνται ὅτι ὀνομάζουν Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅμως ἡ Γραφὴ διδάσκει ὅτι τὸ πάθος συνετελέσθη διὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σάρκα του⁶³ καὶ ὅχι ὅτι ὁ Θεὸς ἔπαθε διὰ τῆς σαρκός.

12. Σεῖς λοιπὸν οἱ ὁποῖοι προϋποθέτετε τὴν πίστιν εἰς τὴν ὁμοουσιότητα, πῶς ὑποβιβάζετε τὸ ἀδιαίρετον ὄνομα μέχρι τὸ πάθος; Καὶ αὐτὸ τὸ πράττετε μετὰ τὸ νὰ ἀποδίδετε

τὴν ἀμέριστον φύσιν, τὴν ἀφρασιον θεότητα, τὴν ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον ὁμοουσιότητα εἰς πάθος καθέλκοντες, καὶ ἐξ ἀνασιάσεως ὁμολογοῦντες; Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ μεταποιήσας σάρκα ὁ Λόγος μέχρι πάθους κεχώρηκε, μηδὲν πα-
 5 θητικὸν ἢ ἀνάσιαισιν ἐπιδεχόμενον ἐν ἑαυτῷ προσλαβόμενος, αὐτὸς ἂν εἴη ὁ παθῶν καὶ ἀνασιὰς ἐκ νεκρῶν ἔσται δὲ κοινὸν τῆς Τριάδος τὸ πάθος κατὰ Οὐαλεντῖνον, ἀδιαιρέτου ἐκ Πατρὸς τοῦ Λόγου τυγχάνοντος κατὰ τὴν θείαν φύσιν. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω νοεῖν βούλεσθε, τίς ἢ διὰ τῶν προφητῶν ἐ-
 10 παγγελία, ἢ τῶν εὐαγγελιστῶν ἢ γενεαλογία, ἢ τῶν ἀποστόλων ἢ μαρτυρία, ἢ τῆς μητρὸς Μαρίας ἢ παράστασις, ἢ τῆς ἡλικίας ἢ αὔξησης, ἢ τῆς βρώσεως ἢ ἐπίδειξις, ἢ τῆς κατὰ πάντα συμπαθείας ἢ ἔνδειξις, ἢ τοῦ ὀνόματος ἢ προσαγωγῆ, ἢ διὸ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ υἱὸς ἀνθρώπου γέγονεν, ἢ ὅ-
 15 τι ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν; ἢ διὸ «δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνασιῆναι»; Εἰ δὲ μὴ πιστεύετε διὸ παθητὸς ὁ Χριστός, ἐπειδὴ ἄνθρωπος, ἀπαθὴς δέ, ἐπειδὴ Θεός, ἀλλὰ σινοχωρούμενοι
 20 λογίζεσθε διὸ, ἐὰν ὁμολογήσητε Θεὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, οὐκ ἔτι ἕνα, ἀλλὰ δύο λέγετε· ἀνάγκη ὑμᾶς ἢ τὴν οἰκονομίαν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀνασιάσεως δόκησιν λέγειν, κατὰ Μαρκίωνα καὶ τοὺς ἄλλους αἰρετικούς, ἢ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου παθητὴν ὀνομάζειν, κατὰ Ἀ-
 25 ρεῖον καὶ τοὺς κατ' αὐτόν.

13. Εἰ γὰρ, ἀναγινώσκοντες τὰς θείας Γραφάς, κατενόησατε ὅπως ἐν νόμῳ καὶ προφήταις, Εὐαγγελίοις τε καὶ ἀποστόλοις πρῶτον ἄνθρωπον προσαγορεύουσι τὸν Κύριον

64. Πρὸβλ. Ρωμ. 1, 3.

65. Πρὸβλ. Α' Τιμ. 2, 5-6.

66. Ματθ. 16, 21· Μάρκ. 8, 31· Λουκ. 9, 22· 24· 26.

πάθος εἰς τὴν φύσιν ποῦ δὲν χωρίζεται εἰς μέρη, καὶ εἰς τὴν θεότητα ποῦ δὲν περιγράφεται μὲ λόγια καὶ εἰς τὴν ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον ὁμοουσιότητα, καὶ ἔτσι πιστεύετε ὅτι ἀνεστήθη. Διότι ἐὰν ὁ Λόγος μετεποίησεν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ κάτι καὶ τὸ ἔκαμεν σάρκα καὶ ἔτσι ἔφθασε μέχρι τὸ πάθος χωρὶς νὰ προσλάβῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ κάτι τὸ παθητικὸν ἢ ποῦ νὰ ἠμπορῇ νὰ ἀναστηθῇ, τότε αὐτὸς ὅα ἦτο ἐκεῖνος ποῦ ἔπαθε καὶ ἀνεστήθη ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἔτσι θὰ καταστῇ τὸ Πάθος κοινὸν εἰς τὴν Τριάδα, ὅπως πιστεύει ὁ Οὐαλεντίνος, ἀφοῦ ὁ Λόγος εἶναι ἀδιαίρετος ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τὴν θείαν φύσιν. Ἐὰν λοιπὸν θέλετε νὰ ἐννοήσετε αὐτὰ ἔτσι, τότε ποῖαν ἔννοϊαν ἔχει τὸ μήνυμα τῶν προφητῶν ἢ ἡ γενεαλογία τῶν εὐαγγελιστῶν ἢ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων ἢ ἡ παρουσία τῆς μητρὸς Μαρίας ἢ ἡ αὔξησις τῆς ἡλικίας ἢ ἡ λῆψις τῆς τροφῆς ἢ ἡ ἀπόδειξις τῆς πρὸς ὄλους συμπαθείας ἢ ἡ δόσις τοῦ ὀνόματος ἢ τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινεν υἱὸς ἀνθρώπου⁶⁴ ἢ τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀντάλλαγμα ὑπὲρ ἡμῶν⁶⁵; Ἡ πάλιν τί σημαίνει τὸ «Ὅτι πρέπει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ πάθῃ πολλὰ καὶ νὰ φονευθῇ καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν νὰ ἀναστηθῇ ἐκ τῶν νεκρῶν»⁶⁶; Ἐὰν ὅμως δὲν πιστεύετε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι παθητὸς ὡς ἄνθρωπος, ἀπαθὴς δὲ ὡς Θεός, ἀλλὰ δυσκολεύεσθε νὰ τὸ συλλάβετε μὲ τὸν νοῦν σας, ἐπειδὴ δῆθεν, ἐὰν ὁμολογήσητε τὸν Χριστὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, δὲν λέγετε πλέον ἕνα ἀλλὰ δύο, τότε κατ' ἀνάγκην πρέπει, ἢ νὰ θεωρῆτε τὴν οἰκονομίαν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως φαινομενικὴν καὶ ὄχι πραγματικὴν, σύμφωνα μὲ τὸν Μαρκίωνα καὶ τοὺς ἄλλους αἰρετικούς ἢ νὰ ὀνομάζετε τὴν θεότητα τοῦ Λόγου παθητὴν, ὅπως λέγει ὁ Ἄρειος καὶ οἱ ὁμόφρονές του.

13. Διότι ἐὰν, ὅταν ἀνεγνώσατε τὰς θείας Γραφὰς κατενόησατε μὲ ποῖον τρόπον ὁ νόμος καὶ τὰ Εὐαγγέλια καὶ οἱ ἀπόστολοι πανταχοῦ, πρῶτον ὀνομάζουν τὸν Κυρίον ἄνθρω-

καὶ τότε τὸ πάθος προσάγουσιν, ἵνα μήποτε κατὰ τῆς θεότη-
 τος βλάβοσημον πρόωται ῥῆμα· διὸ οὐτε γέννησιν τῆς τοῦ
 Λόγου θεότητος εἰρήκασιν, ἀλλὰ Πατέρα ὁμολογοῦσι καὶ
 τὸν Υἱὸν κηρύττουσιν· ἐκ δὲ Μαρίας υἱὸν Δαυτδ καὶ Ἰωσήφ
 5 γενεαλογοῦσι τὸν Χριστὸν τὸ κατὰ σάρκα τῇ προσλήψει τῆς
 τοῦ δούλου μορφῆς, ἵνα τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ ἐξ ἀνθρώπων
 πιστευθῆ, καὶ ἐκ Πατρὸς Θεοῦ Θεὸς Λόγος ὁμολογηθῆ,
 φέρων τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων πάθη, τῷ ἐξ ἀνθρώπων παθη-
 τικῷ μορφώματι ἐν τῷ πάσχοντι σώματι τὴν ἀπάθειαν ἐπι-
 10 δεικνύμενος καὶ ἐν τῷ θνήσκοντι τὴν ἀθανασίαν καὶ ἐν τῷ
 θαπτομένῳ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ ἐν τῷ πειρασθέντι τὴν νίκην
 καὶ ἐν τῷ παλαιοθέντι τὴν καινότητα· «ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν
 ἄνθρωπος συνεσιανρώθη»· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ χάρις· οὐδα-
 μοῦ δὲ θεότης πάθος προσίεται δίχα πάσχοντος σώματος,
 15 οὐτε ταραχὴν καὶ λύπην ἐπιδεικνύται δίχα ψυχῆς λυπουμέ-
 νης καὶ ταραττομένης, οὐτε ἀδημονεῖ καὶ προσεύχεται δίχα
 νοήσεως ἀδημοσύνης καὶ προσευχομένης· ἀλλὰ γὰρ καὶ μὴ
 ἠτιήματι φύσεως συνέβαινε τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἐπιδείξει ὑ-
 πάρξεως ἐπράττειο τὰ γινόμενα· πῶς οὖν γεγράφατε δι
 20 Θεὸς ὁ διὰ σαρκὸς παθὼν καὶ ἀναστάς; Εἰ γὰρ Θεὸς ὁ διὰ
 σαρκὸς παθὼν καὶ ἀναστάς, παθητὸν ἐρεῖτε καὶ τὸν Πατέρα
 καὶ τὸν Παράκλητον, ἑνὸς ὄντος τοῦ ὀνόματος καὶ μιᾶς τῆς
 θείας φύσεως.

14. Ἐκ δὲ τῆς ῥήσεως ταύτης ἔστι συνιδεῖν ἡμῶν τὴν
 25 διάνοιαν, οἷαν ὡς μὴ φοβουμένων τὸν Θεόν, μήτε πειδομένων
 ταῖς θεαῖς Γραφαῖς· τοῦ μὲν Μωσέως περὶ Θεοῦ γράφον-
 τος δι· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον»· περὶ δὲ τῆς ἐν

67. Ματθ. 1, 16.

68. Ματθ. 1, 1.

89. Φιλπ. 2, 7.

70. Ρωμ. 6, 6.

πον καὶ μετὰ ἀναφέρονται εἰς τὸ πάθος του διὰ νὰ μὴ ἐκφράσουν ποτὲ βλάσφημον λόγον κατὰ τῆς θεότητος· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀνέφεραν γέννησιν τῆς θεότητος τοῦ Λόγου, ἀλλὰ ὁμολογοῦν τὸν Πατέρα καὶ κηρύττουν τὸν Υἱόν· ἀπὸ δὲ τὴν Μαρίαν ⁶⁷ καὶ τὸν Ἰωσήφ⁶⁸ γενεαλογοῦν τὸν Χριστὸν ἀπόγονον τοῦ Δαυὶδ κατὰ σάρκα, μὲ τὴν πρόσληψιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς μορφῆς τοῦ δούλου⁶⁹, διὰ νὰ θεμελιωθῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ πίστις περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του καὶ ὁμολογηθῇ ὅτι εἶναι Θεὸς Λόγος ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρός, ὁ ὁποῖος φέρει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας καὶ κατορθώνει τὴν ἀπάθειάν του ἐπάνω εἰς τὸ πάσχον σῶμα, διὰ τῆς παθητικῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς του καὶ τὴν ἀθανασίαν εἰς τὸ θνητὸν σῶμα καὶ τὴν ἀφθαρσίαν εἰς τὸ σῶμα ποῦ ἐνταφιάζεται καὶ εἰς ἐκεῖνο ποῦ ἐπειράσθη τὴν νίκην καὶ εἰς αὐτὸ ποῦ εἶχε καταστῆ παλαιὸν τὴν ἀνακαίνισιν· «διότι ὁ παλαιὸς μας ἄνθρωπος συνεσταυρώθη»⁷⁰, αὐτὴ δὲ εἶναι ἡ χάρις. Πουθενὰ δὲ δὲν εὐρίσκετε νὰ λέγεται ὅτι ἡ θεότης ὑφίσταται τὸ πάθος χωρὶς τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον πάσχει, οὔτε ὅτι δείχνει ταραχὴν καὶ λύπην χωρὶς τὴν ψυχὴν, ἢ ὅποια λυπεῖται καὶ ταρασσεται, οὔτε ὅτι ἀνησυχεῖ καὶ προσεύχεται χωρὶς νόησιν, ἢ ὅποια ἀνησυχεῖ καὶ προσεύχεται· ἀλλ' ὅμως καὶ ἂν ἀκόμη δὲν συνέβησαν αὐτὰ ποῦ λέγονται ἐδῶ εἰς τὴν ἀδύναμον φύσιν, ὅμως ἐπραγματοποιήθησαν τὰ συμβάντα διὰ τῆς ἐπιδείξεως κάποιας ὑπάρξεως. Ἐὰν λοιπὸν ἔτσι πρέπει νὰ ἐξηγῶνται τὰ ἀνωτέρω, πῶς ἐγράψατε σεῖς ὅτι ἦτο Θεὸς αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔπαθε καὶ ἀνέστη διὰ τῆς σαρκός; Διότι ἐὰν ἦτο Θεὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔπαθε καὶ ἀνεστήθη διὰ σαρκός τότε θὰ ὀνομάσετε παθητὸν καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Παράκλητον, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα εἶναι κοινὸν καὶ ἡ φύσις κοινή.

14. Ἄπ' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀντιληφθῇ τὴν σκέψιν σας, ὅτι εἶναι δηλαδὴ τέτοια, διότι δὲν φοβεῖσθε τὸν Θεὸν οὔτε πιστεύετε εἰς τὰς θείας Γραφάς. Διότι ὁ μὲν Μωϋσῆς γράφει περὶ Θεοῦ ὅτι· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν

σαρκὶ αὐτοῦ ἐπιδημίας, προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν λέγει ἀνασισοόμενον τὸν Κύριον, καὶ τὴν ζωὴν ἐπὶ ξύλου κρεμαμένην ὡσανεὶ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου εἰς ζωὴν ἡμῖν γινομένου. Καὶ Ἡσαίας δὲ βοᾷ περὶ μὲν Θεοῦ λέγων «Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς, οὐ πεινάσει οὐδὲ κοπιᾷσει» καὶ τὰ ἐξῆς· περὶ δὲ τοῦ πάθους· «Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν, καὶ εἰδῶς φέρειν μαλακίαν». Τί δὲ ἐστὶ τό, Εἰδῶς φέρειν μαλακίαν; διὸ ἐκ τοῦ πεπονθῆτος τὸ παθητικὸν ἐπεδείκνυτο. Διὰ τοῦτο γὰρ καί, «Γράφον, φη-
 10 σί, γραφίδι ἀνθρώπου ἐν τῷ καινῷ τάφῳ», καὶ οὐ σαρκὸς ἀμόρφου. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ λέγει· «Ἄνθρωπος, Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν»· διὸ καὶ τῷ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ προσάγει τὴν ἀνάστασιν, τὸ κατὰ σάρκα λέγων· περὶ δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ· Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐ-
 15 νεργῆς, καὶ τομώτερος ἢ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον. Καὶ ὁ Κύριος δὲ τὸ πάθος ἐπὶ Υἱοῦ ἀνθρώπου ἴσησι, δεικνὺς τὸ κατὰ σάρκα· περὶ δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἓν ἐσμεν»· καί, «Οὐδεὶς οἶδε τὸν Υἱόν, τίς ἐστίν, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Πατήρ». Οὐδαμοῦ δὲ αἷμα Θεοῦ δίχα σαρκὸς
 20 παραδεδώκασιν αἱ Γραφαί, ἢ Θεὸν διὰ σαρκὸς παθόντα καὶ ἀναστάντα. Ἀρειανῶν τὰ τοιαῦτα τολμήματα, ἐπειδὴ μήτε Θεὸν ἀληθινὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὁμολογοῦσιν. Αἱ δὲ ἅγαι Γραφαί, ἢ Θεὸν διὰ καὶ σαρκὸς Θεοῦ ἀνθρώπου γενομένου, αἷμα καὶ πάθος καὶ ἀνάστασιν κηρύττουσι σώματος Θεοῦ,
 25 ἀνάστασιν ἐκ νεκρῶν γενομένην. Ὑμεῖς δέ, τὸ ἔμπαλιν λέ-

71. Δευτ. 4, 24.

72. Πρβλ. Δευτ. 18, 18.

73. Πρβλ. Δευτ. 23, 66.

74. Ἡσ. 40, 28.

75. Ἡσ. 53, 3.

76. Ἡσ. 8, 1.

77. Α' Τιμ. 2, 6.

78. Ἐδρ. 4, 12.

79. Πρβλ. Ματθ. 17, 12.

80. Ἰω. 10, 30.

εἶναι πῦρ πού ἀφανίζει»⁷¹, περὶ δὲ τῆς μετὰ σαρκὸς ἐλεύσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον λέγει ὅτι· Ὁ Κύριος θὰ ἀναστηθῆ ὡς προφήτης ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας⁷² καὶ ὅτι ἡ ζωὴ κρέματα ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον⁷³, ὡς ἐὰν ἔκη γίνει τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ζωὴ εἰς ἡμᾶς. Καὶ ὁ Ἡσαΐας πάλιν βοᾷ λέγων μὲν περὶ Θεοῦ· «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε τὰ πέρατα τῆς γῆς, δὲν θὰ πεινάσῃ οὔτε θὰ κοπιᾷ»⁷⁴ καὶ τὰ ἐξῆς. Περὶ δὲ τοῦ πάθους λέγει· «Ἄνθρωπος πού ἦτο πληγωμένος καὶ πού ἤξερε νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀσθένειαν»⁷⁵. Τί σημαίνει δὲ τὸ ὅτι ἤξερε νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀσθένειαν; Ὅτι ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἔπασχεν ἀπεδείκνυε τὸ παθητικόν του. Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει καὶ· «Γράψε μὲ ἀνθρώπινα γράμματα εἰς τὸν καινούργιον τόμον»⁷⁶ καὶ ὅχι μὲ γράμματα ἀμόρφου ἀνθρωπίνης σαρκός. Καὶ ὁ Ἀπόστολος πάλιν λέγει· «Ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτὸν του ὑπὲρ ἡμῶν»⁷⁷. Διὰ τοῦτο καὶ ἀποδίδει τὴν ἀνάστασιν εἰς τὸν ἀπόγονον τοῦ Δαυὶδ ὅταν λέγῃ «κατὰ σάρκα». Περὶ δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ λέγει· «Διότι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς καὶ δραστικὸς καὶ κοπτερώτερος ἀπὸ κάθε δίκωπο μαχαίρι»⁷⁸. Καὶ ὁ Κύριος δὲ ἀναφέρει τὸ πάθος εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου⁷⁹, ἀποδεικνύων τὸ κατὰ σάρκα, περὶ δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ λέγει· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ εἴμεθα ἓν»⁸⁰ καὶ «Κανεῖς δὲν γνωρίζει τὸν Υἱὸν ποῖος εἶναι, παρὰ μόνον ὁ Πατὴρ»⁸¹. Πουθενὰ δὲ αἱ Γραφαὶ δὲν ἀναφέρουν αἷμα Θεοῦ χωρὶς σάρκα ἢ ὅτι ὁ Θεὸς ἔπαθε καὶ ἀνεστήθη διὰ σαρκός. Αὐτὰ εἶναι τολμήματα τῶν Ἀρειανῶν, ἐπειδὴ δὲν παραδέχονται οὔτε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι Θεός. Αἱ δὲ ἅγιοι Γραφαὶ κηρύσσουν ὑπαρξιν αἵματος καὶ πάθους εἰς τὴν σάρκα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἀνάστασιν τοῦ σώματος τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα ἀνάστασιν ἡ ὁποία ἔγινεν ἐκ τῶν νεκρῶν⁸². Σεῖς ὅμως λέγετε τὸ ἀντίθετον, ὡσὰν νὰ εἴσθε σοφώτεροι

81. Πρὸβλ. Ματθ. 11, 27· Λουκ. 10, 22.

82. Πρὸβλ. Ρωμ. 1, 4· Α' Πέτρ. 1, 3.

γετε, ὡς σοφώτεροι τῶν ἀποσιόλων καὶ μουσικώτεροι τῶν
 προφητῶν καὶ ἐξουσιαστικώτεροι τῶν εὐαγγελιστῶν, ἢ καὶ
 αὐθεντικώτεροι τοῦ Κυρίου· ἐφευσμένη ἑμῶν εὐφημία ἀπαρ-
 νούμενοι τὴν ἀλήθειαν, κατὰ δὲ τῆς θεότητος φθεγγόμενοι,
 5 τῆς οἰκονομίας σαφῶς καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δεικνυμένης,
 ἐν μὲν προβολῇ αἵματος σαρκὸς βεβαιουμένης, φωνῆς δὲ
 γενομένης καὶ ψυχῆς σημαινομένης, οὐ χωρισμὸν θεότητος
 δηλοῦσης, ἀλλὰ νέκρωσιν σώματος σημαινούσης μήτε τῆς
 θεότητος τοῦ σώματος ἐν τῷ τάφῳ ἀπολιμπανομένης μήτε
 10 τῆς ψυχῆς ἐν τῷ ᾄδῳ χωριζομένης. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ῥηθὲν
 διὰ τῶν προφητῶν· «Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς
 ᾄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν δοιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν». Διὸ καὶ
 ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ· ἀλλ' ἐγὼ
 ἀπ' ἐμαυτοῦ τίθημι αὐτήν»· τοιτέσι, παρῶν ἐπιδείκνυμι.

15 15. Διὰ τοῦτο ἐν μὲν ψυχῇ Θεοῦ ἡ κράτησις τοῦ θανα-
 τίου ἐλύειτο καὶ ἡ ἐξ ᾄδου ἀνάστασις ἐγίνετο καὶ ταῖς ψυ-
 χαῖς εὐηγγελίζετο, ἐν δὲ σώματι Χριστοῦ ἡ φθορὰ κατηρ-
 γεῖτο καὶ ἡ ἀφθαρσία ἐκ τάφου ἐδείκνυτο. Ὡστε οὐκ ἄνθρω-
 20 πος Θεοῦ ἐχωρίζετο οὔτε Θεὸς πρὸς ἄνθρωπον ἐγκατάλει-
 πιν διηγεῖτο, οὔτε ἡ νέκρωσις καὶ τοῦ πνεύματος ἀποχώρη-
 σις Θεοῦ ἀπὸ σώματος ἦν μετάστασις, ἀλλὰ ψυχῆς ἀπὸ σώ-
 ματος χωρισμός· ὁ γὰρ ἡμέτερος ἐκεῖ διεγράφετο θάνατος.
 Εἰ δὲ ὁ Θεὸς ἐχωρίσθη τοῦ σώματος, καὶ οὕτως ἡ νέκρωσις
 25 ἐδείκνυτο, πῶς τὸ σῶμα, χωρισθὲν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ,
 τὴν ἀφθαρσίαν ἐπεδείκνυτο; πῶς δὲ καὶ ὁ Λόγος τὴν εἰς
 ᾄδου ἐπίθασιν ἐποιήσατο; ἢ πῶς τὴν ἐξ ᾄδου ἀνάστασιν ἐπεδεί-
 κνυτο; μήτιγε αὐτὸς ἀντὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἀνίστατο, ἵνα

83. Ψαλμ. 15, 10.

84. Ἰω. 10, 18.

τῶν ἀποστόλων καὶ πνευματικώτεροι τῶν προφητῶν καὶ ἐξουσιαστικώτεροι τῶν εὐαγγελιστῶν, ἢ ἀκόμη καὶ αὐθεντικώτεροι τοῦ Κυρίου. Καὶ μὲ τὴν ψεύτικην ὡραιολογίαν σας ἀπαρνεῖσθε μὲν τὴν ἀλήθειαν, ὁμιλεῖτε δὲ κατὰ τῆς θεότητας ἂν καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀπολυτρώσεως ἐφανερῶθη σαφῶς ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, ὅταν διὰ μὲν τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος ἐπεβεβαίωθη ἡ πραγματικότητα τῆς σαρκός, διὰ δὲ τῆς φωνῆς πού ἠκούσθη, σημαίνεται ἡ ψυχὴ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν φανερώνει χωρισμὸν τῆς θεότητος, ἀλλ' ὅτι τὸ σῶμα ἐνεκρώθη, ἐνῶ ἡ θεότης δὲν ἐγκατέλειψε τὸ σῶμα εἰς τὸν τάφον οὔτε ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Ἄδην. Διότι αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο πού ἐλέχθη ὑπὸ τῶν προφητῶν· «Δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν Ἄδην οὔτε θὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὸν ἅγιόν σου νὰ δοκιμάσῃ τὴν φθοράν»⁸³. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε· «Κανεῖς δὲν ἀφαιρεῖ αὐτὴν ἀπὸ ἐμέ, ἀλλ' ἐγὼ οἰκαιοθελῶς τὴν θυσιάζω»⁸⁴, δηλαδὴ εἶμαι παρῶν καὶ ἀποδεικνύω τοῦτο.

15. Διὰ τοῦτο διὰ μὲν τῆς ψυχῆς τοῦ Θεοῦ κατελύθη ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου καὶ ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐκ τοῦ Ἄδου ἀνάστασις καὶ διεκηρύχθη ἡ χαρμόσυνος ἀγγελία εἰς τὰς ψυχάς, διὰ δὲ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, κατηργήθη ἡ φθορὰ καὶ ἐφανερῶθη ἡ ἀφθαρσία μέσα ἀπὸ τὸν τάφον. Ὡστε λοιπὸν δὲν ἐχωρίσθη ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεὸν οὔτε ὁ Θεὸς ἐπῆγαινε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄνθρωπον οὔτε ἡ νέκρωσις τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀποχώρησις τοῦ Πνεύματος ἐξ αὐτοῦ ἦτο μετάστασις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, διότι ἐκεῖ ἐπραγματοποιεῖτο ὁ ἰδικὸς μας θάνατος. Ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἔτσι ἐπῆλθεν ἡ νέκρωσις, πῶς τὸ σῶμα, ἐνῶ ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸν ἀφθαρτον Θεόν, παρέμενε εἰς τὴν ἀφθαρσίαν; Καὶ πῶς ὁ Λόγος εἰσέβαλεν εἰς τὸν Ἄδην; Ἡ πῶς ἐπραγματοποίησε τὴν ἐκ τοῦ Ἄδου ἀνάστασιν; Μήπως αὐτὸς ἀνεστήθη ἀντὶ τῆς ψυχῆς μας διὰ νὰ συναρμολογήσῃ ἔτσι τὴν εἰκόνα τῆς ἰδικῆς μας ἀναστάσεως; Καὶ πῶς εἶναι

τῆς ἡμετέρας ἀνασιτάσεως τὴν εἰκόνα ἀρμόσῃται; Καὶ πῶς οἶόν
 τε περὶ Θεοῦ ταῦτα ἐννοεῖν; Ἀσύμφωνος τοίνυν ταῖς ἀγίαις
 Γραφαῖς ὁ ὄρος ὑμῶν καὶ ἀνάρμοστος τῆς πληρωθείσης οἰκο-
 νομίας ἢ γνώμη ὑμῶν. Καὶ τό, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», οὐκ
 5 ἀνθρώπου μὲν τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ τοῦ
 Θεοῦ ἀξίωμα ἀνθρώπου ἀξίωμα γέγονεν, ἵνα τὸ τοῦ ἀν-
 θρώπου ἀξίωμα Θεοῦ ἀξίωμα πιστευθῆ, εἴρηται «Κάθου
 ἐκ δεξιῶν μου», καὶ «Δόξασόν με, Πάτερ, ἐπὶ αἰδίῳ δόξῃ».
 Οὐ χωριθεῖς τῆς δόξης τοῦτο λέγει, ἀλλ' ἐν ἀδόξῳ σῶματι
 10 γεγωνῶς, ἵνα δείξῃ οὐ χωριζομένην τῆς θεϊκῆς δόξης τὴν
 τοῦ δούλου μορφὴν, ἀλλὰ ταύτην ἐπιδεικνυμένην. Διὸ λέγει
 «Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω», μίαν τὴν πρὸ σώματος
 καὶ ἐν σώματι δόξαν δεικνύς, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· «Το-
 σοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσον διαφορώτε-
 15 ρον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε
 τῶν ἀγγέλων, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου»; Οὐ πάντως ὁ ποιη-
 τῆς τῶν ἀγγέλων Λόγος κρείττων γέγονεν, ὡς ἦτιων ὦν
 ἀλλὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἀναιτείλασαν τοῦ δούλου μορφὴν κρείττονα
 τῶν ἀγγέλων, ἢ καὶ πάσης τῆς κτίσεως ἐπιδειξάμενος· ἐπει-
 20 δήπερ, εἰκῶν ὦν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, καὶ πρωτότοκος πά-
 σης τῆς κτίσεως γέγονεν, ὡς γέγραπται καὶ ἐν Εὐαγγελίοις·
 «Ἔως οὐ ἔτεκε τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον». Διὸ καὶ «ἐν
 αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα» καὶ ἐν αὐτῷ τὸ πάθος γέγονε καὶ
 αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἐλευθερωτὴς τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ
 25 δι' αὐτοῦ τὰ πάντα γέγονε καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ
 σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὃς ἐστὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν,
 ἵνα γένηται, φησὶν, ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων.

85. Ψαλμ. 109, 1.

86. Ἰω. 17, 5.

87. Ἰω. 12, 28.

88. Ἐβρ. 1, 4-5.

89. Κολ. 1, 15.

90. Λουκ. 2, 7.

91. Κολ. 1, 16.

92. Κολ. 1, 18.

δυνατὸν νὰ σκέπτεται κανεὶς αὐτὰ περὶ τοῦ Θεοῦ; Εἶναι λοιπὸν ἀσύμφωνον τὸ δίδαγμα σας πρὸς τὰς ἁγίας Γραφὰς καὶ δὲν ἑναρμονίζεται ἢ σκέψις σας μὲ τὴν ἐκπληρωθεῖσαν θείαν οἰκονομίαν τῆς σωτηρίας. Καὶ τὸ ἀξίωμα ποῦ ἐκφράζεται μὲ τὸ «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου»⁸⁵ δὲν εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀξίωμα τοῦ Θεοῦ κατέστη καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ γίνῃ πιστευτὸν ὅτι τὸ ἰδίωμα τοῦ ἀνθρώπου ἔγινε καὶ ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὸ ἐλέχθη· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου» καί· «Δόξασέ με, Πάτερ, μὲ τὴν αἰώνιον δόξαν»⁸⁶. Καὶ δὲν λέγει αὐτὸ ἐπειδὴ εἶχε χωρισθῆ ἀπὸ τὴν δόξαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὑπῆρχεν εἰς ἄδοξον σῶμα, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐχωρίζετο ἢ μορφή τοῦ δούλου ἀπὸ τὴν θεϊκὴν δόξαν, ἀλλ' ὅτι ἐπεδείκνυεν αὐτήν. Διὰ τοῦτο λέγει· «Καὶ ἐδάξασα, καὶ πάλιν θὰ δοξάσω»⁸⁷ ἀποδεικνύων ὅτι ἡ δόξα ἦτο μία, αὐτὴ ποῦ εἶχε πρὶν λάβῃ τὸ σῶμα καὶ ἡ ἰδία μαζὶ μὲ αὐτό, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος ὅτι «Ἐγίνε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὅσον τὸ ὄνομα ποῦ ἐκκληρονόμησεν εἶναι ἐξοκώτερον ἀπὸ τὸ ἰδικόν των. Διότι εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶπε ποτέ· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;»⁸⁸. Καὶ ὅπως ἂν ποτε δὲν ἔγινεν ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων ὁ Λόγος ὁ ὁποῖος εἶναι δημιουργὸς αὐτῶν, ὡσὰν τάχα νὰ ἦτο προηγουμένος κατώτερός των, ἀλλ' ἔγινεν ἀνώτερος μὲ τὸ νὰ ἀποδείξῃ ἀνωτέραν τῶν ἀγγέλων ἢ καὶ ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως τὴν μορφήν τοῦ δούλου τὴν ὁποίαν ἀνέλαβεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἀφοῦ ἦτο εἰκὼν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, ἔγινε καὶ πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως⁸⁹, ὅπως ἔχει γραφῆ εἰς τὰ Εὐαγγέλια· «Ἔως ὅτου ἐγέννησε τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον»⁹⁰. Διὰ τοῦτο· «Δι' αὐτοῦ ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα»⁹¹ καὶ εἰς αὐτὸν συνέβη τὸ πάθος καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἐλευθερωτὴς ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον καὶ δι' αὐτοῦ ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος εἶναι πρωτότοκος ὅλων τῶν νεκρῶν, διὰ νὰ γίνῃ αὐτός, λέγει, πρῶτος εἰς ὅλα⁹².

16. Πῶς οὖν τὸν δημιουργὸν τῶν λογικῶν φύσεων Λόγον λέγετε σάρκα ἐαυτῷ συγκεράσαντα, λογικὸν ἄνθρωπον γεγονέναι; καὶ πῶς ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ οὐχὶ λογικὴν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν συνησάμενος γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα καὶ ὁ Λόγος ἄτρεπτος ἢ μένων ὁ ἦν, καὶ λογικὸς ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ὁρατῆι Θεὸς ᾦν; Ἐπουράνιος γὰρ ἄνθρωπος ὁ Κύριος, οὐχὶ ἐξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα ἐπιδειξάμενος, ἀλλὰ τὴν ἐκ γῆς ἐπουράνιον συνησάμενος. Διὸ καὶ οἶος ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι κατὰ τὴν αὐτοῦ μετοχὴν τῆς ἀγιότητος. Διὸ καὶ ὤκειώται τὰ τοῦ σώματος. Ἀλλὰ πάλιν λέγετε· Πῶς τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν, ἀλλ' οὐ τὸν Λόγον ἐσταύρωσαν καθ' ἑμᾶς; Μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὸν Λόγον ἠθέτησαν, τὸ σῶμα τοῦ Λόγου σταυρῶ προσηλώσαντες. Θεὸς γὰρ ὁ ἀθειτηθεὶς, σαρκὸς δὲ Θεοῦ καὶ ψυχῆς τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις γέγονε. Διὰ τοῦτο ἔλεγε τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Κύριος· «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν» ὡς φησὶν ὁ προφήτης· «Ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ» καὶ οὐκ αὐτὸς ὁ Λόγος. Καὶ ὁ Ἰωάννης δὲ λέγει· «Αὐτὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν». Πῶς οὖν ἴσχυσαν οἱ Ἰουδαῖοι λῦσαι ναὸν Θεοῦ, καὶ τὴν ἄλυτον σύγκρασιν τῆς σαρκὸς πρὸς τὸν Λόγον γενομένην χωρίσαι, εἶπε καθ' ἑμᾶς ἔσχε τοῦτον τὸν τρόπον ἢ τοῦ σώματος νέκρωσις. Οὔτε γὰρ ἂν ἐνεκρώθη τὸ σῶμα, εἰ μὴ τινος ἐχωρίσθη. Εἰ γὰρ μὴ λύσις γέγονεν, οὔτε θάνατος· εἰ δὲ θάνατος οὐ γέγονεν, οὔτε ἀνάστασις γέγονε. Δότε οὖν τὴν λύσιν καὶ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τοῦ σώματος γενόμενον, ὡς γέγραπται ἐν Εὐαγγελλίοις, διὸ «Ἐξέπνευσε» καὶ διὸ «Κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα», ἵνα ἴδωμεν ποῖον πνεῦμα ὑπει-

93. Α' Κορ. 15, 48.

94. Ἰω. 2, 19.

95. Ἦσ. 53, 12.

96. Α' Ἰω. 3, 16.

97. Λουκ. 23, 46.

98. Ἰω. 19, 30.

16. Λέγετε λοιπὸν πῶς ὁ δημιουργὸς τῶν λογικῶν φύσεων Λόγος ἔγινε λογικὸς ἄνθρωπος μετὰ τὸ νὰ συνενώσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τῆν σάρκα; Καὶ πῶς ἔμεινε ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ δὲν ἔγινεν ἄνθρωπος ἀναλαμβάνων τὴν λογικὴν μορφήν τοῦ δούλου διὰ νὰ μείνῃ καὶ ὁ Λόγος ἄτρεπτος μετὰ τὸ νὰ μείνῃ αὐτὸ ποῦ ἦτο καὶ διὰ νὰ φανερωθῇ ἐπὶ τῆς γῆς λογικὸς ἄνθρωπος ἐνῶ ἦτο Θεός; Διότι ὁ Κύριος ἦτο ἐπουράνιος ἄνθρωπος, ὅχι διότι ἐπέδειξεν ἐξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα, ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἐπίγειον σάρκα κατέστησεν ἐπουράνιον. Διὰ τοῦτο «Καὶ ὅπως εἶναι ὁ ἐπουράνιος, τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ ἐπουράνιοι»⁶³ κατὰ τὸ μέτρον τῆς μετοχῆς τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβε τὰ ἰδιώματα τοῦ σώματος. Ἀλλὰ πάλιν λέγετε· πῶς ἐσταύρωσαν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ἀλλὰ δὲν ἐσταύρωσαν τὸν Λόγον, σύμφωνα μετὰ τὴν γνώμη σας; Μὴ γένοιτο! Ἐπειδὴ ἀπηρνήθησαν τὸν Λόγον μετὰ τὸ νὰ καρφώσουν τὸ σῶμα τοῦ Λόγου εἰς τὸν σταυρὸν. Διότι ἦτο Θεὸς ἐκεῖνος ποῦ ἀπηρνήθησαν, τὸ πάθος δὲ καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις συνέβησαν εἰς τὴν σάρκα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Γκρεμίσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ξανακτίσω», ὅπως λέγει ὁ προφήτης. «Δι' αὐτὰ παρεδόθη εἰς τὸν θάνατον ἡ ψυχὴ του»⁶⁴ καὶ ὅχι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος. Καὶ ὁ Ἰωάννης πάλιν λέγει· «Αὐτὸς ἐθύσασε τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ ἡμῶν»⁶⁵. Πῶς λοιπὸν ἠμπόρεσαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ γκρεμίσουν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ χωρίσουν τὴν ἀδιάλυτον ἔνωσιν τῆς σαρκὸς μετὰ τὸν Λόγον, ἐάν, ὅπως λέγετε σεῖς, ἡ νέκρωσις τοῦ σώματος ἐπῆλθε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ νεκρωθῇ τὸ σῶμα, ἐὰν δὲν ἐχωρίσθη ἀπὸ κάτι. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπῆρξε διάλυσις, οὔτε ὁ θάνατος ἐπῆλθεν. Ἐὰν δὲ δὲν συνέβη ὁ θάνατος, οὔτε ἡ ἀνάστασις ἔγινε. Λοιπὸν παραδεχθῆτε ὅτι ἡ διάλυσις καὶ ὁ χωρισμὸς ἔγινεν ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅπως περιγράφεται εἰς τὰ Εὐαγγέλια, ὅτι δηλαδὴ· «Ἐξέπνευσε»⁶⁷, καὶ ὅτι «Ἐγείρε τὴν κεφαλὴν καὶ παρέδωκε τὸ Πνεῦμα»⁶⁸,

λήφατε ἀποκεχωρηκέναι τοῦ σώματος, καὶ τὴν νέκρωσιν γε-
 γονέναι· Εἰρήκατε γάρ, διὲ Σάρκα τὴν ἀνυπόστατον συγκε-
 ράσας ἑαυτῷ ὁ Λόγος, ἔδειξε τὸν ὄντως λογικὸν καὶ τέ-
 λειον ἄνθρωπον. Εἰ τοίνυν ὁ Λόγος ἀπεχώρησε τοῦ σώ-
 5 ματος καὶ οὕτως ἡ νέκρωσις γέγονε, κατὰ Θεοῦ ἰσχυσαν
 οἱ Ἰουδαῖοι, λύσαντες τὴν ἄλιτον σύγκρασιν. Οὕτε οὖν ὁ
 ἡμέτερος ἐκεῖ γέγονε θάνατος, εἰ Θεοῦ χωρισθέντος ἡ νε-
 κρωσις τοῦ σώματος γέγονε. Πῶς δὲ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀ-
 φθάρτου Θεοῦ χωρισθὲν ἐν ἀφθαρσίᾳ διέμεινεν; Ἔσται δὲ
 10 ἡ μὲν τρωσις τοῦ σώματος, τὸ δὲ πάθος τοῦ Λόγου. Διὰ
 τοῦτο γὰρ καὶ Θεὸν παθόντα λέγετε, ἀκολούθως ἑαυτοῖς φθεγ-
 γόμενοι, μᾶλλον δὲ συμφώνως τοῖς Ἀρειανοῖς· τοῦτο γὰρ
 ἐκεῖνοι δογματίζουσιν. Ἔσται δὲ καὶ ἐξ ἀναστάσεως ἐ-
 γειρόμενος ὁ Λόγος καθ' ἡμᾶς. Ἀνάγκη γάρ τινα ἐξ ἁδου
 15 τὴν ἀρχὴν ἀναστάσεως εἰληφέναι, ἵνα τελεία ἦ ἡ ἀνάστασις
 καὶ τοῦ θανάτου ἢ λύσις καὶ τῶν ἐκεῖσε πνευμάτων ἢ ἀπό-
 λυσις.

17. Εἰ δὲ ταῦτα ὁ Λόγος πέπονθε, καὶ ποῦ τὸ ἄτριπτον
 καὶ ἀναλλοίωτον τοῦ Λόγου; Πῶς δὲ καὶ ἀπαρακαλύπτως
 20 ὁφθεῖς ὁ Λόγος ἐν ἁδῇ ἐνομήσθη ἐν τῷ θανάτῳ ὡς ἄνθρω-
 πος; Πῶς δὲ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν ὁ Κύριος· «Ἐγὼ
 ἐγερῶ αὐτὸν» καὶ οὐχί, Ἐγὼ ἐξ ἁδου ἀνίσταμαι; Εἰ γὰρ
 ὁ Λόγος ἐν θανάτῳ γεγωνῶς χρεῖαν εἶχε τοῦ ἐγείροντος αὐ-
 τὸν ἐκ θανάτου, οὐκ αὐτοῦ ἔσται ἡ νίκη, ἀλλὰ τοῦ ἐγείρον-
 25 τος αὐτόν. Πῶς δὲ καὶ διὰ τῶν προφητῶν παρεσημαίνεται
 περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Πῶς παρὼν ὁ Κύριος ἔλεγε πληρῶν
 τὴν ἐπαγγελίαν «Τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβά-
 των τῶν ἐμῶν»; ἢ «τινα ψυχὴν πνεῦμα οὖσαν σαφῶς αἱ ἄγναι

99. Πρὸβλ. Ματθ. 27, 63.

100. Ἰω. 10, 15.

διὰ νὰ διαπιστώσωμεν ποῖον πνεῦμα ἐννοεῖτε ὅτι ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἔτσι ἐπῆλθεν ἡ νέκρωσις· διότι εἶπατε ὅτι ὁ Λόγος συνήνωσε μὲ τὸν ἑαυτὸν του ἀνυπόστατον σάρκα καὶ ἔτσι παρουσίασε τὸν πραγματικὰ λογικὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον. Ἐὰν λοιπὸν ἀπεχώρησεν ὁ Λόγος ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἔτσι ἐπῆλθεν ἡ νέκρωσις, τότε οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεδείχθησαν ἰσχυρότεροι τοῦ Θεοῦ ἀφοῦ κατώρθωσαν νὰ διαλύσουν τὴν ἀδιάλυτον ἔνωσιν. Λοιπὸν ἔτσι οὔτε ὁ ἰδικὸς μας θάνατος ἐπραγματοποιήθη ἐκεῖ, ἐὰν ἡ νέκρωσις τοῦ σώματος ἐπῆλθε μὲ τὸ νὰ χωρισθῇ ἐξ αὐτοῦ ὁ Θεός. Καὶ πῶς τὸ σῶμα ἀφοῦ ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸν ἄφθαρτον Θεὸν συνέχισε νὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀφθαρσίαν; Ἔτσι πάλιν ὁ μὲν τραυματισμὸς θὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ σῶμα, τὸ δὲ πάθος εἰς τὸν Λόγον. Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγετε καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο ὁ παθὼν καὶ ἔτσι εἴσθε συνεπεῖς μὲ τὸν ἑαυτὸν σας, μᾶλλον δὲ εἴσθε σύμφωνοι μὲ τοὺς Ἀρειανούς, διότι αὐτὸ διδάσκουν ἐκεῖνοι. Σύμφωνα δὲ μὲ τὴν γνώμην σας ὁ Λόγος θὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀνεστήθη. Διότι κατ' ἀνάγκην κάποιος πρέπει νὰ ἔκαμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ τὸν Ἄδην, διὰ νὰ εἶναι τελεία ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ κατάργησις τοῦ θανάτου καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν πνευμάτων ἀπὸ ἐκεῖ.

17. Ἐὰν δὲ ἔπαθεν αὐτὰ ὁ Λόγος τότε ποῦ εἶναι τὸ ἄτρεπτον καὶ τὸν ἀναλλοίωτον τοῦ Λόγου; Πῶς δέ, ἐνῶ ἐνεφανίσθη ἀπροκαλύπτως ὁ Λόγος εἰς τὸν Ἄδην, ἐθεωρήθη ὡς ἄνθρωπος εὐρισκόμενος εἰς τὸν θάνατον; Καὶ πῶς ἔλεγεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Ἐγὼ θὰ τὸν ἀναστήσω» καὶ δὲν εἶπεν· Ἐγὼ ἀνίσταμαι ἐκ τοῦ Ἄδου; Διότι ἐὰν ὁ Λόγος, ἐπειδὴ ἐθανατώθη, εἶχεν ἀνάγκην ἐκείνου ποὺ θὰ τὸν ἀναστήσῃ ἐκ τοῦ θανάτου, ἐπομένως δὲν θὰ εἶναι ἰδική του ἡ νίκη, ἀλλ' ἐκείνου ποὺ θὰ τὸν ἀναστήσῃ. Καὶ τότε τί ἐσήμαιναν ὅσα ἔλεγαν οἱ προφῆται περὶ τῆς ψυχῆς του; Πῶς ὁ Κύριος ἔλεγεν ἐκπληρώνων τὴν ὑπόσχεσιν· «Τὴν ψυχὴν μου θυσιάζω ὑπὲρ τῶν προβάτων μου¹⁰⁰; Ὅτι αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἦτο Πνεῦμα διδάσκουν αἱ ἅγιοι Γραφαὶ καὶ ὁ Κύ-

Γραφαὶ διδάσκουσι καὶ ὁ Κύριος δὲ εἰρηκῶς, Τὸ μὲν σῶμα ὑπὸ ἀνθρώπων ἀποκτεινόμενον, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειαι, ἅτε δὴ πνεῦμα οὖσαν. Τοσοῦτω τῷ Πνεύματι ἐταράχθη ὁ Ἰησοῦς· τούτου τοῦ Πνεύματος ἡ ἀπο-
 5 χῶρησις γέγονεν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Καὶ οὕτως ἐνεκροῦτο τὸ σῶμα, καὶ αὐτοῦ γέγονεν ἡ λύσις, Θεοῦ τοῦ Λόγου ἀμεταθέτως ἔχοντος πρὸς τε τὸ σῶμα πρὸς τε τὴν ψυχὴν, πρὸς τε ἑαυτὸν ὄντα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς ἐν ἐπιδείξει ἀτρεπιόητος. Ἐν δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς γενομένη
 10 ἐν αὐτῷ μορφῇ τὸν ἡμέτερον ἐκεῖ διέγραφε θάνατον ἵνα ἐν αὐτῇ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἀρμόσῃται ἀνάστασιν, ἐξ ἁδου μὲν τὴν ψυχὴν, ἐκ τάφου δὲ τὸ σῶμα ἐπιδεικνύμενος· ὅπως ἐν θανάτῳ καταλάβῃ τὸν θάνατον ἐν ἐπιδείξει ψυχῆς, ἐν δὲ τῷ τάφῳ καταργήσῃ τὴν φθορὰν ἐν ταφῇ σώματος· ἐξ ἁδου καὶ
 15 ἐκ τάφου τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐπιδεικνύμενος, ἐν μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς τὴν ἡμετέραν ὁδεύσας ὁδὸν καὶ τὴν καθ' ἡμῶν γενομένην κατοχὴν λύσας. Καὶ τοῦτο ἦν τὸ θαυμασιόν· αὕτη γὰρ γέγονεν ἡ χάρις. Ὑμεῖς δέ, σάρκα μόνην προσομολογοῦντες, οὔτε τῆς ἁμαρτίας τὴν κατὰ κριον
 20 δεῖξαι δύνασθε, οὔτε τοῦ θανάτου τὴν κατὰ λυον, οὔτε τῆς ἀνασιάσεως τὴν τελείωσιν, οὔτε τοῦ Λόγου τὴν ἀτρεπιόητητα· ἐπειδὴ ἔξω τῶν ἁγίων Γραφῶν βεβήκατε, λαλοῦντες ἢ Ἀρειανοὶ σοφίζονται, φανεροῦ ὄντος τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου ἐν Γραφαῖς ἁγίαις, καὶ πληρωθείσης τῆς οἰκονομίας, ἐν ἐπι-
 25 δεῖξει πάσης πληρώσεώς τε καὶ τελειώσεως.

18. Ἄλλ' οἱ μὲν τῶν αἰρετικῶν, τὸν δραθέντα ὁμολογοῦντες, ἀπισιοῦσιν αὐτοῦ τῇ θεότητι· οἱ δὲ ὁμολογοῦντες Θεόν, ἀρνοῦνται αὐτοῦ τῆς σαρκὸς τὴν γέννησιν· οἱ δὲ σάρκα

101. Πρὸ βλ. Ματθ. 10, 28.

102. Ἰω. 13, 21.

ριος όταν λέγῃ ὅτι τὸ μὲν σῶμα φονεύεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ ψυχὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ φονευθῆ¹⁰¹ ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶναι πνεῦμα. Τόσον πολὺ ἐταράχθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ Πνεῦμα¹⁰². Αὐτοῦ τοῦ πνεύματος ἡ ἀποχώρησις ἔγινεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν. Καὶ ἔτσι ἐνεκρώθη τὸ σῶμα, καὶ συνέβη ἡ διάλυσις αὐτοῦ ἐνῶ ὁ Λόγος ὡς Θεὸς ἔμεινεν ἀμετακίνητος εἰς τὴν θέσιν του καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ παρέμεινεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς διὰ νὰ ἀποδείξῃ ἔτσι ὅτι εἶναι ἄτρεπτος. Μὲ τὴν μορφήν δὲ τὴν ἰδικὴν μας τὴν ὁποῖαν ἀνέλαβεν εἰς ἑαυτὸν ἐπραγματοποίησε τὸν ἰδικόν μας θάνατον, διὰ νὰ προσαρμώσῃ εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν, ἡ ὁποία ἔγινεν ὑπὲρ ἡμῶν, μὲ τὸ νὰ ἀναστήσῃ τὴν μὲν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Ἄδην τὸ δὲ σῶμα ἀπὸ τὸν τάφον. Καὶ τοῦτο συνέβη ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ καταλύσῃ τὸν θάνατον φανερώων ἐκεῖ τὴν ψυχὴν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ καταργήσῃ εἰς τὸν τάφον τὴν φθορὰν διὰ τῆς ταφῆς τοῦ σώματος, ἐπιτυχάνων τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐκ τοῦ Ἄδου καὶ ἐκ τοῦ τάφου, μὲ τὸ νὰ βαδίσῃ τὴν ἰδικὴν μας ὁδὸν μὲ τὴν ἰδικὴν μας μορφήν καὶ μὲ τὸ νὰ καταλύσῃ τὴν εἰς βάρος μας κυριαρχίαν. Καὶ αὐτὸ ἦτο τὸ ἀξιοθαύμαστον, διότι αὐτὴ ἦτο ἡ χάρις. Σεῖς ὅμως, ἐπειδὴ παραδέχεσθε εἰς τὸν Χριστὸν μόνον σάρκα, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ἀποδείξετε οὔτε τὴν καταδίκην τῆς ἁμαρτίας οὔτε τὴν κατάλυσιν τοῦ θανάτου οὔτε τὴν τελείωσιν τῆς ἀναστάσεως οὔτε τὸ ἀμετάβλητον τοῦ Λόγου· καὶ τοῦτο ἐπειδὴ εὐρέθητε ἔξω ἀπὸ τὰς ἀγίας Γραφὰς μὲ τὸ νὰ διαδίδετε αὐτὰ πού σοφίζονται οἱ Ἀρειανοί, ἐνῶ εἶναι φανερὸς ὁ λόγος τῶν ἀγίων Γραφῶν περὶ ψυχῆς, καὶ ἐνῶ τὸ σχέδιον τῆς ἀπολυτρώσεως ἐξεπληρώθη διὰ τῆς ἐπιδείξεως κάθε πληρώσεως καὶ τελειώσεως.

18. Ἄλλ' ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν αἰρετικῶν, ἐνῶ ὁμολογοῦν τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος κατέστη ὄρατός, δὲν πιστεύουν εἰς τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἄλλοι δὲ ἐνῶ τὸν παραδέχονται ὡς Θεόν, ἀρνοῦνται τὴν γέννησιν τῆς σαρκὸς του καὶ ἄλλοι ἐνῶ παραδέχονται τὴν σάρκα του ἀρνοῦνται τὴν πρόσληψιν τῆς ψυ-

προσομολογοῦντες ἀρνοῦνται αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τὴν ἐπίδειξιν· καὶ γεγόνασι κατὰ τοὺς μανικοὺς παῖδας τῶν Ἀρειανῶν, τῶν συμπλεκόντων τὴς σιραγγαλιώδεις καὶ σκολιάς προτάσεις, ἵνα ταύταις ἐπαποροῦντες, εὐρίσκωσι τοὺς ἀκεραίους, 5 αὐτοὶ ἄποροι ὄντες τῆς πίστεως. Ὅμοίως καὶ αὐτοὶ λέγουσιν μεμαθήκασι· Τίς ὁ γεννηθεὶς ἐκ Μαρίας; Θεός, ἢ ἄνθρωπος; Εἶτα ἐὰν μὲν εἶπῃ, Ἄνθρωπος, ἀπιστήσῃ αὐτοῦ τῇ θεότητι, σύμφωνος γενόμενος τοῖς ταύτῃ ἀπιστήσασιν αἰρετικοῖς· ἐὰν δὲ εἶπῃ, Θεός, ἀρνήσεται αὐτοῦ τῆς σαρκὸς τὴν 10 γέννησιν, καὶ συναχθήσεται τοῖς ταύτῃ ἀπαρνούμενοις αἰρετικοῖς. Εἶτα δ' αὖ πάλιν· Τίς ὁ παθῶν; τίς ὁ στανρωθεὶς; Θεός, ἢ ἄνθρωπος; ἵνα, ἐὰν μὲν εἶπῃ, Θεός, βλάβοφονον πρόηται ῥῆμα κατὰ τοὺς ἀσεβοῦντας Ἀρειανούς· ἐὰν δὲ εἶπῃ, Ἄνθρωπος, Ἰουδαϊκῇ πάλιν φθέγγεται ὑπολήψει. 15 Διὰ τοῦτο αἱ ἅγαι Γραφαὶ Θεὸν ἀφράστως ἐκ Πατρὸς κηρύττουσι τὸν Λόγον, καὶ τοῦτον ἐπ' ἐσχάτων ἐκ Παρθένου ἄνθρωπον γεννηθέντα· ἵνα μήτε Θεὸς ἀπιστηθῇ, μήτε σαρκοῦς γέννησις ἀρνηθῇ· Ὅπου δὲ σαρκοῦς τὸ ὄνομα, ἐκεῖ πάσης τῆς συστάσεως ἢ ἁρμονία χωρὶς ἁμαρτίας. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ 20 ὀνόματος τοῦ ἀνθρώπου τὸ πάθος ἰσιῶσι, καὶ οὐχ ὑπερβαίνουσιν, ὡς γέγραπται ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς, περὶ δὲ τῆς θεότητος τοῦ Λόγου τὴν ἀιρεπίτητα καὶ τὴν ἀφρασιότητα ὁμολογοῦσι· διὰ τοῦτο θεολογεῖται μὲν ὁ Λόγος, γενεαλογεῖται δὲ ἄνθρωπος, ἵνα πρὸς ἑκάτερα ἢ ὁ αὐτὸς φουικῶς 25 καὶ ἀληθινῶς· Θεὸς μὲν πρὸς τῇ αἰδιότητι τῆς θεότητος καὶ τῇ δημιουργίᾳ τῆς κτίσεως, ἄνθρωπος δὲ πρὸς τῇ γεννήσει

103. Πρὸβλ. Ἰω. 16, 28.

104. Πρὸβλ. Ματθ. 1, 23.

χης. Καὶ γίνονται ἔτσι ὡσὸν τοὺς μανιακοὺς ἀπογόνους τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνακατεύουν τὰς διεστρεβλωμένας καὶ πονηρὰς φράσεις, διὰ νὰ διατυπώσουν νέας ἀπορίας δι' αὐτὰς καὶ νὰ παραπλανήσουν ἔτσι τοὺς ἀπλοϊκοὺς, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν καθόλου πίστιν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ ἐν λόγῳ αἰρετικοὶ ἔχουν μάθει νὰ λέγουν· Τί ἦτο αὐτὸς ποὺ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας; Θεὸς ἢ ἄνθρωπος; Ἔπειτα ἐὰν ὁ ἐρωτώμενος ἀπαντήσῃ· Ἄνθρωπος, τότε αὐτὸς ποὺ ἐρωτᾷ λέγει, ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν θεότητα, συμφωνῶν ἔτσι μὲ τοὺς αἰρετικούς ποὺ δὲν πιστεύουν εἰς τὴν θεότητα του. Ἐὰν δὲ λάβῃ τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἦτο Θεός, θὰ ἀρνηθῇ τὴν γέννησιν τῆς σαρκὸς του καὶ θὰ συνταχθῇ μὲ ἐκείνους τοὺς αἰρετικούς ποὺ τὴν ἀρνοῦνται. Ἐπειτα πάλιν ἐρωτᾷ· Τί ἦτο ἐκεῖνος ποὺ ἔπαθε; Τί ἦτο ἐκεῖνος ποὺ ἐσταυρώθη; Θεὸς ἢ ἄνθρωπος; Ἔτσι ἐὰν τοῦ εἴπῃ ὁ ἐρωτώμενος ὅτι ἦτο Θεός, τότε θὰ διατυπώσῃ τὸν βλάσφημον λόγον του σύμφωνα μὲ τοὺς ἀσεβεῖς Ἀρειανούς· ἐὰν δὲ τοῦ ἀπαντήσῃ ὅτι ἦτο ἄνθρωπος, θὰ τοῦ ὁμιλήσῃ πάλιν συμφωνῶν μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν νοοτροπίαν. Διὰ τοῦτο αἱ ἅγιοι Γραφαὶ κηρύττουν ἀπεριφράστως Θεὸν τὸν ἐκ Πατρὸς Λόγον¹⁰³ καὶ ὅτι οὗτος κατὰ τὰς ἐσχάτους ἡμέρας ἐγεννήθη ἄνθρωπος ἐκ τῆς Παρθένου¹⁰⁴, διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις πῶς ἦτο Θεὸς οὔτε ἄρνησις τῆς γεννήσεως τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Ὅπου δὲ ἀκούεται εἰς τὰς Γραφὰς τὸ ὄνομα τῆς σαρκὸς ἐννοεῖται ὀλόκληρος ἢ συγκρότησις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως χωρὶς τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ εἰς μὲν τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου ἀναφέρεται τὸ πάθος, χωρὶς νὰ πηγαίνῃ πέραν αὐτοῦ, ὅπως ἔχει γραφῆ εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς, περὶ δὲ τῆς θεότητος τοῦ Λόγου αἱ Γραφαὶ πάλιν κηρύττουν ὅτι αὐτὴ παρέμεινεν ἄτρεπτος καὶ ἄρητος. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Λόγος θεολογεῖται (γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ ὡς Θεοῦ), ἐνῶ ὡς ἄνθρωπος γενεαλογεῖται, διὰ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ τὰ δύο φυσικῶς καὶ ἀληθῶς· Θεὸς μὲν ὡς πρὸς τὴν ιδιότητα τῆς θεότητος καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, ἄνθρωπος δὲ ὡς πρὸς τὴν ἐκ γυναι-

τῆ ἐκ γυναικὸς καὶ τῆ ἀξίῃ τῆς ἡλικίας. Καὶ Θεὸς μὲν
 ταῖς ζωτικαῖς ἐθεργεσίαις, καὶ δυνατὸς ταῖς θαυματουργί-
 αῖς, ἄνθρωπος δὲ πρὸς ταῖς ὁμοιοτρόποις συμπαθείαις καὶ ταῖς
 καθ' ἡμᾶς ἀσθενείαις. Καὶ Θεὸς μὲν ὁ Λόγος ἐν ἐπιδεί-
 5 ξει τῆς ἀθανασίας καὶ ἀφθαρσίας καὶ ἀίρεπιότητος, ἄνθρω-
 πος δὲ τῆ προσηλώσει τοῦ στανροῦ καὶ αἵματος ῥύσει καὶ
 ταφῆ σώματος καὶ καταβάσει εἰς ἄδου καὶ ἀναστήσει τῆ ἐκ
 νεκρῶν. Οὕτως ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, καὶ Θεὸς
 ὢν ἐγείρει τοὺς νεκρούς.

κός γέννησιν καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς ἡλικίας. Καὶ Θεὸς μὲν ὡς πρὸς τὰς ζωτικὰς εὐεργεσίας καὶ ἐπειδὴ ἔχει τὴν δύναμιν τῆς θαυματουργίας, ἄνθρωπος δὲ ἐπειδὴ πάσχει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ εἶναι ὅμοιος μὲ ἡμᾶς ὡς πρὸς τὰς ἀδυναμίας. Καὶ Θεὸς Λόγος μὲν ἐπειδὴ ἔδειξε τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὴν ἀτρεπτότητα, ἄνθρωπος δὲ λόγῳ τῆς σταυρώσεώς του, τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος, τῆς ταφῆς τοῦ σώματος, τῆς καθόδου εἰς τὸν Ἄδην καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Ἔτσι ἔχει ἀναστηθῆ ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπειδὴ εἶναι Θεὸς ἀνιστᾶ τοὺς νεκρούς¹⁰⁵.

105. Πρὸβλ. Α' Κορ. 15, 12 ἔξ.

ΕΙΣ ΤΟ «ΠΑΝΤΑ ΜΟΙ ΠΑΡΕΔΟΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ

καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστὶν ὁ Υἱός,
εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ Πατήρ,
5 εἰ μὴ ὁ Υἱός καὶ φῶς ἐὰν θούληται ἀποκα-
λύψαι).

1. Καὶ τοῦτο οὐ νοήσαντες οἱ τῆς αἰρέσεως Ἀρειοῦ
Εὐσεβίος τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἀσεβοῦσιν εἰς τὸν Κύριον·
φασὶ γάρ· Εἰ τὰ πάντα παρεδόθη (πάντα λέγοντες τὴν κυ-
ριότητα τῆς κτίσεως), ἦν ποτε, ὅτε οὐκ εἶχεν αὐτά. Εἰ δὲ οὐκ
10 εἶχεν, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πατρὸς· Εἰ γὰρ ἦν, εἶχεν ἂν ἀπὸ
ἀεὶ ἐξ αὐτοῦ ὧν, καὶ χρεῖαν οὐκ εἶχε τοῦ λαβεῖν αὐτά. Ἀλ-
λὰ καὶ ἐκ τούτου μᾶλλον ἢ ἄνοια αὐτῶν ἐλεγχθήσεται. Οὐ
γὰρ τοῦ ἄρχειν τῆς κτίσεως, ἢ τοῦ ἐπισιταεῖν τῶν ποιημά-
15 των, σημαντικόν ἐστι τὸ ῥητόν, ἀλλὰ τινα νοῦν τῆς οἰκονομίας
δηλῶσαι θέλει. Εἰ γάρ, ὅτε ἔλεγε, παρεδόθη αὐτῷ, δηλὸν ὅτι
πρὸ τοῦ λάβῃ, κενὴ ἦν ἡ κτίσις τοῦ Λόγου. Καὶ ποῦ τό,
«Τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν»; Εἰ δέ, ἅμα τῷ γενέσθαι
τὴν κτίσιν, παρεδόθη αὐτῷ πᾶσα χρεῖα οὐκ ἦν παραδόσεως·
20 πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ περιττὸν τὸ παραδίδοσθαι
τῷ Κυρίῳ ταῦτα, ὧν αὐτός ἐστι δημιουργός. Κύριος γὰρ
ἦν τῶν γινομένων ἐν τῷ ποιεῖν αὐτά. Ἀλλὰ καὶ εἰ μετὰ τὸ
γενέσθαι παρεδόθη αὐτῷ, σκόπει τὸ ἄτοπον. Εἰ γὰρ παρε-
δόθη, καὶ ἀνεχώρησεν ὁ Πατήρ λαθόντος τούτου, καὶ κιν-

1. Ματθ. 11, 27.

2. Κολ. 1, 17.

ΕΙΣ ΤΟ «ΟΛΑ ΜΟΥ ΠΑΡΕΔΟΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

καὶ κανεῖς δὲν γνωρίζει ποῖος εἶναι ὁ Υἱός, παρὰ μόνον ὁ Πατήρ, οὔτε ποῖος εἶναι ὁ Πατήρ, παρὰ μόνον ὁ Υἱός καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον θέλει ὁ Υἱός νὰ τὸν ἀποκαλύψῃ¹.

1. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ δὲν κατενόησαν οἱ ὄπαδοὶ τῆς αἵρέσεως τοῦ Ἀρείου καὶ ὁ Εὐσέβιος καὶ οἱ φίλοι του, διὰ τοῦτο ἀσεβοῦν εἰς τὸν Κύριον. Λέγουν δηλαδὴ: Ἐὰν παρεδόθησαν ὅλα (καὶ ὅταν λέγουν ὅλα ἐννοοῦν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς κτίσεως), ὑπῆρχεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν αὐτά. Ἐὰν δὲ δὲν τὰ εἶχε, δὲν εἶναι ἐκ τοῦ Πατρὸς· διότι ἂν ἦτο, θὰ εἶχεν αὐτά, ἀφοῦ πάντοτε θὰ ἦτο ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ δι' αὐτὸ δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκη νὰ τὰ πάρῃ'. Ἄλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ θὰ ἀποδειχθῇ περισσότερο ἡ ἀνοησία των. Διότι τὸ ρητὸν δὲν σημαίνει τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς κτίσεως ἢ τὴν ἐπιστάσιαν ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων, ἀλλ' ἐπιδιώκει νὰ φανερώσῃ κάποιαν ἔννοιαν τῆς θείας οἰκονομίας τῆς σωτηρίας. Διότι ἐὰν παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν τότε πού ἔλεγε τοῦτο, εἶναι φανερόν ὅτι, πρὶν λάβῃ αὐτά, ἢ κτίσις ἔσπερεῖτο τοῦ Λόγου. Ἄλλὰ τότε τί σημαίνει τὸ ρητὸν «Ὅλα ἐστερεώθησαν δι' αὐτοῦ»²; Ἐὰν δὲ παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν μαζὶ μὲ τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, τότε δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀνάγκη παραδόσεως· διότι ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ καὶ ἦτο περιττὸν νὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν Κύριον αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος εἶναι δημιουργός. Διότι ἦτο Κύριος αὐτῶν πού ἐδημιουργήθησαν μὲ τὸ νὰ τὰ δημιουργήσῃ. Ἄλλὰ ἐὰν πάλιν παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν δημιουργίαν, πρόσεξε τὸν παραλογισμόν. Ἐὰν δηλαδὴ παρεδόθησαν αὐτά, καὶ μετὰ, ἀφοῦ τὰ ἔλαβεν ὁ Υἱός, ἀνεχώρησεν ὁ Πατήρ, τότε κιν-

δυνεύομεν εἰς τὰς τινῶν μυθολογίας ἐμπεσεῖν, διτι, τοῦτω παραδόξως, αὐτὸς ἀπέσιη. Ἡ εἰ τοῦ Υἱοῦ ἔχοντος, ἔχει καὶ ὁ Πατήρ, ἔδει μὴ εἰπεῖν, παρεδόθη, ἀλλ' διτι προσελάβειτο κοινῶν, ὡς Παῦλος τὸν Σιλουανόν. Ἄλλα καὶ μᾶλλον ἄτο-
 5 πον τοῦτο, οὐ γὰρ ἐνδιῆς ὁ Θεὸς οὐδὲ διὰ χρείαν προσελά-
 βειτο τὸν Υἱόν εἰς βοήθειαν ἀλλὰ, Πατήρ ὢν τοῦ Λόγου, πάντα δι' αὐτοῦ ποιεῖ, καὶ οὐ παραδίδωσιν αὐτῷ κτίσιν, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τῆς κτίσεως προνοεῖ, ὥστε μηδὲ στρουθίον ἄνευ τοῦ Πατρὸς πεσεῖν εἰς τὴν γῆν, μηδὲ τὸν
 10 χόριον ἀμφιέννυθαι ἄνευ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐργαζομέ-
 νου τοῦ Πατρὸς, ἐργάζεσθαι καὶ τὸν Υἱόν ἕως ἄρτι. Οὐ-
 κοῦν τῶν ἀσεβῶν τὸ φρόνημα μάταιον. Οὐ γὰρ ὡς νοοῦ-
 σιν ἔσιν, ἀλλὰ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας ἐστὶ δηλωτικὸν τὸ ρητόν.

15 2. Ἐπειδὴ γὰρ ἡμαρτε καὶ πέπτωκεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ
 πεσόντος αὐτοῦ τὰ πάντα τετάραι, «ὁ θάνατος ἴσχυεν ἐν
 Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως», ἡ γῆ κεκατήραται, ὁ ἄδης ἠνοιγή, ὁ
 παράδεισος ἐκλείσθη, ὁ οὐρανὸς ἐδυμώθη καὶ τέλος ἐφθά-
 ρη ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπεκτηνώθη, ὁ δὲ διάβολος ἐνήλλετο
 20 κατ' ἡμῶν. Τότε δὴ ὁ Θεὸς φιλόανθρωπος ὢν καὶ μὴ θέ-
 λων ἀπολέσθαι τὸν κατ' εἰκόνα ἄνθρωπον ἔλεγε· «Τίνα ἀπο-
 στείλω, καὶ τίς πορεύσεται;». Πάντων τε οἰωπώντων, ὁ Υἱὸς
 ἔλεγε· «Ἴδου ἐγώ, ἀποστείλον με»· καὶ δὴ τότε λέγων, βά-
 διζε, παρέδωκεν αὐτῷ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα γένηται αὐτὸς ὁ
 25 Λόγος σὰρξ, καὶ παραλαβὼν τὴν σάρκα κατὰ πάντα διορθώ-
 σηται. Παρεδόθη γὰρ αὐτῷ ὡς ἰατρῷ θεραπεῦσαι τὸ δῆγμα
 τοῦ ὄφρου· ὡς ζωῆ ἀνεγείραι τὸ νεκρόν· ὡς φωτὶ κατα-
 γάσαι τὸ σκότος· καὶ λόγῳ ὄντι ἀνακαινίσαι τὸ λογικόν· Ὡς
 γοῦν παρεδόθη αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, εὐ-

3. Πρὸβλ. Ματθ. 10, 29.

4. Πρὸβλ. Ματθ. 6, 30.

5. Πρὸβλ. Ἰω. 5, 17.

6. Ρωμ. 5, 14.

7. Πρὸβλ. Ψαλμ. 48, 13.

8. Ἦσ. 6, 8.

9. Ἦσ. 6, 8.

δυνεύομεν νὰ περιπέσωμεν καὶ εἰς τὰς μυθολογίας μερικῶν ποῦ λέγουν ὅτι ἀφοῦ τὰ παρέδωσεν ἀπεμακρύνθη αὐτός. Ἦ, ἔάν, ὅταν ἔχη ὁ Υἱός, ἔχη καὶ ὁ Πατήρ, ἔπρεπε νὰ μὴ εἶπη, ὅτι παρεδόθησαν, ἀλλ' ὅτι τὸν προσέλαβεν ὡς συνεργάτην, ὅπως ὁ Παῦλος τὸν Σιλουανόν. Ἄλλ' αὐτὸ πάλιν εἶναι περισσώτερον παράλογον. Διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀδύνατος οὔτε προσέλαβε τὸν Υἱόν ἐπειδὴ τὸν εἶχεν ἀνάγκην διὰ βοήθειαν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι Πατήρ τοῦ Λόγου κάνει τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ δὲν παραδίδει εἰς αὐτὸν τὴν κτίσιν, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ προνοεῖ διὰ τὴν κτίσιν, ὥστε νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὴν γῆν οὔτε σπουργιτάκι χωρὶς νὰ θέλῃ ὁ Πατήρ², οὔτε τὸ χορτάρι νὰ ἀνθίξῃ χωρὶς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ⁴, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐργάζεται ὁ Πατήρ νὰ ἐργάζεται καὶ ὁ Υἱός μέχρι τώρα⁵. Λοιπὸν ἡ γνώμη τῶν ἀσεβῶν εἶναι ματαία. Διότι ἡ ἔννοια τοῦ ρητοῦ δὲν εἶναι ὅπως τὴν ἐξηγοῦν αὐτοί, ἀλλὰ σημαίνει τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Λόγου.

2. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἡμάρτησε καὶ ἐξέπεσε καὶ μὲ τὸ νὰ ἐκπέσῃ συνεταράχθησαν τὰ πάντα, «Ὁ θάνατος ἐκυριάρχησεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ Μωϋσέως»⁶, ἡ γῆ ἔγινε κατηραμένη, ὁ Ἄδης ἠνοίχθη, ὁ παράδεισος ἐκλείσθη, ὁ οὐρανὸς ἐθύμωσε καὶ τέλος ὁ ἄνθρωπος ἐφθάρη καὶ ἀπεκτηνώθη⁷, ὁ δὲ διάβολος ἐθριαμβολογοῦσεν ἐναντίον μας. Τότε λοιπὸν ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶναι φιλόανθρωπος καὶ δὲν ἤθελε νὰ καθῆ ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εἶναι κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἔλεγε· «Ποῖον νὰ ἀποστείλω καὶ ποῖος θὰ ὑπάγῃ;»⁸. Καὶ ἐνῶ ὅλοι ἔμειναν ἀφωνοί, ὁ Υἱὸς ἔλεγεν· «Ἴδου ἐγώ, στείλε ἐμέ»⁹. Καὶ τότε λοιπὸν ἀφοῦ τοῦ εἶπε ἠπάγειν⁹, τοῦ παρέδωκε τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος σὰρξ καὶ μὲ τὸ νὰ παραλάβῃ τὴν σάρκα νὰ τὴν διορθώσῃ καθ' ὅλα. Παρεδόθη λοιπὸν εἰς αὐτὸν ἡ σὰρξ ὡσάν εἰς ἰατρὸν διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸ δάγκωμα τοῦ ὄφρατος· εἰς τὸ φῶς, διὰ νὰ καταφωτίσῃ τὸ σκοτάδι· Παρεδόθη εἰς αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἦτο Λόγος, διὰ νὰ ἀνακαινίσῃ τὸ λογικόν. Μόλις λοιπὸν παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν ὅλα καὶ ἔγινεν ἔτσι ἄνθρωπος, ἀμέσως διωρθώθησαν

θὺς διωρθώθη καὶ ἐιελειώθη τὰ ὄλα· ἡ γῆ ἀντὶ κατάρως
 εὐλόγηται, ὁ παράδεισος ἠνοίγη τῷ λησιῇ, ὁ ἄδης ἔπιηξε
 καὶ τὰ μνημεῖα ἠνοίγη ἐγειρομένων τῶν νεκρῶν, αἱ πύλαι
 τοῦ οὐρανοῦ ἐπῆρθησαν, ἵν' ὁ ἐξ Ἐδὼμ παραγένηται. Ἀμέ-
 5 λει τὸ πῶς παρεδόθη αὐτῷ πάντα σημᾶναι θέλων αὐτὸς ὁ
 Σωτὴρ, ἐπήγαγεν εὐθὺς ὡς ὁ Μαιθαῖός φησιν «Δεῦτε πρός
 με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύ-
 σω ὑμᾶς» παρεδόθητε γὰρ μοι, ἵνα κοπιᾶσαντας ἀναπαύσω
 καὶ νεκρωθέντας ζωοποιήσω. Συνάδει δὲ τοῦτω καὶ τὸ πα-
 10 ρὰ τὸ Ἰωάννη κείμενον «Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ
 πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ». Δέδωκε γάρ, ἵν' ὥσπερ
 δι' αὐτοῦ τὰ πάντα γέγονεν, οὕτως ἐν αὐτῷ τὰ πάντα ἀνα-
 καινιοθῆναι δυναθῆ. Οὐ γάρ, ἵν' ἐκ πτωχοῦ πλούσιος γένη-
 ται παρεδόθη αὐτῷ, οὐδ' ἵνα ὡς μὴ ἔχων ἐξουσίαν λάθῃ
 15 ἐξουσίαν, παρέλαβε τὰ πάντα, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἵνα μᾶλλον
 ὡς Σωτὴρ τὰ πάντα διορθώσῃται. Ἐπρεπε μὲν γὰρ τὴν
 μὲν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας «δι' αὐτοῦ» γενέσθαι εἰς τὸ εἶ-
 ναι αὐτά, τὴν δὲ διόρθωσιν «ἐν αὐτῷ» ἐχουσῶν διαφορὰν
 τῶν λέξεων. Ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ δι' αὐτοῦ γέγονεν εἰς τὸ εἶ-
 20 ναι, ὑστερον δέ, πεσόντων πάντων, γέγονεν ὁ Λόγος οὐραξ
 καὶ ἐνεδύσατο αὐτήν, ἵν' ἐν αὐτῷ τὰ ὄλα κατορθωθῆ. Πάσχων
 γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς ἀνέπανσε καὶ πεινῶν αὐτὸς ἡμᾶς ἔτρεφε
 καὶ εἰς τὸν ἄδην καταβαίνων ἡμᾶς ἀνέφερε. Τότε γοῦν
 γινομένων πάντων πρόσταγμα ἦν τὸ γενέσθαι, οἷον τό, ἐξα-
 25 γαγέτω καί, γενέσθω ἐπὶ δὲ τῇ διορθώσει παραδοθῆναι
 πάντα ἔπρεπεν, ἵν' αὐτὸς γένηται ἄνθρωπος καὶ ἐν αὐτῷ
 τὰ πάντα ἀνακαινιοθῆ. Ἐν αὐτῷ γὰρ ὢν ὁ ἄνθρωπος ἐζωο-
 ποιεῖτο· διὰ τοῦτο γὰρ συνεπλάκη ὁ Λόγος τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα

10. Πρὸβλ. Ψαλμ. 23, 7.

11. Πρὸβλ. Ἦσ. 63, 1.

12. Ματθ. 11, 28.

13. Ἰωω. 3, 35.

14. Ἰω. 1, 3.

15. Ἐφ. 1, 10.

16. Γεν. 1, 3 ε.

καὶ ἐτελειοποιήθησαν ὅλα. Ἡ γῆ ἀντὶ τῆς κατάρας ηὐλογήθη, ὁ παράδεισος ἠνοίχθη εἰς τὸν λησιτὴν, ὁ Ἄδης ἐτρόμαξε καὶ τὰ μνημεῖα ἠνοίχθησαν καὶ ἀνεστήθησαν οἱ νεκροί, αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ ἀνεσηκώθησαν¹⁰ διὰ τὴν περὰ αὐτὸς πού ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἐδῶμ¹¹. Ἀσφαλῶς, λοιπόν, ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ ἤθελε τὴν ἐξηγήσῃ τὸ πῶς παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, προσέθεσεν ἀμέσως, ὅπως λέγει ὁ Ματθαῖος· «Ἐλᾶτε εἰς ἐμὲ ὅλοι σεις οἱ κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω ἀνάπαυσιν»¹², διότι παρεδόθητε εἰς ἐμὲ διὰ τὴν σᾶς ἀναπαύσω ἐπειδὴ ἐκουράσθητε καὶ διὰ τὴν σᾶς δώσω ζωὴν ἐπειδὴ ἐνεκρώθητε. Εἶναι σύμφωνον δὲ μὲ αὐτὸ καὶ τὸ κεῖμενον τοῦ Ἰωάννου· «Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ παρέδωκεν ὅλα εἰς τὰ χέρια του»¹³. Ἔδωσε δηλαδή, ὥστε, ὅπως τὰ πάντα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, ἔτσι καὶ δι' αὐτοῦ τὴν ἡμπορέσουν τὴν ἀνακαινισθοῦν τὰ πάντα. Δὲν παρεδόθησαν λοιπὸν εἰς αὐτὸν διὰ τὴν γίνῃ πλούσιος, ὡς ἐὰν ἦτο προηγουμένως πτωχός, οὔτε παρέλαβε τὰ πάντα διὰ τὴν ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, ὡσὰν τὴν μὴ εἶχεν ἐξουσίαν, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν διορθῶσῃ τὰ πάντα ὡς Σωτὴρ. Διότι κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἦτο πρότερον τὰ πάντα τὴν ἔλθουν εἰς τὴν ὑπαρξιν «δι' αὐτοῦ»¹⁴, ἡ δὲ διορθῶσις τὴν γίνῃ «ἐν αὐτῷ»¹⁵, διότι ἔχουν διαφορὰν αἱ λέξεις. Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν ἦλθαν εἰς τὴν ὑπαρξιν δι' αὐτοῦ, ἀργότερα δέ, ἀφοῦ ὅλα ἐξέπεσαν, ἔγινεν ὁ Λόγος σὰρξ καὶ ἐνεδύθη αὐτὴν διὰ τὴν ἐπιτευχθοῦν τὰ πάντα εἰς αὐτόν. Διότι μὲ τὸ τὴν πάσχη αὐτὸς ἀνέπαυσεν ἡμᾶς καὶ μὲ τὸ τὴν πεινᾷ αὐτὸς ἔτρεφεν ἡμᾶς καὶ μὲ τὸ τὴν κατεβῆ εἰς τὸν Ἄδην ἀνέβασεν ἡμᾶς ἀπὸ ἐκεῖ. Τότε λοιπὸν εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐδημιουργοῦντο ὅλα, ἡ πρᾶξις τῆς δημιουργίας ἦτο προσταγή, ὅπως π.χ. τὸ «ἐξαγαγέτω» καὶ «γενέσθω»¹⁶. Διὰ τὴν πρᾶξιν ὅμως τῆς διορθῶσεως ἔπρεπε τὴν παραδοθῶν ὅλα διὰ τὴν γίνῃ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀνακαινισθοῦν ὅλα. Διότι ἐπειδὴ ἦτο εἰς αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος ἐζωοποιεῖτο. Διὰ τοῦτο δηλαδή συνηνώθη ὁ Λόγος μὲ τὸν ἄνθρωπον διὰ

ἢ κατὰρα μηκέτι ἰσχύση κατὰ τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ἑβδομηκοσιῶ πρώτῳ ψαλμῶ τοὺς ἀξιουνιάς φασὶ τὸν Θεὸν περὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους, «Ὁ Θεός, τὸ κριμά σου τῷ βασιλεῖ δός», ἵνα καὶ τὸ καθ' ἡμῶν κριμα τοῦ θανάτου, ὅπερ ἦν καθ' ἡμῶν, παραδοθῆ τῷ Υἱῷ, καὶ λοιπὸν αὐτὸς ἐν αὐτῷ αὐτὸ ἐξαφανίσῃ ἀποθανῶν ὑπὲρ ἡμῶν. Τοῦτο γὰρ σημαίνων καὶ αὐτὸς ἔλεγεν ἐν τῷ ὄγδοηκοσιῶ ἑβδόμῳ ψαλμῶ· «Ἐπ' ἐμὲ ἐπεισηρίχθη ὁ θυμὸς σου». Τὸν γὰρ καθ' ἡμῶν θυμὸν αὐτὸς ἐβάσταζεν, ὡς καὶ ἐν τῷ ἑκατοσιῶ τριακοσιῶ ἑβδόμῳ φησί· «Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ».

3. Οὕτω μὲν οὖν πάντα παραδεδοῦναι τῷ Σωτῆρι νοεῖν ἔξεσι, καὶ εἰ δεῖ νοήσαντα πάλιν εἰπεῖν, παραδέδοται αὐτῷ ἅπερ οὐκ εἶχεν. Οὐ γὰρ ἦν ἄνθρωπος πρὸ τούτου, ἀλλὰ γέγονε διὰ τὸ σῶσαι τοῦτον. Καὶ οὐκ ἦν ἐν ἀρχῇ σὰρξ ὁ Λόγος, ἀλλ' ὑστερον γέγονε σὰρξ, ἐν ἧ καὶ τὴν πρὸς ἑμᾶς ἔχθραν διήλλαξε καὶ τὸν Ἀπόστολον «καὶ τὸν νόμον τῶν ἐπιολῶν ἐν δόγμασι κατήργησεν», ἵνα τοὺς δύο κτίση εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν Πατέρα. «Ἄ μένοι ἔχει ὁ Πατήρ, ταῦτα καὶ τοῦ Υἱοῦ ἔστιν, ὡς ἐν τῷ Ἰωάννῃ φησί· «Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἔστιν», πᾶν γε καλῶς ἐχόντων τῶν ῥημάτων. «Ὅτε μὲν γὰρ ὅπερ οὐκ ἦν ἐγίνετο, παραδίδοται αὐτῷ τὰ πάντα, ὅτι δὲ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἐνόητα σημᾶναι θούλειται, οὐ κρύπτει, ἀλλὰ διδάσκει λέγων· Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἔστι. Καὶ τὴν ἀκριβειαν χρῆ θαναμάζειν τοῦ λόγου. Οὐ γὰρ εἴρηκε, Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, δέδωκέ μοι, ἵνα μὴ, ὡς ποτε μὴ ἔχων,

17. Ψαλμ. 71, 2.

18. Ψαλμ. 87, 8.

19. Ψαλμ. 137, 8.

20. Ἐφ. 2, 15.

21. Ἰω. 16, 15.

νά μὴ ἔχη πλέον ἢ κατὰ δύναμιν ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ εἰς τὸν ἑβδομηκοστὸν πρῶτον ψαλμὸν αὐτοὶ ποῦ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους λέγουν «Θεέ μου, δῶσε εἰς τὸν βασιλέα τὴν δικαστικὴν σου ἐξουσίαν καὶ ἰκανότητα»¹⁷, διὰ νὰ παραδοθῆ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ ἢ εἰς βάρος μας θανατικὴ καταδίκη, ἢ ὁποῖα εἶχεν ἀποφασισθῆ ἐναντίον μας καὶ ἔτσι τώρα αὐτὸς νὰ τὴν ἐξαφανίσῃ εἰς τὸ πρόσωπόν του, μὲ τὸ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ ἡμῶν. Διότι αὐτὸ ἐννοοῦσε καὶ ὁ ἴδιος ὅταν ἔλεγεν εἰς τὸν ὀγδοηκοστὸν ἑβδομον Ψαλμὸν· «Ἐπάνω εἰς ἐμὲ ἔπεσεν ὁ θυμὸς σου»¹⁸. Δηλαδὴ αὐτὸς ἐσήκωνε τὸν θυμὸν ποῦ ἦτο ἐναντίον μας, ὅπως λέγει καὶ εἰς τὸν ἑκατοστὸν τριακοστὸν ἑβδομον Ψαλμὸν· «Ὁ Κύριος θὰ κάμῃ ἀνταπόδοσιν ὑπὲρ ἐμοῦ»¹⁹.

3. Μὲ τὸν τρόπον λοιπὸν αὐτὸν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξηγοῦμεν τὸ ὅτι παρεδόθησαν ὅλα εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἐξηγήσωμεν πάλιν καλύτερα, παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν αὐτὰ ποῦ δὲν εἶχε. Διότι δὲν ἦτο πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔγινε διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ δὲν ἦτο ὁ Λόγος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν σὰρξ, ἀλλ' ἔγινε ἀργότερα σὰρξ μὲ τὴν ὁποῖαν κατεσίγασε τὴν ἐναντίον μας ἔχθραν ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, «Καὶ κατήργησε τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ποῦ συνίστατο εἰς διαταγὰς»²⁰, διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἕνα νέον ἄνθρωπον καὶ νὰ φέρῃ εἰρήνην καὶ νὰ συμφιλιώσῃ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὰ δύο μέρη εἰς ἕνα σῶμα. Αὐτὰ λοιπὸν ποῦ ἔχει ὁ Πατὴρ αὐτὰ ἀνήκουν καὶ εἰς τὸν Υἱόν, ὅπως λέγει εἰς τὸν Ἰωάννην· «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ εἶναι ἰδικά μου»²¹, καὶ τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι πάρα πολὺ ὀρθά. Ὅταν δηλαδὴ ἐγίνετο αὐτὸ ποῦ δὲν ἦτο, τότε παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· ὅταν ὅμως θέλῃ νὰ τονίσῃ τὴν ἐνότητά του πρὸς τὸν Πατέρα, τότε δὲν ἀποκρύπτει, ἀλλὰ διδάσκει λέγων· «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ εἶναι ἰδικά μου». Καὶ πρέπει κανεὶς νὰ θαυμάζῃ τὴν ἀκριβολογίαν. Διότι δὲν εἶπεν ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ μου ἔδωσε, διὰ νὰ μὴ

δειχθῆ, ἀλλ' οὐ ἐμὰ ἔστιν. Ὅντων γὰρ ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς ἐξουσία τούτων, ἔστιν ὁμοίως ἐν τῇ τοῦ Υἱοῦ.

Τί δὲ ἔχει ὁ Πατήρ, ἐξειασιέον πάλιν. Εἰ μὲν γὰρ τὴν κρίσιν σημαίνει, οὐδὲν ἄρα εἶχε πρὸ τῆς κρίσεως καὶ φαίνεται 5 προσλαμβάνων ἀπὸ τῆς κρίσεως. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο τοῦτο νοεῖν! Ὡς γὰρ ἔστιν αὐτὸς πρὸ τῆς κρίσεως, οὕτω καὶ πρὸ τῆς κρίσεως ἔχει ἅπερ ἔχει, ἅτινα καὶ τοῦ Υἱοῦ εἶναι πιστεύομεν. Εἰ γὰρ ἐν τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός, ἄρα ἂν τὰ πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, τοῦ Υἱοῦ ἔστιν. Ἄναιρέπον δὲ τὸ ρητόν ἐστι τοῦτο τὴν τῶν 10 κακοδόξων πονηρίαν λεγόντων· Εἰ πάντα παραδέδοται τῷ Υἱῷ, ἄρα πέπανται ὁ Πατήρ τῆς τῶν παραδοθέντων ἐξουσίας, ἐπειδὴ κατέστησεν ἀνθ' ἑαυτοῦ τὸν Υἱόν· Καὶ γὰρ ὁ Πατήρ οὐδένα κρίνει, πᾶσαν δὲ τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ. Ἄλλ' ἐμφρατιέσθω «τὰ σιόμενα τῶν λαλούντων τὰ ἄδικα»· 15 «οὐ γὰρ, ἐπειδὴ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ», αὐτὸς τῆς δεσποτείας ἐπίλωται, οὐδ' οὐκ ἔστι πάντα παραδεδοῦσθαι τῷ Υἱῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς εἴρηται, αὐτὸς οὐκ ἔστιν ἐπὶ πάντων χωρίζοντων δὲ σαφῶς τὸν Μονογενῆ τοῦ Θεοῦ τὸν ἀχώριστον τῇ φύσει, εἰ καὶ τοῖς λόγοις οὗτοι μεμνηότες χωρίζουσιν, 20 οὐ νοοῦντες οἱ δυσοσεβεῖς ὡς οὐκ ἂν χωριθῆναι ποτὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἔστιν ἐν αὐτῷ φυσικῶς. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἐν χερσὶ καὶ συνήθων εἰκόσι πτωχῶν χρησαμένους, τὸ νοούμενον παρασιῆσαι τῷ λόγῳ δεῖ, ἐπειδὴ τολμηρὸν ἐμβατεύειν τὴν ἀπερινόητον φύσιν.

22. Ψαλμ. 62, 12.

23. Ἰω. 5, 22.

φανῆ ὅτι κάποτε δὲν τὰ εἶχε, ἀλλ' εἶπεν ὅτι εἶναι ἰδικά μου. Ἄφου ἡδηλαδὴ αὐτὰ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρὸς, καθ' ὅμοιον τρόπον εὐρίσκονται καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Υἱοῦ.

Ἄς ἐξετάσωμεν δὲ πάλιν τί ἔχει ὁ Πατὴρ. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ἐννοῆ τὴν κτίσιν, δὲν εἶχεν ἐπομένως τίποτε πρὸ τῆς κτίσεως, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ παίρνει ἀπὸ τὴν κτίσιν. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο νὰ νομισθῆ τοῦτο. Διότι ὅπως αὐτὸς ὑπάρχει πρὸ τῆς κτίσεως, ἔτσι καὶ πρὸ τῆς κτίσεως ἔχει ὅσα ἔχει, τὰ ὁποῖα πιστεύομεν ὅτι ἀνήκουν καὶ εἰς τὸν Υἱόν. Διότι ἐὰν ὁ Υἱὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν Πατέρα, ἄρα θὰ πρέπει ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ νὰ εἶναι καὶ τοῦ Υἱοῦ. Τὸ ρητὸν δὲ αὐτὸ ἀνατρέπει τὴν πονηρίαν ἐκείνων τῶν κακοδόξων οἱ ὁποῖοι λέγουν· Ἐὰν ὅλα ἔχουν παραδοθῆ εἰς τὸν Υἱόν, ἄρα ὁ Πατὴρ ἔχει σταματήσει νὰ ἐξουσιάζῃ ὅσα παρεδόθησαν, ἐπειδὴ ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἐγκατέστησεν ἐξουσιαστὴν τὸν Υἱόν. Διότι καὶ ὁ Πατὴρ δὲν κρίνει κανένα, ὀλόκληρον δὲ τὴν ἐξουσίαν τῆς κρίσεως ἔχει δώσει εἰς τὸν Υἱόν'. Ἄλλ' ἄς φραχθοῦν «τὰ στόματα αὐτῶν ποὺ λέγουν ἄδικα λόγια»²². διότι δὲν ἀπεγυμνώθη αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐπειδὴ «ἔδωσεν εἰς τὸν Υἱόν ὅλην τὴν ἐξουσίαν τῆς κρίσεως»²³, οὔτε ἐπειδὴ ἐλέχθη ὅτι ὅλα παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς εἰς τὸν Υἱόν αὐτὸς δὲν εἶναι κυρίαρχος ἐπὶ ὅλων. Καὶ ἀκόμη ἄς φραχθοῦν τὰ στόματα ἐκείνων ποὺ χωρίζουν σαφῶς τὸν Μονογενῆ Υἱόν, ποὺ εἶναι ἀχώριστος κατὰ τὴν φύσιν, ἀπὸ τὸν Θεόν, ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ παράφρονες τὸν χωρίζουν μόνον μὲ τὰ λόγια, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνωνται οἱ δυσσεβεῖς ὅτι δὲν ἤμπορεῖ ποτὲ νὰ χωρισθῆ τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἀλλ' ὑπάρχει εἰς αὐτὸν φυσικῶς. Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ περιγράψωμεν αὐτὸ ποὺ ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν μας μὲ αὐτὰ τὰ συνηθισμένα ποὺ ἔχομεν εἰς τὰ χέρια μας χρησιμοποιοῦντες πτωχὴν εἰκόνα, ἐπειδὴ εἶναι τολμηρὸν νὰ εἰσδήσωμεν βαθειὰ εἰς τὴν ἀκατάληπτον φύσιν.

4. Ὡς οὐκ ἂν τοίνυν ποτὲ τὸ ἐξ ἡλίου φῶς τὴν οἰκου-
 μένην καταλάμπων χωρὶς αὐτοῦ περιλάμπειν δυνατὸν νοηθῆ-
 ναι παρὰ τοῖς ἐρρωμένοις τὸν νοῦν, ἐπειδὴ ἦνωται τῇ φύσει
 τοῦ ἡλίου τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, καὶ ὡς εἰ λέγοι τὸ φῶς· Πάντα
 5 καταλάμπειν παρείληφα παρὰ τοῦ ἡλίου, καὶ πάντα αὔξειν
 καὶ ἐνιοχῦειν διὰ τῆς ἐν ἐμοὶ θερμότητος· οὐ χωρίζειν τις
 μεμηνῶς νοήσει τὴν τοῦ ἡλίου ὀνομασίαν τῆς ἐξ αὐτοῦ φύ-
 σεως, ἢ ἔστι τὸ φῶς· οὕτω νοεῖν εὐσεβὲς καὶ τὴν θεϊαν οὐ-
 σίαν τοῦ Λόγου ἠνωμένην φύσει τῷ ἑαυτοῦ Πατρὶ. Καὶ γὰρ
 10 τὸ ἐν χερσὶ ρητὸν τὴν σαφήνειαν παρέξει τοῦ ζητουμένου
 σαφειάτην, εἰπόντιος τοῦ Σωτῆρος· «Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πα-
 τὴρ, ἐμὰ ἔστιν», ὃ δηλοῖ αὐτὸν ἀεὶ εἶναι σὺν τῷ Πατρὶ· τὸ
 γὰρ, ὅσα ἔχει, τὴν δεοποιεῖαν κρατεῖν δείκνυσι τὸν Πατέρα,
 τὸ δέ, ἐμὰ ἔστι, τὴν ἀχώριστον ἔνωσιν. Ἀνάγκη τοίνυν νοεῖν
 15 ἡμᾶς ὅτι ἔστιν ἐν τῷ Πατρὶ τὸ ἀίδιον, τὸ αἰῶνιον, τὸ ἀθά-
 νατον· ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ οὐχ ὡς ἀλλότρια αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἐν
 πηγῇ ἔστιν ἐν αὐτῷ ἀναπανόμενα καὶ ἐν τῷ Υἱῷ. Ὅταν
 τοίνυν περὶ Υἱοῦ νοεῖν ἐθέλης μαθῶν τίνα ἔστι τὰ ἐν τῷ
 Πατρὶ, ταῦτα καὶ ἐν τῷ Υἱῷ εἶναι πίστευε. Εἰ μὲν οὖν
 20 κτίσμα ἔστιν ὁ Πατὴρ ἢ ποίημα, ἔστι ταῦτα καὶ ἐν τῷ Υἱῷ·
 καὶ εἰ θεμιτὸν εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ Πατρὸς, ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν,
 ἢ ἐξ οὐκ ὄντων, λεγέσθω τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ. Εἰ δὲ
 ἀσεβὲς ἔστι ταῦτα λέγειν ἐν τῷ Πατρὶ εἶναι, ἀσεβὲς ἔστι
 καὶ ἐν τῷ Υἱῷ ταῦτα νοεῖν. Τὰ γὰρ τοῦ Πατρὸς, ταῦτα τοῦ
 25 Υἱοῦ ἔστιν. Ὁ γὰρ τιμῶν τὸν Υἱὸν τιμᾶ τὸν Πατέρα τὸν

4. "Όπως δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ νομισθῆ ἀπὸ ἐκείνους πού ἔχουν ὑγιῆ νοῦν ὅτι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι δυνατὸν νὰ καταυγάζῃ τὴν οἰκουμένην χωρὶς τὸν ἥλιον, ἐπειδὴ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι ἠνωμένον κατὰ τὴν φύσιν μὲ αὐτόν, καὶ ὅπως, ἐὰν ἔλεγε τὸ φῶς ὅτι ἔλαβα τὴν δύναμιν ἀπὸ τὸν ἥλιον νὰ καταυγάζω τὰ πάντα καὶ νὰ αὐξάνω καὶ ἐνδυναμώνω τὰ πάντα διὰ τῆς θερμότητος πού εὐρίσκεται εἰς ἐμέ, δὲν θὰ ἦτο κανεὶς τόσον τρελλὸς διὰ νὰ ξεχωρίζῃ εἰς τὸν νοῦν του τὸ ὄνομα τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἢ ὁποία εἶναι φῶς, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι εὐσεβὲς νὰ θεωρῆ κανεὶς καὶ τὴν θεϊαν οὐσίαν τοῦ Λόγου ἠνωμένην κατὰ φύσιν μὲ τὸν Πατέρα αὐτοῦ. Διότι καὶ τὸ ρητὸν πού ἔχομεν τώρα εἰς τὰ χέρια μας θὰ μᾶς παράσκη σαφεστάτην ἐξήγησιν τοῦ ζητήματος πού μᾶς ἀπασχολεῖ ἄφοῦ εἶπεν ὁ Σωτὴρ· «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ εἶναι ἰδικά μου», τὸ ὁποῖον φανερώνει ὅτι αὐτὸς εἶναι πάντοτε μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα· διότι τὸ «ὅσα ἔχει» δείχνει ὅτι ὁ Πατὴρ διατηρεῖ τὴν κυριαρχίαν, ἐνῶ τὸ «εἶναι ἰδικά μου» φανερώνει τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ κατανοήσωμεν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὸν Πατέρα τὸ αἰδίον, τὸ αἰώνιον, τὸ ἀθάνατον. Ὑπάρχουν δὲ αὐτὰ εἰς αὐτὸν ὅχι ὡσὰν ξένα πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὡσὰν εἰς πηγὴν, ὡς ἰδιώματα πού ὑπάρχουν εἰς αὐτόν καὶ συγχρόνως καὶ εἰς τὸν Υἱόν. Ὅταν λοιπὸν θέλῃς νὰ μάθῃς διὰ τὸν Υἱόν, νὰ πληροφορηθῆς πρῶτον δι' αὐτὰ πού εὐρίσκονται εἰς τὸν Πατέρα, καὶ νὰ πιστεύῃς ὅτι αὐτὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸν Υἱόν. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Πατὴρ εἶναι κτίσμα ἢ δημιούργημα, τὸ ἴδιο θὰ συμβαίῃ καὶ εἰς τὸν Υἱόν. Καὶ ἐὰν εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ λέγεται διὰ τὸν Πατέρα ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν ἢ ἔξ οὐκ ὄντων, ὡς λέγεται τὸ ἴδιο καὶ διὰ τὸν Υἱόν. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀσέβεια νὰ λέγωμεν ὅτι αὐτὰ ὑπάρχουν εἰς τὸν Πατέρα, τότε πρέπει νὰ εἶναι ἀσέβεια νὰ σκεφθῆ κανεὶς αὐτὰ καὶ διὰ τὸν Υἱόν. Διότι αὐτὰ πού ἀνήκουν εἰς τὸν Πατέρα αὐτὰ εἶναι τοῦ Υἱοῦ. Διότι αὐτὸς πού τιμᾷ τὸν Υἱόν τιμᾷ τὸν Πατέρα ὁ ὁποῖος ἔστειλεν αὐτόν,

πέμψαντα αὐτόν, καὶ ὁ δεχόμενος τὸν Υἱόν, δέχεται σὺν αὐτῷ τὸν Πατέρα· «ὁ γὰρ ἑώρακώς τὸν Υἱόν ἑώρακε τὸν Πατέρα». Ὡς οὖν οὐκ ἔστι κτίσμα ὁ Πατήρ, οὕτως οὐδὲ ὁ Υἱός· καὶ ὡς οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐπ' αὐτοῦ, ἦν ποιε, ὅτι οὐκ ἦν, ἢ ἐξ οὐκ ὄντων, οὕτως οὐχ ἀρμύζει οὐδ' ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ λέγειν τὸ αὐτό. Ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐν τῷ Πατρὶ τὸ αἰδίον, τὸ ἀθάνατον, τὸ αἰεὶ, τὸ μὴ κτίσμα, οὕτω καὶ περὶ Υἱοῦ φρονεῖν ἀκόλουθον. Κατὰ γὰρ τὸ γεγραμμένον, «Καθὼς καὶ ὁ Πατήρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν»
 10 ἔχει ἐν ἑαυτῷ». Δέδωκε δὲ εἴρηκεν, ἵνα τὸν διδόντα Πατέρα δείξῃ. Ὡς δὲ ἐν τῷ Πατρὶ, οὕτω καὶ ἐν τῷ Υἱῷ ἔστιν ἡ ζωὴ, ἵνα τὸ ἀδιαίρετον καὶ αἰδίον διδάξῃ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀκριθῶς εἴρηκεν. Ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἵνα, καὶ ὧδε λέγων τὸν Πατέρα, μὴ καὶ αὐτὸς Πατήρ νομισθῇ. Οὐ γὰρ εἴρηκεν,
 15 κεν, Ἐγὼ εἰμι ὁ Πατήρ, ἀλλ', Ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ.

5. Πατήρ μὲν γάρ, ὧ Ἀρειανοί, παρὰ τοῦ Πατρὸς χρηματίζει ὁ μονογενὴς Υἱὸς αὐτοῦ, οὐ μὴν ὡς ἡμεῖς πλανώμενοι ἴσως ἂν ὑπολάβοιτε, ἀλλ' Υἱὸς μὲν τοῦ γεννήσαντος Πατρὸς, Πατήρ δὲ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Δεῖ γὰρ ἡμῶν πά-
 20 σας τὰς ὑπονοίας περιελθεῖν. Φησὶ γοῦν διὰ τοῦ προφήτου· «Ἐγεννήθη ἡμῖν Υἱός, καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, Πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». Οὐκοῦν καὶ πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὁ Μονογενὴς καὶ Θεὸς ἰσχυρὸς καὶ ἐξουσιαστής ὁ Υἱὸς ὑπάρχει τοῦ Θεοῦ· καὶ σαφῶς δέδεικται ὅτι πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, αὐτοῦ ἔστι, καὶ καθὼς ζωὴν δίδωσιν ὁ Πατήρ, καὶ τῷ Υἱῷ ὁμοίως πάρεσιν οὗς θέλει ζωοποιεῖν. «Ἀκούονται γάρ», φησὶ, «τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ οἱ νεκροί, καὶ ζήσονται».

24. Πρὸβλ. Ματθ. 10, 40.

25. Ἰω. 14, 9.

26. Ἰω. 5, 26.

27. Ἦσ. 9, 6.

28. Ἰω. 5, 25.

καὶ αὐτὸς ποὺ δέχεται τὸν Υἱόν, δέχεται μαζὶ μὲ αὐτὸν τὸν Πατέρα²⁴. Διότι «αὐτὸς ποὺ ἔχει ἰδεῖ τὸν Υἱόν ἔχει ἰδεῖ τὸν Πατέρα»²⁵. Ὅπως λοιπὸν δὲν εἶναι κτίσμα ὁ Πατήρ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν εἶναι οὔτε ὁ Υἱός. Καὶ ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ δι' αὐτὸν ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν', ἢ 'ἐξ οὐκ ὄντων', ἔτσι δὲν ἀρμόζει νὰ λέγεται αὐτὸ οὔτε διὰ τὸν Υἱόν. Ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως δεχόμεθα διὰ τὸν Πατέρα τὸ αἰδίον, τὸ ἀθάνατον, τὸ πάντοτε, τὸ ὅτι δὲν εἶναι κτίσμα, ἔτσι κατ' ἀκολουθίαν πρέπει νὰ σκεπτώμεθα καὶ διὰ τὸν Υἱόν. Διότι σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφῆ· «Ὅπως ὁ Πατήρ ἔχει μέσα του ζωὴν, ἔτσι ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Υἱόν νὰ ἔχη μέσα του ζωὴν»²⁶. Εἶπε δὲ ὅτι ἔδωκε διὰ νὰ δείξῃ τὸν Πατέρα ὁ ὁποῖος ἔδωκε. Ὅπως δὲ εἰς τὸν Πατέρα ἔτσι καὶ εἰς τὸν Υἱόν ὑπάρχει ἡ ζωὴ διὰ νὰ διδάξῃ τὸ ἀδιαίρετον καὶ τὸ αἰδίον. Δι' αὐτὸ λοιπὸν εἶπε καὶ μὲ ἀκριβολογίαν «Ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ», ὥστε μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ καὶ ἐδῶ τὸν Πατέρα, νὰ μὴ θεωρηθῆ καὶ αὐτὸς Πατήρ. Δὲν εἶπε δηλαδή, 'Ἐγὼ εἶμαι ὁ Πατήρ, ἀλλ' «Ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ».

5. Διότι, ὡς Ἀρειανοί, ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς καθίσταται μὲν Πατήρ παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὅχι ὅμως ὅπως σεῖς ἴσως θὰ ἐνομίζατε, ἀλλὰ Υἱὸς μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ ὁποῖος τὸν ἐγέννησε, Πατήρ δὲ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀνασκευάσωμεν ὅλας τὰς ὑποψίας σας. Λέγει λοιπὸν διὰ τοῦ προφήτου· «Θὰ γεννηθῆ υἱὸς δι' ἡμᾶς καὶ θὰ δοθῆ χάριν ἡμῶν. Ἐπὶ τῶν ὤμων του ὑπάρχουν τὰ σημεῖα τῆς ἐξουσίας του καὶ τὸ ὄνομά του εἶναι ἀγγελιαφόρος τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Θεοῦ, Θεὸς ἰσχυρὸς, Κυρίαρχος, Πατήρ τῆς αἰωνίου ζωῆς»²⁷. Λοιπὸν ὁ Μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ Πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καὶ Θεὸς ἰσχυρὸς καὶ ἐξουσιαστής. Καὶ ἔχει ἀποδειχθῆ μὲ σαφήνεια ὅτι ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ εἶναι καὶ ἰδικά του καὶ ὅπως ὁ Πατήρ δίδει ζωὴν ἔτσι καὶ εἰς τὸν Υἱόν ὑπάρχει ἡ δύναμις νὰ ζωοποιῆ αὐτοὺς ποὺ θέλει. «Διότι», λέγει, «οἱ νεκροὶ θὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ Υἱοῦ καὶ θὰ ζήσουν»²⁸. Καὶ ἓνα εἶναι τὸ θέλημα

Καὶ ἐν θέλημα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ βούλημα, ἐπεὶ καὶ ἡ φύσις μία καὶ ἀδιαίρετος. Καὶ περιοσῶς οἱ Ἀρειανοὶ κόπιουσι ἑαυτοὺς, μὴ νοοῦντες τὸ εἰρημένον πρὸς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τὸ, Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμὰ ἔστιν. Ἐκ 5 γὰρ τούτου καὶ ἡ Σαβελλίου ἀνατρέπεται παραφροσύνη καὶ τῶν νῦν Ἰουδαίων ἐλέγξει τὴν ἄνοιαν. Διὰ γὰρ τοῦτο ζῶν ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὁ Μονογενής, ὡς ὁ Πατὴρ ἔχει, καὶ μόνος οἶδε τίς ἐστιν ὁ Πατὴρ, ἐν τῷ Πατρὶ ὢν, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα. Εἰκὼν γὰρ ἐστὶ καὶ ἀκολουθῶς, ὡς ἐν 10 εἰκόνι, πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ ἐστὶ. Σφραγὶς γὰρ ἐστὶν ἰσότιπος ἐν αὐτῷ δεικνὺς τὸν Πατέρα, Λόγος ζῶν, ἀληθινός, δύναμις, σοφία, ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις ἡμῶν. «Ἐν αὐτῷ γὰρ καὶ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἔομεν» καὶ, «Οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ Πατὴρ εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ τίς 15 ἐστὶν ὁ Υἱός εἰ μὴ ὁ Πατὴρ».

6. Καὶ πῶς τοιμῶσιν οἱ δυσοσεβεῖς φλυαρεῖν ἢ μὴ θέμις, ἄνθρωποι ὄντες καὶ τὰ ἐπὶ γῆς οὐχ ἐδρίσκοντες διηγήσασθαι; Τί δὲ λέγω τὰ ἐπὶ γῆς; τὰ ἑαυτῶν ἡμῖν εἰπάτωσαν, εἰ ἄρα εὐρεῖν δυνησονται τὴν ἑαυτῶν ἐξιχνιάσαι φύσιν. Τολ- 20 μηροὶ ὄντως καὶ αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμοντες, ἔνθα «ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακῆσαι», καὶ ἰσοσύτη καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν τάξιν ἀνώτεροι. Τί γὰρ ἐγγύτερον τῶν χερουβὶμ ἢ τῶν σεραφίμ; καὶ ὅμως οὐδὲ ὄρῳνια, ἢ ποσὶν ἐσιῶτα, ἀλλ' οὐδὲ γυμνοῖς, κεκαλυμμένοις δὲ ὡσπερ καὶ τοῖς προσώποις 25 τὴν δοξολογίαν προσφέρουσι, ἀπαύστοις τοῖς χεῖλεσιν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν θείαν καὶ ἄφραστον φύσιν τῆς τρισραγιότητι δοξάζοντα. Καὶ οὐδαμοῦ τις τῶν θεοπεσίων προφητῶν, τῶν

29. Πράξ. 17, 28.

30. Πρὸς Ματθ. 11, 27.

31. Α' Πέτρο. 1, 12.

καὶ ἡ σκέψις τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἡ φύσις εἶναι μία καὶ ἀδιαίρετος. Ἄλλὰ οἱ Ἀρειανοὶ ταλαιπωροῦνται περισσότερο διότι δὲν ἤμποροῦν νὰ κατανοήσουν αὐτὸ πού ἔχει λεχθῆ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τὸ «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ εἶναι ἰδικὰ μου». Μὲ αὐτὸ λοιπὸν ἀντικρούεται καὶ ἡ παραφροσύνη τοῦ Σαβελλίου καὶ αὐτὸ θὰ ἐλέγξῃ τὴν μωρίαν τῶν Ἰουδαίων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπειδὴ ἔχει μέσα του ζωὴν ὁ Μονογενής, ὅπως ἔχει ὁ Πατήρ, διὰ τοῦτο μόνον αὐτὸς γνωρίζει ποῖος εἶναι ὁ Πατήρ, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς τὸν Πατέρα, καὶ ἐπειδὴ ἔχει μέσα τοῦ τὸν Πατέρα. Διότι εἶναι εἰκὼν αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ὑπάρχουν εἰς αὐτόν, ὅπως εἰς τὴν εἰκόνα, ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν Πατέρα. Διότι εἶναι σφραγὶς ἀκριβῆς καὶ ἔτσι δείχνει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὸν Πατέρα καὶ εἶναι ἀκόμη Λόγος ζωντανός, ἀληθινός, δύναμις, σοφία, ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις ἡμῶν. «Διότι μέσα εἰς αὐτόν ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν»²⁹ καὶ «Κανεὶς δὲν γνωρίζει ποῖος εἶναι ὁ Πατήρ παρὰ μόνον ὁ Υἱὸς καὶ ποῖος εἶναι ὁ Υἱὸς παρὰ μόνον ὁ Πατήρ»³⁰.

6. Καὶ πῶς τολμοῦν οἱ δυσσεβεῖς νὰ φλυαροῦν, ἐκεῖνα πού δὲν ἐπιτρέπεται, ἐνῶ εἶναι ἄνθρωποι καὶ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἐξετάσουν οὔτε τὰ ἐπίγεια πράγματα; Καὶ διατί νὰ λέγω τὰ ἐπίγεια; Ἄς μᾶς εἴπουν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των, ἂν βέβαια ἤμπορέσουν νὰ ἐξερευνήσουν τὴν ἰδικὴν των φύσιν. Εἶναι πραγματικὰ τολμηροὶ καὶ αὐθάδεις, διότι δὲν τρομάζουν νὰ ἐκφράζουν γνώμας διὰ πράγματα «τὰ ὅποια καὶ οἱ ἄγγελοι θέλουν νὰ τὰ ἐξετάσουν μὲ προσοχήν»³¹, πού αὐτοὶ εἶναι ἀνώτεροι καὶ κατὰ τὴν τάξιν. Διότι τί εὐρίσκεται πλησιέστερον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφίμ; Καὶ ὅμως αὐτὰ οὔτε βλέπουν, οὔτε στέκονται εἰς τὰ πόδια των, οὔτε ἀκόμη καὶ μὲ γυμνὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἀκριβῶς μὲ σκεπασμένα τὰ πρόσωπα προσφέρουν τὴν δοξολογίαν καὶ μὲ ἀκούραστα χεῖλη δὲν κάμνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ δοξάζουν συνεχῶς τὴν θεῖαν καὶ ἀνέκφραστον φύσιν μὲ τὸν τρισάγιον ὕμνον. Καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς θεσπεσίους προφήτας, ἐκείνους

μάλιστα καταξιωθέντων τῆς τοιαύτης θέας, ἀπήγγειλεν ἡ-
 μῖν, ὅτι ἐν μὲν τῷ ἅπαξ εἰπεῖν τό, ἅγιος, μεγάλῃ τῇ φωνῇ,
 ἐν δὲ τῷ δευτερώσαι, ἦσοον, ἐν δὲ τῷ τρισσεῦσαι, ὑποβεθη-
 κῶτως· καὶ μετὰ τοῦτο τὸν πρῶτον ἁγιασμόν κυριολογουῖντα,
 5 τὸν δὲ δεύτερον ὑποιάσονται, καὶ τὸν τρίτον καιώτερον τι-
 θέντα. Ἄλλ' ἄπλαγε τῆς ἀνοίας τῶν θεοστυγῶν καὶ ἀφρόνων!
 Ἡ γὰρ πανύμνητος καὶ σεβάσμιος καὶ προσκυνητὴ Τριάς
 μία καὶ ἀδιαίρετος καὶ ἀσχημάτιστος. Συνάπτεται δὲ ἀσυγ-
 χύτως, ὥσπερ καὶ ἀτιμήτως ἡ μονὰς χωρίζεται. Τὸ γὰρ
 10 τρίτον τὰ τίμια ζῶα ταῦτα προσφέρει τὴν δοξολογίαν Ἁ-
 γιος, ἅγιος, ἅγιος λέγοντα, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τελείας δει-
 κνύντα ἐστίν, ὡς καὶ ἐν τῷ λέγειν τό, Κύριος, τὴν μίαν οὐ-
 οίαν δηλοῦσιν. Οἱ τοίνυν ἐλασοῦντες τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ
 Υἱὸν εἰς Θεὸν βλασφημοῦσι, τὴν τελειότητα κακοδοξοῦντες
 15 καὶ ἀτελεῖ διαβάλλοντες· καὶ κολάσεως μεγίστης ἐαντιοῦς ὑ-
 πευθύνους καθισιῶσιν. Ὁ γὰρ εἰς ὁποτέραν τῶν ὑποστάσεων
 βλασφημῶν οὐ ἔξει ἄφεσιν οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε
 ἐν τῷ μέλλοντι. Δυνατὸς δὲ ἐστίν ὁ Θεὸς ἀνοῖξαι τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς τῆς καρδίας αὐτῶν πρὸς κατανοήσιν τοῦ ἡλίου τῆς δι-
 20 καιοσύνης, ἵν' ἐπιγνόντες ὁ πάλαι ἠθέτιουν, συντόνῳ τῷ τῆς
 εὐσεβείας λογιμῷ σὺν ἡμῖν αὐτὸν δοξάσωσιν, δι' αὐτοῦ ἐ-
 σιν ἡ βασιλεία, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

μάλιστα πού κατηξιώθησαν νὰ ἴδουν αὐτὴν τὴν θεάν, δὲν μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι τὴν μὲν πρώτην φορὰν εἶπαν τὸ «ἅγιος» μὲ μεγάλην φωνήν, ὅταν δὲ τὸ ἐπανελάβαν διὰ δευτέραν φορὰν τὸ εἶπαν μὲ χαμηλοτέραν, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἀκόμη μὲ χαμηλοτέραν. Καὶ οὔτε κανεὶς ἐννοοῦσεν ὅτι μὲ τὸν πρῶτον ἁγιασμὸν ἐξεφράζετο ἡ κυριότης, μὲ τὸν δεύτερον ἡ ὑποταγὴ καὶ μὲ τὸν τρίτον κατώτερος βαθμὸς. Ἄλλὰ ἄς φύγωμεν μακρὰν ἀπὸ τὴν μωρίαν τῶν θεομισήτων καὶ παρανοϊκῶν. Διότι ἡ πανύμνητος καὶ σεβασμία καὶ προσκυνητὴ Τριάς εἶναι μία καὶ ἀδιαίρετος καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ λάβῃ σχήματα. Ἐνώνεται δὲ ἡ Τριάς ἀσυγκλήτως καὶ ἡ μονὰς χωρίζεται χωρὶς νὰ διαιρηθῆται. Διότι τὸ ὅτι προσφέρουν τὰ τίμια αὐτὰ ζῶντα ὄντα τὴν δοξολογίαν τρεῖς φορὰς καὶ λέγουν «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος», δείχνουν μὲ τὸ γεγονός αὐτὸ ὅτι αἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἶναι τέλειαι, ὅπως καὶ ὅταν λέγουν τὸ «Κύριος» φανερώνουν τὴν μίαν οὐσίαν. Λοιπὸν ἐκεῖνοι πού ὑποβιβάζουν εἰς κατωτέραν θέσιν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὑβρίζουν τὸν Θεὸν καὶ δυσφημοῦν τὴν τελειότητά του καὶ συκοφαντοῦν αὐτὸν ὡς ἀτελεῖ καὶ ἔτσι καθιστοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των ὑπευθύνους διὰ σκληροτάτην τιμωρίαν. Διότι αὐτὸς πού ὑβρίζει ὅποιανδήποτε ἀπὸ τὰς ὑποστάσεις δὲν θὰ συγκωρηθῆ οὔτε εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν οὔτε εἰς τὴν μέλλουσαν. Ὁ Θεὸς ὅμως ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς καρδίας των διὰ νὰ κατανοήσουν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, διὰ νὰ ἀναγνωρίσουν αὐτὸ πού προηγουμένως ἤρνοῦντο καὶ ἔτσι μὲ ὀλόκληρον τὴν εὐσεβῆ διάνοιαν αὐτῶν νὰ δοξάσουν αὐτὸν μαζὶ μὲ ἡμᾶς, διότι εἶναι ἰδικὴ του ἡ βασιλεία, δηλαδὴ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τώρα καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Διὰ τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις γνησιότητος. Εἶναι μία πραγματεία, ἣ ὅποια ὑπὸ μορφήν κεφαλαίων διαπραγματεύεται τὸ θέμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἣ ὅποια ἦτο πλήρης καὶ τελεία. Τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Λόγου δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ κατανοήσῃ διότι καὶ αὐτὴ εἶναι ἐν ἑκ τῶν δημιουργημάτων. Τὸ θέμα διαπραγματεύεται ὁ συγγραφεὺς ἐπικαλούμενος ἀποδείξεις ἐκ τῶν Γραφῶν ἢ ἐρμηνειῶν ὀρθῶς ὠρισμένα χωρία ἐξ αὐτῶν. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν χωρίων αὐτῶν εἶναι τὰ: «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος»¹, «Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἔστι»², «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»³, «Ὁ δὲ Ἰησοῦς προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι»⁴, «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»⁵. «Θεωρῶ τὸν Τίον τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἔστῶτα τοῦ Θεοῦ»⁶, «Ἰησοῦς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»⁷, «Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, δν ὑμεῖς ἑσταυρώσατε»⁸, «Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ»⁹, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου»¹⁰, «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ»¹¹.

Ἡ πραγματεία αὕτη φαίνεται ἀκέφαλος, καὶ εἶναι πρά-

1. Ἰω. 15, 1.

2. Ἰω. 14, 28.

3. Παροιμ. 8, 22.

4. Λουκ. 2, 5.

5. Ἐβρ. 3, 1-2.

6. Πρὸξ. 7, 56.

7. Ἐβρ. 13, 8.

8. Πρὸξ. 2, 36.

9. Ψαλμ. 102, 19.

10. Ψαλμ. 109, 1.

11. Α΄ Κορ. 4, 16.

γματι. Δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν πόσον κείμενον ἔχει ἀπολεσθῆ. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁμῶς τοῦ πρώτου κεφαλαίου· «Τὸ γὰρ, ἦν, ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀναφέρεται, τὸ δέ, σὰρξ ἐγένετο, ἐπὶ τοῦ σώματος», ὑποθέτομεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ εἶναι ἡ τελευταία φράσις τοῦ τρίτου κεφαλαίου· «Τὸ γεγράφθαι, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, φανερώς τὴν θεότητα δηλοῦ. Τὸ δέ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Κυρίου δείκνυσιν». Πιθανὸν ὁμῶς ἔχει συμβῆ κάποια μετατόπισις τοῦ κειμένου. Δηλαδή, ἡ ἀρχὴ νὰ ἦτο τὸ τρίτον κεφάλαιον, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου συνέχιζε καὶ ἐτελείωνε μὲ τὴν πρώτην φράσιν τοῦ πρώτου κεφαλαίου· τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πρώτου κεφαλαίου νὰ ἦτο τὸ δεύτερον, τὸ δεύτερον, τρίτον καὶ ἐκεῖθεν νὰ συνέχιζε κανονικῶς. Ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν ἐδῶ τὴν πρόθεσιν ἐρεῦνης ἐπὶ τοῦ κειμένου, ἀρκούμεθα εἰς τὴν πρώτην ὑπόθεσιν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἀπλουστερά καὶ συμπληροῦμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνωτέρω μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς περαιτέρω ἐρεῦνης. Μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν αὐτὴν τοποθετοῦμεν τὴν ἀνωτέρω φράσιν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐντὸς ἀγκυλῶν διὰ νὰ ἀποκαταστήσωμεν ὁμαλὸν κείμενον. Μὲ τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν ἀποφεύγεται ἡ ἐπανάληψις τῶν ἰδίων ἐκφράσεων, τοῦτο ὁμῶς δὲν ἐμποδίζει νὰ προτιμήσωμεν, πρὸς τὸ παρὸν, τὴν πρώτην, διότι καὶ κατωτέρω ἔχομεν καὶ ἄλλας τοιαύτας ἐπαναλήψεις.

Εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς πραγματείας αὐτῆς τοῦ Migne καὶ τῆς ΒΕΠ συνεκδίδονται εἰς τὸ τέλος αὐτῆς καὶ δύο ἀποσπάσματα ἐκ διαφόρων κωδίκων, τὰ ὁποῖα φέρονται ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον «Τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου, ἐκ τοῦ περὶ Πίστεως λόγου». Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον προέρχεται σαφῶς ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἐπιφανίου, Ἐξ ἡ γ η σ ι ς τῆς πίστεως, ἐκ τῆς παραγράφου 22, (PG 42, 825-826). Ἐπομένως οὐχὶ ὀρθῶς ἐκδίδεται ἐδῶ, διὰ τοῦτο παραλείπεται εἰς τὴν παρούσαν ἐκδοσιν, ἀφοῦ εἶναι ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἐπιφανίου.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΛΟΓΟΣ Ο ΜΕΙΖΩΝ

1. [Τὸ γεγραφθαι «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», φανερῶς τὴν θεότητα δηλοῖ, τὸ δὲ «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο» τὸν ἄνθρωπον τοῦ Κυρίου δείκνυοιν]. Τὸ γὰρ, ἦν, ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀναφέρεται, τὸ δὲ, σὰρξ ἐγένετο, ἐπὶ τοῦ σώματος. Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, οὐκ εἰς σάρκα ἀναλυθεὶς, ἀλλὰ σάρκα φορέσας· ὡς δ' ἂν εἴποι τις· Ὁ δεῖνα γέγονε γέρον, οὐκ ἐξ ἀρχῆς γεννηθεὶς· ἢ Ὁ σιραιώτης βετεράνος ἐγένετο, οὐ πρότερον τοιοῦτος ὢν, οἷος γέγονεν. Ἰωάννης, «Ἐγενόμην», φησί, «ἐν τῇ νήσῳ τῇ Πάτμῳ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ Κυριακῇ»· οὐχ ὅτι ἐκεῖ γέγονεν, ἢ γεγένηται· ἀλλ' εἶπεν, Ἐγενόμην ἐν Πάτμῳ, ἀντὶ τοῦ, Παρεγενόμην. Οὕτως ὁ Λόγος εἰς σάρκα παραγέγονεν, ὡς λέλεκται «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ἄκουσον λέγοντος· «Ἐγενόμην ὡσεὶ σκεῦος ἀπολωλός», καί, 15 «Ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος».

2. Τὸ ἐγειρόμενον ἐκ νεκρῶν ἄνθρωπος ἦν, ἢ Θεός; Ἐρμηνεύει Πέτρος ὁ ἀπόστολος, ἡμῶν μᾶλλον γινώσκων, καὶ λέγει· «Καθελόντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς 20 μνημεῖον· ὁ δὲ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν». Τὸ γοῦν ἀπὸ τοῦ ξύλου καθαιρεθὲν σῶμα νεκρὸν τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἰς μνημεῖον τεθὲν, ἐνταφιασθὲν τε ὑπὸ Ἰωσήφ τοῦ Ἀριμαθείας, αὐτὸ ἤγειρεν ὁ Λόγος λέγων· «Ἀύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». Ὁ γὰρ πάντας τοὺς νε-

1. Ἰω. 1, 1.

2. Ἰω. 1, 14.

3. Ἀποκ. 1, 9.

4. Ψαλμ. 30, 13.

5. Ψαλμ. 87, 5.

6. Πράξ. 13, 29.

7. Ἰω. 2, 19.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΛΟΓΟΣ Ο ΜΕΙΖΩΝ

1. [Αὐτὸ πού ἔχει γραφῆ· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος»¹ εἶναι φανερόν ὅτι σημαίνει τὴν θεότητα, ἐνῶ τὸ «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»² ἀποδεικνύει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου]. Διότι τὸ «ἦν» ἀναφέρεται εἰς τὴν θεότητά του, ἐνῶ τὸ «σὰρξ ἐγένετο» εἰς τὸ σῶμα. Ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ, ὅχι μὲ τὸ νὰ διαλυθῆ εἰς τὰ συστατικὰ τῆς σαρκός, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ φορέσῃ σάρκα· ὅπως δηλαδὴ ἂν θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ὁ τάδε ἔγινε γέρων δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἐγεννήθη ἐξ ἀρχῆς γέρων, ἢ ὅταν λέγῃ ὅτι ὁ στρατιώτης ἔγινε παλαίμαχος δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἀπὸ παλαιὰ ἦτο τέτοιος ὅπως ἔγινεν. Ὁ Ἰωάννης λέγει· «Ἐγενόμην εἰς τὴν νῆσον Πάτμον εἰς ἡμέραν Κυριακὴν»³ καὶ δὲν λέγει ὅτι ἔγινεν ἐκεῖ ἢ ὅτι ἐγεννήθη ἐκεῖ, ἀλλ' εἶπεν, «Ἐγενόμην ἐν Πάτμῳ» ἀντὶ τοῦ «παρευρέθην». Μὲ αὐτὴν τὴν ἐννοίαν ὁ Λόγος παρεγένετο εἰς σάρκα, ὅπως ἔχει λεχθῆ· «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Πρόσεξε αὐτὸν πού λέγει· «Ἐγίνα ὅπως ἕνα δοκεῖον πεταμένον»⁴, καὶ «Κατήντησα ἄνθρωπος χωρὶς καμμίαν βοήθειαν, ἀφημένος μεταξὺ τῶν νεκρῶν»⁵.

2. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀνεστήθη ἐκ νεκρῶν ἄνθρωπος ἦτο ἢ Θεός; Ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε καλύτερα ἀπὸ ἡμᾶς, ἐξηγεῖ λέγων· «Κατέβασαν αὐτὸν ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς μνημεῖον· ὁ Θεὸς ὅμως τὸν ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν»⁶. Λοιπὸν τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὁποῖον κατεβιάσθη ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ ἐτοποθετήθη εἰς μνημεῖον καὶ τὸ ὁποῖον ἐνεταφιάσθη ὑπὸ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀρριμαθείας, αὐτὸ ἀνέστησεν ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος λέγει· «Γκρεμίσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»⁷. Διότι αὐτὸς πού δίδει ζωὴν

κρούς ζωοποιῶν καὶ τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν ἐζωοποίησεν, ὃν ἀνείληφεν. Εἰ γάρ, ἐπὶ σιαυροῦ ὦν, τὰ προδιαλυθέντα νεκρὰ τῶν ἁγίων ἤγειρε σῶματα, πολλῶ μᾶλλον ἐγείραι δύναται, ὃ ἐφόρσε σῶμα, ὃ ἀεὶ ζῶν Θεὸς Λόγος, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος: «Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργής».

3. Ζωὴ ἀποθανεῖν οὐ δύναται, μᾶλλον δὲ τοὺς νεκροὺς ζωοποιεῖ. Ἔστι τοίνυν καὶ πηγὴ ζωῆς τῇ ἐκ Πατρὸς θεότητι ἄνθρωπος δὲ ὁ ἀποθάνων, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγεσθεις ἐκ νεκρῶν, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, ὃ ἐκ Παρθένου Μαρίας, ὃν ἡ τοῦ Λόγου θεότης δι' ἡμᾶς ἀνείληφε. Τὸ γοῦν γεγράφθαι, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, φανερῶς τὴν θεότητα δηλοῖ. Τὸ δέ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Κυρίου δείκνυσιν.

4. Ἐγένετο Λάζαρον ἀσθενήσαντα ἀποθανεῖν· ὃ δὲ Κυριακὸς ἄνθρωπος οὐκ ἄκων, οὐδὲ ἀσθενήσας ἀπέθανεν· ἀλλ' ἀπ' ἑαυτοῦ ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ θανάτου οἰκονομίαν στερροποιούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐνοικήσαντος Θεοῦ Λόγου, τοῦ εἰπόντος: «Οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ. Ἀπ' ἑαυτοῦ αὐτὴν τίθημι· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν». Ἡ θεότης οὖν ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ ἢ τιθεῖσα καὶ λαμβάνουσα τὴν ψυχὴν οὗ ἐφόρσεν ἄνθρωπον. Πλήρη γὰρ ἀνείληφε τὸν ἄνθρωπον, ἵνα καὶ πλήρη αὐτὸν καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς νεκροὺς ζωοποιήσῃ.

5. Αὐτὸς γὰρ δυνατὸς ὦν καὶ δημιουργὸς ὄλων, ἐν τῇ Παρθένῳ κατασκευάζει αὐτῷ ναὸν τὸ σῶμα, καὶ ἰδιοποιεῖται

8. Ἐβρ. 4, 12.

9. Ἰω. 10, 18.

εἰς ὄλους τοὺς νεκροὺς, ἔδωσε καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβεν ἐπάνω του. Διότι, ἐὰν αὐτός, ἐνῶ ἦτο ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, ἀνέστησε τὰ νεκρὰ σώματα τῶν ἀγίων τὰ ὁποῖα εἶχαν διαλυθῆ πολὺ πρὶν, πολὺ περισσότερον ἤμπορεῖ νὰ ἀναστήσῃ τὸ σῶμα ποῦ ἐφόρεσεν ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος εἶναι πάντοτε ζωντανός, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος· «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανός καὶ δραστικός»⁸.

3. Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ μᾶλλον δίδει ζωὴν εἰς τοὺς νεκροὺς. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ πηγὴ ζωῆς εἰς τὴν θεότητα ἢ ὁποῖα προέρχεται ἐκ τοῦ Πατρὸς. Αὐτὸς δὲ ποῦ ἀπέθανεν ἦτο ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀνεστήθη καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν, ὁ ὁποῖος καὶ παρακαλεῖ δι' ἡμᾶς, καὶ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβεν ἡ θεότης τοῦ Λόγου πρὸς χάριν μας. Λοιπὸν αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφῆ, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», καταφανῶς σημαίνει τὴν θεότητα. Τὸ δέ, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», ἀποδεικνύει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου.

4. Συνέβη νὰ ἀσθενήσῃ ὁ Λάζαρος καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὸν Κύριον δὲν ἀπέθανε χωρὶς νὰ θέλῃ, οὔτε ἐπειδὴ ἠσθένησεν, ἀλλὰ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου, ἐπιστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ ὁποῖος εἶχε κατοικήσει ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ὁ ὁποῖος εἶπε· «Κανεὶς δὲν μοῦ ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν μου. Ἐγὼ θυσιάζω αὐτὴν οἰκαιοθελῶς· ἔχω ἐξουσίαν νὰ τὴν θυσιάσω καὶ ἔχω ἐξουσίαν πάλιν νὰ τὴν πάρω»⁹. Ἡ θεότης λοιπὸν τοῦ Υἱοῦ εἶναι αὐτὴ ἢ ὁποῖα θυσιάζει καὶ παίρνει πάλιν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἐνεδύθη. Διότι ἀνέλαβεν ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ ζωοποιήσῃ πάλιν αὐτὸν ὀλόκληρον καὶ μαζί μὲ αὐτὸν τοὺς νεκροὺς.

5. Αὐτὸς λοιπὸν ἐπειδὴ εἶναι ἰσχυρὸς καὶ δημιουργός τῶν ὄλων κατασκευάζει μέσα εἰς τὴν Παρθένον διὰ τὸν

τοῦτο ὡσπερ ὄργανον, ἐν αὐτῷ γνωριζόμενος καὶ ἐνοικῶν. Τούτου ἕνεκεν τὸ δυνάμενον ἀποθανεῖν ἑαυτῷ λαμβάνει σῶμα· ἵνα τοῦτο, τοῦ Θεοῦ Λόγου μεταλαβόν, ἀντὶ πάντων ἰκανὸν γένηται τῷ θανάτῳ, καὶ διὰ τὸν ἐνοικήσαντα Λόγον ἄφθαρτον διαμείλη.

6. Ὑπὲρ πάντας γὰρ ὧν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰκότως τὸν ἑαυτοῦ ναὸν καὶ τὸ σωματικὸν ὄργανον προσαγαγὼν ἀντίψυχον ὑπὲρ πάντων, ἐπλήρου τὸ ὀφειλόμενον ἐν τῷ θανάτῳ· καὶ ὡς συνῶν δὲ διὰ τοῦ ὁμοίου τοῖς πᾶσιν ὁ ἄφθαρτος τοῦ Θεοῦ Υἱός, εἰκότως τοὺς πάντας ἐνέδυσεν ἀφθαρσίαν ἐν τῇ τῆς ἀνασιτάσεως ἐπαγγελίᾳ· καὶ αὐτὴ ἢ ἐν τῷ θανάτῳ φθορά, κατὰ τὸν ἄνθρωπον, οὐκέτι χῶραν ἔχει, διὰ τὸν ἐνοικήσαντα Λόγον ἐν τούτοις διὰ τοῦ ἐνὸς σώματος. Καὶ ὡσπερ μεγάλου βασιλέως εἰσελθόντις εἰς τινα πόλιν μεγάλην, καὶ οἰκήσαντις εἰς μίαν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκιῶν, πάντως ἢ τοιαύτη πόλις πολλῆς τιμῆς ἀξιοῦται, καὶ οὐκέτι τις ἐχθρὸς αὐτὴν ἢ λησιτῆς ἐπιβαίνων κατασιτρέφει, πάσης δὲ μᾶλλον ἐπιμελείας ἀξιοῦται διὰ τὸν εἰς μίαν αὐτῆς οἰκίαν οἰκήσαντα βασιλέα, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου Σωτῆρος γέγονεν. Ἐλθόντις γὰρ αὐτοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν χῶραν, καὶ οἰκήσαντις εἰς ἓν τῶν ὁμοίων σωμάτων, λοιπὸν πᾶσα κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἐπιβουλὴ πέπναιται.

7. Οὐ γὰρ περικεκλεισμένος ἦν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ ἐν σώματι μὲν ἦν, ἀλλαχόσε δὲ οὐκ ἦν, οὐδὲ ἐκεῖνο μὲν ἐκίνει, ἄλλα δὲ τῆς αὐτοῦ προνοίας ἕτοιμεῖτο· ἄλλὰ τὸ παραδοξότα-

ἐαυτὸν του ναὸν τὸ σῶμα, καὶ τὸ κάνει ἰδικόν του ὡς ὄργανον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζεται καὶ κατοικεῖ. Διὰ τὸν λόγον λοιπὸν αὐτὸν παίρνει εἰς τὸν ἐαυτὸν του τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ἀποθάνῃ, διὰ νὰ ἐνωθῆ αὐτὸ μετὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἔτσι νὰ καταστῆ ἱκανὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ αὐτὸ τὸν θάνατον, ἀντὶ ὄλων, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ Λόγου ὁ ὁποῖος ἐκατοίκησεν ἐντὸς αὐτοῦ νὰ παραμείνῃ ἀφθαρτον.

6. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εὐρίσκετο ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλα, ἦτο φυσικόν, μετὸ νὰ προσφέρῃ τὸν ναὸν του καὶ τὸ σωματικόν ὄργανον ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς ὄλων, γὰ ἐξοφλήσῃ τὸν θάνατον μετὸ ὀφειλόμενον. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀφθαρτος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔζησε μαζὶ μετὸ ὄλους διὰ τοῦ ὁμοίου μετὸ αὐτοὺς σώματος, εὐλόγως ἐνέδυσεν ὄλους μετὸ ἀφθαρσίαν μετὸ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀναστάσεως. Καὶ αὐτὴ ἡ καταστροφή πού συντελεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον μετὸν θάνατον, ἔπαυσε πλέον νὰ ὑπάρχῃ, ἐξ αἰτίας τοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος ἐκατοίκησεν εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ ἐνὸς ἐκείνου σώματος. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὅταν κάποιος μέγας βασιλεὺς μεταβῆ εἰς κάποιαν μεγάλην πόλιν, καὶ κατοικήσῃ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς οἰκίας αὐτῆς, ὅπωςδήποτε ἡ πόλις αὐτὴ ἀπολαμβάνει μεγάλην τιμὴν καὶ δὲ ἠμπορεῖ πλέον κανένας ἐχθρὸς ἢ ληστὴς νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν διὰ νὰ τὴν καταστρέψῃ, ἀλλὰ ἐπιδεικνύεται κάθε φροντίδα δι' αὐτὴν, πρὸς χάριν τοῦ βασιλέως ὁ ὁποῖος ἐκατοίκησεν εἰς μίαν οἰκίαν αὐτῆς, τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μετὸ τὴν περίπτωσιν τοῦ Σωτῆρός μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦλθεν εἰς τὸν ἰδικόν μας τόπον καὶ ἐκατοίκησεν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὁμοία μας σώματα, ἔπαυσε πλέον ὁποιαδήποτε κακία ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου.

7. Δὲν ἦτο λοιπὸν περιωρισμένος μέσα εἰς τὸ σῶμα, οὔτε ἦτο εἰς τὸ σῶμα καὶ δὲν εὐρίσκετο ἄλλοῦ, οὔτε ἐκινούσε μὲν τὸ σῶμα ἐκεῖνο, τὰ ἄλλα δὲ ἐστεροῦντο τῆς προνοίας του. Ἄλλὰ τὸ πῶς παράδοξον, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος δὲν συνε-

ιον, Λόγος ὢν, οὐ συνείχετο μὲν ὑπό τινος, συνείχε δὲ τὰ πάντα μᾶλλον αὐτός. Τῇ δὲ τοῦ Λόγου εἰς αὐτὸ ἐπιβάσει οὐκέτι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐφθείρετο τὸ σῶμα· ἀλλὰ διὰ τὸν ἐνοικοῦντα τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐκτὸς ἐγίνετο φθορᾶς. Πά-
5 ὄχον μὲν γὰρ τὸ σῶμα, κατὰ τὴν τῶν σωμάτων φύσιν ἔπα-
σχεν, εἶχε δὲ τῆς ἀφθαρσίας τὴν φύσιν ἐκ τοῦ συνοικησαντος αὐτῷ Λόγου.

8. Αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἐν τριημέρῳ διασημαί νεκρὸν γενόμενον τὸ σῶμα ἔδειξεν ἀθάνατον καὶ ἀφθαρτον
10 καὶ ἐδείχθη πᾶσιν, ὅτι οὐκ ἀσθενεῖα φύσεως τοῦ ἐνοικοῦντος Λόγου τέθηκε τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τὸν θάνατον ἐξαφανισθῆ-
ναι ἐν αὐτῷ τῇ δυνάμει τοῦ Σωτῆρος.

9. Ποῖον ἔδει τέλος γενέσθαι τοῦ σώματος, ἐπιβάντος αὐτῷ τοῦ Λόγου; Μὴ ἀποθανεῖν μὲν γὰρ οὐκ ἐδύνατο· ἅτε
15 δὴ θνητὸν ὄν, καὶ ὑπὲρ πάντων προσφερόμενον εἰς τὸν θά-
νατον, οὐ χάριν καὶ ὁ Σωτὴρ κατεσκεύασεν αὐτό· μείναι δὲ νεκρὸν οὐχ οὐδὲν τε ἦν, διὰ τὸ ζωῆς αὐτὸ ναὸν γενέσθαι· ὄ-
θεν ἀπέθανε μὲν ὡς θνητὸν, ἀνέζησε δὲ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ζωὴν.

20 10. Τί ἄπιστον λέγεται παρ' ἡμῶν, εἰ, πλανωμένης τῆς ἀνθρωπότητος, καθίσας ὁ Λόγος ἐπ' αὐτήν, ἄνθρωπος ἐπε-
φάνη, ἵνα χειμαζομένην αὐτὴν περιοσῶσῃ διὰ κυβερνήσεως καὶ ἀγαθότητος;

11. Ψυχῆς μὲν ἔργον ἐστὶ θεωρεῖν τὰ ἔσω τοῦ ἰδίου
25 σώματος τοῖς λογισμοῖς· οὐ μὴν καὶ τὰ ἔξωθεν τοῦ ἰδίου σώματος ἐνεργεῖν, ἢ τὰ τούτου μακρὰν τῇ παρουσίᾳ κινεῖν. Οὐδέποτε γοῦν ἄνθρωπος μακρὰν ἤδη ταῦτα κινεῖ, καὶ μετα-
φέρει οὐδέ, εἰ ἐπὶ τῆς ἰδίας οἰκίας καθέξοιτό τις, καὶ λο-
γίζοιτο τὰ ἐν οὐρανῷ, ἤδη καὶ τὸν ἥλιον κινεῖ, καὶ τὸν οὐ-
30 ρανὸν περιστρέφει· ἀλλ' ὁρᾷ μὲν κινούμενα καὶ γινόμενα, οὐ

κρατεῖτο ἀπὸ κάποιον, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς ἐσυγκρατοῦσε τὰ πάντα. Μὲ τὴν εἴσοδον δὲ τοῦ Λόγου εἰς τὸ σῶμα δὲν κατεστρέφετο πλέον ἢ φύσις του, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐκατοίκησε μέσα του εὐρέθη ἔξω ἀπὸ τὴν φθορὰν. Διότι ὅταν ἔπασχε τὸ σῶμα, ἔπασχε μὲ τὴν σωματικὴν φύσιν, εἶχεν ὅμως τὴν φύσιν τῆς ἀφθαρσίας ἐξ αἰτίας τοῦ Λόγου ποὺ ἐκατοίκησε μαζί του.

8. Αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατέστησεν ἀθάνατον καὶ ἀφθαρτον τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον διὰ διάστημα τριῶν ἡμερῶν παρέμεινε νεκρὸν. Καὶ ἀπεδείχθη εἰς ὄλους ὅτι τὸ σῶμα δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ ἀδυναμίαν τῆς φύσεως τοῦ Λόγου ὁ ὁποῖος ἐκατοικοῦσε μέσα του, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξαφανισθῇ διὰ τούτου ὁ θάνατος μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Σωτῆρος.

9. Ποῖον ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ τέλος τοῦ σώματος διὰν εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ ὁ Λόγος; Διότι δὲν ἤμποροῦσε νὰ μὴ ἀποθάνῃ, ἀφοῦ βεβαίως εἶναι θνητόν, καὶ προσεφέρετο ὑπὲρ ὄλων εἰς τὸν θάνατον, γεγονὸς διὰ τὸ ὁποῖον τὸ κατεσκεύασεν ὁ Σωτῆρ. Δὲν ἦτο πάλιν δυνατόν νὰ παραμείνῃ νεκρὸν, διότι εἶχε καταστῆ ναὸς τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο ὡς θνητόν μὲν ἀπέθανεν, ἐπανέζησε δὲ λόγῳ τῆς ζωῆς ἡ ὁποία ὑπῆρχε μέσα του.

10. Ποία εἶναι ἡ ἀπιστία ἐὰν λέγωμεν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπότης ἦτο παραπλανημένη, ὁ Λόγος ἦλθε καὶ ἐκάθισεν εἰς αὐτὴν καὶ ἐφανερώθη ὡς ἄνθρωπος διὰ νὰ τὴν περισώσει μὲ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἀγαθότητά του ἐπειδὴ ἐκλυδωνίζετο;

11. Ἔργον τῆς ψυχῆς εἶναι νὰ ἐξετάζῃ μὲ τοὺς λογισμοὺς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἰδικοῦ της σώματος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ νὰ κατευθύνῃ τὰς ἐξωτερικὰς ἐνεργείας τοῦ σώματος της, ἢ νὰ δίδῃ κίνησιν εἰς ὅσα εὐρίσκονται μακρὰν αὐτοῦ μὲ τὴν ἰδικὴν της παρουσίαν. Οὐδέποτε λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εὐρίσκεται μακρὰν, κινεῖ καὶ μεταφέρει αὐτά, οὔτε ἐὰν κάθεται εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἐξετάζει ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸν οὐρανὸν ἤμπορεῖ ἔτσι νὰ κινῇ τὸν ἥλιον καὶ νὰ περιστρέφῃ τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ βλέπει μὲν αὐτὰ νὰ κινοῦνται

μὴν ὥστε καὶ ἐργάσασθαι δυνατὸς τυγχάνει. Οὐ δὴ τοιοῦτος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· οὐ γὰρ συνεδέδετο τῷ σώματι, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς ἐκράτει τοῦτο· ὥστε καὶ ἐν τοῦτῳ ἦν καὶ ἐν τοῖς πᾶσιν εἰύγχανε· καὶ ἔξωθεν τῶν ὄλων ἦν,
5 καὶ ἐν μόνῳ τῷ Πατρὶ.

12. Σκόπει, παρακαλῶ, εἰ μὴ τὴν χλεύην καθ' ἐαυτῶν κινουῦντες ἀγνοοῦσιν, τὸν κόσμον σῶμα μέγα φαοῖν εἶναι οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, καὶ ἀληθεύουσι λέγοντες· ὀρῶμεν γὰρ αὐτὸν καὶ τὸ τοῦτου μέρος διτι ταῖς αἰσθήσεσιν ὑποπίπτει.
10 Εἰ τοίνυν καὶ ἐν τῷ κόσμῳ σῶματι ὄντι ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐστί, καὶ ἐν ὄλοις καὶ ἐν τοῖς κατὰ μέρος αὐτοῦ πᾶσιν ἐπιβέβηκε· τί θαυμασιὸν ἢ τί ἄτιπον εἰ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ φαιμέν αὐτὸν ἐπιδεδημηκέναι; Εἰ δέ, καὶ γεννητῆς οὕσης τῆς κτίσεως, οὐκ ἄτιπον ἐν αὐτῇ τὸν Λόγον εἶναι, οὐκ ἄρα οὐδὲ ἐν
15 ἀνθρώπῳ αὐτὸν εἶναι ἄτιπον. Οὐκοῦν ὄλως οὐκ ἀτρεπὲς τὸ ἐν ἀνθρώπῳ εἶναι τὸν Λόγον, καὶ πάντα ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ φωτίζεσθαι καὶ κινεῖσθαι.

13. Ἀπαιτηθέντα γὰρ τὸν Ἀδὰμ ὑπὸ τοῦ διαβόλου παραβῆναι τὴν τοῦ πλάσαντος αὐτὸν ἐντολήν, καὶ ὑπὸ κατάραν
20 καὶ κατοχὴν θανάτου γενόμενον ὀρῶν ὁ τοῦ παντὸς κτίσεως Θεὸς Λόγος, ἐκ τῆς ἀπογόνου τοῦ Ἀδὰμ Παρθένου Μαρίας πλάσας ἐαυτῷ τὸ χωρῆσαι δυνάμενον ἄχραντον σῶμα πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος· σωματικῶς, καὶ τὰ πάθη τὰ ἀνθρώπεια, ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου αὐτὸ ἐκουσίως παραδέδωκεν· ἵνα τὸν ποτε βασιλεύοντα τοῦ θανάτου διάβολον θανατώσῃ
25 τῷ τοῦ ἰδίου σώματος θανάτῳ. Αἷμα δὲ οὐκ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς τοῦ Λόγου θεότητος ἐκπορεύεται, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐφόρυσεν ἀνθρώπου.

καὶ νὰ συμβαίνουν, ἀλλὰ δὲν εἶναι εἰς θέσιν αὐτὸς νὰ τὰ πραγματοποιήσῃ. Ἄλλ' ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ εὐρίσκετο εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν ἦτο τέτοιος, διότι δὲν ἦτο δεσμευμένος εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ αὐτὸς μᾶλλον τὸ συγκρατοῦσε εἰς τρόπον ὥστε καὶ εἰς αὐτὸ ἦτο καὶ εἰς ὅλα εὐρίσκετο καὶ ἔξω ἀπὸ ὅλα ἦτο καὶ μόνον εἰς τὸν Πατέρα.

12. Πρόσεξε, παρακαλῶ, μήπως δὲν ξέρουν ὅτι προκαλοῦν τὸν χλευασμὸν ἐναντίον των οἱ Ἕλληνες σοφοὶ ὅταν λέγουν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἓνα μεγάλο σῶμα. Ἄλλ' ὅμως λέγουν κάποια ἀλήθειαν, διότι βλέπομεν τὸν κόσμον καὶ ἓνα μέρος αὐτοῦ ὅτι γίνεται ἀντιληπτὸς διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν κόσμον ὁ ὁποῖος εἶναι σῶμα καὶ εἰσῆλθεν εἰς ὅλα καὶ εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ τί εἶναι θαυμαστὸν ἢ παράλογον ἐὰν λέγωμεν ὅτι κατέβη καὶ εἰσῆλθε καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον; Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι παράλογον νὰ εὐρίσκεται ὁ Λόγος καὶ εἰς τὴν γενετήν κτίσιν, δὲν εἶναι παράλογον νὰ εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Λοιπὸν δὲν εἶναι καθόλου ἀνάρμοστον τὸ νὰ εὐρίσκεται ὁ Λόγος εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ φωτίζονται καὶ νὰ κινοῦνται ὅλα ὑπ' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτόν.

13. Διότι ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὁ κτίστης τοῦ παντός ὁ Θεὸς Λόγος τὸν Ἀδὰμ νὰ ἔχη ἐξαπατηθῆ ὑπὸ τοῦ διαβόλου διὰ νὰ παραβῆ τὴν ἐντολὴν τοῦ πλάστου του καὶ ἔτσι νὰ ἔχη κληρονομήσει τὴν κατάραν καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ κυριαρχίαν τοῦ διαβόλου, ἔπλασε διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἐκ τῆς ἀπογόνου τοῦ Ἀδὰμ Παρθένου Μαρίας τὸ ἄχραντον σῶμα τὸ ὁποῖον ἤμποροῦσε νὰ ὑποδεχθῆ μέσα του ὀλόκληρον τὴν θεότητα κατὰ σωματικὸν τρόπον, καὶ ἀκόμη τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας καὶ προσέφερεν αὐτὸ μὲ τὴν θέλησίν του ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου, διὰ νὰ θανατώσῃ μὲ τὸν θάνατον τοῦ ἰδικοῦ του σώματος τὸ διάβολον, ὁ ὁποῖος κάποτε ἦτο κυρίαρχος τοῦ θανάτου. Αἷμα δὲ δὲν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ Πνεύματος τῆς θεότητος τοῦ Λόγου, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε.

14. Τό, «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος», καί, «Ὁ Πατήρ μου
 μεῖζων μου ἔστιν», καί τό, «Ἐκτισέ με», καί, «Ἐγώ εἰμι σκώ-
 ληξ, καί οὐκ ἄνθρωπος», καί ὅσα ἐν τοῖς Ἐθαγγελίοις καί ἐν
 τοῖς προφήταις εἶπε ταπεινά περὶ αὐτοῦ, εἰς ὃ ἐφόρσεσε σῶ-
 5 μα δι' ἡμᾶς εἴρηται. Οὔτε τὸ παθητὸν σῶμα, δ ἐφόρσεσε διὰ
 τὴν τοῦ πατρὸς σιωτηρίαν, ἀναίθεμεν τῷ Πατρὶ, τὰ πάντα
 γὰρ ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ. Ὁ δὲ Υἱὸς
 μόνος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη· διὸ «πρωτότοκός ἐστι πάσης
 κτίσεως» ὁ Θεὸς Λόγος· ἀίρετος γὰρ ἐξ ἀίρετιου ἔστί·
 10 τοῖνον δ δι' ἡμᾶς ἐφόρσεσε σῶμα κτίσμα ἔστιν.

15. Τόν γὰρ Ἀδὰμ ἐνδυσάμενος σὺν τοῖς παθήμασι κα-
 τὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν κεκλημένον Ἰησοῦν, ἵνα δι'
 αὐτοῦ τὸ ἀπολόμενον πρόβατον προσάξη τῷ Πατρὶ, «ὡς πρό-
 βατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καί ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραν-
 15 τος αὐτὸν ἄφωνος»· περὶ οὗ Παῦλος γράφει· «Ἀνθρωπος
 Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δούς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν».
 Καί ἐν ἐτέρῳ τόπῳ φησί· «Δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καί δι'
 ἀνθρώπου ἡ ζωή. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνή-
 σκουσιν, οὕτω καί ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται».

20 16. Δι' αὐτοῦ τοῦ Λόγου πάντα ἐγένετο καί ἐκτίσθη·
 οὐκ αὐτὸς δὲ ἐγένετο, ἀλλ' ὅνπερ δι' ἡμᾶς ἐφόρσεσεν ἄνθρω-
 πον γεγονότα καί κτισθέντα δηλοῦσιν αἱ Γραφαί. Φηοὶ γὰρ
 ὁ Κύριος· «Πᾶν κλῆμα μένον ἐν ἐμοὶ καρπὸν φέρει»· καί ἐν
 τῷ ἐφόρσεσεν ἀνθρώπῳ τῷ ἐκ τοῦ γένους Ἀδὰμ ἐζωοποίησε
 25 τὸ ἐκ τοῦ γένους Ἀδὰμ.

17. Ὅρα, οὐκ ἔως τοῦ νῦν οὐδεὶς οἶδε τὸν Υἱὸν τοῦ
 Θεοῦ ὡς ἔστιν, ἄχρι τοῦ φανερωῶσαι ἑαυτὸν ἡμῖν. Ὅν δὲ
 ἐφόρσεσε δι' ἡμᾶς υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶδομεν· ὃν εἶπεν ὁ

10. Ἰω. 15, 1.

11. Ἰω. 14, 28.

12. Πάροιμ. 8, 22.

13. Ψαλμ. 21, 7.

14. Κολ. 1, 15.

15. Ἦσ. 58, 7.

16. Α' Τιμ. 2, 5-6.

17. Α' Κορ. 15, 21-22.

18. Ἰω. 15, 5.

14. Τὸ «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἄμπελος»¹⁰, καὶ «Ὁ Πατήρ μου μεῖζων μού ἐστι»¹¹, καὶ τὸ «Ἐκτίσέ με»¹², καὶ «Ἐγὼ εἶμαι σκώληξ καὶ ὄχι ἄνθρωπος»¹³, καὶ ὅσα εἶπεν εἰς τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοὺς προφήτας ταπεινὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον ἐφόρεσε δι' ἡμᾶς. Οὐτε ἀναφέρονται εἰς τὸν Πατέρα τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐφόρεσε διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλου τοῦ κόσμου διότι ὅλα ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ. Μόνον δὲ ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς Λόγος «εἶναι πρωτότοκος ὅλης τῆς δημιουργίας»¹⁴, διότι εἶναι ἄτρεπτος ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ ἄτρεπτον. Λοιπὸν τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον ἐφόρεσε πρὸς χάριν μας εἶναι κτίσμα.

15. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐνεδύθη τὸν Ἀδὰμ μαζὶ μὲ ὅλας τὰς ἀδυναμίας του χωρὶς τὴν ἁμαρτίαν, αὐτὸς ποῦ ἐπωνομάσθη Ἰησοῦς, διὰ τὴν ἐπαναφέρειν δι' αὐτοῦ εἰς τὸν Πατέρα τὸ παραπλανημένον πρόβατον, «ὡς ἄφωνον πρόβατον ὠδηγήθη εἰς τὴν σφαγὴν καὶ ὡς ἄφωνος ἀμνὸς ὀδηγεῖται ἐνώπιον ἐκείνου ποῦ τὸν κουρεύει»¹⁵. Περὶ αὐτοῦ ὁ Παῦλος γράφει «Ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν του ἀντίλυτρον δι' ἡμᾶς»¹⁶. Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει «Διὰ μέσου ἀνθρώπου ἦλθεν ὁ θάνατος, διὰ μέσου ἀνθρώπου ἦλθε καὶ ἡ ζωὴ. Ὅπως ἐν τῷ Ἀδὰμ ὅλοι ἀποθνήσκουν ἔτσι καὶ ἐν τῷ Χριστῷ ὅλοι θὰ ζωοποιηθοῦν»¹⁷.

16. Διὰ αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἐδημιουργήθησαν καὶ ἐκτίσθησαν τὰ πάντα. Αὐτὸς δὲ δὲν ἐδημιουργήθη, ἀλλ' αἱ Γραφαὶ ἐπισημαίνουν ὅτι ἐδημιουργήθη καὶ ἐκτίσθη ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε πρὸς χάριν μας. Διότι λέγει ὁ Κύριος· «Κάθε κλῆμα ποῦ μένει εἰς ἐμὲ ἀποδίδει καρπὸν»¹⁸. Καὶ διὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἀδὰμ ἐξωποίησεν ὀλόκληρον τὸ γένος τοῦ Ἀδὰμ.

17. Πρόσεξε ὅτι κανεὶς μέχρι τώρα δὲν γνωρίζει τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὅπως εἶναι μέχρις ὅτου φανερώσῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἡμᾶς. Εἶδαμεν δὲ μόνον τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε πρὸς χάριν μας, διὰ τὸν ὁποῖον εἶ-

Παῦλος· «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, ποιτὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»· ὃν καὶ Στέφανος λέγει· «Θεωρῶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐσιῶτα τοῦ Θεοῦ»· οὐκ εἶπε τὸν Λόγον ἢ τὴν Σοφίαν
 5 τοῦ Πατρὸς ἐωρακέναι, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐκ Μαρίας Κυριακὸν σῶμα.

18. Περὶ τοῦ, «Ὁ δὲ Ἰησοῦς προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι» λέγεται δὲ ὁ κατὰ τὸν Σωτήρα νοούμενος ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς ποτε νήπιος ὢν, καὶ ποτε προκόπιων ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι, ἀρχόμενός τε ὢν ὡσεὶ ἐτῶν λ', ὡς ὁ εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς φησι. Τὸ δὲ προκοπήν καὶ ἡλικίαν ἐπιδεχόμενον σῶμα αὐτό ἐστὶ κτίσμα καὶ ποίημα. Ἰησοῦς δὲ ὁ Χριστός, ὁ κατὰ τὸν Σωτήρα νοούμενος ἄνθρωπος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ προκοπήν ἡλικίας ἐπιδεχόμενος, ποτὲ νήπιος τυγ-
 15 χάνων, ποτὲ ἀνήρ, ἀρχόμενός τε ὡσεὶ ἐτῶν λ', ὡς φησὶν ὁ Λουκᾶς. Ὁ τοίνυν μεθῆλικισθῆναι ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὃς ἐγένετο πιστὸς ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς τῷ ποιήσαντι, αὐτὸς ἐστὶν ὁ τὴν προκοπήν ὑπομένων.

19. Στέφανος λέγει· «Θεωρῶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
 20 ἐκ δεξιῶν ἐσιῶτα τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ»· οὐκ εἶπε τὸν Λόγον ἢ τὴν Σοφίαν τοῦ Πατρὸς ἐωρακέναι, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐκ Μαρίας Κυριακὸν σῶμα, ὅπερ ὁ Παῦλος λέγει καθίσαι ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. Περὶ οὗ σώματος Δαυὶδ φησὶ προφητικῶς ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς· «Κάθου
 25 ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Ἐπεὶ προεγίνωκεν ἐχθρούς ἐσομένους τὸν διάβολον καὶ τὰς συνεργούς αὐτοῦ ἀντικειμένας ἐνεργείας,

19. Ἐβρ. 3, 1-2.

20. Πράξ. 7, 56.

21. Λουκ. 2, 52.

22. Λουκ. 3, 23.

23. Πράξ. 7, 56.

24. Πράξ. Κολ. 3, 1.

25. Ψαλμ. 109, 1.

πεν ὁ Παῦλος· «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς πίστεως πού ὁμολογοῦμεν, τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος ἐφάνη πιστὸς εἰς ἐκεῖνον πού τὸν ἔκαμεν ἀρχιερέα»¹⁹, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Στέφανος λέγει· «Βλέπω τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ στέκεται ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ»²⁰, καὶ δὲν εἶπεν ὅτι ἔβλεπε τὸν Λόγον ἢ τὴν Σοφίαν τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πού ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας.

18. Μὲ τὸ χωρίον· «Ὁ δὲ Ἰησοῦς προώδευεν εἰς σωματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ σοφίαν καὶ εὐνοιαν»²¹ σημαίνεται ὁ ἄνθρωπος Σωτήρ, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε ἦτο νήπιος καὶ ἄλλοτε προώδευεν εἰς σωματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ σοφίαν καὶ εὐνοιαν καὶ ὅταν ἤρχισε τὸ ἔργον του ἦτο περίπου τριάντα ἐτῶν, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς. Τὸ σῶμα λοιπὸν τὸ ὁποῖον προώδευε καὶ ἀνεπτύσσετο, αὐτὸ εἶναι τὸ κτίσμα καὶ δημιούργημα. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲ ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἄνθρωπος Σωτήρ, αὐτὸς εἶναι ὁ ὁποῖος ἐπρόκοπτεν εἰς σωματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πού ἄλλοτε ἦτο νήπιον, ἀργότερα ἄνδρας καὶ ἤρχισε τὸ ἔργον του ὅταν ἦτο περίπου τριάντα ἐτῶν, ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς²². Λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ὁποῖος ὡς ἄνθρωπος ἐμεγάλωνε κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πιστὸς ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς εἰς ἐκεῖνον πού τὸν ἔκαμεν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα, αὐτὸς εἶναι πού ὑπόκειται εἰς προκοπὴν.

19. Ὁ Στέφανος λέγει· «Βλέπω τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ στέκεται εἰς τὰ δεξιὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ»²³. Δὲν εἶπεν ὅτι εἶδε τὸν Λόγον ἢ τὴν Σοφίαν τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πού ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Παῦλος ὅτι θὰ καθίσῃ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ²⁴. Περὶ τοῦ σώματος τούτου ὁ Δαυὶδ προλέγει ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· «Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου μέχρις ὅτου θέσω τοὺς ἐχθρούς σου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου»²⁵. Καὶ τοῦτο διότι προέβλεπεν ὅτι θὰ καταστοῦν ἐχθροὶ αὐτοῦ ὁ διάβολος καὶ οἱ συνεργαζόμενοι μὲ

αἵτινες ἤχθρευον τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ γινώσκουσαι διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καταργουμένης αἰτίας καὶ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου τὸν διάβολον. Οἱ γὰρ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου ἐλαττοῦντες, ὡς μὴ δυναμένου τοῦ Κυρίου δι' ἐαυτοῦ τοῦ ἐχθροῦ ἀμύνασθαι, ὡς τὸ εἰρηκέναι τὸν Πατέρα τῷ Υἱῷ· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου», τοῦτο οὖν γινωσκέτωσαν οἱ ἀπαίδευτοι εἰς τὸν κατὰ σάρκα νοούμενον ἄνθρωπον γεγραμμένοι. Ἐν γὰρ αὐτῷ Δαυτῷ περὶ τοῦ Κυριακοῦ ἀνθρώπου γέγραπται· «Ἐχθρὸς οὐκ ὠφελήσει ἐν σοί». Τὸ σῶμα τοίνυν ἐστὶν ᾧ λέγει· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», οὗ καὶ γέγονεν ἐχθρὸς ὁ διάβολος σὺν ταῖς πονηραῖς δυνάμεσι, καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες.

20. Πάντα εἰπὼν ἐν αὐτῷ κιοθέντα ὁ μακάριος Παῦλος, ἀπὸ μόνον εἶπε πρὸ πάντων. Ἐκ γὰρ τῶν παλαιῶν πεπαιδευμένος νομομαθῆς ὢν, τὰς τε Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος φιλολογήσας καὶ δύο εἶδη περὶ τοῦ Κυρίου εὐρών, ἐν μὲν περὶ οὗ ἐκ Μαρίας ἐμελλεν ἀναλαμβάνειν ἀνθρώπου, ἕτερον δὲ περὶ τοῦ πρὸ πάντων αἰῶνων αἰδίως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντος Λόγου· καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐκ Μαρίας Ἰησοῦ γράφει Τιμοθέῳ· «Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγεμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαυτῷ κατὰ σάρκα», περὶ δὲ τοῦ αἰεὶ σὺν τῷ Πατρὶ Θεοῦ Λόγου εἶπεν δι' ἑσὶ πρὸ πάντων. Ἐλεγγέσθωσαν τοίνυν παρὰ πάντων τῶν ἀγίων οἱ λέγοντες τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἀρχὴν τῶν ἔργων κιοθέντα καὶ παρὰ τοῦ Δαυτῷ ἀκουέτωσαν δι' οὗ ἐστὶν ἔργον, ἀλλ' ἔργων ποιητής, ὡς λέγει· «Ἔργα χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις».

26. Ψαλμ. 88, 23.

27. Β' Τιμ. 2, 8.

28. Ψαλμ. 101, 26-27.

αὐτὸν ἀντίθετοι δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι κατεπολεμοῦσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἤξεραν ὅτι μὲ τὸν θάνατόν του θὰ καταργηθοῦν αὐταὶ καὶ ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ θανάτου. Αὐτοὶ λοιπὸν πού περιφρονοῦν τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ τάχα δὲν ἤμποροῦσεν ὁ Κύριος νὰ καταπολεμήσῃ μόνος του τοὺς ἐχθροὺς του, ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ εἶπε πρὸς τὸν Υἱὸν «Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου μέχρις ὅτου θέσω τοὺς ἐχθροὺς σου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου», ἃς γνωρίζουν οἱ ἀγράμματοι, ὅτι τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν κατὰ σάρκα ἄνθρωπον. Διότι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Δαυὶδ ἔχει γραφῆ· «Ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ κερδήσῃ τίποτε ἀπὸ σέ»²⁶. Τὸ σῶμα λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο πρὸς τὸ ὁποῖον λέγει· «Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου», τοῦ ὁποίου καὶ ἦτο ἐχθρὸς ὁ διάβολος μαζί μὲ τὰς πονηρὰς δυνάμεις καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες.

20. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ μακάριος Παῦλος εἶπεν ὅτι ὅλοι ἐκτίσθησαν δι' αὐτοῦ, μόνον δι' αὐτὸν εἶπε «πρὸ πάντων». Διότι ἐπειδὴ ἦτο ἐκπαιδευμένος εἰς τὰ παλαιὰ κοῖ νομομαθῆς, καὶ εἶχε μελετήσῃ μὲ προσοκὴν τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος, εἶχε διακρίνει δύο μορφὰς τοῦ Κυρίου, μίαν μὲν ἐκείνην τοῦ ἀνθρώπου πού ἔμελλεν νὰ λάβῃ ἐκ τῆς Μαρίας, τὴν ἄλλην δὲ ἐκείνην τοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Καὶ περὶ ἐκείνης μὲν τοῦ Ἰησοῦ πού ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον· «Ἐνθυμοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀναστημένον ἀπὸ τοὺς νεκροῦς, καταγόμενον ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαυὶδ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν του»²⁷, περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος πάντοτε ὑπάρχει μαζί μὲ τὸν Πατέρα, εἶπεν ὅτι ὑπάρχει πρὸ πάντων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀντικρουσθοῦν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγίους αὐτοὶ πού λέγουν ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκτίσθη ὡς ἀρχὴ τῶν ἔργων καὶ νὰ ἀκούσουν ἀπὸ τὸν Δαυὶδ ὅτι δὲν εἶναι ἔργον, ἀλλὰ δημιουργὸς ἔργων, ὅπως λέγει· «Ἔργα τῶν χειρῶν σου εἶναι οἱ Οὐρανοί. Αὐτοὶ θὰ καταστραφοῦν σὺ ὅμως παραμένεις»²⁸.

21. «*Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας*» λέγεται ὁ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοούμενος ἄνθρωπος. Ὁ αὐτὸς ποτε νῆπιος ὢν, καὶ ποτε προκόπτων ἡλικία καὶ χάριτι ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν λ', ὡς ὁ εὐαγγελιστῆς 5 Λουκᾶς φησι. Τὸ δὲ προκοπὴν καὶ ἡλικίαν ἐπιδεχόμενον σῶμα, αὐτὸ ἐστὶ τὸ κτίσμα καὶ ποίημα. Ἐλεγχόμενοι τοίνυν παρὰ τῶν ἁγίων οἱ λέγοντες κτίσμα τὸν ἐκ Πατρὸς Λόγον ἢ πεπαύσθωσαν τῆς δυσοεθοῦς θλασφημίας, ἢ Χριστομάχοι παρὰ πάντων ἀποκηρυτίσθωσαν· ἐν ᾧ γὰρ ἡτιῶνται, πεποί- 10 θασιν ἐν ταῖς Παροιμίαις τῷ λέγοντι «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ». Ἄλλ' ὀλιθοθαίνουσιν προφητεύων γὰρ Σολομῶν εἰς τὸν μέλλοντα διὰ τὴν παντὸς τοῦ κόσμου εὐεργεσίαν ἐκ Μαρίας κίτξεσθαι Κυριακὸν ἄνθρωπον, εἶπεν ἐκ προσώπου αὐτοῦ τό, «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν 15 αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ».

22. «*Ἀσφαλῶς οὖν γνωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, δι καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐστειρωόσατε*». Αὐτὸν γοῦν τὸν στανρωθέντα τοῦ Κυρίου ἄνθρωπον δεικνύντες διὰ δακτύλου οἱ ἀπόστολοι 20 εἶπον· Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Κύριον ἐποίησεν ὁ Θεός. Αὐτὸς φανερῶς ὁ τοῦ Κυρίου ἄνθρωπος καὶ ἀρχὴ ὁδῶν ἐκτίσθη τῶν προγεγραμμένων εἰς εὐεργεσίαν, ἀρχῶν πάντων τῶν ἁγίων καὶ χρηματιζόντων ὁδῶν, καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ποιηθεὶς καὶ στανρωθεὶς. Περὶ οὗ καὶ 25 Ἱερεμίας εἶπε κατὰ τὴν τῶν Ο' ἐρημνευτῶν ἔκδοσιν· «Κύριος ἔκτισέ με σωτηρίαν εἰς καταφύτευμα καινὴν, ἐν ἣ σωτηρία περιελεύσονται ἄνθρωποι»· κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν περὶ

29. Ἐδρ. 13, 8.

30. Παροιμ. 8, 22.

31. Πράξ. 2, 36.

32. Ἱερ. 38, 22.

33. Ὁ Ἀκύλας ἦτο Ἕλλην μεταφραστῆς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ κατήγετο ἐκ Σινώπης τοῦ Πόντου. Ἐπειδὴ ἡ μετάφρασις αὐτοῦ ἦτο προσκεκολλημένη μέχρι δουλικότητος καὶ ἐπισκοπίσεως τοῦ κειμέ-

21. «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος χθὲς καὶ σήμερον καὶ αἰωνίως»²⁹. Τοῦτο λέγεται διὰ τὸν ἄνθρωπον Σωτῆρα. Ὁ ἴδιος ἄλλοτε εἶναι νήπιος καὶ ἄλλοτε προσδεύει εἰς σωματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐνοίαν, καὶ ἀρχίζει τὸ ἔργον του ὅταν εἶναι περίπου τριάντα ἐτῶν, καθὼς λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς. Τὸ σῶμα δὲ τὸ ὁποῖον ἐπιδέχεται προκοπὴν καὶ ἡλικίαν, αὐτὸ εἶναι κτίσμα καὶ δημιούργημα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀντικρούονται ἀπὸ τοὺς ἀγίους αὐτοὶ ποὺ λέγουν κτίσμα τὸν Λόγον τοῦ Πατρὸς, ἢ νὰ σταματήσουν τὴν δυσσεβῆ βλασφημίαν ἢ νὰ ἀποκηρυχθοῦν ἀπὸ ὄλους ὡσὰν Χριστομάχοι. Διότι στηρίζουν τὴν διδασκαλίαν των ἀκριβῶς εἰς τὸ κωρίον ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον ἀντικρούονται, δηλαδὴ εἰς ἐκεῖνο ποὺ λέγει εἰς τὰς Παροιμίας· «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»³⁰. Ἀλλὰ σφάλλουν. Διότι ὅταν προεφήτευεν ὁ Σολομὼν διὰ τὸν ἄνθρωπον Κύριον ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ δημιουργηθῆ ἕκ τῆς Μαρίας, πρὸς εὐεργεσίαν ὄλου τοῦ κόσμου, εἶπεν ἐκ μέρους του τὸ «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ».

22. «Ἄς γνωρίσουν λοιπὸν καλὰ ὅλοι οἱ Ἰσραηλῖται ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον σεῖς ἐσταυρώσατε»³¹. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἄνθρωπον Κύριον ὁ ὁποῖος ἐσταυρώθη ἔδεικναν οἱ ἀπόστολοι μὲ τὸν δάκτυλον καὶ εἶπαν· Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν ἔκανεν ὁ Θεὸς Χριστὸν καὶ Κύριον. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος Κύριος ἐκτίσθη καὶ ἀρχὴ ὁδῶν ποὺ ὠδηγοῦσαν εἰς τὴν εὐεργεσίαν, καὶ ἔγινεν ἄρχων ὄλων τῶν ἀγίων ποὺ ἐπορεύοντο εἰς αὐτὰς τὰς ὁδοὺς, καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ὁποῖος ἔγινε καὶ ἐσταυρώθη. Περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰερεμίας εἶπε κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἑβδομήκοντα ἐρμηνευτῶν. «Ὁ Κύριος μὲ ἔκαμε σωτηρίαν καὶ μὲ ἐφύτευσεν ἐκ νέου εἰς τὴν γῆν. Εἰς αὐτὴν τὴν σωτηρίαν θὰ περπατοῦν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι»³². Κατὰ τὸν Ἀκύλαν³³ δὲ εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον λέγει· «Ὁ Κύριος ἐδημιούργησε κάτι

νου εἰς τὸ πρωτότυπον, διὰ τοῦτο δὲν εἶχεν εὐμενῆ ἀντίκτυπον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ κατεκρίθη.

τοῦ αὐτοῦ ῥητοῦ λέγει· «Ἐκίωσε Κύριος καινόν ἐν τῇ θηλείᾳ». Τήνδε λέγει σωτηρίαν καινήν καὶ οὐ παλαιάν, ἡμῖν κιοθεῖσαν καὶ οὐ πρὸ ἡμερῶν. Καὶ ὃν λέγει καινὸν κιοθέντα ἐν τῇ θηλείᾳ τὸν κατὰ τὸν Σωτῆρα νόει ἄνθρωπον Ἰησοῦν· ἐρ-
 5 μηνεύεται γὰρ Ἰησοῦς πῆ μὲν Σωτήρ, πῆ δὲ σωτηρία· ἐκ τοῦ Σωτήρος ἡ σωτηρία ὃν τρόπον ἐκ τοῦ φωτὸς ὁ φωτισμός· ὄντινα εἶπεν ἄνθρωπον Ἰησοῦν, σωτηρίαν ἡμῖν κιοθέντα καινὸν ἐν τῇ θηλείᾳ· ὁ ἔστιν ἐν τῇ Μαρίᾳ, μᾶλλον δὲ ἐκ τῆς Μαρίας. Ὅν τοίνυν ὁ Σολομὼν εἶπεν ἀρχὴν ὁδῶν
 10 κιοθέντα καὶ ἦν Ἰερεμίας λέγει κιοθεῖσαν σωτηρίαν καινήν, καὶ καινὸν ἐν τῇ θηλείᾳ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς ἡ Σοφία ᾠκοδόμησεν ἐαυτῇ οἶκον Χριστὸν Ἰησοῦν, ἐκ τῶν Γραφῶν δείξαντες, τῶν ἐξῆς ἐχόμεθα· ἐφ' οἷς ἡ ἀγνοήσαντες τινες, ἢ προληφθέντες, ἐν πλάνῃ διαμεμενηκότις, οὔτε διδά-
 15 σκειν ὀρθῶς, οὔτε διδάσκεισθαι βούλονται.

23. Εἰ πάντες χωρεῖν ἠδύνατο πνευματικῶς τὰ θεῖα λόγια, οὐχ ἰμείρειο μεταδιδόναι αὐτοῖς τὸ πνευματικὸν χάρισμα, οὐδὲ γάλα αὐτοὺς ἐπότιζεν, εἰ τὴν σιερεὰν τροφήν πάντες μεταλαμβάνειν ἠδύνατο· ἀλλὰ τοῖς ἔτι νηπιάζουσιν
 20 περὶ αὐτὸν τὸν τῆς θεογνωσίας λόγον δίκην νηπίων γαλουχομένων τὸν τῆς καιηγήσεως ἐπιτρέπει δέχεσθαι λόγον οὐπω τὸν τῶν ἀγγέλων ἄριον τρέφεσθαι δυναμένοις, τὸν ἐν σώματι ἀνθρωπεῖω κρυθέντα Θεὸν Λόγον.

24. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς, ὡς ἐπισημόνας οἰκονόμους μ-
 25 στηρίων θείων, μεταδιδόναι τὸν λόγον πρὸς ὃ χωρεῖν ἔκαστος δύναται· ῥήγγονται γὰρ οἱ παλαιοὶ ἄσκοι μὴ χωροῦντες τὸν νέον τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου οἴνου, τοῦτέστι τὸν

τὸ νέον ἐντὸς τῆς γυναικός. Αὐτὴν τὴν σωτηρίαν τὴν ὀνομάζει νέαν καὶ ὄχι παλαιάν, ἢ ὅποια ἠτοιμάσθη δι' ἡμᾶς καὶ ὄχι πρὸ τῶν ἡμερῶν. Καὶ ὅταν ὁμιλῇ περὶ νέου ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη μέσα εἰς τὴν γυναῖκα νὰ ἐννοῆς τὸν Σωτῆρα ἄνθρωπον Ἰησοῦν. Διότι τὸ Ἰησοῦς ἄλλοῦ μὲν σημαίνει Σωτήρ, ἄλλοῦ δὲ σωτηρία. Ἐκ τοῦ Σωτῆρος προέρχεται ἡ σωτηρία, ὅπως ὁ φωτισμὸς προέρχεται ἐκ τοῦ φωτός. Αὐτὸν ποὺ ὠνόμασεν ἄνθρωπον Ἰησοῦν, αὐτὸς ἔγινε νέος ἄνθρωπος, δηλαδὴ σωτηρία μας ἐντὸς τῆς γυναικός, τούτέστιν ἐντὸς τῆς Μαρίας, μᾶλλον δὲ ἐκ τῆς Μαρίας. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπεδείξαμεν ἐκ τῶν Γραφῶν ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶπεν ὁ Σολομῶν ὅτι ἐκτίσθη ὡς ἀρχὴ ὁδῶν καὶ τὴν ὅποιαν ὁ Ἰερεμίας καλεῖ κτισθεῖσαν νέαν σωτηρίαν ἢ ὅτι ἐκτίσθη κάποιος νέος ἐντὸς τῆς γυναικός, ὁ οἶκος τὸν ὁποῖον οἰκοδόμησε διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς ἡ Σοφία ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐρχόμεθα εἰς τὰ ἐξῆς. Δι' ὅλα αὐτὰ ἐπειδὴ μερικοὶ ἔχουν ἄγνοιαν ἢ ἐπειδὴ παραμένουν εἰς τὴν πλάνην ἀπὸ προκατάληψιν, δὲν θέλουν οὔτε νὰ διδάσκουν ὀρθῶς οὔτε νὰ διδάσκωνται.

23. Ἐὰν ἠμποροῦσαν ὅλοι νὰ χωρέσουν εἰς τὸ πνεῦμά των τὰ θεῖα λόγια δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσε τόσον πολὺ νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ πνευματικὸν χάρισμα οὔτε θὰ ἐπότιζεν αὐτοὺς γάλα, ἐὰν ἠμποροῦσαν ὅλοι νὰ τρώγουν τὴν στερεὰν τροφήν. Ἀλλὰ εἰς ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀκόμη ὡσὰν τὰ νήπια, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς θεότητος, εἰς αὐτοὺς ἐπιτρέπει νὰ δέχωνται τὸν λόγον τῆς κατηχήσεως ὅπως τὰ νήπια ποὺ τρέφονται μόνον μὲ γάλα, διότι αὐτοὶ δὲν ἠμποροῦν ἀκόμη νὰ τραφοῦν μὲ τὸν ἄρτον τῶν ἀγγέλων, τὸν Θεὸν Λόγον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται κρυμμένος εἰς ἀνθρώπινον σῶμα.

24. Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς, ὡς ἄνθρωποι ποὺ ἐνδιατρίβομεν μὲ προσοχὴν εἰς τὰ θεῖα μυστήρια, νὰ μεταδώσωμεν τὸν περὶ αὐτῶν λόγον ἀναλόγως μὲ ὅσον ἠμπορεῖ κάθε ἕνας νὰ τὸν κατανοήσῃ. Διότι οἱ παλαιοὶ ἄσκοι τρυποῦν, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦν νὰ χωρέσουν τὸν νέον οἶνον τῆς ἀληθινῆς

λόγον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπεὶ τοίνυν τινές, μᾶλλον δὲ καὶ πολλοί, οἱ μὴπω μαθηταὶ γενόμενοι, ἐκ προπειθείας ἐπὶ τὸ διδάσκειν ἐληλύθασιν, «οὐκ εἰδότες οὐτε ἂ λέγουσιν, οὐτε περὶ τίνων διαβεβαίουσιν», τωφλόωτοντες τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμούς, οὐκ ἔχοντες νοῦν ὁρῶντα τὸν Θεόν, ὡς ὁ Ἰακώβ, οὐτε καρδίαν καθαρὰν τὴν ὀνομένην τὸν Θεόν· τὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον τοῦ Σωτῆρος, ὃν δι' ἡμᾶς ἐφόρσε, γεγραμμένα ῥητὰ καὶ ἔργα ταπεινὰ καὶ πτωχὰς φωνάς, τῇ θεότητι τοῦ Λόγου συνάπιοντες, πλανῶνται καὶ πλανῶσι τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀσθηρικούς· ἀνάγκην ἔοχομεν, ὡς ὁ Ἰούδας γράφει, ἐκδέσθαι διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ποῖα ῥητὰ τῇ θεότητι τοῦ Λόγου ἀρμόζει καὶ ποῖα τῷ δι' ἡμᾶς ἀναληφθέντι ἀνθρώπῳ. Ὡς γὰρ ἐν ἐνὶ θαλασσίῳ χρύσεια νομίματα καὶ ἀργύριον ἀπόκειται ἐνὸς βασιλέως εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν τοῦ ὀνόματος ἐκάτερα ἔχοντα, ἀλλ' οἷδεν ὁ φυλάτιων ἀπὸ τῆς τραπεζίτης τὴν τοῦ χρυσοῦ ὑπεροχὴν, παρὰ τὴν ὑποβεβηκυῖαν τοῦ ἀργυρίου τιμὴν· οὕτω καὶ ἐν μιᾷ Γραφῇ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ καὶ περὶ οὗ ἐκ Μαρίας δι' ἡμᾶς ἐφόρσε οὐματος, γέγραπται· ἀλλ' ἔκαστον αὐτῶν ἐπιγνωσόμεθα ὡς συνειοὶ μαθηταὶ τοῦ ἐνὸς καὶ ὄντως διδασκάλου. Ὅσαι τοίνυν ταπεινὰ λέξεις καὶ ἔργα, εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ γεγραμμένα νόει· ὅσα δὲ ἔνδοξα γράμματα, εἰς τὴν τοῦ Λόγου θεότητα.

Ὅταν πεινάσῃ μετὰ τὸ νηστεῦσαι, τοῦ σώματος ἐλάτωμα· ἤνικα δὲ ἐκ ε' ἄρτων τοὺς 8 χωρὶς παιδίων καὶ γυναικῶν τρέφει καὶ τὸ ἰθ' κοφίνους κλασμάτων περισσεύει, τῆς θεότητος τοῦ Λόγου ἔργον. Ὅταν ἐπὶ τὸ προσκεφά-

34. Α' Τμ. 1, 7.

35. Πρβλ. Ἰούδ. 3.

ἀμπέλου, δηλαδή τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν μερικοί, μᾶλλον δὲ πολλοί, αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔγιναν ἀκόμη μαθηταί, ἔσπευσαν νὰ ἀρχίσουν νὰ διδάσκουν «χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν οὔτε ὅσα λέγουν οὔτε αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα διαβεβαιώνουν»⁴⁴, διότι εἶναι τυφλοὶ εἰς τὰ μάτια τῆς καρδίας των, διότι δὲν ἔχουν νοῦν ποὺ νὰ ἡμπορῇ νὰ βλέπῃ τὸν Θεόν, ὅπως ὁ Ἰακώβ, οὔτε καθαρὰν καρδίαν ἢ ὁποῖα θὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἰδῇ τὸν Θεόν, ὅλοι αὐτοὶ ἀποδίδουν εἰς τὴν θεότητα τοῦ Λόγου ὅλα τὰ λόγια καὶ τὰ χαμηλὰ ἔργα καὶ τὰς πτωχὰς λέξεις ποὺ ἔχουν γραφῆ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Σωτῆρος, τὴν ὁποῖαν ἐφόρεσε πρὸς χάριν μας, καὶ ἔτσι παραπλανοῦν τοὺς ἀπλοϊκοὺς καὶ ἀστηρίκτους. Διὰ τοῦτο ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον, ὅπως γράφει ὁ Ἰούδας⁴⁵, νὰ ἐκθέσωμεν διὰ τῆς ἐπιστολῆς ποῖα λόγια ἀναφέρονται εἰς τὴν θεότητα τοῦ Λόγου καὶ ποῖα εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἀνέλαβε πρὸς χάριν μας. Ὅπως δηλαδή εἰς ἓνα βαλάντιον εὐρίσκονται χρυσὰ καὶ ὄργυρὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὅλα τοῦ ἰδίου βασιλέως τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ὀνόματος, ὅμως ὁ τραπεζίτης ποὺ τὰ φυλάσσει ξέρει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ χρυσοῦ ἔναντι τῆς κατωτέρας τιμῆς τοῦ ἀργύρου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καὶ ἂν ἀκόμη εἰς τὴν ἰδίαν Γραφὴν περιέχωνται λόγια καὶ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ καὶ περὶ τοῦ σώματος τὸ ὁποῖον ἐφόρεσε πρὸς χάριν μας ἐκ τῆς Μαρίας, ὅμως ἡμεῖς θὰ διακρίνωμεν αὐτὰ ὡσὰν ἐπιμελεῖς μαθηταὶ τοῦ ἐνός καὶ πραγματικοῦ διδασκάλου. Λοιπὸν ἔχε εἰς τὸν νοῦν σου ὅτι ὅσα λόγια καὶ ἔργα εἶναι ταπεινὰ ἔχουν γραφῆ διὰ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅσα δὲ ἔνδοξα ἔχουν γραφῆ, ἀναφέρονται εἰς τὴν θεότητα τοῦ Λόγου.

Ὅταν μετὰ τὴν νηστείαν πεινάσῃ, τοῦτο εἶναι ἐλάττωμα τοῦ σώματος· ὅταν ὅμως μὲ πέντε ἄρτους τρέφῃ πέντε χιλιάδας ἀνθρώπους χωρὶς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, καὶ περισσεύουν καὶ δώδεκα κοφίνια κομμάτια, αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς θεότητος τοῦ Λόγου. Ὅταν κοιμᾶται ἐπάνω εἰς

λαιον ἐν τῷ πλοίῳ κοιμᾶται, ἀναπαύσεως σωματικῆς ἔργον. "Όταν περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀπειλῇ τοῖς κύμασι καὶ τοῖς ἀνέμοις, «Σιώπα, πεφίμωσο», εὐθὺς ἀκούει παρὰ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ, μεθ' ὄρκου ὁμολογούντων «Ἄλη-
 5 θῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ». "Όταν ἐσιῶς πρὸς τῷ μνήματι Λαζάρου δακρῦν, καὶ ὀπηνίκα πάσχειν ἔμελλε, λέγει «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου» καὶ ἀδημονεῖ, καὶ τὸ μὲν Πνεῦμα τῆς θεότητος πρόθυμον εἰς πᾶσαν οἰκονομίαν λέγει, τὴν δὲ σάρκα ἀσθενῆ τοῦ σώματος ἀσθένεια λυπεῖ-
 10 σθαι καὶ ἀδημονεῖν. "Όταν κελευστικῶς λέγῃ «Δάξαρε, δεῦρο ἔξω», καὶ ἀνασιῇ ζῶν ὁ νεκρὸς ὁ τεταρταῖος ἤδη λελυμένος, ὃ οὐκ ἐγένετο ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, τῆς θεότητος σημεῖον. "Όταν ἀπὸ τῆς ὁδοιπορίας ὑπὲρ ἡμῶν κεκοπιακῶς ἐπὶ τῆς πηγῆς καθέζηται, τοῦ σώματος τὸ κοπιᾶν. "Όταν
 15 λέγῃ «Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» ἔργον τῆς θεότητος τὸ καὶ ἀπὸ σωματικῶν νόσων καὶ κόπων καὶ τῶν κατὰ ψυχὴν κινδύνων ἰᾶσθαι. "Όταν βαπτίζεται ὑπὸ Ἰωάννου, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ ἐδρέθη δόλος ἐν τῷ σιόματι αὐτοῦ τοῦ
 20 σώματος ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλασμός. "Όταν κελεύῃ τοὺς ἀποσιόλους βαπτίζειν πάντα τὰ ἔθνη εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῇ θείᾳ δυνάμει αὐτοῦ ἀρμύζει. "Όταν κλίνῃ τὰ γόνατα καὶ ὡς ἄνθρωπος προσεύχεται, τοῦ σώματος ὑπὲρ ἡμῶν ἐξομολόγησις. "Όταν ἐν τῷ ὄρει, με-
 25 ταμορφουμένου αὐτοῦ τὴν δόξαν μὴ δυνάμενοι φέρειν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γόνατα κλίνωσιν ἐπὶ τὴν γῆν ἐκ τῆς δόξης τῆς θεότητος τοῦ Λόγου ἰσχύς. "Όταν σιερεοποιῇ τοὺς ἀποσιόλους λέγων

36. Μάρκ. 4, 39.

37. Ματθ. 26, 38.

38. Ἰω. 11, 43.

39. Πρὸβλ. Ἰω. 4, 6.

40. Ματθ. 11, 28.

41. Α' Πέτρο. 2, 22.

42. Ματθ. 28, 19.

43. Πρὸβλ. Ματθ. 17, 6.

τὸ προσκεφάλαιον μέσα εἰς τὸ πλοῖον, τοῦτο εἶναι πρᾶξις σωματικῆς ἀναπαύσεως. Ὅταν, ἐνῶ περιεπάτει ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, διατάσῃ τὰ κύματα καὶ τοὺς ἀνέμους καὶ λέγῃ «Σιώπα, βουβάσου»³⁶, τότε ἀμέσως ἀκούει ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἦσαν μέσα εἰς τὸ πλοῖον νὰ ὁμολογοῦν μὲ ὄρκον· «Ἄληθινὰ εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Ὅταν ἐστάθῃ κοντὰ εἰς τὸν τάφον τοῦ Λαζάρου καὶ ἐδάκρυσε, καὶ ὅταν τὴν στιγμὴν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῇ τὸ πάθος λέγῃ· «Ἡ ψυχὴ μου εἶναι λυπημένη μέχρι θανάτου»³⁷ καὶ ἀγωνιᾷ καὶ λέγῃ ὅτι τὸ μὲν Πνεῦμα τῆς θεότητος εἶναι πρόθυμον διὰ κάθε πρᾶξιν τῆς θείας οἰκονομίας, ἡ δὲ σὰρξ ἀδύναμος, τότε ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ λύπη καὶ ἀγωνία εἶναι τοῦ σώματος. Ὅταν ὁμοῦ λέγῃ μὲ προστακτικὸν τρόπον· «Λάζαρε ἔλα ἔξω»³⁸ καὶ ἀνίσταται ὁ νεκρὸς, ὁ ὁποῖος ἦτο ἤδη τεσσάρων ἡμερῶν διαλυμένος, πρᾶγμα ποὺ δὲν συνέβη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς κτίσεως, τοῦτο εἶναι σημάδι τῆς θεότητος. Ὅταν πάλιν ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν πρὸς χάριν μας, ἐπειδὴ ἐκουράσθη καὶ ἐκάθισε δίπλα ἀπὸ τὴν πηγὴν³⁹, ἡ κούρασις εἶναι τοῦ σώματος. Ὅταν λέγῃ· «Ἐλᾶτε εἰς ἐμὲ ὅλοι σεῖς ποὺ εἴσθε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω ἀνάπαυσιν»⁴⁰, τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς θεότητος, δηλαδὴ τὸ νὰ θεραπεύῃ καὶ ἀπὸ σωματικὰς ἀσθενείας καὶ ἀπὸ κόπους καὶ κινδύνους τῆς ψυχῆς. Ὅταν βαπτίζεται ἀπὸ τὸν Ἰωάννην αὐτὸς ποὺ δὲν διέπραξεν ἁμαρτίαν οὔτε εὐρέθη δόλος εἰς τὸ στόμα του⁴¹, τοῦτο εἶναι καθαρισμὸς τοῦ σώματος πρὸς χάριν μας. Ὅταν δίδῃ ἐντολὴν εἰς τοὺς ἀποστόλους νὰ βαπτίζουσαν ὅλα τὰ ἔθνη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁴², αὐτὸ ἀρμόζει εἰς τὴν θείαν δύναμιν αὐτοῦ. Ὅταν γονατίζῃ καὶ προσεύχεται ὡς ἄνθρωπος, αὐτὸ εἶναι ἐξομολόγησις τοῦ σώματος πρὸς χάριν μας. Ὅταν δὲ μετεμορφώθῃ εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἰδοῦν τὴν δόξαν του ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης ἔκλιναν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γόνατα πρὸς τὴν γῆν ἐξ αἰτίας τῆς δόξης τῆς θεότητος⁴³, τοῦτο εἶναι ἰσχύς τοῦ Λόγου. Ὅταν ἐπι-

«Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· τῆς θεότητος ἢ ἄδελος καὶ ἰσχυρὰ παρὰ κλησιν. Ὅταν παραιτῆται τὸ ἀποθανεῖν, τοῦ σώματος ἢ δειλία. Πρὸ γὰρ τοῦ παραβῆναι τὸν Ἀδὰμ 5 οὕτε λύπη, οὕτε δειλία, οὐ κόπος, οὐ λιμός, οὐ θάνατος ἦν.

25. Ἐγὼ εἰμι, φησὶν, ἡ τῶν σωζομένων ὁδός, καὶ ἡ τῶν νεκρῶν ζωή, καὶ ἡ τῶν ἀποφευγόντων τὸ ψεῦδος ἀλήθεια· λέγων τοῖς ἐν σκότει· «Ἀνακαλύφθητε», «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»· τὸν γὰρ Ἀδὰμ ἐνδυσάμενος σὺν τοῖς 10 παθήμασι χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν κεκλήμενον Ἰησοῦν, δι' αὐτοῦ τὸ ἀπολόμενον πρόβατον προσῆξε τῷ Πατρὶ, «ὡς πρόβριον ἐπὶ σφαγὴν ἀχθεῖς, ἢ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωτος». Περὶ οὗ Παῦλος γράφει «Ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν καὶ 15 τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν»· καὶ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· «Δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἡ ζωή. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκομεν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. Καὶ πάλιν ἐν ἐτέρῳ τόπῳ γράφει· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ 20 δεῦτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ». Τὸν τοίνυν πρῶτον Ἀδὰμ τὸν πρωτόπλαστον τοῦ κόσμου δηλοῖ, τὸν δὲ δεῦτερον Ἀδὰμ τὸν κατὰ τὸν Σωτῆρα νοσούμενον ἄνθρωπον, ὃς καλεῖται υἱὸς ἀνθρώπου, πρόβατον, ἄμπελος, ἄριος, δένδρον, κόκκος σίτου καὶ τὰ τοῦτοις παραπλήσια. Καλεῖται δὲ καὶ Ἀδὰμ, εἰ 25 καὶ πολλὴ τοῦ δευτέρου διαφορὰ παρὰ τὸν πρῶτον. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ γῆς γέγονεν, ὁ δὲ, Λόγος ὢν τοῦ Πατρὸς, σὰρξ ἐγένετο· οὐ κενωθείς τὸ εἶναι Λόγος διὰ τὸ σὰρκα φορέσαι,

44. Ματθ. 10, 28.

45. Πρὸβλ. Ἰω. 14, 6.

46. Ἦσ. 49, 9.

47. Ἰω. 8, 12.

48. Ἦσ. 53, 7.

49. Α' Τιμ. 2, 5.

50. Α' Κορ. 15, 22.

51. Α' Κορ. 15, 47.

στηρίζη τοὺς ἀποστόλους λέγων· «Μὴ φοβᾶσθε ἐκείνους ποὺ σκοτώνουν τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦν νὰ σκοτώσουν τὴν ψυχὴν»⁴⁴, ἡ ἐνδυνάμωσις αὐτῆ ἡ ἀφανὴς καὶ δυνατὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν θεότητα. Ὅταν ὁμως ἀποφεύγη τὸν θάνατον, ἡ δειλία εἶναι τοῦ σώματος. Διότι πρὸ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἄδαμ δὲν ὑπῆρχεν οὔτε λύπη οὔτε δειλία οὔτε κόπος οὔτε πείνα.

25. Ἐγὼ εἶμαι, λέγει, ἡ ὁδὸς ἐκείνων ποὺ σώζονται καὶ ἡ ζωὴ διὰ τοὺς νεκροὺς καὶ ἡ ἀλήθεια δι' ὅσους ἀποφεύγουν τὸ ψεῦδος⁴⁵· καὶ λέγει ἀκόμη εἰς ἐκείνους ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸ σκοτάδι· «ἔλθετε εἰς τὸ φῶς»⁴⁶. «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁴⁷. Διότι μὲ τὸ νὰ ἐνδυθῆ τὸν Ἄδαμ μαζὶ μὲ τὰς ἀδυναμίας του, ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας, ἐκείνον δηλαδὴ ποὺ ὠνομάσθη Ἰησοῦς, ἐπανάφερε δι' αὐτοῦ τὸ χαμένον πρόβατον εἰς τὸν Πατέρα «μὲ τὸ νὰ ὀδηγηθῆ ὡς ἄφωνον πρόβατον εἰς τὴν σφαγὴν ἢ ὡς ἄμνος ἐνώπιον ἐκείνου ποὺ τὸν κουρεύει»⁴⁸. Περὶ αὐτοῦ ὁ Παῦλος γράφει· «Ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀντίλυτρον δι' ἡμᾶς»⁴⁹ καὶ τὰς ἁμαρτίας μας· καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Διὰ μέσου τοῦ ἀνθρώπου ἦλθεν ὁ θάνατος, διὰ μέσου ἀνθρώπου ἦλθε καὶ ἡ ζωὴ. Διότι ὅπως ἐν τῷ Ἄδαμ ὅλοι ἀποθνήσκομεν ἔτσι καὶ ἐν τῷ Χριστῷ ὅλοι θὰ ζωοποιηθῶμεν»⁵⁰. Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον γράφει· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἀπὸ τὴν γῆν, γῆινος, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὸν οὐρανόν»⁵¹. Ὅταν ἀναφέρη λοιπὸν τὸν πρῶτον Ἄδαμ σημαίνει τὸν πρωτόπλαστον τοῦ κόσμου, μὲ τὸν δεύτερον δὲ Ἄδαμ σημαίνει τὸν ἄνθρωπον Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται υἱὸς ἀνθρώπου, πρόβατον, ἄμπελος, ἄρτος, δένδρον, κόκκος σίτου, καὶ τὰ παρόμοια μὲ αὐτά. Ὀνομάζεται δὲ καὶ Ἄδαμ, ἂν καὶ εἶναι μεγάλη ἡ διαφορὰ τοῦ δευτέρου ἀπὸ τὸν πρῶτον. Διότι ὁ μὲν πρῶτος ἔγινεν ἐκ τῆς γῆς, ὁ δὲ δεύτερος, ἐνῶ ἦτο Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἔγινε σὰρξ, χωρὶς νὰ ἀποξενωθῆ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι Λόγος μὲ τὸ νὰ φορέσῃ τὴν σάρκα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπως τὸ

καθ' ὃ οὐδὲ τὸ χρυσίον κενοῦται τῆς δόξης, ἔνδον ξένου γλωσσοκόμου τυγχάνον.

26. Ὅτιαν δὲ ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος φάσκει ἐν ἐτέρῳ τόπῳ· «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμο-
 5 λογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν», μὴ δόξης ποίημα εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τὸν Πατέρα Θεὸν Λόγον. Οὐ γὰρ τὴν ἀόρατον θεότητα λέγει κατανοεῖν, ἀλλὰ τὸν Κυριακὸν ἄνθρωπον, ὃν εἶπεν ὁ Παῦλος μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν δόντα ἑαυτὸν
 10 ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν. Ὅν εἶπε κατανοεῖν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· «Κατανοήσατε τοὺς κάρakas, πῶς οὐ σπειρωσῶ», καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν· «Κατανοήσατε τὰ κρινα τοῦ ἀγροῦ πῶς ἀξάνουσι». «Τὰ οὖν φαινόμενα λέγει κατανοεῖν καὶ οὐκ ἀγγέλους ἢ ἐτέρας κί-
 15 σεις ἀοράτους. Κἂν γὰρ λέγῃ Ἀμβακοῦμ ὁ προφήτης· «Κατενόησα τὰ ἔργα σου, καὶ ἐξέστην»· ἔργα, λέγει, κατενόησα, καὶ οὐ τὸν τῶν ἔργων ποιητήν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος τὸ φαινόμενον τοῦ Κυρίου σῶμα λέγει κατανοεῖν, οὐ τὴν ἀόρατον τοῦ Λόγου θεότητα· «Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, οὔτε ἰ-
 20 δεῖν ὀφθαλμοῖς· καὶ περ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος καὶ ἔστιν, ὡς φησὶν ὁ θεολόγος Ἰωάννης. Ὅν τοίνυν κατανοεῖν ἀκούομεν ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν, ὃς δέδωκεν ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν, ὃν λέγει ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα πιστὸν ὄντα, τὸ ποίημα νοεῖν λέγει. Πάντα οὖν ἐκίσθησαν κτίσμα δὲ
 25 οὐκ ἔστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὃς ἔστιν Υἱός, ἀλλὰ γέννημα κατὰ φύσιν· τὰ γὰρ πάντα ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Λόγου ἔκτισεν, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος· «Ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐκίσθησαν»· καὶ ὡς ὁ Ἰωάννης λέγει· «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐ-

52. Ἐβρ. 3, 2.

53. Λουκ. 12, 24.

54. Λουκ. 12, 27.

55. Ἀ66. 3, 2.

56. Α' Ἰω. 4, 12.

57. Ἰω. 1, 1.

58. Κολ. 1, 16.

χρυσάφι δὲν κάνει τὴν λάμπην του, ὅταν εὐρεθῆ μέσα εἰς ξένον ξύλινον κιβώτιον.

26. Ὅταν δὲ ὁ διδάσκαλός μας λέγῃ εἰς ἄλλο σημεῖον· «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς πίστεως πού ὁμολογοῦμεν, τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος εἶναι πιστὸς εἰς ἐκεῖνον πού τὸν ἔκαμεν ἀρχιερέα»⁵³, μὴ νομίσης ὅτι ὁ Λόγος, πού ἦτο ἐξ ἀρχῆς πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, εἶναι δημιούργημα. Διότι δὲν λέγει νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀόρατον θεότητα, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος ὠνόμασε μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτόν του ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν. Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν εἶπε νὰ κατανοήσωμεν, ὁ ὁποῖος ἔμεινε πιστὸς εἰς ἐκεῖνον πού τὸν ἔκαμεν ἀρχιερέα, ὅπως λέγει ὁ Κύριος· «Παρατηρήσατε τοὺς κόρακας, πού δὲν σπεύρουν»⁵⁴ καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν· «Παρατηρήσατε τὰ κρίνα εἰς τὰ χωράφια πῶς αὐξάνουν»⁵⁴. Λοιπὸν ὁ Κύριος λέγει νὰ κατανοήσωμεν ἐκεῖνα πού φαίνονται, καὶ ὄχι τοὺς ἀγγέλους ἢ ἄλλα ἀόρατα πλάσματα. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ὁ προφήτης Ἀββακούμ λέγῃ· «Παρετήρησα καλῶς τὰ ἔργα σου καὶ ἐξεπλάγη»⁵⁵, τονίζει ὅτι κατενόησε τὰ ἔργα καὶ ὄχι τὸν δημιουργὸν τῶν ἔργων. Καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει νὰ κατανοήσωμεν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πού φαίνεται, ὄχι τὴν ἀόρατον θεότητα τοῦ Λόγου· «Διότι τὸν Θεὸν οὐδέποτε ἔχει ἰδεῖ κανεὶς»⁵⁶ οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ἰδῆ, ἂν καὶ ὁ Λόγος ἦτο Θεός⁵⁷, καὶ εἶναι, ὅπως λέγει ὁ θεολόγος Ἰωάννης. Ὅταν λοιπὸν προτρεπώμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὸν ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν, αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτόν του ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν, τὸν ὁποῖον λέγει ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα πού ἐφάνη πιστὸς εἰς ἐκεῖνον πού τὸν ἔκαμεν ἀρχιερέα, τότε λέγει νὰ κατανοήσωμεν τὸ δημιούργημα. Ὅλα λοιπὸν ἐκτίσθησαν, ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι κτίσμα διότι εἶναι Υἱὸς καὶ φυσικὸν γέννημα. Διότι ὅλα τὰ ἔκτισεν ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Λόγου ὅπως λέγει ὁ Παῦλος· «Δι' αὐτοῦ ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα»⁵⁸· καὶ ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης· «Ὅλα ἔ-

τοῦ ἐγένετο οὐδέν». Αὐτὸν δὲ τὸν Λόγον οὐ κίττει, ἀλλὰ γεννᾷ ὁ Θεός· δι' αὐτοῦ γὰρ τοῦ Λόγου πάντα ἐγένετο καὶ ἐκτίσθη· οὐκ αὐτὸς δὲ ἐγένετο, ἀλλ' ὄνπερ δι' ἡμᾶς ἐφόρυσεν ἄνθρωπον γεγονότα καὶ κτισθέντα δηλοῦσιν αἱ Γραφαί.

5 27. Φηοὶ γὰρ ὁ Κύριος· «Πᾶν κλήμα μένον ἐν ἐμοὶ καρπὸν φέρει» καὶ ἐν ᾧ ἐφόρυσεν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ γηγενοῦς Ἀδάμ, ζωοποιῆσει τὸ ἐκ τοῦ Ἀδάμ γένος, θανατωθεὶς σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ Πνεύματι, ὡς ὁ Πέτρος γράφει· ὅτι σαρκὶ θανατωθέντα αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν λέγει, καὶ
10 οὐ τῇ ἀθανάτῳ ζωοποιῶ θεότιμι. Φηοὶ γὰρ ὁ Κύριος· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ». Ἡ γοῦν ζωὴ οὐδὲ ἀποθνήσκει, τοὺς νεκροὺς δὲ μᾶλλον ζωοποιεῖ. Ὡς γὰρ τὸ φῶς οὐ βλάπτεται ἐν σκοτεινῷ τόπῳ, οὔτε ἡ ζωὴ παθεῖν τι δύναται ἐπισκοπευμένη τὴν θνητὴν φύσιν· ἄτρεπιος γὰρ καὶ ἀναλλοίωτος ἡ τοῦ Λό-
15 γου θεότης.

28. «Τίς γάρ», φηοῖν, «ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο, ὃς συμβιβάσει αὐτόν»; Μόνον ὁ Υἱὸς σύμβουλός ἐστι τοῦ Πατρὸς καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἔγνω, ὁ λέγων· «Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ
20 τὸν Υἱὸν οὐδεὶς ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ ᾧ ἐὰν ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψῃ». Λέγει τοίνυν ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Κυρίου· «Ὅταν φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, καὶ ὁρόμεθα αὐτόν καθὼς ἐσιν». Ὅρα, ὅτι ἕως τοῦ νῦν οὐδεὶς εἶδεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐστιν, ἄχρις οὗ φανερώσει αὐτόν ἡμῖν
25 ὃν δὲ ἐφόρυσεν δι' ἡμᾶς ἄνθρωπον εἶδομεν· ὃν εἶπεν ὁ Παῦλος· «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, ποτὸν ὄντα τῷ ποῆσαντι αὐτόν». Ὁν καὶ Στέφανος λέγει· «Θεωρῶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ

59. Ἰω. 1, 3.

60. Ἰω. 15, 5.

61. Α' Πέτρ. 3, 18.

62. Ἰω. 14, 6.

63. Ἦσ. 40, 13.

64. Λουκ. 10, 22.

65. Α' Ἰω. 3, 2.

66. Ἐβρ. 3, 1-2.

γιναν δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε»⁵⁹. Αὐτὸν δὲ τὸν Λόγον δὲν τὸν κτίζει ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν γεννᾷ, διότι δι' αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἔγιναν καὶ ἐκτίσθησαν ὄλα, αὐτὸς δὲ δὲν ἐδημιουργήθη, ἀλλ' αἱ Γραφαὶ φανερώνουν ὅτι ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε πρὸς χάριν μας.

27. Λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος· «Κάθε κλῆμα ποὺ μένει ἐνωμένον μὲ ἐμὲ δίδει καρπὸν»⁶⁰ καὶ ὅτι διὰ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐφόρεσεν, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὸν γήινον Ἀδάμ, θὰ ζωοποιήσῃ τὸ γένος τοῦ Ἀδάμ, μὲ τὸ νὰ θανατωθῆ διὰ τῆς σαρκός, καὶ νὰ ζωοποιηθῆ διὰ τοῦ Πνεύματος⁶¹, ὅπως γράφει ὁ Πέτρος· διότι λέγει ὅτι αὐτὸς ἐθανατώθη ὑπὲρ ἡμῶν διὰ τῆς σαρκός καὶ ὄχι μὲ τὴν ἀθάνατον καὶ ζωοποιὸν θεότητα. Διότι ὁ Κύριος λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ»⁶². Λοιπὸν ἡ ζωὴ δὲν ἀποθνήσκει, ἀλλὰ μᾶλλον ζωοποιεῖ τοὺς νεκρούς. Ὅπως δηλαδὴ τὸ φῶς δὲν βλάπτεται μέσα εἰς σκοτεινὸν τόπον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἡ ζωὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ πάθῃ τίποτε ἐὰν εἰσέλθῃ μέσα εἰς τὴν θνητὴν φύσιν, διότι ἡ θεότης τοῦ Λόγου εἶναι ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος.

28. Λέγει λοιπὸν· «Ποῖος ἐγνώρισε τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ; Ἡ ποῖος ἔγινε σύμβουλος αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ διδάξῃ αὐτόν;»⁶³. Μόνον ὁ Υἱὸς εἶναι σύμβουλος τοῦ Πατρὸς καὶ ἐγνώριζε τὰ σχέδιά του, ὁ ὁποῖος λέγει· «Κανεῖς δὲν ἀναγνωρίζει τὸν Πατέρα, παρὰ μόνον ὁ Υἱός, καὶ τὸν Υἱὸν δὲν ἀναγνωρίζει κανεῖς, παρὰ μόνον ὁ Πατήρ, καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἀποκαλύψῃ ὁ Υἱός»⁶⁴. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Κυρίου· «Ὅταν φανερωθῆ θὰ εἴμεθα ὁμοιοὶ μὲ αὐτόν, καὶ θὰ τὸν ἴδωμεν ὅπως εἶναι»⁶⁵. Πρόσεξε ὅτι μέχρι τώρα κανεῖς δὲν εἶδε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ πῶς εἶναι, μέχρις ὅτου μᾶς φανερώσῃ τὸν ἑαυτὸν του· εἶδαμεν ὅμως τὸν ἄνθρωπον ποὺ ἐφόρεσε πρὸς χάριν μας, αὐτὸν διὰ τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Παῦλος· «Κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς πίστεως ποὺ ὁμολογοῦμεν, τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος ἐφάνη πιστὸς εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔκαμεν ἀρχιερέα»⁶⁶. Αὐτὸν ποὺ ὁ Στέφανος λέγει· «Βλέπω τὸν

δεξιῶν ἐσιῶτα τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ». Οὐκ εἶπε τὸν Λόγον ἢ τὴν Σοφίαν τοῦ Πατρὸς ἑωρακέναι, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐκ τῆς Μαρίας Κυριακὸν σῶμα· δ καὶ Παῦλος λέγει· «Ὁς ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ». Περὶ 5 οὗ σώματος ὁ Δαυὶδ φησὶν ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς προφητικῶς· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς μου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου»· οὗς προεγίνωσκεν ἐχθρούς ἐσομένους, τὸν διάβολον καὶ τὰς συνεργούσας αὐτῷ ἀντικειμένας ἐνεργείας, αἵτινες ἤχθρευον τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ, 10 γινώσκουσαι διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καταργουμένας ἐαντίας, καὶ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου τὸν διάβολον, καὶ τοὺς ἐχθρεύσαντας αὐτῷ Ἰουδαίους, εἰς οὗς τὸ γεγραμμένον πληροῦται· «Ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν». Ἀνθ' ὧν τὰ πρὸς ὠφέλειαν διδασκόμενοι μαστίζειν καὶ σιαυροῦν ἐτόλμων, 15 Σαμαρείτην αὐτὸν καὶ δαιμονιζόμενον καὶ ἀνθρωπον ἀμαρτωλὸν λέγοντες, καίτοι δι' αὐτοῦ τῆς ἀμαρτίας κατακριθείσης. Εἰς δὲ γέγραπται· «Ὀφονται εἰς δὲ ἐξεκέντησαν». Ὅνπερ ἐν τῇ κρίσει ὀρῶντες κρίνοντα ζῶντας καὶ νεκρούς, ὡς φησὶν Ἰωάννης περὶ τοῦ Υἱοῦ· «Καθὼς ἔδωκεν 20 αὐτὸν κρίσιν ποιεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν», μεταμελόμενοι, φυλὴ κατὰ φυλῆς ἐροῦσιν· «Ὅστις ἦν δὲ ἔσχομέν ποτε εἰς γέλωτα», λέγοντες αὐτῷ· «Ἄλλους ἔσωσας, ἐαυτὸν οὐ δύνασαι σῶσαι». Ἔστι τοίνυν εἰς τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα τὸ γραφέν διὰ τοῦ Δαυὶδ· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν 25 θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Πρὸ γὰρ τῆσδε τῆς διὰ Δαυὶδ προφητείας, ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς ἦν ὁ Λόγος, καὶ οὐκ εἶχεν ἐχθρούς ἐν οὐρανῷ. Οὐδεὶς γὰρ

67. Πράξ. 7, 56.

68. Ἐβρ. 10, 12.

69. Ψαλμ. 109, 1.

70. Πρὸβλ. Ψαλμ. 24, 19. Ἰω. 15, 24.

71. Πρὸβλ. Ἰω. 8, 48.

72. Ἰω. 19, 37.

73. Ἰω. 5, 27.

74. Σοφ. Σολ. 5, 4.

75. Ματθ. 27, 42.

76. Ψαλμ. 109, 1.

Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος στέκεται εἰς τὰ δεξιὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ»⁶⁷. Δὲν εἶπεν ὅτι βλέπει τὸν Λόγον ἢ τὴν Σοφίαν τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ποῦ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι «ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ»⁶⁸. Περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὁ Δαυὶδ λέγει προφητικῶς ἐξ ὀνόματος τοῦ Πατρὸς· «Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου, μέχρι νὰ βάλω τοὺς ἐχθροὺς σου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου»⁶⁹, καὶ προέβλεπεν ὅτι ἐχθροὶ αὐτοῦ θὰ γίνουν ὁ διάβολος καὶ αἱ συνεργαζόμενα μὲ αὐτὸν ἀντίπαλοι ἐνέργειαι, αἱ ὁποῖαι ἤχθρευόντο τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἤξευραν ὅτι μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ θὰ καταργηθοῦν αὐταὶ καὶ ὁ διάβολος ποῦ κατέχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ θανάτου· ἀκόμη ἀντίπαλοί του θὰ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι ποῦ τὸν ἐμισοῦσαν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐξεπληρώθη αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφῆ· «Ὅτι μὲ ἐμίσησαν χωρὶς λόγον»⁷⁰. Δι' ὅλα αὐτὰ ἐπειδὴ ἐπέδιδκαν ὑφέλειαν, ἐτολμοῦσαν νὰ τὸν μαστιγώνουν καὶ νὰ τὸν σταυρώσουν λέγοντες ὅτι αὐτὸς εἶναι Σαμαρεῖτης καὶ δαιμονισμένος⁷¹ καὶ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, παρὰ τὸ ὅτι κατεδικάσθη δι' αὐτοῦ ἡ ἁμαρτία. Εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ἐκεῖνο ποῦ ἔχει γραφῆ· «Θὰ ἀτενίσουν ἐκεῖνον ποῦ ἐτύπησαν»⁷². Αὐτὸν δταν θὰ βλέπουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως νὰ κρίνη ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης διὰ τὸν Υἱόν· «Ὅπως ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐξουσίαν νὰ δικάζη, διότι εἶναι Υἱὸς ἀνθρώπου»⁷³, τότε θὰ μετανοήσουν καὶ θὰ λέγουν ἢ μία φυλὴ πρὸς τὴν ἄλλην· «Αὐτὸς εἶναι ποῦ κάποτε περιγελοῦσαμεν»⁷⁴ λέγοντες πρὸς αὐτὸν ὅτι· «Ἄλλους ἔσωσες, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου δὲν ἠμπορεῖς νὰ σώσης»⁷⁵. Λοιπὸν αὐτὸ ποῦ ἐγράφη εἰς τὸν Δαυὶδ· «Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου μέχρι νὰ βάλω τοὺς ἐχθροὺς σου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου»⁷⁶, ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διότι πρὶν ἀπ' αὐτὴν τὴν προφητείαν τοῦ Δαυὶδ, ὁ Λόγος εὕρισκετο εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς, καὶ δὲν εἶχεν ἐχθροὺς εἰς τὸν οὐρανόν. Διότι πρὸ

ἦν σὺν τῷ Πατρὶ πρὸ κτίσεως, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὁ Πατὴρ γὰρ διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐποίησε τοὺς ἀπείρους αἰῶνας, ἀρχάς τε καὶ ἔξουσίας καὶ πᾶσαν κτίσιν. Ὁ τοίνυν πρὸς μηδένα ἔχων κοινὸν κτῆμα ἢ χρῆμα, ἀλλὰ πάντων Κύριος ὁ Θεὸς Λόγος, ᾧ οὐδείς δύναται ἀντιστῆναι, πῶς εἶχεν ἐχθρούς; Οἱ γὰρ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου ἐλατιοῦντες, ὡς μὴ δυναμένου τοῦ Κυρίου δι' ἑαυτοῦ τοὺς ἐχθροὺς ἀμύνασθαι, οἴονται εἰρηκέναι τὸν Πατέρα τῷ Υἱῷ. «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Τοῦτο δὲ κἂν νῦν γινωσκέτωσαν οἱ ἀπαίδευτοι εἰς τὸν κατὰ τὸν Σωτῆρα νοούμενον ἄνθρωπον γεγράφθαι. Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ Δαυὶδ γέγραπται περὶ τοῦ Κυριακοῦ ἀνθρώπου. «Ἐχθρὸς οὐκ ὠφελήσει ἐν σοί» καὶ πάλιν «Μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου».

29. «Κύριος», φησὶν, «ἐν τῷ οὐρανῷ ἠιοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ». Ἐτερόν ἐστιν «Ὁ οὐρανός μοι θρόνος», καὶ ἕτερόν ἐστιν εἰοιμάζεσθαι θρόνον ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἐπὶ τόπου τινός. Πολὺς μὲν ὁ περὶ τούτων λόγος ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς διήγησιν· οἱ δὲ προοδηλωμένοι θρόνοι δηλοῦσι τὴν ὑποταγὴν πάσης κτίσεως. Ταῦτα δὲ παρεθέμεθα περὶ τοῦ «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», διὲς εἰς τὸ Κυριακὸν σῶμα λέλεκται. Εἰ γὰρ, «Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει Κύριος», ὡς φησὶν Ἰερεμίας, πάντα δὲ χωρεῖ ὁ Θεός, ἢ π' οὐδενός δὲ οὐ χωρεῖται εἰς ποῖον καθέζεται θρόνον; Τὸ σῶμα τοίνυν ἐστίν, ᾧ λέγει «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», σὺ καὶ γέγονεν ἐχθρὸς ὁ διάβολος σὺν ταῖς πονηραῖς δυνάμεσι, καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, οἱ τοῖς Χριστοῦ κηρύγμασιν ἀντιλίποντες· δι' οὗ σώματος ἀρχιερεὺς καὶ ἀπόστολος καὶ γέγονε καὶ ἐχρημάτιζε, δι' οὗ παρέδωκεν ἡμῖν μυστηρίου,

77. Ψαλμ. 88, 23.

78. Ψαλμ. 90, 10.

79. Ψαλμ. 102, 19.

80. Ἰησ. 65, 1. Πράξ. 7, 49.

81. Ἰερ. 23, 24.

τῆς κτίσεως δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἄλλος μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα παρὰ μόνον ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Πατὴρ λοιπὸν ἐδημιούργησε διὰ τοῦ Υἱοῦ τοὺς ἀτελειώτους αἰῶνας καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ ὅλην τὴν κτίσιν. Ὁ Θεὸς Λόγος δηλαδὴ ποὺ δὲν εἶχε μὲ κανένα τίποτε κοινὸν κτῆμα ἢ χρῆμα, ἀλλ' ἦτο Κύριος ὄλων, εἰς τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀντισταθῆ, πῶς εἶχεν ἐχθρούς; Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ ὑποβιάζουσι τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ὡσὰν τάχα νὰ μὴ ἤμπορῆ ὁ Κύριος νὰ ἀντικρούσῃ μόνος του τοὺς ἐχθρούς, νομίζουν ὅτι ὁ Πατὴρ εἶπεν εἰς τὸν Υἱόν· «Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου μέχρι νὰ βάλω τοὺς ἐχθρούς σου κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου». Αὐτὸ δέ, ἔστω καὶ τώρα, ἄς τὸ καταλάβουσι οἱ ἀμόρφωτοι, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄνθρωπον Σωτῆρα. Διότι εἰς τὸν Δαυὶδ ἔχει γραφῆ περὶ τοῦ ἀνθρώπου Κυρίου· «Ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ κερδήσῃ τίποτε ἀπὸ ἐσέ»⁷⁷, καὶ πάλιν· «Μάστιγες δὲν θὰ φθάσουσι εἰς τὴν κατοικίαν σου»⁷⁸.

29. «Ὁ Κύριος», λέγει, «ἠτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν»⁷⁹. Ἄλλο εἶναι τό· «Ὁ οὐρανὸς εἶναι θρόνος δι' ἐμέ»⁸⁰, καὶ ἄλλο τὸ ὅτι ἐτοιμάζεται θρόνος εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως εἰς κάποιον τόπον. Εἶναι πολλὰ αὐτὰ ποὺ ἤμποροῦν νὰ λεχθοῦν διὰ τὸ προκείμενον ζήτημα, οἱ δὲ θρόνοι ποὺ προανεφέρθησαν φανερώνουσι τὴν ὑποταγὴν ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως. Αὐτὰ ὅμως ἐξεθέσαμεν ἐδῶ περὶ τοῦ «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», διὰ νὰ ἀποδειχθῆ ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διότι ἐὰν «Λέγῃ ὁ Κύριος, ὅτι ἐγὼ γεμίζω ὅλον τὸν οὐρανὸν καὶ ὅλην τὴν γῆν»⁸¹, ὅπως λέγει ὁ Ἱερεμίας, ὅλα δὲ τὰ περιέχῃ ὁ Θεός, αὐτὸς δὲ δὲν ἤμπορεῖ νὰ χωρέσῃ εἰς τίποτε, εἰς ποῖον θρόνον κάθεται; Τὸ σῶμα λοιπὸν εἶναι αὐτό, πρὸς τὸ ὁποῖον λέγει· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», τοῦ ὁποῖου ἔγινεν ἐχθρὸς ὁ διάβολος μαζὶ μὲ τὰς πονηρὰς δυνάμεις, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἀντιδρῶντες εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦ σώματος τούτου ἔγινεν ἀρχιερεὺς καὶ ἀπόστολος, καὶ ἦτο ἀρχιερεὺς καὶ ἀπόστολος μὲ αὐτόν, ὅταν παρέδωκεν εἰς ἡ-

- λέγων· «Τοῦτό ἐστί μου τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὸ αἷμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, οὐ τῆς Παλαιᾶς, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυνδόμενον». Θεότης δὲ οὔτε σῶμα οὔτε αἷμα ἔχει, ἀλλ' ὃν ἐφόρυσεν ἐκ τῆς Μαρίας ἄνθρωπον, αἴτιος τούτων
- 5 γέγονε περὶ οὗ εἶπον οἱ ἀπόστολοι· «Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ἄνδρα ἀπὸ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ἡμᾶς». Ναζαρεὶ πόλιν ἐπίγειον λέγει, καὶ οὐχὶ οὐράνιον. Ἄνδρα τε αὐτὸν φασί, καὶ οὗ Θεόν, πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ὁμοίως αὐτοῖς κατὰ σάρκα φρονοῦντας ἔκτισε καὶ νῦν. Καὶ οἱ ἀπό-
- 10 στολοι καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος περὶ ἑαυτοῦ ἀνθρωπίνως ἀπεκρίνατο λέγων· «Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ἡμῖν λελάληκα»; Οὐκ εἶπε, Ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι Θεὸν ὄντα· Θεὸς γὰρ ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος ὢν, τὸν μὲν θάνατον καταργεῖ, τοὺς δὲ νεκροὺς ζωοποιεῖ λέγων· «Ἐγὼ εἰμι
- 15 ἡ ζωή». Πρὸς δὲ Φίλιππον, ἅμα τῷ ἀκοῦσαι πιστεύοντα, διδάσκει σὺν τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις, καὶ τοῖς δυναμένοις ὁμοίως πνευματικῶς χωρῆσαι, λέγων· «Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἓν ἐσμεν», καί, «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί».
- 20 30. Ἔχεις τοίνυν ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν Γραφῶν ἀποδείξεως τὸν ἄνθρωπον τοῦ Σωτῆρος, ὃν κατανοεῖν διδασκόμεθα αὐτὸν εἶναι ποίημα· οὐ γὰρ τὴν ἀόρατον θεότητα τοῦ Λόγου, τὴν ἐν κόλποις πατρῶις ἀποκεκρυμμένην, ἣν οὐδεὶς ἕως τοῦ δεῦρο τεθέεται. Καὶ τοῦτο Παῦλος οἶδεν ἡμῶν
- 25 μᾶλλον λέγων· «Περιήσισραφέ με φῶς ἰκανόν, καὶ ἔπεσα εἰς τὸ ἔδαφος. Καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι· Σαούλ, Σαούλ,

82. Ματθ. 26, 26-28.

83. Πράξ. 2, 22.

84. Ἰω. 8, 40.

85. Ἰω. 14, 6.

86. Ἰω. 14, 9.

87. Ἰω. 10, 30.

88. Ἰω. 14, 10.

μᾶς τὸ μυστήριον λέγων· «Τοῦτο εἶναι τὸ σῶμά μου, ποῦ ἐθυσίασα διὰ σᾶς, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ αἷμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅχι τῆς Παλαιᾶς, τὸ ὁποῖον χύνεται πρὸς χάριν σας»⁸³. Ἡ θεότης ὅμως δὲν ἔχει οὔτε σῶμα οὔτε αἷμα, ἀλλὰ μόνον τὸν ἄνθρωπον ποῦ ἐφόρεσε διὰ τῆς ἐκ τῆς Μαρίας γεννήσεως ὁ ὁποῖος ἔγινε καὶ αἰτία ὄλων αὐτῶν, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπαν οἱ ἀπόστολοι· «Τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, ἄνθρωπον ποῦ ἀπεδείχθη εἰς σᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν»⁸⁴. Ὅμιλεῖ περὶ τῆς Ναζαρέτ ὡς περὶ ἐπιγείου πόλεως καὶ ὄχι οὐρανοῦ. Καὶ τὸν λέγουν ἄνθρωπον, καὶ ὄχι Θεόν, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ πρὸς ὄσους σκέπτονται καθ' ὁμοίον μὲ αὐτοὺς τρόπον σαρκικά, ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον. Καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἀπεκρίθη διὰ τὸν ἑαυτὸν του κατ' ἀνθρώπινον τρόπον λέγων· «Διατί ἐπιδιώκετε νὰ μὲ φονεύσετε, ἐμὲ ποῦ εἶμαι ἄνθρωπος καὶ σᾶς ἐκήρυξα τὴν ἀλήθειαν;»⁸⁴. Δὲν εἶπεν· ἐπιδιώκετε νὰ μὲ φονεύσετε ἐνῶ εἶμαι Θεός, διότι ὁ Θεὸς ἐπειδὴ εἶναι ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος, τὸν μὲν θάνατον καταργεῖ, τοὺς δὲ νεκροὺς ζωοποιεῖ μὲ τὸ νὰ λέγη· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωή»⁸⁵. Πρὸς τὸν Φίλιππον δέ, μόλις ἐπληροφορήθη ὅτι ἐπίστευσε, διδάσκει μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καὶ πρὸς ὄλους ὅσοι ἤμπορουν νὰ προχωρήσουν πνευματικῶς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, λέγων· «Αὐτὸς ποῦ ἔχει ἰδεῖ ἐμέ, ἔχει ἰδεῖ τὸν Πατέρα»⁸⁶. «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ εἴμεθα ἕνα»⁸⁷, καὶ «Ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς τὸν Πατέρα, καὶ ὁ Πατὴρ εἰς ἐμέ»⁸⁸.

30. Λοιπὸν διὰ τῆς ἐκ τῶν Γραφῶν ἀποδείξεως ἔχεις τὸν ἄνθρωπον Σωτῆρα, τὸν ὁποῖον διδασκώμεθα νὰ κατανοήσωμεν ὅτι αὐτὸς εἶναι δημιουργητα, ὄχι ὅμως τὴν ἀόρατον θεότητα τοῦ Λόγου, ἢ ὁποία εἶναι κρυμμένη εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς, καὶ τὴν ὁποίαν οὐδεὶς μέχρι τώρα ἔχει ἰδεῖ. Καὶ τοῦτο ὁ Παῦλος τὸ γνωρίζει περισσότερο ἀπὸ ἡμᾶς ὅταν λέγη· «Ἄστραψε γύρω μου μεγάλο φῶς, καὶ ἔπεσα εἰς τὸ ἔδαφος. Καὶ ἤκουσα φωνὴν νὰ μοῦ λέγη, Σαούλ, Σαούλ, διατί μὲ καταδιώκεις; Εἶναι σκληρὸν διὰ

τί μὲ διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακίζεις. Καγὼ εἶπον· Τίς εἶ, Κύριε; Καὶ ὁ Κύριός φησι πρὸς με· Ἐγὼ εἶμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις». Ὁμολογεῖ δὲ ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς τοῦ Κυρίου τευφλωθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας 5 ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ προστάξεως αὐτοῦ ἠτενικέναι. Εἰ δὲ Παῦλος, τό σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τεύφλωται, μὴ δυνάμενος ὁρᾶν τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν, πῶς ἡμᾶς διδάσκει τὴν θεότητα αὐτοῦ τοῦ Λόγου κατανοεῖν; Ἄλλ' ὁ πολλάκις εἶπον καὶ νῦν ἐρῶ, Ἰησοῦν τὸν ἄνθρωπον τοῦ Σωτήρος, τὸν πιστὸν ὄντα 10 τῷ ποιήσαντι αὐτόν, εἶπεν ἡμῖν κατανοεῖν.

31. «Μιμηταὶ μου γίνεσθε», φησί, «καθὼς καγὼ Χριστοῦ», δηλονότι τοῦ ἀνθρώπου λέγει, τοῦ κειμένου θεμελίου. Τῆς γὰρ θεότητος τοῦ Λόγου οὕτε Παῦλος οὕτε ἕτερός τις γενέσθαι δύναται μιμητής, εἰ μὴ ἐν τοῖς παθήμασι καὶ πρακ- 15 τητι τοῦ Χριστοῦ· περὶ ὧν ὁ Πέτρος λέγει ἐπακολουθήσειν ἡμᾶς τοῖς ἔργοις αὐτοῦ· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος εἶπε, τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἀναπληροῦν ἐν τῇ ἰδίᾳ σαρκί. Ἀναντιρρήτως οὖν ὁ πρὸ τοῦ αἰῶνος θεμελιωθεὶς εἰς τὰ ἀπόκρυφα τῆς πατρῴας διανοίας ἐν προγνώσει ἦν, 20 ὃν ἔμελλεν ἐκ Μαρίας Κυριακὸν ἄνθρωπον κίττειν. Περὶ δὲ τὸ Κυριακὸν σῶμα φανερώς προεφητεύθη τῷ Ἰούδα· «Ἐκ σοῦ ἐξελεύσεται μοι ἡγούμενος· καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀπ' ἡμερῶν αἰῶνος»· καίπερ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων ἐκ φυλῆς Ἰούδα ἀνείληφεν ὁ Θεὸς Λόγος τὸν ἄν- 25 θρωπον.

32. («Ὅταν»), φησί, «ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα».

89. Πρὸξ. 22, 6-8. 26, 14-15.

90. Α' Κορ. 4, 16.

91. Πρὸβλ. Α' Πέτρ. 2, 21.

92. Κολ. 1, 24.

93. Μιχ. 5, 1.

94. Α' Κορ. 15, 28.

σέ, νὰ κλωτσᾷς τὰ καρφιά. Καὶ ἐγὼ εἶπα· Ποῖος εἶσαι, Κύριε; Καὶ ὁ Κύριος μοῦ εἶπεν· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς τὸν ὁποῖον σὺ καταδιώκεις⁶⁹. Ὁμολογεῖ δηλαδὴ ὅτι ἀπὸ τὴν λαμπρότητα τοῦ φωτὸς τοῦ Κυρίου ἐτυφλώθη, καὶ ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβλεπεν ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ κατόπιν προσαγῆς αὐτοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἐτυφλώθη, διότι δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἀντικρύσῃ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς διδάσκῃ νὰ κατανοήσωμεν ἡμεῖς τὴν θεότητα τοῦ Λόγου; Ἄλλ' αὐτὸ ποῦ εἶπα κατ' ἐπανάληψιν θὰ εἰπῶ καὶ τώρα, ὁ Παῦλος εἶπε νὰ κατανοήσωμεν τὸν ἄνθρωπον Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πιστὸς εἰς αὐτὸν ποῦ τὸν ἔκαμεν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα.

31. «Μιμηταί μου γίνεσθε», λέγει, «ὅπως καὶ ἐγὼ τοῦ Χριστοῦ»⁷⁰. εἶναι φανερόν ὅτι λέγει τοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κεῖται ὡσὰν θεμέλιος. Διότι τῆς θεότητος τοῦ Λόγου δὲν ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ μιμητῆς οὔτε ὁ Παῦλος, οὔτε κανεὶς ἄλλος, παρὰ μόνον εἰς τὰ παθήματα καὶ εἰς τὴν πραότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰ ὁποῖα ἐννοεῖ ὁ Πέτρος ὅταν λέγῃ ὅτι θὰ ἀκολουθήσωμεν εἰς τὰ ἴχνη αὐτοῦ⁷¹. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶπε καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι συμπληρώνει εἰς τὴν ἰδικὴν του σάρκα ἐκεῖνο ποῦ λείπει εἰς τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ⁷². Χωρὶς ἀμφιβολίαν λοιπὸν ἐκεῖνο ποῦ προαιωνίως εἶχε θεμελιωθῆ εἰς τὰ βάθη τῆς πατρικῆς διανοίας προεγίνωσκε τὸν ἄνθρωπον Κύριον, τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ δημιουργήσῃ ἐκ τῆς Μαρίας. Περὶ δὲ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἐπροφητεύθη φανερά πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν. «Ἀπὸ σέ θὰ προέλθῃ ἄρχων δι' ἐμέ· καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ θὰ χρονολογῆται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν ἡμερῶν τοῦ κόσμου»⁷³. Καὶ ὅμως κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους ὁ Θεὸς Λόγος ἀνέλαβεν ἐπάνω του τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα.

32. «Ὅταν», λέγει, «ὑποταγοῦν ὅλα εἰς αὐτόν, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταγῆ εἰς ἐκεῖνον ποῦ ὑπέταξεν ὅλα εἰς αὐτόν»⁷⁴. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ

Ζητήσωμεν τοίνυν τίς ἐστίν ὁ μὴ ὑποτασσόμενος τῷ Θεῷ, εἰ μὴ πρότερον τὰ πάντα ἀπὸ ὑποταγῆς. Τί γὰρ οὐκ εἶχεν ὑποταγμένον ὁ ἐκ Πατρὸς Λόγος, πρὶν τῆς δι' οὗ ἐφόρυσεν ἀνθρώπου δι' ἡμᾶς οἰκονομίας; Πάντα γὰρ τὰ ποιήματα
 5 τῷ πεποιηκότι ὑποτάσσεται. Τῷ δὲ ἀναληφθέντι ἀνθρώπῳ ἕως νῦν οὐ τὰ πάντα ὑποτίεταται· φησὶ γὰρ ὁ Παῦλος· «Οὐπω βλέπομεν ἀπὸ τὰ πάντα ὑποταγμένα». Τοῖς γὰρ Ἰουδαίοις σκάνδαλόν ἐστιν, ἔθνεσι δὲ μωρία, ἡμῖν δὲ τοῖς εἰς ἀπὸν πιστεύουσι «Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία».
 10 Ὅταν τοίνυν πᾶσα ἡ κτίσις ἐν νεφέλαις ἀπαντήσῃ τῷ Υἱῷ καὶ ὑποταγῆ ἀπὸ, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ Πατρί, ὅπῃ πάσης κτίσεως γενόμενος πιστὸς ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι τοιτέσι Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ μία κυριότης καὶ θεότης
 15 καὶ βασιλεία. Ἐὰν δὲ τις λέγῃ, οὐ τὸν Ἰησοῦν εἶπεν ὑποτασσόμενον, ἀλλὰ τὸν Λόγον, ἀκουσάτω δι' Ἰησοῦς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐχρημάτισε καὶ ἔστι διὰ τὸν ἐν ἀπὸ κρυβέντα Λόγον ὡς ὁ Λουκᾶς γενεαλογῶν εἶπεν «Ἦν δὲ Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὧν υἱός, ὡς ἐνομίζετο,
 20 τοῦ Ἰωσήφ». Καὶ διεληθῶν τοὺς ἐφεξῆς γενεαλογουμένους μέχρις ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, εἶπε· «τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ»· ἵνα δείξῃ καὶ ὁ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐφόρυσεν σῶμα καὶ τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς θεότητα.

33. Ἔστι δὲ ἐν τῶν πάντων, ὧν ἐν τῷ Υἱῷ ἐργάζεται
 25 καὶ δεικνύει ὁ Πατὴρ, τὸ γινώσκειν τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς κρίσεως· ἀπὸ τὸ καὶ πᾶσαν τὴν κρίσιν παραδέδωκεν ἵνα, «καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα, τιμῶσι καὶ τὸν Υἱόν». Εἰ δὲ τὴν κρίσιν ἀπὸ πᾶσαν παραδέδωκε ποιεῖσθαι, δῆλον, δι' καὶ τὴν γνώσιν αὐτῆς, πότε καὶ πῶς γίνεται· Ὁ γοῦν μὴ

95. Ἐδρ. 2, 8.

96. Α' Κορ. 1, 24.

97. Λουκ. 3, 23.

98. Λουκ. 3, 38.

99. Ἰω. 5, 23.

δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν δὲν ὑποταχθῶν προηγουμένως ὅλα εἰς αὐτόν. Διότι τί δὲν εἶχεν ὑποτεταγμένον ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς πρὶν ἀπὸ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον ποῦ ἀνέλαβε διὰ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε; Διότι ὅλα τὰ δημιουργήματα ὑποτάσσονται εἰς τὸν δημιουργόν. Εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅμως, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβε, μέχρι τώρα δὲν ὑποτάσσονται ὅλα, διότι, λέγει ὁ Παῦλος, «Δὲν βλέπομεν ἀκόμη νὰ ἔχουν ὑποταχθῆ ὅλα εἰς αὐτόν»⁵⁵. Διότι διὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους εἶναι σκάνδαλον, διὰ δὲ τοὺς Ἑλληνας μωρία, εἰς ἡμᾶς ὅμως ποῦ πιστεύομεν εἰς αὐτόν «Ὁ Χριστὸς εἶναι Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία»⁵⁶. Ὅταν λοιπὸν ὅλη ἡ κτίσις προῦπαντήσῃ τὸν Υἱὸν εἰς τὰς νεφέλας, καὶ ὑποταγῆ εἰς αὐτόν, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταγῆ εἰς τὸν Πατέρα, διότι ἔγινε πρὸς χάριν ὅλης τῆς κτίσεως πιστὸς ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς, διὰ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι, δηλαδὴ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ μία ἐξουσία καὶ θεότης καὶ βασιλεία. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἰσχυρίζεται, ὅτι δὲν εἶπε πῶς ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ὑποτάσσεται, ἀλλὰ ὁ Λόγος, ἃς προσέξῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατέστη καὶ εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ Λόγου ποῦ εἰσῆλθε μέσα εἰς αὐτόν, καθὼς εἶπεν ὁ Λουκᾶς ὅταν παρέθεσε τὴν γενεαλογίαν αὐτοῦ· «Ἦτο δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἤρχισε τὸ ἔργον του, περίπου τριάντα ἐτῶν, καὶ ἦτο, ὅπως ἐνομιζέτο, υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ»⁵⁷. Καὶ ἀφοῦ παραθέτῃ ἕνα ἕνα τοὺς ἐπομένους προγόνους του μέχρι τοῦ Ἀδάμ λέγει· «Τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ»⁵⁸, διὰ νὰ δείξῃ καὶ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐφόρεσεν ἐκ τοῦ Ἀδάμ, καὶ τὴν θεότητα ἐκ τοῦ Πατρὸς.

33. Ἐνα ἐξ ὄλων, ὅσα ὁ Πατὴρ ἐργάζεται καὶ δεικνύει ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Υἱοῦ, εἶναι τὸ ὅτι γνωρίζει τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς κρίσεως. Καὶ εἰς αὐτόν ἔχει παραδώσει καὶ ὀλόκληρον τὴν κρίσιν, διὰ νὰ «τιμοῦν καὶ τὸν Υἱόν, ὅπως τιμοῦν τὸν Πατέρα»⁵⁹. Ἐὰν δὲ παρεχώρησεν εἰς αὐτόν νὰ κάμῃ ὀλόκληρον τὴν κρίσιν, εἶναι φανερόν ὅτι τοῦ ἔδωσε καὶ τὴν γνῶσιν αὐτῆς, πότε δηλαδὴ καὶ πῶς γίνεται. Αὐτὸς

γινώσκων τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ὃ ἐκ τῆς Μαρίας γεννηθεὶς ἐστὶν Ἰησοῦς· οὐδὲν γὰρ ἄγνοεὶ ὁ ἐκ καρδίας τοῦ Πατρὸς Θεὸς Λόγος, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν.

5 34. Εἰ τοίνυν λέγει ὁ Ἰησοῦς· «Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστι»· λέγει δὲ καὶ ἴσον ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, μάθωμεν διὰ τί καὶ μείζονα λέγει τὸν Πατέρα ἑαυτοῦ καὶ ἴσον· Μείζων ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ διὰ τὸ σῶμα ὃ ἐφόρεσε παθητὸν ἴσος δέ, καθότι ὄλος ὄλον τέλειον ἐγέννησεν ὁ Πατήρ ἀιδίως τὸν
10 Υἱόν.

35. Ὡς καὶ ὁ Ἐσδρας προφητεύει ἐκ προσώπου τοῦ Ζωροβάβελ, λέγων περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· «Ζῆ ἡ ἀλήθεια, καὶ νικᾷ, καὶ κραταιοῦται, καὶ μένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»· ὃ ὑπὲρ ἡμῶν ἔμελλε φορεῖν σῶμα, ὑπὲρ ἡμῶν ἀπο-
15 θνήσκειν αὐτό, καὶ οὐ τὴν ἐν αὐτῷ κρυπτομένην ἀλήθειαν, τοιούτοις τὸν Λόγον τοῦ Πατρὸς. Συγκατέβαινε μὲν ἡ ἀλήθεια τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι Ἰησοῦ εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς· ἵνα τοὺς ὑπὸ τοῦ ψεύδους ἀπαιτηθέντας, αὐτὸς ἀλήθεια
ὦν, ἐλευθερώσῃ· ὃν τρόπον εἴ τις βασιλεὺς ἐν φυλακῇ ἐπι-
20 σκέψασθαι τοὺς ἐκεῖσε κατεχομένους δεσμώτας εἰσελθὼν, βλάβεται μὲν οὐδέν, ὠφελεῖ δὲ τοὺς ὑπὸ κατοχὴν τυγχάνον-
τας· οὕτως ὁ Θεὸς Λόγος, οὐδὲν βλαπτόμενος δι' οὐ ἐφόρεσεν ὑπὲρ ἡμῶν θνητοῦ σώματος, ὠφέλησε τοὺς ἐν τῇ τοῦ
ἁδοῦ φυλακῇ ἐν τῷ πνεύματι τῆς θεότητος.

25 36. Ἐθλογῶν δὲ ὁ Ἰακώβ τὸν Ἰούδαν, ἐξ οὗ ὁ Κύριος ἔμελλε τὸ ἀνθρώπινον ἀναδέχασθαι σῶμα, λέγει· «Πλυνεῖ ἐν οἴνω τὴν σιολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σιαφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ»· Καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἱστορίαν οὐ πεποίηκεν· οὔτε γὰρ ἐν οἴνῳ ἔπλυνε τὴν ἑαυτοῦ σιολὴν. Τί δέ, μετὰ τὸ

100. Ἰω. 14, 28.

101. Α' Ἐσδρ. 4, 38.

102. Γεν. 49, 11.

λοιπὸν ποῦ δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας. Διότι ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ εἶναι ἐκ τῆς καρδίας τοῦ Πατρὸς, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν γίνουσι, δὲν ἀγνοεῖ τίποτε.

34. Ἐὰν λοιπὸν λέγῃ ὁ Ἰησοῦς· «Ὁ Πατὴρ μου μείζων μου ἐστὶ»¹⁰⁰, καὶ ἀκόμη ὀνομάζῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὸν μετὰ τὸν Θεόν, ἃς πληροφορηθῶμεν διατί λέγει τὸν Πατέρα καὶ μεγαλύτερον τοῦ καὶ Ἰσὸν. Εἶναι μεγαλύτερος τοῦ Υἱοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παθητὸν σῶμα ποῦ ἐφόρεσε, καὶ εἶναι ἴσος, καθότι ὀλόκληρος ὁ Πατὴρ ἐγέννησεν ὀλόκληρον καὶ τέλειον τὸν Υἱὸν προαιωνίως.

35. Ὅπως καὶ ὁ Ἑσδρας, ὅταν λέγῃ περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· «Ζῆ ἡ ἀλήθεια καὶ νικᾷ καὶ δυναμώνει καὶ παραμένει σταθερὰ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας»¹⁰¹, προφητεύει ἐξ ὀνόματος τοῦ Ζωροβάβελ, ὅτι, τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ φορέσῃ ὑπὲρ ἡμῶν, αὐτὸ θὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὅχι ἡ ἀλήθεια ποῦ εὐρίσκετο μέσα εἰς αὐτό, δηλαδὴ ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς. Βεβαίως ἡ ἀλήθεια κατέβαινε μαζί μετὰ τὸν ἀποθανόντα ὑπὲρ ἡμῶν Ἰησοῦν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς γῆς, διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ αὐτοὺς ποῦ ἐξηπατήθησαν ὑπὸ τοῦ ψεύδους, αὐτὸς ποῦ εἶναι ἀλήθεια. Καὶ αὐτὸ συνέβη κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως ἐὰν κάποιος βασιλεὺς ἐπισκευθῇ εἰς τὴν φυλακὴν τοὺς ἐκεῖ κρατούμενους δεσμώτας, αὐτὸς μὲν δὲν μειώνεται καθόλου ὠφελεῖ ὅμως τοὺς φυλακισμένους, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, ἐνῶ δὲν ἐμειώθη καθόλου διὰ τοῦ θνητοῦ σώματος τὸ ὁποῖον ἐφόρεσεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὠφέλησεν αὐτοὺς ποῦ ἐκρατοῦντο εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Ἄδου διὰ τοῦ πνεύματος τῆς θεότητος.

36. Ὅταν δὲ ὁ Ἰακώβ εὐλογοῦσε τὸν Ἰούδαν, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐπρόκειτο ὁ Κύριος νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, εἶπε· «Θὰ πλύνει μετὰ οἶνον τὴν στολήν σου καὶ μετὰ αἷμα ἀπὸ σταφύλι τὸ ἔνδυμά σου»¹⁰². Καὶ τοῦτο ἱστορικῶς δὲν τὸ ἐπραγματοποίησε, διότι δὲν ἔπλυνε τὴν στολήν σου μετὰ οἶνον. Διατί δὲ ἀφοῦ εἶπεν ὅτι θὰ πλύνῃ τὴν στολήν σου μετὰ

εἰπεῖν αὐτόν, οἶνω πλυνεῖν τὴν σιολὴν αὐτοῦ λέγει· «Καὶ ἐν αἵματι σιαφυλῆς»; Μὴ ἕτερός ἐστιν ὁ οἶνος, καὶ ἕτερον αἷμα σιαφυλῆς; Μᾶλλον ἡμῶν οἶδεν Ἡσαίας λέγων· «Τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ὡς ἀπὸ πατήματος ληνοῦ. Πλήρης καταπεπαιημέ-
 5 νης». Τὸ τοῖνον ἔνδυμα τὸ ἐν οἶνω καὶ ἐν αἵματι σιαφυλῆς προφητεύει πλυνόμενον. Ὁ χιτῶν ἐστὶ ὁ χειροτέχνης· ἄλογον γὰρ καὶ ἄτακτον ἐν οἶνω τὸ ἱμάτιον πλύνειν αὐτόν, ὁ μὴδὲ τῶν ἀφρόνων τις ἀνθρώπων δείκνυται πεποιηκώς. Ἐπειδὴ δὲ προεγίνωσκεν ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέλλοντα
 10 τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν φορεῖν σῶμα δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, τοῦ χρηματίζοντος ἀμπέλου καὶ ἀμπελῶνος· διὰ τοῦτο εἶπεν· «Ἐκ θλαστοῦ ἀνέβης, υἱέ μου Ἰούδα». Καὶ τὸ πλυνεῖν ἐν αἵματι τὴν σιολὴν τὸ σῶμα τῆς περιβολῆς δηλοῖ δι' οὗ σῶματος καὶ αἵματος ἀποπλύννας τὰς ἁμαρτίας τῶν
 15 ἀνθρώπων, πάντας αὐτοὺς ἐν τῷ ἰδίῳ σῶματι ἐνεδύσατο.

37. Ἐντεῦθεν τοῖνον ἐντρεπέσθωσαν οἱ διορίζοντες τὸν Υἱὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ὥστερ τὴν ἀμπελον ἀπὸ τοῦ γεωργοῦ, πληροφοροσόμενοι ἐκ τῶν Γραφῶν εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τὴν παραβολὴν λελέχθαι, καὶ οὐκ εἰς τὴν θεότητα.
 20 Ἐπιτελῶν γὰρ τὸ ἅγιον μοιτήριον, εὐλογήσας εἶπε· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον»· καίπερ οὐχ αἷμα τοῦ Κυρίου ἐστὶν ὁ οἶνος, ἀλλὰ τῆς ἀμπέλου. Διὸ εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τοῦ ἰδίου σῶματος· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος». Αἷμα
 25 δὲ οὐκ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς τοῦ Λόγου θεότητος ἐκπορεύεται, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐφόρεσεν ἀνθρώπου.

38. Φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ· «Ὡ ποιμένες, ποιμένες! Μὴ ἐαυτοὺς βόσκουσιν οἱ ποιμένες, οὐχὶ τὰ πρόβατα»; «Ὑμεῖς δὲ τὸ πεπλανημένον οὐκ ἐπεσιρέφατε,

103. Ἦσ. 63, 2-3.

104. Γεν. 49, 9.

105. Ματθ. 26, 27-28.

106. Ἰω. 15, 1.

107. Ἰεζ. 34, 2.

οἶνον, λέγει, «Καὶ μὲ αἷμα ἀπὸ σταφύλι»; Μήπως εἶναι ἄλλο πρᾶγμα ὁ οἶνος, καὶ ἄλλο τὸ αἷμα τοῦ σταφυλίου; Περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς γνωρίζει ὁ Ἰσαΐας, ὁ ὁποῖος λέγει· «Τὸ ἔνδυμά του εἶναι ὡσάν νὰ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ πατητήρι ὅπου πατοῦνται σταφύλια. Εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ χυμοὺς σταφυλιῶν»¹⁰³. Ἀναφέρεται λοιπὸν εἰς τὸ ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον πλύνεται μὲ οἶνον καὶ μὲ αἷμα σταφυλίου. Ὁ χιτῶν εἶναι καμωμένος μὲ τὸ χέρι, εἶναι δὲ παράλογον καὶ ἀνόητον νὰ πλύνῃ τὸ ἔνδυμα μὲ οἶνον, πρᾶγμα πού οὔτε ἀπὸ τοὺς παρανοϊκοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχει κανεὶς πού νὰ τὸ ἔξη κάμει. Ἐπειδὴ δὲ προέβλεπεν ὅτι, διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρόκειται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ φορέσῃ σῶμα πρὸς χάριν μας ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄμπελος καὶ ἀμπελών, διὰ τοῦτο εἶπεν· «Ἐξ ἐμοῦ τοῦ βλαστοῦ, υἱέ μου Ἰούδα, ἐφύτρωσες σὺ ὡς ἄλλος βλαστός»¹⁰⁴. Καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι θὰ πλύνῃ μὲ αἷμα τὴν στολήν, ἐννοεῖ τὸ σῶμα τῆς περιβολῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου σώματος καὶ αἵματος ἀπέπλυνε τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔτσι ἐνέδυσεν ὅλους αὐτοὺς μὲ τὸ ἰδικόν του σῶμα.

37. Ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν ἂς ἀντικρούωνται ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Υἱὸς προέρχεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καθ' ὃν τρόπον ἢ ἄμπελος ἀπὸ τὸν γεωργόν, ἀφοῦ πληροφορηθῶν ἀπὸ τὰς Γραφὰς ὅτι ἡ παραβολὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ ὄχι εἰς τὴν θεότητα. Διότι ὅταν ἐσυνιστοῦσε τὸ ἅγιον μυστήριον, ἀφοῦ ἠύλόγησεν, εἶπεν· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ ὅλοι· τοῦτο εἶναι τὸ αἷμά μου τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὁποῖον χύνεται πρὸς χάριν σας»¹⁰⁵, ἂν καὶ ὁ οἶνος δὲν εἶναι αἷμα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τῆς ἀμπέλου. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος εἶπε περὶ τοῦ σώματός του· «Ἐγὼ εἶμαι ἢ ἄμπελος»¹⁰⁶. Τὸ αἷμα δὲ δὲν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς θεότητος τοῦ Λόγου, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε.

38. Λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ. «Ἦ ποιμένες, ποιμένες! Μήπως οἱ ποιμένες δὲν βόσκουν τὰ πρόβατα ἀλλὰ τοὺς ἑαυτοὺς των;»¹⁰⁷, «Σεῖς δὲ δὲν ἐπανεφέ-

τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, τὸ ἀσθενὲς οὐκ ἐσωματοποιήσατε, τὸ χολὸν οὐ κατεδήσατε· ἀλλὰ καὶ τὸ ἰσχύον κατειργάσασθε μόχθῳ». «Διὰ τοῦτο ἀνασιήσω ἐμναίῳ ποιμένα πιστὸν τὸν δοῦλόν μου τὸν Δαυὶδ· καὶ ἔσται ποιμὴν καὶ ἄρχων εἰς 5 τὸν αἰῶνα». Ἦνίκα δὲ Ἰεζεκιὴλ ταῦτα προεφήτευσεν ἐν Βαβυλῶνι, πρὸ δεκατεσοάρων γενεῶν ἦν Δαυὶδ κοιμηθεὶς. Τὸν δὲ Κυριακὸν ἄνθρωπον προεφήτευσεν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ἐγειρόμενον, περὶ οὗ Παῦλος Τιμοθέῳ γράφει «Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγερμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος 10 Δαυὶδ κατὰ σάρκα».

39. Οὗ βουλόμενοι παιδεύεσθαι οἱ σαρκόφρονες παρὰ τῶν πνευματικῶν, πεπληροφορημένων τὴν τῶν Γραφῶν ἐπίγνωσιν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκραισιτέρους δοκοῦντες διδάσκειν, εἰς βόθρον ἔλκουσιν· ἐφ' οἷς πληροῦται τὸ γεγραμμένον· 15 «Τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγῶν, ἀμφότεροι εἰς βόθρον ἐμπεσοῦνται»· ὃ ἐστὶν εἰς τὸν ἄδην. Τυφλὸς δὲ κατὰ τὴν ἱστορίαν τυφλὸν ὀδηγῆσαι οὐ δύναται, ἀλλὰ τυφλώτιον περὶ τὴν τῶν θείων μυστηρίων ἐπίγνωσιν· ἐκάσιτω λέγοντες τῶν ἀμαθῶν· Οὐκ αὐτὸς εἶπε διὰ τοῦ Σολομών· «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν 20 αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»· καὶ δι' αὐτοῦ λέγει ὁ Υἱός· «Ὁ Πατήρ ὁ πέμψας με μείζων μου ἐστίν· καὶ πάλιν εἶπεν· «Ἄπ' ἐμοῦ οὐδὲν λαλῶ· Ὁ Πατήρ μου ἐνετείλατο τί εἶπω καὶ τί λαλήσω»· καὶ τό, «Οὐκ ἤλθον ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρός»; «Ἐτερον ἔχει θέλημα 25 ὁ Πατήρ, καὶ ἕτερον ὁ Υἱός, ὡς αὐτοὶ φρονοῦσιν. Εἰ γὰρ μεμερισμένον ἔχουσι τὸ θέλημα, πῶς λέγει· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον», καὶ τὰ ἐξῆς· οὐ διακρίνουσι δὲ ποῖα ῥητὰ τῆ θεότιτι ἀρμότιει καὶ ποῖα ᾧ ἐφόρυσεν ἀνθρώπῳ.

108. Ἰεζ. 34, 4.

109. Ἰεζ. 34, 23.

110. Β' Τιμ. 2, 8.

111. Ματθ. 15, 14.

112. Παροιμ. 8, 22.

113. Ἰω. 14, 28.

114. Ἰω. 12, 49.

115. Ἰω. 6, 38.

116. Γεν. 1, 26.

ρατε τὸ παραπλανηθὲν, δὲν ἀνεζητήσατε τὸ χαμένον, δὲν ἐθεραπεύσατε τὸ ἄρρωστον, δὲν ἐπεδέσατε τὸ πληγωμένον, ἀλλὰ τὰ ἐκυβερνοῦσατε μὲ βίαν καὶ σκληρότητα»¹⁰⁸. «Διὰ τοῦτο θὰ ἐγκαταστήσω ἰδικόν μου ἔμπιστον ποιμένα, τὸν δοῦλόν μου τὸν Δαυίδ, ὁ ὁποῖος θὰ παραμείνη ποιμὴν καὶ ἄρχων αἰώνιος»¹⁰⁹. Ὅταν δὲ προέλεγεν αὐτὰ ὁ Ἰεζεκιήλ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὁ Δαυίδ εἶχεν ἤδη ἀποθάνει ἀπὸ δεκατέσσαρας γενεάς. Προέλεγε λοιπὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον Κύριον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐνεφανίζετο ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαυίδ, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Παῦλος γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον· «Ἐνθυμοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀναστημένον ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καταγόμενον ἀπὸ τὸν Δαυίδ»¹¹⁰, κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα του.

39. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν θέλουν οἱ σαρκόφρονες νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τοὺς πνευματικούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σπουδάσει εἰς τὴν κατανόησιν τῶν Γραφῶν, καὶ ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι διδάσκουν τοὺς ἀκεραιότερους, διὰ τοῦτο τοὺς παρασύρουν εἰς τὸν βόθρον. Εἰς αὐτοὺς ἐκπληρώνεται ἐκεῖνο ποῦ ἔχει γραφῆ· «Ἐὰν τυφλὸς ὀδηγῆ τυφλόν, καὶ οἱ δύο θὰ πέσουν μέσα εἰς τὸν βόθρον»¹¹¹ ποῦ σημαίνει εἰς τὸν Ἄδην. Κατὰ τὴν ἱστορίαν δὲ δὲν ἤμπορεῖ ὁ τυφλὸς νὰ ὀδηγήσῃ τὸν τυφλόν, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι τυφλὸς ὡς πρὸς τὴν κατανόησιν τῶν θείων μυστηρίων. Ἔτσι λέγουν εἰς κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς ἀμορφώτους. Δὲν ἦτο αὐτὸς ποῦ εἶπε διὰ Σολομῶντος· «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»¹¹², καὶ δι' αὐτοῦ λέγει ὁ Υἱός· «Ὁ Πατὴρ ποῦ με ἔστειλεν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἐμέ»¹¹³, καὶ πάλιν· «Ἀπὸ μόνος μου δὲν κηρύσσω τίποτε· Ὁ Πατὴρ μὲ ἐπρόσταξε τί νὰ εἰπῶ καὶ τί νὰ κηρύξω»¹¹⁴, καὶ τὸ· «Δὲν ἦλθα διὰ νὰ πράξω τὸ θέλημα τὸ ἰδικόν μου, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς ὁ ὁποῖος μὲ ἔστειλεν»¹¹⁵; Ὅπως πιστεύουν αὐτοί, ἄλλο θέλημα ἔχει ὁ Πατὴρ, καὶ ἄλλο ὁ Υἱός. Ἐὰν λοιπὸν ἔχουν διαφορετικὸν θέλημα, πῶς λέγει· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον»¹¹⁶, καὶ τὰ ὑπόλοιπα; Δὲν ξεχωρίζουν δὲ ποῖα λόγια προσιδιάζουν εἰς τὴν θεότητα, καὶ ποῖα εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΛΟΓΟΥ

Ὅτι μὲν οὖν Ἄρειος κατασκευάσας τὸν τοῦ Θεοῦ
Λόγον κτιστόν, οὐκ ἔγνω πεποικῶς ἄλογον τὸν Πατέρα·
πάν γὰρ ᾧ φυσικῶς μὴ πρόσσει λόγος, ἄλογος φύσει πάν-
5 τως ἐστίν. Ἐπειτα ψυχῆς νοερᾶς ἐστερημένην αὐτῷ σάρ-
κα διδούς, φύσει παθητὸν αὐτὸν δείκνυσι, καὶ θνητόν, καὶ
τὸ πάθος ἀκούσιον, ὡς τῆς μηδὲν ἐχούσης ἐκούσιον ἀψύχου
σαρκὸς κινητικόν· ἢ γὰρ ἀνόητος σᾶρξ πάσης ἠλλωριώται
κατὰ φύσιν θελήσεως, εἴπερ οὐδὲν ἐστὶ θέλησις ἢ νοῦς περὶ
10 τι κινούμενος, ἢ ψυχῆς νοερᾶς ἀντεξούσιος κινήσις· ἢς
γυμνῶν τοῦ Κυρίου τὴν σάρκα, πτηνοῦ τινος ἢ χερσαίου ἢ
νηκτοῦ ζώου ταύτην πεποιήται· καὶ σαφέστερον εἰπεῖν, οὐδὲ
τούτων τινός, εἴπερ οὐδενὸς ζώου ψυχῆς ἐστερηται σᾶρξ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΛΟΓΟΥ

Ἔτσι λοιπὸν ὁ Ἄρειος μὲ τὸ νὰ κατασκευάσῃ κτιστὸν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐκατάλαβεν ὅτι ἔκαμε τὸν Πατέρα χωρὶς λόγον. Διότι ὅ,τι δὲν ἔχει ἐκ φύσεως λόγον, εἶναι ἐκ φύσεως ἄλογον. Ἐπειτα μὲ τὸ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν σάρκα, ἢ ὁποῖα ἐστερεῖτο νοερᾶς ψυχῆς, ἀποδεικνύει αὐτὸν ἐκ φύσεως παθητὸν καὶ θνητὸν, καὶ ὅτι τὸ πάθος δι' αὐτὸν ἦτο ἀκούσιον, διότι αὐτὸ ἦτο ὡσὰν νὰ ἐκινουῖσε τὴν ἄψυχον σάρκα πού δὲν ἤμπορεῖ νὰ θέλῃ τίποτε. Διότι ἡ σάρκα πού δὲν ἔχει νοῦν, εἶναι ἀποξενωμένη ἀπὸ κάθε φυσικὴν θέλησιν, ἀφοῦ βέβαια ἡ θέλησις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ νοῦς πού κινεῖται γύρω ἀπὸ κάτι, ἢ ἡ ἐλευθέρα κίνησις τῆς νοερᾶς ψυχῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπεγύμνωσεν ἐξ αὐτῆς τῆς νοερᾶς ψυχῆς τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου, κατέστησεν αὐτὴν σάρκα ἐνὸς ὁποιουδήποτε ζώου, πτηνοῦ, ἢ χερσαίου ἢ ἔρπετοῦ. Καὶ διὰ νὰ εἴπωμεν καθαρώτερα οὔτε κάποιου ζώου, διότι κανενὸς ζώου ἢ σὰρξ δὲν στερεῖται ψυχῆς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ κείμενον τοῦτο εἶναι ἀποσπάσματα μεγαλυτέρου ἐρμηνευτικοῦ ἔργου εἰς τὸ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον. Ἐκ τούτου σώζεται ἡ ἐρμηνεία εἰς δώδεκα μόνον στίχους, ὑπὸ μορφήν ὑπομνήματος. Ἔχει καταβληθῆ προσπάθεια κατατάξεως αὐτοῦ εἰς τὰ γνήσια ἔργα τοῦ Μ. Ἀθανασίου¹. Δὲν δύναται ὁμοίως νὰ λεχθῆ μετὰ βεβαιότητος ὅτι πρόκειται περὶ γνησίου. Σημειοῦται ὅτι ἡ παράγραφος ἢ ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ στίχου «Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων· Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε καὶ σωθήσεται»², περιέχεται αὐτουσία καὶ εἰς τὸ ἔργον· Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν Σταυρόν, παρ. 4. Φαίνεται ὅτι τὰ δύο αὐτὰ ἔργα προέρχονται ἀπὸ τὸν ἴδιον συγγραφέα.

1. Βλ. Β.Ε.Π. 37, σελ. 265.

2. Λουκ. 8, 50.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

«Καὶ ἰδοὺ ἔση οἰωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλήσαι, ἄχρι
 ἧς ἡμέρας γένηται ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου,
 οἷτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν». Οὐ συγγινώ-
 5 σκει δὲ τῷ Ζαχαρίᾳ ὁ ἄγγελος ἀποσιῆσαντι δικαίως, διότι
 εἶχεν ἐκεῖνος εἰς ὑπόδειγμα καὶ ἄλλας σιείρας πρὸ αὐτοῦ
 γενομένας καὶ τεκούσας, ὡς αἱ θεῖαι Γραφαὶ διδάσκουσιν.
 «Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θε-
 οῦ». Οὐχ ἀπλῶς δὲ «τὸ γεννώμενόν» φησι πρὸς τὴν Παρθέ-
 10 νον ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ ἔξωθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ οἶμα
 νομοιθῇ, ἀλλ' ἐπήγαγε καὶ τό, «ἐκ σοῦ», ἵνα ἐξ αὐτῆς φύσει
 τὸ γεννώμενον εἶναι πιστευθῇ. Ἄγιον δὲ κληθησόμενον, οἷ-
 χ ἔνοικον ἔξοντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ μειοχῆς ἀγιασθη-
 σόμενον, ἀλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἅγιον, τῷ τὸν αὐτὸν Υἱὸν
 15 ὑπάρχειν Θεοῦ καὶ ἓνα εἶναι. «Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβει ἡ συγγε-
 νῆς σου». Συγγενῆ δὲ τῆς Παναγίας Παρθένου τὴν Ἐλι-
 σάβει εἶπεν ὁ ἄγγελος, εἴτε ὡς ἐξ ἐνὸς προπάτορος τοῦ Ἰα-
 κώβ ὑπαρχούσας, εἴτε διὰ τὸ πρὸ τῆς νομοθεσίας λαβεῖν τὸν
 Ἄαρῶν, ἐκ τῆς τοῦ Λευὶ φυλῆς ὄντα, γυναῖκα τὴν Ἐλισά-
 20 βει, θυγατέρα οὔσαν τοῦ Ἀμιναδάμ, τὴν ἀδελφῆν Ναασοῶν,
 ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς ὑπάρχοντος. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα συνή-
 φθη ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰούδα φυλῆ, ἐξ ἧς ἦν ἡ παναγία Παρ-
 θένος, τῇ ἱερατικῇ τοῦ Λευὶ φυλῆ, ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἡ Ἐλι-
 σάβει. Διὸ καὶ παραδόξως ἡ πάνσοφος τοῦ παναγίου Πνεύ-
 25 ματος ὠκονόμησε χάρις καὶ ταύτην τὴν Ζαχαρίου γυναῖκα
 Ἐλισάβει προσαγορεύεσθαι, ὥπερ καὶ τὴν τοῦ Ἄαρῶν ὅ-
 πως διὰ τοῦ ὀνόματος ἐναργῶς μάθωμεν, ὡς ἐξ ἐκείνης

1. Λουκᾶ 1, 20.

2. Λουκᾶ 1, 35.

3. Λουκᾶ 1, 36.

4. Πρὸβλ. Ἐξ. 6, 23.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

«Καὶ ἰδοὺ θὰ εἶσαι βουβὸς καὶ δὲν θὰ ἠμπορῆς νὰ ὀμι-
 λῆς ἕως τὴν ἡμέραν, πού θὰ γίνουν αὐτά, ἐπειδὴ δὲν ἐπί-
 στευσες εἰς τοὺς λόγους μου, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐκπληρωθοῦν
 εἰς τὸν καιρὸν τους»¹. Δικαίως δὲν συγκωρεῖ ὁ ἄγγελος τὸν
 Ζαχαρίαν, διότι ἐκεῖνος εἶχε παραδείγματα καὶ ἄλλας στεί-
 ρας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἔζησαν πρὸ αὐτοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι ἐ-
 γέννησαν, ὅπως διδάσκουν αἱ θεῖαι Γραφαί. «Διὰ τοῦτο καὶ
 τὸ ἅγιον πού θὰ γεννηθῆ ἀπὸ σὲ ἀπλῶς θὰ ὀνομασθῆ Υἱὸς
 Θεοῦ»². Καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «αὐτὸ πού θὰ γεννηθῆ» διὰ
 νὰ μὴ νομισθῆ ὅτι θὰ τὸ ἀνεύρη κάπου ἄλλου, ἀλλὰ προσέ-
 θεσε καὶ τὸ «ἀπὸ σέ», διὰ νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι
 αὐτὸ πού θὰ γεννηθῆ θὰ γεννηθῆ μὲ φυσικὸν τρόπον ἐξ
 αὐτῆς. Θὰ ὀνομασθῆ δὲ ἅγιον, ὅχι ἐπειδὴ θὰ ἔκη ἀπλῶς μό-
 νον ἐντὸς αὐτοῦ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὡσὰν ἔνοικον, καὶ θὰ
 ἀγιασθῆ ἔτσι, ἐπειδὴ θὰ μετέκη εἰς τὴν ἀγιότητα, ἀλλ' ἐ-
 πειδὴ εἶναι ἐκ φύσεως ἅγιον, διότι εἶναι ὁ ἴδιος Υἱὸς Θεοῦ
 καὶ ἕνας μὲ αὐτόν. «Καὶ ἰδοὺ, ἡ Ἐλισάβητ ἡ συγγενὴς σου»³.
 Ὁ ἄγγελος ὠνόμασε τὴν Ἐλισάβητ συγγενῆ τῆς Παναγίας
 Παρθένου, εἴτε διότι κατήγοντο καὶ αἱ δύο ἐκ τοῦ ἰδίου
 προγόνου, τοῦ Ἰακώβ, εἴτε διότι, πρὶν δοθῆ ὁ νόμος, ὁ Ἄα-
 ρών, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευῖ, ἔλαβε γυ-
 ναῖκα τὴν Ἐλισάβητ, ἡ ὁποία ἦτο θυγατέρα τοῦ Ἀμιναδάμ,
 καὶ ἀδελφῆ τοῦ Ναασσῶν⁴, πού κατήγετο ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ
 Ἰούδα. Λοιπὸν ἐδῶ συνεδέθη ἡ βασιλικὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα,
 ἐκ τῆς ὁποίας κατήγετο ἡ Παναγία Παρθένος, μὲ τὴν ἱερα-
 τικὴν φυλὴν τοῦ Λευῖ, ἐκ τῆς ὁποίας κατήγετο ἡ Ἐλισάβητ.
 Διὰ τοῦτο καὶ τῶρα ἡ πάνσοφος χάρις τοῦ παναγίου Πνεύ-
 ματος ἐτακτοποίησεν ἔτσι παραδόξως τὰ πράγματα, ὥστε καὶ
 ἡ γυναῖκα τοῦ Ζαχαρίου νὰ ὀνομάζεται Ἐλισάβητ, ὅπως καὶ
 ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄαρών, διὰ νὰ γίνῃ γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα,
 ὅτι, ὅπως καὶ μὲ ἐκείνην τὴν Ἐλισάβητ, κατὰ τὸν ἴδιον τρό-

τῆς Ἐλισάβει ἢ πρὸς τὴν Παρθένον καὶ πρὸς τὴν μητέρα τοῦ προδρόμου Ἐλισάβει ὑπάρχει συγγένεια.

Εἰποῦσα δὲ ἡ παναγία Παρθένος· «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥημά σου»· τοῦτο ἐδήλωσεν· Πίναξ εἰμί, 5 φησί, γραφόμενος ὁ θούλειαι ὁ γραφεύς. Γραφείτω, ποιείτω ὁ θέλει ὁ τοῦ παντός Κύριος. Δεξάμενος δὲ ὁ ἄγγελος τῆς παναγίας Παρθένου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς.

«Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον». Ὡπερ γὰρ τὸ 10 δοξάζειν τὸν Θεὸν οὐκ ἔξωθεν εὐκλειαν αὐτῷ φέρειν παρτίσῃσιν, οὐδὲ τὸ ἀγιάζειν τὸν Κύριον προσσιθῆναι αὐτῷ ἀγιότητα σημαίνει, οὕτω καὶ τὸ μεγαλύνειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐπίδοσιν μεγέθους προσάγειν αὐτῷ δηλοῖ· ἀλλ' ὁ μεγαλύνων αὐτὸν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ μετοχὴν εἰς ἑαυτὸν δέχεται. Ὅθεν 15 εἴρηται· «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον». Ταῦτα δὲ οὐ δοκεῖ παράδοξα τῷ ἀκριβῶς ἐπισιαμένῳ, ὡς ὁ Θεὸς οὐ δέχεται, ἀλλὰ χορηγεῖ τὰ ἀγαθὰ.

«Οἱ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσειν τῆς δούλης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί». Ἄλλ' 20 οἶον τὸ τῆς παρθενίας χρῆμα; Τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀρειῦς ἀσκηῖσαι θέλων ἕκαστος, ὑπὸ τοῦ νόμου ρυθμίζεται, ἡ δὲ παρθενία, τὸν νόμον ὑπερβάσα καὶ μείζονι σκοπῷ τὴν ἀγωγὴν τῆς πολιτείας ἔχουσα, γνώρισμα μὲν ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἰκῶν δὲ τῆς τῶν ἀγγέλων καθαρότητος. Πολλὰ μὲν 25 οὖν εἰπεῖν τις ἔχει περὶ αὐτῆς· ἵνα δὲ μὴ ἐν φανεροῖς ἐνδιατριβῶ λέγων, ἐν ἀντὶ πάντων τοῦτ' εἰπὼν, τῆς ἀρειῆς ταύτης δεῖξω τὸ μέγεθος. Ὁ γὰρ Δεσπότης τοῦ παντός ὁ Θεὸς Λόγος, θέλοντος τοῦ Παιρὸς ἀνεγεῖραι καὶ ἀνακαινίσει τὰ πάντα, μητέρα τοῦ σώματος οὗ ἔμελλε φορεῖν οὐδένα πλὴν 30 παρθένον ἠθέλησε γενέσθαι καὶ γέγονε· καὶ οὕτως ἡμῖν ἀνθρώπος ἐπεδήμησεν ὁ Κύριος· ἴν' ὥπερ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ

5. Λουκᾶ 1, 38.

6. Λουκᾶ 1, 46.

7. Λουκᾶ 1, 48.

πον ὑπάρχει συγγένεια μεταξὺ τῆς Παρθένου καὶ τῆς μητέρας τοῦ Προδρόμου Ἑλισάβετ.

Μὲ τὸ νὰ εἰπῆ δὲ ἡ Παναγία Παρθένος· «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου, ἃς γίνῃ εἰς ἐμὲ ὅπως εἶπες»⁵, ἐφανέρωσε τοῦτο· Εἶμαι πάντα, λέγει, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον γράφεται ὅτι θέλει ὁ Κύριος τοῦ παντός. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἄγγελος ἔλαβε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πίστεως τῆς Παρθένου ἀνεχώρησεν ἀπ' αὐτῆς.

«Δοξάζει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον»⁶. Ὅπως τὸ νὰ δοξάζῃ κανεῖς τὸν Θεὸν δὲ ὑποτίθεται ὅτι τοῦ ἀποδίδει ἔπαινον πού δὲν τοῦ ἀνήκει, οὔτε τὸ νὰ ἀγιάζῃ τὸν Κύριον σημαίνει ὅτι προσθέτει εἰς αὐτὸν ἀγιότητα, ἔτσι καὶ τὸ νὰ μεγαλύνῃ κανεῖς τὸν Θεὸν δὲν φανερώνει ὅτι τοῦ ἀποδίδει μέγεθος, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς πού τὸν μεγαλύνει, δέχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του μετοχὴν τοῦ μεγέθους τῆς δόξης αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐλέχθη «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον».

«Διότι εἶδε μὲ εὐμένειαν τὴν ταπεινὴν δούλην του. Διότι ἀπὸ τῶρα θὰ μὲ μακαρίζουν ὅλοι αἱ γενεαί»⁷. Ἀλλὰ πόσον μεγάλο κατόρθωμα εἶναι ἡ παρθενία; Ὅταν κανεῖς θέλῃ νὰ ἀσκήσῃ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸν νόμον, ἡ παρθενία ὅμως, ἐπειδὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ νόμου καὶ ἔχει ὡς ὑψηλότερον σκοπὸν τὴν διαμόρφωσιν τῆς προσωπικῆς ζωῆς, εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν γνώρισμα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰκὼν τῆς καθαρότητος τῶν ἀγγέλων. Πολλὰ βεβαίως ἔχει νὰ εἰπῆ κανεῖς περὶ αὐτῆς, ὅμως διὰ νὰ μὴ ἀσχολοῦμαι μὲ τὸ νὰ ἀναφέρω γνωστὰ πράγματα θὰ εἰπῶ ἀντὶ ὄλων ἓν μόνον, τοῦτο, διὰ νὰ δείξω τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς αὐτῆς. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Δεσπότης τοῦ παντός ὁ Θεὸς Λόγος, ἐπειδὴ ἤθελεν ὁ Πατὴρ νὰ ἀνεγείρῃ καὶ νὰ ἀνακαινίσῃ τὰ πάντα, ἐπέλεξε, διὰ νὰ γίνῃ μήτηρ τοῦ σώματος τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ φορέσῃ, τὴν Παρθένον, ἡ ὁποία καὶ ἔγινε, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἦλθε μεταξὺ μας ὡς ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἔκαμε τὴν ἐπιλογὴν αὐτὴν, ὥστε, ὅπως τὰ πάντα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, ἔτσι καὶ ἡ παρθενία νὰ προέλθῃ

ἐγένετο, οὕτω καὶ ἡ παρθενία ἐξ αὐτοῦ γένηται καὶ δι' αὐτοῦ
 πάλιν εἰς ἀνθρώπους ἡ χάρις αὐτῆ δοθῆ καὶ αὐξουσα διαμεί-
 νη. "Ὅσον τοίνυν καύχημα παρθένων ἐστὶ τοῦτο καὶ γνώρι-
 σμα τῆς ἐν αὐτῷ θεότητος, ἔξεοιεν ἐκ τούτου μαθεῖν. Εἰ τῶν
 5 ἀγίων μαρτύρων οἱ γονεῖς εἰσι περιβλεπτοὶ διὰ τὴν τῶν
 υἱῶν ἀνδρίαν καὶ χαίρει Σάρρα τεκοῦσα τὸν Ἰσαάκ, καὶ
 μακάριοι ὅσοι ἔχουσιν ἐν Σιών σπέρμα καὶ οἰκείους ἐν Ἰ-
 ερουσαλήμ, ὡς φηοὶν ὁ προφήτης, πόσον ἂν τις εἴποι τὸ καύ-
 χημα τῆς ἀγίας Παρθένου καὶ θεοειδοῦς Μαρίας, διτι μήτηρ
 10 Λόγου κατὰ τὴν γένεσιν τῆς σαρκὸς γέγονέ τε καὶ χρημα-
 τίζει; καὶ γὰρ τὸν θεῖον τόκον τοῦτον σιγαιὰ μὲν ἀγγέλων
 ὑμνησε· γυνὴ δὲ τὴν φωνὴν ἐπάρασα ἔλεγε· «Μακαρία ἡ κοι-
 λία ἡ θασιάσαά σε καὶ μαοιοὶ σὺς ἐθήλασας». Καὶ αὐτὴ
 δὲ ἡ κυριοτόκος Μαρία καὶ ἀειπάρθενος, εἰδυῖα τὸ ἐν αὐτῇ
 15 γενόμενον, ἔλεγεν· «Ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ
 γενεαί». "Ὁ δὲ γέγονε τῇ Μαρίᾳ, τοῦτο πάσαις ταῖς παρθένοις
 εἰς εὐκλειάν ἐστιν. Αὐταὶ γὰρ ὡς ἀπὸ ῥίζης ἐκείνης λοιπὸν
 κλάδοι κρέμανται παρθενικαί.

«Καὶ διτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν
 20 κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα,
 παρασιῆσαι τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου·
 "Ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθή-
 σεται· καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ
 Κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσοοὺς περιστερῶν». "Ὅς
 25 οὐχὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἕνεκα τοῦ εἶναι καὶ ὑφε-
 σιάναι σάρκα περιβέβληται, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ ἀγιάζειν τὴν
 σάρκα γέγονεν ἄνθρωπος. Εἰ δὲ καὶ τὸ «παρασιῆσαι αὐτὸν
 τῷ Κυρίῳ», περὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τις ἐκλάβοι, καὶ οὕτως
 ἐκπίπτει τοῦ εἰκότος. Πότε γὰρ ἀπεκρύβη ὁ Κύριος ἐκ τῶν

8. Ἦσ. 31, 10.

9. Λουκᾶ 11, 27.

10. Λουκᾶ 1, 48.

11. Λουκᾶ 2, 22-24.

ἐξ αὐτοῦ, καὶ νὰ δοθῇ πάλιν δι' αὐτοῦ τὸ χάρισμα τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ πολλαπλασιάζεται. Πόσο μεγάλο καύχημα λοιπὸν εἶναι τοῦτο διὰ τὰς παρθένας καὶ γνώρισμα τῆς θεότητος, ἡμποροῦμεν νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν ἐκ τούτου· Ἐὰν οἱ γονεῖς τῶν ἁγίων μαρτύρων εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἀνδρείαν τῶν υἱῶν των καὶ ἐὰν καίρη ἡ Σάρρα ἢ ὅποια ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ, καὶ εἶναι εὐτυχησμένοι ὅσοι ἔχουν ἀπογόνους εἰς τὴν Σιών καὶ συγγενεῖς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ⁸, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, πόσο μεγάλο θὰ ἔλεγε κανεὶς τὸ καύχημα τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ θεοειδοῦς Μαρίας, ἔπειδὴ ὑπῆρξε καὶ εἶναι μήτηρ τοῦ Λόγου ὡς πρὸς τὴν γέννησιν τοῦ Σώματος; Διότι τὸ θεῖον αὐτὸ γέννημα στρατιὰ μὲν ἀγγέλων ἔδοξολόγησε, κάποια γυναῖκα δὲ ὕψωσε τὴν φωνὴν καὶ ἔλεγε: «Μακαρία ἡ κοιλία πού σὲ ἐβάστασε καὶ οἱ μαστοὶ πού ἐθήλασες»⁹. Καὶ ἡ ἰδία ἡ Μαρία πού ἐγέννησε τὸν Κύριον καὶ ἡ ὅποια ἔμεινε ἀειπάρθενος, ἔπειδὴ ἀντελήφθη αὐτὸ πού συνέβη εἰς τὸν ἑαυτὸν της, ἔλεγεν· «Ἀπὸ τώρα θὰ μὲ μακαρίζουν ὅλαι αἱ γενεαί»¹⁰. Αὐτὸ πού συνέβη εἰς τὴν Μαρίαν εἶναι καύχημα δι' ὅλας τὰς παρθένας. Ὅλαι δηλαδὴ αὐταὶ κρέμονται ὡσὰν παρθενικὰ παρακλάδια ἀπ' αὐτὴν, ἡ ὅποια εἶναι ὡσὰν ρίζα δι' αὐτάς.

«Καὶ ὅταν συνεπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ, σύμφωνα πρὸς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ τὸν παρουσιάσουν εἰς τὸν Κύριον, ὅπως εἶναι γραμμένον εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅτι κάθε ἄρσενικὸν πού ἀνοίγει μήτραν, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Κύριον, καὶ διὰ νὰ προσφέρουν θυσίαν. σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού λέγει ὁ νόμος τοῦ Κυρίου· ἐν ζευγος τρυγόνια ἢ δύο μικρὰ περιστέρια»¹¹. Οὗτος περιεβλήθη τὴν σάρκα ὅχι διὰ νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ ζῆ ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ἔγινεν ἄνθρωπος διὰ νὰ ἀγιάζη τὴν σάρκα. Ἐὰν δὲ νομίση κανεὶς ὅτι ἡ φράσις «διὰ νὰ τὸν παρουσιάσουν εἰς τὸν Κύριον» ἀναφέρεται εἰς τὸν ἴδιον τὸν Κύριον, ἔχει λάθος εἰς αὐτὴν τὴν σκέψιν. Διότι πότε ἀπεκρύβη ὁ Κύριος

ὀφθαλμῶν τοῦ Πατρὸς, ἵνα μὴ δυνηθῆ ὑπ' αὐτοῦ ὁρᾶσθαι;
 Ἡ ποῖος τόπος ἔξω τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ὑπάρχει, ἵνα ἐκεῖ
 ὦν μὴ παρῆ τῷ Πατρί, εἰ μὴ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνηνέχθη καὶ
 εἰς τὸν ναὸν εἰσηνέχθη; Πῶς δὲ καὶ τὰς τυπικὰς θυσίας
 5 προσέφερον, αὐτοῦ ὑπάρχοντος τῆς ἀληθείας; Μήπο' οὖν
 οὐ δι' αὐτόν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ταῦτα γέγραπται; Ὡσπερ γάρ,
 Θεὸς ὢν, οὐ δι' ἑαυτὸν φύσει ἄνθρωπος ἀτρέπιως γίνεται
 καὶ σαρκὶ περιτέμνεται καὶ βαπτίζεται καὶ ἄλλα, ἀλλὰ δι'
 ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς, ἄνθρωποι ὄντες, θέσει διὰ τῆς χάριτος
 10 γενώμεθα θεοὶ καὶ περιτιμηθῶμεν πνευματικῶς ἀλλ' οὐ νο-
 μικῶς, καὶ τὸν ῥύπον ἀποनिψώμεθα τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ
 βαπτίσματος καὶ οἰαυρωθῶμεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀνασιῶμεν τῷ
 Θεῷ· οὕτω κἀνθάδε τὸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν καὶ τό,
 «παρασιῆσαι αὐτόν τῷ Κυρίῳ», καὶ περὶ τῶν τυπικῶν θυ-
 15 σιῶν, οὐ δι' αὐτόν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς καὶ γεγένηται καὶ γέγρα-
 πται ἵνα μάθωμεν καθαίρειν καὶ παρισιάνειν ἑαυτοὺς τῷ
 Θεῷ, μυστικῶς προσφέροντες αὐτῷ καὶ πνευματικῶς ζεύγος
 τρυγῶνων, ἧ δύο νεοσοοὺς περιστερῶν. Καὶ ἡ μὲν τρυγῶν
 σωφροσύνης καὶ ἡουχίας σύμβολον φιλέρημον γὰρ τὸ ζῶον
 20 καὶ σωφρονέσσιον· ὥστε τοῦ ἄρρενος ἢ τοῦ θήλεος ἀποθνή-
 σκοντος, μηδ' ἕτερον αὐτῶν εἰτέρῳ συζεύγυσθαι· οἱ δὲ νεο-
 σοοὶ τῶν περιστερῶν ἀκακίας καὶ πρᾶοιητος τύπος. Ὅσοι τοί-
 νυν διὰ σωφροσύνης καθαίρουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ σαρκικῶν ἡ-
 δονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ διὰ τῆς ἀκακίας καὶ πρᾶοιητος
 25 ἀπέχονται θυμοῦ καὶ ὀργῆς, ὄντως καλὰς θυσίας ἐπιφερό-
 μενοι, ὀπιάνονται τῷ Θεῷ καὶ παρίστανται εἰς Ἱεροουσαλήμ
 τὴν ἐπουράνιον. Οὐδὲν γὰρ οὕτω Θεῷ φίλον ὡς ἀκακία καὶ
 σωφροσύνη. Ἀμέλει τοσοῦτον ἡμᾶς εἶναι βούλεται σῶφρο-

ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Πατρὸς, διὰ νὰ μὴ ἡμπορῇ ὁ Πατὴρ νὰ τὸν βλέπῃ; Ἡ ποῖος τόπος εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ εὐρίσκεται ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ εὐρίσκεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, ἐὰν δὲν ἀνήρχετο εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ δὲν ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸν ναόν; Καὶ πῶς προσέφερε τὰς τυπικὰς θυσίας ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶναι ἡ ἀλήθεια; Μήπως αὐτὰ δὲν ἐγράφησαν δι' ἐκεῖνον, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς; Ὅπως δηλαδὴ, ἐνῶ εἶναι Θεός, γίνεται κατὰ φυσικὸν τρόπον ἄνθρωπος χωρὶς νὰ ὑποστῇ μεταβολήν, καὶ ὑφίσταται τὴν περιτομὴν καὶ βαπτίζεται καὶ τὰ ἄλλα σχετικὰ, ὅχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, διὰ νὰ γίνωμεν ἡμεῖς διὰ τῆς χάριτος θέσει θεοί, ἐνῶ εἴμεθα ἄνθρωποι, καὶ διὰ νὰ ὑποστῶμεν πνευματικὴν περιτομὴν καὶ ὅχι νομικὴν, καὶ διὰ νὰ καθαρισθῶμεν ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ διὰ νὰ σταυρωθῶμεν διὰ τὸν κόσμον καὶ ἀναστηθῶμεν διὰ τὸν Θεόν· ἔτσι καὶ ἐδῶ ἔγιναν καὶ ἐγράφησαν τὸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν καὶ τὸ ὅτι «παρουσίασαν αὐτὸν εἰς τὸν Κύριον» καὶ περὶ τῶν τυπικῶν θυσιῶν, ὅχι δι' αὐτὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, διὰ νὰ μάθωμεν νὰ καθαρίζωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ τοὺς παρουσιάζωμεν εἰς τὸν Θεόν, προσφέροντες εἰς αὐτὸν μυστικὴν καὶ πνευματικὴν θυσίαν ἐν ζευγος τρυγόνια ἢ δύο μικρὰ περιστέρια. Καὶ ἡ μὲν τρυγῶν εἶναι σύμβολον σωφροσύνης καὶ ἡσυχίας· διότι τὸ ζῶον αὐτὸ ἀγαπᾷ τὴν ἐρημίαν καὶ ἔχει μεγάλην σωφροσύνην, ὥστε ἐὰν ἀποθάνῃ τὸ ἀρσενικὸν ἢ τὸ θηλυκὸν τὸ ἄλλο ἐξ αὐτῶν δὲν ζευγαρώνει μὲ ἄλλο· τὰ δὲ μικρὰ περιστέρια εἶναι τύπος ἀκακίας καὶ πραότητος. Ὅσοι λοιπὸν καθαρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των διὰ τῆς σωφροσύνης ἀπὸ τὰς σαρκικὰς ἀπολαύσεις καὶ ἐπιθυμίας καὶ ἀπέχουν διὰ τῆς ἀκακίας καὶ τῆς πραότητος ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργήν, ἐπειδὴ πραγματικὰ προσφέρουν καλὰς θυσίας, βλέπονται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ παρουσιάζονται εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον ἀγαπητὸν εἰς τὸν Θεὸν ὅσον ἡ ἀκακία καὶ ἡ σωφροσύνη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν θέλει νὰ εἴμεθα τόσον

νας, ὡς μηδὲ μέχρις ἐπιθυμίας ἐμβλέπειν γυναικί. Περὶ δὲ
 τῆς ἀκακίας φησὶν· «Ἐὰν μὴ σιραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ
 παιδία», οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τὴν ἀκακίαν
 διὰ τῶν παίδων σημαίνων. Πραότης δὲ καὶ ταπεινοφροσύ-
 5 νης ἑαυτὸν ὑπόδειγμα τίθησι λέγων· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, δι-
 προᾶός εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ». Εἰ δέ τις εἴποι· Διὰ τί
 δύο καὶ δύο προσφέρεσθαι τὰ εἰρημένα ζῶα ἐκέλευσε, καὶ
 τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεοσοῦς; φημί, δι, τοῦ ἀνθρώπου δι-
 10 παλοῦ ὄντος, τοιτέστιν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, διπλῆν ζητεῖ
 παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς τὴν τε σωφροσύνην καὶ τὴν πραότητα.
 Εἰ γὰρ κατὰ μὲν τὸ σῶμα ἀπέχομαι σαρκικῶν ἡδονῶν, κατὰ
 δὲ τὴν ψυχὴν πρὸς ἐπιθυμίαν τοῦτων κινουμαι, οὐκ εἰμι σώ-
 φρων, ἀλλὰ μοιχός. Ὁ γὰρ ἐμβλέψας, φησί, πρὸς τὸ ἐπιθυ-
 μῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ αὖθις ὁ κατὰ τὸ
 15 φαινόμενον δοκῶν εἶναι προᾶος, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν κινούμε-
 νος πρὸς θυμόν, οὐκ ἔστιν ἀκακος, ἀλλ' ὑποκριτὴς καὶ μη-
 νιασιτῆς, ἔχων τῆς κεκρυμμένης κακίας τὸ ἐπικάλυμμα τὴν
 φαινομένην καὶ δοκοῦσαν εἶναι ἀκακίαν· οὗτος ὁ προφήτης αἰ-
 νιτιόμενος λέγει· «Τῷ σιόμαι αὐτῶν εὐλόγουν καὶ τῇ καρ-
 20 δία αὐτῶν κατηρῶνιο»· καὶ αὖθις· «Τῶν λαλούντων εἰρήνην
 μετὰ τῶν πλησίων αὐτῶν, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν».
 Τῷ δὲ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ νεοσοῦς προσάγεσθαι προσιάσο-
 σαι, δηλοῖ τὸ τὴν μὲν φρόνησιν καὶ σωφροσύνην τελείους
 ἡμᾶς δεῖ εἶναι, τῇ δὲ κακίᾳ νηπιάζειν, καθὼς φησὶν ὁ Ἄ-
 25 πόστολος· Ἄλλ' ἴδωμεν ἐπὶ τίσι καὶ ποῦ καὶ πότε εἴρηται,
 δι· «Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον Κυρίῳ κληθήσεται»·
 καὶ τί τοῦ νόμου τὸ αἰνίγμα.

12. Πρὸβλ. Ματθ. 5, 28.

13. Ματθ. 18, 3.

14. Ματθ. 11, 29.

15. Πρὸβλ. Ματθ. 5, 28.

16. Ψαλμ. 61, 5.

17. Ψαλμ. 27, 3.

πολύ σώφρονες, ὥστε νὰ μὴ βλέπωμεν οὔτε κατ' ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν γυναῖκα¹¹. Περὶ τῆς ἀκακίας δὲ λέγει· «Ἐὰν δὲν μετανοήσετε καὶ δὲν γίνετε ὡσὰν τὰ παιδιὰ»¹², ὅχι κατὰ σωματικὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ ἐπισημαίνων μὲ τὰ παιδιὰ τὴν ἀκακίαν. Τῆς πραότητος δὲ καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης προβάλλει ὑπόδειγμα τὸν ἑαυτὸν του ὅταν λέγη· «Μάθετε ἀπὸ ἐμὲ ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς εἰς τὴν καρδίαν»¹⁴. Ἐὰν δὲ εἰπῆ κανεὶς· διατί ἐπρόσταξε νὰ προσφέρωνται δύο καὶ δύο τὰ ἀναφερόμενα ζῶα, καὶ τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ μικρά; Τοῦ ἀπαντᾷ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι διπλοῦς συνίσταται δηλαδὴ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς διπλὴν καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πραότητα. Διότι, ἐὰν διὰ μὲν τοῦ σώματος ἀπέχω ἀπὸ τὰς σαρκικὰς ἀπολαύσεις, διὰ δὲ τῆς ψυχῆς κινουμαι ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τούτων, τότε δὲν εἶμαι σώφρων, ἀλλὰ μοιχός. Διότι λέγει, αὐτὸς ποῦ βλέπει καὶ ἐπαθμεῖ, ἤδη διέπραξε μοιχείαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν του¹⁵. Καὶ πάλιν αὐτὸς ποῦ φαίνεται μὲν ἐξωτερικῶς ὅτι εἶναι πρᾶος, μὲ τὴν ψυχὴν του ὅμως ρέπει πρὸς τὸν θυμὸν, δὲν εἶναι ἄκακος, ἀλλ' ὑποκριτῆς καὶ ὀργίλος καὶ ἔχει ἐπικάλυμμα τῆς κρυφῆς κακίας του αὐτὴν ποῦ παρουσιάζεται ὡσὰν φαινομενικὴ ἀκακία. Τούτους ὑπονοεῖ ὁ προφήτης ὅταν λέγη· «Μὲ τὸ στόμα των μὲ ἐπήνουν, ἀλλὰ μὲ τὴν καρδίαν των μὲ κατηρῶντο»¹⁶, καὶ πάλιν· «Αὐτοὶ ὁμιλοῦν μὲ φιλικοὺς λόγους πρὸς τοὺς πλησίον αὐτῶν, εἰς τὴν καρδίαν των ὅμως τρέφουν πονηρίαν»¹⁷. Μὲ τὸ νὰ προστάσῃ δὲ νὰ προσφέρωνται τὰ μὲν τέλεια, τὰ δὲ μικρά, φανερῶνει ὅτι πρέπει κατὰ μὲν τὴν φρόνησιν καὶ σωφροσύνην νὰ εἴμεθα τέλειοι, κατὰ δὲ τὴν κακίαν νὰ εἴμεθα ὡσὰν τὰ νήπια, ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος. Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν διὰ ποίους καὶ ποῦ καὶ πότε ἐλέχθη, ὅτι «Κάθε ἀρσενικὸν ποῦ ἀνοίγει μήτραν, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Κύριον» καὶ ποῖον εἶναι τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ νόμου.

Εἰς τό· «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ ῥημά σου ἐν εἰρήνῃ». Οὐκοῦν καταφρονήσωμεν τὸν θάνατον· κἄν γὰρ δειλιάσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ τεθνηξόμεθα πάντως, κατὰ τοὺς ὀριοθέντας ἡμῖν παρὰ τῆς Προνοίας χρόνους. Βέλ-
 5 τιον αὐτόν μετὰ τῆς ἀρετῆς ἐκδέχεσθαι ὡς ἀπαιτούμενον, ἢ μόνον ἀκλεῶς ἀποδοῦναι. Ὁ μὲν γὰρ ἐν θεοσεβείᾳ τελειῶν οὐδὲ ἀποθνήσκων ἐοίει, ὁ δὲ τῷ χρόνῳ μόνον ἀπαιτούμενος, ὡς ἐαντιῷ ζήσας, ἀνάγκην ἔχει καὶ τοῦ χρόνου λόγους ἀποδοῦναι καὶ μὴ ἀποδοῦς ἀκοῦσαι. «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ
 10 ζωῇ σου, νῦν δὲ ὧδε ὀδυνᾶσαι». Ἀνδριοτέον τοίνυν, ὡς παρήγγειλεν ὁ Ἀπόστολος, ὥστε νεκροῦν ἤδη τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ παρασκευαστέον εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα ἵνα, κἄν φθάσῃ τοῦ χρόνου τὸ τέλος, ἢ κληθῶμεν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς· «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου,
 15 Δέσποτα»· ἃν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔλθῃ, ἵνα εὖρη γρηγοροῦντας ἡμᾶς καὶ μὴ κοιμωμένους αἰτιῶσθαι λέγων «Οὔτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι». Ὑπνος δὲ ψυχῆς ἐστὶν ἢ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀμνησιᾶ τοῦ θανάτου.

«Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου
 20 ἀκαθάρτου. Καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· Ἔσα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς. Οἴδαμέν σε τίς εἶ, ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ». Ὁ γε μὴν δαίμων ὁ εἰπὼν, «Οἴδαμέν σε», οὐκ ἤδει αὐτόν ἀληθῶς, ἀλλὰ τοῖς ῥήμασιν ὑπεκρίνετο. Καίτοι δὲ τᾶληθῆ λέγοντα, ἀληθῆ γὰρ
 25 ἔλεγε, «Σὺ εἶ ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ», ἐφίμου καὶ λαλεῖν ἐκώλυε· μήποτε μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἰδίαν κακίαν ἐπισπεύρη καὶ ἵνα καὶ ἡμᾶς συνεδίση μηδέποτε τοῖς τοιοῦτοις προοέχειν, κἄν δοκῶσι τᾶληθῆ λέγειν. Καὶ γὰρ ἀιρεπές,

18. Λουκᾶ 2, 29.

19. Λουκᾶ 16, 25.

20. Πρὸβλ. Α΄ Κορ. 16, 13.

21. Πρὸβλ. Κολ. 3, 5.

22. Μάρκ. 14, 37.

23. Λουκᾶ 4, 33-34.

Εἰς τὸ «Τώρα ἀπολύεις, Κύριε, τὸν δοῦλον σου ἐν εἰρήνῃ σύμφωνα μὲ τὸν λόγον σου»¹⁸. Λοιπὸν ἄς περιφρονήσωμεν τὸν θάνατον, διότι καὶ ἂν ἀκόμη τὸ φοβηθῶμεν ἀσφαλῶς πάλιν θὰ ἀποθάνωμεν, ἀναλόγως πρὸς τὸν χρόνον ζωῆς ποῦ ἔχει προβλέπει δι' ἡμᾶς ἡ θεία πρόνοια. Εἶναι καλύτερον νὰ τὸν ἀναμένωμεν ἐν ἀρετῇ ὡς ἀπαραίτητον, παρὰ νὰ τὸν ὑφιστάμεθα ἀδόξως. Διότι αὐτὸς ποῦ ἀποθνήσκει σεβόμενος τὸν Θεὸν αὐτὸς δὲν ἀποθνήσκει πραγματικά· Αὐτὸς ὅμως ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὸν χρόνον ποῦ ἔζησε, κατ' ἀνάγκην θὰ δώσῃ λόγον διὰ τὸν χρόνον αὐτόν, καὶ ἂν δὲν τὸν δικαιολογήσῃ, θὰ ἀκούσῃ· «Ἀπῆλαυσε τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν ζωὴν σου, τώρα δὲ ἐδῶ ὑποφέρεις»¹⁹. Ἐὰς ἔχωμεν θάρρος λοιπὸν, ὅπως παρήγγειλεν ὁ Ἀπόστολος²⁰, ὥστε νὰ νεκρώσωμεν ὅ,τι γήινον εἶναι μέσα μας²¹, καὶ νὰ παρασκευάσωμεν τὰς πράξεις μας ἀναμένοντες τὴν ἔξοδόν μας ἐκ τοῦ κόσμου, ὥστε καὶ ἂν συμπληρωθῇ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας, ἢ προσκληθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, νὰ εἰποῦμεν καὶ ἡμεῖς· «Τώρα ἀπολύεις, Κύριε, τὸν δοῦλόν σου». Καὶ ἂν ὁ Κύριος ἔλθῃ νὰ μᾶς εὔρῃ ξυπνητοὺς καὶ νὰ μὴ μᾶς κατηγορήσῃ ὅτι κοιμώμεθα λέγων· «Ἔτσι δὲν ἠμπορέσατε νὰ μείνετε οὔτε μίαν ὥραν ξυπνητοί»²². Ὑπνος δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ τὸ νὰ μὴ σκέπτεται τὸν θάνατον.

«Εἰς τὴν συναγωγὴν ὑπῆρχε κάποιος ποῦ εἶχε πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου καὶ ἐφώνησε μὲ δυνατὴν φωνήν, Ὁύγε, τί ἐπεμβαίνεις εἰς ἡμᾶς, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἦλθες νὰ μᾶς καταστρέψῃς. Ξεύρομεν ποῖος εἶσαι ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ»²³. Ὁ δαίμων βεβαίως, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Σὲ ξέρομεν», δὲν τὸν ἐγνώριζε πραγματικά, ἀλλὰ ὑπεκρίνετο μὲ λόγια ὅτι τὸν ἐγνώριζε. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, διότι αὐτὰ ποῦ ἔλεγεν ἦσαν ἀληθινά, ὅτι δηλαδὴ «Σὺ εἶσαι ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ», ὁ Κύριος τοῦ ἔκλεισε τὸ στόμα καὶ τὸν ἠμπόδισε νὰ ὁμιλῇ, μήπως μὲ τὴν ἀλήθειαν διαλαλῇ μαζὶ καὶ τὴν ἰδικήν του πονηρίαν, καὶ διὰ νὰ καθοδηγήσῃ καὶ ἡμᾶς νὰ μὴ δίδωμεν ποτὲ προσοχὴν εἰς τέτοια λόγια, ἀκόμη καὶ ἂν φαί-

ἔχοντας ἡμᾶς τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος
 ἐλευθερίαν, διδάσκεισθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου τοῦ μὴ τηρήσαν-
 τος τὴν ἰδίαν ἰάξιν, ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἐτέρων φρονήσαντος.
 Διὰ τοῦτο καὶ λαλοῦντα αὐτὸν τὰς ἀπὸ τῶν Γραφῶν λέξεις
 5 κωλύει λέγων «Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· "Ἰνα τί οὐ
 ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου;». Οἱ μὲν οὖν πιστοὶ δύνανται
 παρ' αὐτῆς τε τῆς παιρικῆς φωνῆς λεγούσης, «Ὅτιός ἐστιν ὁ
 Υἱός μου ὁ ἀγαπητός», καὶ παρὰ τῶν προσκυνούντων αὐτὸν
 ἀγγέλων, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ γραφάντων ἁγίων μαθεῖν, δι
 10 αὐτός μόνος ἐστὶν ὁ Υἱός καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀρειανοὶ
 δὲ ἐπεὶ τὴν διάνοιαν οὐκ ἔχουσι καθαρὰν, οὐδὲ δύνανται
 θείων ὑπακούειν καὶ θεολόγων ἀνδρῶν, παρὰ γοῦν τῶν
 ὁμοίων αὐτοῖς δαιμόνων μαθέτωσαν, δι μὴ ὡς πολλῶν ὄντων
 ἀνεφῶνον, ἀλλὰ τοῦτον μόνον εἰδότες ἔλεγον· «Σὺ εἶ ὁ Ἅ-
 15 γιος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ». Καὶ γὰρ ὁ τὴν αἵρεσιν
 αὐτοῖς ὑποβαλὼν οὐκ ἔλεγε, «Σὺ εἶ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ», ὡς
 μόνου ὄντιος αὐτοῦ. Καλὴ οὖν καὶ ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη
 εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ φύσει ἅγιος οὗ κατὰ μέθεξιν καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅγιοι. Ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλάκις οἱ ἐργάται τοῦ ψεύδους, ὑπὸ
 20 τῆς ἐναργείας ἀναγκαζόμενοι, μαρτυροῦσι τῇ ἀληθείᾳ καὶ μὴ
 βουλόμενοι ἐπεὶ καὶ οἱ δαίμονες οὐχὶ τῶν εὐαγγελιστῶν ἐ-
 ποιοῦν ἔργον, ἀλλ' ἀντιβλέπειν μὴ δυνάμενοι τῷ τῆς ἀλη-
 θείας φωτί, ἐβόων «Οἶδαμέν σε τίς εἶ, ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ».
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων· Μὴ φο-
 25 βου· μόνον πίστευε καὶ σωθήσεται». Πίστιν γε ἀπαιτεῖ πρῶ-
 τον τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν ὁ Κύριος, ὡς ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ
 λέγων· «Πιστεύεις, δι δύναμαί σοι τοῦτο ποιῆσαι;» καὶ ἐπὶ

24. Ψαλμ. 49, 16.

25. Ματθ. 3, 17, 17, 5.

26. Λουκᾶ 8, 50.

νωνται ὅτι λέγουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι βεβαίως εἶναι καὶ ἀπρεπές, ἀφοῦ ἔχομεν τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ποῦ μᾶς ἐχάρισεν ὁ Σωτὴρ, νὰ διδασκώμεθα ἀπὸ τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος δὲν διετήρησε τὴν θέσιν του, ἀλλ' ἐσκέφθη ἄλλα ἀντ' ἄλλων. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἀκόμη αὐτὸς ὁμιλῇ μὲ λόγια τῶν Γραφῶν, τὸν ἐμποδίζει λέγων· «Εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν εἶπεν ὁ Θεός, διατί ὁμιλεῖς καὶ ἀναφέρεις τὰς ἐντολάς μου;»²⁴. Οἱ πιστοὶ ὅμως ἠμποροῦν νὰ μάθουν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν φωνὴν τοῦ Πατρὸς ποῦ λέγει· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός»²⁵, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ποῦ τὸν προσκυνοῦν, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγίους ποῦ ἔγραψαν περὶ αὐτοῦ, ὅτι μόνος αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Οἱ Ἄρειανοὶ δὲ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καθαρὰν καρδίαν, οὔτε ἠμποροῦν νὰ πιστεύουν εἰς τὰ λόγια τῶν θείων καὶ θεολόγων ἀνδρῶν, τοῦλάχιστον ἄς μάθουν ἀπὸ τοὺς ὁμοίους τῶν δαίμονας, ὅτι δὲν ἐφώναξαν τὸ «Σὺ εἶσαι ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» ὡσὰν τάχα νὰ ὑπῆρχαν πολλοὶ ἅγιοι ἢ πολλοὶ υἱοί, ἀλλὰ γνωρίζοντες ὅτι αὐτὸς ἦτο μόνον ἕνας. Δηλαδὴ ὁ διάβολος ποῦ ἐνέσπειρεν εἰς αὐτοὺς τὴν αἴρεσιν δὲν ἔλεγε «Σὺ εἶσαι Ἅγιος τοῦ Θεοῦ», διότι αὐτὸς ἦτο ὁ μόνος. Ὅρθῃ λοιπὸν εἶναι καὶ ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου. Διότι ἕνας εἶναι ὁ Ἅγιος ἐκ φύσεως, κατὰ μετοχὴν τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ οἱ ἄλλοι ἅγιοι. Ἔτσι πολλὰς φορὰς καὶ αὐτοὶ οἱ ἐργάται τοῦ ψεύδους ἀναγκάζονται ἀπὸ τὴν σαφήνειαν τῶν πραγμάτων νὰ παραδέχωνται τὴν ἀλήθειαν, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν τὸ θέλουν. Διότι καὶ οἱ δαίμονες δὲν ἔκαναν τὸ ἔργον τῶν εὐαγγελιστῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, ἐφώναξαν· «Ξεύρομεν ποῖος εἶσαι, ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ».

«Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀφοῦ ἤκουσεν, ἀπεκρίθη καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Μὴ φοβᾶσαι· μόνον πίστευε καὶ θὰ θεραπευθῇ»²⁶. Πίστιν βεβαίως ἀπαιτεῖ ὁ Κύριος κατ' ἀρχὴν ἀπ' αὐτοὺς ποῦ ζητοῦν τὴν βοήθειάν του, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τυφλοῦ ποῦ εἶπε· «Πιστεύεις ὅτι δύναμαι νὰ πράξω διὰ σέ

τοῦ σεληνιαζομένου δέ φησιν· διὸ «Ἐὰν πιστεύης, γίνεται».
 Ἄπαιεὶ δὲ τοῦτο ὁ Σωτὴρ, οὐκ ἐπειδήπερ ἔχρηζε τῆς παρ'
 ἑτέρων συνεργασίας, αὐτὸς γὰρ καὶ τῆς πίστεως κύριος
 καὶ χορηγὸς ἐστίν, ἀλλ' ἵνα μὴ ὡς προσώποις χαριζόμενος
 5 φανῆ, ἀλλ' διὸ τοῖς πιστεύουσιν ἐπινεύει καὶ ἵνα μὴ χωρὶς
 πίστεως δέξωνται τὰς εὐεργεσίας καὶ τῆ ἀπιστίας ταύτας
 ἀπολέσωσι. Θέλει γὰρ χαριζόμενος παραμένειν τὴν χάριν
 καὶ θεραπεύων ἀδιάπτωτον εἶναι τὴν θεραπείαν. Ἐοφάλλετο
 γοῦν τὸν παραλυτικὸν λέγων· «Υγιῆς γέγονας, μηκέτι ἀμάρ-
 10 ταν». Καὶ ὡπερ ἂν τις ἰατρὸς εἰσιὼν πρὸς τοὺς κάμνοντας
 πυνθάνοιτο πρῶτον, εἰ θούλοιντο θεραπεύεσθαι, ἵνα μὴ, αὐ-
 τοῦ φρονιζόντος, κάκεινων μὴ θουλομένων, ἀνωφελὴς ἡ θε-
 ραπεία γένηται, ἐναντιουμένων τῶν καμνόντων πρὸς τὴν τοῦ
 ἰατροῦ τέχνην· οὕτω καὶ ὁ Κύριος τῶν θεραπευομένων ἐπυν-
 15 θάνετο καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐχαρίζετο, ἵνα τῆ πίστει καὶ τὴν
 χάριν καταοχεῖν δυνηθῶσι· γνώρισμα γὰρ τῆς προαιρέσεως
 τῆς ψυχῆς ἡ πίστις ἐστί. Καὶ νῦν οὖν φησιν· «Μόνον πίστευε
 καὶ σωθήσεται».

«Ἐγένετο δέ, πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἰπέ τις
 20 πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, Κύριε. Καὶ
 εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ
 τὰ πτερινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώουσι· ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀν-
 θρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν». Διὸ καὶ τὸν γραμ-
 ματεῖα τοῦτον ἐπαγγελλόμενον ἀκολουθήσειν αὐτῷ, καὶ τῷ
 25 μὲν ῥήματι βοῶντα τῆ δὲ διανοίᾳ μὴ σχολάζοντα, ἀλλ' ἐν ἑ-
 τέροις ἀφελκόμενον ὁρῶν ὁ Κύριος, ἐδυσώπει διὰ τοῦ ἐλέγ-
 χου· καὶ οὔτε ὡς ἀποιρεπόμενος τοῦτον ἐδίωκεν, οὔτε ὡς

27. Ματθ. 9, 28.

28. Πρὸβλ. Μαρκ. 9, 22.

29. Ἰω. 5, 14.

29α. Ἡ παράγραφος αὕτη ὁλόκληρος περιέχεται εἰς τὸ ἔργον
 εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν Σταυρὸν 4, τὸ ὅποιον ἐκδίδεται
 εἰς τὸν παρόντα τόμον, σελ. 20, 4-20.

30. Λουκᾶ 9, 57-58.

αὐτὸ ποῦ ζητεῖς;»²⁷, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ σεληνιαζομένου πάλιν λέγει· «Ἐὰν πιστεύης, γίνεται»²⁸. Ἀπαιτεῖ δὲ ὁ Σωτὴρ αὐτὸ ὅχι ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας τῶν ἄλλων, διότι αὐτὸς εἶναι ποῦ ἐξουσιάζει καὶ χαρίζει τὴν πίστιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι χαρίζεται εἰς πρόσωπα ποῦ δὲν ἀξίζουν, ἀλλ' ὅτι ἀκούει μὲ εὐμένειαν ὅσους πιστεύουν, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀπολαύσουν τὰς εὐεργεσίας χωρὶς πίστιν καὶ ἔτσι τὰς ἀπολέσουν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας των. Θέλει δηλαδὴ ὅταν χορηγῆ τὴν χάριν νὰ παραμένῃ διαρκῆς καὶ ὅταν θεραπεύῃ, νὰ εἶναι μόνιμος ἡ θεραπεία. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐφιστοῦσε τὴν προσοχὴν εἰς τὸν παραλυτικόν, λέγων πρὸς αὐτόν· «Ἐγίνες ὑγιής, νὰ μὴ ἀμαρτάνῃς πλέον»²⁹. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐὰν ἕνας ἰατρὸς εἰσέλθῃ εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ἀρρώστων ἐρωτᾷ πρῶτον, ἐὰν θέλουν νὰ θεραπευθοῦν, διὰ νὰ μὴ φροντίζῃ αὐτὸς καί, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν θέλουν, ἀποβαίνει ματαία ἡ θεραπεία, ἐπειδὴ οἱ ἄρρωστοὶ ἀντιτίθενται πρὸς τὴν τέχνην τοῦ ἰατροῦ, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος ἐρωτοῦσε τοὺς θεραπευομένους, καὶ ἔδιδε τὴν χάριν, εἰς ὅσους ἐπίστευαν, διὰ νὰ ἠμπορέσουν μὲ τὴν πίστιν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν χάριν. Διότι ἡ πίστις εἶναι γνῶρισμα τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τῆς ψυχῆς. Καὶ τώρα λοιπὸν λέγει· «Μόνον πίστευε καὶ θὰ θεραπευθῇ»^{30α}.

«Ἐνῶ ἐπήγαιναν εἰς τὸν δρόμον, εἶπε κάποιος πρὸς αὐτόν· Θὰ σὲ ἀκολουθήσω ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃς, Κύριε. Καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ εἶπεν· Αἱ ἀλεποῦδες ἔχουν φωλεὰς καὶ τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ τόπους διαμονῆς, ἀλλ' ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ποῦ νὰ γείρῃ τὴν κεφαλὴν»³⁰. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἐπειδὴ ἔβλεπεν αὐτὸν τὸν γραμματέα νὰ ὑπόσχεται ὅτι θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ νὰ τὸ φωνάζῃ μὲ τὰ λόγια, μὲ τὴν σκέψιν του ὅμως νὰ μὴ ἐνδιαφέρεται, ἀλλὰ νὰ προσελκύεται εἰς ἄλλα πράγματα, τὸν ἠμπόδισε διὰ τοῦ ἐλέγχου. Καὶ οὔτε τὸν ἔδιωχνεν ἀποτρέπων αὐτόν, οὔτε ὅμως παρεσύρετο

ἀγνοῶν ἐπλανᾶτο ὑπὸ τῶν τοῦτου ρημάτων, ἀλλὰ καὶ ὡς
 εἰδὼς ἤλεγχε καὶ ὡς παιδεύων διωρθοῦτο. Μονονουχὶ γὰρ
 τοῦτο λέγων ἐδίδασκεν, ὡς ἄρα οὐδεὶς δύναται τῷ Λόγῳ
 ἀκολουθεῖν ἀναπανόμενος ἐν ἀλόγοις, οὐδὲ τῶν ἀλόγων ὁ
 5 φίλος δύναται τὸν Λόγον δέχεσθαι, οὐδὲ ὁ τὰ ἄλογα φαντα-
 ζόμενος δύναται τοῦ Λόγου μεταλαμβάνειν ἔννοιαν. Ἀμέλει
 ἐκ τῆς τόλμης τὸ γνώρισμα τῆς προπαιτείας καὶ ἀπαιδευσίας
 ἔξοισιν αὐτοῦ καταμαθεῖν. Εἰ γὰρ ἡπίοιστο τοῦ Λόγου τὴν
 δύναμιν, οὐκ ἂν ὅλως φαντασίαν εἰλήφει πνευματικοῦ Λό-
 10 γου, οὐκ ἂν ἄνθρωπος ὢν ἐξισοῦν ἑαυτὸν εἰσόλμα τῆ τοῦ
 Σωτῆρος ἀκαταλήπτῳ δυνάμει λέγων· «Ἀκολουθήσω σοι ὅ-
 που ἂν ἀπέρχῃ». Ἀκολουθεῖν μὲν γὰρ ἀπλούστερον τῷ Σω-
 τῆρι πρὸς τὸ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀκοῦειν δυνατὸν τῆ ἄν-
 θρωπίνῃ φύσει καὶ τοῦτο κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν·
 15 συνεκτείνεσθαι δὲ καὶ συντρέχειν αὐτῷ πανταχοῦ, τοῦτο καὶ
 ἀδύνατον καὶ τολμηρὸν τῷ ἐπαγγελλομένῳ. Οὔτε γὰρ ἀνα-
 πανομένῳ αὐτῷ παρὰ τῷ Πατρὶ συνεῖναι δυνάμεθα· πῶς
 γάρ, ἄλλης φύσεως τυγχάνοντες; οὔτε πανταχοῦ αὐτῷ ὄντι
 συνδραμεῖν οἶόν τε. Ὁ μὲν γὰρ ἀχώρητος, οἱ δὲ χωρητοί·
 20 καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ παντὶ καὶ ἔξω τοῦ παντός ἐστιν, οἱ δὲ ἐν
 τῷ παντὶ μεμειρημένῃν ἔχομεν τὴν οὐσίαν· καὶ ὁ μὲν Κύ-
 ριος ἀκινήτως καὶ ἀμεταβάτως κινεῖ τὰ πανταχοῦ καὶ τὰ
 ὅλα διοικεῖ· ἄνθρωποι δέ, μεταβαίνοντες ἀφ' οὗ κινούμεθα,
 λειπούμεθα τῆ ἀπολείπει τοῦ τόπου πρὸς τὴν ἀμετάβαιον παν-
 25 ταχοῦ τῆς θεότητος αὐτοῦ παρουσίαν. Ἀλλ' ὁ Κύριος καὶ
 ἀμφοτέρω τοῦτον διορθοῦται καὶ τὸ μὲν ἀνέτοιμον τῆς προ-
 θέσεως διελέγχει, τὴν δὲ τῆς θεότητος αὐτοῦ μεγαλειότητα

διὰ τὰ τὸν διορθῶσιν τὸν ἐδίδασκε. Διότι καὶ μόνον λέγων ἀπὸ τὰ λόγια του, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀντελήφθη τὸν ἤλεγχε, καὶ αὐτὸ τὸν ἐδίδασκεν, ὅτι κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀκολουθῆ τὸν Λόγον ἂν ἐπαναπαύεται εἰς μὴ λογικά, οὔτε αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τὰ μὴ λογικά ἤμπορεῖ νὰ ὑποδεχθῆ τὸν Λόγον, οὔτε αὐτὸς πού σκέπτεται μὴ λογικά ἤμπορεῖ νὰ σκεφθῆ τὸν Λόγον. Λοιπὸν ἀπὸ τὴν τόλμην καὶ τὴν προπέτειάν του ἤμπορουσε νὰ ἀντιληφθῆ τὴν ἀπαιδευσίαν του. Διότι ἐὰν ἐγνώριζε καλὰ τὴν δύναμιν τοῦ Λόγου, δὲν θὰ ἐτολμοῦσε καθόλου νὰ βάλῃ εἰς τὸν νοῦν του τὸν πνευματικὸν Λόγον, οὔτε θὰ εἶχε τὸ θράσος, ἐνῶ ἦτο ἄνθρωπος, νὰ ἐξισώσῃ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὴν ἀπέραντον δύναμιν τοῦ Σωτῆρος λέγων· «Θὰ σὲ ἀκολουθήσω ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃς». Διότι τὸ νὰ ἀκολουθῆ ἀπλῶς κανεὶς τὸν Σωτῆρα διὰ τὰ ἀκούῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ, τὸ νὰ χάσῃ ὅμως τὴν ζωὴν του μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ νὰ τρέχῃ μαζὶ του, τοῦτο εἶναι καὶ ἀδύνατον καὶ τολμηρὸν δι' ἐκεῖνον πού τὸ ὑπόσχεται. Διότι δὲν ἤμποροῦμεν νὰ εἴμεθα μαζὶ μὲ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀναπαύεται δίπλα εἰς τὸν Πατέρα· καὶ πῶς βέβαια θὰ ἤμπορούσαμεν ἀφοῦ ἔχομεν ἄλλην φύσιν; οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ τρέχωμεν μαζὶ μὲ αὐτόν πού εἶναι πανταχοῦ. Διότι αὐτὸς μὲν εἶναι ἀχώρητος, ἡμεῖς δὲ εὐρισκόμεθα εἰς ὠρισμένον χῶρον. Καὶ αὐτὸς μὲν εὐρίσκεται εἰς ὅλο τὸ σύμπαν καὶ ἔξω ἀπ' αὐτό, ἡμεῖς δὲ καταλαμβάνομεν ὠρισμένην θέσιν ἐντὸς τοῦ σύμπαντος. Καὶ ὁ μὲν Κύριος χωρὶς νὰ κινῆται καὶ χωρὶς νὰ μεταβαίῃ ὅπουδῆποτε, κινεῖ τὰ πάντα καὶ διοικεῖ ὅλα, οἱ ἄνθρωποι δὲ ἐπειδὴ ἀλλάζομεν θέσιν ἀπὸ τὸ κάθε σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον κινούμεθα, ὑπολειπόμεθα ὡς πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ χώρου, ἐν σχέσει πρὸς τὴν παρουσίαν τῆς θεότητός του πανταχοῦ χωρὶς τὴν μετάβασιν αὐτῆς. Ἄλλὰ ὁ Κύριος τὸν διορθώνει καὶ κατὰ τὰ δύο, καὶ τὴν μὲν πρόθεσιν αὐτοῦ πού δὲν ἦτο ἐτοίμη διελέγχει, διὰ τὴν μεγαλειότητα δὲ αὐτοῦ τὸν διδάσκει λέγων· «Αἱ ἀλεπούδες

παιδεύει, λέγων «Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι», καὶ τὰ ἐξῆς. Ἰσοῦν δὲ τοῦτω εἰπεῖν ἐσσι, τὰ μὲν γενητὰ πάντα χωρητὰ τυχάνει, καὶ τόποις δίονται, ὁ δὲ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ ἀχώρητον ἔχει τὴν δύναμιν, ὥστε τοῦ μὲν λέγειν, ὅτι «Ὅπου

5 ἐὰν ἀπέρχῃ ἀκολουθήσω σοι», παῦσαι· εἰ δὲ μαθητεύεσθαι θέλεις, ἀπόστα τῶν ἀλόγων, οἰκειώθημι δὲ τῷ Λόγῳ· ἀδύνατον γὰρ τὸν «ἀλογίῳ» συνόντι Λόγῳ γενέσθαι μαθητὴν.

«Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶ ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρουσεν εἰς ἀλεύρου σάα τρία, ἕως

10 οὗ ἐζυμώθη ὅλον». Τοῦτο οὖν σκοπεῖ, πᾶς τις ὁ τοῖς ρηθειῶσιν ἀμφοισθητῶν, διπερ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ζύμην ἀρετῆς κησάμενος, μὴ πεφθακῶς δὲ ταύτην ἀριτοποιῆσαι· ἀλλὰ βουληθεὶς μὲν, μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο, ἢ ῥαθυμίας ἢ ἀμελείας ἢ ἀνανδρίας ἕνεκα καὶ τῆς ἐξ ἡμέρας

15 εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς· ἐπιφθασθεὶς δὲ καὶ θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιλησθήσεται παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, ἀλλ' ἐγερεῖ αὐτῷ μετὰ θάνατον τοὺς οἰκείους καὶ τούτων τὰς γνώμας ἰθύνει καὶ τὰς καρδίας ἐλκύσει καὶ τὰς ψυχὰς ἐπικάμψει καὶ πρὸς ἀγωγὴν καὶ βοήθειαν τούτου σπεύσουσι

20 κινήθεντες. Ὅθεν καὶ ἀφαμένον τοῦ Δεσπότου τῶν καρδιῶν αὐτῶν, ἀναπληρώσουσι τοῦ δεχομένου τὰ ὑστερήματα. Ὁ δὲ γε θίον πονηρὸν κεκιτημένος, συμπεφυρμένος ὅλον ἀκάνθαις, πλήρη τε ἕλων θνία τῶν ἀκαθάρτων, ὅς οὐδέποτε ἐν συνειδήσει ἤλθεν, ἀλλ' ἀδεῶς καὶ ἀδιαφόρως ταῖς τῶν ἡ-

25 δονῶν ἐνέκειτο δυσοδαίαις, πρᾶπτων ἀπάσας τὰ τῆς σαρκὸς ὀρέξεις καὶ μηδὲν ὅλως περὶ ψυχῆς φρονιζῶν, ἔχων τε τὸ φρόνημα σαρκικῶν ἅπαν· εἶθ' οὕτω φθασθεὶς, ἐκδημήσει τοῦ

31. Σάτον, εἶνα ἐβραϊκὴ λέξις καὶ σημαίνει μέτρον μετρήσεως σιτηρῶν. Ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὸ 1/3 τοῦ ἐβραϊκοῦ κόρου.

32. Λουκᾶ 13, 21.

ἔχουν φωλεάς», καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ νὰ τοῦ ἔλεγε, τὰ μὲν δημιουργήματα ὅλα εἶναι χωρητά, καὶ διαφέρουν ὡς πρὸς τὴν θέσιν των, ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔχει δύναμιν πού δὲν χωρεῖ εἰς τόπον· ὥστε λοιπὸν σταμάτησε νὰ λέγῃς ὅτι «θὰ σὲ ἀκολουθήσω ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃς», ἐὰν δὲ θέλῃς νὰ γίνῃς μαθητής, ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὰ μὴ λογικὰ καὶ πλησίασε τὸν Λόγον· Εἶναι δηλαδὴ ἀδύνατον εἰς αὐτὸν πού ζῆ εἰς τὴν ἀλογίαν νὰ γίνῃ μαθητὴς τοῦ Λόγου.

«Μὲ τί νὰ παρομοιάσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὁμοιάζει μὲ προζύμι πού τὸ ἔλαβε μία γυναῖκα καὶ τὸ ἀνέμιξε μὲ τρία σάτα¹¹ ἄλεῦρι, ἕως ὅτου ἐζυμώθη ὅλο»¹². Πρόσεξε λοιπὸν τοῦτο, σὺ ὁ ὁποῖος ἀμφισβητεῖς τὰ λεγόμενα, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀπέκτησεν ὀλίγους καρπούς ἀρετῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφτασε νὰ τοὺς ἀξιοποιήσῃ, διότι, ἐνῶ τὸ ἤθελε, δὲν κατώρθωσε τοῦτο εἴτε ἐξ αἰτίας ὀκνηρίας εἴτε ἐξ αἰτίας ἀδιαφορίας εἴτε ἐξ αἰτίας ἀνανδρίας καὶ τῆς ἀναβολῆς ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ἔτσι τὸν ἐπρόλαβεν ὁ θερισμὸς χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ, αὐτὸς δὲν θὰ περιφρονηθῆ ἀπὸ τὸν δίκαιον κριτὴν, ἀλλὰ θὰ παρακινήσῃ δι' αὐτὸν μετὰ θάνατον τοὺς συγγενεῖς του, καὶ θὰ καθοδηγήσῃ τὰς σκέψεις των καὶ θὰ ἐλκύσῃ τὰς καρδίας των καὶ θὰ ἐπαναφέρῃ τὰς ψυχὰς των καὶ αὐτοὶ θὰ σπεύσουν, παρακινήθῆντες ἔτσι, πρὸς στήριξιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ. Ἔτσι καὶ μόνον πού ὁ Δεσπότης θὰ ἐγγίσῃ τὰς καρδίας αὐτῶν, θὰ ἀναπληρώσουν αὐτοὶ τὰ ὑπερήματα ἐκείνου. Αὐτὸς ὅμως πού ζῆ βίον πονηρόν, ἀνακατεμένον μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια, γεμᾶτον μὲ ἀκάθαρτα ὑλικά, ὁ ὁποῖος δὲν ἐσκέφθη ποτὲ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ χωρὶς φόβον καὶ ἀδιαφορῶν ἐκυλίετο εἰς τὰς δυσωδίας τῶν ἀπολαύσεων, ὁ ὁποῖος ἐνδίδει εἰς ὄλας τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, χωρὶς νὰ φροντίζῃ καθόλου διὰ τὴν ψυχὴν, ὁ ὁποῖος ἔχει τελείως σαρκικὸν φρόνημα, καὶ ὁ ὁποῖος ἔτσι θὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος καὶ θὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν, εἰς αὐτὸν κανεὶς δὲν θὰ ἀπλώσῃ

βίου, τοῦτω παντελῶς οὐδείς ὀρέξει χεῖρα· ἀλλ' οὕτω πάντα
τὰ κατ' αὐτὸν διαπραχθήσεται, ὡς μήτε ὑπὸ συνεύνου, ἢ τέ-
κνων, ἢ ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν, ἢ φίλων ἐπικουρηθῆναι τὸ
σύνολον· διὸ μηδὲ ἔχει Θεὸς ἐν μέτρῳ τοῦτον.

χειρα βοηθείας, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν ὅλα θὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα, καὶ οὔτε ἀπὸ τὴν σύζυγον οὔτε ἀπὸ τὰ παιδιὰ οὔτε ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς οὔτε ἀπὸ τοὺς φίλους θὰ βοηθηθῆ, διότι οὔτε ὁ Θεὸς τὸν συμπεριλαμβάνει μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν.

ΣΤΥΝΩΣΙΣ ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ
ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ κείμενον, τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται ἐν συνεχείᾳ, εἶναι ἀπόσπασμα μεγαλυτέρου ἔργου κάποιου συγγραφέως τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Ἀπεδόθη εἰς τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον πιθανὸν ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν παράθεσιν τοῦ κανόνος τῆς ἁγίας Γραφῆς σχεδὸν κατὰ γράμμα τὴν ΛΘ' ἑορταστικὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ. Εἰς τὸ γεγονὸς ἐξ ἄλλου τοῦτο ἔγκειται καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τούτου. Πλὴν τούτου περιέχει μαρτυρίας διὰ μερικὰ ἐκ τῶν μὴ κανονικῶν βιβλίων, αἱ ὁποῖαι διασώζονται ὑπὸ ἐλαχίστων ἄλλων συγγραφέων, ὡς συμβαίνει μὲ τὰς ψδὰς Σολομῶντος.

Ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ἐκδίδεται ἐδῶ μόνον τὸ πρῶτον μέρος, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸν κανόνα τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ παραλείπεται τὸ ὑπόλοιπον, τὸ ὁποῖον περιέχει ἐξιστόρησιν τῶν περιστατικῶν συγγραφῆς, παράθεσιν τοῦ περιεχομένου ἑνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν βιβλίων καθὼς ἐπίσης καὶ ἄλλας μαρτυρίας περὶ αὐτῶν.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ
ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Πᾶσα Γραφή ἡμῶν Χριστιανῶν, θεόπνευστός ἐστιν, ὄνκ ἀόρυσια δέ, ἀλλὰ μᾶλλον ὠριόμενα καὶ κεκανονισμένα
5 ἔχει τὰ βιβλία. Καὶ ἔστι τῆς μὲν Παλαιᾶς Διαθήκης ταῦτα

Γένεσις, οὗ ἡ ἀρχή· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».

Ἔξοδος, οὗ ἡ ἀρχή· «Ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραήλ τῶν εἰσπορευομένων εἰς Αἴγυπτον».

10 Λευϊτικόν, οὗ ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐκάλεσε Μωϋσῆν, καὶ ἐλάλησε Κύριος αὐτῷ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου».

Ἀριθμοί, οὗ ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Σινᾶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου».

Δευτερονόμιον, οὗ ἡ ἀρχή· «Ὅτι οἱ οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησε
15 σε Μωϋσῆς παντὶ Ἰσραὴλ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἐν τῇ ἐρήμῳ, πρὸς δυομαῖς, πλησίον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης».

Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, οὗ ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτήν δούλου Κυρίου, εἶπε Κύριος τῷ Ἰησοῦ, υἱῷ Ναυῆ, λειτουργῶ Μωϋσῆ, λέγων».

20 Κριταί, οὗ ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτήν Ἰησοῦ, καὶ ἐπηρώτησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Κυρίῳ λέγοντες· Τίς ἀναθήσεται πρὸς τοὺς Χανααίους ἀφηγούμενος;».

Ῥούθ, οὗ ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κρίνειν τοὺς

ΣΥΝΟΨΙΣ ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ὁλόκληρος ἡ Γραφή ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν εἶναι θεόπνευστος. Καὶ δὲν περιέχει ὁποιαδήποτε, ἀλλὰ καθωρισμένα βιβλία, αὐτὰ ποὺ ἔχουν τὰ ἀπαραίτητα γνωρίσματα τοῦ κανόνος. Καὶ τὰ μὲν βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Γένεσις, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».

Ἔξοδος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Αὐτὰ εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακώβ, οἱ ὁποῖοι μετηνάστευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον».

Λευϊτικόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Καὶ ὁ Κύριος ἐκάλεσε τὸν Μωϋσῆν καὶ ὁμιλῶν ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου πρὸς αὐτὸν εἶπεν».

Ἄριθμοί, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Εἰς τὴν ἔρημον Σινὰ καὶ ἐντὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ὁ Κύριος ὠμίλησε πρὸς τὸν Μωϋσῆν».

Δευτερονόμιον τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους εἶπεν ὁ Μωϋσῆς εἰς ὄλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου, εἰς τὴν ἔρημον ποὺ εὐρίσκεται δυτικῶς καὶ πλησίον τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης».

Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δούλου τοῦ Κυρίου, ὁ Κύριος ὠμίλησεν εἰς τὸν Ἰησοῦν, υἱὸν τοῦ Ναυῆ, βοηθὸν τοῦ Μωϋσέως, καὶ τοῦ εἶπεν».

Κριταί, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀπηυθύνθησαν εἰς τὸν Κύριον ἐρωτῶντες· ποία φυλὴ ἐξ ἡμῶν θὰ ἡγηθῆ εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Χανααίων;».

Ρούθ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἐκυ-

κριάς, ἐγένετο λιμὸς ἐν τῇ γῆ».

Βασιλειῶν πρώτη καὶ δευτέρα, εἰς ἓν ἀριθμούμεναι βιβλίον. Καὶ τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχή· «Καὶ ἄνθρωπος ἐξ Ἀρμαθαῖμ Σιφᾶ, ἐξ ὄρους Ἐφραῖμ, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἐλκανᾶ, 5 υἱὸς Ἰερεμεήλ, υἱοῦ Ἥλελ».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Σαούλ, καὶ Δαυὶδ ἀνέστρεψε τύπων τὸν Ἀμαλήκ».

Βασιλειῶν τρίτη καὶ τετάρτη, εἰς ἓν πάλιν ἀριθμούμεναι βιβλίον. Καὶ τῆς μὲν τρίτης ἡ ἀρχή· «Καὶ ὁ βασιλεὺς 10 Δαυὶδ προσβύτερος, προσεβηκῶς ἡμέραις· καὶ περιέβαλλον αὐτὸν ἱματίοις, καὶ σὸκ ἐθερμαίνεται».

Τῆς δὲ τετάρτης ἡ ἀρχή· «Καὶ ἠθέτησε Μωᾶβ ἐν Ἰοραήλ, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Ἀχαάβ».

Παραλειπομένων πρῶτον καὶ δεύτερον, εἰς ἓν ἀριθμούμενα 15 μενα βιβλίον. Καὶ ἔστι τοῦ μὲν πρώτου ἡ ἀρχή· «Ἀδάμ, Σήθ, Ἐνώσ, Καϊνᾶ, Μαλελεήλ, Ἰαρέδ, Ἐνώχ, Μαθουοάλα, Λάμεχ, Νῶε».

Τοῦ δὲ δευτέρου ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐνίοχουε Σολομῶν υἱὸς Δαυὶδ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ 20 μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐμεγάλυνεν αὐτὸν εἰς ὕψος».

Ἐσδρας πρῶτος καὶ δεύτερος, εἰς ἓν ἀριθμούμενοι βιβλίον. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἀρχή· «Καὶ ἦγαγεν Ἰωσίας τὸ Πάσχα ἐν Ἱερουσαλήμ τῷ Κυρίῳ ἑαυτοῦ τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου».

Τοῦ δὲ δευτέρου ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Κύρου τοῦ βασιλέως Περσῶν, τοῦ τελεσθῆναι λόγον ἀπὸ στόματος

βερνοῦσαν οἱ Κριταί, ἔπεσε πείνα εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰσραηλιτῶν».

Βασιλειῶν πρώτη καὶ δευτέρα, αἱ ὁποῖαι ἀριθμοῦνται ὡς ἔν βιβλίον. Καὶ ἐξ αὐτῶν τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχή· «Υπῆρχε κάποιος ἄνθρωπος ἐκ τῆς πόλεως Ἀρμαθαῖμ τῆς περιοχῆς Σιφὰ ἐπὶ τῆς ὄρεινῆς χώρας τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραΐμ. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦτο Ἐλκανὰ καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰερεμεήλ, υἱοῦ τοῦ Ἡλεί».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαούλ, ὁ Δαυῖδ ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν».

Βασιλειῶν τρίτη καὶ τετάρτη, αἱ ὁποῖαι πάλιν ἀριθμοῦνται ὡς ἔν βιβλίον. Καὶ ἐξ αὐτῶν τῆς μὲν τρίτης ἡ ἀρχή· «Ὁ βασιλεὺς Δαυῖδ ὅταν ἐγήρασε καὶ ἦτο πολὺ προχωρημένος εἰς τὴν ἡλικίαν, ἂν καὶ τὸν περιέβαλλον δι' ἐνδυμάτων καὶ κλινοσκεπασμάτων, ὅμως δὲν ἐθερμαίνεται».

Τῆς δὲ τετάρτης ἡ ἀρχή· «Καὶ οἱ Μωαβῖται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχαάβ ἀπεσκίρτησαν καὶ ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν».

Παραλειπομένων πρῶτον καὶ δεύτερον, τὰ ὁποῖα ἀριθμοῦνται ὡς ἔν βιβλίον. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἡ ἀρχή εἶναι· «Ὁ Ἀδάμ, ὁ Σήθ, ὁ Ἐνῶς, ὁ Καϊνᾶν, ὁ Μαλελεήλ, ὁ Ἰαρέδ, ὁ Ἐνῶχ, ὁ Μαθουσάλα, ὁ Λάμεχ, ὁ Νῶε».

Τοῦ δὲ δευτέρου ἡ ἀρχή· «Ὁ Σολομῶν ὁ υἱὸς τοῦ Δαυῖδ ἔσπερώθη εἰς τὴν βασιλείαν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἦτο μετ' αὐτοῦ, ὕψωσεν αὐτὸν εἰς μέγα ὕψος δόξης».

Ἔσδρας πρῶτος καὶ δεύτερος, οἱ ὁποῖοι ἀριθμοῦνται ὡς ἔν βιβλίον. Καὶ ἐκ τούτων τοῦ μὲν πρώτου ἡ ἀρχή· «Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰωσίας ἐώρτασε τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τοῦ πρώτου ἰουδαϊκοῦ μηνός».

Τοῦ δὲ δευτέρου ἡ ἀρχή· «Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ λόγος τὸν ὁποῖον προεφήτευσεν ὁ Ἰερεμίας, ὁ

Ἰερεμίου, ἐξήγειρε Κύριος τὸ πνεῦμα Κυρίου τοῦ βασιλέως Περσῶν».

Ψαλτήριον Δαυιδικόν, ἔχον ψαλμοὺς ρα΄· οὗ ἡ ἀρχή, ἤγουν ὁ πρῶτος ψαλμός· «Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη
5 ἐν βουλῇ ἀσεβῶν».

Παροιμία Σολομῶντιος, οὗ ἡ ἀρχή· «Παροιμία Σολομῶντιος υἱοῦ Δαυὶδ, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραήλ, γινῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν».

Ἐκκλησιαστής τοῦ αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή· «Ῥήματα Ἐκκλη-
10 σιαστοῦ, υἱοῦ Δαυὶδ, βασιλέως Ἰσραήλ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ματαιιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης».

Ἄσμα ἁσμάτων τοῦ αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή· «Ἄσμα ἁσμάτων, ὃ ἐστὶ, τῷ Σολομῶν. Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων σιόματος αὐτοῦ, διὸ ἀγαθοὶ μαστοὶ σου ὑπὲρ οἴνου».

15 Ἰώβ, οὗ ἡ ἀρχή· «Ἄνθρωπος τις ἦν ἐν χώρᾳ Αὐσέτιδι, ᾧ ὄνομα Ἰώβ, καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄμεμπτος καὶ θεοσεβής».

Προφηταὶ δώδεκα, εἰς ἐν ἀριθμούμενοι βιβλίον. Εἰσὶ δὲ οὗτοι, Ὡσηὲ πρῶτος, οὗ ἡ ἀρχή· «Λόγος Κυρίου, ὃς
20 ἐγενήθη πρὸς Ὡσηέ, τὸν τοῦ Βεηρί, ἐν ἡμέραις Ὀζίου, καὶ Ἰωαθάμ, καὶ Ἀχάζ, καὶ Ἐζεκίου βασιλέων Ἰούδα, καὶ ἐν ἡμέραις Ἱεροβοάμ τοῦ Ἰωᾶς, βασιλέως Ἰσραήλ. Ἀρχὴ λόγου Κυρίου ἐν Ὡσηέ».

Εἶτα Ἀμώς, οὗ ἡ ἀρχή· «Λόγοι Ἀμώς, οἳ ἐγένοντο
25 ἐν Ἀκκαρείμ, ἐκ Θεκουέ, οὗς εἶδεν ὑπὲρ Ἱερουσαλήμ ἐν ἡμέραις Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα καὶ ἐν ἡμέραις Ἱεροβοάμ

Κύριος ἐκίνησε τὴν καρδίαν τοῦ Κύρου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν.

Ψαλτήριον Δαυϊτικόν, τὸ ὁποῖον περιέχει ἑκατὸν πενήντα ἕνα ψαλμούς· τούτου ἡ ἀρχὴ δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ· «Εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐβάδισε δρόμον σύμφωνον μὲ τὰς σκέψεις τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων.

Παροιμίαι Σολομῶντος, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος, τοῦ υἱοῦ Δαυῖδ, ὁ ὁποῖος διετέλεσε βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σκοπὸν νὰ μᾶς γνωρίσουν τὸν τρόπον ζωῆς θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς.

Ἐκκλησιαστής τοῦ ἰδίου, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Λόγοι τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαυῖδ, βασιλέως Ἰσραήλ εἰς Ἱερουσαλήμ. Μάταια εἶναι εἰς ὑπέρτατον βαθμόν, τὰ πάντα εἶναι ματαιότης».

Ἄσμα ἁσμάτων τοῦ ἰδίου, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Τὸ ὑψαιότερον ἐκ τῶν ἁσμάτων, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν Σολομῶντα. Ἄς μὲ φιλήσῃ μὲ φιλήματα τοῦ ἰδικοῦ του στόματος, διότι οἱ ἰδικοί του ἔρωτες εἶναι μεθυστικώτεροι ἀπὸ τὸν οἶνον».

Ἰώβ, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Κάποιος ἄνθρωπος ἐζοῦσεν εἰς τὴν χώραν Αὐσέτιδα, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Ἰώβ. Καὶ ἦτο ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄμεμπτος καὶ εὐσεβὴς πρὸς τὸν Θεόν».

Οἱ δώδεκα προφηταί, οἱ ὁποῖοι ἀριθμοῦνται ὡς ἓν βιβλίον. Εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς· Πρῶτος Ὠσηέ, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Λόγος τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ὠσηέ τὸν υἱὸν τοῦ Βεηρί, καθ' ὃν χρόνον ἐβασίλευαν ὁ Ὀζίας, ὁ Ἰωάθαμ, ὁ Ἄχαζ καὶ ὁ Ἐζεκίας οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα, καὶ ὁ Ἱεροβοὰμ υἱὸς τοῦ Ἰωᾶς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ πρῶτος λόγος τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ὠσηέ».

Ἐπειτα ὁ Ἀμώς, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Λόγοι οἱ ὁποῖοι ἀπευθύνθησαν ἐν Ἀκκαρεῖμ εἰς τὸν Ἀμώς καταγόμενον ἐκ Θεκουέ. Τὰ ὄραματα τῶν λόγων τούτων τοὺς Ἀμώς ἀφεύρων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀζίου τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἱεροβοὰμ

του Ἰωᾶς, βασιλέως Ἰσραήλ, πρὸ δύο ἐτῶν τοῦ σεισοῦ).

Μιχαίας, οὗ ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Μιχαίαν τὸν τοῦ Μωραθὶ ἐν ἡμέραις Ἰωάθαμ, καὶ Ἀχάζ, καὶ Ἐζεκιου βασιλέων Ἰούδα, ὑπὲρ ὧν εἶδε περὶ Σαμαρεί-
5 ας καὶ Ἱερουσαλήμ».

Ἰωήλ, οὗ ἡ ἀρχή· «Λόγος Κυρίου, ὃς ἐγεννήθη πρὸς Ἰωήλ τὸν Βαθουήλ. Ἀκούσατε δὴ ταῦτα πάντα οἱ πρεσβύτεροι, καὶ ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν».

Ἀβδιου, οὗ ἡ ἀρχή· «Ὅρασις Ἀβδιου· Τάδε λέγει
10 Κύριος ὁ Θεὸς τῆ Ἰδουμαία».

Ἰωνᾶς, οὗ ἡ ἀρχή· «Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἰωνᾶν τὸν τοῦ Ἀμαθί, λέγων· Ἀνάστηθι καὶ πορεύθητι εἰς Νινευτὶ τὴν πόλιν τὴν μεγάλην».

Ναούμ, οὗ ἡ ἀρχή· «Λῆμμα Νινευτὶ. Βίβλος δράσεως
15 Ναούμ τοῦ ἐν Ἐλκεσαί».

Ἀμβακούμ, οὗ ἡ ἀρχή· «Τὸ λῆμμα ὃ εἶδεν Ἀμβακούμ ὁ προφήτης».

Σοφωνίας, οὗ ἡ ἀρχή· «Λόγος Κυρίου, ὃς ἐγεννήθη πρὸς Σοφωνίαν τὸν τοῦ Χούς, υἱὸν Γοδολίου τοῦ Ἀμορίου τοῦ
20 Ἐζεκιου, ἐν ἡμέραις Ἰωσιου υἱοῦ Ἀμώς βασιλέως Ἰούδα».

Ἀγγαῖος, οὗ ἡ ἀρχή· «Ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐπὶ Δαρείου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἔκτω, μιᾷ τοῦ μηνός, ἐγένετο λόγος Κυρίου ἐν χειρὶ Ἀγγαίου προφήτου λέγων».

Ζαχαρίας, οὗ ἡ ἀρχή· «Ἐν τῷ ὀγδόῳ μηνὶ ἔτους δευ-
25 τέρου ἐπὶ Δαρείου ἐγένετο λόγος Κυρίου ἐπὶ Ζαχαρίαν,

τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωᾶς τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, δύο ἔτη πρὸ τοῦ σεισμοῦ».

Μιχαίας, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Λόγος Κυρίου ἀπευθύνθη πρὸς τὸν Μιχαίαν, τὸν υἱὸν τοῦ Μωραθὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἰωάθαμ καὶ Ἄχαζ καὶ Ἐζεκίου βασιλέων τοῦ Ἰούδα σχετικῶς μὲ τὰ προφητικά ὄραματα, τὰ ὁποῖα οὗτος εἶδε περὶ Σαμαρείας καὶ Ἱερουσαλήμ».

Ἰωήλ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Λόγος τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Ἰωήλ τὸν υἱὸν τοῦ Βαθουήλ. Ἀκούσατε ἐκεῖνα, τὸ ὁποῖα θὰ σᾶς εἶπω, σεῖς οἱ ἄρχοντες, ἀνοίξατε τὰ αὐτιά σας καὶ ἀκροασθῆτε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης».

Ἄβδιου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Ὅραμα τοῦ Ἄβδιου. Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος περὶ τῆς Ἰδουμαίας».

Ἰωνᾶς, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Λόγος τοῦ Κυρίου ἀπηυθύνθη εἰς τὸν Ἰωνᾶν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμαθί, ὁ ἐξῆς· Σήκω καὶ πήγαινε εἰς τὴν μεγάλην πόλιν Νινευί».

Ναούμ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Ἐκείνη ἡ ἀπειλὴ τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἡ Νινευί. Βιβλίον ὄραματος τοῦ Ναούμ τοῦ Ἐκλεσαίου».

Ἀμβακούμ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν εἶδεν ὡς ὄραμα ὁ προφήτης Ἀμβακούμ».

Σοφωνίας, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Λόγος τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Σοφωνίαν υἱὸν τοῦ Χούς, ἕγγονον τοῦ Γοδολίου, δισέγγονον τοῦ Ἀμορίου καὶ τρισεγγονον τοῦ Ἐζεκίου, ζήσαντα κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας Ἰωσίου υἱοῦ τοῦ Ἀμώς».

Ἀγγαῖος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου καὶ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔκτου Ἰουδαϊκοῦ μηνὸς λόγος Κυρίου ἀπεκαλύφθη διὰ μέσου τοῦ προφήτου Ἀγγαίου, ὁ ἐξῆς».

Ζαχαρίας, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Κατὰ τὸν ὄγδοον μῆνα τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου λόγος Κυ-

τὸν τοῦ Βαραχίου, υἱὸν Ἀδδῶ τὸν προφήτην, λέγων».

Μαλαχίας, οὗ ἡ ἀρχή· «*Λῆμμα λόγου Κυρίου ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐν χειρὶ ἀγγέλου αὐτοῦ*».

Οὔτιοι μὲν οὖν οἱ δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον. Ἐξῆς δὲ ἑ-
5 τεροὶ τέσσαρες, πρὸς ἓν ἕκαστος βιβλίον, οὔτιοι

Ἡσαίας, οὗ ἡ ἀρχή· «*Ὅρασις, ἣν εἶδεν Ἡσαίας υἱὸς Ἀμώς, ἣν εἶδε κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐν βασιλείᾳ Ὀζίου, καὶ Ἰωάθαμ, καὶ Ἀχάζ, καὶ Ἐζεκιίου, οἳ ἐβασίλευσαν τῆς Ἰουδαίας. Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ*
10 *ἐνωτίζου, ἡ γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν*».

Ἰερεμίας, οὗ ἡ ἀρχή· «*Τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐγένετο ἐπὶ Ἰερεμίαν τὸν τοῦ Χελκίου, ὃς ἦν ἐκ τῶν ἱερέων*».

Ἐζεκιήλ, οὗ ἡ ἀρχή· «*Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τριακοσιῷ ἔτει ἐν τῷ τετάρτῳ μηνί, καὶ ἐγὼ ἤμην ἐν μέσῳ τῆς αἰχμα-
15 λωσίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χοβάρ, καὶ ἠνοίχθησαν οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδον δράσεις Θεοῦ*».

Δανιήλ, οὗ ἡ ἀρχή· «*Καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωακείμ, καὶ ἔλαθε γυναῖκα ἣ ὄνομα Σουσάννα, θυγάτηρ Χελκίου, καλὴ σφόδρα καὶ φοβουμένη
20 τὸν Κύριον*».

2. Ὅμοῦ τὰ κανονιζόμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλία εἴκοσι δύο, ἰσάριθμα τοῖς γράμμασι τῶν Ἑβραίων. Τοσαῦτα γάρ εἰσι παρ' αὐτοῖς τὰ στοιχεῖα.

Ἐκτὸς δὲ τούτων εἰσὶ πάλιν ἕτερα βιβλία τῆς αὐτῆς
25 Παλαιᾶς Διαθήκης, οὗ κανονιζόμενα μὲν, ἀναγινωσκόμενα

ρίου ἀπηυθύνθη εἰς τὸν Ζαχαρίαν, υἱὸν τοῦ Βαραχίου, ἔγγονον τοῦ Ἀδῶ, τὸν προφήτην, ὁ ἐξῆς».

Μαλαχίας, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Βιβλίον περιέχον ἀπειλὰς τοῦ Κυρίου κατὰ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ διὰ μέσου τοῦ ἀγγελιαφόρου του».

Αὐτοὶ μὲν εἶναι οἱ δώδεκα προφῆται, οἱ ὁποῖοι ἀριθμοῦνται ὡς ἓν βιβλίον. Ἀκολουθοῦν δὲ ἄλλοι τέσσαρες ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι ἀριθμοῦνται ὡς ἓν ἀνεξάρτητον βιβλίον ὁ κάθε ἓνας. Αὐτοὶ εἶναι.

Ἡσαΐας, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Ἀποκάλυψις τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Ἡσαΐας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμώς, τὴν ὁποίαν εἶδε διὰ τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπὶ τῶν βασιλέων Ὁζίου καὶ Ἰωάθαμ καὶ Ἀχαζ καὶ Ἐζεκιίου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν βασιλεῖς τῆς Ἰουδαίας. Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἀνοιξε κατὰ τὰ αὐτιά σου, γῆ, διότι ὁ Κύριος πρόκειται νὰ ὁμιλήσῃ».

Ἱερεμίας, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, υἱὸν τοῦ Χελκίου, ὁ ὁποῖος ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἱερέων».

Ἱεζεκιήλ, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Κατὰ τὸ τριακοστὸν ἔτος καὶ κατὰ τὸν τέταρτον μῆνα εὕρισκόμεν μετὰ τῶν Ἰουδαίων συναιχμαλῶτων μου πλησίον τοῦ ποταμοῦ Χοβάρ. Ἐκεῖ ἠνοιχθήσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδον θεῖα ὀράματα».

Δανιήλ, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Καὶ ἦτο κάποιος ἄνδρας ὁ ὁποῖος ἐκατοικοῦσεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Ἰωακείμ. Οὗτος ἔλαβεν ὡς σύζυγόν του μίαν γυναῖκα, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Σουσαννα καὶ ἦτο θυγατέρα τοῦ Χελκίου. Αὕτη ἦτο ὠραιότατη καὶ θεοσεβεστάτη».

2. Ὅλα μαζὶ τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι εἴκοσι δύο, ἰσάριθμα μὲ τὰ γράμματα τῶν Ἑβραίων. Διότι τόσα εἶναι τὰ στοιχεῖα τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπάρχουν πάλιν καὶ ἄλλα βιβλία τῆς ἰδίας Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅχι κανονικὰ θεβραῖως, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπεται μόνον νὰ ἀναγινώσκωνται ἀπὸ τοὺς κατη-

δὲ μόνον τοῖς καιηχομένοις ταῦτα.

Σοφία Σολομῶνος, οὗ ἡ ἀρχή· «*Ἀγαπήσατε δικαιοσύνην, οἱ κρίνοντες τὴν γῆν*».

Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ, οὗ ἡ ἀρχή· «*Πᾶσα σοφία 5 παρὰ Κυρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐστὶν εἰς τὸν αἰῶνα*».

Ἐσθήρ, οὗ ἡ ἀρχή· «*Ἐτους δευτέρου βασιλεύοντος Ἀρταξέρξου τοῦ μεγάλου, τῆ μιᾶ τοῦ Νεισῶν ἐνύπνιον Μαρδοχαῖος ὁ τοῦ Ἰαείρου τοῦ Σεμεεὶ τοῦ Κισαίου, ἐκ φυλῆς Βενιαμίν*».

10 Ἰουδήθ, οὗ ἀρχή· «*Ἐτους δωδεκάτου τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσορ, ὃς ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων ἐν Νινευτί, τῆ πόλει τῆ μεγάλῃ, ταῖς ἡμέραις Ἀρφαξάδ, ὃς ἐβασίλευσε Μήδων ἐν Ἐκβατάνοισ*».

15 Τωβίτ, οὗ ἡ ἀρχή· «*Βίβλος λόγων Τωβίτ, τοῦ Τωβιήλ, τοῦ Ἀνανιήλ, τοῦ Ἀδουήλ, τοῦ Γαθαήλ, ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀσεήλ, ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλεῖμ, ὃς ἠχμαλωτεύθη ἐν ἡμέραις Ἐνεμεσοάρου τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων*».

Τοσαῦτα καὶ τὰ μὴ κανονιζόμενα. Τινὲς μέντοι τῶν παλαιῶν εἰρήκασι κανονίζεσθαι παρ' Ἑβραίοις καὶ τὴν Ἐσθήρ· καὶ τὴν μὲν Ῥούθ, μετὰ τῶν Κριτῶν ἐνουμένην, εἰς 20 ἐν βιβλίον ἀριθμεῖσθαι· τὴν δὲ Ἐσθήρ εἰς ἕτερον ἔν· καὶ οὕτω πάλιν εἰς εἴκοσι δύο συμπληροῦσθαι τὸν ἀριθμὸν τῶν κανονιζομένων παρ' αὐτοῖς βιβλίων.

3. Καὶ τὰ μὲν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλία τὰ τε 25 κανονιζόμενα καὶ τὰ μὴ κανονιζόμενα, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα.

Τὰ δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης, πάλιν ὠρισμένα τε καὶ κεκανονισμένα βιβλία, ταῦτα·

Κατὰ Ματθαῖον, οὗ ἡ ἀρχή· «*Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Ἀβραάμ*».

30 Κατὰ Μάρκον, οὗ ἡ ἀρχή· «*Ἀρχὴ τοῦ Ἐθαγγελίου Ἰη-*

χουμένους. Αὐτὰ εἶναι.

Σοφία Σολομῶντος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Ἀγαπήσατε τὴν δικαιοσύνην, οἱ ἄρχοντες τῆς γῆς».

Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Κάθε εἶδος σοφίας προέρχεται ἐκ τοῦ Κυρίου καὶ μετ' αὐτοῦ εἶναι πάντοτε».

Ἐσθῆρ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Κατὰ τὸ δεῦτερον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἀρταξέρξου, κατὰ τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Νεισάν, ὁ Μαρδοχαῖος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰαείρου, τοῦ υἱοῦ Σεμεεί, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κισσαίου ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν, εἶδεν ἕνα ὄνειρον».

Ἰουδήθ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἀσυρίων, μὲ πρωτεύουσαν τὴν μεγάλην πόλιν Νινευὶ καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρφαξάδ, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῶν Μήδων μὲ πρωτεύουσαν τὰ Ἐκβάτανα».

Τωβίτ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Βιβλίον τῆς ἱστορίας τοῦ Τωβίτ τοῦ υἱοῦ τοῦ Τωβιήλ, τοῦ υἱοῦ Ἀνανιήλ, τοῦ υἱοῦ Ἀδουήλ, τοῦ υἱοῦ Γαβαήλ, ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀσεήλ, ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλείμ. Ὁ Τωβίτ οὗτος ἠχμαλωτίσθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἐνεμεσσάρου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων».

Αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ μὴ κανονικά. Μερικοὶ ὅμως ἐκ τῶν ἀρχαίων λέγουν ὅτι εἰς τοὺς Ἑβραίους ἦτο κανονικὸν βιβλίον καὶ ἡ Ἐσθῆρ. Καὶ ὅτι ἡ μὲν Ρούθ ἦτο ἠνωμένη μὲ τοὺς Κριτὰς καὶ ἠριθμεῖτο ὡς ἓν βιβλίον, ἡ δὲ Ἐσθῆρ ὡς ἄλλο, καὶ ἔτσι πάλιν συνεπληροῦτο εἰς αὐτοὺς ὁ ἀριθμὸς τῶν εἴκοσι δύο κανονικῶν βιβλίων.

3. Καὶ τὰ μὲν βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὰ κανονικά καὶ τὰ μὴ κανονικά εἶναι αὐτά.

Τὰ δὲ καθωρισμένα καὶ κανονικά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τὰ ἑξῆς:

Κατὰ Ματθαῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Βιβλίον Ἱστορίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ».

Κατὰ Μάρκον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή· «Ἡ ἀρχὴ τοῦ Εὐαγ-

σοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἑσάτῃ
τῷ προφήτῃ· Ἴδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου».

Κατὰ Λουκᾶν, οὗ ἡ ἀρχὴ· «Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρη-
5 σαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν
ἡμῖν πραγμάτων».

Κατὰ Ἰωάννην, οὗ ἡ ἀρχὴ· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος,
καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος
ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ
10 χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν, ὃ γέγονεν».

Πράξεις τῶν ἀποστόλων, οὗ ἡ ἀρχὴ· «Τὸν μὲν πρῶτον
λόγον ἐποίησάμην περὶ πάντων, ὧ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ
Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν».

Καθολικαὶ ἐπιστολαὶ διαφόρων ἀποστόλων, αἱ πᾶσαι ἐ-
15 πτά, εἰς ἐν ἀριθμούμεναι βιβλίον.

Ἰακώβου μία, ἧς ἡ ἀρχὴ· «Ἰάκωβος Θεοῦ καὶ Κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ δια-
σπορᾷ, χαίρειν».

Πέτρου δύο· καὶ τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχὴ· «Πέτρος ἀπό-
20 σιολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς
Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας κατὰ
προβήσιν Θεοῦ Πατρός, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπα-
κοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, χάρις ὑμῖν καὶ
εὐεργεσίη πληθυνθείη».

25 Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχὴ· «Συμεὼν Πέτρος καὶ ἀπόστο-
λος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς ἰσότημον ἡμῖν λαχοῦσι πίσιον ἐν δι-
καιουσύνῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἰωάννου τρεῖς· καὶ τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχὴ· «Ὁ ἦν
ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐώρακαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν,

γελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἔγινε σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο ποῦ εἶναι γραμμένον εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὶν ἀπὸ σέ, ὁ ὁποῖος θὰ προετοιμάσῃ τὸν δρόμον σου».

Κατὰ Λουκᾶν, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐπεχείρησαν νὰ συντάξουν διήγησιν διὰ τὰ γεγονότα, ποῦ συνέβησαν μεταξύ μας».

Κατὰ Ἰωάννην τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Ἐν ἀρχῇ ὑπῆρχεν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦτο πρὸς τὸν Θεόν καὶ Θεὸς ἦτο ὁ Λόγος. Αὐτὸς ὑπῆρχεν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτοῦ τίποτε δὲν ἔγινεν ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνεи».

Πράξεις τῶν ἀποστόλων, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ· «Εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον, ὦ Θεόφιλε, ὠμίλησα δι' ὄλα, ὅσα ὁ Ἰησοῦς ἤρχισε νὰ κάνῃ καὶ νὰ διδάσκῃ».

Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ διαφόρων ἀποστόλων, ὄλαι μαζὶ ἐπτά, αἱ ὁποῖαι ἀριθμοῦνται ὡς ἐν βιβλίον.

Ἰακώβου μία, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Ἰάκωβος, δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὰς δώδεκα φυλάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι μεταξύ τῆς διασπορᾶς· χαίρετε».

Πέτρου δύο, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Πέτρος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς τοὺς κατοικοῦντας προσωρινῶς μεταξύ τῆς διασπορᾶς τοῦ Πόντου, τῆς Γαλατίας, τῆς Καππαδοκίας, τῆς Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐκλεγῆ σύμφωνα πρὸς τὴν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ ἀγιασθῆ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, διὰ νὰ ὑπακούσουν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ραντισθοῦν μὲ τὸ αἷμά του· χάρις καὶ εἰρήνη νὰ αὐξηθοῦν μεταξύ σας».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Συμεὼν Πέτρος, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς ἐκείνους ποῦ ἔλαβαν πίστιν Ἰησοῦ ἀξίας μὲ τὴν ἰδικὴν μας, διὰ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἰωάννου τρεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχὴ· «Ἐκεῖνο ποῦ ὑπῆρχεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἐκεῖνο ποῦ ἔχομεν

καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῆ κυρία καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὗς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ».

Τῆς δὲ τρίτης ἡ ἀρχή· «Ὁ πρεσβύτερος Γατῶ τῷ ἀγαπῶ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ».

Ἰούδα μία, ἧς ἡ ἀρχή· «Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφός δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν Θεῷ Πατρὶ ἠγαπημένοις, καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τειτηρημένοις κλητοῖς».

Παύλου ἀποστόλου ἐπιστολαὶ ἰδ' εἰς ἓν ἀριθμούμεναι
10 βιβλίον.

Ἐν πρώτῃ, ἡ πρὸς Ῥωμαίους, ἧς ἡ ἀρχή· «Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς Ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Ἐθαγγέλιον Θεοῦ».

Πρὸς Κορινθίους δύο· καὶ τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχή·
15 «Παῦλος κλητὸς Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῆ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ
20 Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῆ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ».

Τετάρτη πρὸς Γαλάτας, ἧς ἡ ἀρχή· «Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Πατρὸς».

Πέμπτη πρὸς Ἐφεσίους, ἧς ἡ ἀρχή· «Παῦλος ἀπόστολος
25 Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖοι ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Ἑκτη πρὸς Φιλιπησίους, ἧς ἡ ἀρχή· «Παῦλος καὶ Τιμόθεος, δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖοι ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις».

ἀκούσει, ἐκεῖνο πού ἔχομεν ἰδεῖ μὲ τὰ μάτια μας καὶ τὰ χέρια μας ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου δηλαδή τῆς ζωῆς».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχὴ «Ὁ πρεσβύτερος πρὸς τὴν κυρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐξέλεξε, καὶ πρὸς τὰ παιδιά της, τοὺς ὁποίους ἐγὼ ἀγαπῶ ἀληθινά».

Τῆς δὲ τρίτης ἡ ἀρχὴ· «Ὁ πρεσβύτερος πρὸς τὸν Γάϊον τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἀγαπῶ ἀληθινά».

Ἰούδα μία, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Ἰούδας, δοῦλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰακώβου, πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐκάλεσε καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι ἠγαπημένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ διαφυλαγμένοι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν».

Τοῦ ἀποστόλου Παύλου δεκατέσσαρες ἐπιστολαί, αἱ ὁποῖαι ἀριθμοῦνται ὡς ἓν βιβλίον.

Ἡ πρώτη εἶναι ἡ πρὸς Ῥωμαίους, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλεσμένος ἀπόστολος, ξεχωρισμένος διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ».

Πρὸς Κορινθίους δύο, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Παῦλος καλεσμένος μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Σωσθῆνης ὁ ἀδελφός, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι εἰς τὴν Κόρινθον».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι εἰς τὴν Κόρινθον».

Τετάρτη ἐπιστολὴ ἡ πρὸς Γαλάτας, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Παῦλος, ἀπόστολος ἐντεταλμένος ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπους οὔτε δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς».

Πέμπτη πρὸς Ἐφεσίους, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ· «Ὁ Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πρὸς τοὺς ἁγίους, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς τὴν Ἔφεσον, καὶ εἶναι πιστοὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Ἐβδόμη πρὸς Κολασσαεῖς, ἧς ἡ ἀρχή· «Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τοῖς ἐν Κολασσαῖς ἀγίοις καὶ πιοιοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ».

5 Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο· καὶ τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχή· «Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος, τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων, ἐν Θεῷ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος, τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων, ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡ-
10 μῶν καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ».

Δεκάτη ἡ πρὸς Ἑβραίους, ἧς ἡ ἀρχή· «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ».

Πρὸς Τιμόθεον δύο· καὶ τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχή· «Παῦ-
15 λος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, Τιμοθέε γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν
20 Χριστῷ Ἰησοῦ, Τιμοθέε ἀγαπητῷ τέκνῳ».

Τριοκαιδεκάτη, ἡ πρὸς Τίτιον, ἧς ἀρχή· «Παῦλος δοῦλος Θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τῆς κατ' εὐσέβειαν ἐν ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου».

25 Τεσσαρεσκαιδεκάτη, ἡ πρὸς Φιλήμονα, ἧς ἡ ἀρχή· «Παῦ-

Ἔκτη ἡ πρὸς Φιλιπησίους, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχή· «Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Τιμόθεος, δοῦλοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς ὄλους τοὺς ἁγίους, οἱ ὅποιοι εἶναι εἰς Φιλίππους, μαζὶ μὲ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς διακόνους».

Ἐβδόμη πρὸς Κολασσαεῖς, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχή· «Ὁ Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, πρὸς τοὺς ἁγίους καὶ πιστοὺς ἀδελφούς ἐν Χριστῷ, πὸ εἶναι εἰς τὰς Κολοσσάς».

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχή· «Ὁ Παῦλος, ὁ Σιλουανός καὶ ὁ Τιμόθεος πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν καὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Ὁ Παῦλος, ὁ Σιλουανός καὶ ὁ Τιμόθεος, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν καὶ τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ».

Δεκάτη ἡ πρὸς Ἑβραίους, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχή· «Ἄφοῦ ὁ Θεός, κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους, ὠμίλησε κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἰς τοὺς πατέρας διὰ τῶν προφητῶν, κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας μᾶς ὠμίλησε διὰ τοῦ Υἱοῦ».

Πρὸς Τιμόθεον δύο, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς μὲν πρώτης ἡ ἀρχή· «Ὁ Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ Σωτῆρός μας καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, πὸ εἶναι ἡ ἐλπίδα μας, πρὸς τὸν Τιμόθεον, τὸ γνήσιον τέκνον μου εἰς τὴν πίστιν».

Τῆς δὲ δευτέρας ἡ ἀρχή· «Ὁ Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ζωῆς, ἡ ὁποία ἐκπληρώνεται διὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, πρὸς τὸν Τιμόθεον, τὸ ἀγαπητόν μου τέκνον».

Δεκάτη τρίτη ἡ πρὸς Τίτον, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχή· «Ὁ Παῦλος, δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ὀδηγήσω τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, πὸ ἀπαιτεῖ ἡ εὐσέβεια, καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν».

Δεκάτη τετάρτη, ἡ πρὸς Φιλήμονα, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχή·

λος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν».

Ἐπὶ τοῦτοις ἐστὶ καὶ ἡ Ἀποκάλυψις Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, δεχθεῖσα ὡς ἐκείνου καὶ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ πάλαι ἁγίων
 5 καὶ πνευματοφόρων, οὗ ἡ ἀρχὴ· «Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ εὐχόμενοι, ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ».

4. Τοσαῦτα καὶ τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης βιβλία τὰ γε
 10 κανονιζόμενα, καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν οἰονεὶ ἀκροθίνια ἢ ἄγκυραι καὶ ἐρείσματα ὡς παρ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, τῶν συγγενομένων ἐκείνῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ μαθητευθέντων, γραφέντα καὶ ἐκτεθέντα. Ἐπεὶ τοί γε ὑστερον κατὰ τὴν ἐκείνων ἀκολουθίαν καὶ συμφωνίαν ἄλλα μυρία καὶ ἀναρίθμητα βιβλία ἐξεπονήθησαν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς μεγάλων
 15 καὶ σοφωτάτων θεοφόρων Πατέρων εἰς μαρτυρίαν τῶν προλαβόντων καὶ διαφώτισιν περὶ ὧν οὗ νῦν λόγος, ὡς παμπόλλων καὶ ἀορίστων, καὶ ἅμα πάντων τῆς ἀληθῆς ἀκολουθίας τοῖς παλαιοῖς τοῦτοις ἐχομένων, καὶ τὰ αὐτὰ ἐξηγουμένων
 20 καὶ αὐτῶν καὶ διασαφούντων.

«Ὁ Παῦλος, ὁ φυλακισμένος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, πρὸς τὸν Φιλίμονα τὸν ἀγαπητὸν καὶ συνεργάτην μας».

Καὶ τέλος μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, ἡ ὁποία ἔγινε δεκτὸν ὅτι εἶναι ἐκεῖνου καὶ ἐνεκρίθη εἰς τὸν κανόνα ὑπὸ ἀρχαίων ἀγίων καὶ πνευματοφόρων ἀνδρῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ· «Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς δούλους του ἐκεῖνα ποῦ πρέπει νὰ γίνουν γρήγορα, καὶ τὰ ἐγνωστοποίησεν ὁ Χριστὸς ἀποστείλας τὸν ἄγγελόν του εἰς τὸν δοῦλόν του Ἰωάννην».

4. Αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, αὐτὰ βεβαίως ποῦ εἶναι κανονικά, καὶ ὡσὰν ἀκρογωνιαῖοι λίθοι ἢ ἄγκυραι καὶ στηρίγματα τῆς πίστεώς μας, διότι ἐγράφησαν καὶ ἐκυκλοφορήθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν μαζὶ μὲ ἐκεῖνον καὶ ἐδιδάχθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ἀργότερα βεβαίως καὶ ἐν συνεχείᾳ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὰ ἐγράφησαν ἄλλα μύρια καὶ ἀναρίθμητα βιβλία ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς μεγάλων καὶ σοφωτάτων θεοφόρων Πατέρων, τὰ ὁποῖα εἶχαν ὡς σκοπὸν τὴν μαρτυρίαν καὶ ἐρμηνείαν τῶν προηγουμένων. Περὶ αὐτῶν δὲν θὰ γίνῃ ἐδῶ λόγος, διότι εἶναι πάμπολλα καὶ ἀκαθόριστα, καὶ διότι ὅλα εἶναι συνέχεια καὶ ἔχουν τὸν αὐτὸν σκοπὸν μὲ τὰ παλαιά, καὶ ἐξηγοῦν καὶ διασαφοῦν αὐτά.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

- Διὰ τὰ χωρία καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ κειμένου οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας καὶ στίχους.
 — Διὰ τὰ χωρία καὶ τὰ ὀνόματα τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῶν σχολίων οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας, εὐρίσκονται δὲ ἐντὸς παρενθέσεων.

1. Εὐρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Ἀριθμοὶ		
1	3 ἔ.	248,25	28	9 - 10	122,20
	26	308,26		Δευτερονόμιον	
2	17	176,4		4	24
	24	146,21		7	9
3	17	56,6		18	15
	19	46,4 · 70,22 · 132,4 ·			144,28 - 146,1
		176,2			18
4	11	56,3		23	66
8	21	214,8		32	32
22	16	22,20 · 24,15			104,24 - 106,1
49	9	306,12		Ἰησοῦς Ναυῆ	
	10	102,25		5	9
	11	304,26			132,14
	Ἑξοδος			Βασιλειῶν Α΄	
6	23	314,18		17	51
20	7	18,17		18	7
31	16 - 17	120, 3 - 7			86,6
	17	126,28		Ἑσδρας Α΄	
	Λευϊτικόν			4	38
23	27 - 28	126,5		Ψαλμοὶ	
	30 - 32	126,9		2	4
24	7 - 8	122,25 - 124,1			84,1

9	7		78,1		276,24	294,6	294,24
15	5		44,22		4	22,22	144,12
	10		230,11	111	10		88,13
17	45		14,18	115	2		14,5
21	7		274,2	117	24		128,18
	19	12,9	32,14	125	1-2		84,22
23	7		248,3	131	11		214,11
24	19		294,13	137	8		250,10
26	13		56,27	144	18		20,24
27	3		322,20				
30	13		264,14			Ἰ ὰ 6	
	24		14,16				
33	9		78,11	8	17		92,13
36	12-13		88,10				
45	9-10		86,15			Παρουσία Σολομώντος	
48	13		246,18	8	22	(262)	274,2
	8		210,24				280,10
49	16		326,5				308,19
57	5		110,11	14	31		112,11
61	5		322,19	15			122,19
62	12		252,14	22	14		192,25
	22		32,15				
65	1-2		86,13			Σοφία Σολομώντος	
67	7		208,8				
	19	74,4	86,11	1	4-5		18,26-20,1
	26		84,20	2	23-24		156,20
71	2		250,3		24		178,8
78	1		102,19	5	4		294,21
86	5		210,26				
87	5		264,15			Ἔ σ η ἔ	
	8		250,8				
88	23	278,10	296,15	2	11		104,3
	50		24,21	4	2		56,1
90	10		296,13	5	7		106,11
	13		90,4				
94	1		86,9			Μιχαῖλας	
101	19		120,11				
	26-27		278,27	1	8		104,5
102	19	(262)	296,15	2	4		106,12
109	1	204,6	232,4	5	1		300,22

			19 - 20	60,13
	'Ιωήλ		25 8	84,12
			30 18	78,19
2	28	122,12	31 10	318,6
	'Ιωνᾶς		32 11 - 13	104,12
			34 8 - 15	106,19 - 108,8
			40 13	292,16
3	4	26,7	28	228,4
4	2	28,4	49 9	288,8
	'Αδδακούμ		52 6	32,7
			53 1	34,5
			3	228,7
2	15	204,8	4	212,3
3	2	290,15	7	274,13· 288,11
	Zαχαρίας		12	234,20
			54 13	96,12
			61 1	80,8
6	12	128,24	63 1	220,2· 248,4
14	1 - 2	106,7	2 - 3	306,3
	Μαλαχίας		65 1	296,16
				'Ιερεμίας
3	6	14,3	2 9	28,22
4	2	128,25	10	28,24
	'Ησαΐας		9 25	122,14
			23 7	96,14
1	15	104,9	24	296,22
3	1 - 4	100,27 - 102,5	25 1	102,12
4	2	28,21	10	102,14
6	8	246,21· 246,23	27 23	86,23
7	13	160,9	23 - 24	88,2
	16	210,5	38 22	280,25
8	1	228,9	28	100,19
9	1 - 2	80,15	31	96,14
	6	256,21	34	96,15
11	8	90, 9 - 14		Θρήνοι 'Ιερεμίου
14	4 - 5	100,7	3 28	140,7
	11	100,9		
	12	86,22· 100,4		

	33		90,8
	38		164,9
9	22		328,1
14	37		324,16
	Λ ο υ κ ᾶ ς		
1	20		314,2
	35	190,18·	314,18
	36		314,15
	38		316,3
	46		316,9
	48	316,18·	318,15
2	5		(262)
	7	146,25 - 148,2·	232,22
	14		84,26
	22 - 24		318,19 - 24
	27	146,25 - 148,2	
	29		324,1
	40	146,25 - 148,2	
	52		276,7
3	23	302,18·	276,15
	38	158,25· 196,6·	206,5·
		214,20.	
			302,21
4	3		216,26
	9		216,26
	13		50,7
	33 - 34		324,19
6	30		64,11
8	50	(313)·	326,24
9	22		224,16
	24		224,16
	26		224,16
	57 - 58		328,19
10	18		66,8
	19		90,2
	22	228,18·	292,19
11	27		318,12
12	8		160,15

	9		160,16
	24		290,11
	27		290,13
13	21		332,7
14	27		110,23
15	34		80,21
116	25		324,9
23	46		234,28
24	39		154,2
	Ἰ ω ἄ ν ν η ς		
1	1	164,17· 190,16·	198,2·
		202,26· 264,2·	290,20.
	3	248,17·	290,28 - 292,1
	14	162,23· 166,14·	170,5·
		196,8· 264,3	
	29		70,5
2	19	234,18·	264,23
3	35		248,10
4	6		286,13
	24	154,4·	158,9
	34		128,9
5	14	20,13·	328,9
	17		246,10
	22	204,7·	252,15
	23		302,27
	25		258,28
	26		258,8
	27		294,19
	36		128,12
6	38		308,23
7	42	112,5· 168,15·	170,13
		206,5· 214,20.	
8	12	80,17·	288,8
	31		160,4
	36	160,4·	192,11
	40		298,11
	44		194,18
	48		294,15

10	11		186,24
	15	186,18·	186,24· 196,10
		236,27	
	18		230,13· 266,18
	30	44,19·	228,17· 298,18
11	33		180,14· 180,27
	43		286,10
12	27		180,28· 182,18
	28		232,12
	32		96,21
	37 - 38		34,5
	49		308,22
13	21		238,3
14	6	14,15·	220,24· 288,8·
		292,10·	298,14
	9		256,2· 298,17
	10		298,19
	28	(262)·	274,1· 304,5·
		308,21.	
	30		178,24· 220,4
15	1	(262)·	274,1· 306,24
	5		274,23· 292,5
	24		294,13
16	15		250,21
	28		240,15
	33		182,5· 216,24
17	3		190,21
	5		232,8
19	23 - 24		38,21
	30		186,16· 234,28
	37		294,17
20	17		152,23

Πράξεις

2	22		298,5
	24		156,16
	36	216,1·	(262)· 280,16
3	22		144,28 - 146,1
5	4		16,3

7	56	(262)·	276,3· 276,19·
			292,28 - 294,1
13	23		162,5
	29		264,19
17	28		258,13
22	6 - 8		298,25 - 300,3
26	14 - 15		298,25 - 300,3
	23		198,6

Ρωμαίους

1	1		204,4
	3		162,5· 224,14
	4		228,22
	3	4	14,10
	4	17	12,24
	5	12	184,23· 210,12
	14	116,4·	178,16· 184,17·
		246,16	
	20		210,10· 212,1
	21		184,26 - 186,1· 210,12
6	4 - 7		132,25 - 134,3
	6		226,12
8	3	150,15·	156,1· 208,26·
		210,6	
	29	190,20·	220,27· 222,15
9	5		164,26
10	9		212,6
11	34		190,11
13	7 - 8		16,26 - 18,1

Κορινθίους Α'

1	24		42,1· 302,9
	25		222,3
	27		222,3
2	8		204,5
	14		158,11
	15		158,11
3	17		112,25 - 114,1

4	16	114,15·	(262)·	300,11
5	7			198,7
11	26	166,1·	166,3·	166,16
	27			112,5
15	12 ε.			242,8
	20			222,1
	21 - 22			274,17
	22	46,16·		288,16
	28			300,26
	46			158,4
	47			288,19
	48			234,9
	53			184,21
	53 - 54			222,5
	54			184,21
	55			84,11
	57			182,6
16	18			324,10

Κορινθίους Β'

2	11			98,6
5	17			120,16
	19			176,8
8	9			92,15

Γαλάτας

3	13	42,8·		150,16
	16			214,20
4	4			122,8
6	14	110,18·		114,20

Ἐφεσίους

1	10			248,18
2	10			188,9
	15			250,16
	19			168,11
3	6			206,11

	9			168,16
4	24			152,2
	27			18,10
5	14			46,7
	30			170,25
	32			222,7
6	11			66,5
	12			70,25 - 29

Φιλιππησίους

2	6			148,24
6 - 7		196,6·		200,9
6 - 11				196,15
7	150,18·	202,26·		214,14
	8			42,6
	9			156,26
3	8			110,17
	21			162,6
4	13			42,16

Κολοσσαεῖς

1	15	232,19·		274,8
	16	232,22·		290,27
	17			244,18
	18	222,2·		232,26
	24			300,16
2	11 - 12			130,8
3	1			276,22
	5			324,11
	9			18,9
	9 - 10	152,2·		184,4
	10			192,14

Τιμόθεον Α'

1	7	140,23 - 142,3·		284,3
2	5			288,15
5 - 6	166,23·	198,8·		224,15·

		274,15		
6	164,25	188,12	228,11	
7			18,12	

Τιμώθειον Β'

2	8	162,5	164,28	166,1
		198,10	278,21	308,8
	13			160,17
3	20			166,25
4	7-8			18,2

Ἑδραίους

1	4-5			232,13
2	8			302,6
	14			214,17
	15			82,21
3	1-2	(262)	276,1	293,26
	2			290,4
4	12		228,14	266,5
	15	184,5	206,8	216,21
6	18			12,18
7	19			192,8
10	12			294,4
	20			220,23

13	8	(262)	280,1
----	---	-------	-------

Πέτρον Α'

1	3			228,22
	12			258,20
2	21			300,15
	22		220,11	286,18
3	18			292,7
	19			214,3
4	1	166,6	166,20	222,21

Ἰωάννου Α'

1	1			152,9
3	2			292,22
	8	178,17	208,16	210,17
	16			234,25
4	12			290,19

Ἰούδα

	3			284,10
--	---	--	--	--------

Ἀποκάλυψις Ἰωάννου

1	9			264,9
7	17			84,13

2. Εὐρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

A

Ἄαρων 314,19 - 25.
 Ἄαδίου 344,9.
 Ἄαράμ 22,20· 30,8· 84,19· 130,
 15· 146,20· 158,24· 162,3·
 164,16· 206,5· 214,21, 348,29.
 ἀγαθός, -οὶ 40,21.
 ἀγαθότης 28,24· 40,12· 40,28·
 270,23.
 ἀγαλλίασις 84,25.
 ἀγάπη 16,21.
 Ἄγγαῖος 344,21.
 ἄγγελος, -οὶ 84,26· 86,2· 92,22·
 110,2· 114,24 - 26· 168,7· 204,
 2· 232,14 - 19· 256,23· 258,
 21· 314,10· 316,6 - 24· 318,
 11· 326,9· 350,2· 356,7.
 ἀγιασμός 124,5.
 ἄγιος, -οὶ (8)· 12,13· 84,19· 158,
 19· 168,11· 260,2· 278,24·
 280,7· 352,28· 356,4.
 Ἄγιος τοῦ Θεοῦ 324,25.
 Ἄδάμ 44,16· 44,25· 46,2· 46,11·
 ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ — πάντες
 ἀποθνήσκουσιν, οὕτως ἐν τῷ
 Χριστῷ πάντες ζωοποιηθή-
 σονται 46,16 - 18· 56,6· 68,
 14· 82,3· 88,20· 116,4· 128,
 16· 132,4· 146,20· 148,17·
 26· 154,25 - 26· 156,4 - 12·
 158,2 - 25· 170,23· 178,2 - 6·
 196,6· 206,6· 208,5· 214,21·
 218,3-22· 220,5-9· 246,17·
 272,18-21· 274,11-25· 288,4-
 24· 292,7· 302,21· 340,15.

ἄδης 78,24· 80,14· 82,12 - 24·
 84,12 - 15· 88,3· 92,3· 130,
 11· 150,18 - 23· 170,10· 174,
 9 - 17· 176,16· 186,10· 202,7·
 214,2· 230,12 - 26· 236,14 -
 22· 238,1· 242,7· 248,2 - 23·
 304,24· 308,16.
 Ἄδδὼ 346,1.
 Ἄδουήλ 348,15.
 ἀθανασία: ἐνεδύσατο τὸ θνη-
 τόν, ἵνα τὸ θνητὸν ἐνδύση-
 ται τὴν — 42,18 - 19· 66,3·
 94,21· 184,19 - 23· 226,6· 226,
 10· 238,15· 242,5.
 Αἴγυπτος (92)· 30,9· 104,22· 132,
 15 - 19· 134,4· 338,9.
 αἰδιότης 178,7· 240,25.
 αἶμα, -τα 44,1· ἀθῶός εἰμι ἀπὸ
 τοῦ — τούτου 48,17· 54,28·
 56,2· 58,25· 60,14· 68,11· 72,
 3· 82,1· λύτρον μὲν διὰ τοῦ
 —, καθάρσιον δὲ διὰ τοῦ ὕδα-
 τος 82,4· αἱ χεῖρες ὑμῶν —
 πλήρεις 104,9 - 10· 112,7·
 146,6· 150,8· 170,11· 172,25·
 182,3 - 7· 186,14· 214,17· 228,
 24· 230,6· 242,6· 272,26· 298,
 2· 304,27· 306,2 - 24· 350,23.
 αἴρεσις, -εις (138)· 244,6· 326,
 15.
 αἰρετικὸς, -οὶ 196,14· 200,13·
 202,12· 204,12· 220,17· 224,
 23· 238,26· 240,8.
 αἰσχίνη 62,21.
 ἀκακία 320,22 - 27· 322,3 - 18.
 Ἄκκαρεῖμ 342,25.

ἀκροβυστία 132,17.

Ἀκύλας 280,27.

ἀλήθεια (8) ἀλλ' ὡς αὐτὴν τὴν
— γεννῶν καὶ Πατὴρ ὑ-
πάρχων τοῦ Κυρίου λέγον-
τος 14,14· ἐγὼ εἰμι ἡ —
14,15· — δὲ φίλου τὸ ψευ-
δος οὐκ ἄν ποτε γένοιτο
14,15· 16,2· — λέγω, οὐ
ψεύδομαι 18,12· 20, 23· ἐγ-
γὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπι-
καλουμένοις αὐτὸν ἐν — 20,
24· 144,21· 152,3· 158,3·
170,15· ἄλλως τε καὶ ὁ ὄρκος
— ἐστὶ μάρτυς καὶ οὐ
τῶν χρημάτων σημαντικὸς
22,1· 22,4· εἰ μὲ οὖν ἐστὶ
τῷ ὀμνύοντι πίστις καὶ —,
τίς ἡ χρεια τοῦ ὄρκου; 22,
5· 24,6· 24,23· 26,3· 30,6·
34,13· ἀποβαλοῦσι δὲ ἀφ'
ἑαυτῶν τὸ φῶς καὶ τὴν —
καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ὁ Κύ-
ριος 100,26 - 27· 108,14· 180,
20· 182,21· 202,18· 214,11 -
23· 218,13· ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς
καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ — 220,25·
230,4· 288,7· 298,12· 304,12 -
18· 320,5· 324,26· 326,20·
352,3· 354,23.

Ἀμαθὶ 344,12.

Ἀμαλῆκ 340,7.

ἀμαρτία, -αι (137)· ἡ πτώσις τοῦ
ἀνθρώπου εἰς τὴν — καὶ ἡ
φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ 20,1·
26,13· 30,3· 40,15· 46,3· 54,
26· ἀντὶ δὲ τῶν τῆς — αἱμά-
των τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν γῆν
καὶ τοὺς πάντας καθαρῶσι
56,20· 64,20· 68,17· 70,2·

Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἰ-
ρων τὴν — τοῦ κόσμου 70,
5 - 6· 72,17· 90,30· 94,8 98,
8 - 10· ὁ μὲν γὰρ Παῦλος
ὡς τρόπαιον τῆς — ἐφόρει
τὸν σταυρὸν 110,26-27· 114,
2· 126,2 - 17· 130,1· 142,17·
144,3· 150,15· 156,1 - 16· 160,
13· 170,18· 176,23 - 27· 178,
3 - 23· 182,25· 184,6-25· Ἰν'
ὡσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ
— εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε,
καὶ διὰ τῆς — ὁ θάνατος
184,23· 194,8· 200,23 - 26·
204,2· 206,9 - 25· 208,14 - 21·
εἰ δὲ μὴ ἐν τῇ ἀναμαρτησάσῃ
φύσει ἡ ἀναμαρτησία ὤφθη,
πῶς κατεκρίθη ἡ — ἐν τῇ
σαρκί, μήτε τῆς σαρκὸς τὸ
πρακτικὸν ἐχούσης, μήτε τῆς
θεότητος — γινωσκούσης;
210,6 - 9· Ἰνα ὡσπερ δι' ἐ-
νὸς ἀνθρώπου ἡ — εἰσῆλ-
θεν εἰς τὸν κόσμον καὶ διὰ
τῆς — ὁ θάνατος, οὕτω καὶ
δι' ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἡ χάρις βασιλεύση
διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰ-
ώνιον 210,12 - 15· 212,1 - 24·
216,11-17· 220,10-16· 85 —
οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη
δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ
220,11· 238,19· 240,19· 274,
12· 286,18· 288,10 - 15· 294,
16· 306,14· 320,11.

Ἀμβακοῦμ 290,15· 344,16.

Ἀμυναδάμ 314,20.

Ἀμόριος 344,19.

Ἀμῶς 342,24· 344,20· 346,7.

ἀναγέννησις 130,17 - 24.

ἀνακαίνισις (10· 138)· 220,27.
 ἀναμαρτησία 150,9· 210,7· 216,
 16.
 Ἀνανίας 14,25· 16,6· 16,24.
 Ἀνανιῆλ 348,15.
 ἀνάστασις (10· 138· 139)· 130,7·
 144,26· 170,10· 174,17· 180,
 6· 184,11 - 21· 200,11· 206,
 22· 212,9· 214,4· ἀνάστασις
 νεκρῶν 146,2.
 ἀνδρεία 16,23· 224,3 - 22· 228,13
 - 25· 230,16· 236,13 - 15· 238,
 11 - 21· 242,7· 268,11.
 ἀνεξικακία 66,1.
 ἄνθρωπος (8· 262)· ἡ πᾶσις
 τοῦ — εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ
 ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ
 (9)· πᾶς — ψεύστης 14,5·
 γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθής,
 πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης
 14,10· 16,4· 22,3· 22,12· οὐ
 γὰρ ὡς — ὁμνύει ὁ Θεὸς
 24,4· 24,6· 24,9· 26,23· 40,
 8· 42,12· 42,21· 48,14· 50,
 17· 52,3· 54,7· 54,17· 58,17·
 62,11· 66,27· 68,3 - 27· 70,9·
 74,6· 76,12· 78,14· 80,25· 82,
 9· 86,12· 92,8· 94,2 - 25· 96,
 2 - 26· καὶ διὰ τοῦτο πέπον-
 θεν ὡς — ἵνα τοῖς — τὰ
 ὑπὲρ — καὶ θεία χαρίσῃται
 96,3 - 5· 110,3· 116,14· 118,
 4· 122,18· 130,23 - 27· (138)·
 142,14· 150,19· 152,1· 156,
 23· ἀλλ' ὁ ὢν φύσει Θεὸς
 γεννᾶται — 156,24· 158,1 -
 23· ψυχικῶς δὲ — οὐ δέχε-
 ται τὰ τοῦ Πνεύματος 158,
 11· 160,10· 162,2· 164,3 - 25·

166,4 - 25· ὅτι γέγονε μεσί-
 της Θεοῦ καὶ — 166,25· 170,
 24· 172,1 - 25· 174,3· 176,9 -
 22· 178,2· 180,12· Θεὸς καὶ
 — ὁ αὐτὸς 182,17· 184,6 -
 25· 186,2 - 7· 188,10· 190,6 -
 22· 194,20· 196,5 - 21· 198,
 2 - 20· ἄνθρωπος 200,1 - 2·
 202,5 - 28· — λέγουσι τὸν
 Χριστὸν θεοποιηθέντα 202,
 28· λαβὼν μορφὴν δούλου
 ἐγένετο — 202,26· 204,1 - 23·
 206,3 - 20· 210,12 - 27· 212,
 3 - 23· 214,8 - 6· 218,1 - 25·
 220,3 - 17· 222,13· 224,19 -
 28· 226,6 - 13· 228,7 - 23· 230,
 18, 232,5· 234,2 - 6· 236,4 -
 20· 238,2· 240,6 - 26· 242,3·
 246,15 - 29· 248,26 - 28· 250,
 1 - 18· 258,17· 264,3 - 15· ἐ-
 γενόμεν ὡσεὶ — ἀδοθήτητος ἐν
 νεκροῖς ἐλεύθερος 264,15·
 266,1 - 22· 268,12 - 21· 270,
 21 - 27· 272,2 - 28· 274,3 - 28·
 276,13· 278,1 - 18· 280,3 - 27·
 282,4· 284,7 - 13· 288,13 - 22·
 290,8 - 22· 292,4 - 28· 294,9 -
 20· 296,11· 298,4 - 21· 300,9 -
 24· 302,4 - 5· 306,8 - 26· 308,
 27 - 28· 316,30· 318,2 - 27·
 320,7· 322,8· 324,19· 330,10 -
 23· 332,11· 340,3· 342,15·
 352,22.

ἄνθρωπος Κυριακὸς 290,8· 294,
 9· 296,12· 300,20· 308,7.
 ἀπάθεια 164,24· 222,6· 226,9.
 ἀπαύγασμα, φῶς ἀληθῶς καὶ —
 τοῦ Πατρὸς 98,17.
 ἀπιστία 20,10· 34,10· 36,20· 36,

26· 74,15.
 ἀποκάλυψις 300,15.
 Ἀποκάλυψις Ἰωάννου 356,3.
 Ἀπολλινάριος (137· 138)· 140,2·
 196,2.
 Ἀπολλιναριστής, -αὶ (138).
 ἀπολύτρωσις (9· 138)· 258,12.
 (ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χρι-
 στοῦ 8).
 Ἀρειανός, -οὶ (139)· 116,12· 148,
 24· 162,22· 170,5· 180,7· 216,
 3· 222,18· 228,21· 236,12·
 238,23· 240,2 - 13· 256,16·
 258,2· 326,10.
 Ἄρειος 192,21· 202,3-9· 224,24·
 244,6· 310,2.
 ἀρετὴ 64,8· 94,10· 114,8· 182,15·
 324,5· 332,12.
 Ἀριθμοὶ (Βιβλίον Π. Διαθήκης)
 338,12.
 Ἀριμάθεια 264,22.
 Ἀρμαθαΐμ 340,3.
 Ἀρταξέρξης 348,6.
 Ἀρφαξάδ 348,12.
 ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου 178,
 24, 180,24.
 ἀσέβεια 146,10· 152,12· 160,22·
 162,19· 170,19· 176,24· 178,
 15· 188,25· 190,5· 200,20.
 Ἀσεὶλ 348,16.
 Ἀσία 350,21.
 Ἄσμα Ἄσμάτων (Βιβλίον Π.
 Διαθήκης) 342,12.
 Ἀσσύριος, -οὶ 348,11.
 Αὐσέτις 342,15.
 ἀφθαρσία 42,18· 68,21· 98,23·
 156,16 - 18· 178,6· 184,17 -
 22· 222,5· 226,11· 230,18 -
 25· 238,5· 242,5· 268,10·

270,6.

Ἄχαάδ 340,13.

Ἄχαῤ 342,21· 344,3· 346,8.

B

Βαβυλὼν 88,2· 100,20· 308,6·
 346,17.

Βαθουήλ 344,7.

βάπτισμα 132,26· 320,12.

Βαραθᾶς 100,23· 114,8.

Βαραχίου 346,1.

Βασιλειῶν Α' καὶ Β' (Βιβλίον
 Π. Διαθήκης) 340,2.

Βεηρὶ 342,20.

Βενιαμὴν 348,8.

Βηθλεὲμ 30,28· 146,25· 206,15.

Βιθυνία 350,21.

βλασφημία 180,20· 210,22· 216,
 11· 222,18· 280,8.

Γ

Γαβαθὴλ 348,15.

Γάϊος 352,4.

Γαλάτας (ἐπιστολὴ Παύλου)
 352,21.

Γαλατία 350,21.

Γάλγαρα 132,13 - 16.

Γαλιλαία 80,15

Γένεσις (Βιβλ. Π. Διαθήκης)
 24,15· 338,6.

γέννησις 198,16· 204,20· 206,2 -
 20· 212,19· 214,15· 240,10 - 26.

γνώσις 92,9· 96,9· 124,20· 126,
 25· 302,29.

Γοδόλιος 344,19.

Γολγοθᾶς 12,8.

Γολιάθ 54,2· 58,18· 86,5.

- Γραφή, -αί (8· 262)· 22,20, 32,
13· 38,25· 98,26· 140,6· 148,
14· 152,13· 162,24· 164,14·
166,6 - 16· 198,12· 210,23·
212,27· 220,10· 222,21· 274,
22· 282,12· 284,18· 292,4·
298,20· 306,18· 308,12· 314,
7· 326,1· 338,3.
- Γραφή ἁγία (337)· 214,22· 228,
23· 232,3· 238,1· 238,24· 240,
15.
- Γραφή θεία 164,14 - 21· 224,26·
226,26· 338,1.

Δ

- δαίμων, -ες 94,4· 324,22· 326,13·
Δανιήλ (Βιβλίον Π. Διαθήκης)
346,17.
- Δαρείος 344,21 - 25.
- Δαυὶδ 24,22· 30,14· 56,26· 58,
18· 86,5· 102,24· 246,20· 158,
24· 162,6· 164,11 - 19· 166,
1· 170,13· 198,12· 206,5· 214,
11 - 21· 226,4· 228,13· 276,
24· 278,9 - 26· 294,5 - 26·
296,12· 308,4 - 10· 340,7 -
19· 342,7.
- Δεσπότης 28,2· 28,14· 40,10· 56,
6· 98,7· 118,7· 140,22· 144,
18· 160,12· 164,12· 316,27·
324,15· 330,18· 332,20.
- Δευτερονόμιον (βιβλίον Π. Δια-
θήκης) 104,27· 338,14.
- (Δημητρόπουλος Π. 137).
- διάβολος (9)· 48,25· 50,8· 52,11·
54,4· 54,26· 56,17· 58,9· 60,
11· 66,7 - 27· 70,9 - 17· 76,
23· 80,23· 86,20· 90,9 - 21·

92,5· φθόνος δὲ — θάνατος
εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον 156,
20· διὰ τοῦτο οὖν ἦλθεν ὁ
Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ
ἔργα τοῦ — 178,17. Ποῖα
ἔργα τοῦ — ἔλυσεν ὁ Υἱὸς
τοῦ Θεοῦ 178,18· 208,14 - 22·
210,18 - 23· 216,25· 218,24·
220,15· 246,19· 272,18 - 21·
276,27· 278,3 - 12· 294,8· 296,
26· 326,2.

- Διαθήκη Καινὴ 298,2· 306,21·
338,2· 348,26· 356,9.
- Διαθήκη Παλαιὰ (280)· 298,2·
338,2· 346,21· 348,24.
- διαφθορά 156,5· 174,23.

δικαιοσύνη 16,23· λοιπὸν ἀπόκει-
ται μοι ὁ τῆς — στέφανος,
ὃν ἀποδώσει μοι ὁ δίκαιος
κριτῆς 18,6· καὶ αὐτὸς γὰρ
τὴν —, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύρι-
ος, πωλεῖ ὡς ἐκεῖνος τὸν
Χριστὸν 112,16 - 18· ὑμῖν δὲ
τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν ἀνα-
τελεῖ ἥλιος — 128,25· 152,2·
182,15· 184,26· 210,15 - 17·
220,20· 222,12· 260,19· 340,
2· 350,26.

- δόγμα 204,13· 250,17.
- δοξολογία 114,25· 116,1· 164,7 -
9· 194,21· 204,6· 214,26·
232,8· 234,11· 286,25· 290,
1 - 6· 300,3 - 7.
- δοξολογία 260,10.

δύναμις 42,1· Χριστὸς γὰρ Θεοῦ
— καὶ σοφία 42,1· 52,1· ἀ-
ληθῶς καὶ θραχίων καὶ δε-
ξιὰ τοῦ Πατρὸς 98,23 - 24·
258,12· θεωρῶ τὸν Υἱὸν τοῦ

ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶ-
τα τῆς — τοῦ Θεοῦ 276,19 -
20· 286,22· 294,1· Χριστός
Θεοῦ — καὶ Θεοῦ σοφία 302,
9· 330,9· 332,4.

E

Ἐβραῖος, -οι 12,18· 44,25· 346,
22· 348,19· 354,11.

ἐγκράτεια 16,20.

Ἐδῶμ 220,2· 248,4.

Ἐξεκίας 342,21· 344,4 - 20· 346,
8.

εἰκῶν: μορφή καὶ — ὄντως
τοῦ Πατρὸς 98,19 - 20· σὺ
γὰρ ἡμᾶς ἀπολλυμένους ἐ-
μόρφωσας καὶ πάλιν ἐχα-
ρίσω τὸ κατ' — 98,20· 150,
25· 156,19· 176,11· 178,7·
218,20· 232,20· 246,21· 258,
9· 316,24.

εἰρήνη: δόξα ἐν ὑπίστοις Θεῶ
καὶ ἐπὶ γῆς — ἐν ἀνθρώποις
εὐδοκία 84,26-27· 250,18· 322,
20· 324,2· 350,24.

Ἐκδάτανα 348,13.

ἐκκλησία, -αι 108,23· 154,19· 190,
15· 222,2-8· 232,26· 352,16·
354,6.

ἐλευθερία 80,12· 176,10· 208,25·
326,2.

Ἐλισάβετ 314,15· 316,1.

Ἐλκανᾶ 340,4.

Ἐλλην, -ες 94,15 - 23· 272,8·
278,13.

ἐλπίς 64,18· 66,3· 194,22· 354,
16 - 24.

Ἐλωί 80,21.

Ἐμμανουήλ 30,24.

ἐνανθρώπησις 194,4· 198,25.

Ἐνεμεσσάρος 348,17.

ἐνέργεια 190,13.

ἐνσάρκωσις: διὰ τῆς — τοῦ Λό-
γου (9).

Ἐνώς 340,16.

ἔνωσις (138) 146,14· 148,2· 150,
6· 168,21· 198,17· 202,13·
206,20.

Ἐνώχ 340,16.

ἐξιλασμός 126,21· 286,20.

Ἐξοδος (Βιβλίον Π. Διαθήκης)
338,8.

ἐξιμολόγησις 126,18· 194,22·
286,24.

ἐξουσία 68,8· 70,28· 156,18 - 28·
καὶ ἐχαρήσατο αὐτῷ ὄνομα
τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα, βασι-
λεύειν οὐρανῶν καὶ — ἔχειν
κρίσιν ποιεῖν 156,26 - 28·
158,8· 248,15· 252,2 - 11· 266,
19· 296,3.

ἐπαγγελία, -αι, περὶ τῆς ἐκπλη-
ρώσεως τῶν — τοῦ Θεοῦ
(8)· ἔσχε καὶ αὐτὸς ἀδιά-
πτωτον τὴν — παρὰ τοῦ
ἀληθινοῦ Θεοῦ 18,6.

Ἐπιφάνεια 196,1.

(Ἐπιφάνιος 263).

Ἐρυσθρά Θάλασσα 338,16.

Ἐσδρας 304,11.

Ἐσθῆρ 348,6.

Ἐῤα 90,6.

Ἐυαγγέλιον, -α 12,15· 30,22· 32,
17· 46,21· 70,14· 112,23·
128,9· 144,22· 158,26· 180,
26· 196,5· 204,15· 224,27·
232,21· 234,28· 274,3· 313,3·

348,30· 352,13.
 εὐδοκία 84,27.
 εὐεργεσία 20,10· 144,14· 148,9·
 154,24.
 εὐλάβεια 16,7.
 εὐλογία 42,24.
 εὐσέβεια 160,19· 260,21· 354,23.
 Εὐσέβιος 244,7.
 εὐφροσύνη 86,3· 102,14.
 εὐχή 58,6.
 Ἐωσφόρος 86,23· 100,4.
 Ἐφεισίου (ἐπιστολή Παύλου)
 352,24.
 Ἐφεσος 352,26.
 Ἐφραΐμ 340,4.

Z

Ζαχαρίας 32,1· 314,5-24· 344,
 24.
 ζωὴ 56,8· καὶ ἀντὶ μὲν τῶν ἀ-
 κανθῶν τὸ ξύλον τῆς ζωῆς
 χαρίζεται, ἀντὶ δὲ τῶν τῆς
 ἁμαρτίας αἱμάτων τῷ ἰδίῳ
 αἵματι τὴν γῆν καὶ τοὺς
 πάντας καθάρσιον 56,19-21·
 ἐνεδύσατο ταῦτα, ἵνα καὶ
 ἀπεκδύσῃται καὶ ἀντὶ τού-
 των ἡμᾶς ἐνδύσῃ τὴν —
 καὶ τὴν ἀφθαρσίαν 68,20-
 21· 72,22-25· ἀλλ' ὁ τούτου
 θάνατος σωτηρία καὶ — τοῖς
 πᾶσι γενήσεται 74,23· 84,8·
 Θεὲ Λόγε καὶ ἀληθῶς —
 98,21· 186,8· 210,15· 212,12·
 ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ —
 καὶ ἡ ἀλήθεια 220,25· 228,
 3· 246,27· 258,6· 266,7-8·
 270,18-19· 274,18· 288,7-

16· 299,11· ἡ γοῦν — οὐδὲ
 ἀποθνήσκει, τοὺς νεκροὺς δὲ
 μᾶλλον ζωοποιεῖ 292,11· ἐγὼ
 εἰμι ἡ — 298,14· 324,10·
 352,1· 354,24.
 (ζωοποιήσις 138).
 Ζωροβάβελ 304,1.

H

ἠδονὴ 90,19· 94,6.
 Ἡλεὶ 340,5.
 Ἡσαΐας 28,21· 30,23· 34,6· 34,
 9· 36,17· 58,13· 88,18· 90,
 14· 100,27· 228,4· 306,3· 346,
 6· 350,1.

Θ

θάνατος (9)· τὰ ἀποτελέσματα
 τοῦ σταυρικοῦ — τοῦ Κυρί-
 ου εἶναι ἡ ὑπερνίκησις τοῦ
 φόβου τοῦ θανάτου, ἡ θεο-
 γνωσία καὶ ἡ συντριβὴ τῶν
 εἰδώλων(9)· — ἀντὶ χάριτος
 μηχανώμενοι τῷ Κυρίῳ 14,
 21· 16,6· 40,19· ἐταπεινώσεν
 ἑαυτὸν μέχρι —, — δὲ σταυ-
 ροῦ 42,6· — γὰρ ἡμῶν οὐ
 κατακυριεύει 41,22· ἀλλ' ἔ-
 μενε μᾶλλον ἀπαθὲς καὶ αὐτὸ
 τῆ τοῦ — ἐπικρατεῖα 44,8·
 διὰ γοῦν αὐτὸν τὸν συνόν-
 τα ἀθάνατον Λόγον καὶ ὁ
 — ἐξηφανίζετο παραδόξως
 ἐν αὐτῷ 44,10· 48,9· οὐ γὰρ
 ὡς ἀποθνήσκων ἦν ὁ Κύρι-
 ος, ἀλλ' ὡς τὸν — εἰς
 τοῦτο διώκων 48,23· 50,5·

52,4· 56,13· ἵνα σὺν τῷ — καὶ ταῦτα Χριστὸν ἐξαφανίσῃ καὶ τὴν κτίσιν ἀπὸ τούτων καθάρῃ 56,18· 64,18· 68,2-4· 72,21-24· 74,16-23· 76,12· ὁρῶν γὰρ αὐτὸν καὶ διώκοντα τὸν —, ἐφοβήθη μὴ οὗτός ἐστιν, περὶ οὗ γέγραπται· «Ἵψωθήσεται Κύριος τοῦ ἐλεῆσαι ἡμᾶς» 78,17-20· καὶ γὰρ ὃν ἐφοβεῖτο γενέσθαι — τοῦτον ἀπέθανεν ὁ Κύριος, κάκεινος ἐσκύλευται 82,6· ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντός τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας 82,22· οὕτω καὶ ὁ — ἐσφάλῃ πολὺ προσβαλὼν τῇ ζωῇ, ἥτις ἐστὶν Χριστὸς 84,7-8· οὐ γὰρ ἠδυνήθη κρατῆσαι αὐτὸν τῷ —, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τὸ κέντρον ἀπώλεσεν 84,8-9· Ποῦ σου —, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ἄδη, τὸ νίκος; 84,11-12· 86,4-28· 86,20· πάλαι μὲν γὰρ ὁ ὄφις ἠπάτησε τὴν Εὔαν καὶ τῷ φθόνῳ τούτου ὁ — εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον 90,6-7· Ἦδη δέ τινες καὶ αὐτὸ τὸ κέντρον τοῦ — πατοῦντες οὐκ ἐδειλίασαν τὸν — 90,20-22· 96,2· τὸν μὲν — ἐθριάμβευσας, τὸν δὲ τοῦτον κατέχοντα διάβολον ἀνείλες 98,1-3· 100,14· 108,15· ὁ μὲν γὰρ — τοῦ Σωτῆρος τὴν οἰκουμένην ἠλευθέρωσε καὶ τὰ ἔθνη τὸν Θεὸν ἐδόξασεν 108,

16-18· ὁ μὲν — τοῦ Κυρίου τοὺς νεκροὺς ἐξωποίησεν, ἡ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλή τῆς ζωῆς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους ἐστέρησε 108,20-22· 110,12-13· ἐβασίλευσεν ὁ — ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωσέως 116,4· 134,8· 144,25· 150,17· 152,6· 154,12-16· 156,6-21· φθόνῳ δὲ διαβόλου — εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον 156,20· 166,1· 168,3-20· 170,9· 174,8-15· 184,11· 188,1-7· 190,23· 192,9· 198,5-25· 208,15· 210,13· 212,11· 224,22· 230,16· 232,24· 234,25· 236,7-24· 238,10-13· 246,16· 256,4· 266,16· 268,4-11· 270,11-15· 272,20-26· 286,7· 288,5· 294,10· 298,13· 324,2-18.

Θαρσεῖς 28,6.

Θεοκὸν 342,25.

θέλημα 308,23-26· 352,19· 354,2-19.

θέλησις 154,13· 218,20· 310,9.

θεογνωσία (9)· 90,25· 108,19· 126,3· 282,20.

Θεὸς (8· 9· 262)· διτι ἀδύνατόν ἐστι ψεύσασθαι τὸν — 12,19· 14,6· ὁ — πιστός ἐστι καὶ ἀληθινὸς 14,6· γινέσθω δὲ ὁ — ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης 14,10· 16,1· 18,6· 20,22· 22,1· 22,26· οὐ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ὁμνύει ὁ — 24,4· 24,10· 26,6· 26,21· 28,9· 30,7· 30,17· Χριστὸς γὰρ — δύναμις

καὶ — σοφία 42,1· 48,14·
 50,19· 54,18· 56,3· 62,20· 66,
 6· 70,5· 78,14· 80,22· 82,10·
 Δόξα ἐν ὑψίστοις — καὶ ἐπὶ
 γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐ-
 δοκία 84,26· 90,11· 92,29·
 94,3-26· 96,3-27· 98,10 -
 21· συνέτριψεν ὁ — τὸν ζυ-
 γὸν τῶν ἁμαρτωλῶν 100,8·
 102,20· 104,17· ὁ γὰρ τὸν
 ναὸν τοῦ — φθειρών, φθει-
 ρεται ὑπὸ τοῦ — 114,1· 118,
 5· 120,18· 122,9 - 18· 124,11·
 126,1 - 28· 128,20· 132,12·
 140,6 - 10· 142,5· Θεὸς ἀλη-
 θινὸς 142,5· 144,11· 146,13·
 148,11· ἦν ἔλαβεν ὁ ἐν μορ-
 φῇ — ὑπάρχων — 152,2·
 154,1 - 19· 160,1· 164,3 - 26·
 166,15 - 26· 168,12 - 18· 170,
 25· 172,8· 176,9 - 24· 178,3 -
 21· 182,9 - 17· 186,16· 188,
 14 - 24· 190,1 - 23· 192,8·
 194,13 - 21· 196,4 - 16· 198,
 2 - 24· 200,3 - 21· 204,18 - 26·
 206,2 - 28· 208,3 - 17· 212,3 -
 11· 216,1 - 7· 218,5 - 14· 220,
 15· 222,11 - 22· 226,20 - 27·
 228,4 - 24· 232,2 - 20· 234,6·
 236,5 - 11· 238,7 - 27· 240,6 -
 25· 242,1 - 8· 246,5 - 20· 250,
 3· 252,18· 260,13 - 18· 260,
 17 - 20· 276,4 - 23· 280,17·
 284,6· 290,20· 292,2 - 24·
 294,1· 296,5 - 23· 298,6 - 13·
 302,1 - 21· 304,6 - 22· 306,27·
 310,2· 314,15· 316,10 - 27·
 320,7 - 27· 322,10· 324,22·
 326,5 - 15· 332,3· 334,4· 338,

6· 340,19· 344,10· 346,11·
 350,8 - 22· 352,7· 354,2 - 23·
 356,6· Θεὸς ἀληθινὸς 164,12.
 θεοσέβεια 324,6.

Θεὸς Λόγος (138)· 142,9· 158,9·
 162,1· 170,12· 178,22· 180,
 24· 190,16· 198,1 - 24· 206,
 3· 226,7· 238,6· 266,4 - 17·
 268,3· 270,4· 272,2 - 21· 274,
 9· 278,23· 282,23-290,6 - 25·
 296,5· 300,24· 304,3 - 22·
 310,2· 316,27.

Θεότης (9· 137· 139)· 50,18·
 116,26· 142,13· ἄκτιστος μὲν
 γὰρ πέφηνε μόνη ἡ ἀγία
 Τριάς τῆς — ἀϊδιός τε καὶ ἄ-
 τρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος
 144,26· 146,5· 148,22· 150,
 3· Θεότης τοῦ Λόγου 154,
 11· 160,20 - 23· 162,21· 166,
 9· 186,20· 196,16· 202,1 - 4·
 204,19· 206,9 - 18· 210,9·
 214,13· 216,3 - 25· 218,20·
 220,21· 222,8· 224,24· 226,
 14· 228,14· 230,4 - 9· 240,8 -
 25· 264,3 - 4· 266,8 - 20· 272,
 23 - 27· 278,3· 284,9 - 27· 286,
 8 - 27· 288,2· 290,7 - 19· 292,
 10· 298,3 - 22· 300,7· 302,14·
 306,19 - 25· 308,28· 318,4·
 330,25. θεότης ἀπαθῆς 180,
 9· θεότης τοῦ Λόγου 168,13.

Θεοτόκος 168,24· 170,22.

Θεοτόκος Μαρία 146,19.

Θεόφιλος 350,12.

Θεσσαλονικεῖς (ἐπιστολὴ Παύ-
 λου) 354,5.

Θεσσαλονικεὺς, -εῖς 354,6.

θλίψις 300,17.

θυσία 122,22· 124,18· 132,9· 318,
23· 320,4· 320,25.

I

Ἰάειρος 348,8.

Ἰακώβ 30,12· 86,10· 102,25· 284,
6· 304,25 314,17.

Ἰάκωβος 286,26· 350,16· 352,7.

Ἰαρέδ 340,16.

Ἰδουμαία 344,10.

Ἰεζεκιήλ 124,11· 306,27· 308,5.

Ἰερεμεὴλ 340,5.

Ἰερεμίας 28,22· 88,19· 96,
13· 100,19· 102,13· 122,14·
280,25· 282,10· 296,23· 342,
1· 346,11.

Ἰερουσαλήμ 32,1· 60,23· 100,18·
102,21· 106,9· 120,9· 318,7·
320,26· 340,23· 342,25· 344,
5· 346,7.

Ἰεροσόλυμα 320,3.

Ἰεριχώ 124,21.

Ἰεροβοάμ 342,22 - 26.

Ἰησοῦς (262)· 38,21· 180,14·
184,13· 216,2 - 22· 218,24·
230,4· 264,21· 274,12· 276,
2· 280,18· 282,4· 284,12 - 22·
286,10· 290,5-22· 292,27·
298,5· 300,3 - 9· 302,15· 304,
2 - 17· (313)· 324,21· 326,24·
328,21· 350,13· 352,26· 354,
2· Ἰησοῦς Ναζαρηνός 324,
21.

Ἰησοῦς Ναυῆ (Βιβλίον Π. Δια-
θήκης) 338,17.

Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 132,11· 134,
4· 338,18.

Ἰησοῦς Χριστός 42,17· 110,20·
114,21 - 27· 116,21 - 23· (137)·

140,2· 164,14 - 25· 176,11·
184,26· 194,23· 196,4· 198,
8· 204,5· 210,14· 224,15·
228,12· 266,1· 274,16· 276,
16· 278,21· 280,1 - 24· 282,
12· 284,1· 290,9 - 22· 308,9·
348,28· 350,17 - 27· 352,6·
354,7.

(Ἰθάκη 88).

Ἰορδάνης 132,13· 338,15.

Ἰούδα (Βασίλειον) 342,26· 344,
4.

Ἰούδα (ἐπιστολή) 352,6.

Ἰουδαία 100,28· 146,25· 206,5·
346,7.

Ἰουδαῖος, -οι (8· 10)· 14,19· 32,
11· 34,4· 34,9· 36,10· 36,15·
36,21· 38,1· 40,5· 46,25· 48,
2· 48,4· 52,16· 62,13· 68,24·
70,11· 72,13 - 17· 80,26· 96,
11· 100,14· 102,10· 108,9 -
27· 110,6 - 27· 112,2 - 27· 114,
3 - 15· 186,8· 204,9· 234,21·
236,6 - 21· 258,6· 278,12·
294,12· 296,27· 298,8· 302,
7.

Ἰούδας (ἀπόστολος) 284,11· 352,
6.

Ἰούδας (υἱὸς Ἰακώβ) 102,13 -
26· 112,16· 300,24· 304,25·
306,12· 314,21.

Ἰουδήθ 348,10.

Ἰρος 88,21· 92,10.

Ἰσαάκ 30,10· 318,6.

Ἰσραήλ (262)· 60,25· 74,13· 120,
3 - 5· 122,28· 280,16· 338,
8 - 21· 340,12· 342,22· 344,1·
346,3.

Ἰωαθάμ 342,21· 444,3· 346,8.

- Ἰωακείμ 346,18.
 36,18· 38,8· 54,11· 66,21 -
 Ἰωάννης (εὐαγγελιστῆς) 34,3·
 24· 128,12· 164,17· 196,25·
 234,19· 248,10· 250,20· 264,
 9· 286,26· 290,21 - 28· 292,
 21· 294,19· 350,7· 356,8.
 Ἰωάννης (Πρόδρομος) (38)·
 70,4· 286,18.
 Ἰωᾶς 342,22· 344,1.
 Ἰωβ 88,19· 92,15· 342,16.
 Ἰωήλ 344,6.
 Ἰωνᾶς 28,8· 344,11.
 Ἰωσάφατ 60,24.
 Ἰωσήφ 30,12· 146,21-25· 264,
 22· 302,20.
 Ἰωσήφ (μνηστήρ Μαριάς) 226,
 4.
 Ἰωσίας 340,22· 344,20.

Κ

- Καϊνᾶν 340,16.
 κακία 52,24· 64,3· 82,17· 126,25·
 140,18· 200,24 - 25· 212,20·
 322,24· 324,26.
 Καππαδοκία 350,21.
 κατάρα 44,26· 56,22.
 καρδία 284,6· 304,2 - 17· 322,6 -
 19· 332,20.
 κατήχησις 282,21.
 Κηδᾶρ 28,25.
 Κισαῖος 348,8.
 Κολοσσαί 354,3.
 Κολοσσαεῖς 130,8· 354,1.
 Κορίνθιοι 46,16.
 Κορινθίους (ἐπιστολή Παύλου)
 352,14.
 Κόρινθος 352,20.

- Κρανίου τόπος 12,6· 44,25.
 κρίσις 92,23· 106,19· 204,7· 208,
 1 - 4· 252,15· 294,18· 302,26·
 304,1.
 Κριταὶ (Βιβλίον Π. Διαθήκης)
 338,20.
 Κυριακή (ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος)
 (10)· 122,4· 128,1 - 4· 130,6·
 264,10.
 Κυριακὸν σῶμα 296,21· 300,21.
 Κύριος (8· 9· 262· 263· 313)·
 14,17· 18,13· — ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς Χριστὸς 20,2· ὤμοσε
 — καὶ οὐ μεταμεληθήσεται
 22,22· 24,12· αὐττὸς — καὶ
 ποιητῆς τῶν ἀπάντων ὑπάρ-
 χων 24,1· 24,22· 26,26· 28,
 4· 28,23· 30,21· 32,2· 34,7·
 40,2· 40,13· ὁ δὲ — ἡμῶν
 ἀθάνατος καὶ ἀφθαρτός ἐστι
 40,20· — μερὶς τῆς οἰκονο-
 μίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου
 μου 44,22· 46,1· 46,22· 46,
 17· 50,15· 52,9· 54,9· 56,12·
 56,27· 58,4· 60,9· 62,4· 64,
 1· 66,10· 68,4 - 19· 70,26· 72,
 11 - 18· 74,1 - 27· 76,7 - 22·
 78,1-22· Γεῖσασθε καὶ ἴ-
 δετε, ὅτι χρηστὸς ὁ — 78,
 11· 80,4 - 18· 84,2 - 23· 86,
 10· 88,7· 88,12· 90,24 - 28·
 92,3 - 23· Ὁ — ἐπτώχευσεν,
 ἵνα ἡμεῖς τῇ πτωχείᾳ αὐτοῦ
 πλουτήσωμεν 92,15· 94,5· 96,
 14 - 19· 100,2 - 25· 102,
 6 - 22· 104,1 - 17· 106,1 - 19·
 108,9 - 22· 112,2 - 27· 114,4 -
 22· 116,5 - 19· 120,6· 122,
 15 - 27· 124,14 - 26· 126,4 -

29· 128,19· 130,1· 132,13·
 134,4· 140,1· 144,12 - 20·
 148,13· 150,9· 152,7 - 22·
 154,1· 156,10· 160,4 - 11·
 164,9· 174,4· 174,13· 176,12·
 178,23· 180,24 - 28· 182,1 -
 23· 184,6· 186,13 - 24· 190,
 11· 192,11· 194,23· 196,4·
 204,4· 212,7 - 28· 214,11 - 25
 216,1· 220,4 - 23· 224,28·
 228,2 - 16· 230,3 - 13· 234,7 -
 11· 236,21 - 26· 238,1· 244,
 7 - 20· 250,10· 260,12· 264,
 4· 266,13· 274,23· 278,4·
 280,10 - 25· 282,1· 284,1·
 290,11 - 18· 292,5 - 21· 296,
 4 - 23· 298,10· 300,2 - 4· 304,
 25· 306,19 - 23· 308,19· 310,
 11, 316,3-31· 318,21 - 29·
 320,14· 322,26· 324,1 - 15·
 326,26· 328,14 - 26· 330,21 -
 25· 338,11 - 21· 340,19 - 23·
 342,1 - 19· 344,2 - 25· 446,2·
 348,5· 350,27· 354,7.

Κύριος Σαβαώθ 58,13.

Κύριος (Πέρσης βασιλεύς) 340,
 25.

Α

Αάξαρος 266,14· 286,5.

Αάμεχ 340,17.

Αευί 314,19.

Αευίτης, -αι 124,2 - 5.

Αευιτικόν (Βιβλίον Π. Διαθή-
 κης) 338,10.

Αόγος (262· 263)· διὰ τῆς ἐν-
 σαρκώσεως τοῦ — (9)· ὁ
 πάντων διὰ τοῦ — ποιητής

τυγχάνων 14,1· ἀμετάβλητον
 ἔχει σὺν τῷ — τὴν φύσιν
 14,2· Ἄγαθοῦ γὰρ Πατρὸς
 ἀγαθὸς ὁ — ὑπάρχει 40,22·
 44,11· ὁ δὲ — ἄφθαρτος ὢν,
 ὠφελεῖ μᾶλλον τὸ φθαρτὸν
 συνὼν αὐτῷ 44,12· 60,1· 68,
 25 - 26· 90,23· 96,10· Θεῖς
 —, καὶ ἀληθῶς σοφία τοῦ
 Πατρὸς 98,3· — τοῦ Πα-
 τρὸς 98,15· Θεὲ — 98,21·
 102,12· 116,13 - 23· 128,9·
 (138· 139)· 142,9 - 11· 144,
 24· 146,5 - 19· 148,3 - 29·
 150,6 - 12· 152,18· 154,11 -
 13· 158,1-9· 162,4-26· 164,
 2 - 21· 168,3 - 13· 170,5 - 21.
 Ὁ — σάραξ ἐγένετο 170,5·
 174,22· 184,1· 188,5· 190,3 -
 14· 192,7 - 20· 196,8 - 19·
 200,17· 202,5 - 26· 206,3·
 212,3 - 12· 214,7· 216,3 - 20·
 224,4 - 24· 230,25· 232,17·
 234,1 - 22· 236,3 - 23· 238,7 -
 21· 240,16 - 23· 242,4· 244,
 11· 246,6 - 25· 248,20 - 28·
 250,14· 254,9· 264,2 - 23·
 266,1 - 17· 268,4 - 13· 270,1 -
 21· 272,14 - 27· 274,20· 276,
 4· 278,4· 280,7· 284,9 - 27·
 286,28· 288,26· 290,7 - 19·
 292,1 - 14· 294,1 - 27· 296,5·
 298,22· 300,8 - 13· 302,3 - 16·
 304,3 - 22· 306,25· 318,10·
 330,3-8· 332,3· 350,7.

Αόγος τοῦ Θεοῦ 190,14· 228,14·
 266,5· 266,6· 326,10· 332,1.

Αουκᾶς 50,7· 158,25· 276,11-16·
 280,5· 302,18· (313)· 314,1·

350,4.

λύπη 180,25· 184,11.

M

Μαθουσάλα 340,16.

μακροθυμία: τί οὖν ὑπολείπεται
νοεῖν ἢ — καὶ φιλανθρωπί-
αν τοῦ Δεσπότη; 28,1-2·
28,19· 30,1· 30,6.

Μαλαχίας 444,2.

Μαλελεήλ 340,16.

Μανιχαῖος, -οι 146,10· 170,16·
176,26· 178,15· 194,4· 200,
21· 212,18.

Μαρδοχαῖος 348,7.

Μαρία (Θεοτόκος) (138)· 30,
24· 146,19· 160,24· 188,22·
190,1· 206,4· 224,11· 226,4·
240,6· 266,1· 278,18-20·
280,13· 282,8· 284,19· 298,
4· 300,20· 318,9.Μαρκίων 170,14· 288,22· 200,20·
204,21· 212,18· 224,23.

Μάρκος 54,12· 348,30.

ματαιότης 342,10.

Ματθαῖος 38,17· 54,12· 158,24·
164,15· 248,6· 348,28.

Μελχισεδέκ 22,23.

μετάνοια 26,11· 26,23.

Μῆδοι 348,13.

μίμησις 150,25· 190,26· 192,14·
220,26.

μίσος 140,19.

Μιχαίας 30,26· 106,12· 344,2.

μοιχεία 56,1.

Μονογενῆς 252,18· 256,24· 258,
7· 260,13.

μυστήριον 196,26· 206,16· 218,

8· 222,6· 282,24· 296,29·
306,20· 308,18.

Μωδὸς 340,12.

Μωσῆς 14,6· 18,17· 22,21· 30,10·
88,20· 116,4· 126,4· 226,26·
246,17· 318,20· 338,10-19.**N**

Ναασσῶν 314,20.

Ναζαρετ 200,12-19· 204,18· 206,
2-3· 298,6.

Ναοὺμ 344,15.

Ναυοχοδονόσορ 100,20· 348,11.

Νεισάν (ἔβραϊκὸς μῆν) 348,7.

νέκρωσις 236,5.

Νεφθαλεὶμ 348,5.

Νινευί 26,8· 26,25· 344,13· 348,
11.Νινευίτης, -αι 26,5· 26,12· 28,9·
28,15· 30,5.νόμος 148,1· 192,8· 208,26· 250,
16· 316,22· 318,23· 322,26.

Νῶε 340,17.

O

(Ὀδυσσεὺς 88).

Ὀξίας 342,20-26· 346,8.

οἰκονομία (8) (142,11) 144,13-25·
186,12· 196,26· 200,11· 202,
17-24· 204,17· 214,6· 224,21·
230,5· 252,3· 238,24· 244,9·
246,13· 266,16· 302,4.

ὄλοκαύτωμα 126,8.

ὁμοίωσις 150,25· 170,15· 196,12·
200,8-27· 220,25.

ὁμολογία 316,7.

ὁμοούσιος, οἱ μὲν γὰρ πατέρες

εἰρήκασι — τὸν Τῖον τῷ
 Πατρὶ καὶ Θεὸν ἀληθινὸν
 ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ καὶ τέ-
 λειον ἐκ τελείου 142,4-6·
 160,20-24· 162,2-20· 166,3 -
 11· 168,13-28· 170,21· 192,
 20· 198,26.

ὁμοουσιότης 222,23.

ὄργη 26,11· 26,22· 30,2· 78,5.

ὄρκος (8)· 18,20· Ἄλλως τε καὶ
 ὁ — ἀληθείας ἐστὶ μάρτυς
 καὶ οὐ τῶν χρημάτων ση-
 मानτικὸς 22,1· εἰ μὲν οὖν
 ἐστι τῷ ὁμνύοντι πίστις καὶ
 ἀλήθεια, τίς ἢ χρεία τοῦ —;
 22,5· 22,25· ὁ λόγος — αὐ-
 τοῦ ἐστὶ 24,2· ὡς γὰρ ἀν-
 θρώπων τὸν λόγον — δεβαι-
 οῖς, οὕτως ἃ λαλεῖ ὁ Θεὸς
 ἀνθ' — λογιζέτω διὰ τὸ θέ-
 βαιον καὶ ἀμετάθετον τῆς
 βουλῆς αὐτοῦ 24,9-11· 24,14·
 24,16· ἀλλ' ἅπερ ἀληθεύων
 λαλεῖ ὡς — ἐστὶ τοῖς ἀνθρώ-
 ποις πρὸς πίστιν 24,23· 26,
 1· 26,2.

Οὐαλεντίνος 166,13· 224,7.

οὐσία 146,5-11· 260,12.

Π

πάθημα 274,11· 300,14.

πάθημα τοῦ Κυρίου (9)· 12,3.

πῦθος (8)· 12,3· 166,18· 168,3·
 170,9· 180,8-18· 190,22· 198,
 5-17· 200,2· 202,2· 222,21·
 224,2-22· 226,1· 228,6-24·
 232,23· 310,7.

παλιγγενεσία 130,19.

Παναγία 314,16.

παράδεισος 68,15· 76,25· 90,30·
 246,18· 248,2.

παράκλητος 226,22.

παραφροσύνη 258,5.

Παρθένος 30,25· 68,28· 94,11·
 (138)· 168,24· 170,22· 190,
 18· 198,28· 200,15-21· 204,
 23· 206,4-19· 266,25· 272,
 21· 314,16· 316,1-7· 318,9.

Παρθένος Μαρία (138)· 154,9·
 272,21· 314,9.

Παροιμιαὶ Σολομώντος (Βιβλίον
 Π. Διαθήκης) 342,6.

Πάσχα 198,7.

Πατὴρ (262)· 42,11· 44,19· 68,
 26· 98,3-24· Μορφὴ καὶ εἰ-
 κὼν ὄντως τοῦ — 98,19-20·
 100,12· 128,12· (139)· 142,
 5· 152,23· 160,25· 162,3·
 166,7· 170,22· 192,23· 198,
 22-26· 200,20· 224,8· 226,3-
 21· 228,19· 232,8· 238,8·
 240,15· 244,2-23· 246,3-11·
 248,10· 250,19-27· 252,1-17·
 254,9-25· 256,2-27· 258,1-15·
 260,22· 266,8· 272,5· 274,1-
 13· 276,5-24· 278,5-23· 280,
 7· 286,21· 288,11-26· 290,6-
 26· 292,18-20· 294,2-26· 296,
 1-8· 298,18· 302,3-27· 304,3-
 16· 306,17· 308,21-25· 310,
 3· 316,28· 320,1-3· 330,17·
 350,22· 352,7· 354,7.

Πάτριος 264,10.

Παῦλος, ἀπόστολος, (8)· 12,18·
 40,13· 42,6· 42,16· 46,15·
 92,1· 96,6· 110,16-26· 114,2-
 20· 120,16· 130,8· 196,24· 198,

6· 204,4· 246,4· 266,5· 274,
15· 276,1-22· 288,13· 280,8-
27· 292,25· 294,4· 298,24·
300,6-16· 302,6· 308,8· 352,
9· 354,1-21.

Παῦλος Σαμοσατεύς 188,25· 200,
16· 202,8· 204,20.

πειρασμός, -οὶ 216,22-23.

περιτομή (10)· 130,13-23· 132,3-
16· 134,2.

Πέρσης, -αι 340,26· 342,2.

Πέτρος 16,3· 166,22· 214,2-26·
286,25· 292,8· 300,15· 350,
19.

Πιλάτος (9)· 40,4· 46,29· 48,
3· 48,26· 52,17· 62,24· 66,5.

πίστις (262)· 16,17· τὸν δρόμον
τετέλεκα, τὴν — τετήρηκα
18,3· 18,25· 20,3· εἰ μὲν οὖν
ἔστι τῷ ὁμνούντι — καὶ ἀλή-
θεια, τίς ἢ χρεῖα τοῦ ὄρ-
κου; 22,5· 24,3· 24,24· 30,
13· 74,26· πλείονα γὰρ μάλ-
λον ὁ θάνατος ὁ τοῦ Σωτή-
ρος — καὶ σωτηρίαν τοῖς
ἀνθρώποις φέρει 76,11-13·
92,27· 114,9-18· 140,12-15·
192,22· 194,11-16· 204,14·
222,2 310,1· 316,7· 328,3-17·
350,26.

Πνεῦμα 20,23· 68,29· Κυρίου ἐπ'
ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με,
εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀ-
πέσταλκέ με... 80,8-11· 84,
1· 104,9· 122,13· 128,19· 154,
3-7· ὅτι ἢ τοῦ — φύσις ἄρ-
ρητός ἐστιν 154,7· 158,9-19·
162,14-21· 166,7· 214,19·
230,3· 286,8· 292,8· 314,23·

350,22.

Πνεῦμα ἅγιον, Ἄγιον γὰρ —
παιδείας φεύξεται δόλον 18,
26· 166,9-13· 168,26· 190,18·
194,2· 198,22· 206,4· 260,
23· 286,22· 296,1· 302,14·
306,9.

(Πόντος 280)· 350,20,

Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Βιβλ.
Κ. Διαθήκης) 14,25.

πραότης 320,22· 322,10.

πραῦτης 300,14.

προαίρεσις 34,19· 36,13· 38,2·
328,16.

πρόγνωσις 300,19· 350,22.

πρόνοια 324,4.

προσκύνησις 152,18.

πρόσωπον 98,4· 198,16· 218,23·
258,24· 276,24· 280,14· 294,
5· 304,11· 350,3.

(προφητεία 9).

πρωτότοκος 146,2· 220,27· 222,
15· 232,20-26.

πτῶσις: ἢ — τοῦ ἀνθρώπου εἰς
τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ φιλαν-
θρωπία τοῦ Θεοῦ (9).

P

Ρουθ (Βιβλίον Π. Διαθήκης)
338,23· 348,20.

Ρωμαίους (ἐπιστολὴ Παύλου)
352,11.

Σ

Σαβαώθ 100, 28.

Σάββατον (10)· 120,3-21· 122,1-
27· 124,6-28· 226,2-26· 128,

1-3· 130,22-27.
 Σαβέλλιος 192,26· 202,7· 258,5.
 Σαλομών 340,18.
 Σαμαρείτης, -αι 294,18.
 Σαμοσατεὺς (Παῦλος) 182,25·
 200,16· 202,8.
 Σαοὺλ 298,26· 340,7.
 Σάπφειρα 14,25· 16,7· 16,24.
 Σάρρα 318,6.
 σάρκωσις (137)· 140,1· 184,2·
 198,24.
 σάρξ (263)· τὸ μὲν πνεῦμα πρό-
 θυμον, ἡ δὲ — ἀσθενῆς 52,
 5· 60,1· οὐ γὰρ ἀδοξίαν ἤ-
 νεγκεν ἡ — τοῦ Λόγου 116,
 23· 130,10· (137)· 142,13·
 144,1-28· 146,6-16· 148,1-25·
 150,1-8· 152,27· 156,1-3· 158,
 24· 160,20· 162,5-27· 164,1-
 3· 166,4-18· 168,4-26· 170,3-
 17· 172,25· 180,7-15· 186,
 14· 188,24· 190,24· 192,3-19·
 196,9· 198,1-12· 200,8-26·
 202,3-6· 204,20-25· 206,1·
 210,1-8· 212,19· 214,13· 218,
 18· 220,19· 222,17-22· 224,
 4· 226,5-21· 228,10-23· 234,2-
 22· 236,2· 238,18-28· 240,9·
 246,25· 248,20· 250,14· 264,
 3-13· 266,13· 288,27· 292,8·
 300,18· 308,10· 310,5· 318,
 10· 320,8.
 Σατανᾶς 66,8· 90,8-28.
 Σεμεὶ 348,8.
 Σεραφίμ 258,23.
 Σιλουανὸς 246,4· 354,8.
 Σίμων (ὁ Κυρηναῖος) 66,22-26·
 68,2.
 Σινᾶ 338,11.

(Σινώπη 280).
 Σιράχ 348,4.
 Σιών 84,23· 106,20· 318,7.
 Σιφᾶ 340,4.
 σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου 338,11.
 Σοδομίτης, -αι 104,26.
 Σολομών (337)· 30,15· 112,11·
 278,16· 280,12· 282,9· 308,
 19· 342,13.
 Σουσάννα 346,19.
 Σοφία 18,26· 276,4-21· 282,11·
 294,2.
 σοφία (262)· 200,17· 258,12·
 302,9· 342,8· 348,4.
 Σοφία Ἰησοῦ Σιράχ (Βιβλίον
 Π. Διαθήκης) 348,4.
 Σοφία Σολομώντος (Βιβλίον Π.
 Διαθήκης) 348,2.
 Σοφωνίας 344,18.
 σταυρὸς (8· 9· 313· 328)· 12,4·
 ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν μέχρι
 θανάτου, θανάτου δὲ — 42,
 6· 46,19· 48,20· 66,11-28·
 68,6· 70,27· 72,2-23· 74,2-
 14· 76,10· 76,13-20· καὶ ἡ-
 θελε μὲν καταβῆναι τὸν Κύ-
 ριον ἀπὸ τοῦ — καὶ μὴ ἀ-
 ποθανεῖν 80,5-6· 88,1· 94,8-
 20· 96,1· Μακάριε ἀληθῶς
 ζωοποιεῖ — τοῦ Σωτῆρος 98,
 1-28· 100,6· 108,23· ὁ — τοῦ
 Κυρίου ἀγγέλους συνῆψε τοῖς
 ἀνθρώποις καὶ μεσίτης τῆς
 φιλίας αὐτῶν γέγονεν 110,
 2-3· 110,19-27· ὡς τρόπαιον
 τῆς ἁμαρτίας ἐφόρει τὸν —
 110,26· 114,11-21· 150,23·
 186,8· 238,5· 242,6· 266,2.
 (Σταύρωσις 8).

Στέφανος 276,3· 292,28.
 συκοφαντία 46,26.
 Συμεῶν 146,27.
 Σωσθένης 352,16.

Σωτήρ (8)· 14,19· 20,6· 32,2·
 32,12· 34,19· 40,3· 46,11· 48,
 1· 50,13· 58,20· 60,4· 62,
 15· 64,2· 66,7· 70,8-17· 74,
 27· 76,2-16· 78,3-22· 82,20·
 84,17· 86,8· 88,15· 90,29·
 94,11· Μακάριε ἀληθῶς καὶ
 ζωοποιὲ σταυρὲ τοῦ — 98,1·
 100,16· 102,8· 104,11· 106,1·
 108,11· 112,5· 128,23· 176,
 20· 180,8· 248,6-16· 250,11·
 254,11· 258,3· 268,19· 270,
 12-16· 276,8-13· 280,1· 282,
 4· 284,7· 288,22· 296,11·
 298,21· 300,9· 324,14· 326,
 1· 328,2· 330,11· 354,15.

Σωτηρία, διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως
 τοῦ Λόγου ἐπέτυχε τὴν —
 τοῦ ἀνθρώπου (9)· 56,14·
 ἀλλ' ὁ τοίουθου θάνατος — καὶ
 ζωὴ τοῖς πᾶσι γενήσεται 74,
 23· 76,8· πλείονα γὰρ μᾶλ-
 λον ὁ θάνατος ὁ τοῦ Σω-
 τήρος πίστιν καὶ — τοῖς
 ἀνθρώποις φέρει 76,11-13·
 142,6· 150,19· 180,5· 294,23·
 206,22· 218,9· 274,6· 280,
 26· 282,2.

σωφροσύνη 16,21· 90,18· 320,19-
 28· 322,10-23.

T

ταπεινοφροσύνη 322,4.
 ταπεινώσις 164,6.

τελειότης 192,13· 260,14.
 τελειώσις 238,2.
 Τιμόθεος 164,27· 278,21· 308,8·
 352,19· 354,2-20· 356,1.

Τίτος 354,21.

Τριάς (139)· 162,15-18· 170,1-
 3· 202,2· 224,7· 260,7.

Τριάς ἁγία 144,27.

Τωβιθλ 348,14.

Τωθιτ 348,14.

Υ

ὑδρις 62,12· 154,22.

ὑποθεσία, σὺ καὶ τὴν — ἡμῖν
 ἀποδέδωκας καὶ ἀποκαταλ-
 λάξας ἡμᾶς τῷ σαντοῦ Πα-
 τοῦ τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρ-
 κὶ κατήργησας 98,10-12, 104,
 18.

Υἱὸς 116,26· 122,10-16· 168,2-25·
 176,11· 190,20· 192,11· 194,
 1· 208,16· 226,4· 244,3· 246,
 2-22· 248,10· 250,5· 252,2-
 17· 254,18-25· 256,1-29· 258,
 1-15· 260,22· 266,20· 274,
 7-26· 278,6· 284,18· 286,22·
 290,25· 292,17· οὐδεὶς ἐπι-
 γινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ
 ὁ —, καὶ τὸν — οὐδεὶς ἐπι-
 γινώσκει εἰ μὴ ὁ Πατήρ
 καὶ ὁ ἕαν ὁ — ἀποκαλύψῃ
 292,18-21· 294,2-19· 296,1-
 8· 300,27· 302,11· 304,8· 306,
 17· 308,20-25· 314,14· 326,
 8· 354,13.

Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (262)· 164,
 10· 190,19· 224,16· 228,16·

276,3-19· 288,22· 292,28·
294,2-20· 328,22.

Τίος τοῦ Θεοῦ 50,4· 72,18· 76,
11· 82,15· εἰρηνοποιεῖ ἀλη-
θῶς — τοῦ Θεοῦ 98,10, 104,
17· 114,10· 118,4· (139)·
142,4-10· 148,22· 164,10·
178,12· 198,26· 208,16· 210,
1· 218,1· 222,20· 224,14·
228,22· 268,10· 270,8· 274,
26· 286,5· 292,24· 302,17·
304,12· 306,10· 314,8· 326,
15· 350,1.

ὑπόστασις 168,21· 260,16.

Ἐπιστολὴ 40,26· 218,12.

Φ

Φαραώ 30,14· 52,26.

Φαρισαιοί, -οὶ 70,8-25· 110,14.

φθόνος 46,28· 48,4· 78,21· πά-
λαι μὲν γὰρ ὁ ὄφις ἠπάτησε
τὴν Εὐάν καὶ τῷ — τοῦτου
ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν
κόσμον 90,6· — δὲ διαδό-
λου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς
τὸν κόσμον 156,20· 178,8·
218,10.

φθορὰ 150,16· 156,13· 174,23·
176,3· 184,17· 230,17· 268,
11· 270,4.

φιλιππησία, ἡ πτώσις τοῦ ἀν-
θρώπου εἰς τὴν ἁμαρτίαν
καὶ ἡ — τοῦ Θεοῦ 12,23·
τῇ γὰρ — τὴν ἀρχὴν ἤμδλυ-
νε 26,11· τί οὖν ὑπολείπε-
ται νοεῖν ἢ μακροθυμίαν καὶ
— τοῦ Δεσπότη 28,1-2· 28,

16· 40,12· 42,2· 194,22· 330,
14.

Φιλήμων 354,25· 356,1.

Φιλιππησίους (ἐπιστολὴ Παύλου)
352,27.

Φίλιπποι 352,29.

Φίλιππος 298,15.

φιλονικεῖα 170,27.

φρόνημα σαρκικὸν 332,25.

φρόνησις 172,1· 204,14· 322,23.

φύσις (9· 262)· τῶν μὲν γὰρ
γεννητῶν ἡ — ἰδίων ἔχει τὸ
τρέπεσθαι καὶ κινεῖσθαι ποι-
κίλαις μεταβολαῖς 12,20· 82,
20· φύσις ἀνθρώπινη (137·
138· 139)· φύσις θεία (139)·
148,5· 150,8· 152,5· 154,11·
156,6· 158,8· 160,9· 162,11·
τῇ μὲν θεϊκῇ — ἀπαθῆς
καὶ ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοίω-
τος ὢν, τῇ δὲ σαρκὶ παθῶν
166,20· 168,12-14· 178,2-19·
182,10-26· 184,2· 196,18-24·
198,27· 200,22· 208,7-23·
210,2-18· 212,23· 216,7-15·
220,22· 222,11· 224,1· 224,
8· 226,18· 234,1· 252,19-24·
254,3-9· 258,1-26· 270,4-10·
290,26· 292,14· 310,4· 310,
9· 314,11· 320,7· 326,18· 330,
14· φύσις θεία 226,23.

φῶς, τὸ γὰρ σκότος ὑπὸ τοῦ
— καταυγάζεται καὶ τὸ ἔ-
λαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος
εὐλογεῖται 44,13-15· 76,5· ὁ
λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκό-
τει, — εἶδε μέγα 80,16· ἐ-
γὼ εἶμι τὸ — 80,17· — ἀ-

ληθῶς καὶ ἀπαίγασμα τοῦ
 Πατρὸς 98,17· ἀποβαλοῦσι
 δὲ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ — καὶ
 τὴν ἀλήθειαν καὶ πάντα ὅσα
 ἐστὶν ὁ Κύριος 100,26-27·
 102,11· 246,27· 252,20· 254,
 1-8· 282,6· 288,9· 292,12·
 298,25· 300,4.

X

Χαναναῖος, -οι 338,22.

χάρις (262)· τῇ τοῦ πεποιηκός
 — καὶ φιλανθρωπία 12,23·
 θάνατον ἀντι — μηχανώμε-
 νοι τῷ Κυρίῳ 14,22· 20,11·
 ἀλλ' ἡ τοῦ Χριστοῦ — ἐστὶν
 ἡ ταῦτα ἐνεργουσα 96,7-8·
 126,3· 148,12· 202,18· ἵνα,
 ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ
 ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κό-
 σμον καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας
 ὁ θάνατος οὕτω καὶ δι' ἑνὸς
 ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ
 — βασιλεύση διὰ δικαιοσύ-
 νης εἰς ζωὴν αἰώνιον 210,
 12-15· 212,2· 226,13· 238,
 18· 280,4· 314,24· 318,2·
 320,9· 328,7-16· 350,23.

Χελκίας 346,12-19.

Χερουβὶμ 258,22.

Χετειμ (νησοῦ) 28,25.

Χοδάρ 346,15.

Χοὺς 344,19.

(Χρῆστου Π. 8).

χρῖσις 200,3-6.

(Χριστιανισμός 9).

Χριστιανός, -οὶ (10)· 94,18· 160,

7· 168,19· 206,16· 338,3.

χριστομάχος, -οι 280,8.

Χριστός (9· 88· 262)· 18,14· 30,
 27· — γὰρ Θεοῦ δύναμις καὶ
 Θεοῦ σοφία 42,1· — γὰρ γέ-
 γονε ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα 42,
 8· 44,17· 46,8· ὥσπερ γὰρ
 ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀπο-
 θνήσκουσιν, οὕτως ἐν τῷ —
 πάντες ζωοποιηθήσονται 46,
 16-18· 82,8· 84,8· 92,30· 94,
 2-25· 96,6-20· 112,18· 114,14
 -27· 120,17· 130,10· 132,26·
 (137· 138· 139)· 142,2-21·
 144,4-28· 146,24· 248,15-19·
 154,20-26· 156,12-13· 158,16·
 162,7· 164,14-28· 166,8-24·
 170,24· 172,3-23· 174,8· 176,
 11-17· 180,1-13· 184,13-26·
 186,2-7· 188,8· 192,1-15·
 194,19-23· 196,2-4· 198,8-21·
 200,7-26· 202,25· 204,10·
 206,12· 210,14-27· 212,4-17·
 214,12· 216,1· 220,10· 222,1-
 7· 224,18-20· 226,5· 228,11·
 230,17· 242,8· ὥσπερ γὰρ
 ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀπο-
 θνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ
 — πάντες ζωοποιηθήσονται
 274,18-19· 276,13· 280,17·
 288,17· 288,18· 296,27· 300,
 11-17· — Θεοῦ δύναμις καὶ
 Θεοῦ σοφία 302,9· 352,26·
 354,2· 356,11.

Ψ

ψεῦδος, -η (8)· ἀληθείας δὲ

φίλον τὸ — οὐκ ἂν ποτε
γένοιτο 14,15· 18,10· 56,1·
288,7· ἵνα τοὺς ὑπὸ τοῦ — ἀ-
πατηθέντας, αὐτὸς ἀλήθεια
ᾧν, ἐλευθερώσῃ 304,18· 326,
19.

(Ψευτογκᾶς Β. 8).

ψυχὴ 20,21· 86,1· 90,10· καὶ οὐχ
ἢ προσφορὰ τῆς γλώττης,
ἀλλ' ἢ τῆς — διάθεσις ὁ-
φελεῖ 94,16-17· 96,23· ὁ πορ-
νεύων τὴν μὲν ἰδίαν — ἀ-
πολλύει, ὑβρίζει δὲ καὶ αὐ-
τός, ὡς Ἰουδαῖοι, τὸν ναὸν
καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου 112,
25-27· 126,7-19· 128,21(137)·
146,7· 150,9· 158,8-14· 170,
11· 172,24· 174,2-22· 176,4·

180,6-28· 182,2-18· 184,13-
18· 186,6-26· 188,5-13· 190,
8· 192,16· 196,10-22· 200,8·
202,5· 212,23-30· 214,2· 214,
5· 218,3· 220,5-19· 226,15·
230,7-27· 234,15-20· 236,26·
τὴν — μου τίθημι ὑπὲρ τῶν
προβάτων τῶν ἐμῶν 236,27·
238,2-24· 240,1· 266,21· πε-
ρίλυπός ἐστιν ἢ — μου ἕως
θανάτου 286,6· 286,7-17· 288,
2· 310,5-13· 316,9-15· 322,9·
324,17· 328,17· 332,18-26.

Ω

ᾠσῆ 342,20-23.

Σημείωσις: Οἱ πίνακες εἰρητηρίων τῶν χωρίων τῆς Ἁγίας Γρα-
φῆς καὶ τῶν ὀνομάτων καὶ πραγμάτων συνετάγησαν ὑπὸ
Ἐλευθερίου Γ. Μερετάκη.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Εἰσαγωγή	7— 10
Κείμενον - Μετάφρασις	12
Εἰς τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν Σταυρὸν . . .	12—119
Περὶ Σαββάτων καὶ Περιτομῆς, ἐκ τῆς Ἐξόδου	120—135
Κατὰ Ἀπολλιναρίου Λόγοι	137—243
Εἰσαγωγή εἰς τοὺς Λόγους κατὰ Ἀπολλιναρίου	137—139
Κατὰ Ἀπολλιναρίου Λόγος πρῶτος	140—195
Κατὰ Ἀπολλιναρίου Λόγος δεῦτερος	196—243
Εἰς τὸ πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου	244—261
Περὶ πίστεως λόγος ὁ μείζων	262—309
Εἰσαγωγή	262—263
Κείμενον - Μετάφρασις	264—309
Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως μείζονος λόγου	310—311
Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν	315—335
Εἰσαγωγή	313
Κείμενον - Μετάφρασις	314—335
Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας Γραφῆς	
Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης	337—357
Εἰσαγωγή	337
Κείμενον - Μετάφρασις	338—357
Ἐυρετήρια	
1. Εὐρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς	359—366
2. Εὐρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	367—386
Πίναξ περιεχομένων	387